

ŹRÓDŁA I MATERJAŁY HISTORYCZNE.
WYDAWNICTWA WYDZIAŁU III
TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE
TOM I.

DIARJUSZ

WALNEJ RADY WARSZAWSKIEJ
Z ROKU 1710.

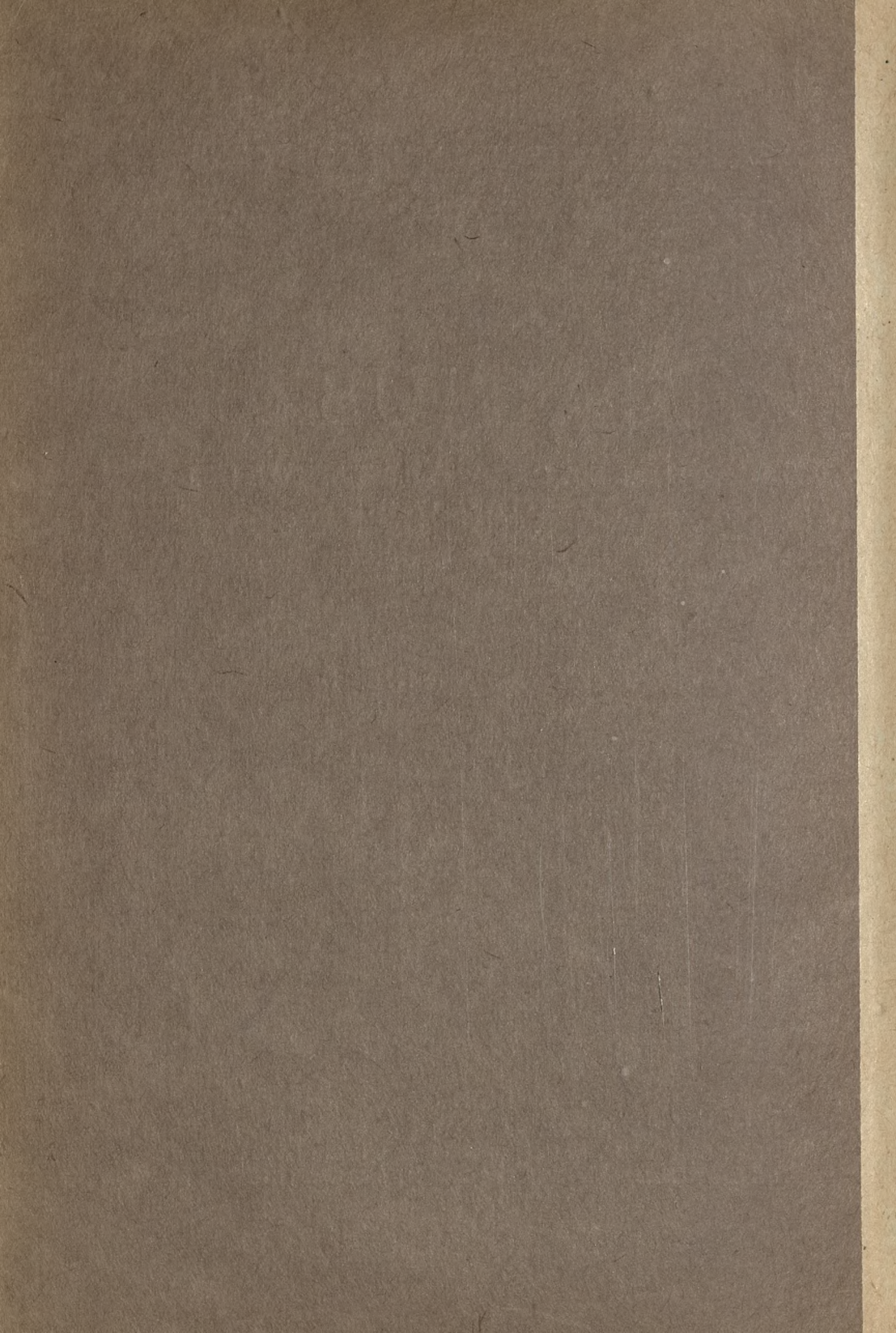
WYDAŁ

RYSZARD MIENICKI

WILNO

NAKŁADEM TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE
Z ZASIĘKU WYDZ. NAUKI MINIST. WYZN. REL. I OŚW. PUBL.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI ŚW. WOJCIECHA
1928.

ŹRÓDŁA I MATERJAŁY HISTORYCZNE.
WYDAWNICTWA WYDZIAŁU III
TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE
TOM I.

DIARJUSZ

WALNEJ RADY WARSZAWSKIEJ
Z ROKU 1710.

WYDAŁ

RYSZARD MIENICKI

WILNO

NAKŁADEM TOWARZYSTWA PRZYJACIÓŁ NAUK W WILNIE
Z ZASIĘKU WYDZ. NAUKI MINIST. WYZN. REL. I OŚW. PUBL.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI ŚW. WOJCIECHA

1928.

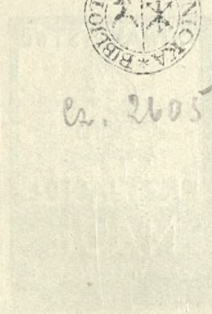
WYDZIAŁ HISTORII I FILOZOFII
UNIWERSYTET WILNIŃSKI
KATEDRA HISTORII

DIARJUSZ

WYDZIAŁ HISTORII I FILOZOFII
UNIWERSYTET WILNIŃSKI
KATEDRA HISTORII

WILNO
1931

es. 2605/1

WILNO
1931

DRUK JÓZEFA ZAWADZKIEGO W WILNIE.

PRZEDMOWA.

Opracowania „Dyaryusza Walnej Rady Warszawskiej“ podjąłem się za inicjatywą Profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, Dra Władysława Konopczyńskiego, któremu na tem miejscu składam wyrazy głębokiej wdzięczności, jak za zachętę do podjęcia się niniejszego wydawnictwa, tak też i za pomoc, za rady i liczne wskazówki dotyczące źródeł i metody wydawniczej, w czem mi w ogromnym stopniu służyły za wzór „Dyaryusze sejmowe z w. XVIII“: t. I „Dyaryusz sejmu z r. 1748“, (Warszawa 1911); t. II: „Dyaryusz sejmu z r. 1746“ (Warszawa 1912), wydane właśnie przez prof. Konopczyńskiego (wydawnictwa Towarzystwa Naukowego Warszawskiego).

Różne okoliczności spowodowały zwłokę w ogłoszeniu niniejszego wydawnictwa, uskutecznienie którego zawdzięczać należy Towarzystwu Przyjaciół Nauk w Wilnie i Departamentowi Nauki i Szkół Wyższych, za co na tem miejscu składam podziękowanie.

Sądźmy, że diariusz rzuci niemało światła na owoczesnych ludzi i obraz samej rady na tle owoczesnych stosunków i wypadków — przedewszystkiem w zakresie zmagających się dwu prądów reprezentowanych i wydobywających się z łona dwu konfederacyj: warszawskiej i sandomierskiej, pod znakiem której właśnie odbyła się i rada z 1710 r. — „Sejmem Warszawskim“, „Sejmovą Walną Radą“, „Walnym Zjazdem Warszawskim“ inaczej zwana, której uchwały zawarte są w Vol. Leg.

Posiadamy już wprawdzie opisy tej rady, streszczenie jej dyskusyj, uchwał, ale są to wiadomości dalekie od wystawienia dokładnego obrazu, szerszego ujęcia, szczegółowych o niej relacyj. Oto ks. Parthenay w swej monografji p. t. „Histoire de Pologne sous le règne d'Auguste II“ w tomie III-im (wyd. r. 1734, pag. 271—303) skreślił żywy widok obrad i uchwał, ale krótkość i niedokładność w przedstawianiu rzeczy nie pozwalają na zarysowanie wyraźnego konterfektu ludzi tu czynnych i wydarzeń, chociaż widoczne jest posiadanie przez autora poważnych nietylko wiadomości, ale i źródeł do rady.

Jeszcze lakoniczniejszy jest autor „Pamiętnika“, Otwinowskim zwany, przytem nieraz bardzo niedokładny, nawet w dacie rozpoczęcia się zjazdu. Może on służyć raczej za charakterystyczny wyraz owoczesnej opinji o radzie i tych prądach politycznych, co w niej znajdowały szczególne swe oparcie i odbicie.

Jeszcze gorzej rzecz się ma z informacjami Zawiszy, ten w swych „Pamiętnikach“ („Pamiętniki Krzysztofa Zawiszy, wojewody mińskiego 1666 — 1721 wyd. przez J. Bartoszewicza“, Warszawa, 1862, str. 276) zadowolił się błahą i we wszechmiar nie odpowiadającą znaczeniu rady notatką, zarazem jej charakterystyką: „Rok 1710, 4 februarii walna w Warszawie rada, z której mało co dla całości Rzpltej i narodu. Prywatne sprawy rozstrząsano i cokolwiek postanowiono, to tylko dla ufundowania się większego w nowych ministeryach hetmanów i podskarbiego. Podatek z dymu abjuratowego po 16 złotych na wojsko uchwalony czterma ratami o tyle, że miała być ewakuacya Moskwy, ale i jej pełno było na bezroli i szlachta musiała płacić podatek i z dóbr dziedzicznych żywić żołnierza“.

Szujski w tomie IV „Dziejów“ (str. 253—255) poświęcił cały rozdział (§ 75) radzie warszawskiej, która w nowszej literaturze historycznej do czasów saskich, znakomicie się rozwijającej, jeszcze nie została należycie zbadana. Dr. Feldman w pracy swej „Polska a sprawa wschodnia 1709 — 1714“ (w „Rozprawach Pol. Akademji Umiej., wydz. histor.-filozof., serja II, t. XL, r. 1926), głównie uwzględnia politykę zewnętrzną, radzie więc poświęca z natury rzeczy niewiele uwagi (str. 28—29). Paul Haake, zaabsorbowany osobą Augusta II, radę pominął („August der Starke“ r. 1927).

Uchwały rady jako „sancita... walnego Zjazdu“ p. t. „Oparcie generalnej sandomierskiej konfederacyi przez stany całej Rzpltej na zjeździe warszawskim zgromadzone w Warszawie dnia 4 miesiąca lutego R. P. 1710“, zawarte w VI-ym tomie Vol. Leg. (wyd. pijarskie str. 137 — 216). Tu też znajduje się duża ilość nazwisk wielu senatorów, ministrów, urzędników, posłów ziemskich i deputatów sejmu lubelskiego i konfederacyi sandomierskiej (str. 198 etc.), obieranych i wysyłanych nieraz w ogromnej ilości, nad powszechny zwyczaj i prawo. Np. z województwa krakowskiego było „nad zwyczajną liczbę, bo... 12“, a „w sandomierskiem posłów 36 stanęło insolita praxi, ex ratio-

ne, że na radę, nie na sejm". „Posłów supranumerarios co nie-miara" — zauważył jakiś współczesny świadek, zresztą harmoni-zowało to z treścią uniwersału, który podaliśmy w „Dodatkach", a według którego nowi posłowie mieli być obierani, o ileby tego sobie życzone, obok „deputatów już przedtem, z sejmu lubel-skiego i konfederacyi sandomierskiej deputowanych".

Nadmienić wypada o stronie redakcyjnej diarjusza, którego znamy sześć redakcyj:

A) 2 w Bibliotece Ordynacji hr. Krasieńskich w Warszawie:

1) w rpsie 3829, na str. 112—239, którą oznaczamy: **Kr.**

2) w rpsie 4082, na k. 79 — 86-v. oznacz.: **Kr. I p. t.** „Rada Warszawska".

B) 2 w Bibliotece xx. Czartoryskich w Krakowie:

1) w rpsie 2194 na str. 104 (od 1 — 104), oznacz.: **Cz. I, p. t.** „Dyaryusz Walney Rady Warszawskiej zaczynającej się d. 4-a Februarij in a. 1710".

2) w rpsie 1678 na str. 69 (od 3 — 71), oznacz.: **Cz. II, p. t.** „Dyaryusz Rady Warszawskiej a d. 4 Februarij 1710".

C) 1 w Bibliotece Publicznej w Petersburgu: Pol. F. II. 60, k. 79—131, oznacz.: **P. p. t.** „Diarium Rady Walney Warszawskiej in anno 1710. Februarius".

D) 1 w Bibliotece Sarjańskiej Łopacińskich, oznacz.: **S.**

Za tekst podstawowy został przyjęty **Kr.** (rps. 3829 Bibl. Krasieńskich), z równoległym podaniem różnic, oryginalnych właściwości i dopełnień z reszty wspomnianych tekstów.

Za identyczną prawie redakcją z redakcją podstawową możemy uznać **Cz. I**, w której zaledwo od czasu do czasu zachodzą drobne różnice w budowie zdań, w szyku niektórych pojedynczych wyrazów, w dodaniu jakiegoś rzeczownika, przymiotnika, czasownika etc., czy też jego braku, w umieszczeniu wyrazu łacińskiego zamiast polskiego w **Kr.**, czy odwrotnie i — bodaj że w tem tkwi cała różnica tych dwu (**Kr.** i **Cz. I**) redakcyj, oto np.

pod datą	w Kr.	a w Cz. I
9. II.	kanclerz kor.	kanclerz w. kor.
13. II.	Rzpltej	Rzpltej donieść
18. II.	privilegiis	suis privilegiis
13. III.	słuchał stanu	słuchał sensus stanu
24. III.	ale weteranom	ale to weteranom

i t. d.

W zakończeniu w **Cz. I**: — Ad maiorem Dei gloriam Beataeque Mariae Virginis et Omnium SS. gloriam, — czego brak w **Kr.**, zresztą wszelkie różnice i uzupełnienia, mające znaczenie, zostały uwzględnione w przypisach.

Inne redakcje zawierają już znaczniejsze i poważniejsze różnice. **Cz. II** bardzo starannie i kaligraficznie skreślona wielce się odróżnia od obu poprzednich tekstów; aczkolwiek opis tu krótszy — mieści nieraz dużo danych uzupełniających i **Kr.** i **Cz. I**, stąd musieliśmy dać szereg obszerniejszych wypisów, tam zwłaszcza, gdzie obraz wypadków w dwu tekstach wspomnianych w krótkich zawarty słowach. A więc np. pod d. 4. II uzupełnia tekst podstawowy różnemi szczegółami i wyliczeniem senatorów i poruszonych materyj i królewskich zarządzeń, pod d. 6. II — informuje kto był obecny na sesji i — że się wzbili natychmiast po rozpoczęciu jej protestacja przeciwko wojskom saskim, pod d. 7. II — o pewnych łagodzących zarządzeniach króla, a pod d. 8. II — o scysjach szlachty z kasztelanem kijowskim. Dzień 8. II znalazł w **Cz. II** szczególne uwzględnienie, w przeciwieństwie do redakcji **Kr.**; opis pod d. 10 II znacznie uzupełniony, w pewnym stopniu i — 13. II, gdzie zresztą vota przedstawione jednako z tekstem podstawowym; vota biskupów 14. II **Cz. II** podaje obszerniej, ustęp ten przeto umieszczamy w całości, zarówno jak i z dnia następnego votum Tarły, tudzież vota senatorów z dnia 17. II. Natomiast od 25. II — 8. III w **Cz. II** — luka, wypełniona częściowo tylko 2 odpowiedziami pod adresem nuncjusza, kanclerza kor. i marszałka konfederacji, zapewne też autor zamierzał tu wpisać i przemówienia nuncjusza Spinoli, gdyż na końcu str. 20 i niemal na $\frac{4}{5}$ str. 21 — puste miejsce. Do najobszerniejszych uzupełnień należą z d. 20. II: zamiast kilkunastu wierszy mamy cztery strony rpsu (14—18), podane w druku w całości, z 14. III, a poniekąd i z 15 i 17. III, oraz 20, 22, 24. III, pod datą zaś 29. III **Cz. II** daje nawet całe votum wojewody bełzkiego, hetmana w. kor. in oratione recta. W takim też brzmieniu i mowa w **P.**, różnice nader nieznaczne, np.:

w **Cz. II**:

rewerencyą
weneracyą
majestatu J. Kr. Mci doskonale
wcale rujnuje Polskę
przeciwko

w **P**:

weneracyą
rewerencyą
W. Kr. Mci majestatu doskonale
całe rujnuje Polskę
tak przeciwko

w **Cz. II**:

nieprzyjaciela przeciwko Rzpltej
 exnunc
 portoria
 tudzież piechoty ze 3000
 szwedzkiej wojny
 i najprędzej potrzeba
 niedyskretnego wojska auksyliarnego
 ciężarami
 ażeby ci
 w cudzem państwie
 załamowali
 łatwy
 seriam disquisitionem
 nie czynili
 jest także
 do dworów cudzoziemskich
 cudzoziemcy
 koszt raz na zawsze
 zalecam
 wcześniej być
 albo, pozwoliwszy sobie, nie według
 ordynansowi merito wykroczył
 na złych

w **P**:

nieprzyjaciela Rzpltej
 ex more
 portowego
 piechoty na usługę Rzpltej ze
 3000
 wojny szwedzkiej
 jako najdoskonalszej potrzeba
 niedyskretnego wojska ciężarami
 ażeby już ci
 w państwie cudzem
 tamując
 bardzo łączny
 seriam revisionem
 nie życzyli
 także jest
 do dworu cudzoziemskiego
 cudzoziemcy wdzięcznie
 kilkuset
 rekomenduję
 być wcześniej
 albo pozwala sobie i przeciw
 ordynansowi merito wykro-
 czył
 na tych

Na samym zaś końcu redakcja P. rpsu zamyka się temi słowy: „Skończywszy mowę swoją, zaraz wszystkich tranzakcyj pod niebytność króla Jmci, relacyę obszerną in publico przeczytał Jmp. Radgowski, cześnik brasławski“.

Pomniejsze uzupełnienia konstatujemy pod dd. 21.II, 8.III i w kwietniu, aż do 10.IV, sesja z tego dnia podana w krótkich słowach, poczem Cz. II opuszcza sesje z dni 11, 12, 13, 14 i 15.IV. Wogóle od 26.III uzupełnienia są do 29 tegoż miesiąca krótkie i rzadkie. Częściej tu można się spotkać, niż w tekście podstawowym, z nazwiskami posłów, przyczem wypada zauważyć, że autor Cz. II żywi inklinację ku szczegółom i ścisłości w oznaczaniu miejsca i czasu wydarzeń, ścisłością tą uzupełniając w znacznej mierze Kr. Cały diariusz w Cz. II został najprawdopodobniej ułożony z poszczególnych sprawozdań, wysyłanych przez sprawozdawcę, w miarę układania ich, przez pocztę, jak świadczy wzmianka pod d. 18.II (vide str. 41).

Oryginalne właściwości redakcji P. w porównaniu z pod-

stawową streszczają się w tem, że dd. 2, 3 i 4. II obszerniejszy i, rzec można, plastyczniejszy znalazły opis, niż w innych tekstach. Dalej spotykamy się tutaj z burzliwością obrad w d. 7 i 8. II, o czem milczy **Kr.**, a pod dd. 9, 11, 16. II i 7. IV napotykamy pewne szczegóły, skądinąd nie znane. Obszerniejsze tu też i lepsze streszczenia vota biskupów, niż w **Kr.**, a nawet niż w innych tekstach, a nader cenne uzupełnienia z dd. 15, 17, 18. II, 6, 14, 15, 17, 18. III (przemówienia Dąbskiego i posłów dobrzyńskich, a też i innych odznaczają się większą wyrazistością, podobnie jak z 20. III), 20, 21, 26, 27, 28, 29. III, 1, 2, 3, 8, 9. IV. Tu pod d. 18. III na szczególną uwagę zasługuje votum podskarbiego w. kor., zaledwo w paru wierszach streszczone w **Kr.**, podczas gdy **P.** przytacza z jego mowy nawet szereg danych cyfrowych, natomiast od 19—24 (włącznie) II mamy tu już daleko szczuplejszy materiał niż w **Kr.** Dd. 26 i 27. II, 11 i 12. III w **Kr.** opuszczone, w **P.** — chociaż pobieżnie, uwzględnione. Wypadki z 28. II **P.** całkowicie pomija, a z 1, 2, 3, 4 i 5. III traktuje lakonicznie. Obszerne, a identyczne przedstawienie sesyj z 11 i 12. IV jak w **P.** tak i w **Kr.**, różnice chyba w pisowni niektórych wyrazów, w brzmieniu nazwisk (bardziej zniekształconych wogóle w **P.**), w małych odchyleniach w budowie zdań. Opis sesyj w dd. 11 i 12. IV, zaledwo nieco się różni w użyciu wyrazów i nawet budowie zdań niektórych, pomijając już tak nieznaczne różnice jak:

zabierane głosy	i	zabierano głosy
promował		promowował
tak		także
założony		złożony
przez te szostaki		szostaki
lenung		lenungi

etc.

oraz kilka nazwisk mylnie brzmiących w **P.** — różnice mające znaczenie podane w dalszym ciągu w przypisach krytycznych.

Od d. 14. IV teksty się różnią i znowuż **P.**, jak pod d. 18. II, przytacza szereg danych liczbowych, których w **Kr.** brak, poświęcając więcej, niż **Kr.** miejsca przemowom podskarbiego w. kor., obszerniejsza tu też i propozycja marszałka konfederacji. Analogiczną charakterystykę można zastosować też i do ostatniego dnia obrad zjazdu.

Pozostają tedy jeszcze dwie redakcje: **Kr. I** i **S.** Pierwsza z nich, choć mniej wartościowa, niż poprzednie — dodaje nie-

jedno, zwłaszcza, gdy chodzi o społeczne tło warszawskie, o rzeczy ciekawe, a bezwątpienia żywo interesujące umysły ówczesnej stolicy, a może i całej Rzpltej?... Cechy te szczególnie się uwidoczniają w opisach z początku lutego, oraz z dd. 19 i 26, a też 1, 19, 20. III, 3 i 13 kwietnia. Podnosi znaczenie redakcji **Kr. I** ta okoliczność, że np. d. 12. II, opuszczony w **Kr.**, **Cz. I** i **Cz. II**, a w **P.** w lakonicznych słowach zawarty, tu nieco obszerniej uwzględniony, poczem wartość tego tekstu znowu się obniża przez nader krótki opis sesyj aż do 16. II. Pominięty w innych redakcjach dzień 26. II tu znalazł swe miejsce, podobnie jak i 1. III, nad obradami w którym inne redakcje prześlizgnęły się pobieżnymi wzmiankami. Obrady w świetle **Kr. I** nie wyglądają sympatycznie. Pominięty gdzieindziej dzień 13 kwietnia tu znalazł pewne uwzględnienie. Obrady w d. 26. III, czy 2. IV, lub 16. IV ożywia zacytowanie mowy podskarbiego nadw. kor. Narazie dia-rjusz urywa się na d. 13. IV, poczem następuje krótki przegląd wypadków majowych i czerwcowych w 1710 r., poczem znowu pod d. 15. IV wymienia autor sumę, której nie dozwolono podskarbiemu w. kor. przekraczać, mianowicie — 9.000.000 zł.

Autor niniejszej redakcji uprzytamnia złe właściwości szeregu najwyżej postawionych osób, nie wyłączając króla i prymasa, pod adresem których umieszcza różne sarkastyczne uwagi, opisy obrad przeplatając i ożywiając dygresjami nietylko z warszawskiego bruku i nietylko z politycznej areny i wielkopańskich stosunków (np. pod dd. 19 i 20. III) — rad się interesuje i ostre-mi przejawami życia, jak np. wszelakimi awanturami (3. IV).

Rps. **S.**, uprzejmie użyczony mi przez P. Euzebjusza Łopacińskiego ze zbiorów P. Stanisława Łopacińskiego z Sarji, nadzwyczaj podobny do **P.**, przeważnie z nim identyczny; najznaczniejsze różnice tkwią w najpodrzedniejszych szczegółach, przede-wszystkiem stylistycznej natury. Wszelkie poważniejsze różnice zostały uwzględnione w przypisach.

Ogromne podobieństwo **P.** i **S.** wskazuje na wspólne pochodzenie obu tych redakcyj z jednego źródła. Różnica najpoważniejsza tkwi w tem, że redakcja **P.** poprawniejsza i ogarnia całość obrad, podczas gdy **S.**, gorzej skopjowana, mniejsza tu staranność w odtwarzaniu wygłaszanych mów, gorsza pisownia, zwracanie nieraz uwagi na drobne szczegóły, błąd poważny w oznaczeniu daty sesji odbytej 15. III, którą **S.** umieszcza pod

d. 16. III, faktycznie wolnym od obrad, jako niedzielnym. Urywa się ten tekst na dniu 16. III, na votum Ogińskiego, na jego słowach „... za panem stryjem swoim, starostą żmudzkiem, prosząc, aby mu te w synach jego“ (w obu tych redakcjach starosta żmudz., Grzegorz Antoni Ogiński nazwany stryjem podskarbiego, faktycznie był bratem, a stryjem starosty radoszkowskiego, w diariuszu **Cz. II**: radoszkowskiego, w Vol. Leg.: radoszewskiego — Jerzego, votum którego na str. 95).

Dział drugi niniejszego wydawnictwa stanowią dodatki.

Umieściliśmy tutaj nasamprzód uniwersał króla Augusta II, opisany z oryginału, przechowywanego się w Archiwum Głównem Akt Dawnych w Warszawie, którego przekład łaciński, z pewnymi, zresztą nieznacznymi, różnicami i brakami podał Załuski w „Epistolae“ (Epistolarum historico-familiar. t. III — pag. 892—894), po uniwersale prymasa Stanisława Szembeka, obwieszczającym powrót króla, wydanym w Częstochowie 7. XI. 1709 r. (ibidem, pag. 891—892).

Następnie podaliśmy: projekt propozycji na sejmikach przed radą, instrukcje, memoriał konferencji z posłem cara Piotra I z d. 31. III. 1710 r., zawierający zarzuty i żądania polskie, (streszczone też u Otwinowskiego: str. 179—183), tudzież odpowiedzi nań księcia Dołhorukiego, wreszcie szereg mów wygłoszonych właśnie podczas walnego zjazdu warszawskiego.

„Memoriał rozmowy“ i „Responsum“ Dołhorukiego podaliśmy z rpsu Petersburskiej Biblioteki Publicznej (fol. 113-v—121-v), uznając ten tekst za najlepszy, aczkolwiek kilka nazw i nazwisk znalazło tu niewłaściwe brzmienie. O wynikach porównania redakcji konferencji w **P.** z innymi — mowa w przypisach na str. 335—337 niniejszego wydawnictwa.

Instrukcje, aczkolwiek nie wszystkich województw, ziem i powiatów owoczesnej Rzpltej, zostały podane w takiej ilości, iż, sądzimy, oświetlą dostatecznie owoczesne nastroje, opinie, potrzeby i dezyderaty wszystkich dzielnic Rzpltej. Zresztą niektóre ziemie posłów na radę nie wysłały. W księgach aktowych bardzo wielu ziem instrukcji na tę radę niemasz, a nawet samych ksiąg z tych lat, być może, że, zwłaszcza we wschodnich województwach, przypisać to trzeba terrorystycznej gospodarce rosyjskich wojsk, o czem zresztą wyraźnie świadczy „Memoriał rozmowy“. Ponieważ niektóre instrukcje zostały już opublikowane

w wydawnictwach źródłowych—Kluczyckiego, Pawińskiego, Archiwum Bernardyńskiego we Lwowie, Komisij Archeograficznych w Kijowie i Wilnie — te przeto podaliśmy w streszczeniu, dotąd zaś nieznanne *in extenso*, stosując jednaki druk.

Wreszcie o załączonych na samym końcu mowach tyle nadmienić należy: umieściliśmy w dodatkach, a nie w krytycznych przypisach pod samym tekstem podstawowej redakcji, gdyż: 1) zbyt dużo zajęłyby tutaj miejsca, 2) gdyż zaczerpnięte z różnych manuskryptów nie figurują przeważnie w żadnej z redakcyj diarjuszowych, natomiast *votum* wojewody bełzkiego, hetmana w. kor. z dn. 29. III znalazło miejsce nie w dodatkach, lecz w przypisach, gdyż znajduje się właśnie w tekście **Cz. II** (str. 44—48). W **Cz. II** (str. 21, 22, 23) znajdujemy dwie odpowiedzi w języku łacińskim na przemówienia nuncjusza Spinoli: w imieniu króla wygłoszoną przez kanclerza kor. i w imieniu stanu rycerskiego — przez marszałka konfeder. Denhoffa, ale brak tu przemówień samego nuncjusza, które tworzą całość z odpowiedziami, przemówienia znowuż bez odpowiedzi są w **S.**, przeto z tej racji i ze względu na miejsce, na układ tekstu, wszystkie te przemówienia podaliśmy razem na końcu. Przytem tekst przemówień Spinoli w **S.** zawiera poważne braki. Obie przemowy nuncjusza podane w całości, chociaż je ongi, w r. 1747 ogłosił J. Ostrowski - Danejkowicz w swej „Swadzie“, (Svada latina seu miscellanea — Lublin 1747, pag. 103—104. W druku obie mowy nuncjusza opatrzyliśmy tytułami ze „Swady“), a to ze względu na okoliczność, że stare to wydawnictwo stanowi już dzisiaj rzadkość bibliograficzną, a następnie — że tworzą one całość z wspomnianymi już odpowiedziami na nie. Mowy nuncjusza — pierwszą zawiera też rps. **S.** i w poprawniejszej redakcji 296 rps. Bibl. Ordynac. Krasińskich na str. 775, drugą — tenże rps na str. 775—776 i w gorszej postaci **S.** na str. 878 p. t.: Oratio nuntii apostolici ad regem Poloniae recitata in publica audientia d. 24 febr. a. 1710 — i: — Oratio nuntii apostolici recitata ad senatum in pleno consilio regni Poloniae d. 24 febr. a. 1710. — Tu też podany fragment odpowiedzi Denhoffa: — Oratio responsoria ad nuntii apostolici orationem habita in pleno consilio ab III. mareschalco confederationis (str. 878—879).

Zaczerpnięte z rpsów teksty mów przeważnie nie są tam opatrzone ani nazwiskiem mówcy, ani datą wygłoszenia. Wobec tego

musieliśmy z porównania całkowitego tekstu ze streszczeniem w redakcjach diarjusza wysnuwać wnioski — kto i kiedy dane przemówienie wygłosił? W taki sposób stwierdzić można, że pierwsza mowa marszałka generalnej konfederacji sandomierskiej, Denhoffa pochodzi z dnia 4. II, a że zdanie Stanisława Dunina - Karwickiego, cześnika sandomierskiego, należy odnieść do dn. 15. III, aczkolwiek nie posiadamy pewności, że znakomity statysta wygłosił je w tej formie, lub, że wogóle zabierał głos w tym dniu. Być może, jak sam tytuł głosi, Karwicki skreślił rodzaj krótkiego memorjału na radę w sprawach przedewszystkiem skarbowych, a zwłaszcza wojskowych. W żadnym z tekstów nie znajdujemy odbicia rzeczzonego „zdania”, które pozwoliłoby stwierdzić wypowiedzenie się publiczne cześnika, podczas gdy np. przemówienia Chlewickiego, kawalera Dunina, czy Kietlińskiego spotkały się z uznaniem i dość obszernem streszczeniem. „Zdanie” Karwickiego stanowi uzupełnienie do księgi IV jego pracy wydanej przez prof. Stanisława Krzyżanowskiego w Krakowie w r. 1871: „De ordinanda Republica seu de corrigendis defectibus in statu Reipublicae Polonae...” r. 1709, do rozdziałów (discursus) XVI — XXVII, pag. 74 — 120. „Zdanie” to umieściliśmy pod d. 15. III — gdyż w tym dniu w marcu właśnie przemawiali posłowie sandomierscy, zresztą w „zdaniu” (str. 343) wymieniony właśnie marzec. Późniejsze wystąpienia sandomierzan miały miejsce już w kwietniu.

Dalej konstatujemy, że „mowa posła województwa sandomierskiego na radzie walnej warszawskiej a. 1710” należy do Kietlińskiego (mylnie Kretlińskim nazwanego w P.), komornika sandomierskiego, której treść szczególnie zgodną znajdujemy w redakcji Cz. II i że została wygłoszona 15. III. Mowa ta, poza pretensjonalnością i zawilocią stylu, zachowana w wadliwej redakcji, jako wysoce charakterystyczna pod względem treści i tonu, pomimo usterek w tekście, zasługuje na podanie in extenso. Stwierdzamy wreszcie, że przemówienie posła ziemi chełmskiej Wojciecha Ołędzkiego (mylnie w P. Olocki) miało miejsce 18. III. Wynika to z porównania z redakcją P. Znowuż „Votum posła ziemi warszawskiej” — jak to ujawnia zestawienie ze streszczeniem z Kr., Cz. I i P. — wygłoszone 21. III przez Franciszka Aloizego Łoskiego. Wreszcie mowę Denhoffa „przy zakończeniu

walnej rady warszawskiej“ należy odnieść do dnia 16. IV, przed przemówieniem kanclerza.

Wyrazy wstawione, zastępujące brakujące w tekście wyrazy, oraz uwagi w przypisach krytycznych zostały podane kursywą; wielokropkiem oznaczyliśmy brakujące wyrazy, lub niekiedy chociażby ich części, których bez ryzyka ścisłości przekazu nie uważaliśmy za możliwe uzupełniać choćby kursywą. Wielokropkiem też w kilku miejscach oznaczone opuszczone zdania, jako zbędne — mianowicie, w instrukcji żmudzkiej, gdzie opuszczone konwencjonalne formuły przyjęcia do wpisu do ksiąg po pierwszym wyrazie: „Instrukcja“ (str. 270); wielokropek służył w przypisach krytycznych w tekście diarjuszowym przed i po umieszczeniu ustępów ze zdań uzupełniających tekst podstawowej redakcji, zwłaszcza tam, gdzie teksty bardzo niewiele się różnią (np. na str. 85, 120, 134, 136, 142, 143, 156, 171, 184 — 191 etc. etc.).

Przy zastosowaniu znacznej modernizacji pisowni z początku XVIII w. staraliśmy się przecieżyć utrzymać ją w dawnym jej charakterze. Naturalnem niepodobieństwem było zachowanie owoczesnej oryginalnej, a jak wiadomo, częstokroć błędnej, nieortograficznej, dowolnej i dziwacznej pisowni, zresztą jeden i ten sam tekst w dwu redakcjach nieraz znacznie się różni pod względem ortograficznym. Znaki przestankowe musieliśmy dawać w związku z treścią rpsu, lecz bardzo często wbrew jego oryginalnej interpunkcji, wielokrotnie najzupełniej dowolnej i absolutnie fałszywej.

Stosowanie w całej pełni projektu ujednostajnienia Dra J. Siemieńskiego, przedstawionego w „Symbolice wydawniczej“ (w „Rocznikach Komisji Histor.“ Warsz. Towarzystwa Naukowego, r. 1927) nie było możliwem. Aczkolwiek „Instrukcja Wydawnicza“ Akademji Umiejętności („Instrukcja Wydawnicza dla średniowiecznych źródeł historycznych. Opracowała Komisja Historyczna Pol. Akademji Umiej. — Kraków 1925) ma na względzie średniowieczne źródła historyczne tem nie mniej w miarę możności staraliśmy się stosować ją i w obecnem wydawnictwie.

W indeksie pewne kategorie imion własnych pominęliśmy, jak np.: św. Bernard, św. Łukasz, św. Mateusz, św. Piotr, Heli, Luter, Numa, Romulus, Salomon, Tacyt, Baal, Atlas, Herkules, Jowisz, Ulisses i t. p., oraz nazwy Polski, Korony, W. Ks. Lit.,

Rzpltej tudzież części świata, gdyż te nie posiadają znaczenia dla badań historycznych, geograficznych etc.

Znowuż imię króla Fryderyka Augusta II, jako powtarzające się ustawicznie, niemal na każdej stronie, z tej właśnie racji opuszczone zostało, podobnie jak: limitacja (limita solwowanie, solucja), tudzież reasumpcja sesyj, rada, szlachta (ordo equestr., rycerstwo).

Przy nazwiskach złożonych, uwzględniliśmy przy wyszczególnieniu osób część pierwszą takich nazwisk, aczkolwiek nieraz bardziej używane i znane pod częścią drugą (Despot-Zenowicz, Dunin-Karwicki, Niemirowicz-Szczyt, Odrowąż-Chlewicki, Odrowąż-Kietliński, Ostrowski-Danejkwicz, Ścibor-Marchocki, Zboża-Zakrzewski i in.) — a to dla zachowania w tym względzie jednolitości, zresztą część druga też została uwzględniona z odsyłaczem do pierwszej.

W indeksie też, poza oznaczeniem brzmienia w tekście źródła, podaliśmy w prawidłowem, skorygowanem brzmieniu (o ile to było możliwe) niektóre nazwiska, przekręcane widocznie w pospolitej mowie owoczesnych Polaków, a stąd też mylnie pisanych — np. Galliczyn, Mezyk, Mężyk, czy Szeremet — tu więc obok takiego brzmienia z odsyłaczem — czytelnik znajdzie skorygowane: Golicyn, Mieńczykow, czy Szeremietjew etc. Obok ustalania prawidłowego brzmienia nazwisk, zostały niekiedy dodane pewne komentarze w przypisach rzeczowych, dotyczące osób, wymienionych w diarjusz, oraz ustalone w wielu wypadkach ich imiona na podstawie odnośnych opracowań i źródeł drukowanych i rękopiśmiennych, tudzież wydawnictw heraldycznych wraz z rękopiśmiennym herbarzem zapomnianego wileńskiego heraldyka — Jana Piotra Dworzeckiego - Bohdanowicza, ongi korektora drukarni uniwersyteckiej, potem J. Zawadzkiego, znajdującym się w Archiwum Państwowem w Wilnie (w archiwum deputacji szlacheckiej).

Ponieważ niektóre instrukcje (krakowska, wieluńska i ostrzeszowska, kijowska, mińska) pełnomocników swych, obranych na radę, zwą deputatami i posłami, ale ogromna większość — posłami, przeto dla zachowania jednolitości w nazwie używamy w indeksie tytułu posła.

W końcu niech mi będzie wolno wyrazić serdeczne podziękowanie za okazaną pomoc, za ułatwienie w korzystaniu ze źró-

deł Dyrekcjom: Archiwum Głównego w Warszawie i Archiwum Państwowego w Wilnie, tudzież Dyrekcjom: Bibliotek xx. Czar-toryjskich w Krakowie, Ordynacyi hr. Krasińskich w Warszawie, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Lwowie, Uniwersyteckiej i Publicznej w Wilnie.

RYSZARD MIENICKI.

RYNEKUSZ WALNEJ RADY WARSZAWSKIEJ

WYDANIAJĄCEJ SIĘ DNI 2-DO PRZEMIANKI ANNO 1714.

W niedzielę, a j. die 2 februaria 9 redox król Jmć z Sa-
wona, szedł do o czerwiej po południu i zabił od Impp. ce-
nawarce, których wywastanek znowa był wzięty, takowca i su-
szynur były znowa tak od tych, których przesławie znowa
jako i od tych, którzy ex post numerossissime confiterant.

E. Die 2 februarii, ultra spem, nad wieczerą samym,
miej. kapary 3-ami przyjechał powoz król Jmć, siedzący w karetce
z Jmć, podmaszonym kor., za którymi druga sama karetka, w tej
jedoch Jmć, Elitana i szynawcy w samku tutejszym, w zwy-
czajnych potokach swoich, dobrze opiszonych, rozgościł się. Te-
goż dnia po południu stanął Jmć, biskup chełmiński i Jmć
mieszkań kor.

Die 3 processus rano szedł powozem wojewodów krakow-
skiego, także Jmć, biskup kamiepecki, Jmć wojewoda malborski,
Jmć, Rybiński, podkomorzy chełmiński, tegoż dnia uroc. borany 11
z Jmć biskup warmiński, kasztan w kor., pfocki biskup i szyn-
awcy, raski, czestohawski, malborski wojewodowie, kasztan raski,
powoz czerwiej, postawia z kondyzi tywskiej, Jmć, Szembek,
Kaszk korany, Jmć, mieszczuk kor., botman polny W. Ks. Lit.
W autscenderant na zamek, którzy byli w króla Jmć, tenpoczek
wawron krakowski po południu wizytowali Jmć, podmaszonym
kor. ep. stanowimery szyn i litawcy, inna bogom omiastawca
mieszczuk cadem die dyspozycy na dwory z szynka, podmaszonym
w malborski, indle od kapary gospody potażarski.

DYARYUSZ WALNEJ RADY WARSZAWSKIEJ

ZACZYNAJĄCEJ SIĘ DIE 2-DO FEBRUARII IN ANNO 1710.

W niedzielę, t. j. die 2 februarii ¹⁾ redux król Jmć z Saksonii stanął tu o czwartej po południu i zaraz od Impp. senatorów, których expectantes znalazł, był witany; takoweż i nazajutrz były ceremonie tak od tych, których praesentes znalazł, jako i od tych, [którzy] ex post numerosissime confluxerant.

1) **P.** Die 2 februarii, ultra spem, nad wieczorem samym, intra horam 5-am przyjechał pocztą król Jmć, siedząc w karecie z Jmp. podkanclerzym kor., za którymi druga szła kareta, w tej siedział Jmp. Fitztum i stanąwszy w zamku tutejszym, w zwyyczajnych pokojach swoich, dobrze opatrzonych, rozgościli się. Tegoż dnia po południu stanął Jmks. biskup chełmiński i Jmp. miecznik kor.

Die 3 praesentis rano stanęli posłowie województwa krakowskiego, także Jmks. biskup kamieniecki, Jmp. wojewoda malborski, Jmp. Rybiński, podkomorzy chełmiński, tegoż dnia circa horam 11 ks. Jmć biskup warmiński, kanclerz w. kor., płocki biskup i suffragan, rawski, czernihowski, malborski wojewodowie, kasztelan rawski, pisarz czerski, posłowie z komisji lwowskiej, Jmp. Szembek, stolnik koronny, Jmp. miecznik kor., hetman polny W. Ks. Lit. condescenderunt na zamek, którzy byli u króla Jmci; Ichmość zaś posłowie krakowscy po południu wizytowali Jmp. podkanclerzego kor.; pp. stanowniczy kor. i litewscy, iuxta legem constitutivam rozpisywali eadem die dyspozycyę na dwory z wielką trudnością, bo królewscy ludzie co lepsze gospody pozabierali.

Die 4 eiusdem ¹⁾, t. j. w dzień radzie naznaczony, Jmks.

1) **P.** Die 4 curr. stanął summo mane Jmp. Mniszek, marszałek nadw. W. Ks. Lit., posłowie z niektórych województw i ziem mazowieckich i podlaskich zjechali się, zniósłszy się z Impp. senatorami, Jmp. Wołłowicz, referendarz W. Ks. Lit. i Jmp. chorąży piński, posłowie brzescy-litewscy, którzy także comparuerunt dnia trzeciego, zjechali się wszyscy do zamku, prywatnemi wprzód konferencyami zabawiając się; tandem Jks. nuncyusz Spinola wjeżdżał pompose do zamku, któremu uczyniła honor kawalerya J. Kr. Mci przy dobytym szpadach, także i warty rozłożone flinty podnosiły; wszedłszy do pokojów królewskich sereno vultu przywitany (in praesentia Impp. senatorów i posłów) od króla Jmci.

Gdy już czas zbliżał się, do kościoła kolegiackiego praecebat kapituła warszawska w kapach, niósł Jmks. Kretkowski, archidyakon gnieźnieński, pastorał, Jmks. Umański, kanonik i prokurator warszawski, infułę; postępowali gankiem, idąc za nimi, Jmks. nuncyusz, sequebantur posłowie, za którymi Impp. senatorowie gradiebantur. Przed królem Jmcią niósł łaskę Jmp. Mniszek, marszałek nadw. W. Ks. Lit. i lubo był baldachim rozbity in solito loco i krzesło wystawione królewskie, jednak król Jmp. umyślił pozostać się na ganku zwyczajnym, któremu asystowali Jmp. podkanclerzy kor. i Jmks. biskup kujawski, Jmp. Rybiński, podkomorzy chełmiński.

Zaczęła się msza św. przez Jks. nuncyusza, którą pontificaliter celebrował; po skończonym urzędzie, wzięwszy benedictionem od Jks. nuncyusza, Jks. Tarło, nominat poznański, wszedł na ambonę ordynaryjną, założył pro themate: „et ecce factus est magnus motus, ita, ut operiretur navicula, dixit Petrus: — Domine! salva nos, perimus! — mox imperavit Jesus — ventis et mari (Luc. 14)^a. Primarie wieszował powrotu szczęśliwego królowi Jmci, excitando omnes ad unionem status, albowiem concordia victorem, discordia exulem przynosi; remonstrabat tribulationes populi etc.

Jmp. podkanclerzy kor., niektóre obserwując punkta podczas

^a Mylnie podany Łukasz, słowa przytoczone najbliższe są tekstu ew. św. Mateusza VIII, 26.

nuncyusz miał zrana prywatną u króla Jmci audyencyę, po

kazania, tłumaczył królowi Jmci. Ledwie co skończyła się Msza św., ruszyli się Impp. senatorowie i posłowie z kościoła nazad gan-kiem i w tej izbie (w której quondam konfederacyę wielkopolską stanowiono pod dyrekyą Jmp. Bronisza, starosty pyzdrowskiego) zasiadł król Jmć pod baldachimem w krzesle, naprzeciw prawie południa. Po prawej ręce siedli Jmć. książę Jmks. warmiński, kujawski, płocki, chełmiński, chełmski, kamieniecki biskupi, sufragan płocki; malborski, rawski, czernihowski wojewodowie, kasztelan rawski i inni Ichmość etc. Imp. miecznik Ichmościów posłów awizował, exquirendo sensus, aby na limitę unanimiter zgodzili się ad mentem J. Kr. Mci; posłowie województwa płockiego denegowali tej propozycyi prywatnej, chcąc w jednym tygodniu te zakończyć, przekładając Jmp. miecznikowi kor. turbacye domowe, opresye ciężkie, insuper karystyę wielką etc., nie mogąc do niczego przystąpić, quousque non cessabunt te egzakcyę; widząc czasu zabieranie dla tych dyskursów, wstał książę Jmć warmiński i tali pari aequalitate z Jmp. miecznikiem kor., tudzież z Jmp. marszałkiem lit. nadw. ledwie ufacilitowali contradicentes, deklarując, że te województwa i ziemie wprędce pańską odbiorą klemencyę.

Interea dał głos Jmp. marszałek nadw. lit. Jmp. miecznikowi kor., który nomine stanów Rzpltej od powinszowania zaczął powrotu J. Kr. Mci do ojczyzny, prosił króla Jmci o limitacyę do którego czasu tej rady, ponieważ i z prowincyi litewskiej, tudzież jeszcze nie ze wszystkich województw Ichmość nie zjechali się i drudzy dotąd ignori bytności pańskiej.

Odpowiedział a throno książę Jmć warmiński, kanclerz w. kor.: i dlategoż śpieszył J. Kr. Mć aby mógł zastać, jako się spodziewał, wszystkich ex senatu et equestri ordine Ichmościów, a że dla większej frekwencyi, a osobliwie, gdyż z prowincyj litewskich zachodzi prośba od niektórych Ichmościów posłów, J. Kr. Mć limituje sesyę do przyszłego poniedziałku. Jmp. marszałek w. kor. eadem die, także Jmp. wojewoda łęczycki, Jmp. łowczy W. Ks. Lit. przybyli.

Die 5 praes. Dziś stanął Jmp. wojewoda mazowiecki i z Jejmością swoją.

Die 6 praes. Prezentowali się Ichmość w zamku recenter

której prosto poszedł do kościoła św. Jana i tam solenną miał

advenientes : Jmp. wojewoda mazowiecki, Jmp. wojewoda poznański Gałęcki, Jmp. wojewoda płocki, Jmp. wojewoda inflancki, Jmp. starosta ostrołęcki i inni Impp. senatorowie i posłowie, także Jmp. Prependowski, podskarbi w. kor. i Jmp. starosta łęczycki, starosta ostrzeszowski, książę Jmć Czartoryski Kazimierz z Jmp. wojewodą chełmińskim stanęli tu także i księżna Jejmość kanclerzyna W. Ks. Lit. z Częstochowy zawitała. Eadem die Jmp. podkomorzy krakowski, Bełochacki, starosta lipnicki, Impp. posłowie województwa krakowskiego mieli audyencyę publiczną na zamku, witając pana, insinuando się w łaskę i dobroć pańską, reprezentując w mowie swojej calamitates tego województwa ab auxiliariis copiis, którym król Jmć przez Jmp. podkanclerzego kor. dał responsum, deklarując omni conatu starać się o uwolnienie tych województw et ad pristinam libertatem wszystkie de integro województwa, byle tylko widział unionem cordium, sposobić etc. Jmp. Załuski, kasztelan rawski, Jmp. Rycki, pisarz ziemi czerskiej, posłowie z komisji lwowskiej iuxta desideria rycerstwa otrzymali etiam od J. Kr. Mci deklarowaną łaskę. Posłowie z województw i ziem codziennie allaborują u Jmp. miecznika kor. i W. Ks. Lit., aby activitate sua omnino starali się i wymogli u J. Kr. Mci, ut cessent exactiones pecuniariae etc.

Die 7 praes. Wyjeżdżał rano Król Jmć do ojców Bielanów, czyniąc sobie rozrywkę. Jmp. wojewoda poznański, Jmks. biskup chełmiński, Jmp. miecznik kor., Jmp. marszałek w. kor. i posłowie niektórzy wielkopolscy oddawali wizytę Jmp. wojewodzie chełmińskiemu, z którym przyjechał książę Jmć Czartoryski, podczaszy Ks. Lit., Jmp. Potocki, łowczy Ks. Lit., także wizytował etc.

Die 8 praes. Król Jmć przejeżdżał się z rana do Wilanowa, interim ex limitatione circa 10 przed południem solito more u oo. augustynów w refektarzu zeszli się Impp. posłowie z ziem mazowieckich, także i województwa płockiego i rawskiego, łącząc swoje desideria z mazowieckimi, na który generał pomposissime wjeżdżał JW. Jmp. wojewoda mazowiecki, przywitany honorifice od każdej z osobna ziemi, mając też z sobą associatum Jmp. Czerwińskiego, kasztelana kijowskiego, na którego osobę praecipue ziemia ciechanowska krzywem poglądała okiem i województwo

de Spiritu Sancto wotywę, na którą około jedenastej cum se-

płockie deklarując w głosach swoich sądzić się z Jmcią, że multa sine necessitate damna, ruinas, exactiones przechodami swojemi szlachcie poczynił *etc.* Jmp. wojewoda mazowiecki brał kilka razy głos ekskuzując Jmp. kasztelana kijowskiego, że natenczas in sessione nie mógł wszystkim przyjaźnią i usługą swoją zadośćuczynić, teraz sentyment swój chce pokazać w braterskiej konfidencyi *etc.*

Ziemia rożańska i wiska prosiły, aby semotis arbitris porozumieć się ad affectationem Ichmościów od całego generała do rady, którą zapisawszy limitowali generał ad 26 praes.; potem zaproszonych Ichmościów do siebie lautissime częstował Jmp. wojewoda mazowiecki.

Kr. I. Dnia 4 lutego zjechawszy Ichmość praesentes do zamku o godzinie 10 assistebant królowi Jmci do kościoła, idąc gankiem na wotywę i kazanie, jako to Imksks.: warmiński, płocki, chełmiński, kujawski, chełmski, kamieniecki biskupi z wielu innymi kanonikami i prałatami; malborski, rawski, czernihowski wojewodowie; małogoski, rawski kasztelanowie; podkanclerzy, stolnik i miecznik kor., przytem wielu starostów i posłów z ziem różnych. Jmp. marszałek W. Ks. Lit. Mniszek marszałkował przed królem Jmcią, gdzie tylko król Jmć z Ichmość: Jmks. biskupem kujawskim, podkanclerzym kor. i stolnikiem kor. na ganku się został, wotywę celebrował Jmks. nuncyusz, kazanie miał Jmks. Tarło, nominat poznański, wzięwszy thema z Ewangelii niedzielnej: „magnus factus est motus in mari“.

Po skończonem nabożeństwie tali ordine odprowadziwszy króla Jmci na zamek, gdzie na majestacie zasiadłszy, zaraz Impp. posłowie z ziemi gostyńskiej instabant, aby król Jmć anticipative raczył libertować od naznaczonych talerów, o co i posłowie płoccy odzywali się, deklarując, że do niczego nie przystąpią, póki deklaracyi od J. Kr. Mci nie odbiorą, jakoż długo trwało i ledwie Jmp. miecznik kor. z księciem Jmcią warmińskim uprosili Ichmościów o pacyencyę, upewniając o łasce J. Kr. Mci.

Potem wziął głos Jmp. miecznik kor. i witał króla Jmci, księżę zaś kanclerz w. kor. od tronu odpowiedział, wynosząc Pana meliorem bonis aliis, przytem ad instantiam W. Ks. Lit., że nikt jeszcze nie przybył, sesyę decisam od króla Jmci solwował.

Kiśuchał jej wa ganku
 natu et equestri ordine przybył król Jmć. *✓* Kazanie miał

Na Ossolińskiej ulicy pokazało się we trzech miejscach powietrze, iż jednak zabiwszy te domy mniej uważali *etc.*

Przez te dni, które publicis consultationibus vacabant, król Jmć częścią w pole z rana, częścią na Bielany przejeżdżał się, dawał i publiczne audyencye posłom, jako to die 6 wojskowym, domagającym się, aby tak moskiewskie, jako i saskie wojska ustąpiły z dóbr duchownych i królewskich, co deklarowano, także i zabraną hybernę w Prusach, w województwach nagrodzić. Tegoż dnia mieli audyencyę posłowie województwa krakowskiego, którego imieniem Jmp. podkomorzy krakowski witał króla Jmci, oświadczając fidelitatem tegoż województwa, a oraz excusando admissa. Odpowiedział Jmp. podkanclerzy kor., iż, nie wchodząc in censuram praeteritorum, król Jmć testatur favores suos temu zacnemu województwu, tusząc iż verecundiam peccati faciet ipsa clementia regis.

Tegoż dnia Jmp. kasztelan kijowski przemówił się publicznie w pokoju przy prezencji królewskiej z Jmp. podczaszym kor., któremu w gębę chciał dać, lecz Jmks. biskup warmiński, mazowiecki i lubelski wojewodowie zatamowali ręki.

Die 7 praesentis tenże Jmp. kasztelan kijowski, przyszedłszy na zamek zelum swoje eksponował J. Kr. Mci, że mu Sasi w starostwie garwolińskim egzorbitancye czynią, mówiąc: „nie bierz mi W. Kr. Mć tego, czego nie dałeś! Nie pamiętasz W. Kr. Mć na moją niewolę ciężką, którąm ponosił! trzymając się przy dostojństwie jego i fortunę straciłem, a nic dotychczas nie mam za to, a przecie ludzie W. Kr. Mci wniwecz mię obracają!“. Na co mu król odpowiedział: „multas voces habes“. Na co Jmp. kasztelan kijowski: „ale nullum pagum a V. Maiestate“. Syn zaś jego, p. starosta garwoliński począł się do szabli porywać na p. generała Gospoda, odgrażając, co i ten nietylko znieść musiał na sobie, ale też pomienionego starostę w pół obłąpił, przepraszając.

Interim król odszedł do inszego pokoju, którego drzwi Jmp. podkanclerzy kor. uchyliwszy, invitabat Jmp. kasztelana do króla, lecz recusavit, mówiąc: „po co sam mam chodzić?“ *etc.*

Tegoż dnia posłowie ziemi gostyńskiej i sandomierskiej, podczas obiadu wszedłszy do króla Jmci, domawiali się, aby król Jmć

Jmks. Tarło, nominat poznański^a, założywszy thema takowe: „*motus magnus factus est in mari ita, ut navicula operiretur fluctibus! Jesus imperavit ventis et facta est tranquillitas magna*“. Synopsis tego kazania apostolica pro exigentia konjunktur uczynionego była solenna do zgody i jedności adhortacya.

Po wotywie eodem ordine powrócił król Jmć ad locum consilii¹⁾, które zagaił Jmp. Denhoff, miecznik kor., marszałek

zakazał wojskom swoim przez ordynanse wydane pretendować talarów, jakoż przy stole nietylko tej ziemi, ale też wszystkim razem podpisał ordynanse, jako wolni być mają od talarów, tylko prowianty za 6 miesięcy aby składano i wydano.

Die 8 eiusdem Impp. posłowie województwa rawskiego u ojców marcinkanów semotis arbitris zasiadali in assistentia Jmp. wojewody mazowieckiego i Jmp. kasztelana kijowskiego, na którego multae querimoniae były, jako Jmć podczas regimentarstwa swego dobrze harcował po dobrach szlacheckich, konie, woły etc., na co nie odpowiedział nic, a przytem Jmp. wojewoda mazowiecki w głosie wyraził: „żeśmy tu na porozumienie się w punktach instrukcyi na radę podanych od ziemi zeszi, a nie traktować tych kwerymonij“ i tak zaraz na ustęp adstantibus kazali.

¹⁾ **Cz. II.** assistente senatu et equestri ordine, jako to: księcia Jmci warmińskiego, płockiego, chełmińskiego, chełmskiego, kamienieckiego, kujawskiego biskupów, podkanclerzego, marszałków nadwornych kor. i W. Ks. Lit., miecznika kor., inflanckiego, malborskiego, rawskiego wojewodów, rawskiego, liwskiego, czerskiego, warszawskiego kasztelanów, kowelskiego, ostrołęckiego, wiskiego, winnickiego starostów i posłów województwa krakowskiego i innych województw. Skoro król Jmć zasiadł, zaraz Jmp. Jeżewski, poseł województwa płockiego interlocutione odezwał się, incussando saskich ludzi o niepomiarkowane kontrybucye i przyczynienie dymów, niby tamując tę radę, instando o sejm pacificationis i lubo blisko pół godziny nad tym punktem strawiono, aż tandem ta materya sopita persuasione Jmp. marszałka confederationis, miecznika kor., który zagaił radę od powitania etc.

^a Piotr Tarło, opat paradyski, biskup inflancki, sufragan poznański, wreszcie biskup poznański, † 1722 r.

Vco
Jesus
autem
dormiebat
dixit Petrus
Domine
salva nos
perimus

ich
teraz
wspierają
radę królewską
tę

generalnej konfederacyi stanów Rzpltej, witając Króla Jmci¹⁾ od stanów Rzpltej, zabierając oraz z przybycia pańskiego spem bonam publicznego uspokojenia, a że zachodziło desiderium W. Ks. Lit., aby tantisper, nim się kongres/odprawi i wyprawieni na rady pośpieszą koledzy, mogła być rada limitowana, tedy o pomienioną upraszał limitę.

Odpowiedział a maiestate ksiązę Jmć biskup warmiński Załuski, kanclerz w. kor.^a, wyrażając teneritudinem serca pańskiego, które wszystkich complectitur, dawszy dowód, że non parcendo dispendio zdrowia własnego, raczył zjechać na termin ratunkowi naszemu naznaczony, który, gdy non unius Herculis potrzebuje humeros, tedy J. Kr. Mć, stosując się ad desiderium W. Ks. Lit., radę zaczęta non tam libenter, quam necessario do poniedziałku limitować raczył²⁾.

¹⁾ S. imieniem Rzpltej stanów.

²⁾ Cz. II. Dnia wczorajszego, jako pan summa clementia, ad desideria posłów mazowieckiego i podlaskiego i innych województw intuitu praesentis negotii zakazał ludziom swoim wybierać kontrybucyi, kontentując się mącznym i dyskretnym prowiantem, według taryf, które dotychczas w grodach znajdują się.

Auxerunt frequentiam Impp. marszałek w. kor., mazowiecki, lubelski wojewodowie, ksiązę zaś Jmć prymas, o 3 mile dziś pass odprawujący, jutro na południe speratur.

Die 8 februarii posłowie Ichmość z ziem mazowieckich, także płockiego, rawskiego województw convenerunt do oo. augustyanów na generał ex limitatione przypadający, na który pomposissime wjeżdżał Jmp. Chomentowski, wojewoda mazowiecki, tenże powitany honorifice zosobna od każdej ziemi, mając sobie associatum Jmp. Czerwińskiego, kasztelana kijowskiego, na którego osobę mianowicie ziemia ciechanowska corrugata fronte poglądała, także województwo płockie, deklarując w głosach swoich concertare, dlaczego tak wielkie ruiny szlachcie i egzakcyce causavit?

Jmp. wojewoda mazowiecki brał kilka razy głos, ekskuzując Jmp. kijowskiego, iż natenczas in scissione nie mógł wszystkim przyjaźnią i usługą zadosyćuczynić, teraz sentyment chce pokazać w braterskiej konfidencyi.

^a Jędrzej Chryzostom Załuski.

Król Jmé¹⁾ przez te dni, które vacabant a publicis consultationibus, częścią w pole z rana, częścią na Bielany przejeżdżał się, dawał²⁾ i publiczne audyencye posłom niektórym, jako to województwa krakowskiego, którego imieniem Jmp. Lanckoroński, podkomorzy krakowski witał króla Jmci, oświadczając fidelitatem tego województwa, a oraz excusabat admissa.

Odpowiedział Jmp.³⁾ podkanclerzy kor.^a, wyraziwszy, iż nie wchodząc in censuram praeteritorum J. Kr. Mć testatur favores et gratias suas zacnemu⁴⁾ województwu, tusząc, że verecundiam peccandi faciet ipsa klemencya regis.

Od komisji także hybernowej lwowskiej było poselstwo, od której⁵⁾ Jmp. Załuski, kasztelan rawski^b, witał pana, także poselstwa kijowskiego⁶⁾ [i] rawskiego województw, którym odpowiedział Jmp. podkanclerzy kor.

Die 9 eiusdem⁷⁾ ojcowie częstochowscy publiczną mieli audyencyę, witając pana rekomendowali fortecę łasce i protekcji J. Kr. Mei.

Ziemia rożańska i wiska prosiły, aby semotis arbitris porozumieć się ad... Ichmościów, prosił na ustęp Jmp. wojewody tamże tylko instrukcyę konformując od całego generała do rady^c, którą zapisawszy limitowali ad 26 praesentis, potem zaproszonych Ichmościów do siebie latissime uczęstował Jmp. wojewoda mazowiecki.

1) **S.** Król Jmé August wtóry

2) **S.** dawał jednak publiczną audyencyę

3) **S.** Jmp. Szembek

4) **S.** temu zacnemu

5) **S.** od której imieniem

6) **S.** kujawskiego

7) **P.** die 9 eiusdem był na balotach król Jmé z kawalerami swoimi u Jmp. Juszyńskiego, podczaszego podolskiego. Mszy św. słuchał, lekty ks. Voty, swego kapelana w kościele kolegiackim na ganku.

^a Jan na Słupowie Szembek („gratiosus“), wierny przyjaciel Augusta II, po Załuskim został kanclerzem kor., † 1731 r.

^b Józef Załuski.

^c Tak w rpsie.

V. Karol's pauzliwej

V. cum

Odpowiedział¹⁾ ks. Jmć kanclerz kor.²⁾ *V. appromissione*
Potem król Jmć in assistentia procerum regni szedł do kościoła i był na publicznem nabożeństwie.

V. Karol's

Tego dnia Jmks. nuncyusz Spinola miał audyencyę u króla Jmci. Prymas³⁾ a tegoż dnia stanął tu i był zaraz wieczorem u króla Jmci na prywatnej audyencyi⁴⁾.

V. na ktorzych

Die 10⁵⁾ reasumowane ex limitatione consilium⁶⁾. *V. Jmp.*
miecznik kor., marszałek konfederacyi, króla Jmci witał od stanów Rzpltej już numerosius zgromadzonych, wyrażając, że się teraz dopiero, za powrotem J. Kr. Mci do tronu, poznaje

1) **S.** Tym odpowiedział

2) **Cz. I.** w. kor.

3) **Cz. I.** ksiązę Jmć prymas

4) **S.** ksiązę Jmć. Szembek, arcybiskup gnieźnieński, stanął tu dnia tego, miał prywatną audyencyę u J. Kr. Mci.

Kr. I. potem król Jmć in assistentia procerum regni szedł gankiem do kościoła na nabożeństwo, z którego w pół kazania odszedł dla słabości zdrowia.

5) **Kr. I.** przed sesyą różni Ichmość tu praesentes tak biskupi, tudzież senatorowie, jako i urzędnicy oddawali wizyty księciu Jmci prymasowi, któremu assistebant od kapucynów do zamku, wprzód do króla Jmci, potem in locum consilii.

— Propozycye od Tronu —

6) **Cz. II.** już przy większej frekwencyi magnatum ac legatorum, będąc posadzka w izbie senatorskiej reparowana, rozbito królewski baldachim, pod którym zasiadł król Jmć, krzesła wstawiono dla senatorów, Impp. posłowie województw, ziem, powiatów, ławek nie mając, stando za krzesłami słuchali, wprzód jednak porozumiawszy się w pokoju u króla Jmci; Ichmość panowie senatorowie, na których oczekiwali w izbie senatorskiej Impp. posłowie, ruszyli się.

Zasiadł a parte dextra ksiązę Jmć prymas, arcybiskup gnieźnieński, Imksks. kujawski, płocki, warmiński, chełmiński, chełmski biskupi; malborski, inflancki, czernihowski wojewodowie; raw-

^a Stanisław na Słupowie Szembek, stały stronnik Augusta II, który go wyniósł na arcybiskupstwo gnieźn. po kardynale Radziejewskim.

Rzplta w naturalnej swojej istności, która tem szczerzej wita pana, że go nie żegnała i prosi, żeby zawarte z nią vincula renovare raczył, witają stany pana, primum in ordine suo, witają swobody i oppressae tenebroso carcere leges, aby konserwowane były; witają cives pana, aby circa iura et praerogativas zachowani byli i wyraziwszy facundissimo sermone stan terażniejszy Rzpltej i potrzeby jego, upraszał J. Kr. Mei o propozycyę do rady.

Impp. posłowie zabierali się do materyj z instrukcyj swoich przemawiać, ale Impp. ministrowie zostali u tronu ¹⁾, skąd zaraz książę Jmć kanclerz w. kor. miał mowę od J. Kr. Mei, incusando naprzód libertynowskie owe exemplum ²⁾ an prodigium: „quis vester rex est?“. Wyrażał wolę i intencyę J. Kr. Mei, który lubo się od Rzpltej corpore na/czas oddalił, jednak obecny był zawsze mente, ojcowskiej prawdziwej miłości se posuit tantum, non deposuit coronam, ³⁾ także, za szczęśliwym powrotem swoim, otwartem sercem mówi do każdego: „vos mei et ego vester!“. Dosyć godnie ³⁾ et abundo sermone pobudzał stany Rzpltej do obmyślenia securitatis tam ab intra, quam ab extra, erygowania i konserwacyi sił ojezystych, manutencyi koligacyi z carem Jmcią, do poprawienia wszystkiego, co ex

V. Mei
L. J.

ski, płocki kasztelanowie; Jmp. podkomorzy krakowski z Jmpp. kolegami, jako pierwszy poseł; marszałkowie kor. nadw. i W. Ks. Lit., każdy z Ichmościów laskę trzymał, ad latus assistebat Jmć książę Jmć Kazimierz Czartoryski, Jmć podkanclerzy kor., Jmp. podskarbi w. kor. i kawalerowie.

Uspokoiwszy się, brał głos Jmp. miecznik kor.: mówił politico sensu ac statistice, witając nomine Rzpltej pana, nomine civum, nomine stanów obojga, koronnego i W. Ks. Lit., przekładając z gruntu wypadłe ex cardinibus zepsowane prawa, które teraz mogą być za zgodą, miłością i zdaniem wielkiem prześwietnego senatu i rycerstwa, tudzież za szczęśliwem panowaniem J. Kr. Mei, aplikacyą poprawione i cała Rzplta może jeszcze reflouescere.

1) S. ministri stanęli u tronu

2) S. tristum exemplum

3) S. łagodnie

orbita wypadło i wyraziwszy wszystkie propozycje dla delibercacji nad niemi, solwował sesję do czwartku, po której rozdane są propozycje.

Die 11 ¹⁾ ksiązę Jmć Radziwiłł, kanclerz W. Ks. Lit. ^a, Impp. Pocię, hetman w. W. Ks. Lit. ^b, Warszycy, kasztelan łęczycki stanęli tu.

PUNKTA DO RADY.

1. Chcąc J. Kr. Mć, P. N. M., za szczęśliwym powrotem swoim ex omni parte beatam reddere Rplcam, pro angulari tego przedsięwzięcia i starania swego lapide zakłada pacificationem internam przez jedność i zgodę zupełną, konfederacyę ²⁾ między stanami Rzpltej i dlatego ex primo gradu ordinis sui

konfidencja

¹⁾ *Ob. niżej: „Punkta do rady“. Cz. II. umieszcza propozycje w przemówieniu kanclerza pod datą 10. II, pod tąż datą wzmiankuje o przyjeździe kasztel. łęczyck. Jerzego Warszycykiego.*

²⁾ **Cz. II.** Die 11 eiusdem Impp. senatorowie, według podanych punktów znosili się z sobą, wieczorem przybył ks. Jmć kanclerz W. Ks. Lit. i J W. Jmp. Pocię, hetman W. Ks. Lit. in comitatu posłów i rycerstwa swego. Król Jmć w zamku na konferencyi cały dzień z Impp consumpsit. Dziś poseł grecki w nocy przybył; przyjechali też z magistratu krakowskiego posłowie do króla Jmci.

Kr. I. Die 11 Jmp. hetman W. Ks. Lit. samym wieczorem stanął tu i Jmp. hetman polny kor.

Die 12, t. j. solito more reasumowane consilium o godz. 9 z rana, agitowało się do 3 popołudniu, której morae była przyczyną controversia Jmpp. posłów, dopominających się mieć swoje wota pierwej, niż senatorowie, a to z tej racyi, że się nie mogą doczekać, według instrukcyi, opisanych materyj promowować, dla czego tamowali niemal przez godzin półczwarty, dokąd od J. Kr. Mci nie otrzymali deklaracyi, że ma naznaczyć provincialne sesje

^a Karol Stanisław ksiązę na Ołyce i Nieświeżu Radziwiłł.

^b Ludwik Konstanty Pocię, wyniesiony przez Augusta II na hetmaństwo po odebraniu buławy lit. Sapieżę, mianowanemu przez króla Stanisława (1707 r.); Pocię w r. 1722 otrzymał województwo wileńskie.

cokolwiek tylko practicabile¹⁾ ad eum finem być może, chętnie, salva auctoritate dostojęństwa swego pro firmitate legum et securitate libertatum praestare gotów.

2. Nie wątpi J. Kr. Mć bynajmniej o wzajemnej ku sobie stanów Rzpltej propensyi, że exemplo facilitatis et paternalae sollicitudinis J. Kr. Mei incitati w tem, cokolwiek do ubezpieczenia majestatu jego na tronie polskim, do zachowania nieporuszonej wiary i posłuszeństwa, a civibus regni prawem opisanego ściągać się powinno, doskonale na terazniejszej radzie providebunt per abolitionem praeteritorum et praecautioem futurorum, osobliwie contra quosvis motores et motus civiles żeby impune in posterum nie działały się i żeby wszystkie magistratus, sądy, trybunały et quaevis subsellia ad suam orbitam et cursum restituantur.

3. A że inter principales seditiosorum consiliorum et facinorum authores przeciwko majestatowi J. Kr. Mei i Rzpltej magistrat gdański, jako pierwej być pokazał się przez jawne i skryte praktyki z nieprzyjacielem per proditoria scripta, dicta et facta, per tractatus et negotiationes cum extraneis potentiis invita et inscia Rplca, tak i teraz in eadem contumacia et protervia perseverat, expendit stanom Rzpltej obviare, żeby tantum crimen et scandalum contra statum impunitate non gaudeat i owszem, żeby takowe ausus ex nimia indulgentia regum et Rplcae resultantes ad suam sphaeram et debitos iuris et iustitiae terminos reducantur.

4. Provisis et compositis domesticis rebus — drugi fundament salwowania i szczęśliwości Rzpltej J. Kr. Mć in cura externorum kładzie, principaliter na skończeniu jako najprędzszym i najpożyteczniejszym terazniejszej z królem-szwedzkim wojny i oddalaniu omnium gravaminum et calamitatum a Rplca.

i vota po senatorskich głosach iż im wolno będzie promowować według instrukcyj swoich. [Następują: *votum prymasa i odpowiedź kanclerza, dołączone tu do sesyi z dn. 12. II. Punkta do rady za-tytułowane jako: „Propozycye do rady od tronu“. Do dn. 16. II. streszczenia sesyi bardzo krótkie].*

Cz. I i S. konfidencyj

¹⁾ S. practicabile et desiderabile

5. Na wystawieniu własnych sił Rzpltej i obmyśleniu doskonałych sposobów do uformowania i konserwacji onych.

6. Na reprezentowaniu i obligowaniu cara Jmci przez konferencye z ministrami jego i przez ablegacyę doskonałego ministra tam ex parte Rplcae, żeby articulis w traktacie collocationis expressis i tak wielu inszym deklaracyom swoim zadosyćczynił in disciplina et conservacione wojsk swoich, w zaplaceniu subsidiorum obiecanych i w przywróceniu miast i fortec ex occasione necessitatis bellicae zatrzymanych, jako też które od nieprzyjaciela już actu rekuperowane są, albo recuperabuntur, a zdawna do Rzpltej należały.

7. Na kointeligencyach i negocyacyach z dworami postronnemi przez wyprawę ablegatów extraordinaryjnych od Rzpltej, żeby potentiae vicinae, albo interessatae — jedne nam pomagać, a drugie szkodzić nie chciały.

8. Na opatrzeniu fortec pogranicznych, osobliwie Kamieńca, Św. Trójcy i Częstochowy.

9. Na wyprowadzeniu porządnej artylerji koronnej na przyszłą kampanię ¹⁾.

Die 13 februarii ²⁾. Po wyjściu czasu na deliberacye super

¹⁾ **P.** Na wyprowadzeniu porządnej artylerji koronnej na przyszłą kampanię, po których w mowie swojej remonstracyi limitował z woli J. Kr. Mości sesyę do czwartku. Tegoż dnia wieczorem przybył książę Jmé kanclerz w. W. Ks. Lit. i JW. Jmp. Pociey, hetman w. W. Ks. Lit., Jmp. Wąsicki, kasztelan łączycy [mowa tu o Warszawskim Jerzym].

Die 11. eiusdem Jmpp. senatorowie według podanych punktów znosili się z sobą, wieczorem comitatus JW. Jmp. Pocieya, hetmana w. W. Ks. Lit. i rycerstwo jego król Jmé w zamku na konferencyach cały dzień z Ichmościami consumpsit.

Die 12 praes. Jmpp. senatorowie zrana byli u J. Kr. Mci niektórzy, wczorajszych nowoprzybyłych Ichmościców u siebie na traktamencie miał, także i Jmp. wojewodę mazowieckiego. Wczora także stanęła Jmp. wojewodzina malborska z Jejmością miecznikową kor. Dziś w nocy przybył poseł grecki. Przyjechali też z magistratu krakowskiego posłowie do króla Jmci.

²⁾ **P.** Die 13 praes. Ex limitatione zasiadszy Impp. senato-

propositiones pozwolonego, J. Kr. Mć cum senatu et equestri ordine punktualnie przybył¹⁾ ad locum consilii, które się zaczęła a votis senatorum, ale skoro tylko Jmp. marszałek w. kor. dał głos księciu Jmci prymasowi, tak zaraz equestris

rowie i posłowie in praesentia króla Jmci domagali się legacyi, o głosy prosząc, aby Jmp. marszałek konfederacki rozdawał; wtem zaszły kontradykcye, przecież Impp. senatorowie kilka godzin i ministri status pracując, privatis rationibus et conferentijs evicerunt Impp. posłów, zgodziwszy się, aby wprzód vota i głosy Impp. senatorów odprawowały się, po których skończonych przez provincias Impp. posłowie votować będą.

Interim odezwał się interlocutorie Jmp. Ossoliński, choraży drohycki, starosta chmielnicki, contradicendo głosowi księcia Jmci prymasa, mając statisticam rationem, ale potem, za uproszeniem przez Impp. ministrów status, consensit.

Brał głos książę Jmć p r y m a s, vovendo wszelkich sukcesów królowi Jmci i stanom Rzpltej, Impp. hetmanom kor. i W. Ks. Lit. et ministris status ze stateczną ku majestatowi J. Kr. Mci drogę etc. na podane punkta od J. Kr. Mci dał rezolucyę: primo — stawając przy dostojęństwie J. Kr. Mci, wszystkich animował circa immunitates et privilegia, żeby miał staranie J. Kr. Mć, upraszał na Gdańsk [o] sąd należyty, postanowienie, legacyi do cara Jmci naznaczenie i według traktatu przez Jmp. wojewodę chełmińskiego, aby było wojska 12 m. auksyliarnego, piechoty konserwowanie, aby ten punkt mógł executioni subesse, ale Impp. posłowie denegarunt, skarb koronny ut ad pristinum ducatur statum przez konferencyę z Jmp. podskar bim w. kor., fortece Kamieniec i Św. Trójca aby były opatrzone w należytem praesidium mocnem, na które obmyślenie sumy jakiej. Częstochowa, nie mając sukursu od Rzpltej, potrzebuje sustentamentu. Zatem in publico dziękował J. Kr. Mci i całej izbie senatorskiej, że sub auspiciis panowania J. Kr. Mci przyłączył desideria swoje, zjechawszy ad amplexum i porozumienia się z Ichmościami in fraterna confidentia etc. A że czas niemały consumendo więcej na prywatnych konferencyach i widziawszy ieiunum dominum książę Jmć kanclerz w. kor. solwował sesyę na godzinę 9 do jutra.

¹⁾ **Cz. II:** przybył o godz. 9-ej.

ordo interlocutorie na vota senatorskie nie pozwalał, domawiając się wprzód prowincyalnych sesyj¹⁾, osobiwie Jmp. Ossoliński, starosta chmielnicki^a, chcąc coś ex vinculo przysięgi swojej konfederackiej powiedzieć, tamował vota, jednak te kontradykcyje Impp. ministrowie z Jmp. marszałkiem konfederackim uspokoiwszy, szli do tronu, skąd ks. Jmć kanclerz w. kor. mówił ad ordines, wyrażając, że: „diem perdidimus na niepotrzebnych kontradykcyach, zelamus pro libertate, a sami libertatem opprimimus, kiedy najpierwшему in ordine senatorowi głos tamujemy, co i senatorowi molestum i J. Kr. Mci acerbum“. Czynił exhortationem, aby się status wedle dawnych zwyczajów sprawowały, uczynił także prekustodycyę po votach activitatis każdemu i że do konkluzyi ex ordinibus deputowani będą. Po takowem uspokojeniu ks. Jmć p r y m a s zaczął votum, czyniąc admiracyę wielkiej mocy i dobroci boskiej nad ojczyzną, w której dotąd zdał się być tron bez króla, król bez tronu²⁾; teraz, po niezliczonej eclipsim³⁾, clarior post nubila Phoebus, pobudzał ad unionem animorum,

niezliczonej

¹⁾ **Cz. II:** do porozumienia się z samymi sobą, 2-do prae-custodiendo sobie, aby post vota Impp. senatorów nie przystępowano do konkluzyi rady, póki województwa sua desideria non exponent, z przymawianiem się ad quaelibet puncta senatoria etiam cum contradictione i najbardziej w tem zelabant Ichmość lubelscy, bełscy, podlascy, inowrocławscy, łęczyccy posłowie i żadną żywą miarą nie dali sobie tego wyperswedować przez godzin circiter 4, aż otrzymali publicam declarationem od tronu J. Kr. Mci przez ks. Jmć kanclerza kor., że J. Kr. Mć nie tylko na sesye prowincyalne pozwala po odprawionych votach senatorskich, ale też wolno się będzie equestri ordini do każdej przymówić, etiam cum contradictione materyi i że ex equestri ordine deputabuntur ad formam proiectam rady. Zaczął tedy ks. Jmć p r y m a s etc.

²⁾ **S.** był rząd bez króla, król bez rządu

³⁾ **S.** po niesłychanym eclipsum

a) Maksymiljan z Tęczyna Ossoliński, regent kor., starosta drohicki i chmielnicki.

obrony wspólnej, rugując z granic swoich dwoje horrenda monstra¹⁾: ambicję i interes; dziękował Ojcu św. za ojcowską opiekę i protekcję interesów polskich, J. Kr. Mci przy powinszowaniu szczęśliwego powrotu za aplikację około dobra poplitego, senatowi, Impp. hetmanom, Jmp. marszałkowi konfederacyi, Jmp. Chomentowskiemu, wojewodzie mazowieckiemu pro tuitione maiestatis; mówił ad puncta 1-um et 2-um, życząc renovationem pactorum, tractatum, poparcia konfederacyi, także sejmu²⁾, ale dał racye, że być nie może, chyba po zakończeniu wojny szwedzkiej ex vi confederationis; ad 3-ium: Gdańsk³⁾, pro tanto ausu, sądzić; ad 4-um: wystawienie sił ojezystych, ac per consequens securitatem maiestatis et libertatis z Impp. hetmanami per deputatos ex ordinibus obmyślić, a potem Rzpltej⁴⁾; o podatkach, ponieważ jest materya status do sejmu należąca, mówić nie należy; a konfederacya, lubo nie z uchwalenia, jednak exequendi [z] uchwalonych ma potestatem według sejmu lubelskiego; ad 5-um⁵⁾: życzył ekspostulować cara Jmci, aby według sojuszu i traktatu nad 12.000 wojska więcej nie trzymał, subsidia deklarowane po 2 miliony wypłacił, księcia Wiśniowieckiego dimittat, miasta i fortece do Polski należące wrócił, saskie także wojska, aby się według uniwersałów J. Kr. Mci sprawowały; Elbląg, jeśli Moskwa dostanie, aby go Polsce, a nie komu innemu (jako spargitur) oddała; ablegatowi do cesarza Jmci to pro principali dać w in-

1) **S.** z między siebie dwie horrenda monstra

2) **Cz. II.** sejm sądził być potrzebny, ale go jeszcze nie życzył, ex quo jeszcze nie jest omnis securitas ab extra; traktat z królem szwedzkim i inne actus abolere, a tak będzie ubezpieczony majestat J. Kr. Mci per abolitionem praeteritorum, in futurum zaś cavere, ne similia fiant.

3) **Cz. II.** Gdańsk punire, ex quo nietylko loco ordinario, ale i J. Kr. Mci tudzież Rzpltej refragarius.

4) **Cz. I.** Rzpltej donieść

5) **S.** Ad 5-tum życzył ekspostulować na reprezentowaniu i obligowaniu cara Jmci przez konferencję z ministrami jego i przez ablegację doskonałego ministra ex parte Rplcae do cara Jmci, aby według traktatu i sojuszu 12.000 tylko wojska zatrzymał.

strukcyę, aby urgeat o przywrócenie kościołów lutrom oddanych; do dworu berlińskiego legacya ¹⁾ Jmp. podskarbiego żadnego nie wzięła skutku ²⁾; ablegata nie posyłać i zaniechać z nim wszystkich negocyacyj, fortece pograniczne opatrzeć ³⁾; za dobrami duchownemi mówić, które są extreme zrujnowane, egzagerując wymyślne wojska koronnego ustawy i egzakeye; nakoniec exhortatus stany Rzpltej gravi et venusto sermone ad compescenda vitia, przydawszy, że dotąd non cessabunt flagella, póki non cessabunt flagitia.

Po skończonem votum książę Jmć kanclerz w. kor. in crastinum solwował sesyę ⁴⁾.

Die 14 februarii ⁵⁾. Na samem zaczęciu rady wnosił ordo equestris interlocutorie aby Ichmość, którzy nie byli w konfederacyi, a teraz przychodzą a partibus adversis, nie mieli activitatem, aż wykonają przysięgę. To gdy się uspokoiło, zaczęły się vota. Najprzód Jks. biskup kujawski ^a, który i do jedności stany pobudzał ⁶⁾ i ad puncta z refleksyami dał zdanie, konformując się ad mentem ks. Jmci prymasa. Jks. bi-

¹⁾ S. ponieważ legacya

Cz. II. do Brandenburczyka zaś, że nie była akceptowana i owszem, spreta przez Jmp. podskarbiego kor., aby ją do przyszłego odłożyć sejmu, zyczył

²⁾ S. evanuit i żadnego nie wzięła skutku.

³⁾ **Cz. II.** Elbląg aby J. Kr. Mć koronnem i swoim wojskiem blokował, upraszał

⁴⁾ **Cz. II.** Jmp. podkanclerzy lit. zawitał dziś do Warszawy, ale jeszcze na zamku non comparuit.

⁵⁾ **Cz. II.** comparentibus świeżo w senacie Jmks. biskupa smoleńskiego i Jmp. podkanclerzego lit., przed daniem głosu Jmks. kujawskiemu praecustodivit Jmp. Ossoliński, starosta chmielnicki, aby adhaerentes parti adversae careant activitate.

⁶⁾ S. uspokoiło, Jmks. biskup kujawski zaczął mowę, ten i do jedności stany pobudzał.

^a Konstanty Felicjan Szaniawski, adherent Augusta II, który konferował mu w r. 1707 biskupstwo kujawskie; jeden z głównych twórców konfederacyi sandomierskiej, od 1719 r. biskup krakowski; † r. 1732.

skup płocki^a a veneratione J. Kr. Mci et omine bono¹⁾ zacząwszy, erudito et ornato sermone wyrażał pressuras i potrzeby terazniejsze Rzpltej; dziękował J. Kr. Mci pro paterna sollicitudine, ks. Jmci prymasowi, który umiał recognoscere inter lepram et lepram, za zbawienną persewerencyą przydawszy²⁾: „hic nihil timet praeter peccatum!“ Ks. biskup warmiński³⁾ życzył reasumowane szelążne lubelskie, deputować ex ordinibus ad examinanda media augendi aerarii do Jmp. podskarbiego w. kor.; cła, młynowy podatek, porządek około soli przypomniawszy i inne dawał sposoby do przyczynienia pożytku bez ciężkości ojczyzny.

Jmks. biskup chełmiński^b życzył skończyć konfederacyę, a wrócić się ad pristinam Rzpltej normam.

Jmks. biskup chełmski^{c)} dziękował za krzesło, zdaniem ad puncta locutus innych.

Imksks. biskupi kijowski, kamieniecki i smoleński^d nie więcej okrom konkordanicy z pierwszymi nie przydali.

Po skończonych votach duchownego⁴⁾ senatu J. Kr. Mć ore ks. Jmci kanclerza w. kor. solwował in crastinum sesyę⁵⁾.

1) **S.** omni bono

2) **S.** przydawszy to:

3) **S.** Książę Jmć kanclerz w. kor., biskup warmiński.

4) **S.** ...senatu, zaczęły się vota senatorów świeckich.

5) **P.** Die 14 praes. Zaczęta sesya. Brał Jks. biskup kujawski głos, intimo winszując voto regiae majestati, potem przystąpił do rezolucyi na punkta od J. Kr. Mci podane, zaczął primarie per absolutionem praeteritorum, per renovationem modernorum pactorum et diplomatum, szczerze przy dostojenstwie J. Kr. Mci stawając, aby staropolska wiara do poczciwości wróciła się za szczęśliwem panowaniem J. Kr. Mci, upraszał o umniejszenie kon-

a Ludwik Bartłomiej Załuski, biskup aksiereński, sufragan przemyski, od r. 1698 biskup płocki, † 1721 r.

b Teodor Potocki.

c Zarazem nominat krakowski — Kazimierz Łubieński.

d Jan Paweł Gomoliński, Chryzostom Gniński, Mikołaj Zgierski, naonczas też nominat żmudzki.

trybucyi w biskupstwie swoim, osobliwie reprezentował egzakcye i trybuta od ludzi królewskich wyciągnięone, których postronne potencye ad exemplum ich czynią, życząc, żeby nie zarażał na osobę swoją J. Kr. Mć dalszej invidyi civium, a że Gdańsk udaje Rzpltę i czynią oną serram, prosił o egzekucyę na nich naznaczeniem komisarzów, także rozmowienia według ceł morskich i portorium gdańskiego; 4) ponieważ sesya do mizernego stanu nas przyprowadziła, prosił o partykularną deputacyę, chcąc w najwyższym sekrecie przy Impp. hetmanach kor. i W. Ks. Lit. traktować, przy decyzyi J. Kr. Mci, ut omnino auxiliares copiae in hosticum transferantur, ablegata do cara Jmci wysłać, z przełożeniem exorbitantiarum, w instrukcyi konferencyę z księciem Dołhorukim i instancyę wyrazić za księżciem Jmcią Michałem Wiśniowieckim, insynuował w łaskę Jmp. podskarbiego koronnego, życziwe aplikacye jego i starania monstrando, ile z praktyk szwedzkich nie czynił cum detrimento skarbu Rzpltej; pograniczne fortece — Kamieniec i Św. Trójca, żeby miały wcześniej opatrzenie, życzył; nie mając sposobu do utrzymania Częstochowy, potrzebny jest suplement od nas postanowiony, według podanych punktów od skarbu koronnego, ażeby miał Jmp. podskarbi w. kor. salvam actionem na tych intruzów, którzy się skarbu tykali; ad conclusionem dziękował primario księciu Jmci prymasowi pro sedula cura et sollicitudine około dobra Rzpltej, Impp. hetmanom, podkomorzemu chełmińskiemu, Jmp. wojewodzie mazowieckiemu i Jmp. kasztelanowi kijowskiemu za chwalebne akcye i stateczne dotrzymanie wolności ku majestatowi J. Kr. Mci.

Nastąpił głos Jmks. biskupa płockiego: post votum J. Kr. Mci intimatum in publico mówił: „wysiadamy de naufragio Rzpltej za przybyciem szczęśliwym J. Kr. Mci, którego misericordia et veritas custodiunt thronum“; wywodził historye dawne, królów życie, panowanie, przełożył in apricum J. Kr. Mci terażniejsze i przeszłe nieszczęśliwości, że etiam niemasz na siwy włos respektu, impii in circulo ambulans, bo w ornatach tańcowano i kielichami kościelnymi pijano, rabowano świątnice i insze explicabat mala, praecipue dymowe kontrybucye, które oczy i duszę wysadzają: timet Carthago, timeri assueta etc. „W. Kr. Mć chćiej finem imponere malis! Idzie ten na szaleństwo, kto się chce in hac tempestate wadzić i dalej kłócić; druga, życzymy sobie bardziej ufać

w cudzoziemskich siłach, niż w swoich, za Zygmunta III auksyliarne wojska nastąpiły, a cóż za pożytek przynieśli? oto centimani byli do rabunku, opresyi i nieszczęścia, lepiej ut senescentem propriis fulciamus viribus Rplcam, postanowiwszy artylerję, na nie obmyślone sposoby; bywała ochota kiedyś Polaków naszych in unione et charitate żyjących i ta się znajdowała cnota, etiamsi aliquando cecidit, de gelu pugnabat“. Gdańska sprawę zyczył ad forum competens odłożyć, o naznaczenie posła do cara Jmci przymawiał się, do prędkiej konferencyi z księciem Jmcią Dołhorukim, do opatrzenia fortet pogranicznych Kamieńca i Św. Trójcy i do sukursu dania Częstochowej. Czynił potem votum księciu Jmci prymasowi, Impp. hetmanom dziękował za nieustraszoną przeciw nieprzyjaciół odwagę, votum J. Kr. Mci na terazniejszy powrót szczęśliwy etc.

Głos Jmks. biskupa warmińskiego: wprzód kontestacyę wierności swojej ku majestatowi nigdy nienaruszonej i statecznej wyraził diserto sermone, potem elogia księciu Jmci prymasowi, Impp. hetmanom kor. i W. Ks. Lit. dawał: „należy podziękować J. Kr. Mci, że nas jako ojciec łaskawością swoją przychecił, któremuż provideamus securitatem przy należytem posłuszeństwie i stanów Rzpltej“; cum consensu Jks. biskupa kujawskiego ratione Gdańska zgodził się, przez depaktacyę skarbu koronnego trzeba, ut extendatur vigor na tych, którzy detrimentum uczynili onemuż; do cara Jmci ablegata rozumnego, uważnego i roztropnego wysłać, póki jeszcze zima trwa, z konferencyą pilną z księciem Dołhorukim; fortetca Kamieniec i Św. Trójca, żeby im dać opatrność prędko, na Częstochowę może ziemia wieluńska, ile in contiguitate będąc, obmyśleć kontrybucyę, łanowy żołnierz i szelążne, czopowe generalne, według sejmu lubelskiego ad executionem przywieść; w tem prosił Jmp. marszałka konfederackiego o naznaczenie deputatów ex equestri ordine do reasumpcyi szelążnego, czopowego, a ile teraz na artylerję, chcąc ją mieć erygowaną, znajdują się takie osoby godne, które sumy wypłacać będą, także ratione aerarii, do konferencyi prywatnej, ante omnia prosił króla Jmci o złożenie sejmu, Elbląg jużby był dawno wykupiony przez zebranie sumy z młynów gdańskich, gdyby szczerłość i posłuszeństwo gdańszczanów była ku Rzpltej, także valorem jednakej monety i koekwacyi zalecił Jmp. podskarbiemu kor., ut procuret,

wina za protekcją idące, generaliter wszystkie handle movit, aby mieć animadwersyę i skarb koronny przez to upada, trzeba tedy, aby cła, tak w Koronie, jako i W. Ks. Lit. ad pristinam normam wróciły się; a że będziemy mieli aukcyę virium, niechże antiqua disciplina super eas extendatur, życząc przeniesienia wojsk auksyliarnych in hosticum, prosił J. Kr. Mci o wyprawienie do Ojca św. po generalną benedykcję na całą Rzpltę i osobę J. Kr. Mci, kościoły, quae sub acatolica potestate zostają, te żeby J. Kr. Mć znieść raczył, zakończywszy his formalibus: „funda nos in pace, mala nostra pellas!“.

Głos ks. Jmci biskupa chełmińskiego post vota J. Kr. Mci, księciu Jmci prymasowi, Impp. hetmanom et ministris status, tudzież Jmp. miecznikowi kor., marszałkowi konfederackiemu, zaczął mówić, że: „konfederacya benevolo animo, czyli też externis potentiis sandomierska stanowiona nie może dissolvi et decisione sejmu przyszęłego, teraz abrupta kontumacya, reiectis privatis, przy dostojenstwie J. Kr. Mci obowiązuje et ad sensum przedemną głośów mówionych zgadzam się, życzyłbym, aby podatek szeląznego generalnego (ut quam primum ad executionem deducatur) oddać ad verificationem Jmp. Przebendowskiemu, podskarbiemu w. kor.

Głos Jks. Łubieńskiego, biskupa chełmskiego: imprimis stante pede votum J. Kr. Mci, po którym exosculatus dextram Domini, etiam na podane punkta a throno łączył swoje zdanie z wyż pomienionymi Ichmościami; instancję za księżciem Jmcią Wiśniowieckim Michałem, ut quam primum redeat ad propria; za miastem Krakowem intercesyę czynił, aby było libertowane od kontrybucyi.

Głos Jmks. biskupa kijowskiego: winszował powrotu szczęśliwego J. Kr. Mci, że za manudukcyą J. Kr. Mci impleverunt astra coeli, absente fiebant obumbrata, teraz, redeunte sole prezentują się etc.; dziękował, że pokornych przyjmuje benigno pectore, że reassumpsit curam patriae, tudzież księciu Jmci prymasowi, że, choć był zagranicą, przecież statecznie dotrzymał wierności, zyczliwości, jako vigilantissimus pastor znosił się z Rzpltą etc.; manent wszystkie sposoby w osobie J. Kr. Mci; delicta gdańszczanów in lege praescriptis będą karani per commissarios; o siłach ojczystych do sensu księcia Jmci kanclerza w. kor. mówił

i na ukazanie sposoby assensit, byleby voluntas była ordinum, ne pereat soboli nobilitari, ale zawsze currat zapłata pewna; na legacyę do cara Jmci concedit, z podziękowaniem cařowi Jmci, że continuat bellum za ekspostulowaniem satysfakcyi traktatu uczynionego; na ablegacyę do postronnych wysłać; do opatrzenia Kamieńca bardzo jest rzecz pożyteczna, evitando jakiej ingruencyi malorum; wiele razy tentował nieprzyjaciel na Częstochowę, przecież non extimuit to miejsce święte, a że exhausti ojcowie paulini, znowu i ziemia wieluńska his concussa malis, necesse skądinąd providere suplement, którzy zaś w skarbie excesserunt, sint punibiles per decretum; miasto Kraków potrzebuje komizeracyi, suplikował J. Kr. Mci, mówiąc: „jako supremus tutor miej W. Kr. Mć na duchowne dobra osobliwy respekt“, prezentując swoje opactwo wągrowickie, które konferował mu był król Jmć, zawsze annuatim biorąc z niego 25.000, teraz i 3.000 non comportat, dla ucisku i wyniszczenia od wojsk różnych; prosił o protekcyę na dobra swoje.

Głos Jmks. biskupa kamienieckiego: contradixerunt ei, że nie przysięgał na konfederacyę sandomierską, nie pozwolono głosu, niedługo jednak wadząc się, powrócona Jmci activitas; zaczął votum od trzech słów: „veni, vidi, vici! Przejrzał się W. Kr. Mć, co się działo, teraz znowu za przybyciem swoim chcesz zepsowane W. Kr. Mć naprawić prawo, proszę ex tulo meo, abys W. Kr. Mć przy szczęśliwem panowaniu swoim ab extra non raczył providere securitatem, ab intra, bylebyśmy chcieli szczerze, uspokoiwszy się, sami między sobą ugruntujemy et ad pristinum przyprowadzimy vigorem immunitates przy dostojeństwie J. Kr. Mci“; rezolucyę na punkta Ichmościów przed nim mówiących chwalił i zdanie swoje etiam przyłączył.

Głos Jmks. smoleńskiego biskupa: votum J. Kr. Mci, imprimis stante pede przystąpił do pocałowania ręki i choć zeicha miał głos, jednak sentyment swój iunxit z wyż pomienionymi Ichmościami.

Potem wstał książę Jmć kanclerz w. kor., według woli J. Kr. Mci, solwował sesyę in crastinum.

Cz. II: Potem accessum ad vota biskupów, których tego dnia ośmiu się odprawiło: kujawski, plocki, warmiński, chełmiński, chełmski, kijowski, kamieniecki i smoleński.

A naprzód ku ja wski conferendo się do głosu prymasa Jmci, quo ad primum et secundum propozycyi punctum życzył poparcia konfederacyi sandomierskiej, sejmu złożenia opportuno tempore, życzył abolitionem praeteritorum, aby tem bardziej coalescat confidentia et stabiliatur inter cives per amnistiam generalem, in praecautione zaś futurorum, aby się similia nie działały, extensionem rigoris sądów konfederacyi sandomierskiej obostrzonych; przeciwko Gdańskowi maxime exarsit et institit, aby omnino był karany przez komisję naznaczoną przez odebranie im ceł morskich iuxta constitutionem 1678, fol. 8: o cłach morskich, z których wieleby accessisset do skarbu na zapłatę wojsku; punkt erekcyi wojska i obmyślenia zapłaty jemu sine quavis dilatione odesłał ad particularem deputationem tak senatu, jako et equestris ordinis, przy Impp. hetmanach do skarbu koronnego, suasit tamen executionem szeląznego sanciti na sejmie lubelskim, legacya do cara Jmci placuit, in omnibus punctis w głosie księcia Jmci expressis; legacya do cesarza Jmci i innych exteros promotą, excepto dworu berlińskiego, który dwór, że in subiecto Jmp. podskarbiego w. kor. in antecessum legacyi nie akceptował, owszem one sprevit, życzył, żeby to suspendere do przyszłego sejmu.

Po nim sequitur Jmks. płocki, który post ceremonialia Impp. hetmanom, marszałkowi konfederackiemu debita, upraszał J. Kr. Mci ad videndum, co się w państwach jego działo i dzieje, exponendo quaevis crimina z auksyliarnych wojsk emergentia, że nietylko pro libitu suo rządzą, enervant et spoliant ojczyznę, ale też i Ioam przy oltarzu i Heli na krześle od nich non est securus, profanata sanctuaria Dei tak dalece, że w ornatach tańcowawano, z kielichów pito, sacra supellectili operiebantur, seorta et alia longa serie wojsk auksyliarnych doniósłszy nefanda i ruinę ojczyzny przez terażniejsze dymowe, exsecratus: „fumo pereat, qui fumos invenit“, — intulit tedy, aby quantotius J. Kr. Mć starał się evacuare te wojska, a swoją securitatem złożył in confidentia civium i na wystawienie sił własnych ojczystych, które dotąd wystawione być nie mogą, dokąd ta colluvies gentium intra viscera regni zostawać będzie; executionem sejmu lubelskiego sancitorum promovit, tudzież wyprawę łanowego, albo dymowego żołnierza; legacye approbavit et singulariter do cara Jmci

Die 15 eiusdem¹⁾. Zaczęły się vota senatorów świeckich. Najprzód ks. Jmć Wiśniowiecki, wojewoda krakowski^a, zaczął głos od podziękowania J. Kr. Mci, że go na tem miej-

in expressis wyżej; hiberna z dóbr duchownych ut aboleatur; sejm aby był opportune złożony, upraszał.

Po nim zabrał głos ks. Jmć kanclerz koronny: ten najbardziej in adveniendis thesauri publici mediis alaborował: 1-mo — przez otwarcie mennicy, 2-do — starostwa niektóre dziedzicznym prawem propter publicam egestatem skarbu hic et nunc komu terrigenae zaprzedać, 3-tio — ad normam Francyi za honory i wakanse płacić proportionate do skarbu koronnego, 4-to — poczta wozowa gdyby była erygowana i ta importaret by znaczną sumę do skarbu, gdyby tylko czasem za nią po polsku obuchem nie płacono, 5-to — skład winny, żeby z Polski nikt nie wazył się jeździć do Węgier, toby sami Węgrzy wina sprowadzali, a tem samem occurreretur protectiam polskim, pod któremi siła wina wchodzi do Polski cum detrimento skarbu, toż sentiendum o defluitacyi do Gdańska i wywożeniu towarów do Wrocławia i Śląska; szelągne generalne według sejmu lubelskiego ut executioni demandetur; erekcya wojska potrzebuje secretius consilium; legacye approbavit, osobliwie do cara Jmci i Rzymu; hiberny z dóbr duchownych ut abrogentur, ex quo tylko pozwolone są na wojnę turecką, cessante autem huius fine i one cessare powinny; Gdańsk aby suo iudicio podlegał, jako należących presse do pieczętarszów, instabat.

Po nim Jmks. chełmiński: ten amnistiam omnibus petiit, in futurum zaś contra motores et turbatores życzył, sejmu desiderabat, legacye approbavit, in reliquis akomodował się wspomnianym.

Sequentium: chełmskiego, kijowskiego, kamienieckiego i smoleńskiego biskupów ad eandem vota collimabant metam, zalecając Częstochowę i akademię krakowską.

¹⁾ P. Die 15 eiusdem. Zasiadł król Jmć. Jmp. marszałek dał głos księciu Jmci wojewodzie krakowskiemu, który

^a Janusz Antoni ks. Korybut-Wiśniowiecki (1678—1741), podczaszy lit., marszałek nadw. lit., kasztelan wil., wojewoda wil., krak. (1706—1726), kasztelan krak. (1726—1741).

seu osadził, z którego mówić zaczynał; quo do punktów, venerabatur zdanie Impp. senatorów duchownych i do ich zdania swoje łączył, modum ubezpieczenia maiestatis do najżyyczliw-

post praestitum votum królowi Jmci dziękował za dobroczynne łaski, dziękowali et ministri status, nomine eius przystępując do tronu; quo ad puncta, dał rezolucyę, primarie, żeby przez sejm konfederacya była zniesiona sandomierska, zawarcie pokoju i traktatu z carem Jmcią i deklaracye, które się odprawowały od J. Kr. Mci nie ganił, do księcia Jmci pruskiego poselstwa życzył, żeby dalej nie urościł sobie jakich pretensyj; Impp. hetmani kor. in fundamento sejmu lubelskiego powinni observare sancita, gdzieby i zaraz skarb koronny nie miał krzywdy, ani narzekał, consensum i na poselstwo do cara Jmci, suplikując za księciem Jmcią Michałem, rodzonym swoim, instancye za Krakowem, żeby garnizony były oddalone od tegoż miasta; Częstochowa, Kamieniec i Św. Trójca, Żwaniec, żeby czem prędzej były opatrzone milite et mercede, na inne puncta non denegavit.

Głos Jmp. wojewody poznańskiego: votum od podziękowania J. Kr. Mci za województwo poznańskie, osculatus est dextram domini, interim nie życzył abolitionem praeteritorum i owszem, suplikował, ut statuatur iudicium formatum dla wielu ukrzywdzonych, punkt artyleryi do sejmu ad sancita Rzpłtej remove; Gdańsk, Częstochowa, legacye, fortece, Kamieniec to ad sensum Imksks. biskupów kładzie; interesa skarbowe do konfederacyi z Jmp. podskarbm kor. odkłada, wyprowadzenia wojsk moskiewskich in hosticum urget.

Głos Jmp. wojewody lubelskiego: votum królowi Jmci primarie i pocałowanie ręki, colligati cum ministris status dziękowali ^a; exposuit tres ordines w mowie swojej: pierwszy ordo, że na utrzymanie majestatu swego był W. Kr. Mć P. N. M. okazyją do konfederacyi sandomierskiej i obowiązku, drugi ordo, że prześwietny senat był skłonny, ksiązę Jmć prymas postanowił interregnum, utrzymując konfederacyę, trzeci ordo J. Kr. Mć bracia nasi wiara, sumieniem, poczciwością, życiem i krwią obowiazali się, choć alienae potentiae ciężkość i ruinę czyniły; należało było

^a Tak w rpsie.

szych J. Kr. Mei ministrów remisit, aby je obmyślili; życzył sejmu, postronne i domowe ablegując przykłady, że się Rzplta konfederacyami nigdy uspokoić nie mogła, tylko sejmami, zazem expedit, ut redeat ad pristinam formam; tractatum pokoju i legacye do postronnych, osobliwie do Ojca św. summe zalecał; Gdańsk sądzić erectione sił Rzpltej radził; deputacyę do hetmanów in fundamento sejm^u lubelskiego [wysłać], tak jednak, aby wojsko erygować iuxta scriptum ad archivum, także reasumpeyę komisyi skarbowej dla uspokojenia wojska pro praeterito i ubezpieczenia Rzpltej od związków, które po wojnach subsequi zwykły, jako to po moskiewskiej wojnie, za króla Kazimierza i króla Michała, po szwedzkiej, ciężkie były; tu dziękował J. Kr. Mei, że delegit tak godnego ojeczyźnie pry-masa, który w tak trudnych i pomieszanych konjunkturach umiał moderować i utrzymywać fortunam publicam; dziękował także Jmp. miecznikowi w. kor. i Impp. ministrom, że consilio et constantia utrzymywali salutem publicam; za ks. Jmcią, Wiśniowieckim ^a, rodzonym swoim, którego lubrica adolescen-

ratione
creationis

Jmp. marszałkowi konfederackiemu ogłosić stanom Rzpltej reditum króla Jmci do Polski, ale tylko vi et potentia armorum, non amore civium J. Kr. M^c P. N. M. sprowadził się do nas, co na radach, co na sejmach umówimy, to widzimy, że nulla legum executio, wolno królowi Jmci od granicy zagranicę absentować się bez porady Rzpltej; życzył wydać na pospolite ruszenie, tam dopiero rozmówić się, podatek każdy bez sejmu być nie może i wojsko erygowane niechby ex sancitis z sejmu lubelskiego i z przyszłego następującego stanęło, przecież jednak trzeba, abys

^a Michał Serwacy (1680—1744), naonczas kasztelan wil. i hetman pol. lit.; za uwięzionym księciem już w r. 1709 stany Rzpltej zanosily do cara Piotra instancję. W odpowiedzi na memorjał stanów odrzekł car, że musi wiedzieć Rzplta o wrogim doń stosunku hetmana, na dowód tego przytoczył walki Wiśniowieckiego z wojskiem carskiem, paszkwile rozpowszechniane w postaci uniwersałów, ubliżające carskiej godności i osobie, wreszcie zamiar porwania Piotra w czasie marszu z Warszawy do Grodna i Wilna, powoływał się też na rewelacje, odsłaniające plany hetmana — sprowadzenia do Polski i Moskwy Tatarów; przyobiecał też car naonczas przysłać przez posła na walną radę oryginalne dokumenta, dotyczące spraw powyższych.

(Zaluski: Epistolae histor.-familiar., III, p. 886, 888, 889).

tia in hanc vicessitudinem wprowadziła, miastem Krakowem i innemi instancyował.

allegujac

Jmp. Gałęcki, wojewoda poznański^a dziękował za krzesło J. Kr. Mei; przydał: „dałeś, Panie, honor, dajże i chleba!“. Quo ad puncta z Imksks. biskupami zgadzał się, jednak abolitionem praeteritorum nie pozwalał, a legując, że być powinna sine iniuria proximi, inaczej amnistia byłaby motivum na potem grzeszenia, należy, aby było na delinquentes formatum iudicium, poena pro praeteritis, rigor in futurum, ponieważ poena ad unum, metus ad omnes; Gdańsk sędzić przez komisarzów; cara Jmei, aby według sojuszu ligę trzymał, sprawiedliwość ukrzywdzonym administrował, deklaracyom zadosyćczynił, księcia Wiśniowieckiego, civem patriae oddał, rekwirować; fortece opatrzyć, z Jmp. podskarbin konferencye mieć, jeżeli czem jest suplementować ojczyznę¹⁾.

Jmp. Tarło, wojewoda lubelski^b, za krzesło podziękowawszy, wywodził statum konfederacyi generalnej, którą rarissimo exemplo ordines²⁾ constituunt i refutował, że jej ab omnibus tribus ordinibus, od samego nawet Jmp. marszałka³⁾ con-

W. Kr. Mć wydał uniwersały relationis na sejmiki i tamże postanowić, czyli z łanowych, czyli z innych obmyślonych sposobów na żołnierza amationem impedimentorum, t. j. przykrzącego się auksyliarnego wojska suplikował, aby interponat J. Kr. Mć według sojuszów uczynionych z Rzpltą, ut satisficiat car Jmć przez terazniejszą legacyę; poselstwo do postronnych potrzebne jest, w tem J. Kr. Mć dopomóc raczy; na fortecę Kamieniec i Św. Trójcę prędkiego opatrzenia życzy, do skarbu artylerję odkłada i na zniesienie się qua privatim z Jmp. podskarbin w. koronnym etc.

1) **S.** ... fortece pograniczne i insze opatrzyć, z Jmp. podskarbin kor. rozhowor uczynić, jeśli jest, czy nie, suplementować ojczyznę.

2) **S.** tres ordines

3) **S.** marszałka konfederackiego

a Franciszek Zygmunt Gałęcki, gen.-adjutant wojsk kor., kuchmistrz kor., kasztelan kaliski, potem poznański, wojewoda inowrocławski, wojewoda kaliski, niefortunny komendant Lwowa, zdobytego w grudniu 1704 r. przez Karola XII, od r. 1709 wojewoda poznański.

b Adam Tarło.

traventum, konfederacya także, w której tylko speciosa verbis inania nie była in executione, jakby należało i temi się niedoskonałościami sama znosi do tego, że konfederacye nie są gruntowne per se, ale aż się sejmem aprobuja; ubezpieczenia maiestatis et libertatis, które być nie może bez wojska, bez porządku ¹⁾, porządek bez pieniędzy, pieniądze bez podatku, podatek bez sejmu; Gdańsk meretur rigorem, ale że uniwersałem J. Kr. Mei wszystkim ogłoszona amnestia, tedy naznaczyć komisarzów na odebranie przysięgi fidelitatis, aby dali co na subsidium Rplcae; życzył executionem sancitorum sejmu lubelskiego, a dla erylowania sił Rzpltej prosił J. Kr. Mei, aby auksiliarne wojska były wyprowadzone, sama ²⁾ już jednak i liga, aby ad invicem dotrzymana była; pozwalał na legacye do postronnych, tak jednak, aby inter aemulas potentias nie sprawiły zelotypii; przewidowanie fortet do skarbu odsyła; zakończył voto do J. Kr. Mei: „imple orbem victoriis, victorias triumphis, triumphos gloria immortal!“ . Potem Imp. ministri szli do tronu, skąd Jmp. podkanclerzy kor. z woli J. Kr. Mei sesyę na poniedziałek limitując, wyraził: „nieradby J. Kr. Mć najmniejszego momentu trawił salvandae, non perdendae, Rplcae naznaczonego, gdyby dzień pocztowy non adimeret punctualitatis; dał dowody łączności swojej i teraz radby słuchał i wysłuchał Wmciów, ale propter hanc legationem limitować raczy“ ³⁾.

10
admoneret

1) **S.** wojsko bez porządku

2) **S.** ... wyprowadzone ex visceribus ...

3) **Cz. II.** Die 15 w sobotę. Zaczęła się sesya a voto księcia Jmci wojewody krakowskiego, który, post ceremonialia, z tej konfederacyi sejmu życzył ad normam tyszowieckiego i gołębskiego; legacye approbavit do cara Jmci, oraz o eliberacyę swego rodzzonego instabat etc.

Po nim Jmp. Gałęcki, wojewoda poznański: ten omnino iudicium formandum contra adhaerentes et poenas in ... irremissibiliter życzył, legacye aprobował.

Po nim zabrał głos Jmp. wojewoda lubelski cum stupore całego senatu et applausu equestris ordinis: po podziękowaniu J. Kr. Mei za kooferowane sobie województwo wszedł in disquisitionem konfederacyi sandomierskiej, jeżeli ta in substantia sua

Die 16 niedziela była i stąd nihil notandum ¹⁾.

Die 17 eiusdem ²⁾ Jmp. Chomentowski, wojewoda mazowiecki ^a, dziękując za województwo przy kongratulacyi

dotąd subsistit i jeżeli może kogo karać i sądzić? i tak argumentatus: constitutum całej Rzpltej jest primus ordo — W. Kr. Mć, drugi ordo — senatorius, trzeci — equestris ordo; te wszystkie ordines potargały separatim vincula tej konfederacyi, zatem i ta rada nie może in fundamento subsistere, bo jest diversus actus, zerwał secundus ordo senatorius przez ogłoszone interregnum, które było secundum et diversus tej konfederacyi actus, zerwał i equestris ordo, osobliwie województwo sandomierskie per publicum laudum annihilando one et accessum in partes contrarias, zerwał i Jmp. marszałek konfederacki przez odjazd swój zagranicę inconsultis et insciis statibus, nullo relicto nuntio odjazdu swego, a zatem jest dubium, jeżeli ta rada może stabiliri in fundamento konfederacyi, albo wchodzić in materias status, a stąd najbardziej sejmu jak najprędzszego życzył ad sananda haec vulnera, ex quo ta konfederacya nullatenus continuari może; addidit i to: „może nam kto zadać malitia contumax, że W. Kr. Mć vi et potentia colligati et armorum, non amore civium na tym tronie teraz osadzony, raczej było W. Kr. Mci zatrzymać się na granicy; a Jmp. marszałkowi incumbere convocare stany i obwieścić de redditu J. Kr. Mci na tron! Gdańsk poddać powinien pod amnestyę generalną, którąś W. Kr. Mć w uniwersałach swoich, powracając na tron, wszystkim deklarował“; evacuationem wojsk auksiliarnych per omnia jako najprędzej życzył; legacyę do cara Jmci najpotrzebniejszą być sądził etc.

Więc na tym głosie solwowana sesya do poniedziałku.

1) **P.** Die 16 eiusdem król Jmć u siebie, w kaplicy zwyczajnej na zamku mszy św. słuchał assistentibus senatoribus.

Kr. I: Die 16 król Jmć był na traktamencie u Jmp. miecznika koronnego.

2) **P.** Die 17. Ad continuationem votorum brał głos Jmp. wojewoda mazowiecki, czyniąc votum J. Kr. Mci culto ser-

^a Stanisław Chomentowski, syn Marcina, też wojewody mazowieckiego, po ojcu krzesło to otrzymał, będąc marszałkiem związkowym.

powrotu J. Kr. Mci wyrażając: „czy witać, czy dziękować W. Kr. Mci? witać radość, dziękować oblięacya, jako mutua charitatis vincula każą, że nas za szczęśliwym powrotem swoim dobroć

Vnamy

mone, przystąpił cum colligatis ad osculum dextrae J. Kr. Mci, potem na propozycye J. Kr. Mci odpowiedział, życząc sejmu, który zda się lenire vulnera nostra i zda się przezeń adintegrari status, tamże i konfederacya sandomierska dissolvi może, do konferencyi z ministrami o deputacyę prosił, Gdańsk ad obsequium przywieść per destinatos commissarios, do cesarza Jmci, aby kościoły katolickie przez nieprzyjaciela odebrane rekuperował; do cara Jmci legacyi życząc z powinszowaniem chwalebnej wiktoryi i aby traktatowi zadosyćuczynił; za księciem Jmcią Michałem Wiśniowieckim instancyę gorącą wniósł, erekcyę sił przez konferencyę Impp. hetmanów kor. i W. Ks. Lit. nie mogą być uchwalone, rachunek z wojskiem Rzpltej potrzebny przez naznaczenie deputatów; fortece Kamieniec i Św. Trójca prędkiego opatrzenia potrzebują według skarbu kor.; jeżeli hostis — punkt w traktacie, jeżeli concivis et usurpator, na takowych sąd powinien extendi, zakończył podziękowaniem Ichmościom senatorio et equestri ordinibus.

Głos Jmp. wojewody rawskiego: przełożył w mowie swojej omnia mala poczynione w tej Rzpltej, zgodził się na postanowienie sądu in usurpatores skarbu koronnego i na tych, którzy kupy swawolne zbierali i Rzpltę implicabant, a że ich nie można sądzić peremptorie, prosił J. Kr. Mci, aby dać onym mandaty na sejm, ponieważ in una compage zgromadzeni jesteśmy, mówiąc, że etiam konfederacya quondam pod Gołębiem stanowiona pod laskę Jmp. Czarnieckiego, pisarza polnego kor., przez którą rada w sejm obróciła się; na inne propozycye od J. Kr. Mci consentiebat; wystawienie artyleryi i poselstwa do postronnych należą do sekretnego zniesienia się.

Głos Jmp. wojewody chełmińskiego. Post votum J. Kr. Mci prosił o oddalenie wojsk auxyliarnych, vinculum konfederacyi sandomierskiej otworzyło wrota J. Kr. Mci, że do nas szczęśliwie powrócił W. Kr. Méc.; życzył bezpieczeństwa J. Kr. Mci i Rzpltej, ale nie papierowego, na propozycye J. Kr. Mci resolvebat sensum suum, łącząc z drugimi Ichmościami, przydawszy tylko, aby ad ministros teraz praesentes w Warszawie angielskiego

pańska, *tanquam errantia sidera, in firmamento serca ojcowskiego lokować raczy; radbym skończył, nie chcąc emeritissimis zabierać czasu, jednak wiedząc, że ten jest contumax in*

i holenderskiego, cesarskiego, deputacya do konferencyi była naznaczona, a że miał rekwizycyę Jmp. marszałka w. W. Ks. Lit. i od różnych Ichmościów o skrypt jakiś potajemny podczas legacyi wielkiej do cara Jmci, prosił króla Jmci, unikając suspicyi jakiej o pozwolenie, aby ten skrypt in lucem produkowany; zakończył podziękowaniem księciu Jmci prymasowi, Impp. hetmanom i Jmp. marszałkowi konfederackiemu etc.

Głos Jmp. wojewody malborskiego: *inhaesit sensibus Ichmościów przed nim mówionych, to przydawszy, aby deputacyę do Jks. nuncyusza naznaczyć, zapraszając, żeby napisał do Ojca św., jako skonfederowane stany Rzpltej do jednostajnej przychodzą zgody za powrotem na tron J. Kr. Mci; actum confederationis varsoviensis i wszystkie molimina adversae partis, scripta producta życzył kasować, anihilować, in foro publico, które szkodliwsze palić, komisarza z każdego województwa życzył wysadzić, aby praetensiones iniuriatorum rekognoskować raczyli etc; ceremonie podziękowania explevit Ichmościom.*

Głos Jmp. wojewody inflanckiego: pierwszy raz votum zyczliwe do króla Jmci exhibuit, koligatów kilku miał z sobą do pocałowania ręki królewskiej; na wszelkie zdania Ichmościów wprzód mówiących consensit, także o złożenie sejmu prosił, przydając prośbę do króla Jmci, aby księcia Jmci kurlandzkiego, uti vassalum, nie raczył dyspensować a iuramento, także i o złożenie sejmu prosił, przy zakończeniu podziękowania Ichmościom etc.

Głos Jmp. wojewody czernihowskiego: post praestitum votum J. Kr. Mci iunxit sensum suum z Ichmościami drugimi, non concedens abolitionem i owszem, prosił, aby wcześniej mandaty wydać usurpatoribus skarbu koronnego, violatoribus praw, motoribus na sejm, na Gdańsk processum iuris zacząć etc., ad exemplum inszych czynił podziękowanie Ichmość primatibus.

Głos Jmp. kasztelana sandomierskiego: ten querulatus est, że Moskwa na jedno województwo sandomierskie imposuit 10.000 porcyj, prosił, aby J. Kr. Mć pilnie starał się o ewakuacyę onych in hosticum, upraszał także post senatoria vota,

regem, qui iussus loqui tacet“, przymówił się ad puncta, ad 1-um et 2-um, życzył sejmu, któryby mógł lenire vulnera Rzpltej, ale ten his stantibus rebus być nie może; konfederacyę sandomierską praesens in praxi remedium życzył manutene-
re, ponieważ i sejm lubelski memorandum saeculis remedium mało co pomógł, którego przeciwna uwziętość zażyła na truciznę i choćby nie był rozerwany, przecie potem nocivum evomuit virum, konfederacya zaś przywróciła tron panu, pana tronowi, o której niedotrzymaniu zle supozycye, życzył popar-

Vin
- S

zeby traktat z carem Jmcią zawarty przez Jmp. wojewodę chełmińskiego był in publico czytany, sensum łączył z drugimi Ichmościami na propozycye od J. Kr. Mci, na Jmp. kasztelana kijowskiego turnus następował, ale postrzegłszy się, wcześniej wyszedł, verendo fremitum na się od niektórych ziem mazowieckich, także i Jmp. kasztelan łączycki nie zjechał, któremu mieli postowie kujawscy contradicere.

Jmp. kasztelan rawski w głosie swoim wyraził wszystko ad sensum, zgadzając się z Impp. senatorami, instando do króla Jmci za Jmp. strażnikiem koronnym. Jmp. kasztelan międzyrzecki zgodnie idąc cum sentimento maiorum, o sądy prosił, aby pod szczęśliwem panowaniem J. Kr. Mci agitowały się.

Jmp. Tarnowski, kasztelan biecki, także o trybunał i sądy w magistratach dopomagał prośbą u J. Kr. Mci; caetera puncta na propozycye od J. Kr. Mci przez Ichmościów mówione przyłączył do zgody.

Jmp. kasztelan łądzki Żychliński primarie powinszował regiae maiestati, Imć primatibus, osobliwie Jmp. marszałkowi konfederackiemu, potem życzył mutuam concordiam, amorem, chcąc novo et mutuo vinculo obowiązać się, aby iura w nierozdzielnej sympatyi zostały, prosił o sejm pacificationis in tempore opportuno, na podatki czopowe, szelażnego generalnego niebardzo pozwalał, przekładając karczmy, browary po miastach, wsiach, dworach puste, nie przeczył, żeby artylerya nie była wystawiona, ale pro sensu suo ambiit, aby przynajmniej jeśli nie czwarty grosz, to dziesiąty postanowić na zapłatę wojska koronnego, dokładając, aby in meliori disciplina militari zostawał każdy żołnierz, bo te dywizye, które damna intulerunt, uczyniwszy indagacyę,

cie jej per deputatos spisać, sądy wszelkie dla uskromienia excassorum i uczynienia powszechnego bezpieczeństwa reasumować; gedanenses, qui recalcitrarunt, ad obsequium pana przywieść; ablegatów wyekspedyować do cesarza Jmci pro principali o odebranie kościołów, do cara Jmci o satysfakcyę sojuszowi; przywrócenie księcia Jmci Wiśniowieckiego, rachunek z wojskiem, aby się pokazało, gdzie co kto brał, aby za to respondeat. Kończył mowę voto życzliwości do króla, przydawszy formalitatem: „vince, flore et regna!“.

po województwach powinny być sądzone; przez rozgovor z ministrami cara Jmci, aby armaty były oddane; Gdańsk pod władzą W. Kr. Mci i Rzpltej zostając, more pro interim ad aerarium publicum wnieść sumy, województwa tamtejsze poblizsze powinny suplementować; Kamieniec i Św. Trójca, którym może być potrącono w podatkach przyszłych, także i dla Częstochowy może być ziemia wieluńska contribuere et attributis in posterum wolna będzie; życzył internam pacem et tranquillitatem, za interpozycyą J. Kr. Mci; externa militia e finibus regni prosił, aby ustąpiła, bo inaczej nie miałyby cursum podatki przez nas uchwalone, potem serenissimam czynił Ichmościom gratiarum actionem, przydając, że klasztor trzebnicki w Śląsku iuribus et privilegiis obwarowany od Rzpltej, tamże per electionem domu zacnego księcia została starszą, per odium inszych, czy dworu cesarskiego wzięta do więzienia, zaczem prosił króla Jmci, ażeby ten klasztor fulcire raczył caesari Jmci i w obieraniu elekcyi te mniszki konserwowane były, zakończywszy, ut sacram regiam maiestatem Deus optimo coronet eventu.

Jmp. kasztelan małogoski głos zeicha miał.

Jmp. kasztelan warszawski z życzliwością ku panu i Impp. hetmanom kor. i W. Ks. Lit., także Jmp. marszałkowi konfederackiemu et ministris status obojga narodów oświadczył się, nie przepominając chwalebne merita Jmp. wojewody mazowieckiego, sensum suum łączył z Ichmościami spólnie wszystkimi, ante omnia prosił o sąd na Impp. wojskowych.

Cz. II. Die 17. Zaczęła się sesya a voto Jmp. wojewody mazowieckiego, który post ceremonialia et complementa księciu Jmci prymasowi i Impp. hetmanom, Jmp. marszałkowi

Jmp. Załuski, wojewoda rawski ^a, securitatem maiestatis et libertatis zakładał in fundamento pacyfikacyi i reasumpcyi sądów, aby wszystkich delinquentes, dla dystynkeyi złych, a dobrych, karać, szkody z dóbr ich nadgradzać, in posterum rigor założyć, amnystyi nie pozwalać, damnifikatorów skarbu koronnego według prawa sądzić; konfederacyę w sejm przemienić, /bo mutatio legum periculosa, mutatio status periculosissima; in reliquo zgadzał się cum sensu pierwszych.

Jmp. Działyński, wojewoda chełmiński ^b, wywiódłszy

*Vponieważ
wazny omni
tres od m*

konfederacyi sandomierskiej debita, przymawiając się ad puncta propozycyi, życzył ignes fatuos najpierwej extinguere per abolitionem et annihilationem konfederacyi sandomierskiej, elekcyi, koronacyi utriusque tractatus: varsoviensis et altranstadiensis przez poparcie kofederacyi sandomierskiej, która in dubium vocatum jakoby miała rumpi, jest to tylko suppositio ex defectu natenczas vi factorum pana, jednak in substantia non defecit; sądy non postremae securitatis futurae, tam internaе, quam externaе być rozumiał, te aby były iuxta obloquentiam konfederacyi sandomierskiej postanowione na tych, którzy nihil spei, nisi per discordias habent, instabat; ratyfikacyę traktatu z carem Jmcią do przyszłego sejmu remisit; sejm lubelski i jego sancita, osobliwie szelązne, ut exequatur na zapłatę wojsku; Gdańsk, salvis iuribus pieczętarzów, aby był karany; na legacye do postronnych panów przypadł, do cara Jmci in praesenti statu najpotrzebniejszą być rozumiał, w wyżej namienionych punktach i w innych, które secretiorem potrzebują conferentiam, trybunał skarbowy potrzebny iudicavit i rachunek z wojskiem, dobra stołowe ad debitam przywieść formam.

Po nim Jmp. wojewoda rawski urgebat iudicium for-

^a Aleksander Józef Załuski, jako rotmistrz husarji walczył w r. 1683 pod Wiedniem; łowczy, podkomorzy, kasztelan, w końcu wojewoda rawski (1693—1720), † w r. 1726.

^b Tomasz Działyński, krajczy kor., podskarbi ziem pruskich, od r. 1702 wojewoda chełmiński; August II wysłał go do cara Piotra dla zawarcia przymierza, na podstawie którego car przybiecywał 12.000 żołnierza przeciw Karolowi XII, zoid dla kwarcianych i Inflanty; zmarł Działyński w r. 1714.

V
mw, matro
i die przeciwko

przysięgę senatorską, ex vinculo której prawdę mówić, nawet i oponować się należy, wyrażał, że byłby reus periurii przeciwko wojczyźnie, toby wiernej impavidus nie popełnił usługi; przyznał konfederacyi, że jest wrotami ad regressum J. Kr. Mci, która z asekurowaniem publicznem, jeżeli tylko na papierze będzie, a nie w egzekucyi, to pewnie practicato exemplo, ponieważ ani Szwedów, tak od Polski, jako i Saksonii od abdykacyi i rekognoskowania Stanisława nie ubroniła i teraz mało pomoże, vicinae potencie są podejrzane, własnymi siłami

mandum contra fautores, authores et turbatores pacis internae, contra usurpatores et spoliatores skarbu koronnego i ekonomii J. Kr. Mci; Gdańsk presse do sądów pieczętarskich należący być rozumiał; radę terazniejszą w sejm zamienić życzył ad normam konfederacyi gołębskiej, której marszałkiem był Jmp. Czarniecki; in reliquis zgadzał się z księciem Jmcią warmińskim.

Po nim Jmp. wojewoda chełmiński post ceremonias przymawiając się ad puncta propozycyi, upraszał J. Kr. Mci o rennowacę pactorum conventorum, aby przez nią ściślejsza interstatus mogła stabiliri confidentia et vicissim promovit konfederacyi sandomierskiej poparcie, która przez ogłoszone interregnum nomen tylko mutavit, a nie substantiam, gdyż i ten actus pod jednymże marszałkiem odprawiony; Gdańsk, ex quo gaudet iisdem immunitatibus et legibus, jako i prowincya pruska, ut patet ex incorporatione tej prowincyi, zdało mu się bardziej sąd differre do przyszęłego sejmu, a nie subiici jego sądom pieczętarskim, albo też presse powinien do sądów relacyjnych J. Kr. Mci, który in administratione iustitiae będzie umiał et clementia uti; legacye do dworów postronnych displicuerunt. „Ex quo już na tych kolidacyach zawiodła się Rzplta i świeżo przed wtargnieniem Szwedów, sam W. Kr. Mé expertus, bardziej bowiem te potencie externae swoich interesów patrzą, aniżeli naszych, a ponieważ tu są ablegaci angielski i holenderski, raczejby z nimi ekspostulować, aniżeli z innymi; do cara Jmci legacya najbardziej potrzebna, o upomnienie się contentorum w sojusz conclusorum i o wyprowadzenie wojsk moskiewskich e visceribus tak Korony jako i W. Ks. Lit.; większe albowiem, nad sojusz odemnie straktowany, wprowadzone wojska; co się tyczy W. Ks. Lit., byłem compellatus pry-

i konfederacją wzajemną salwować się należy; Gdańsk aby cała Rzplta sądziła, bo contra maiestatem et status zgrzeszył; do kontynuacji wojny szwedzkiej trzeba, ut lapides panes fiant, in tam dura paupertate ojczyzny; justyfikował się, że Moskwy tu nie sprowadzał podczas legacji swojej, tylko do Litwy i to do czasu; w innych materyach i instancyach secutus pierwszych.

Jmp. Hoszewski^a, wojewoda malborski, wieszował J. Kr. Mci, że teraz ojczyzna reviviscit, gdy skutek łaski Bożej

Krewski
v. i Rzpltej powrotu J. K. M.

watnie od Jmp. marszałka w. W. Ks. Lit. jakobym ja pozwolił ultra mentem Rzpltej w traktatach wprowadzenie wojsk moskiewskich do Litwy, appellando fidem Jmp. strażnika lit., tu przytomnego, który natenczas był tam praesens i z Jmp. starostą żmudzkiem; ci, po rozproszonem wojsku swoim od partyi sapieżyńskiej, upraszali o auxilia moskiewskie, ale im odpowiedziano, że to być nie może, ponieważ non requirit nas o to poseł wielki, więc convenerunt mnie et sollicitaverunt, abym ja traktował o pewną partyę do Litwy, co lubo invitus, ad tantas instantias uczyniłem, ale tylko ad certum tempus“. Zaczem upraszał króla Jmci o produkowanie tego skryptu ad emendationem sui, in reliquis praebuit assensum przed sobą mówiącym.

Po nim Jmp. wojewoda malborski życzył deputacionem do Jmks. nuncyusza; pacta conventa aby były renovata od J. Kr. Mci i diplomate novo, aby J. Kr. Mć asekurować raczył, że ją więcej non deseret; poparcia generalnej konfederacji życzył; rigores legum in futurum contra turbatores pacis internae extendendos irremissibiliter życzył, pro praeterito zaś amnistiam, — ne singulis irascaris, universis ignoscendum est;—actus pseudo-regnantis, jako to konfederację warszawską et id genus ex actis publicis eliminować; Gdańsk do sądów J. Kr. Mci remisit; pokój, in quantum fieri potest aby się do niego omnibus viribus J. Kr. Mć aplikować raczył, upraszał; executionem sejmu lubelskiego ursit, łanowych wyprawę zalecił; sejm pacificationis opportune złożyć desideravit, który najbardziej ugruntować może confidentiam inter

^a Mowa tu o Piotrze Erneście na Kczewie Kczewskim, przedtem pisarzu lemborskim, chorąż. malborskim, referendarzu w. kor.; † 1722 r.

wyprowadza króla i Rzpltę in vias planas; do Jks. nuncyusza życzył wyprawić posłów z rady na uczynienie solennego podziękowania za utrzymanie interesów polskich; ad puncta życzył pacta conventa, diplomata, tractatus renowować, ne libertas maiestati et maiestas libertati in quopiam detrahat, poprzeć konfederacyę, na motorów turbarum seditiosarum in futurum rigor założyć, za przeszłe karać; abdykacya bez sejmu być nie miała; iuramentum przysięgi indispensabile, interregnum zaś było dla zwłoki czasu, aby Rzplta non praecipitet, do elekeyi

status; Elbląg ponieważ przez Moskwę wzięty, upraszał J. Kr. Mci, aby do niego tymczasem swój garnizon wprowadzić raczył, niżeli Rzpltej tam wprowadzony będzie; media importantiae do skarbu ks. Jmci warmińskiego approbavit; hiberny ut abrogentur pro praeterito; levamen od wojsk moskiewskich i saskich, które extra mentem podobno W. Kr. Mci wybierają porcyę, zalecił królowi Jmci; o komisarzów przysięgłych do każdego województwa ad inquisitionem excessuum et exorbitantiarum wojsk auksyliarnych J. Kr. Mci upraszał, oraz i o komisję iniuriatorum; chorągwie woluntarskie, które nie były sub obedientia, żeby były sine amnistia ad instantiam instygatora kor. karane; spoliatores skarbu także ut puniantur poena peculatus etc.

Po nim Jmp. wojewoda inflancki wnosił renovationem pactorum conventorum et novum diploma od J. Kr. Mci; upraszał, żeby nas potem non deserat; Gdańsk ut puniatur salvis iuribus pieczętarzów; legacye do cara Jmci et ad exteros principes approbavit; rozmowor cum ministris cara Jmci unum necessarium uznał; ksiązę kurlandzki ut personale iuramentum fidelitatis, vassallatus et feudi J. Kr. Mci praestet, upraszał, Sejm opportuno tempore życzył, in reliquis zgadzał się z mówiącymi przed sobą.

Po nim Jmp. wojewoda czernihowski coincidit in sensum braci swoich.

Po nim kasztelan sandomierski exposuit nieznośne porcyę, nałożone od Moskwy na województwo sandomierskie: 16-m. porcyj, ad puncta propositionis zgadzał się cum aliis.

Następował głos i votum na Jmp. kasztelana kijowskiego, ten widząc na się nieodbite aklamacye, disparuit z koła senatorskiego, rejterując się do okna, okrzykniony od księstwa ma-

wnosił, aby wszystkie *partis adversae attentata scripta, tractatus kasować, praesidium J. Kr. Mei do Elbląga posłać, aby w cudze ręce nie dostał się; in aliis z pierwszymi zgodził się, dampnificatores skarbu sądzić.*

Jmp. Koss^a, wojewoda inflancki, dziękuje za kszesło oraz łaski J. Kr. Mei, *extollendo* powiedział do J. Kr. Mei: „*gratas accendis flammas in lampade cordis, który lubo inszym zasługami jestem impar, jednak fidelitati nemini cedam*“, prosząc o pocałowanie ręki przydał: „*manus hostibus ex robore*

zowieckiego i postrzeżony, aby *omnino wotował, alias pro vacanti oddaje się, disparuit* potem i z izby^b.

Ex post odprawiły się głosy rawskiego kasztelana, który in omnibus zgadzał się z bracią swoją, to tylko *singulare* przydał, iż *instabat* do J. Kr. Mei za p. strażnikiem kor.

Odprawiły się po nim *vota międzyrzeckiego, bieckiego, lędzkiego, małogoskiego, warszawskiego kasztelanów*, tych wszystkich *vota* zgadzały się z innymi, *amnistiam generalem omnibus promovendo, legationes approbando et executionem sejmu lubelskiego urgendo.*

Po tych odprawionych *votach solwowana sesya in crastinum ad vota ministrorum status.*

^a Józef Koss.

^b Istotnie szlachta mazowiecka miała prawo do żalu i gniewu ku Czermińskiemu, który w r. 1709 srodze jej dał się we znaki.

Według świadectwa autora „Dziejów Polski pod panowaniem Augusta II“ on wraz z generałem Rybińskim i podskarzim lit. Pociem, kłócąc się o pierwszeństwo, wydawał „palety na prowjanty, pod których pretekstem pieniądze wielkie (brał), drąc okrutnie województwo płockie i ziemie mazowieckie“. Samowola i bezwzględność doprowadziła ziemian do takiego oburzenia, że w płockiem gotowali się do zbrojnego oporu przeciw Czermińskiemu i jego kolegom w łupieniu.

Do orężnego starcia nie doszło, bo kasztelana wraz z Rybińskim i podskarzim odwołali hetmani, ale Czermiński zdążył jeszcze zmusić do złożenia dużej sumy „*czerwińskich prałatów, od których i srebra kościelne brał w pieniądzech*“.

Żołdacka rabunkowa gospodarka kasztelana i jego towarzyszków musiała być okropna, skoro szlachta płocka skarżyła się, że dzięki niej „już i chleba w dworze rzadko gdzie znalazł, a piwo chyba z tatarski robione, ludzi też we wsi nigdzie nie było, chyba w dworach“.

(Otwinowski, str. 148, 149).

timenda, civibus ex gratiis amanda". Dziękował ks. Jmci prymasowi, Jmp. marszałkowi konfederackiemu, że per ignes et tribulationes probati dali dowód statecznej circa maiestatem persewerencyi; ad puncta szedł in sensum inszych, przydawszy, aby retenta skarb nie płacił, aż się uspokoi, ponieważ impossibilium nulla obligatio; książę kurlandzki aby a personali hommagio J. Kr. Mei praestando, ponieważ ma przyznaną annorum discretionem według praw feudi et vasallorum; za biskupstwem piltyńskim instancyował.

Jmp. Załuski^a, wojewoda czernihowski, życzył ortum pacatorum occasum adversorum, dla opatrzenia securitatis violatores tranquillitatis publicae sędzić [i] karać; konfederacyę popierać, fortece asekurować, na cudzych się siłach, jako to koligackich, nie fundować, alegując: „ab Annibale semel caperemur, ab amico exercitu semper capimur“. Bronił, że przez interregnum nie się złego nie stało, i owszem, że Rzplta non condescendit do elekcyi; także marszałka konfederacyi, że wyjechał zagranicę non in adorationem adversae partis, ale do prawdziwego swego króla; voto mowę skończył.

Jmp. Myszkowski^b, margrabia pińczowski, kasztelan sandomierski wnosił, aby J. Kr. Mć pacta poprzyściągł, sejm konny złożył, wojnę konkludował, w posiłkach cudzych na fortunę, nie na obronę Polski sprowadzonych, nadziei nie zakładał, aby traktat z Moskalem zawarty po votach senatorskich publice był czytany; za księciem Wiśniowieckim i pp. Siennickimi instancyował.

Impp. kasztelani, jako to rawski^c, międzyrzeczki^d, biecki^e, małogoski^f, warszawski^g do pierwszych zdania konformowali się.

^a Franciszek Załuski, do r. 1695 kasztelan wojnicki; z województwa czernihowskiego przeszedł na płockie, † 1735 r.

^b Józef Władysław margrabia na Mirowie Gonzaga Myszkowski, kasztelanję sandomierską otrzymał w r. 1697 i na niej do zgonu (r. 1727) pozostał, ostatni po mieczu z margr. Myszkowskich.

^c Józef Załuski.

^d Jakób Bleszyński.

^e Franciszek Szembek.

^f albo Teodor Orzechowski, albo Michał Ankiewicz.

^g Stanisław z Obor Czosnowski.

V 678

Koronny

Jmp. kasztelan lędzki życzył sejmu pacificationis, wystawienia sił własnych, osobiwie husaryi, piechot, artyleryi, fortet opatrzenia, excessivos sądzić, za klasztorem trzebnickim panien zakonnych upraszał, aby instancyował król Jmć do cesarza Jmci za nim, ut gaudeat antiquis immunitatibus w elekcyi ksieni, ponieważ teraz pannę ksienię Prusakównę ad malam informationem wzięto, więziono, inszą obierać, tej się wyrzec przełożęństwa kazano et similia aby in post tego nie było. W inszych punktach zgodził się z innymi.

Potem ore ks. Jmci kanclerza kor. limitowana do jutra sesya.

Die 18 februarii ¹⁾. Po skończonych wotach senatorskich nastąpiły — Impp. ministrów obojgu narodów. Najprzód ²⁾ Jmp. Bieliński^a, marszałek w. kor., podziękowawszy J. Kr. Mci, że za powrotem swoim pro angulari lapide założył sporządze-

¹⁾ **Cz. II.** Die 18 we wtorek odprawiła się sesya na wotach ministerium status sequentium: marszałków wielkich—koronnego i litewskiego, Jmks. kanclerza lit., podkanclerzych kor. i lit., podskarbiego kor., tych vota, że są przydłuższe, a czas ich odchodzącej poczty opisać nie pozwala, rezerwują się do przyszłej poczty.

Po nich solwowana sesya do środy, ad continuationem votorum ministrorum status.

S. Dzisiaj Impp. marszałkowie nadw. kor., W. Ks. Lit. i insi ministrowie ad puncta in senatu nie różnili się, dowodzili statisticis rationibus i konstytucyami, że król nie mógł abdykować. Po skończonych *etc.*

²⁾ **P.** ... brał głos Jmp. marszałek w. kor.: solenni voto ku J. Kr. Mci, księciu prymasowi, Impp. hetmanom kor., Jmp. miecznikowi kor., marszałkowi konfederackiemu *etc.* sandomierskiemu *etc.*, oświadczył się na podane propozycye od J. Kr. Mci, zgodził się z Ichmościami circa ministerium sui, żeby sądy marszałkowskie in pristino vigore zostawały; mówił z kompasją nad osobą Jmp. kasztelana kijowskiego, wyraził his formalibus, że: „i z moich wiosek extorsit kontrybucyę za Warszawą!“.—Instabat

^a Kazimierz Ludwik Bieliński, podkomorzy kor., marszałek nadw. kor., w r. 1702 marszałek w. kor., † 1713 r.

nie unitatis internae i sam do niej zachęcał stany Rzpltej, przytaczając podobieństwo węgla magno acervo gorejącego, cum simbolo extinguimur, si distinguimur; życzył J. Kr. Mei, aby mógł rozumieć vota civium, rzecz najpotrzebniejszą, sądząc inter maiestatem et libertatem; o wojsku mówiąc, rozdzielił je na trzy części: pierwsze wojsko szlacheckie, dobrze zasłużone, drugie ¹⁾ — wołoskie sine lege vagantur, trzecie — prywatne zaciągi exemplo inszych karać i znosić, super defraudatores dóbr stołowych i skarbu koronnego, poenam peculatus dochodzić; zgóry podziękowawszy, nie przepomniał i Jmp. Czermińskiego, kasztelana kijowskiego ²⁾, że „godzien wdzięczności ale nie z dóbr moich ³⁾, ani braci moich!“ — wnosił instancję za miastem Warszawą, aby gaudeat privilegiis ⁴⁾; kończąc votum życzył J. Kr. Mei, aby za panowania jego sprawdziło [się] ⁵⁾: „latericiam Romam / marmoream reddo!“ . W innych ad puncta z mówiącymi się zgadzał ⁶⁾.

Jmp. Wołłowicz ^a, marszałek W. Ks. Lit., czynił także applausum ⁷⁾ z przybycia J. Kr. Mei i dziękował że J. Kr. Mé deklarował ratificationem pactorum conventorum; Gdańsk civilissime ⁸⁾ cogi debet, commissio a. 1678 reassumatur ⁹⁾; ekspli-

za komendantem Bucholcem, tempore powietrza że czynił opatrność i wszelki porządek temu miastu, przeto godzien odebrania respektów od W. Kr. Mei i to miasto, tak wielą kontrybucjami wyniszczone, ut utatur clementia et commiseratione W. Kr. Mei i do swoich praw i wolności przyszło.

1) **S.** drugie wojsko

2) **S.** podziękował Jmp. kasztelanowi kijowskiemu

3) **S.** z moich wiosek

4) **Cz. I.** suis privilegiis

5) **S.** wszystko sprawdziło

6) **Cz. I.** przed sobą zgadzał

7) **S.** uczyniłszy applausum

8) **S.** cautissime

9) **P.** ... Pressuras księstwa żmudzkiego, wilkomierskiego,

^a Marcejan Dominik Wołłowicz, chorąży mściślawski, pisarz w. lit., wreszcie marszałek w. lit., † 1712 r.

kował interregnum, że jest dwojakie: po śmierci et in absentia króla, które nie było ex renitentia panu, tylko dla utrzymania wolnej elekcji, aby królestwo usurpatori non cederet i aby mu ślepego Rzplta nie oddała posłuszeństwa, ponieważ kapturów nigdzie nie sądzono, a konfederacja i interregnum jest individuum, że zaś marszałek jej wyjechał zagranicę, co critica vexat censura, tego nie uczynił temerarie, ale że nie miał od nieprzyjaciela securitatem, znosił się jednak we wszystkim; życzył poparcia konfederacji; sejmu że być nie może, dał racye; in reliquo zgadzał się z innymi, tych jednak, którzy spalenia Litwy winni, aby nie mieli amnestyi, sądzić¹⁾.

Książę Jmć Radziwiłł, kanclerz W. Ks. Lit.²⁾ życzył

upickiego powiatów, także inflanckiego województw i mściławskiego przez Moskwę exhibuit, prosił J. Kr. Mci, aby wynalazł sposób do pozbycia się ich; na legację do cara Jmci pozwalał, do postronnych dworów, żeby do pokoju dopomogli, a szkodzić nie chcieli, życzył legacji, prowincya pomorska żeby była na oku, także i cła morskie przywieść do egzekucji; prowincyalne sesye żeby naznaczył J. Kr. Mć, Kamieniec i Św. Trójca opiera się o suplement Jmp. podskarbiego w. kor., Częstochowa etiam in parte od ziemi wieluńskiej może być konserwowana, Elbląg hiberny żeby płacił; artylerya litewska aby iuxta vincula unionis terrigenae et possessionatis była oddana, instabat za księciem Wiśniowieckim Michałem, ratione interregni promulgati powiedział, że articulo arcybiskup doczytał się, że dwojakie interregnum może być: primo — post obitum króla, secundo — in absentia pana in visceribus regni; ekskuzował Jmp. marszałek kor. prudentissimis rationibus trzy rzeczy, aplikując do konfederacji sandomierskiej materiam, unionem et formam, zgadzał się cum sensu z Jmp. wojewodą mazowieckim, traktat i konfederację żeby na sejmie ugruntować i teraz nie rozwiązać się z niej póki ab intra et ab extra nie będzie uspokojenia, acta pseudoregnantis wszystkie universaliter skasować, anihilować życzył, in renitentes, żeby karani byli, iuxta obloquentiam sejmu lubelskiego i konfederacji sandomierskiej.

¹⁾ **S.** spalenia większej części Litwy są przyczyną, życzył sądzić.

²⁾ **P.** Głos księcia Jmci kanclerza W. Ks. Lit.: non excurrento in laudes ku J. Kr. Mci, życzył charitatem, unionem et

poparcia konfederacyi i egzekucyi sejmu lubelskiego; nie radził cudzych posiłków, ale własnych sił; w innych zgadzał się.

Imp. Szembek, podkanclerzy kor., ad puncta od tronu podane dosyć sufficienter przymawiał się; aequalitatem iuris et poenae życzył, ad providendam securitatem poparcia konfederacyi, która utrzymywała wolną elekeyę, królestwo salwowała, ojczyznę panu, pana ojczyźnie przywróciła; skrypta, przeciwnie traktaty i wszelkie szkodliwe attentata aby kasowane były, rigor poenarum contra quosvis motores interponatur; Gdańsk sądzić, obmyślenie securitatis sub clypeo armorum; komisya hibernowa, że sobie pozwoliła trzygroszowe i pięciogroszowe, det rationem; auksyliarne wojska per diversionem wyprowadzić; in reliquo, jako pierwsi ¹⁾.

Imp. podkanclerzy ²⁾ W. Ks. Lit. Szczuka ^a: „niełacno

concordiam, żeby się powrócili, tudzież trzymać się konfederacyi sandomierskiej; do Ojca św. najpotrzebniejsza posłać pisanie, dziękując, że nie chciał nigdy rzeczy przeciwnych akomodować przeciw J. Kr. Mci, na legacye do postronnych consensit, mówiąc, że się znajdzie w tę drogę młodzieży z ochoty swojej; actus wszystkie szkodliwe pod niebytność J. Kr. Mci, żeby były skasowane; na inne punkta do sensu Ichmościów ksks. warmińskiego i płockiego biskupów referował się; Gdańsk crassatus, impinguatus beneficiis, a że recalcitavit, extendatur rigor iustitiae; za dekretem asesoryi J. Kr. Mci episcopus łucki wzięty, instabat, żeby z Kijowa powrócił, zakończywszy: „vive aetatem et fortunam, quae Augusto debetur“.

¹⁾ **S.** et auksyliarnych wojsk wyprowadzenie per diversionem, in reliquo secutus zdania pierwszych. Sesyje prowincyalne, które in spatio dwu dni miały peregi na deliberacyach super propositionibus tak od króla Jmci, jako i od ministra carskiego podanym dotychczas prolongatur dla tem lepszego skombinowania negotiorum i porozumienia się ad invicem, a że tym cursus rady walnej, który dnia wczorajszego był reasumowany, znowu poszedł w limię do piątku przyszłego.

²⁾ **P.** Głos Jmci podkanclerzego kor.: praeconia wiel-

^a Stanisław Antoni na Szczuczynie Szczuka, protegowany prymasa Radziejowskiego: forytował go na podkanclerstwo kor., które osiągnął J. Szembek.

mówić w takim zarzuconemu nieszczęściu, w jakim ora mieć musiałem!“ — wyrażał dosyć godnie et facundissime Rzpltej i swoje aerumnas, przydawszy: „pro fide Augusti centum pagi combusti kiedy wyszedłszy in libertatem, non licuit ire ad dominum suum, ogłoszona uniwersalami klemencya vocabat et non admittebat, currebam et retrudebar“. Excusabat praeterita, prosił o niepamięć, życzył interregnum zawrzeć cum honore et sepultura; dowodził, że własny pan powrócił do tronu, który go nie mógł porzucić; życzył sejmu choć dwuniedzielnego, na uspokojenie złych genjuszów i postronnych rozumienia, także sądu contra motores, w inszych punktach, aukcyi skarbu koronnego, z drugimi zgadzał się ¹⁾.

V salva confederatione sandomiensi, na

kie dawał królowi Jmci, wszystkie urazy żeby szły w niepamięć, konfederacya sandomierska przez sejm in tempore złożony ut dissolvatur, trybunały i inne sądy żeby reassumentur pod imieniem J. Kr. Mci, odbierając tę generalną konfederacyę, na sejmie zaraz wszystkie actus per renovationem vinculorum, per rigorem legum należy reassumere, do sentymentu Ichmościów przed nim mówiących assensit.

*którym
aby mar-
szalowski
tenie Jmci
Pan Marszał-
ek Konfe-
deracji*

1) **P.** ... legacyi do cara Jmci życzył, z księciem Dołhorukim konferencyi per deputatos, externam et internam securitatem przełożył, mennica do Jmp. podskarbiego koronnego refertur, usurpatores, aggravatores, raptores, byle się Jmp. podskarbi w. kor. o registr na trybunale kor. albo radomskim postarał; usługa u J. Kr. Mci, „gdyż pro fide Augusti conturnerant mei pagi combusti, zbiegam teraz tu—deprecabatur, submissimo vultu maiestatem“—akademia krakowska że codziennemi obciążona hibernami, prosił o komizeracyę, tudzież i za Częstochową internam securitatem życzył, actus konfederacyi sandomierskiej absit, żeby miał być abrogandus, póki się nie skończy w uspokojeniu Rzpltej, o głos interregni, potrzebny kon. trzeba proklamować od Rzpltej ^a, rewokowane znowu panowanie W. Kr. Mci i wszystkim nacyom do dworu pisać należy, którzy dubitaverunt o powrocie W. Kr. Mci, trzeba ustanowienie solida iustitia contra motores, jeśliby się in posterum znajdowali, ufundować tę radę terazniejszą i ugruntować, też

^a Tak w rpsie.

Jmp. Przebendowski¹⁾ ^a, koronny²⁾, dowodził statisticis rationibus i konstytucyami, że J. Kr. Mć nie mógł abdykować, iuramentum indispensabile, że konfederacya jest najskuteczniejsza do salwowania się Rzpltej medium i sejm być nie może, aż po skończonej wojnie; dawał różne media do aukcyi skarbu koronnego i erygowania sił sposoby i ich konserwowania, bez ciężkości ludzi ubogich.

królowi Jmci podpisać się i sejm złożyć, żeby szedł pod tąż laską konfeder., vinculo Rzpltej skonfederowanej, uspokoiłby się domowe dyfidencye, według Gdańska mogą Impp. pieczętarze w to potrafić, dalsze rezolucye Ichmościów na punkta łączył consensu meo etc.

¹⁾ **Cz. I.** podskarbi w. kor.

²⁾ **P.** Głos Jmp. podskarbiego w. kor. zabrał godzin dwie, którzy non comparuerunt na tę radę — prosił o sąd; na Gdańsk eodem sensu, co i Ichmość mówili; instygatorowi kor. położyć mandat zyczył, ale że to miasto zechce placare iram domini, trudno się fundować in cura externorum armorum, najlepiej o swoich pomyśleć rzeczach: jest Polska uboga, a przecie wszystkie narody się żywią; commercia varia do Polski przychożące wspominał, z których podatek mógłby być na zapłatę żołnierzowi; promowował serio robur militiae, żeby pod umiejętnymi oficerami piechoty łanowej 18.000 wystawić; z Podola z niektórych województw 6.000 sprowadzić, żeby każde województwo swój miał regiment, a jeżeliby krzywdę regiment wielkopolski uczynił krakowskiemu, ad invicem oddałby mu koronny: iuxta tariffam 1661 przypada na jednego pieszego dymów 20; usarya, pancerni i rajtarya, in quo statu by zostawały, do sekretnej konferencyi z Impp. hetmanami koronnymi odłożył, osiadłości korony polskiej oprócz miast i królewszczyzn exposuit publice, jako szlachta mają wsi

^a Jan Jerzy na Przebendowie Przebendowski, za Jana III kasztelan chełmiński, August II posunął go na województwo malborskie, szczęśliwy rywal Stanisława Leszczyńskiego, który ubiegał się o urzędy podskarbiego w. kor. i generała wielkopol. po swym ojcu, ale „król z dawnej suspicyi o nim i ojcu“, według Otwinowskiego, konferował podskarbstwo Przebendowskiemu, który został generałem wielkopol. dopiero w r. 1728, a w r. 1729 umarł.

Tandem sessio soluta.

Die 19 eiusdem. Dziś dwaj ministrowie ekspedyowali senatorskie vota. Impp. marszałkowie nadworni kor. i W. Ks. Lit.^a, co in sensu ad puncta nie zróznili się od inszych dziękując za powrót J. Kr. Mci, przydali encomia, jako Jmp. Dąbski, marszałek nadw. kor.: „sedens in solio dissipat omne malum!“ — a zaś Jmp. Mniszek, marszałek nadw. W. Ks. Lit. :

dziedzicznych i ziemskich 900.000 i dziewięć, biskupi i kanonicy miljon i tysiąc, mniszy, mniszki i plebani 600.000 i dziewięć, in summa duchownych jest miljon 600.000 i dziesięć, zliczywszy ze szlacheckimi wynosi suma kmieci 20.000 i 590 kmieci, każdy kmieć niech da po sympli, najmniej po groszy 10, uczyni 80030396 zł. pol. groszy 20; Szwed wybierał po 24 tynfy ze szlacheckich i duchownych, to musiał wybrać u wszystkich pieniędzy w Polsce 600 miljonów i 4 miliony 500960 tynfów oprócz królewskich miast i wsi, oprócz sreber, różnych splendorów, zabranych w królewszczynach rynsztunków, ochędóstwa, koni, bydeł, zbóż i różnych, jako i szlacheckich korony polskiej i W. Ks. Lit. łanów, dziesięć miljonów; potem cursum monety życzył, ut sit aequalis, unwersalami swemi obiecując regalizować cła morskie i lądowe żeby pristino reducantur statui, na intruzów, którzy skarb szarpali, żeby był postanowiony, ekspedycye też Impp. pieczętarze żeby mieli w animadewersyi od starostwa i województwa po 100 talarów bitych należy zostawić do skarbu, z kancelaryi talar exigatur i inne sposoby ukazował, ante omnia komisarzów domagał się, aby praevio iuramento ad indagandam veritatem do każdego województwa naznaczył król Jmć, jako wiele szkód i krzywđ poniosło województwo od regimentarzów i rotmagistrów wołoskich, nie tak za asygnacyą, jako pro libitu sui egzorbitujących, dalsze rezolucye na punkta od J. Kr. Mci Impp. senatorów sentymentu chwalił.

Die 19 eiusdem glosy continuabantur ministrorum, jako to Jmp. marszałka nadwornego kor., marszałka nadwornego lit.,

^a Wojciech Dąbski († 1725 r.) i Józef z Wielkich Kończyc Wandalin Mniszech, generał artyleryi lit., marszałek nadw. lit., następnie marszałek w. kor., w końcu (od 1742 r.) kasztelan krak. stały adherent Sasów.

„przy tak licznym Rzpltej konkursie non habet, cui imperet, ma J. Kr. Mé quod viros, tot vires“.

Potem dany głos Jmp. Denhoffowi, marszałkowi konfederackiemu, który in hunc sensum godne swego słońca mniejsze lumina, które derivatam od niego reciprocationem reprezentować umieją, do tronu J. Kr. Mci per dignissimum radium wielkiego pieczętarza dziękował J. Kr. Mci za deklarowaną praw konserwacyę i wysłuchanie wotów senatorskich, senatorom za roztrząśnienie wielkimi zdaniem punktów, przyznając im: „quod capita, tot tripodes, quod sensus, tot oracula!“ także za dobre wspomnienie siebie i aprekaacye Jmp. wojewodzie lubelskiemu na onegdajsze jego obiektu, który potwierdził, że konfederacyę postanowiły stany z takową obligacyą, aby się dotąd nie rozwiązywała, aż się Rzplta et ab infra et ab extra nie uspokoi i cokolwiek w niej stanowi, w jej to mocy, cuius

a osbliwie Jmp. marszałka konfederackiego, który za wielkie rozstrzygnięcie debitas exhibit Ichmościom gratias, że prudentissimi mam na punkta od J. Kr. Mci podane od Ichmościów ex senatorio ordine resolutionem, na głos Jmp. wojewodzie lubelskiemu dał replikę, jaké innocue przeciw osobie jego insurrexit, w głosie swoim arguens konfederacyę sandomierską, racye wielkie podawał, że ob hostilitates musiał się być zagranicą bawić, przecież korespondencyę swoją miewał z Impp. hetmanami koronnymi wiernie i statecznie służyć Rzpltej, prosił o naznaczenie prowincyalnych sesyj i na rozgwor, o deputacyę z księciem Jmcią Dołhorukim; zaraz ksiązę Jmć kanclerz w. kor., a throno chwając sentimenta Ichmościów, naznaczył sesye prowincyalne przez dwa dni na rozgwor ex senato z Wielkopolski: Jmks. biskup kujawski, mazowiecki, chełmiński, malborski wojewodowie, ex equestri z Wielkopolski Jmp. podsedek poznański, ostrzeszewski, zakroczymski, nakielski starostowie, z Małopolski: ex senatu ksiązę Jmć wojewoda krakowski, podolski, czernihowski wojewodowie, ex equestri Jmp. podczaszy sandomierski, stolnik koronny, podkomorzy chełmski.

Podał też a throno ksiązę Jmć Radziwiłł, kanclerz lit., ex senatu trockiego, witebskiego wojewodów, ex equestri Jmp. starosta kowieński, starosta inflancki, inturski, chorąży piński etc.

objecit

intra

est condere, eiusdem et interpretari, rezolwować konfederację ex rationibus Jmp. wojewody, które są mutilantes, non mutantes, niepodobna, bo to jest sposób salvandae Rplcae. J. Kr. Mé lubo się oddalił vi necessitatis, ale się powrócił et reintegravit omnia; interregnum z konfederacją jest compatibile, przez co są utrzymane wolności, środek praktykowany od antecesorów, aby Rzplta nie poszła była in praecipitium, ponieważ w Rzpltej naszej nie może być, chyba regnum i interregnum, tertium nihil; oddalenie się zagranicę dla konferencyi z księciem Jmcią prymasem potrzebne natenczas pokazywał, insuper nullam securitatem tu mógł mieć, kiedy nieprzyjacielskie wojska cały niemal kraj praeoccuparunt, a Impp. hetmani, dla złączenia sił swoich z Moskwą, ku Ukrainie poszli byli, że zaś nie dał znać o powrocie J. Kr. Mei — uczynił to, aby materyi ad deliberandum nad tym powrotem nie zostawił, czego ktoby pretendował, albo chciał, byle było czynić controversam maiestatem; prosił o prowincyalne sesye z księciem posłem moskiewskim.

Equestris zaś ordo przydał, mówiąc interlocutorie, aby przed zajęciem onego z ks. Dołhorukim, posłem, mógł in publico być traktat i relacya, uczyniona przez Jmp. wojewodę chełmińskiego, z carem Jmcią zawarty. Po uspokojeniu tych kontrowersyj ks. Jmć. kanclerz kor. od tronu ¹⁾: „skończyły się vota senatorskie, skończyły i sentenye ministrów, teraz nastę-

¹⁾ **Kr. I.** Od tronu księżę Jmć kanclerz odpowiadał, łącząc cordolium Jmp. miecznika kor. cum cordolio J. Kr. Mei super voto Jmp. wojewody lubelskiego, oraz sesye prowincyalne deklarował i deputacya do rozgworu z Jmp. posłem cara Jmci stanęła.

Tandem limitowana sesya do soboty całej rady; naznaczona audyencya Jmks. nuncyuszowi na poniedziałek przyszły. Jmp. wojewoda podolski tu przybył, Jmp. wojewodę bełzkiego in horas tu obiecują, tak i księżę Mężykow, udają, że jedzie tu.

Przyszła wiadomość, iż Moskwa Elbląg wzięła, półtrzecia sta Szwedów wyciąwszy, a półczwarta sta żywcem wzięto i komendanta osadziła tedy. Generał Nostycz pod swoim praesidium miasto [trzyma].

Wkopyha

- vel

*wydobyto
i rozhoror*

zaryciem

pują głosy equestris ordinis; upewnia J. Kr. Mć, że non procedent tempora tarda, ale jako senatorów chętnie słuchał i wysłuchał, tak et equestrem ordinem słuchać będzie“.

Potem naznaczył prowincyjne sesje przez dni dwa: czwartek i piątek, sesję zaś do soboty odłożył. Jmks. nuncyuszowi publiczną audyencyę w poniedziałek naznaczył, z księciem zaś posłem moskiewskim do umówienia i zrozumienia punktów, jemu od cara Jmci podanych, na przyszły piątek deputatów naznaczył: ex senatorio ordine Jmks. biskupa kujawskiego, mazowieckiego, chełmińskiego, malborskiego wojewodów, z Małopolski Jmks. biskupa łuckiego ^a, Impp. krakowskiego ^b, podolskiego ^c, czernihowskiego ^d wojewodów, a z W. Ks. Lit. Impp. witebskiego i trockiego wojewodów ^e, ex ordine equestri Imp. marszałek konfederacki podał z Wielkopolski Impp. podsędka poznańskiego ^f, ostrzeszowskiego ^g, zakroczymskiego ^h, nakielskiego ⁱ starostów, z Małopolski Imp. stolnika kor. ^k, podczaszego sandeckiego ^l, podkomorzego chełmińskiego ¹)[†], z W.

Podczas rady oo. kamedułowice dali projekt o poodbierane sobie leśnictwa w Litwie, in tenore impexo, podał także drukowaną sprawę swoją królowi Jmci Doubler, kupiec z żydami zamojskimi o pokradzenie sklepu swego.

Doktor zjawił się, Włoszy zowią czarletan, który publikował swoje sztuki, że bez żadnego bólu miał zęby wrywać, codzień przyjeżdżał na koniu z kotem morskim ustrojonym na pierwszy dziedziniec przed zamek i tam jednym lekko, drugim ciężko rwał zęby i na brodawki maści dawał, ale nie ginęły.

1) **Cz. I.** chełmskiego

^a Aleksander Wyhowski

^b Janusz ks. Wiśniowiecki

^c Stefan Humiecki

^d Franciszek Załuski

^e Kazimierz Pocięj i Kazimierz z Kozielska Ogiński

^f Michał Raczyński

^g Stefan Leszczyński

^h Stanisław Młocki

ⁱ Andrzej Dąbski

^k Franciszek ze Słupowa Szembek

^l chyba sandomierski, tym był Stefan Chlewicki

¹ podkomorzy chełmski Romanowski

Ks. Lit. Impp. kowieńskiego ^a, inturskiego ^b starostów i chorążego pińskiego ^c.

inflancki

Die 20 eiusdem odprawiły się sesye prowincyalne wielkopolskie u oo. kapucynów in praesentia ks. Jmci prymasa i innych Impp. senatorów spiritualium et saecularium; małopolskie u oo. reformatów, a W. Ks. Lit. u oo. jezuitów; na tych czytany był traktat, zawarty przez Jmp. wojewodę chełmińskiego z carem Jmcią moskiewskim i do niego przymówienie się, aby nad 12.000 wojska swego więcej car Jmć nie trzymał, a inne ex visceribus regni wyprowadził; za księciem Jmcią Wiśniowieckim z pp. Siennickimi instabant; deklarowane dwa miliony co rok na wojsko, aby ¹⁾ zechciał sine ulla pretensione do Rzpltej wyliczać, co wszystko Impp. deputaci wzięli ad conferendum z księciem posłem; przymawiali się także, aby i król Jmć swoje wojska ewakuował z Polski, ani chcąc do niczego przystąpić, pókiiby deklaracyi skutecznej nie otrzymali. Swoje potem sesye limitowali ad crastinum ²⁾.

instancjoza

¹⁾ **Cz. I.** aby car Jmć zechciał

²⁾ **P.** Die 20 eiusdem. Dziś sesye prowincyalne odprawały się, omnino praetendunt evacuationem wojsk auksyliarnych, złożenia sejmu i oddania Elbląga Rzpltej. Audyencya Jmks. nuncyusza Spinoli przypada na przyszły poniedziałek i naznaczona.

Cz. II. Die 20 odprawiły się sesye prowincyalne na zwyczajnych swoich miejscach. Są tu praesentes sequentes senatores: ks. Jmć prymas, kujawski, płocki, warmiński, łucki, przemyski, chełmiński, chełmski, kijowski, kamieniecki, smoleński biskupi, krakowski, poznański, lubelski, mazowiecki, podolski, rawski, chełmiński, inflancki, płocki, czernihowski, łęczycki, trocki, witebski wojewodowie; sandomierski, rawski, kijowski, łęczycki, wiślicki, międzyrzeczki, biecki, łędzki, małogoski, warszawski kasztelani, marszałkowie wszyscy, pieczętarze wszyscy, podskarbi w. kor., hetmanów trzech. Jmp. wojewoda bełzki, hetman w. kor. dzisiaj do Czerniakowa speratur na noc.

Jmp. marszałek w. kor. (co opuszczone jest) in voto suo

^a Krzysztof Konstanty Pac

^b Michał Tyzenhauz

^c Piotr Godebski

przymawiał się ad puncta propozycji, zgadzając się z inszymi, przed sobą mówiącymi, czyli to na sejm, czyli na poparcie konfederacji sandomierskiej, oraz upraszał J. Kr. Mci o amnistię wszystkim in antecessum peccantibus, a gdy przyszło przymawiać się do erekcyi wojska, życzył one erigere et conservare in meliori disciplina, aniżeli przedtem chorągwie wołoskie bywały, które sine discretione personarum, pro libitu suo po dobrach szlacheckich i duchownych rządziły się, nieprzyjaciela jedni po komorach, oborach, drudzy po kieszeniach szukali; instabat do J. Kr. Mci za Jmp. kasztelanem kijowskim in hoc formalia: „godzien, Miłościwy Królu, Jmp. kijowski, tu praesens w senacie, za swoje odważne dzieła (a wtem mu się skłonił), godzien, mówię, respektu i wdzięczności, ale nie z moich, ani z braterskich wiosek”—która instantia u króla Jmci i całego senatu tak dalece movit risum, że nie słyszeć było, co dalej promowował.

Po nim wotował Jmp. marszałek w. lit., który post laudes et encomia J. Kr. Mci, księciu Jmci prymasowi, Impp. hetmanom kor., Jmp. miecznikowi kor. promovit pactorum conventorum przez J. Kr. Mć renovationem; Gdańsk, jako fidefragus, aby był karany iuxta obloquentiam konstytucyi a. 1678; legacye do cara Jmci i do innych postronnych principes ekspedyować raczył, excepto dworu berlińskiego, żalił się, że Pomerania Szwedzka w większej estymie, aniżeli Królestwo Polskie, spodziewał się albowiem, że wojska tak auksyliarne, jako i koronne miały być hibernalia odprawić, aż praeter omnem spem zostały się na dokończenie fortun i substancyi w Polsce; artylerję koronną do skarbu Rpltej odesłał, o litewskiej nie nie mówił, ex quo podskarbstwo litewskie vacat, zatem upraszał J. Kr. Mci, aby terrigenae et possessionato konferować raczył na tej radzie; sejmu nie życzył, boby musiała konfederacya sandomierska cessare i stądby było periurium, ponieważ vinculum konfederacyi sandomierskiej jest, że dotąd nie może się ta konfederacya rozwiązać, póki de plano et de toto, tam ab intra, quam ab extra Rzplta uspokojona nie będzie, ani może exemplum tyszowieckiej i gołębskiej tu militare, bo tam te rozwiązały same motus civiles; abolitionem praeteritorum przez skasowanie i annihilationem wszystkich actuum pseudoregnantis, oraz per cassationem trybunału litewskiego, który przez lat dwie sub nomine intrusi et usurpatoris regni sądził się

w Litwie; nie przepomniął i wojska litewskiego, które vim patitur w konsystencyach swoich od wojsk cara Jmci.

Po nim książę Jmé kanclerz lit. życzył regressum trzech egzulantek z ojczyzny: charitatem, concordiam et unionem animorum; in charitate założył amnistiam wszystkim in genere, która najlepiej może stabilire confidentiam; sejm pacificationis placuit; legacyi do cesarza Jmci, do Anglii i Holandyi nie pozwolił, ale tylko placuerunt ablegacye, ile że te z mniejszym kosztem odprawione być mogą, legacye do Rzymu i do cara Jmci, do której należy zabranie w niewolę episkopa łuckiego, także zaniechanie przez księcia Jmci Mężyka Połonnego, dóbr Jmp. podkomorzego kor., executionem sancitorum sejmu lubelskiego maxime necessarium być rozumiał; actus wszystkie pseudoregnantis anihilować życzył; Gdańsk, bez wszelkiej amnestyi, aby był sądzony, suasit.

Po nim Jmp. podkanclerzy kor., wyraziwszy zmieszają Rzpltę, t. j. ambicyę, wynoszenie się jeden nad drugiego, upraszał J. Kr. Mci, aby wszystkie urazy paterne wszystkim kondonował, zakładając najskuteczniejsze ubezpieczenie majestatu jego in oblivione praeteritorum et in amore civium; civilis belli oblivio firma defensio est; na poparcie konfederacyi sandomierskiej zgadzał się z księciem Jmcią prymasem; odjazd Jmci księcia prymasa i Jmp. marszałka konfederacyi ekskuzował; actus, tractatus i wszystkie pisma przeciwnej strony abolere et annihilare życzył; drugi fundament securitatis internae być rozumiał—renovationem vinculorum przez J. Kr. Mć; trzeci in rigore legum contra motores et turbatores pacis internae in futurum irremissibiliter extendendarum; Gdańsk ut puniatur przez sądy pieczętarskie; obmyślanie securitatis externae [zalecał], na umówienie sposobów erekcyi wojska i obmyślenie skutecznej i nieodwołcznej zapłaty one-mu [wskazywał], ale ten punkt ad secretiorem ex gentibus przy Imp. hetmanach deputationem zachował; komisya hibernowa że się w asygnacyach tak wiele dyspensowała, dabit z tego rationem, że to być musiało per indispensabilem necessitatem; wojska tak koronne, jako i auksyliarne, które teraz degunt intra viscera regni, aby in hosticum wyprowadzić; legacye do Rzymu, do cara Jmci wyprawić et alios principes etc.

Po nim Jmp. S z c z u k a, podkanclerzy litewski, przełożyw-

szy J. Kr. Mei wierność swoją i wyraziwszy *ex quibus motivis* poszedł, albo raczej musiał iść *in partes adversas*, którego nie tylko ruiną na fortunie, ale też i ogniem przymuszano — „*pro fide Augusti centum pagi combusti*“— etc.; suplikował J. Kr. Mei o amnestyę generalną wszystkim, którzy nie tak libenter, jako *coacte et per vim* musieli *recedere a vero et legitimo principe suo*; *executionem* sejmu lubelskiego, osobliwie uniwersalny szeląg, od którego nigdy nie odstępował; cła generalne, otwarcie mennicy, pocztę wozową etc. *promovit*, zgadzając się *in omnibus* z ks. Jmcią kanclerzem kor., *quo ad media* na zapłatę wojsku et *expensas* na legacye; trybunał radomski aby był reasumowany, wojska erekcyę *promovit et haec*, *quo ad externam securitatem*; co zaś *concernit internam*, *ante omnia* wszystkie tablice *usurpati regni* pokruszyć i połamać życzył, tak, aby *nec vestigium extet et ut decidatur de corona usurpata*; sejmu 2-niedzielnego, *hic et nunc* w tejże radzie i pod tymże marszałkiem konfederacyi życzył z wielu racyj, a osobliwie i z tej, że rada niniejsza nie ma *tantam potestatem*, aby wchodzić miała *in materias status*, które *presse* do samego sejmu należą, jako to i same legacye (jeżeli one *postronni*, którzy podobno lepiej, niżeli my, *statum* nasz rozumieją) akceptować z rady niniejszej będą, *salvo* w tym punkcie *meliori J. Kr. Mei iudicio*; Gdańsk aby sądem komisarskim był karany *non praeiudicando* i pieczętarskim sądem.

Po nim Jmp. podskarbi w. kor. ten *fusissime et amplissime* wywiódłszy, jako król Jmé *ex vi iuramenti sui regii* nie mógł w żadne traktaty z Szwedem wchodzić, dopieroż *inscia Rplca* abdykować korony; upraszał J. Kr. Mei, aby wszystkie *actus et diplomata* swoje *publico novo diplomate* anihilować raczył; *erectionem* wojska *ad particularem et secretiorem* *ex gentibus* przy Impp. hetmanach i przy samym sobie *deputationem* *reservavit*, namieniwszy, jako Rzplta z samych łańowych i dymowych wypraw z królewskich i duchownych dóbr może wystawić 24.000 ognistego żołnierza, a z małym bardzo kosztem swoim etc. *ad media* księcia Jmci warmińskiego *podane* do skarbu przydał: otwarcie mennicy, *ex quo* materyę sejmową do niegoż odłożył, o który J. Kr. Mei upraszał, gdzie *natenczas* starać się deklarował, aby szelągi *zniesione* były, *ad normam* zaś *vicinorum* złoty redukować do 5 szóstaków bitych; pozwolenie *bicia monety*

privilegiatis civitatibus nie zdało mu się, ex quo wieleby było fałszywej monety; na agrawacye wojsk auksyliarnych, tak moskiewskich, jako i saskich uskarżał się, na defraudacye skarbu koronnego przez różne protekcyje: przywiódł tu i księcia Mężyka, który tak wiele wołów i innych towarów do Śląska prowadził, bez żadnego profitu skarbowi; contra usurpatores skarbu koronnego, aby formetur iudicium upraszał, sancita sejmu lubelskiego ut executioni demandetur, promowował; kołowe, na wykupienie Elbląga po wielu województwach egzekwowane, tylko 70 talarów bitych do skarbu importavit; monopolium tabaki promovit; papier stemplowany od przywileju 100 talarów bitych, iuxta proportio-nem honoru, albo wakansu i inne media, jako to pocztę wozową acceptavit; tylko że ta należy et presse regulatur, do J. Kr. Mci trzeba o to suplikować; legacye do cara Jmci, do Rzymu promovit, do innych zaś monarchów ablegacye sine sumptu Rzpltej z młodzi polskiej, którzy dla honoru swego łatwo się obierą tacy, że te ablegacye swoim odprawiają kosztem.

Solwowana zatem sesya in crastinum ad continuationem vortorum ministrów.

Po nich assumpsit głos Jmp. miecznik kor. ad emundationem sui per refutationem voti Jmp. wojewody lubelskiego, w którym głosie po podziękowaniu całemu senatowi za wszelkie łaski i respekta, które w głosach wszystkich Impp. odbierał instando za sobą do J. Kr. Mci, deduxit, jako konfederacya sandomierska nec in minimo puncto naruszona, tak przez odjazd króla Jmci, jako też przez ogłoszone interregnum, tudzież przez akces województwa sandomierskiego in partes contrarias, gdyż to województwo nigdy nie uczyniło interne recessu od konfederacyi swojej, ale tylko externe, gdy byli do tego przymuszeni vi et potentia suetica, od której potem uwolnieni, libere per lauda publica swój akces kasując, amplexi konfederacyę sandomierską; ani przez swój odjazd zagranicę, bo ten był cum consensu Impp. hetmanów kor. et consiliariorum przy boku Ichmościów natenczas będących; naostatek, insistendo publice declarationi J. Kr. Mci, upraszał o pozwolenie prowincyalnych sesyj.

Więc po konferencyi z ministrami J. Kr. Mci, ore księcia Jmci biskupa warmińskiego naznaczył prowincyalne sesye, oraz deputował do rozmoworu z ministrami cara Jmci ex senatu Jmks.

Die 21 eiusdem ¹⁾ Jmp. marszałek konfederacki przyniósł ad vota wszystkich deklarację ręką króla Jmci podpisaną, że nad jeden prowiant mączny więcej nie odtąd wojsko jego pretendować nie będzie, za co wszyscy, unanimi voto podziękowawszy królowi Jmci za łaskawą deklarację, ukontentowani nadzieją zostali, a o prolongację sesyj swoich przez Jmp. marszałka upraszali.

na barkach kontentacji szlachty zostali

Tegoż dnia Jmp. Sieniawski, wojewoda bełzki, hetman w. kor. in assistentia rycerstwa polskiego przybył tu; był także

biskupa kujawskiego, krakowskiego, mazowieckiego, chełmińskiego, czernihowskiego, trockiego i witebskiego wojewodów; Jmp. marszałek zaś ex equestri ordine ex gentibus po trzech. Rozgovor naznaczony w piątek. Audyencya publiczna Jmks. nuncyuszowi naznaczona w poniedziałek, a sesya solwowana do soboty. Tego dnia zawitał do Warszawy Jmp. krajezy kor.

Die 20 februarii we czwartek vacabat senatorska izba; sesye prowincyalne odprawowały się: wielkopolska u księcia Jmci pry-masa, małopolska u reformatów, litewska u jezuitów.

¹⁾ **Cz. II:** Die 21 februarii. Rozgovor z ministrami cara Jmci zaczął się na zamku w ryteracie królewskiej, na który ze nasi Impp. deputaci jeszcze nie mieli wygotowanego sobie instrumentum, solwowowana sesya do jutra.

Tego dnia o 3 popołudniu zawitał Jmp. hetman w. kor. z Jmp. strażnikiem kor., którzy in magna assistentia z Czerniakowa prosto jechali na zamek do powitania J. Kr. Mci, któremu assistebant w pokoju dwóch marszałków, dwóch pieczętarzów, dwóch biskupów i kilku wojewodów z kasztelanami; powitawszy tedy króla Jmci i nieco konferowawszy wziął król Jmci Jmp. hetmana za rękę do gabinetu, innych zostawiwszy w antykamerze.

P. Die 21 eiusdem. Dziś iterum continuabantur sesye prowincyalne: małopolska u oo. reformatów, wielkopolska u oo. kapucyanów, z W. Ks. Lit. u oo. jezuitów, na których domagają się evacuationem auksyliarnych wojsk, cassationem contributionum i złożenia sejmu, także oddania Elbląga Rzpltej.

S. Die 21 elabentis. Konferencya z ministrem cara Jmci odprawiła się semotis arbitris. Tegoż dnia przybył tu Jmp. wojewoda bełzki, hetman w. kor., krajezy i strażnik kor. i z nim liczne Impp. wojskowych asystencye.

rozwogor semotis arbitris z księciem posłem, ale dla wielkiej racyi odłożony do kilku dni.

Die 22 eiusdem ¹⁾ Jmp. marszałek konfederacyi dziękował królowi za wysłuchanie próśb poddanych swoich i że wojsko swoje deklarował wyprowadzić, dziękował i za pozwolenie prowincjonalnych sesyj, a prosił, aby więcej czasu na też same indulgere raczył, do projektów pisania i do formowania wojska Impp. hetmanami prosił o deputacyę.

Jmp. podkanclerzy kor. od tronu J. K. Mei: „ponieważ nie wszystkie pro interesse publico skończyły się na sesjach materye, J. Kr. Mć z łaskawości swojej przez te dwa dni święte pozwala dalsze, przytem deputacyę naznacza do projektu pisania i wojska formowania ex senatu“ — co i Jmp. marszałek ex equestri ordine uczynił ²⁾, sesyę zaś do wtorku przyszedłego limitował ³⁾.

wielkiej
V12
in rem
boni publici
1-2 V. u. toz
V na godzinę dwicwigitę

¹⁾ **S.** Die 22 eiusdem. Reasumowana była sesya rady i zaraz ad desideria publikowana i limitowana dla kontynuacyi sesyj prowincjonalnych, jednak naznaczono tegoż dnia do pisania projektów i do myślenia sposobów urygowania i konserwowania wojska, oraz i do rozporządzenia skarbu koronnego spółem z Impp. hetmanami koronnymi i ministrów praesentium status.

P. Die 22 eiusdem. Ex limitatione brał głos Jmp. marszałek kor., że ponieważ stany Rzpltej jeszcze nie zakończyły sentymentów swoich na sesjach prowincjonalnych etc., prosił o czasu więcej naznaczenie, gdzie Jmp. podskarbi kor. odpowiedział a maiestate, życząc quam prosperrimum stanom Rzpltej eventum, a że idzie o erekcyę wojska pieszego i do formowania projektów konkluzyi i consilii, tedy quo ad rem belli naznaczył deputatów ex senatu et equestri ordine, tudzież i do pisania konformując projekt. Eadem die na sesyę przybyli recenter Impp.: bełzki, hetman w. kor., Jmp. wojewoda sandomierski, Jmp. strażnik kor. i krajczy, Jmp. wojewoda podolski. Notandum, że Jmp. hetman w. kor. razem z Jmp. strażnikiem kor. die 21 praesentis popołudniu in numero comitatu stanął w Warszawie, witając króla Jmci na zamku.

²⁾ **Cz. II.** ogłosiwszy publiczną audyencyę Jmks. nuncyusza w poniedziałek.

³⁾ **Cz. II.** Die 23 kanclerz W. Ks. Lit. zagaił sesyę, pro-

sząc Jmp. posła, aby [ad] principale punctum przystąpić raczył; onemu satisfacit Jmp. poseł i podał primario, aby traktat inter Rplcam z carem Jmcią za najjaśn. Jana III zawarty był od króla Jmci ratyfikowany i po grodach aktykowany, na co reposuit Jmks. biskup kujawski, że król już iunctim z Rzpltą zostaje, ab unita colligatione w tychże dotychczas zostaje statecznościach i zyczliwościach, lecz tychże od cara Jmci reciprocę nie odbiera, gdy nad sojusz postanowiony multitudinem wojsk w kraje nasze wprowadził i ojeźźnie iugum securitatis imposuit, przyobiecane go subsidium wojsku nie dał, fortēc pogranicznych nie tylko nie przywrócił, ale owszem — Kamieniec, Św. Trójcę appetitu niby odebrania w blokadzie trzyma.

Subsecutus głosem swoim Jmp. marszałek W. Ks. Lit. his formalibus, że J. Cesarskiego Wielicestwa o subsidium wojska nie prosimy, tylko żądamy restytucji milionów tych, które z W. Ks. Lit. wybrał i sufficet nam, albowiem wybranych znajduje się, jako in scripto pokazał, 30.000.000.

Przymówił się do tego i Jmp. hetman W. Ks. Lit., ubolewając super calamitates W. Ks. Lit., że dla wydartych porej i konsystencyj ludziom litewskim przez ludzi cara Jmci kilkanaście chorągwi tułać się muszą, przywiódł i konsystencye koronne, quo ausu od Moskwy uzurpowane, lecz na to ksiązę Jmć Dołhoruki nomine principis sui powiedział, że są z wiadomością Jmp. hetmana w. kor., z czego Jmp. hetman kor., prolixo sermone wymawiając się, deklarował się emendare z tego in facie całej Rzpltej, z tem się oświadczaając, że nietylko tak licznych (kontentując się, według sojuszu 12.000 z panem feldmarszałkiem Golczem przysłanych) nie sprowadzał in viscera regni, ale owszem, był consilio carowi Jmci, aby te wojska in hosticum wyprowadziwszy w Pomeranii lokował; sub finem mowy swojej dołożył, że o te 12.000 Rzplta nie stoi, satius car Jmć szkody niech nagrodzi przez ludzi swoich w Koronie uczynione, krórych, według pokazanego dokumentu, znajduje się 25.000.

Przymówili się do tego Imp. deputaci ex equestri ordine interlocutione, co wszystko ksiązę Jmć Dołhoruki wziął na dalszą deliberacyę.

P. Die 23 eiusdem król Jmć u siebie na zamku słuchał

Die 24 februarii ¹⁾. W dzień audyencyi Jmks. nuncyusza

mszy św., do którego Ichmość niektórzy senatorowie na konferencyę zaszli.

Tegoż dnia sesye prowincyalne zrana continuabantur.

S. Die 23 eiusdem. Była powtórna z ministrami cara Jmci konferencya.

¹⁾ **Cz. II.** Die 24 currentis zasiedli Ichmość ad continuationem rozgoworu, gdzie takową od Jmp. posła odebrali rezolucyę, że z Korony [i] W. Ks. Lit. mogą być ewakuowane wojska cara Jmci.

P. Die 24 eiusdem zgromadziwszy się Ichmość do zamku ex senatu et equestri ordine, tudzież i Impp. hetmani kor. i lit., ksiązę Jmć prymas, ministri obojga narodów czekali taedisime Jmks. nuncyusza praesentiam w izbie senatorskiej zasiadłszy. Król Jmć posłał przodem kilka karet dla asystencyi bardzo pięknych, konie w nich wymienite; Imksks. biskupów trzech asystowało temuz Jmks. nuncyuszowi; piechota królewska na dziedzińcu zamkowym dwiema rzędami stała, trębacze na dwóch gankach plausum dodawali, gard—kawalerya strojem stała rozłożona, trzymając flinty według manieri, przez sale aż do samej izby senatorskiej z obojga stron. Tandem o godzinie 12 ruszyli się karety, a że nie mogąc się pomieścić, drugie za bramą stali; przyjechał szczęśliwie, wprowadzony do senatu praestita veneratione królowi Jmci, usiadł w krzesle wystawionym, biret na głowie mając, po krótkim komplementem łaćńskim odebrał breve apostolicum od Ojca św. z rąk Jmci nuncyusza Spinoli Jmks. opat paradyski, sekretarz w. kor., czytano breve, w którym sanctissimus faustissimum życzy J. Kr. Mci successum, ut in benedictione continuet, regnum, conservationem fidei s. et legum patriarum zaleca etc. Odpowiedział a throno ksiązę Jmć kanclerz w. kor. także łaćńskim stylem, prudenti eloquio, że J. Kr. Mć tembardziej ucieszony, gdy uti filius a patre odbiera benedictionem pastorałem i przez to samo utwierdzony zostaje na tronie swoim, na to breve humillime dziękować i odpisać raczy. Odpowiedział ksiązę Jmć prymas, że już nie możemy żadnego na tronie uznawać pana et pro vero et legitimo głosić, tylko tego, którego indigitavit manus Domini, byliśmy dispersi in scissione, teraz concurrimus do najjaśn. króla Jmci Augusta P. N. M., reprezentując vota

naznaczonej wysłał J. Kr. Mć karety swoje z asystencyami,

nasze wszyscy in una compage zgodnie in fraterna confidentia chcemy tę strapioną ojczyznę już tonącą poratować, cieszymy się, że filii odbiera ją błogostawieństwo etc.

Zaczem latino idiomate deklarowany respons. Potem Jmp. marszałek kon. solenni voto latino, nomine stanów Rzpltej skonfederowanej dziękował directe, mając mowę do Jks. nuncyusza, po skończonej tej ceremonii iterum cum solennitatibus odprowadzony był Jks. nuncyusz przy brzmiących trąbach do oo. teatynów, do swojej rezydencji.

Notandum, że te dwa breve były datowane sub 21 septembris a. 1709.

S. Die 24. Publiczna Jmks nuncyusza Spinoli odprawiła się audyencya z takowemi solennitatibus: naprzód król Jmć wysłał karety swoje, z których najprzedniejszą Jmks. biskup chełmiński, Jmp. wojewoda czernihowski aż do pałacu nuncyuszowego jachali; karety także senatorskie i inne Impp. ministrów obojga narodów szły in assistentia, których było na 40; stamtąd tym wszystkie porządkiem swym procedebant królewskie karety, potem liczna różnych Ichmość urzędników i oficyalistów equestris ordinis antecedeбет kalwokata; potem szli piechotą paziowie królewscy, lokaje i hajdacy około karety królewskiej, w której Jmks. nuncyusz z pomienionym biskupem i wojewodą siedział, a gdy Jmks. nuncyusz w dziedziniec zamkowy wjeżdżał, odezwali się trębacze z kotłami na dwóch chórach, na dziedzińcu stały w pałacu dragonie saskie, od schodów stali drabanci, dalej, ku izbie senatorskiej, kawalerya de garde; skoro pomieniony Jmks. nuncyusz stanął w zamku, przyjmowali go na dole i wprowadzili Imksks. płocki i łucki biskupi, Impp. marszałkowie obojga narodów i inni equestris ordinis, gdy tedy stanął in loco audientiae, którą król Jmć w izbie senatorskiej in solio maiestatis, praesente senatu et equestri ordine dawał, posadzony tenże Jmks. nuncyusz między ministrami, pół krzesła wyżej, skąd miał mowę do J. Kr. Mci po łacinie, w bircie, winszując J. Kr. Mci szczęśliwego powrotu do tronu, wyrażając benedictionem Ojca św., w którym go prosequitur i ojcowską jego miłość, przydawszy tę nomine Patris supremi do króla Jmci parabolę: — ecce filius dilectus meus, in quo mihi compla-

także Imp. ministri i inni senatorowie po Jmks. nuncyusza, z którymi więcej niż 30 karet ¹⁾ i różnych asystencyj było.

Wjeżdżał około 12 [godz.] do zamku w karecie królewskiej, z nim Jmp. wojewoda czernihowski od króla Jmci, a od senatu Jmks. biskup chełmski. W dziedzińcu stały dragonie

godzina

cui! — potem list od Ojca św. do J. Kr. Mci oddał, który odbierał i czytał Jmks. Sapięha, opat paradyski, sekretarz lit.

Po przeczytaniu odpowiedział od J. Kr. Mci ksiązę Jmé kanclerz w. kor., wyrażając J. Kr. Mci zdanie, iż zda się widzieć faciem patris sui et audire vocem eius, veneratur summum in orbe, natas universe aerumnas państwa tego curare pragnie, jako samo staranie i łaski loquuntur, dziękował za legacyę cum paterna benedictione, która firmat domus liberum, naostatek upewnił, że J. Kr. Mć sposobie się będzie do woli Ojca św.

Po skończonej księcia Jmci kanclerza w. kor. odpowiedzi znowu Jmks. nuncyusz miał mowę do dwóch Rzpltej stanów, to jest ad senatorium et equestrem ordinem, przyznając qua virtute Rplca pugnavit pro fide, rege et lege i że już widzi salutare suum; przydał benedictiones, które Ojciec św. impertitur królestwu temu, animując do zgody; oddał także list osobliwy ad ordines, który odbierał i czytał Jmks. Fredro, kanonik poznański, kanclerz Jmks. prymasa, przy krzesle prymacyalnym.

Od senatu ksiązę Jmé p r y m a s dziękował Ojcu św. za nieustanne błogosławieństwo i łask ojcowskich skutki, upewniał, że Rzplta chętnie amplectitur rozkazy Ojca św., przydawszy: „sequemur voluntatem tam amanter, sicut oracula votis audivimus reverenter“.

Ab equestri ordine Jmp. marszałek konfederacki stojąc venerabundus czynił podziękowanie Ojcu św., wyraził, quo zelo Rzplta polska et quanta resignatione sui ad extrema przy wierze św. katolickiej staje, kiedy woli regionis, quam religionis ponosć niebezpieczeństwo, testando pro bona fide, niczego się bardziej nie lęka, quam malam fidem.

Po odprawionej audyencyi temiż ceremoniami odprowadzono Jmci księdza nuncyusza przy rezonantyi trębaczów i kotłów.

¹⁾ **Cz. II.** kilkunastu karet z prałatami, tudzież kilkuset koni kawaleryi.

w paradzie, od wschodów drabanci, dalej ku izbie senatorskiej kawalerya de garde.

Jak tedy stanął w zamku, przyjmowali go i wprowadzali przy różnych muzykach magno applausu Imksks. płocki i łucki biskupi, Impp. marszałkowie obojga narodów i inni senatorii et equestris ordinis; in loco consilii et audientiae, którą król Jmć in solio maiestatis praesente senatu et equestri ordine dawał, posadzony tenże Jmks. nuncyusz między ministrami, pół krzesła wyżej, skąd miał mowę po łacinie w bireciku ¹⁾ do J. Kr. Mei, czyniąc kongratulacyę szczęśliwego J. Kr. Mei do tronu powrotu, wyrażał benedictiones Ojca św., który go prosequitur i ojcowską jego miłość przydawszy: — ecce dilectus meus filius, in quo mihi complacuit! — Potem list Ojca św. do J. Kr. Mei z Rzymu die 21 septembris 1709 [a] datowany oddał; odbierał go i czytał od tronu Jmks. Sapieha, opat paradyski, sekretarz W. Ks. Lit.; na czytanie i pronuncyacyę imienia Ojca św. wstawał cum veneratione senat. W tym zaś liście circa benedictiones supremas zaleca Ojciec św. principalissime curae incolumitatem religionis, sporządzenie tranquillitatis internaie i utrzymywanie wolności.

Odpowiadał Jmks. kanclerz w. kor. od J. Kr. Mei, wyrażając, że J. Kr. Mć pragnie widzieć sui patris faciem i słu-chać głosu jego, veneratur summum in orbe moderatorem, który, natus universo, vult scire, ut curet aerumnas tego państwa, o czem same starania i łaski loquuntur; dziękował za legacyę cum paterna benedictione, ponieważ ta firmat domus filiorum tak, że za breve apostolicum destinationis nuncyusza, przyznając mu, że jest pulchra inter spinas rosa, upewniał, że J. Kr. Mć. sposobić się będzie do woli Ojca św., któremu długoletniego zdrowia i szczęśliwego na Stolicy Apostolskiej życzy panowania, kończąc powiedział: „suppleat omnis amor, quidquid tenuis facundia nequit“.

Po skończonej odpowiedzi znowu miał mowę tenże Jmks. nuncyusz do całej Rzpltej, senatorium, scilicet et equestrem ordinem, przyznając, że Rzplta pugnavit pro fide, rege et lege i już widzi salutare suum. Oddał także list osobiłwy ad ordines,

¹⁾ Cz. I. w bireciku

który odbierał i czytał Jmks. Fredro, kanonik gnieźnieński, kanclerz księcia Jmci prymasa przy krzesle prymacyalnem; contenta listu tego: 1. żeby Rzplta integritatem fidei tueatur, 2. aby przez wewnętrzne uspokojenie sporządziła unionem animorum, 3. Luteri haeresiam et pravas eliminet consuetudines, ovem divinam conciliando. Od senatu ksiązę Jmć p r y m a s siedząc tecto capite dziękował facundissime Ojcu św. tak za błogosławieństwo, jako i ojcowskie pieczołowania, upewniając, że się Rzplta we wszystkim do rozkazów Ojca św. konformować będzie, przydawszy: „sequemur ad voluntatem patris amanter, sicut oracula vocis audivimus reverenter¹⁾“.

Ab equestri ordine Jmp. marszałek confederationis, stojąc venerabundus uczyniwszy cum encomiis podziękowanie Ojcu św., wyraził: „znać — quo zelo Rzplta polska et quanta resignatione sui ad extrema przy wierze św. katolickiej staje, kiedy woli regionis quam religionis ponosić niebezpieczeństwa, niezego się bardziej nie lęka, quam malum fidei, zabiera dobre nadzieje ab illis montibus, qui culmina omnia excedunt, vertice astra frangunt, imo omnia superant, dum claves possident!“.

Po odprawionej audyencyi temż ceremoniami wyprowadzony był tenż Jmks. Spinola, nuncyusz apostolski i do rezydencyi swojej z tąż asystencyą wprowadzony.

Die 25 eiusdem²⁾. Ponieważ jeszcze się plenare [sic] nie odprawiły prowincjonalne sesye, tedy Jmp. marszałek w po-

plenarie

1) **Cz. I:** audivimus tam reverenter

2) **W Cz. II** następuje przerwa aż do dn. 8 marca.

P.: Die 25 eiusdem. Że jeszcze prowincjonalne sesye w kontrowersyach zostając ratione erekcyi wojska i podatków, także z nieformowanego projektu konkluzyi tej rady, Jmp. podkanclerzy kor. a maiestate solwował sesyę do piątku.

Eadem die Jmks. biskup kijowski z Jmcią księdzem sufraganiem gnieźnieńskim wyjechali, pożegnawszy Warszawę. Wieczorem lautissime częstował Jmp. wojewoda mazowiecki, na której kolacyi był król Jmć w maszkaradach et invitati Impp. hetmani koronni i litewscy, ksiązę Jmp. wojewoda krakowski i Jmp. krajczy kor. i niektóre Ichmość damy. Tegoż dnia przybył Jmp.

zwołonym sobie najpierwszym głósie upraszał J. Kr. Mei od stanów Rzpltej in eum sensum: kto daje czas, daje życie; powrotem zaś swoim do tronu J. Kr. Mć ojczyznę ultimum agone agentem ożywił, dał czas ad facilitanda ratunku jej negotia przez naznaczone prowincjonalne sesye, na których że się jeszcze nie skończyły desideria, aby dalej pozwolić raczył. Po tym głósie Impp. ministri szli do tronu, skąd Jmp. podkan-

wojewoda ruski. Na rozgovor zasiadali przed południem o godzinie 9 w zamku Ichmość: ksiązę Jmé kanclerz W. Ks. Lit., Jmp. hetman w. W. Ks. Lit., Jmp. wojewoda chełmiński, Jmks. biskup kujawski, niektórzy deputaci ex equestri ordine, ksiązę Dołhoruki, poseł pełnomocny, z którym umawiano się per semotionem arbitrurum o wyprowadzenie wojsk auksyliarnych.

Kr. I. Die 26 Małopolskie sesye tandem magno motu agitowane zakończyły się i puncta na sesyach spisane na to, aby były razem proponowane i przyjęte, jednak patuit, że to dano im czasu i materję do dysputy aby głosami wrywając się nie tamowali vota senatorskie. Wielkopolanie także swoje spisali. Litewscy panowie że się zdali na Jmp. marszałka Wołłowicza i Pocięja hetm. w. lit., nie wiele kontrowertowali o swoje puncta, większą mieli luctam na pomiarkowanie desideriorum całego domu sapieżyńskiego. Die 7 februarii w Krakowie ćwierutowano Skrzetuskiego, szlachcica o zabójstwo ojca z tej okazyi: Moskal się starał o córkę jego, matka pozwalała i ten syn, jako ultaj z Moskwicinem na ojca nalegał, a że ociec kontradykował, Moskal kijem go uderzył, a syn gardło poderznął, pieniądze zabrać chcieli i konie, ale że stróż postrzegł, ogłosił, uszli, Moskal w drodze porzucił, obłąkanego wzięto i tak karano.

Item die eadem sługę p. Tyrawskiego także stracono etc.

Pan wojewoda kijowski miał dwa razy szczęście z cesarskimi, których rozgromił napadłszy niespodzianie, ale trzeci raz tak go znieśli, że się poprawić nie mógł i tylko zmyśloną konfidencyą asekurując księcia Rakoczego, Węgrom był ciężki bardzo, a potem ledwo uszedł do Multan od samych Węgrów bity, że przeciwko parolowi będąc ochroniony i wymówiony przed carem rekwirującym Rakoczego o wydanie tego, że już nie myślał pójść do Szweda, księcia Rakoczego zawiódł.

clerzy kor. od J. Kr. Mei: „tej nadziei J. Kr. Mć, że porozumiawszy się *splendidus quiritum ordo*. ad *suffragia bonum publicum concernentia* będzie postępować, a że jeszcze na sesjach różne *desideria* zachodzą, więc kontentując stany Rzpłtej et *facilitando negotia publica*, sesję do piątku limitować raczy“.

Die 28 eiusdem. Po skończonych prowincjonalnych sesjach już miały następować deklaracje województw, jednak na samem zaczęciu sesji *equestris ordo* z tem się *interlocutorie* oświadczał, że do niczego nie przystąpi, póki in *desideriis* tak *ratione* wojsk saskich, jako i moskiewskich *egzorbitujących*, *satisfakcyi* nie odbierze.

Impp. ministri, *accelerando* tak potrzebne obrady różnemi *perswazyami*, chcieli *amovere* to *obstaculum* i szli do tronu, skąd Jmp. podkanclerzy kor., wyrażając żal J. Kr.

P. Die 26 eiusdem prowincjonalne sesje z rana *continuabantur*, osobliwie zaś Impp. hetmani koronny i litewski z niektórymi *Ichmościami* senatorami zasiadali u oo. bernardynów na *consilium bellicum*, na którym konformowali *hiberny* i podatki, tudzież *erekcję* nowego żołnierza, *rozwowor* etiam przed południem z księciem Dołhorukim w zamku odprawował się, *omnino praetendit* poseł cara Jmci na tym *rozwoworze*, aby przeciwnych *konfederacyi sandomierskiej* sądzić, *secundo* — uczynić *novum foedus* z carem Jmcią przeciw Porcie *Ottomańskiej*, wojska *auksyliarne* aż in *maio* deklaruje imieniem cara Jmci *wyprowadzić*, na które *propozycye* jeszcze niemasz *zgody*.

Dziś Jmp. miecznik kor., hetm. pol. W. Ks. Lit. *bankietował*, potem *wieczorem* wszyscy na *kolację* do Jmp. hetmana w. kor. *przeniesli* się, tamże *ochota* trwała aż do *trzeciej* po północy, był także *praesens* król Jmć.

Tego dnia Jmp. Sapieha, wojewoda wileński, stanął.

P. Die 27 eiusdem sesje prowincjonalne *odprawowały* się na *formowaniu* projektu do *konkluzyi* rady. Litewska *provincya* *zgadza* się na *wystawienie* wojska 20.000, tylko jeszcze *panowie* *posłowie* *kontrowertują* o podatki.

Dziś książę Jmć kanclerz w. W. Ks. Lit. *sprawuje* *bankiet*. *Sparguntur* *rumores*, że *Ojciec* św. *obdormivit* in Christo Clemens 11.

Mci, który przenika ojcowskie jego serce tem sensibilius, im głębiej uważa terazniejsze inconvenientia, jednak skoro komisarjusz nadeiagnie, tak zaraz deklaruje wydać ordynanse do wojsk swoich, aby się nie naprzykrzały więcej; obligował equestrem ordinem, aby do głosów per turnum, radę jako najprędzej kończąc, przystępował.

Potem, gdy ani ta deklaracya nie mogła uspokoić serio domawiających się, ani dalsze ministrorum perswazye, tedy J. Kr. Mć ore Jmp. podkanclerzego kor.: — ponieważ ani nagle potrzeba terazniejszej rady, ani valida autoritas suadendi J. Kr. Mci nie może nakłonić i pociągnąć ad prosecutionem rady, więc certus fortunae melioris sesyę po dniach karnawału ostatnich, na czwartek pierwszy, alias wstępny odkłada. —

Die 1 et 2 martii ¹⁾. Były konferencye z ministrem carskim; przez te zaś dni, które vacabant a publicis curis, bywały

Kr. I. Die 28 Martii

¹⁾ P. Martius.

Die 1 martii senatorius et equestris ordo tacite, bez konferencyi publicznej diem consumpsere. Wieczorem był król Jmć u Jmp. Pocięja, hetmana w. W. Ks. Lit. na ceremoniach ślubnych: Jmp. Susin, marszałek dworu Jmp. hetmana litewskiego, brał in sociam vitae pewną damę.

Eadem die rozmowa z księciem Dołhorukim, posłem cara Jmci, z rana odprawował się.

Die 2 praesentis. Król Jmć u siebie mszy św. słuchał w pokoju. Wieczorem Jmp. podkanclerzy kor. traktował Ichmościów zaproszonych bankietem i taniec baletowy w reparowanej poselskiej izbie, etiam i król Jmć tej uciechy particeps był.

Die 3 eiusdem Jmp. Mniszek, marszałek nadworny W. Ks. Lit. simili modo częstował króla Jmci et invitatos w teje poselskiej izbie.

Die 4. Też ochotę i baletowy taniec Jmp. Przebendowski, podskarbi w. kor. przy prezencyi króla Jmci zakończył zapust w teje poselskiej izbie.

Die 4 eiusdem rozmowa z księciem Jmcią Dołhorukim, posłem cara continuabatur, król Jmć przychodzących Ichmościów konferencyami bawił na zamku.

Kr. I. Die 1 martii car stanął w Petersburgu, gdzie poseł

Die 5 vacabant

ogjat

inaczej

inaczej

treść
ale o
podobna
moco

solenne tractamenta: w sobotę, t. j. 1 praesentis u Jmp. Po-
cieja, hetmana w. W. Ks. Lit., w niedzielę u Jmp. podkancel-
rzego kor., w poniedziałek u Jmp. marszałka nadw. W. Ks.
Lit., we wtorek u Jmp. podskarbiego w. kor., na których wszyst-

wielki angielski [*sic*]. Zwyczajnemi zaś kontradykcjami przez
mięsopusty ciągnęła się rada ad diem 13 martii, którego dnia
posłowie poczęli zabierać głosy, w których więcej nic, tylko same
tautologie prawili, a długo ad fastidium króla. Winszowali po-
spolicie powrotu królowi Jmci, dziękowali ministris, księciu pry-
masowi pro curis, Jmp. hetmanowi za odwagi, nie wiedzieć jakie
i tak słowa samej szkolne legendy nihil solidi in publicum przy-
nosili. P. sędzia sandomierski Karwicki jeden tylko mutavit
stylom i dawszy pokój tym oracyom zaczął od punktów instruk-
cyi swojej, ale aż po krakowskich, po których dzisiejsza się sesya
zatomowała, bo izba prawie cała p. Lanckorońskiemu, podkomo-
rzemu krakowskiemu głosu zatomowała obiiciendo complicitatem
ze Szwedami; non negavit on tego, ale — „jeżeli z tej racyi naufragi
miała activitas — prawi — moja, będzie nas tu więcej, co in
eadem navigamus navi!“. Amnistia jednak w uniwersałach ap-
promissa assidatus [*sic*] subiecit se clementiae regiae i tak tylko mu
przysięg kazano sub fidelitate in posterum, co sam tylko jeden
die 14 martii praestitit, bo żaden więcej nie przysięgał, lubo się
krzesła napelniły tamtej strony fakcyantami i ledwie z którego
województwa posłowie którzyby in medio suo nie mieli collegas
svetizantes, to notandum, że była wielka frekwencya senatorów,
bo tylko jednego p. Potockiego, wojewody kijowskiego nie dosta-
wało. Posłów supernumerarios coniemiarą, a confluxus adstantium
takie, że się docisnąć niepodobna było do izby i stąd drogość
wielka, osobliwie dla koni. Owies po gr. 10, siano, jako szafran,
a jeszcze i nie zbierane, ale i rozboje, w dołach pogorzałych mieli
latibula ultaje i stamtąd wypadali, sidła na ludzi zastawiali i za-
bijali, nawet na koniu jadącemu pokojowcowi sidło zarzucili, ale że
miasto niego konia pochwycił za szyję (trefunkiem gdy się zadarł)
porwany i sam i przywleczone wydał drugich, że podstarości bliski
dodawał im w sklepiskach pożywienia, a oni na niego łowili ludzi.

Zaczęli także Imksks. biskupi swoje sesye, osobliwie respek-
tem licencyi wojska ordynowali Jmks. łuckiego Wychowskiego

kich J. Kr. Mć z liczną prawie wszystkich Ichmościów i dam
tu przytomnych frekwencyą był praesens.

Die 6 martii. Niżeli się sesya rady walnej zaczęła, eque-
stris ordo nad słuchaniem głosów ex turno przypadających

i Jmks. chełmińskiego Łubieńskiego do Jmp. hetmana w. kor.,
traktując o satysfakcyę za przejścia, szkody i opresye dóbr du-
chownych a na potem securitatem ekspostulując. Zaparł się
wszystkiego hetman, jako nie dawał żołnierzom ordynansów do
intrat wakującego biskupstwa krakowskiego, ale gdy mu Jmks.
chełmski pokazał dwa ordynanse jego do Jmp. podkomorzego lit.
sub data eadem dane, sub qua były ordynanse na pretekst, żeby
nie pretendował, nie umiał na to odpowiedzieć, tylko z p. pod-
komorzym Denhoffem graffem liberam agendi viam deklarował,
potem składał na Jmks. biskupa kujawskiego Szaniawskiego, że
cum consensu jego interesować się pozwolił do intrat biskupich
wojsku, ale mu ten odpowiedział rezolucyą, że: „byłem kanoni-
kiem tylko wileńskim, a poradziłem Sapihom i z głowami i z in-
tratami panom, że teraz wojewoda wileński o jednym tylko chło-
pie, parą koni jeździ, poradzę — prawi — i wojewodzie bełzkiemu,
będąc biskupem kujawskim!“.

Zaczem hetman umiejąc pro tempore zażyć submissyi, zwa-
szcza będąc przestrzeżony od jednego ex collegio biskupów (to jest
ks. Potockiego, chełmińskiego biskupa), że bliskie było ad iacien-
da fulmina ecclesiae na niego, deklarował akceptować projekt,
jakiby mu tylko Imksks. biskupi podali, jakoż tak księcia prymasa
credulum ujął, że jakoby dawniej zapomnieli licencyi, już tylko
pleni spei byli, na potem że wojsko miał trzymać w ryzie, a tu
co inszego zaraz czynił, kiedy koruców swoich ordynował do
opactwa czerwińskiego wsiów po obroki, ryby, drwa i osobliwie
zabierać... kazał, także i po inszych dobrach bliskich Warszawy,
tak szlacheckich, jako i duchownych, a przecie go panegiryzowali
posłowie czy z pochlebstwa, czy z bojaźni.

Posłowie holenderski, angielski, brandenburski pretendowali
audyencyi, ale propter fremitum na nich od posłów musieli dać
pokój, między nimi jednak lucta była, bo z cesarskim opisywali
się z abbe [sic].

... rezydent brandenburski także chciał przeciwko Moskalowi

dysputował, nie chcą jedni do niczego przystąpić, póki deklaracja J. Kr. Mei¹⁾ po tylekroć razy przyobiecana in ordine do ukontentowania wszystkich non effectuator, drudzy o prowincjonalną sesję, osobliwie W. Ks. Lit. domawiali się, inni zaś na słuchanie ordinis equestris zdań przyzwali.

Jmp. marszałek konfederacyi, wyrozumiawszy i ugodziwszy różne różnych zdania, mówił: „spodziewałem się dnia dzisiejszego widzieć otworzone pola liberis województw suffragiis et per consequens drogiego czasu infructuose non terere, że jednak dissoni sensus nie dopuszczają ad agenda przystępować“ — upraszał króla Jmci, aby cokolwiek czasu na ugo-

fomentować rzeczy i remonstrował posłom na prywatnych audyencyach formidandam potentiam etc., ale jak mu poseł odpowiedział, że pewnie formidanda, kiedy kijmy (nie wiedząc żeby to on sam był) dano jednemu, a drugiemu w gębę w Żalubowicach, a przecie to kurfirszt dysymulował, to i teraz niechaj dysymuluje lepiej i on sam, póki się książę Dołhoruki nie dowie o jego fakcyi, poseł carski.

Dotąd zaś król Jmć solitarius będąc pilnował sesyi i aplikował się do rady, póki zły duch nie przyniósł metresy jego, madame de Kozel (Heimowy^a przeszłej), dla której zabito tarcicami w izbie tamto okno (gdzie przedtem bywał chórek dla królowej) z perspektywą jednak oczywistą, a to żaden, ani prymas, ani z biskupów, ani z posłów nie mówił królowi, choć wiedzieli i widzieli relapsum jego ad absceda, dla sumienia zaś u księcia prymana na dworze o tem wiedzieć nie chcieli, ani wspomnieć nie dali, mając pro obiecto poprawy jego, że słuchał mszy codzień, że począł pościć etc. i tak przeszły prymas mając sam trabem in oculo trudno miał o to monere króla, ten zaś dla promocyi domu swego jednakowoż urazić nie chciał.

¹⁾ P. ... omnino dopominając się deklaracyi J. Kr. Mci od uwolnienia kontrybucyj moskiewskich ludzi, na czem pracowali i ministri status. Do senatu przybyli Ichmość: wileński, ruski wojewodowie, tandem Jmp. miecznik kor., marszałek konfederacyi sandomierskiej zagaił ...

^a Hoymb'owej

dzenie się z komisaryatem saskim, niemniej et ad distantiam W. Ks. Lit. prowincjonalną sesyę, tak i do kalkulacyi z księciem Czartoryskim skarbu W. Ks. Lit. w administracyi jego będącego, przy naznaczeniu deputatów ex ordinibus pozwolił czasu, na co J. Kr. Mć ore księcia kanclerza łatwo zezwoliwszy naznaczył deputatów do kalkulacyi: ex senatu Jmks. biskupa smoleńskiego i Jmp. wojewodę inflanckiego, ex ordine equestri z Małopolski ¹⁾ Jmp. starostę szmelyńskiego, z Wielkopolski Jmp. Bujnę, z W. Ks. Lit. księcia Jmci Radziwiłła, posła. Impp. Tyzenhauza, Paca, Eydziatowicza, Kościuszkę, Mirskiego, Mackiewicza, sesyę zaś do poniedziałku limitował ²⁾ t. j.

[ad] diem 10 martii ³⁾. Jmp. marszałek konfederacyi, wyraziwszy w mowie swojej, mówił: „ponieważ też trudności

¹⁾ **P.** ... z Małopolski po dwóch naznaczył. Jmp. miecznik kor. po tym visum J. Kr. Mci solwować sesyę do poniedziałku, t. j. ad nonam praesentis [sic].

²⁾ **Cz. II.** Die 8 martii na sesyi limitowanej ad diem hanc stan rycerski ullis modis et persuasionibus nie chciał przystąpić do głosów per turnum województw, póki by nie była uczyniona relacya odprawiającego się z ministrami cara Jmci rozgworu, oraz relacya konferencyi z Impp. hetmanami o erekcyi wojska, tudzież alewiacyi podatków z komisaryatu saskiego. Interea wszczęły się summae acclamationes przeciwko przytomnym pp. Sapiehom — wojewodzie wileńskiemu i pisarzowi lit., aby omnino sądzeni byli i od swoich honorów oddaleni, ale że potior pars panów koronnych et non postrema i litewskich była temu contraria, uduszono to wszystko.

Interim od tronu J. Kr. Mci consentientibus omnibus zaszła deputacya [etc.].

P. Die 7 et 8 praesentis: te dni kontynuowały się semotis arbitris tu na prywatnych konferencyach wojskowych także rozgwor z księciem Jmcią Dołhorukim, posłem pełnomocnym. Prowincjonalna sesya u oo. jezuitów odprawowała się.

Die 9 eiusdem, w niedziele, u siebie w zwyczajnej kaplicy król Jmć słuchał mszy św. Wieczorem przejażdżką się bawił do Jmp. hetmana pol. kor.

³⁾ **P.** Die 10 eiusdem sesya zaczęła się in maiori frequentia Ichmościów ex senatu et equestri ordine. Potrzebował J. Kr. Mć

co
miejmy
tym.

*Deci kombinacja
pewnych z komi-
saryatem 84
sojuszowe*

tamują cursum et progressum obrad naszych i nie są też same dotąd ufacilitowane, kiedy ani konferencye z Impp. hetmanami, ani rozgwor z księciem posłem moskiewskim, także i kombinacya z komisaryatem saskim skończone [nie] są.

Podał J. Kr. Mci toż samo do rezolucyi, potem od tronu książe Jmć kanclerz kor. podał deputatów do punktów od Jmks. nuncyusza podanych: ex senatu Jmks. biskupa łuckiego, Impp. mazowieckiego, podolskiego, nowogrodzkiego ¹⁾ wojewodów, ex equestri zaś ordine z Małopolski Jmp. Lanckorońskiego, podkomorzego krakowskiego, z Wielkopolski Jmp. Szoldrskiego, stolnika wschowskiego, z W. Ks. Lit. Jmp. Scypiona. Podobną legacyę i do umówienia się ad puncta podane ²⁾ od Jmp. rezydenta cesarskiego naznaczył: ex senatu Jmks. biskupa płockiego, Impp. chełmińskiego, czernihowskiego, inflanckiego wojewodów, ex equestri ordine z Małopolski Jmp. Ossolińskiego, regenta kor., starostę drohickiego, z Wielkopolski Jmp. Podoskiego, dobrzyńskiego starostę, z W. Ks. Lit. księcia Radziwiłła, posła ³⁾. Przyobiegał potem ex assensu króla Jmci, że posle do komisaryatu o jak najprędsze trakratu z województw dokończenie, także i do rozgworu długo ma zabawić, sesyę zaś dzisiejszą dla niedokończonych tych konferencyj do przyszełego czwartku odkłada ⁴⁾.

per thurnum, żeby miały województwa głosy, ale ullo modo nie mogli się zgodzić i owszem, disceptationes et kontrowersye wszczęły się, umawiając się o deklaracyę z komisaryatu J. Kr. Mci, także ewakuacyę auksyliarnych ludzi, po długich dysensyach brał głos brevi eloquio Jmp. miecznik kor., marszałek konfederacyi, że jeszcze konferencye wojskowe nie zakończone i rozgwor moskiewski nie zakończone i nie konkludowany, uprasza stan rycerski o dalszą prolongacyę czasu W. Kr. Mci...

¹⁾ **P.** księcia Jmci Radziwiłła, nowogrodzkiego

²⁾ **Cz. II.** z Jmp. Typoltem, ablegatem casarza Jmci

³⁾ **P.** posła brzeskiego litewskiego

⁴⁾ **Cz. II.** Die 11 et 13 martii odprawował się rozgwor, na którym pełnomocny poseł deklarował się [z] ewakuacyą wojsk moskiewskich mediis maii, jednak insistendo sojuszowi zostanie się 12.000 piechoty moskiewskiej.

Die 13 eiusdem¹⁾. Wyrażał Jmp. marszałek konfederacki, że: „nie w ochocie, ale w samym czasie przykrym zatamowane dotąd obrady publiczne, dziś, die sacra Iovi Statori omnium za powszechną zgodą equestris ordinis poczynających się deklaracyj przynoszę W. Kr. Mei ofiarę“ — upraszał J. Kr. Mei, aby słuchał stanu²⁾ rycerskiego, który przy dostojęństwie J. Kr. Mei, religii, prawach i swobodach swoich statecznie stawał, uczyniwszy prekustodycę, aby przy konkluzji każdemu się było wolno odezwać i promiscue przemówić się.

Agitowała się w te dni i res bellica u oo. bernardynów, konferencya zaś z ablegatem cesarskim u księcia Jmci kanclerza kor., druga konferencya u Jmks. nuncyusza, co na nich stanęło? — jeszcze non constat.

W te dni oddane wakanse: województwo trockie Jmp. Ogińskiego, staroście grozdowskiemu, nominacya na starostwo żmudzkie Jmp. Zarankowi, strażnikostwo litewskie Jmp. Potockiemu, łowczemu lit., łowiectwo lit Jmp. Kotowiczowi.

P. Die 11 et 12 currentis. Te dni zeszły na konferencyach wojskowych, obmyślając podatki i zapłatę wojsku koronnemu.

Projekt rozmowy z posłem cara Jmci pisano, drugi projekt zgody sesyj prowincjonalnych stanu rycerskiego formowano.

¹⁾ **P.** Die 13 currentis zgromadniejsza sesya Ichmościów w senatorskiej izbie większe uczyniła spatium ad praesentiam króla Jmci i księcia prymasa, tudzież Ichmościów pp. hetmanów kor. i lit.

Znowu województwo podlaskie nie chciało zezwolić, aby per thurnum województw posłowie wotowali, chcąc wprzód asekuracyi od Jmp. generała Denhoffa, aby sprowadził tę gwardyę swoją, którą w tem województwie lokował i musiał się deklarować, dawszy ad praesens słowną asekuracyę, w czem najwięcej alaborował Jmp. marszałek konfederacki, potem zagaił, mówiąc od stanu rycerskiego [etc.].

Cz. II. Die 13 martii. Jmp. wojewoda wileński non comparuit w senacie. Jmp. wojewoda trocki pierwszy raz zasiadł stalum swoje [etc.].

²⁾ **Cz. I.** słuchał sensus stanu

Potem dał głos najpierwшему województwu krakowskiemu, od którego mówił disertissimo sermone Jmp.¹⁾ stolnik kor., praemissa appreciatione J. Kr. Mei: 1. upraszał o wakanecyę wojsk moskiewskich; 2. za księciem Jmcią Wiśniowieckim instancyował; 3. wystawienie sił z Impp. hetmanami tractetur, do tychże referował się konferencyj za fortecą częstochowską; za akademią krakowską, aby circa immunitates conservetur, upraszał; Gdańsk sądzić zyczył; za Jmp. Tarłem, kuchmistrem kor., aby mógł secure ad elementiam pana powrócić, prosił; ks. Jmci prymasowi czynił podziękowanie pro sollicitudine in publicum, za duchowieństwem instancyował; podobne czynił podziękowanie Jmp. marszałkowi confederationis, Impp. hetmanom, ministrom pro tuitione maiestatis.

Potem dał głos Jmp. marszałek konfederacyi koledze — Jmp. podkomorzemu krakowskiemu²⁾. Ten, skoro głos zaczynał³⁾, tak zaraz różni Impp. posłowie mówić mu dla wielu racyj nie pozwalali, czego ani Impp. ministri uspokoić nie mogli. Zaczem ksiązę Jmć kanclerz krzyczał od tronu: „Nie mam tej ekspresyi, abym mógł wyrazić to, co mi

1) **P.** Jmp. Szembek, stolnik kor.

2) **P.** Po nim Jmp. podkomorzy krakowski do głosu przystępował, ale contradictorio spiritu odezwał się Jmp. Mańczyński, podskarbi nadw. kor., z okrzykiem, że był faworytem szwedzkim, prawach ministri Ichmość niektórzy senatorowie [*sic*], ullatenus nie chciał przywrócić activitatem, trwał ten murmur godzin dwie, tandem ksiązę Jmć kanclerz w. kor. a maiestate odpowiedział, jako J. Kr. Mć spodziewał się diem fortunatissimum mieć dziś, że požądane tej rady skutki obaczy, ale gdy ustawiczne, niemal na każdej sesyi widzi multiloquia et quaerimonias, już 5 niedziel jakoś się ta rada distrahitur, przeto zyczyłby, aby przykładem wszystkich obrad i dawnych zwyczajów mogli się praesentia consilia in unione, charitate zakończyć, na które privatorum odiorum pojednania jeszcze te naznacza pernoctate, solwując sesyę do jutra.

3) **Cz. II.** ...ale się temu opposuit naprzód Jmp. podskarbi nadw. kor., a potem inni posłowie, że bywszy in adversa parte wielkie im szkody czynił, osobliwie w bydle, zatamowali mu głos [*etc.*].

J. Kr. Méc in os meum imponit, który nie idzie za rozgniewanym poetą mówiącym: „illi diei, si liceat, oculos offenderem liberis!“.

gucia
Vspeci
Czynił kondolencyę straconego czasu daremnie, ad restituendum niepodobnego, kiedy już pięć niedziel zaczęte radzie, a jeszcze ani pięciu kroków ad salutem publicam niemasz uczynionych; alegował przeszłe sejmy, na których się skarżono na multilokwie, a teraz potrzebne sensus tamujemy, więc gdy dzień dzisiejszy już do prosekucyi rad niepodobny, tedy J. Kr. Méc certus meliorum, że stan rycerski przykładem jego postępować będzie w obradzie publicznej, sesyę na dzień jutrzejszy limitować raczy.

Die 14 eiusdem ¹⁾. Wczorajsza kontrykcyja inaczej się uspokoić nie mogła, aż Jmp. podkomorzy krakowski, któremu głos tamowany, przysiągł.

Potem zaczął mowę Jmp. tenże, wyrażając, że Rzplta nigdy nie miała takowego antidotum, jako teraz, gdy J. Kr. Méc, powracając ad possessionem tronu, skoro wszedł w granice polskie, tak zaraz nieprzyjaciel actus in fugas, o czem mó-

V nigdy
nie była w takowym paroxysmie ple

¹⁾ P. ... Po wczorajszych Jmp. podkomorzego insultach placidiorem dzisiejsza pernoctate sprawiła auram, gdy tenże Jmp. podkomorzy krak. na rotę konfederacyi sandomierskiej przysiągł królowi Jmci przy tronie dictante illustrissimo marschalco eiusdem confederationis, po przyjeździe tedy miał głos, w którym eksplikując swoją innocentiam et sinceryzując wierność i szczerść poprzysiężoną, prosił J. Kr. Mci, aby i drudzy, którzy z nim in eadem navi navigabant et adversae parti adhaerebant, similiter przysięgali, także i tych za sobą pociągał, którzy będąc przedtem (i teraz tem się szczycąc) a partibus Augusti u przeciwnej strony szukali protekcyi i chcieli ją przyjąć, tylko się im nie udały rzeczy, jako intrudebant; czyniąc potem zwyczajny komplement królowi Jmci, powiedział: „mane semper nobiscum, Domine, et [ne] nos inducas in tentationem!“.

Ceremonie też zwyczajnego podziękowania księciu Jmci prymasowi, ministrom, marszałkowi konfederackiemu uczyniwszy i księcia Jmci eliberacyę i inne puncta, które w instrukcyi, namieniwszy, skończył.

Po Jmp. podkomorzym kolegowie jego diserto sermone hoc

sejm pacificationis

wie się może: venit, vidit, vicit! Prosił o jej pacificationem, przydając, że nie nie może być skuteczniejszego, quam quae-rere parta tueri, wróciwszy się ad veterem Rplicae formam,

idem repetebant, elogia wprzód księciu Jmci prymasowi i drugim wyżej wspomnianym Ichmościom panegirysando i do jednej in-strukcyi w tenże sens, lubo inszemi słowami, przymawiając się.

Cz. II. Die 14 martii w piątek województwo łączyckie, ku-jawskie i inowrocławskie mordicus stawając przy swojej kontra-dykei przeciwko Jmp. podkomorzemu krak., do tej rezolu-cyji Jmci przywiedli, że musiał ante omnia poprzysiąc konfe-deracyę sandomierską. Post praestitum iuramentum zaczął głos od powitania J. Kr. Mci, suplikując, aby J. Kr. Mć wszelkie płonne o sobie impresye wyrzucił z serca swego pańskiego, ile ze się zna być wiernym poddanym J. Kr. Mci; przymawiając się ad puncta propozycyji do rady, upraszał J. Kr. Mci o evacuatio-nem wojsk auksyliarnych ex visceribus regni i aby confidat et fundet securitatem osoby swojej pańskiej in pectoribus wiernych poddanych swoich; pokój in quantum fieri, aby J. Kr. Mć do niego szczerze aplikować raczył; sejmu złożenie promovit, na któ-rym najlepiej i najdoskonalej securitas tam maiestatis, quam libertatis zawisła; traktat z carem Jmcią ostatni aby był in omni-bus punctis et clausulis zachowany i obserwowany ab utrinque, upraszał; jeżeliby zaś jaki inny był, albo mógł być, o którym Rzplta nie wie, stanowiony, ut annihiletur; lokacya Moskwy w dobrach szlacheckich, na której radzie namówiona i pozwolona, do sejmu przyszłego pytać się odłożył; eliberationem księcia Jmci Wiśniowieckiego nomine województwa swego institit; Kraków i akademia krakowska aby circa iura et privilegia conserventur upraszał; ministri status aby więcej zagranicę wyjeżdzać nie ważyli się, circumscribantur sub poenis in lege expressis; naostatek praecu-stodivit sobie, aby ci wszyscy, którzykolwiek w jedneje pływali łódce z nim i ci, którzy do niedoszęłego dworu privatim accedere usiłowali, tylko że im się nie powiodło, exemplo sui poprzysięgli.

Po nim tegoż województwa poseł Jmp. Grot post ceremonialia zalił się i uskarżał na auksyliarne wojska, że venerunt gentes in haereditatem nostram, malum fecerunt nobis „nisi Tu, Augustus noster!“ — upraszając oraz J. Kr. Mci, aby nie raczył

życzył manutentionem traktatu z carem moskiewskim przez Jmp. wojewodę chełmińskiego zawartego; kto zaś dyspensował wojska auksyliarne na wybieranie kontrybucyi, substancję po

wchodzić w sąd z tymi, którzy go iniuriarunt, gdyż też i sami byli iniuriati od J. Kr. Mci; sejmu złożenie unum necessarium być rozumiał, o który upraszał; księcia Jmci Wiśniowieckiego liberationem upraszał — „vindicta sanguinem królów polskich protege, dum regnas!“. Traktat ostatni z carem Jmcią in omnibus clausulis aby observetur, de alio autem tractatu, jeżeliby był reperibilis prócz tego jednego, imieniem województwa swego solenniter manifestatus; upraszał J. Kr. Mci, aby więcej z Polski zagranicę nie wyjeżdżał: „ne amplius intremus in tentationes, mane nobiscum, Domine!“ Księciu Jmci prymasowi, Impp. hetmanom, ministris status, marszałkowi konfederacyi, któremu to adscripsit: „est tibi stemma apri et Salomonis caput“ komplement i podziękowanie imieniem województwa swego praestitit; naostatek vovit J. Kr. Mci assistentiam angeli consilii.

Tegoż województwa Jmp. Łęto wski, sędzia biecki, zdał się z mówiącymi przed sobą, to tylko addidit, aby sancita sejmu lubelskiego ad executionem auxiliorum promovit, dla których nullo modo erekcyja wojska i zapłata onemu sequi non potest, chyba na papierze; Jmp. kuchmistrza kor. łascę J. Kr. Mci promovit.

Po nim Jmp. Bełchacki i Jmp. Dembiński poszli in sensum kolegów swoich, eadem promoventes.

Księstwo zatorskie zabrało głos przez Jmp. Szembeka, który praeter alia in antecessum od królewskich promota, upraszał J. Kr. Mci, aby więcej zagranicę nie wyjeżdżał: „amplius nos non deseras, nec desolatos relinquis“; wojska auksyliarne, tak saskie, jako i moskiewskie, aby były wyprowadzone, które są obstaculo do erekcyi własnych sił i obmyślenia onym stypendyi; legacyę do cara Jmci promovit et restitutionem Ukrainy vigore tractatus; novum diploma aby J. Kr. Mé Rzpltej wydać raczył et vicissim Rzplta onemu piechoty, łanowe iuxtra praescripta legum aby były wyprawione; na podatki cum communi assensu Rzpltej zgadzał się.

Województwo poznańskie, z którego zabrał głos Jmp. Ra-

dobrach ziemskich, po deklaracyach przy konkluzyi sobie rezerwował; instancyował za miastem Krakowem, circa iura et immunitates conservetur i praesidium, które tylko sub inter-

Vaby

czyński, podsędek poznański. Ten po powitaniu J. Kr. Mci promovit, aby ex vinculato traktat warszawski, altranzstacki, elekcyja, koronacya i inne actus przeciwnej strony anihilowane były, manifestując się, że nikogo innego imieniem województwa swego za pana znać [nie chce], tylko Augusta, też samo, aby Rzplta u postronnych narodów clarificare raczyła, upraszał; converso upraszał J. Kr. Mci, aby novo diplomate assecurationis et vinculo copulativo J. Kr. Mć z Rzpltą vicissim consolari raczył; sejm pacificationis in virtute konfederacyi sandomierskiej pod tymże marszałkiem salva alternata prowincyi wielkopolskiej aby był quantotius złożony, upraszał, a że wojska oboje auksyliarne są przeszkodą do konfidencyi inter maiestatem et libertatem, także i do formowania własnych sił Rzpltej, upraszał evacuationem onych, amnestyę adhaerentibus suecicis, ponieważ z dobroci pańskiej jest wszystkim kondonowana i ta należy ad confidentiam, jednak privatorum iniuriae przez adherentów szwedzkich, przez najazdy, zabójstwa, rafiny i inne ekscesa poczynione, nie powinny podzyswać się pod tę amnestyę, dlaczego województwo poznańskie rezerwuje sobie contra tales omnes iudicium in foris competentibus; pokój, aby mógł być jak najprędzej skonkludowany przez Anglię i Holandycę z koroną szwedzką, singularissime upraszał J. Kr. Mci; na erekcyę wojska zgadzał się, któremu na zapłatę jeżeliby sancita sejmu lubelskiego non sufficerent, tedy ad communem modum podatowania z Rzpltą condescendere deklarował się; głównego żydowskiego aukcyja na sejmie lubelskim za pruską monetę redukowana, hic et nunc subsistere ani importari do skarbu nie może, ex [quo że] zydzi jedni powietrzem wymarli, drudzy zrujnowani, inni w niewolę zabrani, temu sufficere non valent, zatem upraszał, aby tylko 100.000 zł. polskich importowali; ekonomie do skarbu królewskiego należące ne princeps egeat, aby nie szły in privatorum usus et commoda; dobra duchowne, jako patrimonia Christi, aby nie podlegały hibernom, upraszał; Gdańsk; nic słusniejszego, aby przez mandat wydany sądzony był, pro-

regno i to kosztem Rzpltej tam bywają, uwolnione było; adiunxitque, regem prodesse etiam solum expedit nocere nisi omnibus commissum est; także za księciem Wiśniowieckim,

movit et in simili Toruń za wydanie depozytów szlacheckich Szwedom, tudzież za opresyę religionis catolicæ.

Po nim kolega Jmp. Zakrzewski sejmu złożenie institit, evacuationem wojsk obudwu exoptavit, erekcyę wojska i zapłatę jemu in effectu promovit; reassumptionem subselliorum in administranda iustitia et vindicationem damnorum privatorum od adherentów szwedzkich ursit; comitatus i inne tytuły, których się temi czasy dość w Polsce się narodziło, przeciwko prawu, ut abrogentur, upraszał; repetitionem summarum u niektórych Ichmościów na zapłatę wojsku promovit, klasztor trzebnicki, ex quo od Niemek cum patitur in electione ksieni, która powinna być Polka, protekcyi J. Kr. Mci zalecił; stupy in fundo Rzpltej między Wschową i Śląskiem od cesarskich wystawione aby były zniesione upraszał, in reliquis akomodował się koledze swemu, przed sobą mówiącemu.

Po nim kolega Jmp. Radoliński reassumptionem pactorum conventorum et novum diploma od J. Kr. Mci upraszał, evacuationem wojsk, sejm pacificationis, erectionem wojsk et executionem sancitorum sejmu lubelskiego na zapłatę wojsku promovit; in reliquis zgadzał się z kolegami swoimi, przed sobą mówiącymi.

Województwo wileńskie. Jmp. Tyzenhauz, wyraziwszy wielkie opresyę przez auksyliarne wojska w Ks. Lit., głód, powietrze, nieurodzaje, suplikował J. Kr. Mci, aby wojska auksyliarne foederatae potentiae jak najprędzej z Ks. Lit. ewakuowane być mogły, gdyż przy nich niepodobna, aby na erekcyę własnych sił, ani obmyślenie zapłaty wojsku zdobyć się, eliberationem księcia Jmci Wiśniowieckiego, Jmks. Gąsewskiego, Ichmościów Poniatowskich i Kaniferowej ferventissime zalecał J. Kr. Mci, także i żydów zabranych wileńskich; o złożenie sejmu instantissime upraszał cum hac praecustodione: że ad conclusum tej rady ani do podatków, ani do erekcyi wojska, ani do niczego nie przystąpi, póki sejm od J. Kr. Mci nie będzie deklarowany.

Po nim zabrał głos Jmp. Czyż, kolega jego, eliberationem

ut dimittatur, Jmp. podkomorzym kor. ratione dóbr zajechanych i za sobą samym, profitendo, że wierny J. Kr. Mci i życzliwy poddany, aby z serca swego wszelkie o nim opaczne supozycye wyrzucił i gdy sam przysięgł na stronie przeciwnej będący, tak aby każdy przysięgał, nietylko actu tam będący, ale i przez praktyki, listy adhaerens i że mu się u dworu nie wygodziło, nie był u niego corpore, był jednak spiritu; czynił podziękowania księciu Jmci prymasowi, Impp. hetmanom, ministrom, marszałkowi konfederackiemu; prosił nakoniec, aby J. Kr. Mć z ministrami zagranicę nie wyjeżdżał.

Jmp. Grot, kolega jego, incusabat to zamieszanie szkodliwe adiciendo: discordia ordinum — venenum Rpleae, której za panowania Jana III narody postronne florenti invidebant, teraz irridere audent, teraz za powrotem J. Kr. Mci w ojczyźnie, kiedy augustum lumen, augustus splendor et ortus; upraszał o satysfakcyę wydanym J. Kr. Mci uniwersałom, o ewakuacyę wojsk auksyliarnych, securitatem zaś maiestatis zakładał in securitate et confidentia mutua, ponieważ principem fides magis, quam arma tuentur, dla czego clementia J. Kr. Mci skuteczne jest remedium, bo bonos iustitia, clementia conciliat malos; upraszał o sejm, o eliberacyę księcia Wiśniowieckiego, emeritissimi civis, aby J. Kr. Mć protegował, dum regnat; traktat

księcia Jmci Wiśniowieckiego ante omnia upraszał, despoticismum Moskwie incusabat, jako pod tą potencyą bardziej, niż z nieprzyjacielską uczy Ks. Lit., a że coelum non patitur duos soles, nec regnum duos reges, więc upraszał J. Kr. Mci, aby ich ab his praessuris, które patiuntur ab amica potentia, oswobodzić raczył; księżę Jmć Czartoryski, ex quo administrabat skarb litewski, aby reddat calculum na trybunale skarbowym, o którego reasumpcyę upraszał.

Na tych tedy głosach przez Jmp. podkancelerzego kor., który expressit od tronu, aby exemplo J. Kr. Mci, który paterne wszystkie swoje krzywdy i urazy wszystkim contra se peccantibus kondonować raczył i amnestyą pokrył, equestris ordo wzajemnie wszystkim suis adversariis privatas iniurias kondonować raczył et in mutua charitate radzili o dobru popolitem, solwona sesya do soboty.

z carem Jmcią przez Jmp. wojewodę chełmińskiego zawarty życzył manutenere, przeciwko innym skryptom, kontraktom manifestował się; nakoniec prosił J. Kr. Mci, aby zagranicę nie wyjeżdżał, mówiąc: „mane nobiscum, Domine, ne inducamur in tentationem!“ Czynił podziękowanie, jako pierwszy, przydając każdemu laudis encomia.

instancje

Jmp. Łętowski, sędzia biecki, collega in sensu et instantiis nie nad pierwszych, tylko przydał/za Jmp. kuchmistrzem kor.

Jmp. Belchacki, starosta lipnicki, collega, wywiódłszy praesentes necessitates, że wojska niemasz, ani pieniędzy, życzył executionem sejmu lubelskiego, wyprawy piechot, obmyślenia lokacyi, prosił o ewakuację wojsk moskiewskich, sejm pacificationis i o sąd na iniuryatorów skarbu koronnego; przy podziękowaniu księciu Jmci prymasowi prosił o rezolucję interregni.

Jmp. Dembiński, collega, dziękował tak, jak i inni i ad statum nie mówił więcej.

Księstwo oświęcimskie. Jmp. Szembek¹⁾, wojski oświęcimski, po kontestacyi upraszał J. Kr. Mci, aby nie wyjeżdżał zagranicę, pokój cum honestate et utilitate Rzpltej uczynił, o ewakuację wojsk moskiewskich, oddanie fortec ukraińskich przy Moskwie osiadłych i amunicyi; życzył piechoty łanowej należytego porządku.

hmez - e

Województwo poznańskie. Jmp. Raczyński, podsędek

1) **P.** Po krakowskich zaś posłach miał [głos] Jmp. Szembek, burgrabia krakowski, poseł księstwa zatorskiego i oświęcimskiego, ten także in laudes Króla Jmci et gaudium z powrotu jego, excurrendo similiter jako i drudzy komplementował i drugich wspomnionych Ichmościów wielkimi panegirykami, desideria w instrukcyi sobie danej, które na konfederacyach prowincyalnych skombinowane i Jmp. marszałkowi konfederackiemu oddane, zaleciwszy do punktów J. Kr. Mci do rady niniejszej podanej nie chciał się przemawiać, ale się referował ad purpurata vota Imp. senatorów.

Księcia Jmci Wiśniowieckiego żaden poseł nie zapomniał.

poznański¹⁾, dość doskonale sejmu gravi^Vculti et iudicioso 10
stan terazniejszy, calamitates, zamieszania, poczem²⁾ do posta-
nowienia jedności przeszkody wywiódłszy i wyekspikowawszy,
zyczył traktat przez Jmp. wojewodę chełmińskiego ze stolicą
zawarty manutenere, przeciwko inszym przeciwnym pismom,
traktatom manifestatus; prosił J. Kr. Mci o renovacyę pacto-
rum conventorum, asekuracyę Rzpltej per novum diploma,
o sejm, ewakuacyę wojsk moskiewskich; o posłach angielskim
i holenderskim, ponieważ nie senat nie nadmieniał, tedy tylko
anonime prosił, aby concurrant ad paciscendum; na abolicyę
praeteritorum pozwalał, exceptis privatis criminibus et iniuriis,
które, egzagerowawszy sufficienter, zyczył sądzić, tak^V Gdań-
skowi mandat wydać ad iudicium i Toruniowi, że depozyta
szlacheckie³⁾ nieprzyjacielowi wydał; ratione podatków zyczył
executionem sejmu lubelskiego, żydzi ponieważ onera Rplcae
ponoszą i są dłużnicy szlacheccy, aby circa iura antiqua
conserverentur.

Vstare

Collega jego^a prosił o sejm pacificationis, ewakuacyę
wojsk i sądy na prywatne kryminały i krzywdy, najazdy, ra-
bunki etc. zyczył executionem sejmu lubelskiego, przymówił się
do tytułów supra aequalitatem, które wbrew są wolności, jako
to hrabstwa, margrabstwa, księstwa i inne; że zaś cesarsey

1) **P.** ...zaczął a gaudio z powrotu i powinszowania J. Kr.
Mci regressum ad ... sponsam Rplcam suam, którą aby ra-
czył pocieszyć, miasto upominku, novo diplomate, w którym i to
ma być wyrażono, aby jej amplius non deserat; prosił pokoju po
ośmioletniej wojnie; niebardzo na erekcyę wojska pozwalał, atoli
pro hac sola vice i na jeden tylko rok podatki rezolwował się
obmyśleć; zalecił posłów angielskiego i holenderskiego, zycząc,
aby oni jako są moderatores orbis i jako tu nam szczerze wyświad-
czyli w traktacie pokoju tureckiego, byli proszeni o to, żeby
i teraz ad honestam pacem dopomogli nam.

2) **Cz I.** ... przyczyny do ...

3) **P.** ...którzy szlacheckie i księży powydawali i propala-
runt Szwedom.

^a Adam Zakrzewski.

przy granicy signa granicialia: jakieś słupy in fundo Rzpłtej postawiali ¹⁾, aby potem czego sobie nie przywłaszczyli, tedy upraszał, aby z posłem cesarza Jmci o tem serio ekspostulować; za klasztorem panieńskim w Trzebnicy, ex amore religionis ne opprimantur, ale circa iura et immunitates conserventur, instancyował. ²⁾

¹⁾ P. w powiecie schowskim.

²⁾ P. Jasną Górę też częstochowską osobliwemu królowi Jmci w głosach wyrazili inter desideria privata, w których miasta Krakowa ruiny, akademickich dóbr dezolację przypominali nabożnemi głosami swoimi — jedni: „da pacem, Domine etc., quia non est alius, qui pugnet pro nobis, nisi tu, Augustus noster!“ Drudzy [*jak*] to Jmp. Grot ex „Te Deum laudamus, Te Dominum confitemur“ wyjął i w oracyę stroje wścibił, trzeci z psalmów: „venerunt gentes in haereditatem tuam“, przydawszy „nobis fecerunt mala et gloriantur, alias, podobno drwią z nas“, przy komplementach zaś księciu Jmci prymasowi, Jmks. biskupowi kujawskiemu, Impp. ministrom, marszałkom, hetmanom, domawiali się, prosząc księcia Jmci prymasa o rezolucyę, jako się terminowało publikowane po odjeździe J. Kr. Mci interregnum i manifestując się de nullitate quorumvis actuum in materia abdicationis króla Jmci et garantiarum quorumvis aż do dnia dzisiejszego zachodzących; także ratione amnestyi, którą król Jmć ex persona sua deklarował, aby to iuribus Rplcae et pretensionibus iniuriatorum nie zachodziło salva praecustodita eliberatio księcia Jmci Wiśniowieckiego cum elogio meritorum domu jego et sanguinis regii, identidem zakończyli głosy na żydach, żeby ulżyć ciężaru sejmem lubelskim przeładowanego, gdzie im kazano bona prussica płacić pogłównie, a oni i polskiej monety, jako przedtem płacili, wypłacić nie mogą, ex quo miasta są popalone i oni porabowani porozbiegali się, gdyby to zaś drudzy superstites płacić mieli, tedy wszystkie sumy szlacheckie i wyderkafy kościelne przepadną i nasza by tu była własna a nie ich szkoda.

Po panu posle poznańskim dano głos województwu witebskiemu, którego posłowie wszyscy 3 conformiter prawie in eundem sensum: po burzliwem morzu pływających w nawiech, oracye dosyć compte et argute wystawiwszy do szczęśliwego przybijali

Collega^a prosił J. Kr. Mei o czytanie pactorum conventorum, diplomatum, ewakuację wojsk i sejm.

Vovragi

Województwo wileńskie. Imp. Scypion¹⁾ wywiódłszy, jako obywatelów W. Ks. Lit. Moskwa, auxiliatores specie przyjaciół i obrońców, traktuje, kiedy ojca jego ligatis manibus et pedibus spaliła, jego zrabowała, obdarła, potłukła, innych wielu szlachty, nawet i żydów w niewolę zabrała i dotąd trzyma, prosił o ewakuację wojska tego i legację w tej mierze do cara Jmei, o prędką także desideriorum ekspedycję, tak u J. Kr. Mei, jako i u ministrów.

Collega Imp. Czyż super addidit, aby księcia Jmei Czarotoryskiego, który przez lat dwa skarb W. Ks. Lit. administrował, ludzi krzywdził, kupców depaktował, konfiskował, nie tu per deputatos, bo nie był podskarbin, ale na trybunale skarbowym W. Ks. Lit. sędzić instabat.

Po tych głosach, gdy już 3 po południu uderzyć miała, sam czas a consultando excludebat, szli do tronu ministri, skąd Imp. podkanclerzy kor. wyraził, że im z większą insynuacją J. Kr. Mei perswadował, tem z pilniejszą propensją słuCHAŁ, wyrażał oraz wszelkie J. Kr. Mei ukontentowanie, że przykładem pana stan rycerski prosequitur, radę dał, reflexyę ne-

się brzegu i niby in promontorio bonae spei stawając cieszyli się, że im serenissimus illuxit sol Augustus, skarżąc się oraz, że alium nie mogąc cierpieć solem cara Jmei, ponieważ i niebo non patitur soles, a że miasto auxilium exilium cierpią, z domów swoich uchodząc i tułając się po lasach i w cudzych kątach, prosili, żeby się zbyli co prędzej auksyliarnych; o księcia Wiśniowieckiego instantissime prosili eliberację, także i drugich ludzi, jako to p. Gosiewskiego, Poniatowskiego i Kaniferowej, których z klasztoru wzięto wileńskiego; nie zapomnieli i żydów wileńskich, których co znaczniejszych, kilkunastu zastano na stolicy.

Zatem do jutra soluta sessio per magnificum procancellarium regni.

1) Cz. II. Tyzenhauz.

a Józef Radoliński.

cessitatis publicae pokazał ad unanionem sensum; tandem sesyę do jutra limitował.

Die 15 martii¹⁾. Kontynuacya deklaracyi województwa wileńskiego. Powiat oszmiański: pierwszy poseł^a, życzliwe J. Kr. Mei oddawszy homagium, prosił J. Kr. Mei, aby go z tego jarzma moskiewskich ciężarów eliberować raczył, sejm

¹⁾ **P.** Die 15 martii zaczęła się sesya około zwyczajnej 10 godziny w izbie senatorskiej, gdzie dnia wczorajszego na województwie wileńskim przestały były głosy, ad continuationem onych posłowie powiatów tego województwa, jako to oszmiański, lidzki, wiłkomierski i brasławski dziś je zaczynali i różni ekspedyowali, a że dziś Impp. posłowie litewscy są unanimiter zgodni, tedy i jednostajnie wszyscy in eundem sensum, lubo inszemi głosy, umówione na sesyi prowincyalnej, oprócz pierwszych posłów wniesione promowane punkta, mało co przydając in essentialibus, prócz frazesów i sententiis ex floribus pactorum...

Cz. II. Die 15 martii w sobotę powiat oszmiański przełożywszy wszelkie krzywdy et quaevis nefanda od Moskwy w Ks. Lit. poczynione, suplikował J. Kr. Mei, aby ich od tego jarzma uwolnić raczył; nie wspomniał wakansów, bo te już po większej części Impp. koronnym w Ks. Lit. cesserunt, jeden tylko wakans J. Kr. Mei wspomniał, wakans sejmu, o którego złożenie quam ferventissime upraszał, na którym najskuteczniejsze mogą się należeć media sanandorum Rzpltej vulnerum i utwierdzenie traktatu z carem Jmcią confirmabitur.

Po nim kolega jego, Jmp. Slizień, eliberationem księcia Jmci Wiśniowieckiego i innych zalecił; evacuationem wojsk moskich institit; sejm pacificationis, albo konny, iuxta obloquentiam coaequationis iurium W. Ks. Lit. z Koroną, aby J. Kr. Mé złożył raczył, upraszał reassumptionem trybunału lit., pragnął mandat Impp. Sapiehom, że in absentia J. Kr. Mei wazyli się trybunał sądzić i wielu niewinnych na śmierć dekretować i suplicyować, aby był wydany; Jmp. strażnika kor. łasce i protekcyi J. Kr. Mei zalecił.

^a Józef Czyż, podkomorzy i poseł wileński.

konny złożył; za księżną starościna żmudzka i częstochowska fortecą instancyował; czynił podziękowania, jako i pierwsi.

Collega jego, drugi poseł^a, domawiał się, aby coaequatio iurium zachowana była, za Jmp. strażnikiem kor. instancyował, aby circa clementiam J. Kr. Mei mógł być securus.

Powiat lidzki: poseł pierwszy^b wyraził miny i opresye, które ten powiat poniósł, do ostatniej przywiedziony zguby, gdzie domus nullo custode tenetur i prosił o wyprowadzenie Moskwy, powszechne zjednoczenie pro angulari lapide salvandae patriae założone najskuteczniej per clementiam J. Kr. Mei et securitatem powracającym ad corpus Rplcae i bezpieczeńnie, zaś maiestatis per renovationem pactorum conventorum, diplomatum, jako sponsalitorum cum libertate constitui może, do czego niemniej i to contribuit, gdy J. Kr. Mć zagranicę ex visceribus regni wyjeżdżać nie będzie; życzył sądy wszelkie dla administrowania sprawiedliwości reasumować, privata crimina sądzić i karać; in puncto ratione Gdańska szedł in sensum księcia Jmci kanclerza kor., przydawszy, aby się przyłożył na subsidium wojsk obojga narodów, kościół indebite uzurpowany katolikom oddali, a że jest lepszy uczciwy pokój, niż utile bellum, tedy rzecz najpotrzebniejsza wojnę szwedzką należycie zakończyć, jednak nie tak, aby Rzplta nie miała o siłach i wojsku swoim myśleć, i owszem, tem lepiej się sporządzać¹⁾, gdy czas wolniejszy będzie, albowiem etiam pacem meditantibus arma tenere expedit, wojska erygować tyle, ile go można konserwować, trzeba pieniędzy, dla pieniędzy podatków, te zaś do sejmu należą, zaczem expedit, jako najprędzsze założenie sejmu; pozwalał na legacye, byle tylko wojny nie spraktykowały, domawiał się, aby szlachta circa immunitates bonorum i koekwacyi praw zachowana była, miasto Lida aby antiquis iuribus gaudeat; Tatarowie²⁾, gens infensissima szlach-

1) **Cz. I.** ... lepiej się należy sporządzić ...

2) **P.:** ... żeby Tatarowie Lipkowie i cudzoziemcy nie byli

^a Z powiatu oszmiańskiego posłami byli Ludwik Chomiński, starosta hubski i Michał Slizień, podstoli oszmiański.

^b Jan Scypion del Campo, podstoli lidzki, potem kasztelan smoleński († 1733) i Kazimierz Wilbik, podsędek lidzki, byli lidzkimi posłami.

wywoził
ruiny
albowiem
creme
wer pna
cinka

cie, aby sine stipendio, tylko ex fundis possessis służyli i ani rotmistrzami, ani innymi oficerami żeby nie byli, quam rigorissime caveatur; w służbie wojennej cudzoziemskiego zaciągu aby niecudzoziemcy, ignari legum, nie umiejący stanu szlacheckiego obserwować, nie byli generałami, pułkownikami i innymi oficerami, ale szlachta bene possessionati, z którymi jest snadniejsza vindicatio krzywdy; upraszał o prędkie zachodzących desideriorum ekspedycje.

Powiat wilkomierski ¹⁾). Poseł jego ^a upraszał J. Kr. Mci o klemencyę temporisantibus, o sejm pacificationis, ewakuacyę Moskwy, która więcej niż po nieprzyjacielsku się obchodzi, botakowe auxilia, które irritant Rzpltę, nie są dostateczne do asekurowania i ubezpieczenia maiestatis; Rzplta własnymi siłami, byleby się zjednoczyła, wystarczy w zaszczytciu J. Kr. Mci; instancyował za Jmp. strażnikiem kor., aby sub clementia et protectione J. Kr. Mci, mógł być securus od księcia Dołhorukiego, posła cara Jmci, który mu machinatur.

Powiat brasławski ²⁾). Poseł tego upraszał J. Kr. Mci o skończenie wojny szwedzkiej, wojsko W. Ks. Lit. aby ex cursu proventuum modernorum konserwować, na podatki chyba post evacuationem Moskwy pozwolić deklarował, naostatek prosił o sejm i glejty, aby postulantibus dawane były bez trudności.

oficerami i nie mieli komendy; Impp. pieczętarzom pochlebił, żeby oni tylko sami podawali do podpisów, ale też kształtnie przemówił, żeby od pieczęci dyskretnie brali.

¹⁾ **P.:** Jmp. Tyzenhauz, poseł wilkomierski, winszując powrotu, ad solium osobiwie miał phrases: „non intres in iudicium, Domine!“; 2-do numerum in numerum wywodząc calamitatem et praessuram od wojsk moskiewskich, prosił, aby byli uwolnieni z tej wypieki; 3-tio zalecał z Tacyta, że securior est princeps amatus, quam armatus.

²⁾ **P.:** Jmp. Wawrzecki, poseł brasławski, idem per diversa promowował, dołożywszy, że od protektorów „salva nos Domine, quia perimus!“.

^a Jan Tyzenhauz, pisarz W. Ks. Lit., poseł wilkomierski.

Województwo sandomierskie. Poseł pierwszy¹⁾ wywodził sinceram fidelitatem województwa et zelum circa tuitionem maiestatis, jako podczas pierwszej szwedzkiej za króla Kazimierza, tak podczas terażniejszej wojny dało dowód nieporuszonego skutku i życzliwości przez manutencyę vinculorum konfederacyi sandomierskiej, której kontrawencyę zadać kto tylko, ale nie dowieść może, i owszem, że chwalebnie zatrzymana, należycie zachowana jest skutecznym salvandae patriae środkiem, fructu constantiae probatur; życzył wyprawy łanowej, in puncto podatków z ks. kanclerzem kor. i Jmp. podskarbin kor. sensum iunxit; executionem sejmu lubelskiego życzył, immunitatem bonorum terrestrium promovendo²⁾.

¹⁾ **P.:** ...pierwszy Jmp. podkomorzy sandomierski godnie i rozumnie przypominając oraz immunitatem dóbr stołowych Jmci i szedł in sensum województwa krakowskiego, przytoczył przykład króla Kazimierza etc.; przy zwyczajnych zaś ceremoniach i podziękowaniu różnym Ichmościom i instancyach za księciem Wiśniowieckim, za Jmp. strażnikiem i innymi, immunitatem dóbr szlacheckich od paktów i konstytucyj żołnierskich zalecał królowi Jmci.

²⁾ **Cz. II.** Evacuationem wojsk moskiewskich omnino necessariam instabat; na erekcyę wojska się we wszystkim ad conferentiam, która per deputatos agatur z Impp. hetmanami, hoc praecustodito, aby z łanów, nie z dymów, wyprawa była żołnierza, na podatek zgadzał się imieniem województwa swego, ale nie z agrykultury, ale ex mediis podanych od ks. kanclerza kor. i podskarbiego kor., oraz ex sancitis sejmu lubelskiego, przytem upraszał Impp. hetmanów, aby extra orbitam et cancellos praw nie wykraczały; księcia Jmci Wiśniowieckiego eliberationem promovit; Jmp. strażnika kor. protekcyi J. Kr. Mci zalecił; o deklaracyę na desideria województwa swego podane przez Jmp. podkanclerzego i miecznika kor. upraszał.

Po nim Jmp. wojski sandomierski: ten pro firmanda confidentiā inter maiestatem et libertatem suplikował o nowe diploma utrinque; na erekcyę wojska i zapłatę onemu, choćby sobie najciężej uczynić, zgadzał się byle primario antecedit ewakuacya

Drugi poseł¹⁾ życzył securitatem maiestatis obmyśleć per renovationem pactorum conventorum, novum diploma i erekcyę wojska, ewakuacyę Moskwy; instancyował o komizacyę nad miastem Sandomierzem.

Trzeci poseł życzył²⁾ renovationem pactorum, nowego dyplomu, koekwacyi hiberny, manuteneyi traktatu z carem Jmcią zawartego.

Czwarty poseł Jmp. Brzuchucki^a, [starosta] owrucki³⁾ przyznał J. Kr. Mci z wielu obligacyj, że jest opus manuum eius, jako pułkownik J. Kr. Mci i tem życzliwiej, co rozumiał być pożytecznego, depromsit; prosił o ewakuacyę wojsk moskiewskich, jako najprędszą, o co trzeba się seryo u księcia

wojsk moskiewskich; Sandomierz miasto zrujnowane in ruderibus suis respektowi J. Kr. Mci zalecił.

Po nim kolega Jmp. Bobrownicki, starosta przedborski, dopominał się dyplomu od J. Kr. Mci, coaequationem hibern w starostwach promovit; traktat z carem Jmcią skonkludowany i zawarty, aby in suo robore zostawał, in reliquis zgadzał się z kolegami swymi.

Po nim Jmp. Gołuchowski, sędzia nowomiejski promovit vincula pactorum conventorum, ut renoventu, księcia Jmci Wiśniowieckiego, ut eliberetur, Jmp. strażnika kor., ut protegatur ad desideria województwa swego in scripto podane, o deklaracyę upraszał.

¹⁾ **P.:** Po nim miał Jmp. Karnicki, sędzia grodzki sandomierski, krótkimi, ale węzłowatemi słowy miał, holocaustum czyniąc z afektów województwa i na podatki zezwalając; przy instancyach przydał to: „audies gemitum compeditorum“, a za miastem sandomierskiem instancyował, nazwał je nietylko stolicą swoją, ale stolicą stołu J. Kr. Mci, która się teraz przy samych zostaje kościołach.

²⁾ **P.:** Po nim trzeci poseł przypomniał inter alia prawo, żeby król nie wyjeżdżał zagranicę i pieczętarzów z sobą nie brał.

Jmp. Gołuchowski idem, co i drudzy, nihil novi addendo.

³⁾ **Cz. I.** ... starosta owrucki.

^a Brzuchowski Józef, od 1724 r. strażnik w. kor.

Dolhorukiego, posła upominać et urgere satisfactionem traktatowi, który iubet, non disputat, domawiać się o postanowienie sądów konfederackich na egzorbitantów, którzy tu bez listów przypowiednich ludzi zaciągali, chorągwie podnosili, ludzi agrawowali, najeżdżali, rabowali, kontrybucye wymagali, palety in oppressionem wydawali, kaduki upraszali, na karkach szlacheckich dokazywali i starali się, ut deos eorum agnoscamus, tedy haud lex iustior ulla, quam necis artifices arte perire sua, dobra ich in bene meritos i ukrzywdzonych konfiskować, co i posteritas i cały świat uważać będzie za scelera, nie mamy za galanteryę, non connivemus amnestyę, ale karzemy impavidi, mocno ufając, iż sprawiedliwość utwierdza królestwa; czynił wszystkim podziękowania ¹⁾.

1) **P.** ...po komplemente suplikował za upadającą Rzpltą, żeby ratować tę, która przedtem cudze ratowała państwa. Szósty poseł, Jmp. kawaler Dunin, począł od lamentów, lubo przy powrocie mówić wesołym J. Kr. Mci, nie należałoby tristia canere etc., potem wyrażając civium in luctus conversa gaudia, biorąc omen a nomine, zyczył: augusta semper, angusta nunquam recurrent saecula.

Po nim Jmp. Kretliński [*sic*] similiter, jako i drudzy, in omnibus punctis informując się, to tylko przydał desiderium, że wolałby widzieć króla Jmci in templo pacis a colluvie gentium powiesione [*sic*], wywodząc i bardzo dobrze reprezentując świadczył Warszawa, a wyraziwszy, że undique pavor, undique planctus et tristis rerum imago, prosił, niech dalej idą wojska moskiewskie, żeby do ostatniej nas nie przywiodły desperacyi, która contemnit vulnera mortis, jakoż bowiem pax frustra speratur, si turbatores pacis domi; o domach zaś namieniwszy to wyraził, że mamy teraz miasta bez ludzi, wsie bez chłopów, dwory i domy bez chleba! Do konfederacyi sandomierskiej przymówił, że ją trzebaby skończyć już, ale nie można, chybaby sejmem, naostatek, ut gaudia veniant pariter cum reditu, prosił o nowe diploma i o to, aby więcej z Polski nie odjeżdżać i ministrów z sobą nie brać.

Po nim Jmp. Sułowski czytał z konty [*sic*], bo memoriter tak prędko nauczyć się nie mógł, sześć niedziel tu rezydując w Warszawie.

Piąty poseł prosił o reasumpcyę immunitatum stanu szlacheckiego na różne desideria, o deklaracyę za Jmpp. Siennickimi i księciem Wiśniowieckim instancyował¹⁾.

Szósty poseł, Jmp. kawaler Dunin ornato et venusto sermone wyrażał praessuras et ruinas ojezyny, prosił o ewakuacyę Moskwy i wyprowadzenie wojny zagranicę, aby Polacy cudzego chleba skosztowali, którzy różnych swoim częstowali tak, iż go nie stało, item aby J. Kr. Mć powracającym a partibus adversis clementiam pokazał, co promował nie dlatego, ut assensuri komu viderentur, ale że tem prędzej i skuteczniej sporządzona być może unio; tych jednak ekscypując a clementia, którzy despotice palety wydawali, kontrybucye wybierali; czynił podziękowanie godne wszystkim, cum seorsivit encomiis.

Siódmy^a poseł²⁾: „odjazd z Polski J. Kr. Mci, jako nagły, tak niebezpieczny, jako długi, tak szkodliwy, teraz za

¹⁾ O tem **Cz. II** nie wspomina.

²⁾ **Cz. II.** Po nim kolega Jmp. Kietliński, komornik sandomierski: ten prolixissimo voto po powitaniu J. Kr. Mci i powinszowaniu powrotu na tron polski, deduxit, jako odjazd J. Kr. Mci w wielkie niebezpieczeństwo wprowadził Rzpltę, która musiała mutare formam suam antiquam przez ogłoszone interregnum, więc suplikował J. Kr. Mci, aby więcej nie raczył deserere onej i zagranicę aby więcej nie wyjeżdżał; pokój, nomen dulce pacis, aby mógł być jak najprędzej per quavis possibilitia media skonkludowany, upraszał; melior est pax honesta, quam utile bellum; egzorbitancye, damna i dług wprowadzony przez wojska auksyliarne przełożył, upraszając, aby J. Kr. Mć powagą swoją starać się raczył apud foederatum principem o wyprowadzenie tych wojsk ex visceribus regni, przełożywszy i to, aby lud desperacyą uwiedziony z przyjaciół nie uczynił sobie nieprzyjaciół, propter famem populus despicit praelia mortis; konfederacya sandomierska aby suum robur et esse miała propter securitatem maiestatis instabat et vicissim, aby securitas libertatis była, suplikował J. Kr. Mci, aby novo diplomate novi amoris J. Kr. Mć Rzpltej pokazał się sponsum; legaeye do pokoju in ordine,

^a Kietliński, komornik sandomierski.

powrotem J. Kr. Mci *dulce nomen pacis affulget*“. Prosił o pokój— „ponieważ *melior pax, quam utile bellum*, jawne ad praesens wojny skutki, zewsząd *gemitus et ululatus*, ostatniej tylko wyglądamy desperacyi, *propter famem populus despicit praelia mortis*“. Życzył Moskwę wyprowadzić, pokój uczynić, *in pace, non in bello* szukać *media*, a przez to otrzeć i zatamować łzy ludzi ubogich, albowiem: *qui edit lachrimas — non salutetur!* item diploma nowe spisać, *interregnum in regnum* przemienić, posłów angielskiego i holenderskiego *convenire*, aby się przyłożyli ad *paciscendum*, jako szczęśliwi w tej mierze, życzył sejmu i J. Kr. Mci, aby nie wyjeżdżał z Polski z ministrami; z magistratem gdańskim *iure, non armis, ne quid nocivum emergat*, postępować; prosił o klemencyę *redeuntibus*.

Ósm y poseł do pierwszych kolegów referował się.

Województwo kaliskie ¹⁾. Pierwszy poseł: ponieważ *absente maiestate* wiele złego *accidit* ojczyźnie, tedy upraszał J. Kr. Mci [*aby*] *ministri sine consensu* Rzpltej nie wyjeżdżali

o który z Anglią i Holandją ekspostulować trzeba, *placuerunt*, *amnestya* i *clémentia* najbardziej funduje *confidentiam*, upraszał J. Kr. Mci aby wszyscy *subsint onym*; za księciem Jmcią Wiśniewieckim *instabat*, sejm *pacificationis* najpotrzebniejszy być sądził, który to i *konfidencyę* i wszystkie prawa i *konfederacyę* sandomierską utwierdzić i ugruntować raczył, Gdańsk aby *non armis*, ale *iure* atakować raczył; Jmp. kasztelana kijowskiego łasce i respektowi J. Kr. Mci zalecił, *urgendo iudicium* na tych, którzy go w szwedzkie podali ręce.

Po nim Jmp. Sułowski *reassumptionem*, albo *renovationem* *diplomatis* pod Sandomierzem danego od J. Kr. Mci Rzpltej upraszał, za Jmp. kijowskim w podobnejże materji *instabat etc.*

¹⁾ P. Tandem zaczęły się gło sy województwa kaliskiego, gdzie pierwszy głos wzięwszy Jmp. Krzycki, ten bardzo dobrze ad *sensum* drugich Ichmościów mówiąc, ad *puncta propositionis* zgadzał się z *Impp.* posłami krakowskimi i sandomierskimi, in *materia* zaś *auktyalnego* wojska i podatków na nie, tedy pozwalał, tą jednak *kondycyą*, aby oficerowie byli *szlachta et bene possessionati*; in *reliquis punctis*, jako to, żeby gdańszczanie i toruńczanie byli *sądzeni etc.*, zgadzał się *cum praecedentibus*.

zagranicę, także o ewakuację wojska moskiewskiego *vere primo*; *auctionem* wojska życzył, na które sumy w Paryżu przez Jmks. kardynała-prymasa Korony polskiej i W. Ks. Lit. lokować, *windykować* i *łożyć*; toruński magistrat o wydanie *depozytów szlacheckich* Szwedom sądzić, za Jmp. Gębickim instancyował.

Posel drugi domawiał się o spisanie dyplomu nowego, a dla wystawienia sił i wojska, *egzekucyi sejm* lubelskiego, ewakuacyi Moskwy, o *sejm pacificationis*; *klemencya* aby była wszystkim *dana exceptis depraedatoribus*; prosił, aby J. Kr. Mę nie wyjeżdżał z Polski.

Posel trzeci *in contestatione* *życzliwości*, powiedział: „*stet in omni fluctu fixa et secunda maiestas!*“. *Ad puncta* *życzył clementiam* wszystkim, *secus* byłoby rozpedzić *congregatos per exacerbationem*; *gdański ausus* *interim iaceat tacitum in pectore vulnus, ne sit peior medicina morbo*; zgadzał się na *legacye*, *excepto Brandenburezyka*, aby mu nie dać *titulum regium*, które sobie *usurpavit ex vassallo*, ale to do sejm^u *zawiesić*.

Posel czwarty *upraszał*, aby *żadnej materyi status*

Drugi poseł, Jmp. Tomicki^a, toż samo czytał z konty bardzo dobrze, choć bez okularów.

Trzeci, Jmp. Biernacki, *cześnik sieradzki*, toż samo, lubo *inszemi słowy*, *rażno i wyraźno* swoją mowę *memoriter et conformiter*, bo do *jednejże instrukcyi* *przymawiając się*, *expressit*.

Czwarty, Jmp. Sokolnicki, *ten in laudes J. Kr. Mci excedendo* powiedział, że: „*mamy non spem, sed rem misericordiae J. Kr. Mci, którą praestare tibi est, quam nobis optare velocius*“, przeciwko *amnestyi* mówiąc powiedział, że *trzeba szukać originem mali et extirpare semen atque eradicare eius*; [*w S. radias eius eradicare*]; *strony poselstwa do dworu brandenburskiego* *przeciżył*, bo to jest *materya status*; o *diploma nowe* *praw ojczystych*, *naostatek przy komplementach i ceremoniach* *zwyyczajnych* *zalecając drugich i siebie nie zapominał*, *prosząc*: „*aby był pamiętny ten, który imienia W. Kr. Mci nie zapomina!*“.

^a Takiego posła województwo kaliskie nie miało.

w tę radę nie mieszać, ale ją do sejmu odłożyć, okrom wystawienia wojska, które należy do obrony, także, aby dóbr po Stanisławie Leszczyńskim, pseudokrólu, ante iudicium całej Rzpltej nie rozdawać i owszem, tantisper zaszczycić, a komisarza tam ordynowanego rewokować, dobra, które adhaerentes stronie przeciwnej pozajeżdżali, legitimis, possessoribus restituantur; regimentarzom i pułkownikom dziękował.

Posel piąty¹⁾ zgadzał się z inszymi, tylko na ablegacyę do Brandenburezyka nie pozwalał.

Województwo trockie²⁾. Posel pierwszy prosił o zakończenie wojny, uczynienie pokoju i złożenie sejmu.

¹⁾ **P.** Piąty Jmp. Żychliński, podkomorzy kaliski: ten similiter dobrze mówił in sensum praecedentium, a nadto prosił o sądy, któreby causas iniuriatorum peremptorie discernant, z tymi osobliwie, którzy cum adminiculo hostili i bezprawnie admotis copiis militaribus dobra laudicum pobrali, zaleciwszy potem, ut super alii fecerunt ceremonias, nie przepomniał i pp. generałów, prosząc, żeby zasłużeni i dobrze amore, zli zaś odio prosequantur.

²⁾ **S.** Po kaliskiem województwie nastąpiło trockie, gdzie pierwszy głos zabrał Jmp. Turłay, w którym konformował się prawie wszystkim do pp. posłów litewskich unum sentiendo et promovendo conformiter.

Po tym głosie mówił Jmp. Kotowicz, starosta grodzieński, patetice [dalej jak w **P.**].

P. Potem nastąpili głosy województwa trockiego: miał głos Jmp. Firlay [sic], w którym konformował się prawie we wszystkim do panów litewskich unum sentiendum et promovendum conformiter, ponieważ Litwa w kupie zawsze trzymać zwykła.

Jmp. Kottwicz^a, starosta grodzieński, peripatetice do punktów propozycyi J. Kr. Mei i instrukcyi swojej i do tego dokładając, aby mandaty tym wszystkim wydane były, którzy duchowne i królewskie dobra poszarpali; na aukcyę wojska też zgadzał się; pacta zawarte z carem Jmcią servatis servandis aprobować zyczył, wioskę zaś swoją, którą obrócił na pewny fundusz,

^a Hrehory Kotowicz.

Posel drugi ad puncta iunxit sensum cum senatoribus. Powiat grodzieński. Posel pierwszy domawiał się, aby tych, którzy Szwedów wprowadzili, najeżdżali, rabowali, kontrybucye brali, palić perswadowali, szlachtę, księży więzili, mandatami ad respondendum przycisnąć, wojsko erygować, o alewiacyę ciężarów moskiewskich z księciem posłem ekspostulować, oraz i o wyprowadzenie wojska moskiewskiego, o sejm pacificationis i konserwacyę immunitatis bonorum terrestrium; za oo. kamedulami i karmelitami grodzieńskimi i sam za zobaę po szwedzkiej niewoli instancyował; prosił J. Kr. Mci i pieczętarzów o prędkie ekspedycye z kancelaryi.

Posel drugi tylko za różnymi instancyował.

aprobować prosił; o trybunał skarbowy, jako bardzo potrzebny; przywileje aby nie szły do podpisu, tylko bez [*sic*] ręce pieczętarzkie, a pieczęć trzeba przez łaskawą dyskrecyę tychże etc.; nakoniec zaleciwszy interes eliberationis księcia Jmci Wiśniowieckiego, którego żaden nie zapomniał i komplement podziękowania był wspomnianym Ichmościom wyraził.

Głos Jmp. Ogińskiego, podskarbiego nadw. lit., który także trzymając się zdania pierwszych kolegów swoich litewskich, nie przydał, tylko intercesyę za ś. p. panem stryjem swoim, starostą żmudzkiem, prosząc aby mu też w synach jego nagrodzone merita i promissa były.

Głos Jmp. Bokieja: idąc in sensum priorum, to niby do swego przydając, że legacya i relegacya moskiewska bardzo jest potrzebna, skargę też o zabicie brata swego na dom sapieżyński przełożył.

Naostatek w ten dzień zakończyli sesyę na głosach swoich panowie litewscy.

Głos Jmp. Wala, który tymże tropem, co i drudzy idąc, nic nie mógł przydać, tylko dwa frazesy: pierwszy, że Martis alumna, drugi, że zaś confusio hostis est confusio malis.

Soluta zatem sesya aż do poniedziałku.

16 martii, w niedzielę nic osobliwego [*nie*] stało się, tylko się panowie bankietowali. Jmp. hetman w. W. Ks. Lit. traktował solennissime pp. h. i ministrów, także wielu senatorów.

Cz. II. Jmp. K o t o w i c z exarsit przeciwko Impp. Sapiehom i adherentom szwedzkim, aby im mandaty wydane były, captivi-

Posel trzeci upraszał, aby przez legację do cara Jmci urgere evacuationem Moskwy, aby Jmp. wojewodzie wileńskiemu i Jmp. Ruseckiemu o zabicie brata jego mandaty wydać, aby iura omnia W. Ks. Lit. i laudem olkienickie conservetur.

Posel czwarty prosił o konserwację iurium W. Ks. Lit. i laudem olkienickiego, dóbr stołu królewskiego, o zachowanie praw dożywotnich na królewsczyźnie życzliwym i wiernym J. Kr. Mci konferowanych.

Potem ks. Jmć kanclerz w. kor., gdy prolixius zabawiła sesya, relaxando fatigationem solwował sesyę do poniedziałku ¹⁾.

tatem osoby swojej królowi Jmci detulit, stawając przy dostojęństwie pańskim; na erekcyę wojska i zapłatę onemu zgadzał się; eliberationem księcia Jmci Wiśniowieckiego, Jmks. Gąsiewskiego, kanonika wileńskiego promovit; o ewakuację wojsk moskiewskich i o złożenie sejmu suplikował, ks. Jmci kanclerza lit. upraszał, aby był facilior w pieczętowaniu privilegiorum; naostatek samego siebie łasce J. Kr. Mci zalecił.

Kolega Jmp. Ogiński, starosta radoszowski, interes nieboszczyka starosty żmudzkiego, stryja swego i zasługi jego zalecił J. Kr. Mci i eliberationem ks. Jmci Wiśniowieckiego instabat.

Trzeci kolega Jmp. Bokiej przeciwko Jmp. wojewodzie wileńskiemu i Jmp. Rusieckiemu debacchatus est o zabicie brata swojego i zasługi jego zalecił, którym aby wydane były mandaty upraszał, także i innym adherentom szwedzkim; księżę Jmć Czartoryski aby reddat calculum administrationis et usurpationis skarbu litewskiego na trybunale skarbowym, ponieważ ten jest competens forum onemu, institit. Na tem solwowana sesya do poniedziałku.

¹⁾ **S.** Kontynuacja sesyi walnej rady die 16 marca z Warszawy a. 1710.

Zaczęła się sesya około zwyczajnej 20 godziny w izbie senatorskiej, gdzie 17 dnia wczorajszego na województwie wileńskiem przestały były głosy, ad continuationem onych posłowie z powiatów tegoż województwa, jako oszmiańscy, lidzcy, wilkomierscy i brasławscy dziś je zaczynali i rażno ekspedyowali, a że wszyscy Imp. litewscy unanimos zgodnie tedy i jednomyślnie wszyscy

laudem

Yma
Szewczyk

in eundem sensum, lubo inszemi słowy mówione na sesyi prowincyalnej, a przez pierwszych posłów wniesione promowowali punkta, mało co przydając in essentialibus oprócz frazesów i sentencyj ex floribus poetarum; atoli Jmp. Scypion, lidzki poseł, przyłożył swoją Lidę bardzo zrujnowaną, miasto zalecając do respektu, w podatkach także immunitatem dóbr szlacheckich według sejmu lubelskiego i przy deklaracyi podatków i dołożył, że hac conditione pozwala, żeby Tatarowie Lipkowie i cudzoziemcy nie byli officyerami i nie mieli komendy, a Impp. pieczętarzom pochlebił, żeby tylko oni sami podawali do wpisów, ale też i aktualnie przymówił, żeby od pieczęci dyskretnie brali.

Pan Ty z e n h a u z, poseł wiłkomierski, winszując nawrócenia, osobliwe miał phrases: primo—„non intres in iudicium, Domine!“ secundo — numerum in numerum wywodząc calamitatum et ... od wojsk moskiewskich, prosił, aby uwolnieni z tej opieki byli; tertio — zalecał z Tacyta: „securior est princeps amatus, quam armatus!“.

Po wileńskim województwie Impp. sandomierscy mieli głosy swoje.

Pierwszy Jmp. podkomorzy sandomierski bardzo godnie i rozumnie, przypominając oraz immunitatem dóbr stołowych, in caeteris szedł in sensum województwa krakowskiego; przytoczył przykład króla Kazimierza etc.; przy zwyczajnych zaś ceremoniach i podziękowaniu różnych Ichmościów i instantiam za księciem Wiśniowieckim, za Jmp. strażnikiem i innymi; immunitatem dóbr szlacheckich od paletów i konsystencyj żołnierskich zalecał J. Kr. Mci.

Po nim Jmp. Karwicki, sędzia grodzki sandomierski, krótkimi, ale węzłowatemi słowy, bo też dopiero był z domu przyjechał, holocaustum czyniąc z afektów województwa i na podatek pozwalając, choćby sobie najciężej uczynić; przy instancjach przydał: „audies gemitum compeditorum!“.

Za miastem sandomierskiem instando nazwał, że nietylko stolicą swoją, ale stolicą J. Kr. Mci, która się tylko teraz przy samych została kościołach.

Trzeci poseł przypomniał inter alia prawo, żeby król Jmć nie wyjeżdżał za granicę i pieczętarzów z sobą nie brał.

Die 17 eiusdem ¹⁾ powiat kowieński. Poseł pierwszy ^a prosił o sejm pacificationis i ewakuację Moskwy.

Czwarty poseł p. Głuchowski idem, co drudzy, mówił, nie nowego nie wnosząc.

Piąty Jmp. Brzuchowski dobrym głosem do ewakuacji Moskwy i rozgworu z posłem pełnomocnym przymawiając się, powiedział: „sojusz ich — jest to *lex*, która *iubet*, *non disputat*!“. O sądy *instantissime* urgebat na tych, co byli *adhaerentes* szwedzcy; do *amnistyi* przymawiał się, żeby jej w galanterye nie obrać; tandem przy zwyczajnem podziękowaniu i instancyi suplikował za upadającą Rzpltą, żeby ratować tę, która przedtem ratowała państwo.

Szósty poseł, Jmp. Dunin począł od lamentów: lubo, mówi, przy powrocie wesołym J. Kr. Mci nie należałoby *tristia canere* etc., potem wyrażając *civium in lactus conversa gaudia*, a biorąc *omen* a *nomine* życzył, aby *augusta semper*, *angusta nunquam* *recurrant saecula*.

Po nim p. Kietliński *similiter*, jako i drudzy, *in omnibus punctis* konformując się, to przydał *desiderium*, że wolałby to widzieć króla Jmci *in templo pacis*, *quam ad aras Martis*, ruiny zaś polskie a... *gentium* poniesione wywodząc i bardzo dobrze reprezentując, świadczył Warszawy, a wyraziwszy *undique pavor* *undique planctus* *et tristis rerum imago*, prosił — niech nie idą dalej wojska moskiewskie, żeby do ostatniej nie przywiodły *desperacyi*, która *contemnit vulnera mortis*, jakoż bowiem *pax frustra speratur*, *si turbatores pacis domi*; o domach zaś namieniwszy to wyrażał, że mamy teraz miasta bez ludzi, wsie bez chłopów, dwory i domy bez chleba! Do konfederacyi sandomierskiej przymówił, że ją trzebaby już skończyć, ale nie można, chyba sejmem; naostatek, ut *gaudia veniant pariter cum reddito*, prosił o nowe diploma i o to, aby więcej z Polski nie odjeżdżać i ministrów z sobą nie brać.

¹⁾ P. Die 17 martii hora solita zasiadłszy posłowie powiatu kowieńskiego, upickiego mieli prym w głosach swoich, gdzie Jmp. starosta kowieński bardzo dobrze popisał się w swojej

^a Bogusław z Kozielska Ogiński, marszałek kow. † 1730 r.

Drugi^a — aby powracajęcym ab adversis partibus amnestya tylko, nie konfidencya cum maiestate pozwolona była.

—
mowie, za co godzien nietylko Kowna, ale i pióra litewskiego, jakoż mu zaraz konferowano i pisarzem został W. Ks. Lit.

Z Upity Jmp. Puzyna jeszcze lepiej et gloriosius z pochwałą wielką audytorów idem popisał się, dobrą o sobie czyniwszy stymę, ze evasurus in virum wszystkich jednak powiatów.

Województwa trockiego posłowie conformes byli z sobą, consonantes z województwem wileńskim.

Cz. II. Die 17 martii w poniedziałek. Powiat kowieński. Jmp. Ogiński, marszałek kowieński o sejm J. Kr. Mci upraszał, honorów litewskich, aby J. Kr. Mć panom koronnym conferre nie raczył, suplikował, eliberationem księcia Jmci Wiśniowieckiego promovit; a że adhaerentibus sueticis z łaski J. Kr. Mci dana amnistia, upraszał, aby się kontentowali clementia regis, a od konfidencyi aby amoveantur.

Drugi poseł, Jmp. starosta kowieński: i ten od konfidencyi adhaerentes amovere usiłował, krzywdy zaś privatorum, aby były vindicabiles in foris competentibus, upraszał; interes Ogińskich promovit.

Powiat upicki. Jmp. Puzyna, starosta upicki, unionem animorum in tuitionem maiestatis zalecił, oświadczając się, że mori pro maiestate dulce est; Jmp. strażnika kor. protekcyi J. Kr. Mci zalecił; sejmu pacificationis, czyli to konnego życzył; confidentia do majestatu adhaerentibus sueticis ut abrogetur; Jmp. Kotowiczowi contraivit de facilitate pieczętowania; księżę Jmć kanclerz lit. nie chciał pieczętować przywileju Jmp. Zarankowi na starostwo żmudzkie, więc deduxit, że iustissime, bo powinien wprzód Jmp. Zarank wywieść elekcyę, toż dopiero decurrere ad distributivam iustitiam J. Kr. Mci; sejm pacificationis promovit.

Kolega jego Jmp. Kościuszko, starosta zemborski: Gdańsk aby poprzysiągł konfederacyę sandomierską promovit; za księciem Jmcią Wiśniowieckim, ks. Gąsiewskim, p. Siennickim, ut eliberentur z niewoli, upraszał; na erekcyę wojska i podatki zezwalał etc.

^a Krzysztof Konstanty Pac, starosta kow., w czasie rady (15.III.1710 r.), mianowany pisarzem lit., od r. 1717 kasztelan połocki, † 1725 r.

Powiat upicki. Poseł pierwszy^a: do asekurowania majestatu sufficit zjednoczenie i miłość pana, gdy Polacy mori

Województwo sieradzkie. Jmp. Przerębki: ponieważ nie może być aż [w] maju evacuatio wojsk saskich, więc upraszał J. Kr. Mci o alewiacyę w kontrybucyach; sól suchedniową przypomniał, wyprawę piechot łanowych promovit, za księciem Jmcią Wiśniowieckim, podkomorzym i strażnikiem kor. instabat; Piotków [Piotrków?] aby był circa iura et immunitates suas konserwowany upraszał.

Kolega Jmci p. Pstrokoński upraszał J. Kr. Mci, aby więcej zagranicę nie wyjeżdżał, diploma assecurativum Rzplte et renovationem pactorum conventorum promovit i aby iura maiestatis laesa in orbitam wprowadzone były; actus konfederacyi warszawskiej, tractatus i inne wszystkie in praeiudicium Rzpltej formowane skrypta aby były kasowane i ze wszystkich grodów, w którychkolwiek znaleźć się mogą, eliminowane; causantes zaś te wszystkie powinni być condemnati et pro hostibus patriae declarati, non gaudentes ulla amnistia; Gdańsk aby był ad iudicium competens przypozwany, in poenam zaś perduellionis aby cła morskie były mu odebrane et in subsidium wojsku obrócone; pokój zalecił J. Kr. Mci, erectionem wojska pozwolił cum hac praecustoditione, aby oficerowie byli possessionati; na legacyę do cara Jmci zgadzał się; wyprowadzenie artyleryi aby Gdańsk supeditet; in reliquis zgadzał się z innymi.

Ziemia wieluńska. Jmp. Leszczyński, starosta ostrzeszowski novum diploma confirmationis pactorum conventorum expostulavit J. Kr. Mci, tudzież złożenie sejmu, Gdańska aby nie zaczepiać armis suasit, praeviendo consequentias futuras, aby exemplo Rygi nie odpadł a corpore Rzpltej; pokój z koroną szwedzką possibilibus medis aby mógł być skonkludowany, upraszał; rozgovor [z] księciem Jmcią Dołhorukim, ponieważ bardzo oporem idzie, upraszał J. Kr. Mci, aby sam hoc in puncto ekspostulował z księciem Jmcią Dołhorukim; na legacyę zgadzał się; fortece aby były opatrzone promovit; Częstochowę zalecił, exponendo, że ta forteca nie może należytego subsydyum z czo-

^a Krzysztof z Kozielska Puzyna, starosta upicki.

pro maiestate non recusant, prosił o sejm pacificationis, którzy na tamtej stronie byli, aby byli dalecy a confidentia maiestatis.

powego mieć z ziemi wieluńskiej; o komisję do ziemi wieluńskiej na uznanie krzywd od Sasów poczynionych upraszał; sancita sejmu lubelskiego ut exequantur, naostatek upraszał J. Kr. Mci, aby in concluso tej rady dołożono było, że już więcej Sasi takich egzakcyj pretendować nie będą; tu dopiero dołożył, jakie opresye, krzywdy od swoich własnych Polaków różnych dywizyj Rzplta poniosła, więc aby tacy amnestyi nie podpadali, ale aby w trybunale byli sądzeni, upraszał; sól suchedniową przypomniał.

Województwo łączyckie. Jmp. Krzywyski, podkomorzy łączycki evacuationem wojsk moskiewskich promovit; o złożenie sejmu upraszał; Jmp. podskarbiemu kor. dziękował, że księcia brandenburskiego w niedoszłej swojej legacyi od koligacyi ze Szwedem odwiódł; sumy księcia kardynała w Paryżu aby repetantur in subsidium wojsku; szelągne i czopowe aby było importowane do skarbu koronnego, nie do województw, ex quo szlachta bardzo się w tym zakochała czopie, upraszał; eliberationem księcia Jmci Wiśniowieckiego promovit; za Jmp. kijowskim instantiavit; Sasów incusavit, że immunitatem terrestrium bonorum nie obserwując, po dworach szlacheckich inkwaterują się; proventa za lat 4 starostwa międzyrzeckiego aby Jmp. wojewoda łączycki, jako usurpator tego starostwa, successoribus, Jmp. Boczkowskiemu oddał, institit; principales zaciągów extra obedientiam ducum będących i u przeciwnej strony zostających, aby sine ulla amnistia karani byli.

Kolega Jmci p. Grabski diploma assecurativum z Rzpltą promovit, adherenci szwedzcy, którzy ex mera amnistia malitia poszli in partes contrarias, aby sądzeni byli; na legacye zgadzał się, excepto do Brandenburczyka, a że legationum munus directe należy do opatów, a ci non funguntur officio, więc contribuant aliquam pieniężną sumę na te legacye; damnificatores i usurpatores skarbu koronnego aby byli sądzeni, institit; konfederacyę warszawską i wszystkie actus onej ut cassentur et annihilentur; naostatek o komisję do województw na uznanie krzywd upraszał.

Kolega tegoż województwa praeter alia concordantia

Drugi^a prosił o renowację pactorum, diplomatum i sejm. Województwo sieradzkie. Pierwszy poseł Jmp. Przerębski, chorąży sieradzki prosił o alewiacyę od konsystencji saskich; administratorowie Rzpltej aby de preventibus jej dali rationem, sól suchedniową wydali.

Drugi, Jmp. Pstrokoński, stolnik sieradzki¹⁾ domagał się, aby J. Kr. Mć sine consensu Rzpltej zagranicę nie wyjeżdżał, dał asekuracyę, że wojsko po wojnie wyprowadzi, prawa potwierdził, aby, in contrarium, skrypta, traktaty, abdykacye abrogowane były od tamtej strony, którzy powrócili, a tam być są przypuszczeni, convertantur; Gdańsk ad forum competens pociągnąć, który niechby dał na wojsko i do artyleryi, forum satisfacił za wydane depozyta szlacheckie; o pokój się starać; forty opatrzyć; oficerowie generaliter wszyscy aby byli nobiles, possessionati.

Ziemia wieluńska. Jmp. Leszczyński^b, starosta ostrzeszowski²⁾ prosił o potwierdzenie praw, renowacyę pactorum

z innymi promovit ogłoszone przez księcia prymasa interregnum cassandum praesenti consilio; sumy moskiewskie, jako fama publica fert, kto pobrał, aby indigatur, bo któż wie? jeżeli nie in vim tych sum wojska moskiewskie, których evacuationem instabat, praetendunt z Polski tak wielkie porcey?

¹⁾ P. ... który prosił o dystynkcyę in accedentibus, ostatek czytał z kartki dobrze, choć bez okularów, zalecał iudicium... [etc]... conferentia aby była cum ministris i legacya do cara Jmci, a król Jmć żeby i na moment nie odjeżdżał z Polski; za Częstochową i za p. Berengowskim, vice-instygatorem instancycował [etc].

²⁾ P. ... placidissime in applausum, niby króla Jmci winszując his formalibus vel similibus: „facessant tenebrae Aquilonis, kiedy nam redivivus sol W. Kr. Mci serenis affulsit radiis“ etc;

^a Adam Kazimierz Kościuszko, starosta zelborski, podstarości sądowny upicki.

^b Stefan Leszczyński, należał do komisji Rpltej, która w kwietniu 1703 r. pertraktowała pod Płońskiem i w Warszawie z Karolem XII o całość granic polskich i królewskie prawa Augusta II; w r. 1715 został wojewodą kaliskim, † 1722 r.

per diploma, o sejm dla zakończenia konfederacji, o pokój, ewakuację wojsk auxyliarnych, o erekcję swoich, obmyślenie zapłaty, opatrzenie fortec, zrewidowania Kamieńca, o alewiacyę podatków, kontrybucyi, hiberny, kup swawolnych, co rabowali, zniesienie, windykacyę na nich w trybunale szkód, abrogacyę assertores strony przeciwnej, o klemencyę nakoniec wszystkim.

Województwo łączyckie. Jmp. Skrzyński, podkomorzy łączycki ¹⁾, dziękował Jmp. podskarbiemu W. Ks. Lit., że księcia brandenburskiego odwiódł od zawarcia koligacyi ze Szwedami; sumy po ks. kardynale prymasie pozostałe zyczył windykować i łożyć na wojska, których na 100.000 od króla Jmci wziętych, Gdańskowi dać mandat; sumy ze starostwa międzyrzeckiego przez Jmp. Towiańskiego, wojewodę łączyckiego, wybrane, aby były do województwa łączyckiego oddane; na amnestyę nie pozwalał; o ewakuacyę Moskwy prosił.

Drugi, Jmp. Grabski ^a, chorąży łączycki ²⁾, adherentów

do punktów przymawiając się powiedział: Gdańsk godzien jest sądu, ale w tych cirkumstancyach idzie o desperacyę, żeby nie zginął, jako Ryga; posłów do cara mądrych wysłać zyczył; Kamieniec i Zamość, fortece, zalecił i bastyon częstochowski; amnestyi żadnej nie dawać, iniuriatorum causas sądzić; soli suchodniowej, która jest donum Dei, od św. Jadwigi królowej wymodlona, nie bronić; alienis nie puszczać ekonomij i ceł, ani poczt, a ta rada ne sopiat matearias sejmu; wymówiwszy, konkludował suplikę za spólnemi dobrami swemi i inszemi, mówiąc: „Domine! misere re re populi tui!“

¹⁾ P. ... zaczął ab evacuatione i kantonów, potem podawał sposoby nabycia pieniędzy na potrzeby Rzpltej, żeby sumy po nieboszczyku ś. p. kardynale Radziejowskim od Jmp. wojewody łączyckiego pobrane in Rplcam odebrać; mienicę srebrną otworzyć; pograniczne starostwa międzyrzeckie odebrać, aggressores et usurpatores tegoż starostwa sądzić et restitutionem intraty z sumy przychodzącej wyrachował 4.800.000 złotych; [etc].

²⁾ P. ... stolnik łączycki począwszy od wesela i ra-

^a Felicjan Grabski, przedtem podstoli łączycki, podczaszy, chorąży, wkońcu podkomorzy łączycki, † 1738 r.

szwedzkich tam saeculares, quam regulares, którzy się nietylko in maiestatem, ale też et sanctam Sedem Apostolicam złośliwie targnęli, iurisdictionem ks. Jmci prymasa violarunt, officia spiritualia porozdawali, tytuły praescripserunt, ipso facto jako schyzmatyków sądzić, karać et pro incapacibus uznać; legacyi, excepto dworu berlińskiego, życzył, a że Rzplta in tam dura zostaje teraz necessitate, tedy Imksks. opaci, których to jest munus, aby je ekspedyowali, albo na nie providowali; iniuriatorów skarbu koronnego sądzić, kup swawolnych pułkowników, rotmistrzów i ich pryncypałów, jako patriae hostes, łapać, gardłem karać, a tych, co pod nimi służyli, pro imparibus deklarować; konfederacyę warszawską, elekcyę i koronacyę kasować i eliminować; woisko erygować, zapłatę iuxta sensum Jmp. podskarbiego W. Ks. Lit. obmyśleć; ordynacyę ostrogską pro vacanti deklarował, aby była tantisper na skarb odebrana; prosił o reasumpcyę komisyi toruńskiej.

Trzeci¹⁾ życzył interregnum lubelskie kasować, strony przeciwnej skrypta eliminować, wojsko wystawić, immunitatem

dości J. Kr. Mci, czynił inwektywe na duchowne scandala tych ludzi, którzy uzurpowali sobie niesłusznie wielkie beneficia, księciu Jmciu sprzeciwiali się, na opatów zaś, kiedy sami na poselstwa, jako powinni, nie jeżdżą, dawali drugim na drogę pieniędzy i provideant koszta i tych nie zapomniiał zalecić osobliwemu respektowi, czyli sądowi, którzy nie tylko na siebie, ale i na psy kontrybucye extorquebant, ut proscribatur, dobra ich fisco Rplcae coedant, rotmistrzów łapać, bo regna sine iustitia mera latrocinia na szkody poczynione; komisarzów ad sancita sejmu lubelskiego, egzekucyi na podatki, akcesy na wakans, ordynacyę ostrowską podawał, sprawę gdańską i toruńską do mandatów wydania, a Jmp. kasztelana kijowskiego i Jmp. Deryngowskiego, vice-instygatora respektowi J. Kr. Mci, pierwszy aby miał za szwedzkie żelazne — złote kajdany, drugi, aby się przy wiosce zaręczyć, któremu dał J. Kr. Mć, actus wszystkie przeciwne aby byli kasowane i anihilowane.

¹⁾ **P.** Jmp. Mularzewski, poseł z łączyckiego trzeci fluido et elegantissimo sermone przymawiając się do propozycyi pańskiej, piękną do herbów Impp. Szembeków uczynił aluzyę:

dóbr ziemskich i kościołów zachować, regimentarzędów, pułkowników i innych oficerów et cum principalibus sądzić, karać, sumy moskiewskie według traktatu dane na wojsko łożyć; Toruń do satysfakcyi przycisnąć, aby do cła generalnego przyłożyli; Jmp. wojewoda łęczycki Jmp. Boczkowskiemu, expulso ze starostwa międzyrzeckiego, respondeat.

Księstwo żmudzkie o ewakuacyę prosi ¹⁾.

Województwo brzeskie - kujawskie. Poseł pierwszy: aby wszelkie sądy trybunału dla sprawiedliwości, która utwierdza królestwa, reasumować; oppressores z strony szwedzkiej szlachty, Gdańsk, uzurpatorów skarbu koronnego sądzić, sejm pacificationis naznaczyć; uzurpator buławy aby za krzywdy i wybrane za jego asygnacyami hiberny odpowiadał ²⁾.

Drugi ³⁾ prawa konfirmować, komisję przed sejmem dla uczynienia kalkulacyi z wojskiem naznaczyć życzył.

1. medio fulsit radians capricornu Olimpo, 2. dux gregis ipse capricornu na amnestyę nec nominetur, satius est, inquit, semina radicitus extirpare, quam contra iniuriatos peccare! Za Jmp Boczkowskim, który sumę znaczną na starostwo międzyrzeckie wydał, aby sukcesorom Jmp. wojewoda łęczycki zapłacił.

¹⁾ **P.** Potem po województwie łęczyckiem wziął głos Jmp. Piotrowicz, poseł księstwa żmudzkiego i począł łąpsko rwać się do góry, ale się prędko zaciął, tak dalece, że i zgóry nie chciał ciągnąć, a że Jmp. marszałek rozumiejąc, że już przestał, dał głos województwu brzeskiemu — kujawskiemu.

²⁾ **P.** ... nadto tylko przydał: „miserere Pater rex et regium sanguinem vindica!“ — a to mówił do deliberacyi księcia Wiśniowieckiego, kasztelana wileńskiego.

³⁾ **P.** ... Jmp. chorąży.

Cz. II. Collega: pacta conventa aby były iuramento regio firmata et novum diploma confirmationis iurium et libertatum aby było wydane od J. Kr. Mci suplikował; o sejm pacificationis upraszał; na podatki zgodził się, excepto pogłównego, które w jego województwie exaqui nie może dla decessu wielu ludzi powietrzem; importancya podatków aby była do skarbu koronnego, institit; komisję z wojskiem dla kalkulacyi za borgi promovit; immunitatem dworów wspomniał.

Trzeci¹⁾, in sensum pierwszych poszedłszy, za miastem Toruniem i radami ich instancyował.

Czwarty²⁾ hiberny do czasów szczęśliwszych odłożyć i zawiesić, wojsko erygować, dla zapłaty sejm lubelski egzekwować, inne egzakeye, jako 5 groszy do złotego hiberny abrogować, pana wojewodę kijowskiego, który szlachtę i samego tego posła złapać i do armaty w niewolę oddać kazał, severe sądzić i karać, amnestyi nikomu nie dawać, magistrat toruński o attentata nefanda nad pp. zakonnicami toruńskimi i szlachtą

¹⁾ **Cz. II.** Collega upraszał o sejm i dyploma nowe, o ewakuacyę auxiliorum, na wojska auksyliarne uskarżał się i tak ścisłą z nimi przyjaźń, ze veniunt in vestimentis ovium, intus autem sunt lupi rapaces; sancita sejmu lubelskiego o podatkach approbavit, excepto pogłównego; depraedatores skarbu aby byli sądzeni urgebat; Gdańska zaczepienie armis absit.

Collega Jmp. Borucki, starosta gnieźnieński upraszał, aby J. Kr. Mć diplomate cavere raczył, że wojska wyprowadzi i zagranicę więcej wyjeżdzać nie będzie; hiberny zatrzymane ut abrogentur, ex quo po nie przyjeżdżali natenczas, gdy były u każdego w szkatule; na podatek iuxta sancita sejmu lubelskiego, excepto pogłównego, zezwalał; amnestyi generalnej contrariatus, osobliwie aby nie dana była Jmp. wojewodzie kijowskiemu, który go, gdy posłem był od województwa do króla, zabrał w niewolę cum praeconibus et volatilibus, które redimendo zdrowia jego musiały dać gardła swoje; na Toruń częścią o wydanie depozytów szlacheckich Szwedom, częścią, że odio prosequitur religionem catholicam, częścią, że sobie usurpuje brzegowe w starostwie dybowskiem i one odbiera, o komisję upraszał; sejmu złożenie promovit; kasztelanę inowrocławską i bydgoską, ex quo non possessio natis konferowane są, pro vacanti oddał.

²⁾ **P.** . . . Borucki od pięknego pochlebstwa zaczął głos do króla Jmci: — salutat Te populus, Serenissime! — potem immunitatem dóbr szlacheckich wywodząc, księży nie zapomniał, dlatego, mówił, inter altare et vestibulum plorat sacerdos, skarżył się, że u nas teraz, iż kto chce, to gospodaruje; wojsko aby pisarz koronny sam, albo jego instytut, podpisał i u króla Jmci, że tak bardzo miłosierny, przestrzegął, że broń Boże jakiej inszej rezolucyi,

poczynione rigore karać, konfederacyę, sejm składając, limitować, wakanse terrigenis oddawać przymawiał im.

Województwo kijowskie ¹⁾. Poseł pierwszy instabat, aby wakanse terrigenis oddawać, konfederacyę poprzeć i inne te, a nie insze terażniejszej radzie dać regimentarze, którzy tu byli z Litwy, aby tu za szkody, a koronni, którzy byli w Litwie, tam, w Litwie się sprawowali według prawa; pokój per interpositionem Anglii i Holandyi czynić; kaduki observatis iudicii gradibus oddawać; kozaków ewakuować, co jeżeli

tem bezpieczniej będą pp. grzeszyć i pójda na tamtą stronę, bo mógłby wygrać znowu, tedy pewny, że im przebaczy dobroć W. Kr. Mci; tymczasem przy zaczętych komplementach zakończył circa oves et boves et omnia volatilia, które zabrał Jmp. wojewoda kijowski podczas legacyi do króla Jmci Augusta i samego schwytawszy oddał do armaty; na amnestyę nomine województwa swego nie pozwalał, seryo mówiąc, kwerymonie czyniąc na egzorbitantów wojskowych; Toruń, że źle religionem catholicam traktuje; kasztelanie i wakanse żeby possessionatis et terrigenis rozdawał król Jmc, concluso voto ku J. Kr. Mci: „accipe coronam genens diadema, assume, quod tribuas natus“.

¹⁾ **P.** województwo kijowskie nastąpiło, z którego poseł, Jmp. Stecki czynił votum J. Kr. Mci et primatibus ac illustrissimis claris: instabat za Jmp. strażnikiem kor., podkomorzym, pisarzem, obożnym kor., osobliwie za księciem Jmcią Wiśniowieckim Michałem, ut pristinae reducatur libertati; indygenaty aby obserwowane były, na konfederacyę sandomierską renowacyi przysięgi życzył, póki nie będzie ab intra et ab extra uspokojenia i żeby miała tę denuncyacyę renovatio confederationis iuxta sancitum sejmu lubelskiego, aby iniuriatis był wolny proces na depredatorów; Gdańsk, dominium maris competit domino maris, ut respondeat pro suis delictis in foro competenti; na proporcjonalne siły pozwalał, exequi non condere leges według uchwał sejmowych, że ta rada nec constituendi leges, neque tollendi, sed reassumendi powinna województwo kijowskie bronić, dowodząc konstytuacyami, jako nie należy do erekcji żołnierza, a przecież necessitate temporis 100 piechoty pozwoliły wystawić i to na praesidium białocerkiewskie, dissimulationes inter monarchias instructioni inseran-

będzie, deklarował od województwa 100 piechoty na praesidium do Białej-Cerkwi; komisję ad dislimitandum naznaczyć, do niej z województwa kijowskiego deputować; aby księgi kijowskie car Jmć oddać kazał ekspostulować per legatum; królowi z Polski nie wyjeżdżać.

Drugi¹⁾ domawiał się o całość i zachowanie in integro

tur do komisji na odbieranie Białejcerkwi, żeby też deputowano z województwa kijowskiego, wołyńskiego; intruzorowie, raptorowie skarbu koronnego ut reddant calculum, ponieważ i sami się Rzpltej submitują; o ewakuację kozaków upraszał.

Jmp. Rybiński, drugi poseł, prosił aby byli wiadomi komisarze tamtych krajów, respektowi J. Kr. Mei zalecając, nie zapomniąc księcia Jmci Wiśniowieckiego.

Cz. II. Jmp. Stecki, podczaszy zytomierski, poparcie konfederacyi sandomierskiej promovit, tudzież resolutionem interregni, novo accedentes aby przysięgli też konfederacyę; transgressionem wojsk litewskich do Korony et vicissim repraesentavit, upraszając, aby tego więcej nie bywało; sejmu życzył propter legitimandos omnes actus konfederacyi sandomierskiej et cassando omnes partis adversae actus, tudzież i dla innych materyj sejmowych, które na tej radzie nullatenus concludi mogą; Gdańsk puniatur et iura portorii ab illis repetantur; pokój promovit, dla którego życzył conferentiam z ministrami angielskimi i holenderskimi; erekcyja wojska, lubo ta należy presse do sejmu, przecież i na tej radzie salus populi suprema lex esto! Pozwolił na nią iuxta scripta ad archivum na chocimską i wiedeńską wojnę, pozwalając z województwa kijowskiego wyprawy 100 piechoty, ale tylko pro praesidio do Białejcerkwi; na legacyę do cara Jmci zgodził się cum hac praecustodione, aby instrumentum formandum tej legacyi byli deputowani z pogranicznych i przyległych Moskwie województw; na podatki swego województwa nie zgadzał się, ex quo to województwo ma praetensionem do Rzpltej pro suis avulsis 2.000.000 i ratusz lubelski . . . 200.000; naostatek suplikował J. Kr. Mei, aby więcej zagranicę nie wyjeżdżał i prawa Rzpltej, które poprzysiągł, aby konserwował.

¹⁾ **Cz. II.** Kolega Jmp. Rybiński in sensum kolegi swego, przed sobą mówiącego, poszedł promovendo evacuationem kozaków,

granic i pożytki Dniepru, aby ich Polska partycypowała; Chmara, litewskiego wojska regimentarz, z nad innych excessivus, aby pro delictis suis ubivis respondeat; sejm pacificationis, ewakuację wojsk, osobliwie moskiewskich, za księciem Jmcią Wiśniowieckim i innymi tam zabranymi od ludzi cara Jmci instancyował.

Potem Jmp. marszałek konfederacji generalnej więcej deputatów ex affectione W. Ks. Lit. do kalkulacji księcia Czartoryskiego o skarb w administracji będący pod ten czas naznaczył.

Interim książe Jmć kanclerz w. kor. sesję od tronu limitował ad 18, do jutra.

Die 18 martii. Województwo inowrocławskie. Poseł pierwszy ¹⁾ prosił o uspokojenie, confirmację praw, sejm

oddanie fortec i amunicyi zabranych od Moskwy; za księciem Jmcią Wiśniowieckim, Jmks. episkopem łuckim, podkomorzym i strażnikiem kor. instantiavit.

Zatem solwowana sesya in crastinum.

¹⁾ **P.** ... zaczął Jmp. Dąbski, starosta nakielski, praemisso voto et cultu J. Kr. Mci ac primaribus upraszał, aby te dymy więcej nie dokuczały ojczyźnie, życząc poparcia konfederacji sandomierskiej, a osobliwie niech ci przysięgają, którzy tu nie byli i jest jeszcze w niektórych venenum sub melle latens, oraz mutuum cierpią daemonium, prosząc o zakazanie ludziom królewskim, ut non audeant tych egzorbitancij czynić; na aukcję wojska pozwolił; każde województwo aby pokazało dokumenta, jakie sumy wybierali pp. regimentarze; instans za Jmp. strażnikiem kor., którego innocue udano coram criminalibus; aggressoribus, depraedatoribus wydać mandaty, którzy się skarbu tykali; na legacye do postronnych przez sejm pozwolił; Gdańsk ut iudicetur pro delictis, także za depozyta, że nieprzyjacielom wydał, Toruń succumbet poenae, starostwa, kasztelanie terrigenis et possessionatis konferować raczył J. Kr. Mć; aby duchowni a beneficiis byli oddaleni, którzy przeciw woli Ojca św. praktykowali, actus, scripta adversae partis condemnentur, żeby J. Kr. Mć uniwersał wydać raczył, ut in posterum non audeant talia moliri.

Jmp. Trzebuckowski, drugi poseł, na szelążne concedit

pacificationis, konserwacyę praw szlacheckich, o sąd na adherentów szwedzkich, a kto amnestyę promowuje — complex jest, windykacyę iniuriarum, alewiacyę w kontrybucyach saskich, obmyślenie zapłaty wojsku, potem aukcyę jego, o ewakuacyę Moskwy; życzył Gdańsk i Toruń sądzić, attentata strony przeciwniej kasować, eliminować, złych karać, adiecto do J. Kr. Mci: „non solum audi, sed et fac!“.

Drugi, aby pisarz kor. wojsko w polu popisował, nie na papierze.

ex sancito sejmu lubelskiego pogłównie nie zdało się, przymawiając się, żeby więcej nad 30.000 wojska polskiego nie było, takowych zaś motorów praw, depilatorów fortun szlacheckich nietylko maius subsellium, ale i wszystkie grody żeby sądziły.

Po nim Jmp. Wolski, sędzia bydgoski, decreta sub nomine regis Stanisłai żeby i te eliminari mogli, na podatek z sejmu lubelskiego 1 ianuarii pozwał, podatek mógłby być z pogłównego, ale że dywizye różne były wybrały już, nie zgodził się, tylko do komisji referował się; na kurfirsztu brandenburskiego, żeby recedat od tej imprezy, której ma do Elbląga, w którym życzył praesidium osadzić koronne; komisya na toruńczanów ut statuatur, do uznania krzywd ww. panien zakonnych; interes Jmp. podskarbiego w. kor. ut conveniat tych, którzy się ad direptionem skarbu koronnego rzucali, do cła fordańskiego, aby brzegowe płacili szlachta; naostatek suplikował J. Kr. Mci, aby nas circa iura konserwować raczył.

Cz. II. Jmp. Dąbski, starosta nakielski, ubezpieczenie i dostojęństwo majestatu J. Kr. Mci założył na dotrzymaniu praw J. Kr. Mci; o sejm pacificationis upraszał; poparcie konfederacyi sandomierskiej przez przysięgę accedentum promovit; adhaerentes, osobliwie ci, którzy buławy, pieczęcie, klucze, laski et id genus sobie przywłaszczyli, aby byli sądzeni i karani, instabat; evacuationem wojsk promovit, tudzież currentiam podatków sejmem lubelskim uchwalonych, excepto pogłównego; które podatki aby do skarbu koronnego importentur, institit; podał sposób na zapłatę wojsku in antecessum per repetitionem sum wybranych z województw przez adherentów szwedzkich, aby mogły być ex bonis illorum reperibiles; depraedatoribus skarbu koronnego aby

Trzeci ex pietate christiana szwedzkim adherentom, którzy pomarli, pozwalał dać amnestyę, non autem vivis; do Elbląga. (od Moskwy go odebrawszy) życzył praesidium J. Kr. Mci, lub Rzpłtej wprowadzić.

Ziemia dobrzyńska. Pierwszy, aby pacta conventa utwierdzić, pokój uczynić, Moskwę wyprowadzić, sejm naznaczyć i aby circa ministeria nie byli plebejuszowie, tylko szlachta.

Drugi prosił o protekeyę panien toruńskich od opresyi magistratu toruńskiego odio religionis.

były mandaty wydane; Gdańsk pro perduellitate sua aby subministret piechoty i amunicyę na przyszłą kampanię; na Toruń o komisyę upraszał; actus wszelkie parti adversae były skasowane i anihilowane, promovit.

Cz. II. Kolegów Jmci dwóch promoverunt sejm pacificationis i nowego dyploma od J. Kr. Mci ekspostulowali; adherentom szwedzkim defunctis Requiem a de superstitibus vindictam sumendam życzyli, którzy to nietylko na siebie i ludzi swoich, ale też i na psy palety wydali; o komisyę z wojskiem upraszali; Elbląg aby był osadzony garnizonem polskim, upraszali; Gdańsk do sądów relacyalnych remiserunt; o komisyę do Torunia upraszali.

P. Ziemia dobrzyńska, z której Jmp. Gembart, podstoli dobrzyński, do głosów województwa brzesko-kujawskiego stosował się.

Po nim Jmp. regent dobrzyński przymówił się o przeczytanie pactorum conventorum, aby eo citius J. Kr. Mé panowanie swoje najlepiej utwierdził, także o przeczytanie traktatu uczynionego przez Jmp. wojewodę chełmińskiego z carem Jmcią upraszał, żeby każdemu punktowi dosyć się stało, cum consensu posłów inowrocławskich mówił, przypominając sól suchedniową, zakończywszy: „vive nobisque regnes, adfer solatia pacis!“.

Cz. II. Ziemia dobrzyńska zgadzała się z mówiącymi przed sobą, promovendo pacta conventa, sejm pacificationis, evacuatiorem wojsk, reces materiarum status do sejmu, czytanie traktatu przez Jmp. wojewodę chełmińskiego z carem Jmcią skonkludowanego; na podatki pozwalała, excepto pogłównego, salva onych importantia do skarbu koronnego, contra usurpatores skarbu iudicium formandum et repetitionem sum wniesionych; sól suched-

Województwo ruskie: ziemia lwowska ¹⁾. Pierwszy domawiał się, aby szkody ab adversis poczynione windykować; instabat o komisarzów, także na naznaczenie do ziemi lwowskiej

niową przypomniała; Gdańsk do sądów relacyalnych odesłała; oppressores aby byli i w grodach sądzeni; władza hetmańska aby in suo robore konserwowana, upraszali.

¹⁾ **P.** Województwo ruskie: Jmp. Mrozewski ^a, podsędek lwowski, Jmp. Łoś, podstoli lwowski, Jmp. Ustrycki, Jmp. Wolski, stolnik halicki ... [etc.] ... na wystawienie 500 dragonii zezwolili, prosząc o rewizorów, aby łany spisali po województwach i z łanów 20 żołnierz powinien być wystawiony, zabraną szlachtę na stolice aby na sejm przyszły powrócono za staraniem J. Kr. Mci; za Jmks. episkopem łuckim instabant ... [etc.]

Cz. II. Jmp. Mrozowicki, podsędek lwowski, promovit, aby interregnum ogłoszone resolvi mogło, konfederację warszawską i iune actus partis adversae niniejsza rada aby condemnat; evacuationem wojsk moskiewskich promovit, o komisję do prowincyi małopolskiej na wyznaczenie wybranych od Moskwy sum et excessum upraszał; o dyploma J. Kr. Mci upraszał; sejmowi złożenia jak najprędzej zyczył; feldmarszałkostwa niesłychane w Polsce ne statuántur, przestając na Imp. hetmanach; za księciem Jmcią Wiśniowieckim, Jmp. podkomorzym, o Połonne i Jmp. strażnikiem kor. instantiavit; na erekcję wojska, iuxta scriptum na sejmie lubelskim, pozwolił; miasto Lwów circa iura et privilegia sua aby było konserwowane, upraszał; za przyjęcie Jmp. wojewody ruskiego ad gratiam J. Kr. Mci dziękował imieniem województwa swego; ministri status aby zagranicę nie wyjeżdżali, promovit.

Kolega Jmp. Łoś, podstoli lwowski, novum diploma od J. Kr. Mci aby było wydane, promovit, resolutionem interregni in plena Rplca, ex quo kongres toruński non sufficit temu; o komisję do Małopolski upraszał; sejm aby był złożony in decursu istius anni desideravit et promovit; ordynacye aby po 600 dragonii, iuxta legem, wyprawiły, promovit; żydzi po czerwonemu złotemu aby od głowy płacili in subsidium wojsku; in reliquis zgadzał się z kolegą swoim.

^a Mrozowicki.

o szkody, potwierdzenie praw, sejmu złożenie, nadto aby rotmistrze szwedzey i co tam byli w służbie, pro incapacibus uznani, karani byli, a królewsczeyzyny nie cudzoziemcom, ani scartabellis, tylko szlachcie dawane były, naostatek o bezpieczeństwo ksks. władyków greekich in unione i aby J. Kr. Mć nie odjeżdżał odtąd z Polski.

Drugi życzył interregnum rezolwować, bo jest to *lex rehabendae anteriori Rzpltej normae*, także obronę obmyśleć, reliqua do sejmu odłożyć; powrót J. Kr. Mei z tej rady, ponieważ denuncyacya toruńska nie jest *sufficiens*, iterum denunciare; iura caduca aż post iure victos dawać; pogłówne na żydów po czerwonemu złotemu reasumować; szkołę rycerską, od J. Kr. Mei deklarowaną tak dawno dla młodzi ćwiczenia, ad effectum przywieść.

Ziemia przemyska. Pierwszy eksplikował, że ordynacya ostrogska do sejmu należy, ani może teraz disponi, a do tego Jmp. starosta sandomierski jest *legitimus successor* jej.

Drugi kolega, także sanoeka, halicka ziemie zgadzali się z innymi in *sensibus suis*.

Ziemia chełmska ¹⁾. O badwa jej posłowie na wojsko

¹⁾ P. Ziemia chełmska: z tej Jmp. Rumanowski^a, podkomorzy chełmski, przełożył in publico wyciśnioną kontrybucyę w prowiantach, w pieniądzech od poczęcia wojny na 130 milionów, urzędników etiam postpositionem, że insuper niektórym w piecach kazano palić, prosił o ordynanse surowe, aby takich inkonweniencyj więcej nie było, za różnymi Ichmościami czynił, a osobliwie za Jmp. Sienickim i za księciem Wiśniowieckim instancye.

Kolega jego Jmp. Olcocki^b, starosta smeltyński, co przedtem był praedator państw orzeł polski, to teraz in praedam sam idzie, prosił powtórnie, ażeby J. Kr. Mć diploma novum wydać raczył i tak penes Augusti nostri tutela manebit, coeterum do głosów zwyż mianowanych mówić, przydając, żeby dobra zajęchane przez księcia Męzyka przywrócone były Jmp. podkomorzemu

^a Romanowski.

^b Wojciech Olędzki.

saskie wielkie czynili aklamacye o złe traktowanie szlachty, depaktacye i . . . chorągwi z konsystencyi; naostatek o bezpieczną defluitacyę do Gdańska.

Województwo wołyńskie ¹⁾. Wszyscy czterej posłowie uno niemal labio życzyli ekspostulować ablegatów angielskiego

kor., osobiwie Połonne, także za Jmp. Wereszczyńskim, którego Moskwa trucidavit, a był deputatem ad praesens consilium, prosił J. Kr. Mci o naznaczenie sądu; Elbląg aby praesidio J. Kr. Mci był osadzony, także o wolną defluitacyę do Gdańska, abysmy za zboże nasze cukru in amaritudine nostra kupić mogli, voto statitice zakończył.

¹⁾ **P.** Województwo wołyńskie, z którego posłowie: Jmp. Jałowicki, Jmp. Peplowski, Jmp. Kniejowski ^a, Jmp. Rzeczycki, — ten disertissimo sermone głos miał, wszyscy unaniami sensu, aby in pacificatione interna fundował panowanie swoje J. Kr. Mć, Jmp. pisarzowi polnemu kor., Jmp. kuchmistrzowi kor. liberam et securam admissionem pozwolić raczył do siebie, externam potentiam z granic wyprowadził, bo inaczej jeżeli subsistet amica potentia, nie przyjdzie do zaciągów i aukcyi wojska koronnego; Częstochowę, Kamieniec i Św. Trójcę insinuant pamięci J. Kr. Mci i Rzpltej, za Jmp. krakowskim instabant, ekskuzując onegoż, że proteggit dotąd bytnością swoją pogranicznych fortec, Kamieńca i Św. Trójcy, nie może comparare na terażniejszą radę, dla czego trzeba zabiegać, żeby w terażniejszych konjunkturach non exponant periculis te fortece, odebrania Białocerkwi życzyli per commissarios practicatos, z Anglą, Holandją porozumienia suadebant, ut referant swoim monarchom posłowie, które państwa mogą założyć medyacyę między Rzpltą a królem szwedzkim, za duchownemi dobrami seryo instancyę wnosili, podając respektowi J. Kr. Mci; na poborców zwawy głos mieli, którzy przysięgi łamią, a deputatów hibernowych zwodzją, dystrybuta wakansów terrigenis et possessionatis cedant, upraszając J. Kr. Mci, żeby Jmp. poseł pełnomocny cara Jmci pokazał, kto milionów używał i kto ich był particeps, nie zapominając instancyi za księciem Wiśniowieckim.

^a Aleksander Kniechinieński, cześnik żytomierski.

i holenderskiego, aby per garantiam contribuant do uspokojenia pokoju i końca wojny ze Szwedem; in aliis desideriiis alios secuti.

Województwo podolskie ¹⁾. Pierwszy i drugi też niemal wszystkie desideria permovebant; za Jmp. podkanclerzym W. Ks. Lit. czynili instancję.

Województwo smoleńskie. I tu dwóch unanimiter dla obmyślenia securitatis i zapłaty wszystkie resolwowali się necessitatem, pro lege suprema kładąc pozwolić na podatek z dymu po zł. 16, pogłównego żydowskiego nie zaprzeczając.

Tu województwu lubelskiemu głos dany, ale go i powiat starodubowski pretendował primo, wszczęła się sprzeczka, a wtem sesya limitowana.

¹⁾ **Cz. II.** ... in omnibus zgadzało się z innemi województwami, osobliwie z swoimi sąsiadami, na Moskwę najbardziej narzekając, Kamieniec rekomendując, od podatków aby byli wolni suplikując, Jmp. krakowskiego respektowi i łasce pańskiej zalecając, który z własnej fortuny tameczne praesidium prowidując [sic]

P. Województwo podolskie: Jmp. Czerniński, Jmp. Pełowski mówili sensu województwa wołyńskiego, instando za Jmp. krakowskim, który tam in sagata, quam togata Rplca zawsze był vigilans, szczerze i wiernie służąc Rzpltej, respektowi J. Kr. Mei nomine województwa rekomendowali J. Kr. Mei.

Województwo smoleńskie, z którego p. Sreyter, skarbný litewski i kolega jego Jmp. Kulesza zgadzał się na aukcyę wojska i na obmyślenie zapłaty, potem voto podziękowania księciu Jmci prymasowi, Impp. hetmanom kor., ministris status, Jmp. marszałkowi konfederacyi sandomierskiej pro indefesso labore, etiam cum dispendio zdrowia zakończyli.

Notandum, że te zwyż pomienione województwa prosiły o złożenie jak najprędszego sejmu pacificationis. Interim przez Jmp. podkanclerzego kor. a maiestate mówiącego soluta sesya aż do czwartku.

Die 19 król Jmć na ganku w kościele farnym słuchał mszy św. ks. kapelana swego ks. Voty, u oo. zaś karmelitanów bosych celebrował Jmks. biskup łucki, któremu asystowali przy procesyi, niosąc baldachium, książę Jmć kanclerz w. W. Ks. Lit., książę Jmć wojewoda krakowski, hetmani w. W. Ks. Lit. i polny kor.

nie zapominając

primus

ra 220 wartki

Die 20 praesentis ¹⁾). Powiat starodubowski. Pierwszy nie okrom instancyi nie wnosil tylko za księciem Jmcią kanclerzem W. Ks. Lit. przeciwko posłom grodzieńskim, że go critica censura wazyli się vexare, które redundet in caput autoris.

Drugi życzył, aby wszyscy in unione uniter to jarzmo tolerare chcieli i z niego się wybijając, do sądu konfederackie-

Kr. I. Martii die 19 Lubomirska marszałkówna zmówiwszy się z księciem Sanguszkim w nocy uszła z pałacu od brata swego, starosty sandomierskiego do księcia Radziwiłła, kanclerza lit. żony, a siostry Sanguszka, przeciwko woli wszystkich Lubomirskich, podstolego kor. promowujących, że zaś starosta sandomierski, brat, z klejnotami szkatułę wydawać nie dopuścił, księżna Radziwiłłowa królowi doniosła, jakoby przez gwałt Lubomirscy siostrę wzięli; zaczem król (bez refleksyi) tejże nocy posłał z aresztem p. grafa Denhoffa, jeszcze podczas ochoty, co sobie za konfuzyę Lubomirscy (jakoż pewnie była) wzięli, ale zrozumiawszy od grafa sprawę, areszt relaksował, a starosta siostrę zmortyfikował, bo potem wkrótce odjechał z Warszawy, a ona jako inscio illo wzięła ślub z Sanguszkim we środę ante dominicam Palmarum, to jest 9 aprilis, tak potem ledwie między nimi nie zasza insuper rapta kontrowersya, jakoż starosta czynił protestacye w Sandomierzu in augusto, ale potem in octobri jako zjachała do Kolbuszowej, pojednali się z sobą etc.

¹⁾ **Cz. II.** Die 20 martii we czwartek continuabantur głosy województwa smoleńskiego: powiatu starodubowskiego Jmp. Puzyna, Ogiński i Wolko zalecali J. Kr. Mci confidentiam inter status per amnistiam, salvis jednak vindiciis z tych, którzy opprimebant populum, incendebant wsie i miasteczka; o złożenie sejmu suplikowali J. Kr. Mci; evacuationem wojsk auksyliarnych promovebant, jednych pod Rygę, drugich do Pomeranii Szwedzkiej; za księciem Wiśniowieckim i innymi w niewoli moskiewskiej zostającymi, tudzież za Jmp. strażnikiem [i] podkomorzym kor. instabant.

P. ...kontynuacya przypadała na województwo lubelskie, ale evicit probatis constitutionibus powiat starodubowski do województwa smoleńskiego należący, że musiało ustąpić, tedy za-

go z województw deputować; dobra ziemi nejburgskiej, jako bona terrestria ab moribus, które tylko na królewsczyzny sięgać się powinny, konserwować i zaszczyścić.

Województwo lubelskie ¹⁾. Pierwszy poseł rezerwował sobie głos po rozgłoszonym i relacji z sesji z Impp. hetmanami mianej salvo iure vetandi.

Drugim upraszał o pokój, sejm pacificationis, kalkulację

czął Jmp. Puzyna, tegoż powiatu starosta, a voto eleganti J. Kr. Mci i prześwietnemu senatowi, sub tutela maiestatis, chwając rezolucję Ichmościów przed nim mówiących na propozycję J. Kr. Mci, aby sub tutela maiestatis zostawał Jmp. strażnik kor.; za księciem Wiśniowieckim instancję nie przepomniał, który to księżę podobno in squalido detinetur carcere; książąt Ichmościów Radziwiłłów, przekładających dobra spalone i ruinę wielką, respektowi i dobroci pańskiej zalecił; częstochowska forteca ut aliqua provisione była obdarzona od Rzpltej, podziękowawszy Ichmościom za wszelkie prace i fatygi koło dobra Rzpltej i podjęte etiam cum dispendio vitae.

Jmp. Ogiński i Jmp. Wota przełożyli uniohem animorum do staropolskiej konfidencyi, z obopólnej miłości życząc conversionem, o prędkie złożenie sejmu upraszając, projekta żeby były przeczytane po skończonych głosach województw i ziem, jakośmy na sesyach prowincyalnych umówili, którzy tu nie powrócili in venerationem majestatu J. Kr. Mci, subeant poenas et rigidissima extendatur iustitia na nich, także raptores, incendiarii żeby sążeni byli; auxiliares copiae mogą transferri do Pomeranii, a najlepsza proprio milite, quam externo uti, że każdego nieprzyjaciela możem retrudere; lokacja wojsk sine aggravatione w królewskich i duchownych dobrach powinna być; za inkarcerowanymi na stolicy moskiewskiej instabant, vovendo J. Kr. Mci: „vive, floreas, regnes quam diutissime!“.

¹⁾ **Cz. II.** Jmp. Tarło, wojewodzic lubelski i kolega Jmp. Rozwadowski, chorąży lubelski, trzeciego kolegę swego rezerwując od conclusum niniejszej rady i niektóre desideria województwa do tegoż czasu odłożywszy dla przymówienia się przy czytaniu projektu exposuerunt J. Kr. Mci, jako świeży regiment moskiewski wszedł w to województwo i za retrogrados już wy-

z wojskiem, także aby J. Kr. Mć iura patronatus utrzymywał, interregnum rewokować, a z racyi wziętego in captivationem księcia Jmci Wiśniowieckiego życzył cara Jmci rekwirować.

Województwo połockie¹⁾. Pierwszy po uczynionych instancyach za innymi upraszał, aby car Jmć wrócił Połock, jako własny Rzpłtej.

Drugi, aby J. Kr. Mć od protekeyi Moskwy wyprowa-

brane od innego regimentu menses znowu sobie wydawać podobne kontrybucye każe, zaczem ferventissime instabant, aby J. Kr. Mć misereatur populo suo i o najprędszą starał się wojsk tych ewakuację.

W innych punktach conformiter wszystkie województwa tak in antecessum, jako et ex post mówiąc zgadzały się i zgadzają in his universalibus punctis, ne onerem legentes; amnestya od wszystkich promovetur, exceptis privatis iniuriis et incendiis dóbr od adherentów szwedzkich; pacta conventa aby były renowowane i poprzysiężone od J. Kr. Mci i novum diploma aby było wydano od J. Kr. Mci; poparcie konfederacyi sandomierskiej, złożenie sejmu ad decursum tego roku, materye status aby były do sejmu odłożone, Gdańsk i Toruń aby były sądzone, ale diverso modo przymawiają się wszyscy — jedni chcą przez sądy pieczętarskie, inni przez sądy relacyalne, inni — aby ta sprawa odłożona była do sejmu; na evacuationem wojsk auksyliarnych, na erekcyę wojska wszyscy się zgadzają i na zapłatę per sancita sejmu lubelskiego na uchwalone podatki pozwalają, legacyę do cara Jmci suplikują, w której legacyi ma się pomieścić ewakuacya wojsk moskiewskich, dotrzymanie traktatu ostatniego, przez Jmp. wojewodę chełmińskiego skonkludowanego, oddanie pogranicznych fortec, eliberacya księcia Jmci Wiśniowieckiego i innych w niewoli zostających, Połonne Jmp. podkomorzego kor., remonstracya wszystkich krzywd przez wojsko J. Ces. Wielicz. poczynionych; żadnego województwa niemasz, aby nie suplikowało J. Kr. Mci, aby więcej zagranicę i ministri status [nie] wyjeżdżali, owszem i tacy byli, aby J. Kr. Mć królowę et cara pignora sua do Polski sprowadził, dla których tak często wyjeżdża zagranicę i te są wszystkich województw generalne punkta, o które się domawiały i domawiają.

¹⁾ P. ... z którego Jmp. Szweykowski, i Jmp. Sołty-

dził Rzplte, materę i kwestyę o ordynacyi ostrogskiej do sejmu życzył odłożyć¹⁾.

Województwo bełzkie²⁾. Pierwszy mocno się domawiał, aby tantisper rada odroczonea była, ani dotąd dalej postępować, dokąd ksiązę Jmć Wiśniowiecki, contra iura cardinalia zabrany, wrócony nie będzie; dux Prussiae quoniam ex vi et obligatione iuris feudi ludzi na usługę Rzpltej nie wyprawuje, aby

cho [sic] z szczerą wiernością i życzliwością ku J. Kr. Mci oświadczył się: „że lubośmy angusti, jednak do ostatniej krwi kropli życia naszego majestatu W. Kr. Mci nie odstępimy!“ Z fortecy Połocka prosili evacuationem militis exotici; za domem Imp. Ogińskich instabant, o zabranie księcia Wiśniowieckiego, jako ex sanguine regio idącego, prosili o uwolnienie jego osoby; fortece opustoszone w Litwie opowiedzieli: ordynacya ostrowska żeby była odesłana do sejmu salvis iuribus et constitutionibus, żeby przy Ichmościch książętach zostawała.

¹⁾ **Cz. II.** Sukcesorów Jmp. starosty zmużskiego zalecali łasce pańskiej etc.

²⁾ **Cz. II.** Imp. bełzki, grabowiecki starostowie, Jmp. Dramiński, Jmp. Łoś, przełożywszy wielką ruinę województwa swego przez Moskwę, suplikowali o ewakuację onej i o naznaczenie komisji do województw swoich; territorium elbingense aby wystawiło regiment pieszy; Kamieniec i szaniec Św. Trójcy aby był opatrzony ze skarbu koronnego; Jmp. Krajewski o zabicie p. Plichty aby był sądzony et non gaudeat protectione ulla; wojska saskie aby były wyprowadzone do Pomeranii szwedzkiej etc., jako wyżej.

P. ... posłowie Jmp. Potocki, starosta bełzki, Jmp. Szygoński, starosta grabowski, Jmp. Dramiński, cześnik bełzki, Jmp. Łoś, podstarości grodzki bełzki piękne i nadobne vota, każdy zosobna oddawali J. Kr. Mci prognati ducibus, Scipioni confoederato, clavibus, życząc aby ta rada do którego czasu limitetur, az ksiązę Jmć Wiśniowiecki przywrócony będzie; za Jmp. strażnikiem kor., pisarzem, o interpozycyę do cara Jmci upraszali; ex territorio elbingensi żeby regiment pieszy wystawiony był i w komput wojska włożony, quaerelando na auksyliarnych, że w tem województwie po 60 talarów bitych z dymu

według proporeyi kosztu na nich w sumie na Elbląg zaciągnięonej potracił, królowi Jmci należyte homagium uczynił; prosił, aby wojska saskie do Pomeranii wyprowadzone być mogły.

exigebant et exigunt; potrzeba nie na papierze erekcyi wojsk koronnych, ale w samym skutku; prosili o jak najprędsze wyprowadzenie wojsk auksyliarnych; dobra królewskie i duchowne, jedne mają krzywdę, drugie wcale nic, prosili o naznaczenie komisarzów do zlustrowania tych królewszczyzn, niech będą komisarze świeccy i duchowni i rozeznają poczynione szkody, rabunki i sumy wybrane, a jeżeli podatek czopowego i szelążnego generalny nie nastąpi, potrzeba, żeby i ci akcyzę płacili, którzy mają w Śląsku dobra, a tak accrescet summa na zapłatę wojsku; według interregnum promulgowanego potrzebna rezolucya, żebyśmy u postronnych narodów nie byli sub censura, ponieważ wiedzą dobrze prawa nasze; Gdańsk aby via ordinaria był sądzony, także i Toruń sit punibilis, ze orthodoxae fidei są inimicissimi; Kamieniec i Św. Trójca, upraszał Jmp. podskarbi w. kor., ażeby succurrat tym fortetecom; jeżeli Rzplta obmyśli sukurs jaki Częstochowej, pobłogosławi P. Bóg Rzpltej i W. Kr. Mci; na p. Kwaśniewskiego, który innocue zabił Jmp. Plichtę, podkomorzego gostyńskiego, trzeba, żeby był sądzony criminaliter i nie ukrywał się pod instancyami; za Jmp. kasztelanem wołyńskim, którego dobra popalone, rekomendowali łasce J. Kr. Mci; w ligę cum externis principalibus żeby nie wchodził W. Kr. Mć bez konsensu Rzpltej, także litewskie chorągwie i rotmistrzów ich, którzy paletami obciążali województwo bełzkie i wołyńskie, żeby respondeant na przyszłym sejmie, jako przeciw prawu wykroczyli; „miej nas W. Kr. Mć w protekeyi, a nie daj cudzemu niszczyć“ — elogium Jmp. wojewodzie mazowieckiemu, który consilio, domi, foris, armis dopomagał, życzliwie i wiernie służąc Rzpltej i W. Kr. Mci, według traktatu uczynionego przez Jmp. wojewodę chełmińskiego z carem Jmcią, ażeby zupełna mogła subsequi satisfactio onegoż, sejm żeby ad pacificandam Rplcam racył złożyć W. Kr. Mć, z fortetec żeby ustąpił exoticus praesidiarius miles wszystkich, jeżeli nie nastąpi dóbr cudzych restitutio i ewakuacya auksyliarnych wojsk, także eliberacya księcia Jmci Wiśniowieckiego, protestowali się, że więcej non procedent cum voto do rady, życząc J. Kr. Mci, aby in

Drugi i trzeci domawiali się *satisfactionem* ¹⁾. Cz warty złote przedtem, a teraz żelazne wywiódlszy wieki, obliquentiam [*sic*] sojuszu wywiódlszy, dowodził z strony cara Mci we wszystkim kontrawencyi; uprzedzał, aby J. Kr. Mć z ministrami bez konsensu Rzpltej nie wyjeżdżał, Gdańsk sądzić, pacta conventa aprobować, prawa dawne zachować; do dworu berlińskiego nie życzył legacyi, aby mu tytułu królewskiego nie przyznawać.

Województwo nowogródzkie ²⁾. Obadwaj posłowie zyczyli pacta conventa ponowić przez terażniejsze dyploma, jako sponsalitia inter maiestatem et libertatem, także amnestyi, bez której zjednoczenie być nie może, *exceptis causis crimina-*

fine wojska swoje wyprowadził; na przyszłym sejmie novo foedere et diplomate obowiązał się Rzpltej, a ponieważ tu są: angielski, holenderski i cesarski posłowie praesentes w Warszawie, probantur konstytucyą, że każdy poseł cudzoziemski powinien mieć we trzech niedzielach między sejmem, a między radą audyencyę, in visceribus regni zabawić sześć niedziel, a czemuż terażniejsi Ichmościowie tak długi czas tu siedząc audyencyi jeszcze nie mieli, ani sentymentu swego pokazali pod W. Kr. Mcią i Rzpltą naszą? prosili J. Kr. Mci o animadwersyę, zakończywszy podziękowaniem Ichmościom primatibus, z zyczliwością ku panu, dum nobis non potest esse aeternus, sit saltem diu, vivat res Augustus in aeternum ac in aevum.

¹⁾ **Cz. I.** ... *satisfactionem* sojuszowi.

²⁾ **Cz. II.** ... tegoż dnia odprawiło głosy swoje promovendo iustitiam et iudicium contra adhaerentes sueticos, gas czyniąc na Sapienhów.

P. Województwo nowogródzkie thurnus: Jmp. Konradowicz, miecznik nowogrodzki, zgadzając się na wszystkie rezolucye i sentymenta Ichmościów przed nim mówiących, tylko za p. Szczytem, cześnikiem W. Ks Lit., że dobra jego osobliwą poniosły ruinę od nieprzyjaciela, zalecił respektowi J. Kr. Mci.

Kolega jego, Jmp. Wołk, referował się ad sensum województw cum voto J. Kr. Mci.

Z powiatu kmińskiego [*sic*] Jmp. Czyż, z powiatu wołkowskiego Jmp. Bykowiec w jeden sens z województwami mówił.

libus, sejm naznaczyć salvo cursu confederationis; na podatek 16 zł. złożony nie pozwolą i dotąd pozwolić nie chcieli, dokąd ewakuacja nie nastąpi Moskwy; domawiali się także o konserwację dóbr nejburskich i o erekcyę wojska, byleby była sine gravamine szlachty, które życzeli opisać jak najostrzej, kaduki znosić, księcia Czartoryskiego do trybunału skarbowego odesłać, także Jmp. Kryszpina, który proprio ausu /sobie uzurpując, ludzi depaktował, po 8 zł. od bezcki, aby za to in foro competenti respondeat.

Tandem in crastinum sesyę limitować ¹⁾.

Die 21 eiusdem. Powiat słonimski przez posła swego domawiał się o sąd na adherentów szwedzkich, o mandatów wydanie ad comparationem przed asesory, także aby im amnestyi nie dawać.

Powiat wołkowyski ²⁾ prosił o naznaczenie sejmu salvo nexu confederationis, dobra ziemskie, między którymi i nejburskie, circa immunitates zachować.

Drugi instancyował za różnymi i za sobą.

Województwo płockie ³⁾. Pierwszy o rezolucyę inter-

¹⁾ **Kr. I.** Die 20 na Jmp. Czerwińskiego, kasztelana kijowskiego, były aklamacye; jeden poseł wyraził jego praedationes, że ... p. kasztelana, jako mors nemini parcens ...

W Ożarówie Moskal jak rapirem pchnął białogłową brzemieną w brzuch, to dziecię z niej wypadło ranione tamże razem w krzyże, okrzycone umarło, tego sami Moskwa pojмали i zaprowadzili do obester-leutnanta Eisenberga do Baranowicz.

Drudzy exprobabant łańcuszek złoty, wzięty w Czerwińsku z obrazu Matki Boskiej w kontrybucyi od księży ob defectum dany, który musiał wrócić; inni fugam turpem, stratę wojska, opresyę większe, niż od nieprzyjaciela, ale on to zniósł uśmiechając się, a potem exaggerando swoją niewolę szwedzką.

²⁾ **Cz. II.** Powiat wołkowyski. Jmp. Oledzki i Bykowiec i ci promovebant mandaty adherentom szwedzkim i wyprawdzenie wojsk auksyliarnych, jednych do Pomeranii Szwedzkiej, drugich in hosticum pod Rygę; in reliquis zgadzali się, jako wyżej.

³⁾ **P.** ... Jmp. Jeżewski, pisarz zakroczymski i Jmp. Jaroszewski, stolnik zakroczymski ...

*Kryzisy
teubinskie*
CCO
*Jawicem sesja limitowana
so jutra*

regni, sejmu naznaczenie, do którego i Gdańska sprawę tamże odłożyć, żeby go *exotica executio* do desperacyi nie przywiodła, w konfederacyę, która pokazuje u Rzpltej *aliquem defectum*, *materias status* nie mieszać, o wydanie *solis suchedniowej*, ewakuacyę wojsk i alewiacyę w kontrybucyach upraszał.

Drugi upraszał J. Kr. Mei, aby warował dyploma te stanom Rzpltej, że po wyjściu 6 miesięcy i wydanych pozwolonych kontrybucyach więcej wojsk saskich na teź kotrybucye, ani prowianty, ani subsystencyę w ziemskich dobrach dyspensować nie będzie, także o sejm dokładając, że u Polaków prędko i zaraz nie mają *tempus limitatum*, więc trzeba tego roku; życzył wyprawy z *dymu salva currentia* podatku sejmem lubelskim uchwalonego i lubo to zda się być *materya status* tu nie należąca i traktować o niej jest *wbrew prawu*, jednak lepiej raz do ratunku nakłonić prawa, niż razem stracić i Jmp. kasztelana kijowskiego, przyznając mu, że *zaczny i godny żołnierz*, kawaler wielki, gdy *szedł marszem*, *szedł ut mors omnia evertens*; upraszał J. Kr. Mei, aby go *kontentował pane bene merentium*, *ut non egeant nostri* i miał *czem za nasze respon-*

Cz. II. Jmp. Jezowski i Jaroszyński *promovebant*, aby *interregnum* ogłoszone przez *teraźniejszą radę deleatur*, *amnistia* i *clementia detur accedentibus*, *osobliwie tym*, którzy *non studio*, ale *vi et potentia exacti* musieli iść *in partes contrarias*, inni zaś, którzy *motu proprio et ex malitia adoraverunt et formaverunt sibi deos*, aby byli sądzeni.

Jmp. Jaroszyński *ironice chwalił* Jmp. kijowskiego, jako *odważny kawaler* i *potężny*, bo *gdzie marszem idzie*, *wszystko*, jako *mors evertit*, *zaczem upraszał* Impp. *hetmanów imieniem województwa swego*, aby tak *godnego kawalera konserwowali* i nie *narażali na podjazdy* w ich *województwo*, J. Kr. Mei zaś *suplikował*, aby go *opatrzyć raczył pane bene merentium*, żeby *innego chleba nie szukał* po ich *województwie*.

Na taką instancyę i król Jmć, bo *sobie kazał eksplikować*, i *cały senat nie mogli continere risum*.

Naostatek upraszał *odprawionej z nuncyuszem*, *ablegatem cesarskim konferencyi*; *caetera sejmu złożenie*, *pacta conventa*, *dyploma*, *ewakuacyę promovit [etcl]*.

V. In komisji
[Emulacja]
78

dere, także hetmanów, aby go ochraniałi na podjazdy w województwa płockie i mazowieckie nie ordynowali, komendy nie pozwalali; prosił o pokój i relację deputatów do Jmks. nuncyusza i ablegata cesarskiego ¹⁾.

Województwo witebskie ²⁾, od którego poseł upraszał, aby praesidia moskiewskie dużo się colonis przykrzące wyprawdzone były.

Powiat orszański ³⁾ prosił o bezpieczeństwo vocis vetandi i przywilejów na królewsczych danyh konserwacyę; dziękował księciu Mezykow za jego protekcyę; na podatek 16 zł. z dymu pro hac sola vice pozwalał.

Województwo mazowieckie. Ziemia czerska ⁴⁾. Pierwszy

¹⁾ **P.** ... jeżeli Imp. hetmani kor. wysyłać będą na podjazdy Jmci, prosimy, aby województwo płockie i mazowieckie etc. na egzorbitantów aby wszelkie subsellia sądzili; WW. pp. norbertanki płockie, zubożałe terażniejszych czasów, respektowi J. Kr. Mci rekomendowali; o sejm jak najprędzej prosili, zakończywszy: „vive Auguste! Tibi grandinent gemmis riguoque coelum depluat auro!“.

²⁾ **Cz. II.** Witebsk spalony respektowi J. Kr. Mci zalecił i całej Rzpltej; książe Jmé Czartoryski aby oddał calculum administracyi swojej skarbu litewskiego na trybunale skarbowym, o którego reasumpcyę upraszał.

P. Województwo witebskie nastąpiło: Jmp. Sakowicz, podstoli witebski, także życzył novo diplomate obowiązać się, żebyś nas raczył in futurum osierociałych nie zostawiać, z Bychowa i Połocka wyprowadził praesidia J. Kr. Mé; instabat na księcia Jmci Czartoryskiego, ut reddat rationem vindicationis suae na trybunale skarbowym, o którego reasumpcyę prosił, instando za księciem Wiśniowieckim; inne rezolucye Ichmościów i roztrząśnienie a magnis subiectis, puncta pochwalił.

³⁾ **P.** Powiat orszański tegoż województwa: Jmp. Larski ante omnia prosił, aby in posterum libera vox nie ginęła.

⁴⁾ **Cz. II.** Jmp. Rudzki, pisarz grodzki, interregnum promovit, ut resolvatur przez sejm, o który upraszał i aby po 6-miesięcznej, wybranej od Sasów kontrybucyi kazał J. Kr. Mé ludziom swoim ustąpić; coequationem monety promovit.

upraszał o sejm, amnestya aby cum distinctione osób dawana tym tylko, którzy irrito gwałtownie byli zabrani, aby król Jmć nie wyjeżdżał z Polski, o relacyę rozgoworu, alewicyę kontrybucyi, poprawienie monety, żeby wszędzie jednakowo szła.

Drugi prosił o sejm konny, króla Jmci o warunek, że Polaków nie odstąpi, praw dotrzyma, zagranicę wyjeżdzać nie będzie, ministrowie aby nie podejmowali funkcyj publicznych, ablegaci angielski i holenderski, ponieważ się odzywają [przeciw] Rzpltej, jeżeli czego skrycie nie praktykują, aby ich practicatis exemplis rugować stąd.

Inni kolegowie jego: p. Kocimski, Rudziński, kasztelanic czerski, Grzybowski i Zbierzchowski, confirmati ad sensum pierwszego posła swojego.

P. Województwo mazowieckie. Ziemia czerska. Jmp. Rucki, pisarz grodzki, interregnum ut restringatur przez sejm upraszał aby po 6 miesięcznej kontrybucyi ludziom swoim W. Kr. Mć kazał ustąpić, żebyśmy mogli ab hoc onere et subsistentia liberari, moneta jako weszła per abusum, tak trzeba, żeby była umniejszona. „Vive diu felix, aurea scepra tene!“.

Jmp. Chocimski, cześnik mielnicki, o dotrzymanie pactorum conventorum suplikował et securitatem Rzpltej i nieodstąpienie jej, zagranicę nie życząc wyjeżdzać J. Kr. Mci et ministris status; podatku currentia na zapłatę wojska może być, byle sine gravamine colonorum, częstochowski interes pilnie zalecając; potem uczynił votum podziękowania, osobliwie za Jmp. podkanclerzym lit. instabat nomine ziemi swojej, w którym nigdy nie była intaminata fides.

Trzeci, Jmp. Radziński, kasztelan czerski, re assumptionem iustitiae w obudwóch narodach Korony i W. Ks. Lit., przez którą będzie majestatowi J. Kr. Mci większe utwierdzenie; exorbitantium królewskich wojsk exposuit, że iure prawie czynią się w domach naszych haeredes, a my, jako advenae; za księciem Wiśniowickim szczerze, sine blanditiis, mówił.

Czwarty Jmp. Grzybowski, podkomorzy czerski, także Jmp. Zbierzchowski, podkomorzyc łączycy, ad sensum kolegów swoich stosował się.

Korony
nie odrywają
Rzpltej.

Ziemia warszawska ¹⁾. Pierwszy culto sermone o wszystkich cirkumstancyach dawał zdanie, sententiose vel maxime sejmu życząc.

Drugi ²⁾ upraszał J. Kr. Mci, aby królewską Jejmość tu, do Polski sprowadził; z rozgoworu do dobrego, do którego sam deputatem, żadnej nadziei nie czynił, ponieważ ^{Vu}księcia Dolhorkiego więcej deklaracyj niemasz, tylko: „jeśli“, albo „nie mogę“... Życzył wyprawić do cara Jmci w tej mierze, amnestyi nikomu nie dawać z tych, którzy malitiose secuti; Gdańsk

¹⁾ **Cz. II.** Ziemia warszawska. Jmp. starosta warszawski promovit legacyę do Rzymu, do cara Jmci, sejmu złożenie.

Jmp. Młocki, starosta zakroczymski, distinxit adherentów szwedzkich: jednych, którzy ex industria na samym początku adhaererunt Szwedów i z innymi najeżdżali, rabowali, palili, ci aby byli sądzeni upraszał, drugich, którzy po odjeździe J. Kr. Mci dopiero udali się na przeciwną stronę, aby gaudeant amnistia et clementia, instantiavit; aby J. Kr. Mé zagranicę nie wyjeżdżał, owszem aby tu królowę Jejmość sprowadził, suplikował; actus przeciwniej strony, ut annihilentur, urgebat; coequationem monety promovit etc.

Jmp. Narzemeski, starosta ciechanowski, Jmp. Łoski, chorąży warszawski, Szymanowski, stolnik, Skulski, podstoli warszawski idem promovebant. To notandum, że warszawianie, gdy się do podatków przymawiali, cavebant sobie szeląg swój od czopa, który ordynarye zawsze wybierają, nie przepomnieli i soli suchedniowej, wojsk auksyliarnych evacuationem, jednych w Pomeranię, drugich pod Rygę promoverunt, także renovationem vinculi pactorum conventorum.

Zatem solwowana sesya do jutra.

²⁾ **P.** ... Młocki... życzył królowi Jmci, aby już więcej nie chciał się absentować z Polski i owszem, państwo swoje tu sprowadził, a przy naszym kor. został, a do nas królowę Jejmość cum caris pignoribus suis, wojska swoje do państw wyprowadził, a przy naszym koronnem raczył zostawać; uczynił dyskwyzyę, inter adhaerentes nie ci to są Najjaśniejszemu królowi Jmci P. N. M., którzy metu hostili musieli adorować, ale ci co molimina robili, incendiaria face przymuszali elekcyę, koronacyę knowali,

i Toruń sądzić, nie atakować, monetę poprawić; czynił relację o ruinie dóbr, ekonomij i żup.

Trzeci życzył pokoju: „fiat pax in virtute tua“ nie dlatego, żeby się Polacy zdali być zawojowani, ale że exhausti; prosił, aby pułkownicy, którzy są rapaces, od służby ekskludowani byli.

Czwarty, aby podatki oddawane były do skarbu i żeby ludzi pieszych województwa swym kosztem wyprawiały, bo prędzej wyperswadują armatae preces, quam inermes ratio-

kontrybucyami naciskali i ad instar Baala obranego adorować kazali, takich expedit sądzić; przypomniał exemplum staropolskie, jako był praesens natenczas, kiedy poseł skazał przy tronie zdrając pewnego stojącego, który w jednej pochodnię, w drugiej miecz trzymając, szukając niby głowy królewskiej, a było to podczas sejmu walnego warszawskiego, którego oknem zaraz wyrzucano; zaczęm prosił i na terażniejszych autorów belli iniqui o egzekucję, o koekwację etiam monety, według komisji swojej, na którą obrany król Jmć czynił justyfikację; dezolacje wielkie w wielkich żupach, w skałach wody pozalewały, zaczęm prędkiego od W. Kr. Mci i Rzpltej poratunku; po skończonej tej radzie prosił jednak jeszcze o limitę, aż nam replika przyjdzie, albo respons od cara Jmci in vim ewakuacji wojska; potem szczęśliwego życzył panowania J. Kr. Mci.

Jmp. Narzymski, starosta ciechanowski, praemisso voto ku J. Kr. Mci, księciu Jmci prymasowi, Impp. hetmanom kor. et ministris status, Jmp. wojewodzie mazowieckiemu, zaczął rezolucję od Gdańska, żeby jednak zostrożna poczynać z nimi, aby znowu w jaką nie wdali się protekcję monarchii; na podatki i aukcję wojska zgadzał się cum sensu województwa bełzkiego; projekt sformowany na sesjach ut perlegatur; którzy śmieli zaś aggredi Rzplte paletami i kontrybucyami, takowi captiventur et iudicentur, zakończywszy, ut sit haec patria za panowaniem W. Kr. Mci opibus dives, copiis locuples, in charitate, tranquillitate plena.

Jmp. Łoski, chorąży warszawski, Jmp. Szymanowski, stolnik warszawski, Jmp. Skulski, podstoli, tejsze ziemi posłowie pulcherrimo voto cum sensu województw mówili.

nes; Gdańsk sądzić per ministros, bo na tak złych dość będzie kary tak mądrych; moneta monet consilium praesens o poprawę.

Piąty, aby wojsko polskie poprawić, za Jmp. Filischonem, koniuszym króla Jmci i generałem Gospodem instancyował o indygenaty, tylko aby na potrzeby Rzpltej swym kosztem po regimencie wyprawiły.

Szósty dość facunde wywiódł causam wojny i zamieszania, dla zupełnego uspokojenia prosił o klemencyę; za przeszłe, in futurum o prekaucyę surową; w innych desideriach alios secutus.

Tandem ore ks. Jmci kanclerza w. kor. soluta sessio ad [diem 22]

Die 22 martii. Ziemia wiska. Pierwszy poseł^a nie chciał aprobować zdania tych Ichmościów, którzy wszystkich ab adversa parte powracających bez dystynkeyi rescindunt a confidentia J. Kr. Mci, ponieważ cor principis in manu Dei, czego żaden impugnować, ani zabronić nie może, do tego winni są ci, co się do Szweda spe varia udali i myśmy wszyscy winni, cośmy integrum dopuścili, zaczem uprzętając wszelkie skrupuły i na potem moliminibus zabiegając, abyśmy wszyscy tu i po województwach przysięgali super fidelitatem dla konserwacyi ostatka fortuny Rzpltej; u cara Jmci przez konferencyę, ekspostulacyę albo i poselstwa urgere satisfactionem sojuszu, bo „consumimur dum consulimus“. Z racyj wielkich życzył sejmu, erekcyi sił, a wprzód ewakuacyi wojsk auksyliarnych i transportowania w Pomeranię, ile kiedy arrogans hostis ani się uniża, ani o pokój nie prosi, konserwacyi fortet, które są propugnacula hostium, receptacula civium, asygnacyi do dóbr ziemskich, zniesienia legacyi do dworu berlińskiego, nie konferując korony i nie uznając za króla, ale przyjaźń i przyjaciela sobie czyniąc; do Ojca św. także sumptu Imksks. opatów, jako mieć chce prawo; na ilacyę pp. litewskich, aby honory litewskie tylko Litwie rozdawane były, odpowiedział, że by to było convellere unionem, ponieważ i litewscy mają koronne.

Drugi: gdyby można dawne z terażniejszemi konfrontować czasy, akcyę i rzetelność, jawneby każdemu było, że totus, quisque reliquus ab illis, dla czego gorąco upraszał

^a Puzyna, starosta wiski.

10 jutra
ambrosius

o dotrzymanie i obwarowanie praw i wolności, które są *primum vivens, ultimum moriens*, gdy każdy szlachcic chce *in libertate vivere*, a *voli ante servitium mori*; o wyprowadzenie wojsk w Pomeranię, także i Sasi aby a 1 mai nie a nie nie pretendowali *caveatur*; o klemencyę *salva vindicatione iniuriarum*; z Gdańskiem według prawa postąpić, nie sprowadzając *exoticam executionem*, bo i Elbląg dobyty od Moskwy, ale i opanowany, *quis sponsor* jeżeli będzie Rzpltej oddany, aby tedy *sensim fortece* pograniczne opatrowywując i części jakiej państwa nie przywłaszczyła sobie, *metuendum* i wcześniej *providendum*; na p. Garbowieckiego i jego opresyę skarżył, skończył obli-gując senat: „*consulite in melius, patres, quorum fidei com-missa libertas!*“¹⁾.

Ziemia wyszogrodzka²⁾. Pierwszy poseł prosił o pokój.

¹⁾ **P.** ... Puzyna... [i] Karwowski... upraszali o sól suchedniową.

Cz. II. [*Posłowie wiscy*] soli suchedniowej nie przepo-mnieli.

²⁾ **Cz. II.** Ziemia wyszogrodzka. Jmp. Stamirowski, cho-rąży wyszogrodzki, wniósł, żeby Jmp. podskarbi w. kor. *provideat ex aerario publico omnem sufficientiam* księciu Dołhorukiemu, posłowi cara Jmci, a żeby ziem nie oprymował egzakcyami nie-słusznemi; projekt rozgoworu aby czytany był, *intulit*; *defluitacya* żeby wolna była do Gdańska; przeciwko Jmp. kijowskiemu *que-relatus* za zabicie człowieka swego od jego oficera na Pradze i żydowskim *percussit go anathemate*: „*cadat super eum et super filios suos innocens occisi sanguis*“... [etc].

P. ... Jmp. Grabowieckiego ludzi tułających się zyczył *coercere*, bo krzywdy wielkie ubogim ludziom czynią; *externa securitas dependeat* od W. Kr. Mci, trzeba ewakuować wojska auksyliarne, inaczej nie możemy nic *pro bono publico agere*; pro-sił wysłać kuryera do cara Jmci, aby wszyscy zabrani *cives* uwol-nieni byli, a najprędzej ksiązę Jmć Wiśniowiecki Michał; także o sól suchedniową *przymawiał* się; *defluitacya* żeby była wolna do Gdańska, na któryby trzeba za praktyki przeciw W. Kr. Mci i Rzpltej z nieprzyjacielem sąd postanowić; na Jmp. kasztelana kijowskiego *quaerelabatur*, z pod którego komendy oficer czło-

V party
normy

Drugi prosił, aby sprawę Gdańska odłożyć ad feliciora tempora, tymczasem, jeżeli nie uspokoją, do sądu przystąpić; Imp. Rybińskiego pochwaliwszy pytał, kto wojsko na palety dyspensował?

Ziemia zakroczymska posłów nie miała.

Ziemia ciechanowska ¹⁾ wywiódłszy przez posła swego konjunktury i potrzeby terażniejsze, o ewakuację wojsk prosiła, potwierdzenie praw i swobód, aby nas bez nas w wojny nie wciągać, ligi nie zawierać, wojsk nie wprowadzać; Gdańsk i Toruń sądzić życzył, legacyi do Ojca św. po benedykęę i suplement na wojsko.

Ziemia łomżyńska ²⁾ o wyprowadzenie wojsk auksyliarnych przez posła swego upraszała J. Kr. Mci.

Ziemia rożańska. Pierwszy poseł ³⁾ zatamował activitatem, nie wprzód obiecując przywrócić, póki nie będzie miał asekuracyi in puncto uwolnienia od saskich kontrybucyj. Ta gdy nastąpiła, po przywróceniu activitatis życzył wydać uniwersały do województw, aby były gotowe nietylko na nieprzyjaciela, ale i tych, którzyby się sądzić nie dawali i satisfacere za krzywdy tak wielkie poczynione wzbraniłi się.

Drugi ⁴⁾ in sensum inszych poszedł, powiedziawszy: „nihil ita scindit regnum, sicut diffidentia“.

wieka jemuż zabił na Pradze, a że in dilationibus przetrzymuje tę sprawę niewinnie zabitego Imp. kasztelan kijowski, zaczem maledixit, niech innocuus sanguis pada na niego et filios eius; na regimentarzów rabowników, którzy paletowali szlachtę, o sąd prosił.

¹⁾ P. ... Imp. Podolski.

²⁾ P. ... Imp. Nagórka, cześnik łomżyński, o złożenie sejmu, skarżył się na Imp. Karpia, regimentarza lit., że z jego komendy kilkanaście szlachty zabito, wsi na 140 spalono, żeby był sądzony, upraszał i o sól suchedniową; zakończył podziękowaniem Ichmościom primatibus, starającym się szczerze około dobra Rzpltej.

³⁾ P. ... Imp. Tarniewski, wojski rożański, po krótkim komplemencie exposuit gravamina od ludzi J. Kr. Mci, jeżeli deklaracyi z podpisem ręki i pięczęci nie odbierzemy od W. Kr. Mci. ... [ete].

⁴⁾ Cz. II. Collega jego Imp. Glinka upraszał J. Kr. Mci, żeby ab ultima aprilis wojska saskie wychodziły.

Ziemia liwska ¹⁾ o sejm instabat.

Ziemia nurska ²⁾. Pierwszy prosił, aby przestrzegali ministri, żeby na jeden urząd dwóch przywilejów nie wychodziło, bo stąd kolizye inter cives i aby król Jmć królowę Jejmość tu sprowadził.

Drugi wojsko saskie, które w tamtej ziemi stało, za dyskretyę chwalił i dziękował mu, ale gwardyę polską i pp. Garbowieckiego, Karpia, Aleksandrowicza i nadto ganił; ad punctum abolitionis praeteritorum przytoczył przykład: za pierwszej szwedzkiej wojny Jmp. Radziejowskiego, ojca przeszłego księcia Jmci prymasa, który pro perduellione od Rzpltej był sądzony, pro infami declaratus, tandem za staraniem nieboszczyka ś. p. Jana III liberatus et honori restitutus, nieboszczyk książe prymas znacznie promowany et ad summam evectus, jakoż się to najjaśn. królowi Janowi III nagrodziło, tak wielkie łaski nietylko in sterilem glebam padły, ale też in contumaciam zażyte, kiedy sukcesorów jego, nomine Piastów, podczas elekcyi z Polski wywoływać starał się! dlaczego obawiać się należy, aby teraz J. Kr. Mci klemencya podobieństwa nie uczyniła; życzył cara Jmci rekwirować o rekompensę za krzywdy poczynione, domawiał się też, aby possessores królewsczyzn i duchowieństwa czwartą część intraty na wojsko dali, także aby sami tylko hetmani asygnacye według prawa wydawali, a kto by się ważył in posterum palety wydawać, ażeby takowy pro invindicabili capite declaretur, których popolitem ruszeniem znosić należy, jako swawolne kupy i excessivos.

Trzeci i czwarty posłowie do wyższych się in desiderii konformowali, na Jmp. starostę bobrujskiego aklamacye czyniąc.

¹⁾ **Cz. II.** Ziemia liwska po komplementach reservavit sobie omnem activitatem przymówieniu się przy czytaniu konkluzyi projektu.

²⁾ **Cz. II.** Ziemia nurska przełożywszy J. Kr. Mci pasye swoje, które od szwedzkiej potencji pati musieli, jako tyrannice Szwedzi onych za dostojęństwo J. Kr. Mci traktowali, ręce ucinali, upraszała, aby misereatur tej ziemi; contra oppressores sąd et iustitiam institit; sejm promovit.

*contumaciam
podobnego nie
wypada przytocz*

Potem szli ministri do tronu, skąd ks. kanclerz w. kor.:
kiedy vigilare animis, dormire linguis jutrzejsza niedziela każe,
tedy J. Kr. Mć sesyę solwować raczy do poniedziałku ¹⁾ t.j. ad [24].

Die 24 martii. Województwo podlaskie; ziemia drohicka.
Upraszał o confirmacyę pactorum i poparcie konfederacyi, co
zaś należało ad punctum abolitionis praeteritorum, ponieważ
Rzplta szczęśliwsza nigdy nie była, jako nadtenzas, kiedy
krzywdę jednego szlachcica probulsabant omnes i sprawiedli-
wość bywała in executione, co że teraz ustalo, omnia in dete-
rius versa, zaczem wszystkim tym, którzy odio pacis et maie-
statis, na stronę przeciwną poszedłszy, honor i ministeria po-
żywych a zasłużonych brali, palety wydawali, kontrybuęye
wyciskali, kadukiem dobra odbierali, kościoły, depozyta ²⁾ szla-
checkie gwałcili, aby amnestya nie była dana, protestował,
albowiem, qui parcit malis, nocet bonis, akta wszystkie, jako
przeciwne prawu i wolności kasować i anihilować; marszałek
tamtej konfederacyi Bronisz, jeśli w żałosnym i pozwolonym
sobie czasie do Rzpltej nie przystąpi, super fidelitatem nie przy-
sięże et in post czynienia machinacyj nie odprzysięże się, aby
był deklarowany pro perduelli et invindicabili, dobra zaś jego
aby były konfiskowane; na egzekucyę sejmu lubelskiego, posta-
nowienie konnej poczty i monopolu, także na legacye zgadzał
się; Gdańsk ad mentem konstytucyi a. 1607 przez komisarzów
sądzić, a in casu contraventionis mandat dać na sejm; doma-
wiał się po dworach szlacheckich stawać i jeśli by takowy znaj-
dował się, aby takiego cum adminiculo officii znosić; naostatek
instancyował za windykacyą zabicia Jmp. Lipskiego, wojewody
kaliskiego, aby vigore dekretów trybunalskich do skutku przy-
wieść, ordynacya ostrogska aby do sejmu była odłożona; za

¹⁾ **P.** Die 23 martii: częstował król Jmć niektórych Impp.
senatorów zaproszonych u siebie w zamku. Drugi bankiet był
u księcia Radziwiłła. Jmp. wojewoda nowogrodzki w pałacu swo-
im także częstował przy muzyce i tańcach.

²⁾ **Cz. II.** Depozyta swoje zabrane we Lwowie u bernardy-
nów wspomniął, upraszając repetitionem onych in bonis tych,
którzy je tam zabrali.

domawiał się teraźby monetę
z której wziętych wielka gm.
kan bożharbi w K starad się
mieszają. Także aby się
niezarys się
z szlachetki

propozycje

Kierwszy

poeciwy

założonym

Jmp. podskarbin nadw. kor. aby circa officium suum był zachowany.

Drugi poseł, uczyniwszy facundam J. Kr. Mei congratulationem i zyczliwą aprekaçyę, ponieważ propozycye dosyć sufficienter senat roztrząsał et equestris ordo do nich się przymówił, nie chcąc J. Kr. Mei rekapitulacyą czynić taedium, in desiderii województwa ad sensum kolegów swoich in pleno referował się ¹⁾.

Trzeci dziękował Jmp. podskarbiemu w kor. za utrzymanie dworu berlińskiego ab hostilitate i nieprzyznanie jemu tytułu królewskiego, a ponieważ Rzplta domina iuris sui a nemine dependens, życzył radę terażniejszą obrócić w sejm i zaraz sejm pacificationis naznaczyć; Sasów primo vere do Pomeranii wyprowadzić, także królowi Jmei, aby królowę Jejmość tu sprowadził, która jeśli być chce koronowana, aby rewokowała, secus zaś, aby przynajmniej była socia vitae; wojsku koronnemu hiberny przebrane, ustawy, miliony moskiewskie w zasługi potracić w wojsku cudzoziemskiego zaciągu, które ma Rzplta erygować, aby regimenty od województw się zwały, na cła aby żaden, komu Bóg miły i poczciwy, protekeyi nie dawał, żydowskie pogłównę, w których podczas tej wojny wszystkich spolia zostały się i sami z nieprzyjacielem dwory, kościoły najeżdżali, rabowali, naprowadzali, namawiali, multyplikować, konsystencye wieczne naznaczyć, aby każdy żołnierz swojej bronił i konserwował, monetę i miary poprawić; a ponieważ 3 ordynacye w Koronie: zamojska, ostrogska i pińczowska ludzi co rok na usługę i obronę Rzpltej iuxta contenta ordinationum wystawiać i dawać powinny, a podczas tej wojny tego nie czyniły, tedy aby to Rzpltej było nagrodzono i zaplaco serio nakazał, a in futurum rigor sub amissione założyć, trybunał skarbowy dla zachodzenia szkód więcej niż niedziel 6 sądzić, oficerowie regimentowi aby byli szlachta possessionati, nie cudzoziemcy (którzy zawadzają) ²⁾ i aby przed szlachtą prymu nie brali; elementiam salva vindicatione privatorum

¹⁾ Cz. II. Po nim wotował Jmp. Wyrozembski, instygator kor., ten najbardziej instygował na adherentów szwedzkich.

²⁾ Cz. I. zawodzą

criminum et iniuriarum pozwolić, ci zaś, co krzywdzili, aby ex loco delicti odpowiadali, sąd na nich ex gentibus, aut palatinatibus postanowić, relacye tu w Warszawie zapisać, forum, ani terminum tym ekscypować nie dopuszczając, łanowe piechoty do porządku przywieść, tym zaś, którzy na rewolucyę czekają, do Rzpltej nie przystępują, spatium czasu ad accedendum naznaczyć i jeśli nie przystąpią—pro hostibus patriae deklarować, dobra ich konfiskować; domawiał się także o sól suchedniową i na pensyę należącą; starostowie aby possessionati byli, wójtostw nie trzymali; dobra duchowne ziemskiej kolacyi, które per abusum w taryfę do hiberny weszły, aby z taryfy wymazane były; strony przeciwnej actus elekcyi, koronacyi, konfederacyi i inne aby kasowane i eliminowane były, ius colonorum według konstytucyi nienaruszenie zachować i pp. Butlerów przy leśnictwie kamińskim, które in iure colonorum należy salva pensione utrzymać, niesłusznie odebrane oddać; Elbląg ludźmi swymi osadzić, aby go Moskwa komu inszemu, jako to vicino nie oddali; zboża szlacheckie przez komisoryat J. Kr. Mci zabrane według dawnych deklaracyj popłacić; naostatek zalecał J. Kr. Mci pietatem et devotionem przykładem króla Zygmunta i innych.

Czwarty nie gotował się na oracyę, bo Moskwa i rozum i pamięć egzorbitancyami pomieszała. Na wystawienie piechot własnych ¹⁾ ze wszystka szlachta piechota [sic], życzył się salwować pospolitem ruszeniem.

Piąty i szósty posłowie prosili o sejm jako najprędszy, domawiali się oraz, aby Sasi chorągwi polskich z konsystencyj swoich nie rugowali, tudzież o komisyę na pogranicze z Moskałem; także o dochodzenie dopominają się szkód, aby przynajmniej successores mieli ius petendi o nie.

Ziemia mielnicka ²⁾ przez posła swego jednego zachowała sobie głos przed czytaniem projektu.

1) Cz. I. ... odpowiedział, ze wszystka ...

2) Cz. II. Ziemia mielnicka zatamowała activitatem, póki nie będzie satysfakcyja in desideriiis suis, osobliwie, że ta exigit Jmp. generał Denhoff wielkie kontrybucyę na ludzi swoich, asekurowany tedy oblięciem Jmp. miecznika, że hoc in puncto aget z bratem swoim, pozwolił activitatem [sic].

Ziemia bielska¹⁾). Pierwszy i drugi posłowie domawiali się, aby Impp. pieczętarze, jako custodes legum przywilejów takowych, gdzie concussio legis i collisio inter cives nie pieczętowali, także aby z księciem Dolhorukim o konfirmacyę traktatu po ewakuacyi wojsk ekspostulować; komisaryat saski, który excedit dyspensowaniem się na kwatery, prowianty i kontrybucye po dobrach szlacheckich, aby był powściągnięty.

Województwo rawskie²⁾): ziemia rawska. Pierwszy poseł poszedł in sensum maiorum.

P. ...ziemia mielnicka: Jmp. Wierzbiecki, Jmp. Łosicki, łowczy drohicki...

¹⁾ **Cz. II.** Ziemia bielska zgadzała się z innymi przed sobą mówiącymi i Impp. Sapiehów rekomendowała.

P. Ziemia bielska: Jmp. Dąmowski, Jmp. Kaczym-ski: tych wszystkich sentyment równy, z prześwietnym senatem zgadzali się na rezolwowane punkta, mówiąc, że „nie możemy przystąpić ad confirmationem sojuszów uczynionych z carem Jmcią i z Jmp. posłem pełnomocnym, póki évacuationem wojsk auksyliarnych non praestabunt“; gdański interes żeby do sejmu ob certas rationes odłożyć.

Notandum, że jeden poseł z ziemi bielskiej rekomendował dom sapieżyński paternae clementiae J. Kr. Mci.

²⁾ **Cz. II.** Województwo rawskie. Jmp. Załuski, starosta rawski, Jmp. Olszewski, łowczy rawski promovit, aby libertacye z kancelaryi wojskowej J. Kr. Mci nie wychodziły, aby ubodzy za bogatych kontrybucyi nie płacili, Jmp. wojewodę i kasztelana rawskiego łasce J. Kr. Mci zalecili, o sejm upraszali i w innych punktach zgadzali się cum caeteris przed sobą mówiącymi.

P. ...ziemia rawska: Jmp. Załuski, starosta rawski, powinszował i dziękował, życząc wszelkich szczęśliwości maiestati.

Kolega Jmp. Olszewski, łowczy rawski, także o złożenie sejmu, libertacye żeby nie wychodziły z kancelaryi W. Kr. Mci, niech ubodzy za bogatych nie płacą; upraszał instancję Jmp. wojewodę rawskiego i Jmp. kasztelana także rawskiego w respekt i łaskę J. Kr. Mci, którzy ciężką od nieprzyjaciela ponieśli fortun swoich ruinę [*sic*].

Drugi domawiał się, aby regimenty, co się erylować będą, były po 100 ludzi, ponieważ tym sposobem mniej oficerów będzie, na których wielkie expensa podejmują się; także nikomu libertacyi nie dawać, aby wszyscy in aequali Rplca zarówno ciężary ponosili.

Ziemia sochaczewska ¹⁾ zatamowała była activitatem ex ratione przykrzających się kontrybucyami Sasów, tandem uspokojona activitatem przywróciwszy deklaracją przed czytaniem projektu salva voce vetandi zachowuje sobie.

Ziemia gostyńska ²⁾. Pierwszy poseł, aby regimenty

¹⁾ **Cz. II.** Ziemia sochaczewska: Jmp. Przeddziecki, wojski sochaczewski i p. Strzeszewski zatamowali activitatem, póki nie odbiorą deklaracyi od tronu J. Kr. Mci, że komisoryat saski non exiget więcej talarów, odstąpili jednak od swojej kontradykcyi za interpozycyą ministrorum status cum hac praecustodione, że ad conclusum do niczego nie przystąpią, póki nie będą satisfacti.

P. Ziemia sochaczewska: Jmp. Przeddziecki, wojski sochaczewski, zatamował activitatem, prosząc, żeby wprzód deklaracyę od komisaryatu otrzymał, żeby już więcej tych talarów od tej ziemi nie wyciągali.

Kolega jego Jmp. Strzeszewski przy tymże uporze stanął protestując się, że i do projektów nie przyjdzie czytania, póki in desideriiis ta ziemia ukontentowana nie będzie i wyszli z izby obadwa.

²⁾ **Kr. I.** Die 24 poseł gostyńskiej ziemi zatamował activitatem rady, że komisoryat saski zgodziwszy się na 2.000 tynfów pretendował 50.000, uproszony jednak ad conclusionem rady głos sobie rezerwował.

P. . . . Domaracki . . . etiam dopominał się sejmu złożenia, na aukcyę wojska pozwalając, żeby oberszterowie byli possessionati, gdy każde województwo będzie miało swój regiment, życząc J. Kr. Mci komisyi radomskiej, aby każdy komisarz dał calculationem z podatków egzekwowanych z skarbu koronnego, żeby lustracya być mogła; legacya berlińska ex certis rationibus niech będzie zatrzymana do sejmu, potem sam się z swymi synami rekomendował łasce i dobroci pańskiej.

od województw denominację miały, oficerowie byli szlachta i musztra językiem polskim; prosił o lustrację dóbr królewskich i duchownych per commissarios iuratos, aby się Rzplta i komisya informowała, jaką hibernę płacić mogą; legację do dworu berlińskiego zatrzymać do sejmu; księciu kurlandzkiemu maioritatem nie przyznać.

Drugi poseł prosił o komisję do Torunia; in reliquo głos sobie rezerwował do projektu czytania.

Tandem limitowana sesya.

Die 26 martii. Województwo brześciańskie¹⁾. Poseł pierwszy — książę Radziwiłł, syn księcia kanclerza W. Ks. Lit., młody i pierwszy raz in functione, jednak indolis bonae et expectationis magnae, do króla Jmci komplement uczyniwszy, ad statum nie powiedział, ale weteranom²⁾ zostawił.

Drugi upraszał, aby J. Kr. Mć, iuxta pacta conventa, iuramento comprobato, zagranicę nie wyjeżdżał; Polska ziemi skutkami spróbowała, adherentów saskich, którzy nieprzyjacielowi we wszystkich złych akcyach asystowali et complicitatem praebuerunt, życzył sądzić, dobra ich konfiskować, zasłużonym rozdać, wszystkie ich pisma, wolności przeciwne kasować i eliminować; naostatek promował, aby J. Kr. Mć ludzi swoich z ekonomij, nie z dóbr ziemskich sustentował³⁾.

Drugi kolega Jmp. N. cum sensu prześwietnego senatu mówił.

Interim książę Jmć kanclerz w. kor. solwował sesję aż do środy.

Die 25 martii. W ten dzień solennem nabożeństwem zabawili się Impp., według święta Zwiastowania Panny Maryi i król Jmć był też nabożny, mają u siebie na obiedzie zaproszonych gości.

¹⁾ **Cz. II.** Odprawiło się województwo brześciańskie. Książę Radziwiłł, kanclerzyc litewski, Impp. Chrzanowski, Machwicz, Nestorowicz, Godębski, Orzeszko zgodzali się na sejm [etc.].

P. ... do kontynuacji głosów według zwyczajnej godziny 9 zasiadł król Jmć, przystąpiło województwo brzeskie-litewskie [etc.].

²⁾ **Cz. I.** ... ale to weteranom...

³⁾ **P.** ... Jmp. Nestorowicz, chwając godne zdania

czego Polska z temi skutkami
Torunia, a adherentis saskimi
la
weterani

V.

Trzeci poseł zgadzał się in sensu pierwszym.

Czwarty życzył pacta conventa renouować, o armaty przez Moskwę zabrane upomnieć się.

Piąty życzył sejm pacificationis i prosił o niego.

Powiat piński wywiódłszy cirkumstancye terażniejsze i coby należało czynić, życzył unionem animorum et armorum, sejmu pacificationis i ewakuacyi Moskwy; interregnum także jest dwojaki: przez odjazdy i fata królów, że non obest statui praesenti, ekskuzował.

Województwo chełmińskie nie miało posłów.

Województwo mściławskie ¹⁾. Pierwszy poseł Jmp. W ołłowicz, referendarz W. Ks. Lit. upraszał o zachowanie i egzekucyę praw, także ewakuacyę wojsk moskiewskich, naostatek J. Kr. Mci za referendaryę sobie daną [dziękował].

Drugi poseł upraszał o legacyę, jako najprędszą do cara Jmci i ewakuacyę Moskwy.

Impp. senatorów, prosił o sól suchedniową, o złożenie sejmu i o wolną defluidacyę.

Trzech kolegów tegoż województwa najbardziej instabant o eliberacyę księcia Jmci Wiśniowieckiego i zabranych obywatelów na stolicę, zrujnowanych rekomendowali łasce i respektowi J. Kr. Mci.

Powiat piński: Jmp. Godebski cultissimo sermone prosił o prędką konkluzyę tej rady, o sejm, o mandaty na opresorów, żeby im kazać distinctissimam causam, nie przepominając zabrania in proprio nido księcia Jmci Michała Wiśniowieckiego.

Kolega Jmć w tejsze materyi mówił.

¹⁾ **P.** Województwo mściławskie za księciem Wiśniowieckim, naznaczyć legacyę do cara Jmci i najpotrzebniejsze wyrazić materye; reprezentować w instrukcyi, jak wiele wsi jest popalonych przez wojsko cara Jmci; księcia Jmci Czartoryskiego ad dandum iustificationem według skarbu litewskiego na trybunał zapraszał; na tych, którzy arbitrio ausu ojczyznę niszczyli, ojczyznę dopomagali królowi szwedzkiemu asystować, prosił o egzekucyę, jako sancita sejmu lubelskiego każą.

Eadem proposuit i kolega Jmci.

które
V

E. Wolna

W Ks. Lit. sibi konse
równocześnie

Województwo malborskie nie miało posłów ¹⁾.

Województwo braclawskie. Pierwszy poseł Jmp. Miączyński, podskarbi nadw. kor. ²⁾, amnestya aby nikomu pozwolona nie była manifestował się i prosił, aby sąd in instanti na delinquentes pod laską marszałka konfederackiego naznaczyć, deputatów z województw wysadzić, ci zaś, którzy się contra maiestatem et iura regni porwali, a teraz do Rzpłtej powracają, aby do konfideneyi przypuszczeni nie byli, obawiając się, za rewolucją do narowów [aby] się nie wrócili, albowiem ani oracz, ani ubogi szlachcie nie zbuntuje wojska, nie zrobi związeku, p. Baranowski chyba mu pomoże.

1) **P.** ... ex quo, że generał pruski nie stanął.

2) **Kr. I.** Podskarbi nadworny w głosie swoim ruiny swoje przez Szwedów opowiedziawszy, że mu na Wołyniu spalili 120 wsi, intulit, że się król zawiedzie przez amnistyę na zdrajcach i przytoczył że by rugować potrzeba wszystkich tak, jako niegdy Radziejowskiego, przydał inszy — kiedyby się był natenczas sam Chrystus rodził, toby był woły wzięść kazał i z stajni betleemskiej, którego po zakończonej wojnie widząc stojącego przy tronie króla Kazimierza posłowie porwawszy oknem z tej izby wyrzucić chcieli etc.; wywodził to, że ci wszyscy, uchowaj Boże rewolucyi, pójdą znowu in partes sveticas na co oni tylko głowy pozwieziali, a drudzy jakoby dormientes dysymulować musieli.

P. ... o sądy na adherentów szwedzkich, także i na tych którzy privata auctoritate sól brali w żupach obudwu, doniosłszy, że 25.000 beczek wybrali, rachując jedne po 32 tynfów, bałdwanów [sic] 320 wywieźli; port na Śląsku solny żeby miał liberum passum, przydając elogium Jmp. marszałkowi sandomierskiemu życzył, aby za dyrekcją Jmci mogła być mogiła usypana, jako niegdy za Rafała Granowskiego na gliniańskim polu stanęła; życzył jako najszczęśliwszego panowania J. Kr. Mci.

Drugi poseł Jmp. Liniewski, łowczy kijowski, na erekcyę wojska pozwolił, tylko ut retrudatur auxiliaris miles, nie chcąc przepominać instancyi za Jmp. strażnikiem kor., księciem Jmcią Wiśniowieckim i episkopem łuckim, tudzież za innymi; o sądy relationis prosił, gdyż bez nich krzywdy wielkie ponoszą, o prędki sejm i salva auctoritate konfederacyi sandomierskiej; wyliczał

San Baranowski; Ale chyba mu pomoże.

P. Sobolewski upraszał J. Kr. Meci, aby był przy swoim urzędzie podskarbstwa nadw. zachowany, życzył skład solny pod Krzepicami założyć; dziękując księciu Jmei prymasowi powiedział: „żał się Boże, żeś W. Ks. Mé nie przed 15 laty na tej godności, bobys był nie mówił na Szwedów, że to goście, nie nieprzyjaciele idą nasi!“. Dziękując także Jmp. marszałkowi W. Ks. Lit., przypomniawszy gliniańską i Granowskiego marszałka, życzył mu, aby łaską swoją zdrajców Rzpltej do zguby przytłumiwszy, mógł mówić: „niech zdrajcy nie powstają!“...

bym

Drugi zgadzał się na erekę wojska *salvis iuribus* województwa braclawskiego; domawiał się aby urzędy *terrigenis* rozdawano, kozaków wyprowadzono, delinquentes bez ekscypcyi sądzono, na p. starostę bobrowskiego i jego pułkowników wielką aklamacją o zdrajce i rabunki czynił.

Trzeci: trzy rzeczy, t. j. religio, *iustitia* et *securitas* utwierdza i utrzymywa państwa, które Rzpltej bardzo rekomendował; biskupom, aby się na wojsko przyłożyli, perswadował; życzył manutencyi sojuszu; uzurpatorów skarbu koronnego, Gdańsk, Toruń przez komisarzy sądzić, kozaków rugować, wojsko wystawić.

pietas

Czwarty upomniął się, aby Jmp. wojewoda chełmiński *det rationem* traktatu, że teraz tak wielkie wojska moskiewskie *in viscera regni* wprowadzone, przywrócenia armat zabranych, *fortec* opanowanych, ewakuacyi kozaków, erekcyi wojska ta-

dobra popalone niektórych Iehmościów, singulariter Jmp. kasztelana wołyńskiego i chorążego podlaskiego uskarżając się na Jmp. starostę bobrujskiego, który z komisarzem swoim p. Rusieckim *exegerunt* 60.000 talarów bitych ze 3.000 dymów; *usurpatores* skarbu koronnego i ci, co przeszkadzali do dochodów stołowych W. Kr. Meci, aby byli surowo sądzeni.

Po nim Jmp. Woliński, starosta lityński, Jmp. Ozaryna [*sic*] *in eodem sensu*, tylko Jmp. Kordysc [*sic*] skonfundował się, czytając z karty: jak mu upadła na ziemię — *obtcuit*.

Zaraz ministri wstawszy szli *ad thronum*, zaczął Jmp. podkanclerzy lit., mówiąc Iehmościom z karty czytającym J. Kr. Meci *consensum*, solwował sesję do jutra [*sic*].

kiego, któreby tylko non consumeret fruges; ci którzy bez listów przypowiednich, aby byli z zaciągnionymi pro rebellibus deklarowani; prosił o sejm, także i ekspostulacya o księcia Mezyka, aby się utrzymał od opresyj ciężkich i egzorbitancyj w księstwie koreckiem.

Piąty, młody niedługo zabawił.

Tandem sesya przez Jmp. podkanclerzego W. Ks. Lit. na dzień jutrzejszy limitowana.

Die 27 martii. Województwo mińskie. Poseł pierwszy: lubo się prowincya litewska zgodziła na pewny podatek pro subsidio wojska, ale że pośledniejsza od województwa ob rationem ruinae zaszła refleksya, na uchwałę tego podatku nie pozwalając, życząc pogłównie żydowskie augere; na opatrzenie securitatis sejm lubelski egzekwować; na amnestyę nie pozwalając, ale aby iniuriatores za prywatne crimina sądzeni byli; dobra nejburskie i duchowne fundacyj ziemskich gaudeant immunitatibus, według prawa do hiberny należące.

Drugi domawiał się o konfirmacyę pactorum conventorum i wszystkich praw per novum dyploma, o sejm i sąd na delinquentes, także o legacyę do cara i komisyę na uznanie szkód pogranicznych; na p. starostę mińskiego, że dobra szlacheckie kadukiem zabierał, czynił aklamacyę.

Powiat mozyrski nie miał swoich.

Powiat rzeczycki życzył¹⁾ ordynacyę ostrogską odłożyć do sejmu salvis iuribus praetendentium; dobra nejburskie circa immunitatem zachować, sejm naznaczyć, kozaków ewakuować, prawa na dobra królewskie konferowane nienaruszenie utrzymać.

Województwo pomorskie nie miało posłów.

Województwo inflanckie²⁾. Poseł jego życzył immunitatem bonorum terrestrium reasumować, Moskwę wyprowadzić, na podatki do innych województw sensum referował, za ks. Mezykiem o przyznanie indygenatu instancyował, ale na to zgody nie było.

1) **P.:** ...Jmp. Biskink, praemissis aliis punctis, prosił, aby ordynacya ostrowska przy domie ksiąząt Ichmościów Radziwiłłów zostawała, o złożenie sejmu et repraesentavit desolationes privatorum personarum.

2) **P.:** ...serio za księciem Jmcią Wiśniowieckim instabat.

za zaciągnięciem
1/20

inhibicja

72

72

12

Województwo czernihowskie¹⁾. Obadwa posłowie najbardziej wyprowadzenia Moskwy domawiali się.

Po skończonych equestris ordinis głosach Jmp. marszałek konfederacki uczynił mowę do J. Kr. Mci, dziękując za wysłuchanie desideriorum, do ugruntowania zaś securitatis internae kombinacji inter cives życzył uczynić, obowiązki nadwątlone inter maiestatem et libertatem ugruntować; interregnum vi konjunktur wymuszone znieść, scripta strony przeciwnej maiestati et libertati derogantia in perpetuum condemnare i eliminować, do obmyślenia securitatis externae rozumiał być sprawiedliwość i siły własne, któremi życzył agere fortia i szukać nieprzyjaciela in nido suo, aby się in caput nostrum tymczasem nie umocnił, życzył korespondencyi z postronnemi przez legacye, szukając na targu interesów Europy całej środków do uspokojenia tego królestwa, salvo jednak utili et honesto tractatu; życzył sejmu, ewakuacyi Moskwy, eliberacyi księcia Wiśniowieckiego, securitatem osoby i dóbr Jmp. strażnika kor., oddania dóbr Jmp. podkomorzego kor. przez ekspostulacyę do cara Jmci, który involat in iura narodu wolnego, aby J. Kr. Mć windykował prawo swoje, instancyował za sukcesorami Jmp. starosty żmudzkiego i prosił J. Kr. Mci o zdanie ad praemissa.

Potem Impp. ministri szli do tronu, skąd Jmp. podkanclerzy kor.: — „ekspedyowane in rem boni publici equestris ordinis deklaracye są nietylko wdzięczne J. Kr. Mci i przyjemne, ale daleko bardziej kontentujące sollicitudinem paternam i serece jego pańskie, kiedy te salubria media ad executionem przywiedzione będą; teraz J. Kr. Mć supremi sui sensus et assensus deklaracyę zatrzymywa do uczynienia relacyi hetmańskiej i rozgoworu²⁾, także wysłuchania głosów sena-

1) **P.:** ... zgadzało się z prześwietnym senatem, osobliwie narzekania na Jmp. starostę bobryskiego [*sic*]; egzorbitanci ut in foro ubiquinario sint punibiles.

Jmp. Kreszkowski [*sic*] tegoż województwa poseł drugi: ażeby gaudeat possessione starostwa kleszczelowskiego, mając ius communicativum, gdyż niesłusznie Jmp. Dąbski, starosta nakielski, importunuje się do tego starostwa.

2) **P.:** ... deputatów od skarbu koronnego i W. Ks. Lit., odłożył sesyę do jutra na zwyczajną godzinę 9.

torów, których vota nie były, a tak jutro słuchać deklaruje i sesję na godzinę zwyczajną limituje⁴.

Die 28 martii. Sesiya dzisiejsza wielce zatamowana była wezorajszą akcyą p. Polensa, pułkownika dragonii wojska kor., który Jmp. Rudzińskiego²), posła ziemi czerskiej w stancyi Jmp. starosty liwskiego kilka razy pchnął szpadą; mocno tego popierali posłowie i dotąd do niezego przystąpić nie chcieli, dokąd pod wartę marszałkowską nie był wzięty³). Sam tedy Jmp. marszałek w. kor. z dwoma czerskimi posłami ex loco consilii do pałacu swego odjechawszy posłał swoją wartę po p. Polensa, który zaraz wzięty i ma być indebite sądzony. Więc gdy się ten motus uspokoił, zagał sesję Jmp. marszałek konfederacki, podziękowawszy J. Kr. Mei za naznaczenie wotów senatorskich audyencyą; prosił o pacyencyę. Zatem⁴) dany głos Jmp. wojewodzie sandomierskiemu. Prosił też o głos Jmp. podkomorzy łęczycki i nieco zatrudnił, ale supersedował.

Jmp. wojewoda sandomierski przyznał konfederacyi, że jest dobra i na dobrym fundamencie, ekskuzując akcyę swoje, które różnie w terażniejszych konjunkturach tłumaczone były, że nigdy nie był królowi Jmei nieżyczliwy i cokolwiek czynił, to nie było in derogationem konfederacyi, ale in cogni-

Eadem die nad wieczorem w pałacu Jejmość Wołczyńskiej przy ochocie zwadził się Jmp. Polens, oberszt-lieutenant z pułku Jmp. Rybińskiego z Jmp. Rudzińskim, kasztelanicem czerskim i posłem tej ziemi, którego trzy razy w obie ręce bezbronnego pchnął szpadą, dostało się i w bok. Aresztem przykryto.

1) **Cz. II.** zatamowana activitas od posłów księstwa mazowieckiego etc.; w **Kr. I.** pod d. 28. III. umieszczony łaciński „nagrobek“ *Duńczykom z racyi przegranej w walce ze Szwedami, oraz wierszyk na Szwedów ze wzmianką o ukaraniu przez cara Piotra dwu generalów.*

2) **Cz. I.** ... Rudzińskiego kasztelanica ...

3) **Cz. II.** długo recusabat oddania jego do sądów marszałkowskich Jmp. hetman w. kor., ale gdy ferventissime o to instabat equestris ordo, kazał go oddać etc.

4) **Cz. II.** absente Jmp. wojewody wileńskiego.

tionem¹⁾ quid opus esset w tem zamieszaniu, życzył materias status stante confederatione do sejmu odkładać, a podatki uchwalone wybrawszy do skarbu importować; iniuriatores skarbu koronnego aby dali strictam rationem; pro summo fundamento w tej konfederacyi rozumiał być (konfederacyę) inter maiestatem et libertatem, a nie wiedząc co się z opuszczonemi dzieje fortunami, prosił o zakończenie rady i pokój jako najprędszy.

Jmp. wojewoda trocki²⁾ za krzesło podziękowawszy, quo ad puncta sensum senatu aprobował.

Jmp. wojewoda inowrocławski³⁾, generał wielkopolski, i ten, nie nowego nad zdania senatorskie nie przydał.

1) **Cz. II.** ... i nie myślił quidquam mali przeciwko konfederacyi sandomierskiej przez złożenie od siebie zjazdu pod Korczynem, owszem, widząc, że niektórzy Ichmość odstępować byli poczęli od tej konfederacyi, chciał oną przez ewokacyę prowincyi małopolskiej manutenere; adhaerentibus parti adversae instabat o amnestyę do J. Kr. Mci, exceptis iis, którzy dwory najeżdżali, palety na kontrybucye wydawali et authores byli incendiorum dóbr szlacheckich; sancita sejmu lubelskiego ad executionem przywieść życzył.

P. ... że podatki sejmowe na nic się obróca, jeżeli do skarbu nie będą odesłane, dziękował Impp. hetmanom kor., ministris status, osobliwie księciu prymasowi za nieustające fatygi i prace koło dobra Rzpltej podjęte; któryby się komisarz tykał tych podatków, reddat irremissibilem calculum na trybunale skarbowym; zgadzał się z Ichmościami mówiącymi przed nim, prosząc jak najprędzej o konkluzyę tej rady.

2) **Cz. II.** Po nim Jmp. Ogiński, wojewoda trocki: ten krótkim komplementem podziękował J. Kr. Mci za konferowane sobie województwo trockie; za domem swoim i sukcesorami Jmp. starosty zmudzkiego instabat do J. Kr. Mci; do propozycyi rady nie przymawiał się, ex quo ta materya dość obszernie discussa tak od senatu, jako et ab equestri ordine.

3) **Cz. II.** do uspokojenia Rzpltej i do konfidencyi najskuteczniejsze być sądził i uznał medium — amnestyę: przecież przeciwko tym, którzy wazyli się podnieść sacrilegas manus przeciwko J. Kr. Mci i Rzpltej, aby sąd był formowany, upraszał.

*Hetmanek
nie decyduje*

Konkluzya

interim

Jmp. wojewoda podolski podziękowawszy za krzesło, uważając divini oraculi słowa, na których wszystkie zawisły prawa, quod nam esset maximum mandatum na obmyślenie securitatis internae, aby wszyscy J. Kr. Mć kochali i aby J. Kr. Mć wszystkich kochał¹⁾. „Kiedy nie tak obowiązki J. Kr. Mci i prawa surowe zniewalają cives, jako miłość obopólna inseparabilis et insuperabilis nexus i gdy J. Kr. Mć będzie nas kochać, — uczuje co cierpimy, będzie wiedział, czego chcemy“;

¹⁾ **P.:** ... co się tyczy externae securitatis, uczyni relację Jmks. biskup warmiński, jakośmy na konferencyi mówili, zniósłszy się z Impp. hetmanami kor. i W. Ks. Lit.; prosił króla Jmci, aby i tym uczynił dobrą otuchę, co zagranicą siedzą i odzywają się, dając przykład z ewangelii, że z 99 owieczka zginęła, szukał jej ewangeliczny Pan i znalazłszy ją, włożył na ramiona swoje; Jmp. wojewodę kijowskiego respektowi i dobroci rekomendował J. Kr. Mci; instancye za księciem Jmcią Wiśniowieckim, kasztelanem wileńskim, Kamieniec, Św. Trójca i Żwaniec, żeby miały suplement od W. Kr. Mci: przedtem na te fortece po 50.000 ze skarbu dawano, teraz nie widząc żadnego jurgieltu od Rzpltej, musiał swemi założyć wojny J. Kr. Mć. P. K. krakowski na utrzymanie ich [*sic*]; Częstochowa żeby od hiberny była uwolniona z dobrami, przypomniał interesa artyleryi koronnej, że ma być na terażniejszą erekcyę 24.000, na 20.000 wynosi funtów prochu 130.000, na wystawienie armat trzeba kosztu do pielowania [*sic*] ich; zakończył summo voto.

Jmp. wojewoda smoleński Koss dziękował za krzesło, cum colligatis przystąpił do pocałowania ręki J. Kr. Mci; nie zabierając czasu swoim głosem, tylko ad vota et sensus prześwieznego senatu referował się.

Na początku tej sesyi był fremitus wielki od postów mazowieckich na p. Polensa, tamując activitatem, musiał Jmp. marszałek w kor. z Jmp. pisarzem płockim jachać; z pod aresztu hetmańskiego wzięto Polensa pod wartę marszałkowską, tandem Jmp. podkanclerzy kor. a maiestate powiedział, a że wczorajszy przypadek nieszczęśliwy stał się, czego król Jmć animitus indolescit, dzisiejszy extraxit czas, a rozumiejąc relacyę obszerną Jmp. bełzkiego, zaczem solwował sesyę do jutra.

ad externam securitatem referował się na relację hetmańską, upraszał o klemencję i tym, co są zagranicą i odzywając się szukającego przykładem dobrego pasterza, dla jednej owieczki 99 opuszczającego; za Jmp. wojewodą wileńskim instancyował, aby J. Kr. Mć powagą swoją zachodzące W. Ks. Lit. niechęci uspokoić raczył, a fortece, jako arcana regnorum pieniędzmi i prowiantem opatrzył; upraszał za Jmp. kasztelanem krakowskim, aby król Jmć naznaczył dla likwidowania expens na fortyfikację Kamieńca ¹⁾ łożonych, na którą przez konstytucję sejmu lubelskiego po 30.000 naznaczono.

Jmp. wojewoda smoleński podziękowawszy za krzesło in sensu zgadzał się z inszymi.

Tandem Jmp. podkanclerzy kor. od tronu: „ponieważ casus wczorajszy, nad którym J. Kr. Mć ubolewa czas rady extraxit, a głos wielmożnego wojewody bełzkiego, hetmana w. kor. następujący do uczynienia relacji niemałego potrzebuje czasu, tedy J. Kr. Mć sesję na dzień jutrzejszy limitować raczy“.

Die 29 martii ²⁾. Jmp. wojewoda bełzki, hetman

¹⁾ Cz. II. ... Kamieńca i Św. Trójcę...

²⁾ Cz. II. Die 29 martii w sobotę zaczęła się sesya od votum Jmp. wojewody bełzkiego, hetmana w. kor. tenore sequenti:

„Nie zwykłem nigdy, Najjaśniejszy Królu, Panie Mój Miłościwy! w żadnej i najmniejszej usłudze publicznej ociągać się, ale z drugimi Imm. zawsze tam znajdowałem się pospołu, gdzie pokazywała potrzeba i teraz, kiedy niby na gwałt do ratunku ojczytych praw, do utwierdzenia na tronie W. Kr. Mci, wraz z drugimi być tu należało, nie omieszkał był pewnie terminu, gdyby mi nie słabe zdrowie przyczyną, które ledwo co się poprawiło—zaraz tu stanąłem z winną rewerencją W. Kr. Mci, weneracją księciu Jmci prymasowi i prześwietnemu senatowi et debito cultu ku Jmp. marszałkowi konfederacyi, całemu equestri ordini; Impp. i braci.

Do punktów rady podanych tak się krótko przymawiam.

Ad 1 et 2 punctum: dla ubezpieczenia na tronie W. Kr. Mci konfidencyi między wszystkimi trzema stanami życzylbym,

w. kor. dla opatrzenia internaе, externaе securitatis życzył poparcia konfederacyi, pacta conventa przez nowe dyploma confirmować, na uprzątnienie wszelkich skrupułów potrzebne być rozumiał przez ks. prymasa, senat i marszałka konfederac-

poparcie konfederacyi sandomierskiej cum omni renovatione vinculorum, życzę, żeby książę Jmć prymas i cały senat uczynili protestacyę przeciwko tak traktatowi altransztadzkiemu, jako też abdykacyi rozgłoszonej, tudzież i Jmp. marszałek imieniem equestris ordinis, to już będzie ubezpieczenie majestatu J. Kr. Mci doskonałe. Wzajemnie śmiem suplikować J. Kr. Mci, ażeby pacta conventa, jako też i dyploma dane Rzpltej potwierdzić raczył a tak nowe obowiązki invicem uczynione dawną robią między stanami konfidencyę, nam potrzebną a nieprzyjacielowi straszną. Sejm pacificationis potrzebny widzę i o niego suplikuję, czas upatrzywszy, salva confederatione sandomiriensi pod tymże marszałkiem. Za abolitionem praeteritorum, aby się tem bardziej krzewiła między stanami konfidencya, uniżenie dziękuję, praecautioem zaś futurorum per extensionem rygorów w konfederacyi sandomierskiej wyrażonych, ne similia contingent, widzę potrzebną.

Ad 3 — to jest pewna, że miasta zdobią prowincye, bogacą państwa, ale Gdańsk wcale rujnuje Polskę, kiedy sam sobie stanowi praetia rerum, miary pro libitu podnosi, zdawna czyni krzywdy, teraz zaś czyni rebelię oczywistą, przeciwko W. Kr. Mci i całej Rzpltej pokazał, bo nietylko pieniędzmi, ludźmi, naostatek armatą, amunicyą nieprzyjaciela przeciwko Rzpltej suplementował, zaczem jako rebelles et perduelles, czyli w sądach Impp. pieczętarzów, czyli przez komisarzów sądzić, dawszy im moc exnunc do odebrania portoria i gabelle, bo te trzymają przeciwko prawu. Podatki zatrzymane niechaj wszystkie odda, a te portoria i gabelle na wojsko koronne obrócić, z którego wojska Impp. komisarzom securitas i assistentia być może, a teraz, że 30 miedzierzów ze 20 niechaj da Rzpltej z amunicyą, na wojsko z milion, tudzież piechoty ze 3.000, a reasumować dawne prawa, żeby gdańszczanie do nas jeździli, pod utratą, żebyśmy nie spuszczaali, wszakże to bywało, rudera testantur w Kazimierzu tak pięknych śpichlerzów.

Ad 4 — końca szwedzkiej wojny jako najprędzszego a któż-

kiego nomine equestris ordinis przeciwko traktatowi altransztadzkiemu solennej manifestacyi uczynienie; życzył sejm pacificationis, co zaś należało ad abolitionem praeteritorum et praecautiohem futurorum, to sobie ma być jako najgruntowniej

oboje

by nie życzył? o ten się starać! byle gruntowny, pożyteczny i najbardziej być mógł, jako najdoskonalej i najprędzej potrzeba, bo już ledwo spirare możemy pod tak wielkimi niedyskretnego wojska auxyliarnego ciężarami i śmiem suplikować W. Kr. Mci, ażeby ci auxiliares więcej Polski nie niszczyli, ale kiedy tu nieprzyjaciela niemasz, ażeby z nami wraz szli w kraj pomorski, toż było i dawno zdanie moje, ażebyśmy byli szukali kwater zimowych wszyscy wraz zagranicą—w Pomeranii, a kiedy my będziemy w cudzem państwie wojnę prowadzili, toć nieprzyjaciel będzie obligowany tam się bawić, a tam się bawiąc externae providebimus securitati, ab intra także rozumiem być securitatem, bo nie kładę, żeby kto nie mając potencji, do którejby się przytknął, miał co tu moliri.

Ad 5 — uznała Rzplta, jako siła szkoduje, że zawczasu własnych sił i proporcyalnych nie obmyśliła, a chociaż sejm lubelski dość przezemnie wziął był sposób doskonały do uformowania i konserwowania onych, co i grodzieńska confirmavit rada, odsyłając pro executione do trybunału radomskiego, ale dwa trybunały: pierwszy łucki, drugi lwowski do tego przyjsć nie mogły, trzeci zaś, we Lwowie, to przywiódł w r. 1708 zgodnie, bez kontradykcyi i już Impp. komisarze województw sami między sobą dymy pomiarkowali i ludzi i kiedym się zabierał ad executionem, aliści niektóre województwa przez legacye do nas trudniąc zatałowali executionem; jeżeli tedy terażniejsza rada tę deklaracyę trybunału skarbowego mieć chce pro rato, upewniam, że będzie ukontentowana w wystawieniu piechot dymowych Rzplta; jest jeszcze i drugi sposób łatwy do wystawienia piechot, przypomniawszy sobie, życzyłbym wziąć przed się seriam disquisitionem łanów w każdym województwie przez poprzysiężonych komisarzów, którzyby nikomu faworu nie czynili, a tak rozumiem, że by i z tych był nie mały akces piechoty, ale piechota bez oficerów być nie może, na tych tedy ex ultima consumentia i innych podatków, które ubogich ludzi nihil afficient, życzę gażę obmyślić.

obwarowane; magistrat gdański przez ministrów sędzić, który aby dał 3.000 piechoty, 30 dział, 10 moździerzy i na subsydyum wojska milion; życzył dawne prawa reasumować, aby do nas sami gdańszczanie po zboże jeździli, jako rudera spichlerzów w Kazimierzu świadczą, a że nam wojska auksyliarne ciężkie, tedy trzeba wojnę do Pomeranii przenieść, Rzpltej sfolgować, tam kwater wojska i pokoju szukać, dragoniom

Dragoniam jest także potrzebna, która in parte z pieniędzy cara Jmci jest erygowana, ta tym żołdem bez zimowej konsystencyi żadną miarą subsistere nie może.

Ad 6 — na legacyę do cara Jmci rozumiem, że zgoda będzie uniwersalna całej Rzpltej, a śmiałybym najpierwej cara Jmci o to upraszać, ażeby te wojska, które tu znajdują się i tak ciężko premunt Rzplte, do Pomeranii wraz z nami szły i niewprowadzone w granicę Rzpltej in futurum były bez woli jej. O egzekucyę traktatu i innych obligacyj cara Jmci, reprezentując to carowi Jmci, jako ruinę swoją niepowetowaną lat kilka w sobie bawiła nieprzyjaciela Rzplta, dając czas carowi Jmci przywozić wielkie siły swoje do perfekcyi i kraje swoje jako najgruntowniej asekurować — to już pierwsze meritum; drugie — że w nieszczęściu swoim ostatniem statku dotrzymała; trzecie — że wojskiem swoim koronnem Krassawa kupy adherentów koronnych natenczas wojsko litewskie utrzymała, co wszystkich jeżeli nie 30 to 40.000 czyniło. Są (sąd) [sic] i w ręku moich obietnice cara Jmci listowne i Impp. ministrów, ale i sam Jmp. Daszkow non negabit, co tak wiele razy imieniem pryncypała swego deklarował. Księcia Jmci Wiśniowieckiego eliberacyę potrafi nieporównana dodać W. Kr. Mci, o co najuniżeniej proszę. Jmp. strażnik nic niewinny do teźże recurrit łaski W. Kr. Mci i Jmp. podkomorzy kor. Jasną Górę tak wielu cudami sławną całej Rzpltej i W. Kr. Mci respektowi zalecam.

Ad 7 — legacye do dworów cudzoziemskich są bardzo ex congruo Rzpltej i dla honoru jej potrzebne, żebyśmy pokazali, że i u nas non desunt ingenia decora et capacia, a tak cudzoziemcy nie usłużą nam, jak my sobie sami.

Ad 8 — ósmy punkt o fortcach, tak kamienieckiej, jako i Św. Trójcy rozumiałbym, aby Rzplta raz już z poblizszych województw, jako to podolskiego, wołyńskiego i ruskiego, tak na

należyte obmyśleć i całym wojskom konsystencye; legacyę do cara Jmci ekspedyować, aby więcej nigdy bez konsensu Rzpltej wojsk swoich in viscera jej nie wyprowadzał; na praesidia i fortece raz na zawsze powiaty i pieniądze obmyśleć i naznaczyć; artylerya na terażniejszą kampanię być nie może, kiedy Szwedzi jedne działa poroztrzaskiwali, drugie pozabierali, na co wielkiego trzeba kosztu; aby, car Jmć zabrane z fortec na

garnizony ich, jako na fortyfikacye nowych robót i pro praesidio ludzi koszt raz na zawsze na nich obmyśliła.

Ad 9 — wyprowadzania porządnej artyleryi koronnej na przyszłą kampanię nie widzę sposobu, nie chcę zawodzić W. Kr. Mci i Rzpltej, kiedy jedne z arsenałów król szwedzki iure belli pozabierał armaty, a ze lwowskiego wszystkie poroztrzaskiwał i gdyby była nie dana z pieniędzy cara Jmci pewna suma na zwiezenie metalu do Kamieńca i resztaby metalu zginęła, a tak pieniędzy naprzód trzeba na kupienie metalu do Kamieńca i czasu na przerobienie na nowe sztuki, co na tę kampanię ullatenus być nie może. Imp. krakowski non deerat pilnością w tem et capacitate, którego łasce J. Kr. Mci zalecam, chybaby ten sposób, aby car Jmć białocerkiewską i innych fortec oddał armatę, to taby na tę kampanię służyć mogła, tudzież i ode Gdańska wojsko aktualnie służące, te, które W. Kr. Mć na tronie utrzymuje, swobód i praw dawnych Rzpltej dotrzymuje, widzę, że się tu nie pomieściło, więc go miłościwej łasce W. Kr. Mci i całej Rzpltej rekomenduję, bo te bez zimowych konsystencyj i hibern od 3 lat, jako i teraz kilkadziesiąt chorągwi nie mają konsystencyi, które żadną miarą nie mogą wcześniej być wyprowadzone na kampanię, bo nie są capaces, bez żołdu lat kilkanaście w ustawicznych pracach było, a co czyniło z relacyi W. Kr. Mć i cała Rzplta wyrozumie. Jezeli zaś kto swawolny, albo pozwalający sobie nie według ordynansowi merito wykroczył, całemu to wojsku imputari nie powinno, na złych jest sąd i kara, dobrym zaś nagroda i wdzięczność być powinna.

To nadewszystko, żeśmy się intruzora i opresora pozbyli, a doczekaliśmy się widzieć tak W. Kr. Mci na tronie w Polsce, jako też i całą Rzpltę tu zgromadzoną, a tak nulla dura videtur esse curatio, cuius salutaris exitus sit.

poroztrzaskiwali
L chybaba

(Karę)
(wynny)
szkotine

szych armaty oddać kazał; naostatek rekomendował J. Kr. Mściwojowi, aby dobrym łaskę swoją pokazał, a złych karał.

Tu czytana czterech kampanij za jego buławy odprawionych relacya ¹⁾.

Książę Radziwiłł, wojewoda nowogródzki ²⁾, za krzesło podziękowawszy, zakładał securitatem internam na klemencyi pro praeterito i założeniu rygoru in futurum, externam zaś na wystawieniu własnych sił, życzył ekspedyować ablegatos dla korespondencyi i porozumienia się z postronnymi, byle się tylko w materji Rzpltej schodząc nie intrygowali, a konfederacyę do zupełnego trzymać pokoju.

Jmp. wojewoda płocki wywodził powinność ministrów i hetmanów, najpożyteczniejszą rzecz rozumiejąc, gdy każdy minister i urzędnik noscit officium suum i według niego sprawować się będzie, a Rzplta, jako należy z swojej strony egzekucyę i aplikacyę korespondować będzie, inaczej prawa nie nie waży, gdy ich nie zachowują, ani egzekwują.

¹⁾ **Cz. II.** Po votum czytał Jmp. Radgowski relacyę czteroletniej kampanii wojska koronnego.

²⁾ **P.** Potem dany głos księciu Jmci Radziwiłłowi, wojewodzie nowogrodzkiemu, który praemisso voto pulcherrime et exhibita veneratione maiestati winne oddawał dzięki za krzesło.

Colligati niemal wszyscy, co w senacie siedzieli, assistebant ad osculum dexteræ regiae.

Pokazał zdanie swoje we dwóch solidacyach: pierwsza, ut rigor extendatur na egzorbitantów i innych, amnestya może być; druga konfidencya inter maiestatem et Rplcam, ewakuacya auxiliarii militaris, sejmu złożenie, to internæ competit securitati, externæ zaś—akucya wojska potrzebna, nie przepominając księcia Jmci Wiśniowieckiego Michała, aby interposita regia maiestate, mógł J. Kr. Mściwojowi pristinae onego reddere libertati, rekomendując w łaskę Jmp. marszałka nadwornego lit.; Częstochowę respektowi pańskiemu i Rzpltej zalecił, konfederacyę sandomierską zakładając pro basi et fundamento tuitionis maiestatis: póty nie rozwiązać się z niej, póki generalna malitia zgodnie nie nastąpi [*sic*]; podziękowaniem Ichmościom primatibus zakończył.

Jmp. Zieniewicz^a, wojewoda miński¹⁾, za krzesło podziękowawszy zgadzał się z innymi.

Jmp. Czermiński, kasztelan kijowski, dość obszernie egzagerował strony przeciwnej adherentów akcyę, swoją kaptuwacyę i inne persekucyje; przeciwko amnestyi protestował się, aby ci prewarykatorowie, którzy rewolucyi czekając jeszcze się swego spodziewają Mesyasza, według swoich narowów nie odpadli; prosił o naznaczenie sądu i nieodwłocznej kary.

Jmp. Liniewski — wołyński, Łaszcz — bełzki, Nowosielski — nowogródzki i rypiński kasztelanowie, czyniąc różne podziękowania J. Kr. Mci i za różnymi instancyje; quo ad punkta wyższe vota aprobowali.

Tandem ks. Jmć kanclerz w. kor. na dzień jutrzejszy, ponieważ sunt quaedam festis agitanda diebus, posłom od

¹⁾ P. ... Zeznowicz dziękując za krzesło bardzo mało asystentów miał do pocałowania dexteræ domini i krótko powiedział, łącząc cum senatu desideria swoje.

Jmp. kasztelan kijowski facetam vocem odprawił z konkluzją: „facias nobis, Auguste, pacem et semper in pace vivamus!“.

Jmp. Leniński, kasztelan wołyński, vir maturus, reprezentował w mowie swojej deploratam fortunam, stawając przy dostojenstwie J. Kr. Mci, od nieprzyjaciół ciężką ruiną poczynioną etc.

Jmp. kasztelan bełzki wiernością i życzliwością ku J. Kr. Mci domawiał się.

Jmp. kasztelan nowogródzki, dziękując za kasztelanie, życzył komisarzów wysłać do Gdańska, do odebrania prae-standæ fidelitatis, choć zasłużyli na sąd, jednak żeby nie popsować w terażniejszych konjekturach, mitius agamus z nimi.

Jmp. Łoś, kasztelan rypiński, także dziękował za kasztelanie, prosił o sejm, prze który wszelkie urazy uspokoją się.

Tych wszystkich Ichmościów sentyment wspólny z prześwietnym senatem był i województwy.

^a Krzysztof Despot - Zenowicz.

wojska koronnego i W. Ks. Lit. audyencyę naznaczywszy, do poniedziałku, t. j. — diem 31 martii limitował.

Die 30 martii audyencya posłom wojskowym obojga narodów publicznie dana, na którą skoro przyszedł król Jmć ad locum consilii in praesentia senatus et equestris ordinis, tak zaraz posłowie wojska koronnego stanawszy trochę in medio między ministrami, mieli audyencyę, od którego Jmp. Ossoliński, regent kor., jako pierwszy perorował, dość godnie wyrażając, iż im okropniejsze i uprzykrzeńsze wojsku koronnemu nienaruszenie w statku i wierności persewerującemu niebytności J. Kr. Mei interstitium było, tak teraz tem milej i z większem ukontentowaniem intuetur et adorant na tronie swoim Augustum sidus; wita, jako dominum legitimum et patriae patrem, exuvias portantem leonis, nie wylicza prac, trudu, strat, ran i przykrości swoich, wiedząc, że to obligacyi ku panu miłości, ku ojczyźnie fructus; a że konsystencye wszystkie za słuszne hiberny praetium sanguinis są od wojsk auksyliarnych zaległe, tedy upraszał J. Kr. Mei o auxilium, a senatu efficax consilium, aby za słuszne hiberny wypłacone były; upraszał także desiderio całego wojska, aby J. Kr. Mć acies cognatas in exteras obrócił, za księciem Wiśniowieckim w więzieniu u Moskwy będącym, za Impp. wołyńskim, kijowskim kasztelanami, strażnikiem kor., podskarbin nadw. kor., Underfem, pułkownikiem instancyował.

Tu czytał drugi poseł, Jmp. pułkownik Popiel instrukcyę.

Po przeczytaniu instrukcyi, od tronu odpowiadał ks. Jmć kanclerz w. kor.; przyznawszy rycerstwu heroiczne dzieła pracy i odwagi, nadto, że i mimo zapłaty w służbie i posłuszeństwie nieporuszenie zostaje, staropolską obchodzi się enotą; quo iustior quis est, eo esset magis, wyrażał intencyę J. Kr. Mei, że nietylko nie ma za złe tak słusznych desideriorum doniesienia, ale te wojska żarliwość i zyczliwość ku majestatowi w sereu swem składając, gdyby mógł, jako chce kontentować, oświadczył, by łaskę swoją pańską skutkiem samym, jednak o zapłacie, nagrodzie zasług i innych sadach upewnił, tantisper zalecając pacyencyę, bo jako słońce non expectat praeces, ut exoriat, ale surgit, ut illustret, tak J. Kr. Mć starać się będzie o jak najskuteczniejsze kontentowanie (jego), a na dowód tego do pocałowania ręki przypuszcza.

(zaprac)

(wojska)

✓ na które
wybrała
sta ludzi
auksyliarce

Potem audyencya od W. Ks. Lit., od którego mówił Jmp. Szczytt¹⁾, cześnik W. Ks. Lit.: $\sqrt{\text{dla}}$ ludzi auksyliarnych jest bez nadziei hiberny, wtem następuje kampania, a żołnierz i niepłatny i głodny, przecie oświadczał niezmyśloną do obrody maiestatis et libertatis wojska ochotę, miesiące żołnierskie ad distributivam iustitiam pilno zalecając J. Kr. Mci, za różnymi instancyował.

Czytał instrukcyę Jmp. Biegański, starosta starodubowski.

Odpowiadał²⁾ książę Jmć kanclerz W. Ks. Lit., oświadczając szczodroblliwość pana i ukontentowanie z żarliwości wojska, przyznał, że moeno utrzymywała tron jego pański i upewnił o wdzięczności zasłużonej, a na dokument do pocałowania ręki przyjęci³⁾.

Die 31 martii⁴⁾. Zagaił sesyę Jmp. marszałek konfederacki upraszając J. Kr. Mci, aby po głosach stanu Rzpltej raczył przystępować ad conclusionem rady, sądząc jednak być potrzebną pierwszej relacyę rozgoworu.

Książę Jmć kanclerz W. Ks. Lit. będąc deputowany do rozgoworu, quanta applicatione z księciem Dołhorukim

1) **Cz. II.** Niemierowicz - Szczyt.

2) **Cz. II.** Od tronu odpowiedzieli kanclerze wielcy.

3) **P.:** Wieczorem odprawił się akt weselny Jmp. Szembeka, stolnika kor., z Jmpanną Tarłowną, wojewodzianką lubelską, na którym był praesens król Jmć i inni invitati, w pałacu kaziemierzowskim.

4) **Kr. I.** Die 31 intulit p. marszałek że by czas przystąpić ad conclusa rady, jednak relacyę rozgoworu bardzo potrzebną sądził, jakoż ją zaraz czytano, ale z wielkimi aklamacjami, bo p. Łoś, sędzia bełzki, ex mente pewnie hetmana wywodził inanem spem dotrzymania traktatów, przeciwko którym aperte in contrarium Moskwa czyni, tak, że te auxilia securitatis in metum transeunt, bo sine hoste patimur hostilia; dopominał się i o miliony na wojsko, które jezeli car Jmć dał i komu, to je już in centuplio wybrała Moskwa; na lafę, albo honorarium nie pozwalał, bo prawo tylko pozwala dwie niedzieli commorari posłowi, a potem powinien żyć de proprio etc.

traktowali opowiadał, potem czytany memoriał moskiewski i respons na niego, interim czytane propozycye Rzpltej ks. Dołhorukiemu dane i respons od niego. ✓

1. Aby traktat był nienaruszenie zachowany.

Respons: wielką w tem obiecał łatwość pokazać.

2. Aby wojska moskiewskie wyprowadzone były.

Respons: o pierwszej trawie nietylko co nad traktat wprowadzone, ale i to, co sojuszem opisane i deklarowane, 12.000 wyprowadzone będą.

3. Konsystencyi wojsku koronnemu żeby wojska cara Jmci ustąpiły.

Respons: napiszę do tych, którzy komendę mają, aby się jako najlepiej z chorągwiami polskimi zgodzali.

4. Elbląga aby według traktatu nikomu inszemu nie oddawali, tylko samej Rzpltej.

Respons: ponieważ Elbląg podczas legacyi i prezydencyi warszawskiej jest wzięty, dlatego nie jest w instrukcyi i zleceniu — co z nim czynić? jednak napisze do komendanta, aby go do decyzji cara Jmci tymczasem trzymał.

5. Księcia Wiśniowieckiego aby wypuszczono.

Respons: księżę pieniądze od cara Jmci biorąc nietylko wiarę przelamał, ale ich na złe zażył, za dobrodziejstwa nieprzyjacielem się być pokazał, złapany jest, jako zdrajca, jednak jeżeli Rzplta napisze do cara Jmci i sumitować się będzie, że go za te wszystkie ekscesy sądzić będzie, może być wypuszczony.

Jmp. strażnik kor., aby miał także securitatem, Jmks. Zabokrzycki, biskup łucki i insi szlachta bez dowodów pozabierani, aby wypuszczeni byli.

Respons: Jmp. strażnik kor. przeciw carowi Jmci praktykował, a fomentował ordines; Jmks. episkop jawny nieprzyjaciel, partyalista szwedzki, jeżeli się Rzplta asekuje, że będą sądzeni i szlachta za prowiant zabrany exceptis excessivis wypuszczeni być mogą; za dobrami Jmp. strażnika kor., napiszę, aby wraz z innemi, ani więcej nad innych ciężaru nie ponosiły.

6. Aby działa i amunicye pobrane wrócone były.

Respons: zabrane były dlatego, aby się były nieprzyjacielowi nie dostały, ale teraz wrócone będą.

*Memoriał rozpraw
z roku 1704. Raza
P. Bobrowieckiego
Najjaśniejszy
Człowiek*

7. Aby się Moskwa wstrzymała od opresyi Białej Rusi i całej Korony Polskiej.

Respons: exnunc napiszę, aby ci, którzy przebrali, in futurum defalkowali, konie zabrane oddali.

8. Aby z fortec polskich praesidia Moskwy wyprowadzić.

Respons: napiszę do komendantów, aby z nich Rzpłtej ustapili.

9. Księgi kijowskie za sam tylko prowiant wzięte aby oddane były.

Respons: jeżeli są niepotrzebne będą oddane.

10. Aby rzemieślnicy i inni do Moskwy zabrani, byli przywróceny et in posterum nie byli gwałtownie brani.

Respons: nie było tego nigdy ukazu zabierania onych, ale kto sam chciał, dobrowolnie ten pojechał.

11. Szkuty zboża pozabierane, aby wrócone były.

Respons: ex necessitate terażniejszej wojny zabrane, jeżeli potrzebne nie będą, wrócone będą.

12. Zrabowanie Jmp. Błęszyńskiego, kasztelana międzyrzeckiego.

13. Zrabowanie jezuitów.

14. Nakazywanie coraz inszych kontrybucyj.

15. Opresya województwa krakowskiego, sandomierskiego i bełzkiego i całej Rusi aby poskromiona była.

16. Obraz Najśw. Panny w Płocku zabrany i księgi aby były powrócone.

Respons: razem na to wszystko: jedzie generał Połoński, pełnomocny poseł, który we wszystkim Rzpłtej, zadosyćuczyni.

17. Religia rzymska, aby miała securitatem w państwach moskiewskich.

Respons: będzie bezpieczeństwo rzymskich w Moskwie, jeżeli będzie bezpieczeństwo ruskich w Polsce.

18. Subsidia na wojsko obiecane aby wypłacone były.

Respons: wymieniwszy co komu dał—dopiero od okazji kaliskiej subsidia powinny być rachowane, na które przez różnych dał 4.640.000 i dalej płacić będą, jeżeli tego będzie potrzebowała Rzpłta.

19. Moskwa, którzy się w Polsce poženili, aby nie pretendowali posagów zagranicę wywozić.

Respons: nie pozwala car Jmć gwałtem brać posagów, ani żon, ale jeśli kto dobrowolnie daje, bronić się nie godzi.

20. Różnych kościołów i dworów porabowanie.

Respons: generał Połonski na to odpowie.

Naostatek czytany punkt osobliwy, że każdemu posłowi moskiewskiemu powinna Rzplta dawać na każdy tydzień 4.000 zł., czego on nigdy nie brał, a kilkakroć sto tysięcy talarów bitych stracił, lubo tego refusionem nie pretenduje, jednak aby nie miał praeiudicium in puncto honoris, podaje do usługi Rzpltej. Potem ks. Jmć kanclerz W. Ks. Lit. od tronu: — ponieważ po tej relacyi następować powinna relacyi sesya hetmańskiej, tedy J. Kr. Mć i one jutro naznaczając i sesyę na tenże dzień odkładać raczy.

Die 1 aprilis 1710 r. Sesyę dzisiejszą w niebytności Jmp. marszałka konfederackiego Jmp. Szembek stolnik kor.: ponieważ po uczynionej na dniu wczorajszym rozgoworu relacyi inne nader postępują, do których czynienia aby był J. Kr. Mci consensus, a zatem supremi sensus et assensus nastąpiła deklaracya, imieniem stanów Rzpltej upraszał.

Jmks. biskup łucki [czynił] relacye do dwóch konferencyj deputowany t. j. do hetmańskiej¹⁾, ponieważ salus tota zawisła na wojsku, w którym jest ochota do wojny, ale korespondującej zapłaty niemasz, kiedy sejm lubelski do skutku nie jest przywiedziony, jednak J. Kr. Mci usługi i zyczliwości utrzymywali wojsko, jako mogli, in obsequio Rzpltej, więc aby w takim nierządzie dłużej ze szkoda swoją i Rzpltej nie zostawał, umówili komput wojska według sejmu lubelskiego, aequalitas zaś wojska — rzecz do sekretu należąca, in foro będzie komunikowana, zapłata zaś skąd i jako brał, to na siebie Jmp. podskarbi w. kor., byleby mu Rzplta dała zupełną moc administrandi wszystkie proventa Rzpltej, chciał dać 3.000.000 gotowizny i rysztyunkiem, ale na to zgody nie było, tylko zgodzili się na generalne szelazne i czopowe, monopolia tabakowe, papierowe i kartowe, żydowskie pogłównne, starą kwartę i hi-

¹⁾ Cz. I. ... hetmańskiej, nuncyuszowskiej, a naprzód relacya konferencyi hetmańskiej, ponieważ salus tota ... etc.

na / potracenie
relucje
wynis

bernę bez szostaków, donatywy kupieckie, które aby były do skarbu wnoszone, a Jmp. podskarbi w. kor. dyspensował, bo lepiej, że się u jednego żołnierz upominać będzie, aniżeli u dziesięciu; oficerowie aby osobne gąże, nie ślepe poręce mieli, łanowa aby po województwach repartacye miała, ze 21 dymów, według conclusum grodzieńskiego, jeden ma być żołnierz wyprawiony, któremu na pierwszy rok po zł. 240 t. j. na rynsztunek zł. 140 a na lenung 100, na drugi zaś rok na reparacyę moderunku na jednego po zł. 160: na poprawę moderunku 60, a na lenung 100; pieniądze, które na rynsztunek należą, do rąk Jmp. podskarbiego w. kor., a na lenung aby u posesorów zostawały ¹⁾.

Relacya konferencyi nuncyuszowskiej, na którego punkta wszystko jest pozwolone i uczynione będzie, [jak] prawo koronne każe, tylko in puncto odbierania kościołów dysydemtom ta jest clausula, że te kościoły odbierać nie należy, które są w konstytucyach im pozwolone; przy tejże konferencyi promowował książę Jmć kanclerz W. Ks. Lit., aby się Rzym nie mieszał in ius patronatus królom należące; na to Jmks. nuncyusz nie dawszy rezolucyi, spytał się księcia: „habet ne ius commissum?“ Na to książę Jmć kanclerz W. Ks. Lit. odpowiedział: „cokolwiek minister mówi, tego król nie chce, od króla mówiąc „habemus“. Tandem spytał się: „habet ne facultatem dicendi?“ — Na to Jmks. nuncyusz: „Sum nuntius apostolicus cum facultatibus. Iura revidebo, summus pontifex iustitiam administrabit et decidet“. Po tych relacyach, ks. Jmć kanclerz w. kor. czynił także relacyę konferencyi z ablegatem cesarskim ²⁾: 1. punkt do jurysdykcyi marszałkowskiej należy

cokolwiek

12

¹⁾ **P.** ... z drugiej deputacyi commissionem expressit do Jmks. nuncyusza, który actus przeciwne maiestatowi J. Kr. Mei et romanae ecclesiae eliminować zyczy, dissidentes poskromić, Gdańsk restituat pro poena kościół katolicki; in subsellio elbingensi żeby zasiadali katolicy, instando za ks. Zabokrzyckim, episkopem łuckim, o którym już pisano, że in hac detentione moschovitica fatis cessit i zakończył pro bono opere Impm. hetmanom et primatibus.

²⁾ **Cz. II.** Typoltem.

i do sądu jego odesłał, względem domówienia o extraneos, aby tu nie mieścili się, osobiwie Francuzi; na 2-gi punkt ¹⁾ rezolucya: ponieważ wojewoda kijowski i jego complices aż za granicą, Rzplta z niego sprawiedliwości czynić nie może o to podniesienie ręki na ludzi cesarza Jmci. Tak krótko uczyniwszy relacyę dawał deklaracyę od tronu ²⁾, wyrażając, że Rzplta per regulam aequitatis aby wszelką łącznością i aplikacyą korespondowała, rozkazał J. Kr. Mć wygotować nawet diploma confirmationis praw Rzpltej, trzeba, aby Rzplta provideat securitatem jego, darował J. Kr. Mć wszystkie krzywdy swoje et nullum nisi oblivionis ius sibi relinquit, nie chce jednak praeiudicare privatis criminibus, zostawuje windykacyę Rzpltej

¹⁾ **P.** ... 2-do aby widziała Rzplta, że cesarz Jmć kościoły wszystkie przyprowadził w Śląsku do pierwszej wolności in administratione sacramentorum.

²⁾ **Cz. II.** 1 praecavet J. Kr. Mć, że ta deklaracya, którą czyni od tronu hic et nunc nie jest per modum conclusi, ale jeszcze reliquitur po niej tempus equestri ordini do przymówienia się ad quaevis puncta projektu.

P. ... wstał i czynił deklaracyę a maiestate praeter allegoricum sensum: 1-mo per abolitionem praeteritorum unione animorum praetendit, albowiem habenda est concordia, fungendus amor; 2-do że J. Kr. Mci actus confoederat. Wielkopolski i traktatu altransztadzkiego, cum protestatione generali facta od Rzpltej, kasować i eliminować trzeba; 3-tio ekonomie stołeczne, należące J. Kr. Mci, pretenduje król Jmć, aby były reasumowane; 4-to Gdańskowi mandaty wydać raczy; 5-to ażeby był securus tronu swego, życzy jak najprędzej sił wystawienia Rzpltej, które porządne widziawszy, zaraz ewakuacyę wojsk auksyliarnych deklaruje; 6-to sejm pacificationis złożyć zechce; 7-mo księcia Jmci Michała Wiśniowieckiego restitutio nastąpi, ale przy asekuracyi jak księżę Jmć Dołhoruki potrzebuje, żeby księżę Jmć prymas i marszałek konfederacyi sandomierskiej stwierdzili pieczęcią i podpisami swymi, nomine Rzpltej; 8-vo na legacye do postronnych, osobiwie do cara Jmci pozwała; 9-no Częstochowę i fortece pograniczne suplementować przyrzeka. Po tej uczynionej deklaracyi solwowna sesya do jutra.

w sądzie, który sobie postanowi, *convenit* i w tem Rzpltę, aby wszystkie *actus* strony przeciwnej kasowane i anihilowane były i eliminowane wezas, należą *ad externam securitatem*, *regio suo iudicio* idzie *in sensum* Rzpltej, pokoju czyli wojny Rzplta sobie życzyć będzie, chętnie przyjąć gotów, *legacyi* z postronnymi *non intermittet*, byle było wojsko, obmyślona zapłata i sprawiedliwość należyta, któraby maiestatem et libertatem utwierdziła, będą i auksyliarne wyprowadzone, tego jedynie żąda aby się o Rzpltej nie sprawdziło, co komuś *biczowaniem* na pytanie: „*cur me verberas?*“ — odpowiedziano: „*quia tu yis!*“ sejm naznaczy, *iustitiam distributivam* w rozdawaniu wakansów zachowa; ksiązę Wiśniowiecki, byle tylko ks. Jmć prymas, Jmp. marszałek konfederacki listem cara Jmci o sądzeniu jego ubezpieczyli, będzie wypuszczony ¹⁾; dobra stołowe i reparacya rezydencyj królewskich Rzpltej zaleca; naostatek upomniawszy stany Rzpltej, aby to czynili, co się Bogu podobna, Rzpltej pożyteczne, narodom chwalebne, postronnym ku zazdrości, sesyę na dzień jutrzejszy limitował ²⁾.

Die 2 aprilis ³⁾. Jmp. marszałek konfederacki, zagajając sesyę dziękował J. Kr. Mei pro paterna circa bonum pu-

¹⁾ **Cz. II.** Połonne, dobra Jmp. podkomorzego kor. i inne będą oddane *possessoribus* i Jmp. strażnika kor. w protekcyę swoją bierze, *legacyę* jako najprędszą do cara Jmci z tej rady ekspedyować będzie.

²⁾ **Cz. II.** Tego dnia pułkownik Polens w sądach marszałkowskich dekretowany na śmierć.

³⁾ **Cz. II.** Die 2 aprilis we środe pułkownik Polens rano odprowadzony pod wartą przez miasto, wtrącony do wieży marszałkowskiej, na zamku zaś, w senacie, za zgodą wszystkich stanów Rzpltej *accessum* do czytania projektu *etc.*

Kr. I. Die 2 [aprilis]. *Fremitus* na posła moskiewskiego o wyrażenie wydanych w *responsie* pieniędzy.

P. Nestorowicz, litewski poseł i pułkownik *negavit*, żeby trzymać sto tysięcy odbierał kiedy, jako go wyrażono.

Inni wnosili, że te pieniądze dane od cara przed sojuszem, ale *vigore* sojuszu, że powinien był wydawać po 3.000.000, a nie wydawał, aby traktatu nie *aprobować*, póki *non satisfiet* huic

blicum sollicitudine i chciał przystępować do czytania projektu rady terażniejszej, ale bo to niektórzy posłowie tamowali i tylko arynę czytać pozwolili, której dana denominacya: poparcie konfederacyi. Tandem czytać więcej nie pozwolwszy zabierali się przymawiać do wczorajszych relacyj. Dany tedy głos najpierwszy Jmp. Łosio wi, sędziemu grodzkiemu i posłowi bełzkiemu, który ⁴⁾ refutował relacyę rozgoworu punctuatum,

conditioni, ale ta verborum tempestas subsedit, jak opowiedziano że Moskwa o ligę nie stoi.

Był także fremitus od Litwy na amnystyi bardzo jej przeciwniej.

P. ... Dziś wielki clamor na początku sesyi województwa mazowieckiego, na ludzi królewskich następując i narzekając, że z dymu pieniądze i prowianty niedyskretnie biorą i tylko ich deklaracyami komisoryat J. Kr. Mci uwodzi. Praecipue ziemia sochaczewska fremebat, nie chcąc pozwolić arenę Jmp. marszałkowi konfederackiemu, zaczynając poparcie konfederacyi sandomierskiej, czytania projektu konkluzyi rady, przecież za perswazyą i usilną pracą ministrów status ledwie pozwolili ex vi walnej rady warszawskiej, gdy do pierwszego punktu przystępował, stiterunt activitatem.

⁴⁾ **Cz. II.** ... który dziękował naprzód J. Kr. Mci za dwie prekestodycye — 1-mo że wczorajsza deklaracya od tronu J. Kr. Mci nie była in vim conclusionis, 2-do że przymówić się do każdego punktu pozwolił; potem accessit ad recapitulationem rozgoworu, że w nim ambigua et conditionata responsa dane od posła pełnomocnego i że ten rozgovor sapit w sobie legem, a znosi sojusz, albo traktat skonkludowany: nad sojusz albowiem wprowadzone tak liczne wojska moskiewskie, które podług traktatu swoim własnym kosztem miały się być sustentować, a teraz nietylko naturalne prowianty biorą, ale też porcye pieniężne wybierają, których w samej poreyi małopolskiej wybrano 120.000; rachuje Jmp. poseł wydane miliony na wojska obudwu narodów, a rachuje 3.640.000, a w Polsce wybrała Moskwa nad 100.000.000; gdy się przymawiał do podatków, pozwalał na podatki szelążne i czopowe, oprócz innych, które vim sejmu sapiunt, a wtem poznańscy odezwali się, że niemasz zgody na szelążne! On zaraz

dowodząc naprzód, że car Jmć w niczem Rzpltej nie dotrzymuje sojuszu, lubo to probuje pełnomocny poseł ksiązę Dołhorki, kiedy na tym rozgovorze żadnej nie ma Rzplta na swoje desideria doskonałej rezolucyi, tylko conditionatas clausulas, ponieważ pierwszemu punktowi contraventum, bo miasto 12.000 wojska swoim kosztem trzymać obiecanego, więcej niż 100.000 na koszt Rzpltej wprowadzono; obligował się car Jmć fortece, które odbierze, Rzpltej oddawać, z których dotąd żadnej nie oddał, wzięty teraz novissime Elbląg, gdy Rzplta księcia posła rekwiruje, aby był oddany, opponit ksiązę Jmć, że się to stało stante legatione i niema tego in commissis, ale na to nie trzeba zlecenia, bo jest obligacya traktatu, tak wielu radami i wolnemi zjazdami utwierdzonego, dlatego dysputować o tem nie należy, tylko zadosyćuczynić, jednak dzieje się contrarium, bo nietylko Elbląga nie oddają, lecz jeszcze wprowadzony tam garnizon prowidować każą! Asekurował się tymże traktatem car Jmć i innemi deklaracyami amunicye Rzpltej oddać, ale rekwirowany ksiązę poseł, lubo już tylko ad executionem, non questionem należy, powiada: „mogą być oddane“. Obiecano w Toruniu księcia Wiśniowieckiego stawić tam, gdzie będzie należało, więc tu cała Rzplta, tu stawić należy, a przecie contra publicam fidem nie stawiono! Rekwiruje Rzplta o satisfakcyę za szkody, krzywdy, najazdy i inne ekscesy przez Moskwę poczynione, a ksiązę poseł na to powiada — że jedzie generał Połoński od cara Jmci ordynowany! ten za wszystko satisfaciet, excessivos będzie sądzić, a co to za sprawiedliwość

odpowiedział: „niemasz zgody na podatki, to pewno na konfederacyę wielkopolską będzie zgoda!“ — a tą odpowiedzią movit we wszystkich risum, a gdy przyszło mu mówić o ewakuacyi wojsk moskiewskich, życzył, aby tę radę zalimitować cum toto affectu do maja, póki non evacuabuntur pomienione wojska i na tem stetit activitatem.

Persuasus jednak wrócił activitatem i zabrane głosy od Jmć Bonieckiego starosty gnieźnieńskiego, od p. Nestorowicza z Litwy, który protestował się publice, jako nie brał szeląga od Moskwy, a p. poseł w rozgovorze specificie go położył, że przez niego na wojsko litewskie дано 300.000.

od tego będzie? i sam krzywdy i szkody czynił, powinienby subesse iudicio, czemu nie reasumować iudicium compositum w Żółkwi, Lublinie i we Lwowie praktykowanego? Proponit Rzpltej książę poseł, aby tych wszystkich, którzy przeciwko wojskom cara Jmci powstawali, wojowali, połapać, do sądu stawić et irremissibiliter sądzić, a (takoz) to securitas od kolidata Rzpltej, który nietylko zabranych w niewolę przywrócić nie chce, ale jeszcze i więcej łapać odgraża? pozabieranych na Moskwę ludzi rzemieślników nie oddają, powiadając, że dobrowolnie przystali, jeśli dobrowolnie nie przystali, niech im nie bronia, gdy chcą odstać. Dowodzi książę poseł wyliczonych milionów cum specificatione: co? kiedy i komu? a tu zaraz Jmp. Nestorowicz reclamat, że trzykroć stu tysięcy, które książę poseł na ręce jego dane allegat, nigdy nie widział, bo pewnie i inne sumy prywatne dane nie wojsku, w ten komput wchodzą, więc te sumy pro persoluto ad rationem subsidii rachowane być nie powinny, zgoła Rzplta woli, aby jej nie dawano, ale też i nie nie brano. Pretenduje książę poseł od Rzpltej na każdy tydzień po 7.000 zł., jako zwyczaj niesie, wiedzieć należy, że prawo naznaczyło dawać na ekspensa posłom cudzoziemskim, ale na czas pewny, t. j. niedziel sześć, według tegoż prawa, książę zaś poseł nie sześć niedziel tu mieszka, ale tak długi czas zakłada sobie po wszystkich do-
brach kwatery, prowianty bierze, egzekwuje i nietylko że ekspensa prawem pozwolone wybrał, ale i na to contra iura gentium przebrał, ponieważ poseł po wyjściu niedziel sześć albo wyjechać, albo de proprio żyć powinien. W relacji wojskowej powiedziano, że quantitas et qualitas wojska in scripto ad archivum będzie podana, ale być nie może, bo to materya sejmowa. Podatków uchwałać się nie godzi, chyba sancita sejm lubelskiego reasumować i egzekwować, na co posłowie wielkopolscy nie pozwalali, którym tak odpowiedział: kiedy na prawo, na konstytucyę, gdzie non datum locus dicendi, zgody niemasz, to pewnie na konfederacyę wielkopolską zgoda będzie. Monopolia nie powinny subsistere, jednak publica necessitas pro suprema lege censetur. Piechota, robur militiae, aby według conclusum grodzieńskiego nie na papierze, ale w samej rzeczy była. Donativum kupieckie według prawa curat. Na akcyzę korcową nie pozwalał; życzył sejmowi solita praxi

Wskazy
Kalkoz
H 2

pod dyrekcyą tegoż marszałka, *salvis suffragiis*, nie sub *vinculo confederationis*, bo sejm powinien być *independenter*, konfederacya zaś *ab alia dependet lege* i trzeba się sejmem *aprobować*, sama przez się *sufficere et subsistere* nie może, ob *metum* zaś zerwania sejmu, radę *limitować*, a *in quantum* sejm nie będzie, do konfederacyi się *wrócić ex quo nieskończonej*, ponieważ zaś deklarowana o pierwszej trawie Moskwy *ewakuacya*, życzył radę do maja *limitować*; traktat jeżeliby się inszy *prywatny*, okrom przez *Jmp. wojewodę chełmińskiego* zawartego, *znajdował*, aby był *produkowany i kasowany* ¹⁾.

Posel brzesko-kujawski, broniąc wprowadzenia nad sojusz Moskwy, powiedział: „*ius erat in armis*, a sił mało było *ad resistendum nieprzyjacielowi*“.

Tu się *publice protestował Jmp. Nestorowicz*, że *żadnych pieniędzy moskiewskich* nie brał.

1) **P.:** Kolega, tegoż województwa *belzkiego* poseł, do *jednejże matery* mówił, a *p. Karniewski*, *wojski* i poseł *ziemi rożańskiej* wywiódł 3 *commoda*: *pro Deo*, ażeby *świątynie pańskie i duchowne* dobra od *wojsk auksyliarnych* nie ponosiły *krzywdy i uciemnienia*, *pro maiestate*: „że *zawsze mężnem sercem*, jako *annales et volumina legum* *głoszą*, *bronili majestatu W. Kr. Mci* starożytni *Polacy* i teraz *tą odwagą i ochotą* przy *dostojeństwie W. Kr. Mci* *gotowiśmy litare vitam et sanguinem*“, *dowodził dekretem szwedzkim*, jako *ugodziwszy król szwedzki* *jednostajną zgodę* i *utrzymowanie się przy tronie W. Kr. Mci*, *naprzód palety wydał* i na *ukajanie się* od *tej zawziętości* *najpierwej* *dobra tej ziemi ogniem popalił et consequenter* *innym województwom* *dostało się*, *niech nas nikt nie przymusza do traktatu*, *upraszał króla Jmci* o *projekt asekuracyi*.

Po *głosach pomienionych posłów* *przeczytał Jmp. marszałek konfederacyi sandomierskiej* *in publico consilio*, na *który cała izba consensit*, *oddawszy do podpisu* *najpierwej* *czytać umówionych i opisanych punktów* w *projekcie*, *potem* *najpierwej* *do podpisu księciu prymasowi* *ullo modo* *ziemia sochaczewska*, *żeby in desiderio* *była ukontentowana* od *komisoryatu saskiego*, a *gdy się naprzykrzyło J. Kr. Mci* *słuchać* *tych kontrowersyj*, *per supremum cancellarium regni soluta sessio*.

0112
zostajacym

Jmp. Kaniewski, wojski i poseł rożański, wywodził ruiny i opresye ziemi swojej, że była prima praeda furentum, zadając oraz J. Kr. Mei non tam panem, quam pacem, aby wojska ex visceribus regni wyprowadził.

Jmp. Przeździecki, poseł sochaczewski, domawiał się, aby komisoryat J. Kr. Mei nie rządził prywatnie i nie czynił in contrarium deklaracyom i dyspozycyom J. Kr. Mei¹⁾.

Jmp. Jaroszewski, podezszy i poseł płocki aprobował Jmp. Łosia zdanie, tylko scriptum ad archivum ratione wojska na które Jmp. Łoś nie pozwalał, sądził być potrzebne²⁾, bo kto nie chce wojska, nie życzy pokoju; na podatki pozwalał, lubo to nie sejm, satius prawa raz nachylić, niżby wszystkie upaść miały; na monopolium papierowe, byle po tyńfie od arkusza, a kancelarye opisane były, pozwalał; życzył sejmu, za sąd sprawiedliwy Polensa dziękował J. Kr. Mei, Jmp. marszałkowi w. kor., upraszając, aby in quovis subsellio podobny był na excessivos, osobliwie Impp. hetmanów obligował, aby tych, co paletowali, kontrybucye brali, sądzić³⁾.

Jmp. marszałek konfederacki dziękował J. Kr. Mei za podane medium eliberationis księcia Jmci Wiśniowieckiego i czytał projekt cum fide iussionis ks. Jmci prymasa i swoją rękami podpisany, w którym się obligują nomine publico tegoż księcia Wiśniowieckiego adequate sądzić. Na to wszyscy się zgodzili.

Ks. Jmć kanclerz w. kor. od tronu: „nie może J. Kr. Mć sine amaritudine mówić, że w tak potrzebnej radzie miasto tego, cobyśmy mieli postępować, to in vado zostajemy, nie traci jednak nadziei J. Kr. Mć, że cras forsitan melior dies erit, sesyę do jutra limitować raczy“.

1) Cz. II. zatamował activitatem, przecież pozwolił na głos Jmp. Jaroszewskiemu, miecznikowi i posłowi płockiemu.

2) Cz. II. ... scriptum ad archivum może być i powinno być, lubo to materya sejmowa na terażniejszej radzie, ex quo napisane na sejmie lubelskim nie było przywiedzione ad executionem, zaczem powinno się przywieść.

3) Cz. II. Po jego głosie znowu Przeździecki stetit activitatem i tak solwowana sesya do 3 aprilis ad continuationem czytania projektu.

Die 3 aprilis ¹⁾. Jmp. marszałek konfederacki sesję zagajając: „drogi czas, bo z nieoszacowanego skarbu i opatrności W. Kr. Mei na to stanom Rzpltej dany, abyśmy przez szczerą sere sympatyę, potrzebną ad eluctandum zabierali konfederacyę; drogi czas, bo i droższy, niż w inszych krajach, kiedy tak wiele ojczyznę kosztuje milionów, a przecie go infructuose tracimy; zwyczaj jest dawny, gdy zaczął projekt czytać, wtenczas już inne nie idą głosy, tylko presse do punktu, który czytają“. Upraszał stany Rzpltej, aby czytania nie tamowali, aplikując na to, co o senacie rzymskim napisano: — *illie nec contumax silentium, nec pertinax libertas apparebat.*— Potem czytał projekt titulo: „Ubezpieczenie Rzpltej“, aby intra et ab extra, w którym praecipua konfederacyi reasumptio wszystkich skryptów, traktatów et aliorum actuum strony przeciwnej *cassatio et eliminatio, interregni resolutio, maiestatis assecuratio accidentium ab adversa parte praevio iuramento, admissio abdicationis, quae fieri non poterat, nec dispensari, cassatio amnistiae, od króla Jmci i cara Jmci declaratio, diplomatis appromissio, rigoris in futurum interpositio, iurisdictionum omnium et iudiciorum ad antiquam normam restitutio* ²⁾).

Po przeczytaniu projektu zabrał głos Jmp. podskarbi nadw. kor. do tegoż projektu, nie pozwalając na amnestyę powiedział, aby jej nietylko nie pisać, ale i nie myśleć o niej,

¹⁾ **Cz. II.** Die 3 aprilis rano o godz. 4 z dekretu marszałkowskiego rozstrzelany pułkownik Polens pod więżą marszałkowską.

W Kr. I. następuje pod d. 3. IV. krótki opis awantury i stracenia Polensa, nagrodzonego w tym tekście szyderczem łacińskiem epitaphium, poczem opowieść: I drugi także stał się casus: Ryszel, starosta rożański, ze Mokronowskiego, rywala o pannę Ogińską u wojewody płockiego w pokoju ranił sądzony, redimendo caput na rok do więży skazany. Meller, także officer, ultaj przyprorowadzony egzekwujący szlacheckie dobra pod pretekstem moskiewskich kontrybucyj i ten sądzony, ale przyaresztowany od posła moskiewskiego, jakoby ich wojska officyer.

²⁾ **Cz. II.** ... a gdy przyszła ad punctum, aby sejmiki non currant ex limitatione, wielki rozruch stał się pomiędzy posłami, exitque sermo inter fratres, ale ta materya potem sopita.

ani w bawelnę obwijać, gdzie trzeba mieczem, nie lisim ogonem karać, tam nie po amnestyi ¹⁾).

Czytany potem projekt o kupach swawolnych; po tym projekcie dany głos Jmp. Kuczyńskiemu ^a, posłowi ziemi mielnickiej, który upraszał J. Kr. Mć, aby zakazał dawać ordynansów do dóbr dziedzicznych, za zboża pozabierane według deklaracyi nagrodzić kazał, Moskwę wyprowadził, clementiam dał wszystkim, bo non nocet vindictae cupido, exceptis tamen criminalibus, sejm cum determinatione czasu nazaczył.

Kolega jego, Jmp. Niemiera ^b, upraszał o renowacyę pactorum conventorum, vice versa od Rzpłtej o asekuracyę maiestatis.

Jmp. Tyzenhauz ^c, poseł wileński, urgendo ewakuacyi Moskwy życzył legacyę in instanti ekspedyować; na projekt powtórnny o kupach swawolnych nie pozwalał, osobliwie in puncto sądzenia egzorbitantów in foro ubiquinario, opponendo, że nocet diffidentia, ale trzeba per clementiam constituere unionem, a te sądy odłożyć do sejmu, albo in aliis subsellis sądzić, jako to w trybunale, albo ziemstwie.

Zabrał na replikę temu posłowi głos Jmp. marszałek w. W. Ks. Lit., wyrażając facundissime et nervosissime necessario facienda na tej radzie założyć pro primo obiecto tuitionem maiestatis i wywiódł, co do tego należy, secundum clementiam, która z strony J. Kr. Mei pretiosissimorum principum zacna, ale per incapacitatem subiectorum atra mente przyjęta za-

Voluerunt pretiosissimum principum

¹⁾ **Cz. II.** ... et potestatus est od tego nie odstąpić, więc ad facilitandam hanc materiam zabrał głos Jmp. marszałek konfederacki, donosząc, że już i ten punkt jest w projekcie, więc czytany ten punkt, że na tych wszystkich wyżej wspomnianych extenditur rigor sądów w konfederacyi sandomierskiej opisany o iudicium ubiquinarium, nawet i na tych, którzy poczyniwszy się deputatami, wazyli się trybunały sądzić, a wtem zabrał głos Jmp. Tyzenhauz etc.

^a Wiktoryn Kuczyński, podstoli mielnicki, od r. 1730 kasztelan podlaski.

^b Antoni Niemiera, stolnik mielnicki.

^c Michał Tyzenhauz, podkomorzy wileński, starosta inturski, † 1731 r.

dnego nie przynosi skarbu co z domowych pokazuje się przy-
kładów; powracający od strony przeciwnej bezpiecznie tu się
cisną i dalsze jeszcze nieszczęśliwości formują, ale niech się in
amaritudine sprawują amore an odio digni, albowiem singulis
veniam damus, universis negamus, tu egzagerował akcyę sapie-
żyńskie, przytaczając, że saginati dobrodziejstwa J. Kr. Mei,
z których dwiema braci po 20.000 talarów bitych J. Kr. Mć
deklarował, aby do Szweda nie szli, a przecie ani na miłość
ojczyzny, ani szczerobliwość pana nie uważając presse ex
malevolentia primi antesignani do nieprzyjaciela poszli, prze-
ciwko J. Kr. Mei powstali, wojowali, batalie dawali, nieznośne
opresye czynili, taryfę zaprzysiężoną na sto kilkadziesiąt tysię-
cy dymów Szwedom wydali, według której Ks. Litewskie przez
lat 7 ciężkie płaciło kontybuęye i tem extreme gubione; Jmp.
starosta bobrujski niesłusznie buławy uzurpator po wycieśnio-
nych z ostatnią krwi kroplą w Litwie, na Wołyniu, Podlasiu
i Mazowszu wielkich sumach, po pomordowaniu tak wielu
szlachty, do Korony się przeniósł i ci, którzy fortuny szlachec-
kie palili, bronić nie dali, zabijali, nawet na większe okrucień-
stwo bydła pospędzawszy wraz z gmachami zboża na pniu palili,
którzy się komisarzami obierali, szkodliwe traktaty, skrypta
kombinowali, którzy się na marszałkostwo trybunalskie for-
sztetowali niecnym, dekretowali banitowali i nietylko w Pol-
sce, ale i zagranicą osiedzić się nie dali, aby im król Jmć
amnestyi etiam ex sua persona nie dawał, ponieważ tres ordi-
nes sunt individuum, Rzplta swoich krzywd nie daruje, które
są jedne maiestatis et libertatis, ale aby pohamował łaskawej
i szczerobliwej ręki swojej, aby się występnej super impuni-
tatem scelerum flagitio praemiorum nie zaszczyli, że zaś unio
jest najpotrzebniejsza i w jej sprawiedliwości nietylko nie na-
zywa, ale bardziej utwierdza, bo i Pan Bóg za nie bardziej
nie karze, jako za niesprawiedliwość tam jest bojaźń Boża, re-
verentia legum, amor civium, tam i pokój: iustitia enim et
pax osculata sunt, a grzechy wszystko złe wzruszają; sprawie-
dliwość też aby miała w kim causare desperacyę, tego się
Rzpltej bynajmniej obawiać nie trzeba i między apostołami
znalazł się desperat, a przecież jego desperacya żadnej w reli-
gii nie uczyniła szkody, tylko chyba w nimże samym; ani
na króla szwedzkiego trzeba się oglądać, bo i tego harda am-

Skutku

występcy

i że tej
sprawiedliwości
nie rozrywa

V i gdzie jest sprawiedliwości

Cz. II
Exclusi

bicya o ziemię uderzywszy, wybiła go nam z apprehensyi; więc na tych wszystkich nie trzeba sądu, tylko egzekucyi sejmu lubelskiego, który czytał, (że) są dekreutowani, także i konfederacyę sandomierską poprzysiężoną, której zadosyć nie uczynić jest manifestum periurium, tego dokładając, że przeciwko tym prawom nec hiscere licet; aby tedy do przysięgi et aequalitatem iuris przypuszczeni nie byli, ponieważ jako contemptores legum extra beneficium praw będąc są ex corde Rplca, upraszał o wydanie im mandatów.

Tenże wileński poseł nihilominus tamował activitatem¹⁾ i chciał coś probować opozycyi swojej, ale prawo non quadrabat.

Tandem czytane diploma confirmationis praw wszystkich. Po przeczytaniu dany głos Jmp. Steckiemu, posłowi kijowskiemu, który promował, aby wszystkim amnestya była deklarowana bez dystynkeyi, albowiem inaczej nie będzie doskonałe zjednoczenie, tylko in spatium ad reposedendum założyć; prosił, aby sejm puro termino sine adiectivo (stante confederatione) naznaczyć antiqua praxi.

Jmp. Kościuszko, poseł wilkomierski, upraszał, aby²⁾ jako Rzplta przysięgła J. Kr. Mei, tak reciproce J. Kr. Mć przysięgł Rzpltej.

Confidencja

Naostatek ks. Jmć kanclerz w. kor.: „wczorajsza amaritudo J. Kr. Mei in dulcedinem versa, kiedy Rzplta dziś in consilio więcej postąpiła, zatem J. Kr. Mć stanom Rzpltej miłość, jedność i konfederacyę, albowiem ubi charitas deest, ibi Deus abest, spodziewa się oraz, że tandem to zbawienne dzieło do pożądanego przywiedzie skutku, sesyę limituje ad³⁾:
diem 4 aprilis. Jmp. marszałek konfederacki: „po

¹⁾ **Cz. II.** p. Tyzenhauz tuendo Impp. Sapienhów stetit activitatem. Potem były dwa głosy pp. koronnych, tuentes Impp. Sapienhów.

²⁾ **Cz. II.** ... aby prócz diploma poprzysięgł król Jmć pacta conventa.

³⁾ **P.** ... ordo equestris prosił o limitę sejmików, gdzie już było określono w tym projekcie, aby unius diei każdy sejmik był zakończony, a widząc czasu przedłużenie, znowu od J. Kr.

prze czytaniu projektu ubezpieczenia Rzpltej, który jeśli jest do ukontentowania stanów Rzpltej, trzeba depromere, następuje teraz securitas externa, pod której cieniem tanquam sub obtentu dostojęństwo maiestatis, powaga Rzpltej, prawa i swobody ojczyste ukrywają się, doznaje teraz Rzplta, jak ciężka auxiliatrix manus, gdy nasza inermis; potrzebna jest relacya sesyi hetmańskiej i jeżeli już są tak erekeyi sił, jak do zapłaty wojska sposoby dostateczne stanom Rzpltej, trzeba wziąć sub incudem“.

Potem się zabierali różni posłowie do głosów i dany najpierwszy Jmp. Zabickiemu^a, chorążemu i posłowi zakroczymskiemu, który za księciem Wiśniowieckim o eliberacyę i za Sapiehami o pomiarkowanie cum aemulis instancyował, upraszał oraz, aby Sasom ab ultima aprilis prowiantu nie dawali, księciu Dolhorukiemu, który lafę praetendit, wybrane potracił prowianty, naostatek, aby kondemnaty na posłach podczas tej rady w trybunale otrzymane waloru nie miały.

Jmp. Dąbski^b, starosta nakielski, replikował na głos wczorajszy posłowi wileńskiemu generalną amnestyę promowującemu, że ta być nie powinna, bo adhaerentes targnęli się contra Deum, regem et legem, co wywiódlszy prosił J. Kr. Mć o naznaczenie in instanti sądzić.

Jmp. Biegański^c, starosta starodubowski, replikował także posłowi kijowskiemu na sąd konfederacki nie pozwalającemu, domawiając się, aby dał projekt, że każdemu wolno było latrocinari, gdy sądu nie chce, za crimina tak straszne upraszał i mocuo popierał, aby amnistya z projektu wymazana była.

Mci solwowano sesyę do jutra. Dziś summo mane circa horam 5 za uproszeniem, który miał być capite plexus in foro publico, p. Polensa pod wieżą marszałkowską, nie chcąc rekonyliacyi z wiarą katolicką, rozstrzelano. Wieczorem, more militari, przy pochodniach, assistantibus oficerów i pułkowników cudzoziemskich, za miastem w polu, vulgo na Wierkucie pochowany.

^a Adam Zabicki

^b Andrzej na Lubrańcu Dąbski, od 1715 kasztelan, a od 1726 r. wojewoda brzeski, † 1734 r.

^c Jan Kazimierz Biegański, od 1713 r. litewski podkoniuszy.

(sądu)

obawiać się trucha
aby tego ognia
olejem nie zalewali

Imp. Jeżowski, pisarz i poseł plocki: „ponieważ wielu Impp. na amnestyę nie pozwala, ostrość prawa i sądu promowując, obawiać się tego ognia, [aby] olejem nie zalewali! czy Paweł był prześladowcą, na którego Bóg narzekał i protestował się — cur me persecueris? a przecie go in consortium Apostolorum przyjął i była i jest z niego chwała, zaczem trzeba dać garnącym się pardon“. Prosił o determinacyę sejmku, choć in spatio roku i wojska kiedy mają wychodzić; na zakazaną limitacyę sejmików nie pozwalał.

Imp. Pstrokoński, stolnik i poseł sieradzki na amnestyę nie pozwalał, o sejmie i o limitach sejmikom z p. posełem plockim zgadzał się.

Imp. Czyż, poseł wileński wywodził fructus rozterków i niezgody: pozabijanie szlachty, alegując, że dyfidencya ruguje unionem, utrzymywując zaś amnestyę, rzekł: „regem magis decet misericordia, quam iustitia“. Na wydanie mandatów i sądy konfederackie nie pozwalał.

Imp. Lanekoroński, podkomorzy krakowski: „król Jmć daje wszystkim garnącym się veniam, a my sami, jeden na drugiego następujemy, ultro kłótni szukamy!“ Przypominał tyszowiecką, która z początku nie była sławna, aż gdy Rzplta i stany poszły do jedności, odpuściły sobie wzajemne urazy, zastawiła się, kiedy króla na tronie i prawo w swej klubie utrzymała, ale i straszna nieprzyjacielowi była, żeby zaś kto circa clementiam sprawiedliwość chciał wymusić, to nie jest słuszna, boby sądu nulla executio była; prawda, że trzeba na złych, który jednak satius componere diffidentias, niż surowości stanowiąc i tę materyę uspokoić, aby więcej rady nie tamowała.

Imp. Ustrzycki, chorąży i poseł przemyski: „ponieważ J. Kr. Mć amnestyę rationum pro lapide angulari założył, której revocare nie może, ani chce, bo czego senatorskie sentencye ex populi voto zgodnie collimabant, tedy i wszystkim respondere pariter należy, inaczej i rada nie dojdzie i uspokojenia się trudno spodziewać“. Życzył w tej materyi głosów nie zabierać, ale te zdać na decyzję J. Kr. Mei, upraszał o prędką ewakuacyę Moskwy, nie wiedząc, co się w domu dzieje, Romae consuliter, Saguntum capitur; pracowali Impp. senatorowie na konferencyi z księciem Dolhorukim, ale surda fabula caneatur, który chcąc certa pro incertis luerari upomina się konfirma-

obawiać się trucha
aby tego ognia
olejem nie zalewali

(i)

residencia

Knietyko

Kary
HND

Versus

(j)

makara

cyi traktatu Grzymułtowskiego, sam wszystko in fieri deklarując, instrument legationis do cara Jmci moskiewskiego aby był publice czytany, upraszał amnityę wszystkim.

Jmp. Humiecki, wojewoda podolski: „nie zawiodłem się, że jedność funduje się na łaskawości, kiedy W. Kr. Mę garnącym się ojcowskie otwierasz serce, sola regis aequat clementia diis. Napisany był dekret na Adama — si comedes, morte morieris, — a przecie i ten nie był bez relaksacyi, pozwolono jednak 800 lat żyć; wzięto ministeria Paulo ab angelis ministerium, ale nie kazano od głodu umierać: — in sudore vultus vesceris pane, — więc że tak bardzo idąc, o sprawiedliwość żebyśmy nie nachylali wolności, dum veritati consulitur, libertas perditur“. Przywiódł przykład w Szkocyi, gdzie in perduellione deprehensus nie osadzony finaliter, ale wzięty na deliberacyę do lat 50 a perduellis miał lat 70 i choć tu u nas niektóre membra wyrzucone ex corde Rzpltej, znajduje się jednak bardziej że kleić, niż odrzucać należy, darować urazy redeuntibus salvis personalibus iniuriis, którzy nihilominus recognoscant konfederacyę tę i przysięgną, że będą wiernie służyć¹⁾; rozgovor ten akceptować, albo nie, utrumque niedobrze: nie przyjąć — jest pokazać apertam hostilitatem, przyjąć zaś, chcąc nie ze wszystkiem kontentujący, mało zaszkodzi, aby tymczasem dał ordynans do oddawania fortę, resztę do legacyi odłożyć, aprobować traktat Grzymułtowski, Jmp. wojewody chełmińskiego tak, aby jeszcze trzeba go ratyfikować z tą aprobacją na sejmie i to kondycjonalnie, jeśli dla nas Moskwa uczyni, to i my²⁾; o wojska erygowaniu życzył mówić semotis arbitris³⁾.

¹⁾ Cz. II. ... a czemużby allegata iuris hetmani sejmu lubelskiego i konfederacyi sandomierskiej nie miałyby na czas odmienić się, zaczem persuadebat Impp. litewskim, aby od swojej zawziętości odstąpić chcieli. Impp. Sapiehowie zaś recognoscendo et amplectando konfederacyę sandomierską, aby oną poprzysięgli promovit.

²⁾ Cz. II. ... uznał to sam książę poseł, convictus od nas rationibus, że iusta praetendimus, ale propter arctitudinem instrukcyi swojej musi się referować do cara Jmci.

³⁾ Cz. II. Po tym głosie, gdy bardziej a bardziej exardes-

reges
ministri
lum
na se p
znajduje się
je

Jmp. Wołłowicz, referendarz W. Ks. Lit.: pozwolić amnityę, zarzucić prawo, sejm lubelski i konfederacyę na stronę, indulgere peccatis jest dać pochop do dalszego złęgo, które żadnej nie mają obrony, bo factorum, non fatorum, non temporum vitia accusantur; prosił o egzekucyę iudicatorum w konstytucyi lubelskiej i konfederacyi opisanych; posłowi kijowskiemu refutował.

Clamiruje
Tandem książę Jmć kanclerz w. kor. od tronu: „Rzplta jest jako łódź, którą jeśli przeciwni i niezgodni sprawują remiges, non sine periculo labiruję, J. Kr. Mć clamabat exemplo, praedicabat verbo, pobudzając do jedności, do konfidencyi, a cóż stąd za pożytek? Deum, quem non videmus, quomodo diligemus, si proximum, quem videmus non amamus, więc chcąc ułatwić J. Kr. Mć dyferencyę zachodzące i radę tamujące bierze je na powagę swoją pańską, sprowadzi interesantów i uspakając będzie, na jutro zaś dla omówienia quantitatis wojska semotis arbitris prosi i sesyę limitować raczy.

Die 5¹⁾). Sesyja ta odprawiała się semotis arbitris, na której amnistya generalna umówiona wszystkim ab adversa parte accedentibus i wojska polskiego w Koronie do 36.000 przywieziono, a że materye niektóre broniły punktualnej płacy obmyślenie, J. Kr. Mć dla doskonalszego w tem umówienia się sesyę prowincjonalne na dzień jutrzejszy naznaczył, a sesyę do poniedziałku limitował.

Die 6 eiusdem²⁾). Odprawowały się sesyę prowincjonalne in locis solitis względem płacy wojsku, skąd i inne.

cebant pp. litewscy przeciwko Impp. Sapiehom, zaszła deklaracya od tronu etc.

¹⁾ **Cz. II.** Pogodziwszy król Jmć interesa litewskie, descendit do senatu, gdzie odprawowała się sesyja semotis omnibus arbitris etc.

P. Die 5 aprilis sesyja zaczęła się in semotis arbitris, pracując przez kilkanaście godzin z Impp. posłami litewskimi, którzy się zawzięli contra domum JWW. Impp. Sapiehów, ale nie wskórając ministri status, bo się srodze zawzięła Litwa na dom Sapieżyński, limitowano a maiestate per supremum cancellarium regni Littuaniae sesyę aż do poniedziałku.

²⁾ **P.** Die 6 aprilis. Dziś Impp. senatorowie i posłowie

Die 7 eiusdem ¹⁾. Jmp. marszałek konfederacki przy zagajeniu sesyi: ponieważ jeszcze sesye prowincyalne pozwolone nie skończyły się, upraszał J. Kr. Mci, aby dając czasu sesyę do jutra odłożyć raczył, na co od tronu ks. Jmć kanclerz w. kor. dla ukontentowania stanów Rzpltej sesyę limitował ex mente J. Kr. Mci.

Die 8 aprilis ²⁾. Jmp. marszałek konfederacki donosząc, że na sesyach prowincyalnych negotia do obrony i ubezpie-

w kościele oo. karmelitów bosych byli na nabożeństwie; concionabatur Jmks. Buszczyński, kapelan księcia Jmci kanclerza W. Ks. Lit., założywszy pro themate: „tulerunt lapides, Jesus autem abscondit“ — te biorąc dwa teksty z Pisma św. i pokazał, jako obadwa stany Rzpltej przez kamień niezgody pustoszeją, familie rozłączają się, uti civitas desoluta Ierusalem, super quam flevit Christus etc., którzy Ichmość tego kaznodzieję attentissime słuchali; po procesyi świętej rozjechali się.

¹⁾ **Cz. II.** Die 7 w poniedziałek dla niezakończonych sesyj prowincyalnych, tak z Małej, jako i Wielkiej Polski, iż się te prowincye zgadzają na quaevis genera podatków skarbu koronnego, cum hac jednak salva et praecustodione od poznańskiego, kaliskiego, krakowskiego i sandomierskiego województw et paucis aliis, aby tych podatków — czopowego i szelążnego nie była importancya do skarbu, ale aby repartacya została się przy województwach, na nowe zaś pozwalają importancye do skarbu i gdy nie mogli się zgodzić, solwowana sesya.

P. Die 7 aprilis król Jmć z gard-kawaleryą swoją przejeżdżał się do Wilanowa, zdrowszy, używając aeryi, a sesya na zamku solwowana do jutra, na podatki ceł i czopowego, szelążnego generalnego, że się jeszcze nie ugodzili, mieli Ichmość sesyę u oo. reformatów. Tegoż dnia Jmp. łowczy kor. wyjechał stąd do Krakowa.

²⁾ **P.** Zasiadł król Jmć cum senatu; na początku tej sesyi przymawiały się niektóre województwa, osobliwie ruskie, aby komisarze w każdym województwie wysadzeni starali się ten podatek w całości oddawać do skarbu, które pieniądze będą należec do erekcyi wojska nowego, na cła nie pozwalając, tylko na podatek czopowego, szelążnego i pogłównego żydowskiego.

czania Rzpltej należące unanimitus harmonie stanów zakończyły się, aby Imksks. którzy sesyom praesidebant, czynili relacyę.

Dany tedy głos Jmks. biskupowi kujawskiemu, który czynił relacyę sesyi wielkopolskiej informando, że ta prowincya na erekcyę wojska i importancyę podatków do skarbu koronnego na zapłatę uchwalonych zgadzali się, drudzy na uchwałę nowych nie pozwalali, jednak gdy alegowano, że w r. 1577 choć nie w tak ciężkiej potrzebie bez sejmu pozwolone były podatki pro suprema decisione do J. Kr. Mci, to negotium zabrane.

Potem Jmks. biskup chełmski, czyniąc Małej Polski

Posłowie zaś województwa mazowieckiego wnieśli praefixionem temporis, żeby za dwie lecie była tej sumy efektuacya i importancya jej do skarbu koronnego przez komisarzów.

Prowincya wielkopolska nie chciała na to pozwolić, deklarując dać tylko certam pensionem, któremi kilka godzin Jmp. marszałek konfederacki pracując i niektórzy Ichmość senatorowie wielkie przedkładając onym konsekwencye, nie mogli jednak vincere posłów wielkopolskich, zaczem Jmp. podkanclerzy kor. a maiestate rzekł: „przyjmuje wdzięcznie J. Kr. Mć głosy Waszmościów według erekcyi wojska, podatków obmyślonych, a gdy jeszcze niektóre województwa nie chcą do tej przystąpić ugody, tedy król Jmć daje czas pernoktaty dzisiejszej na zniesienie się i zjednoczenie sensuum, tudzież i W. Ks. Litewskiemu, a solwuje sesyę do jutra“.

Notandum, że w przeszłą sobotę, sub quinta aprilis na sesyi semotis arbitris komput erekcyi nowego wojska, jakie ma wystawić Rzplta i W. Ks. Lit. przeczytane i już weszła kombinacya Imp. z Imp. Sapiehami, sam król Jmć pracując w tem szczerze et ad instantiam regiae maiestatis deklarowali przywrócić ich do dóbr własnych.

Dziś Jmp. podkomorzy krakowski z Jejmością swoją et cum charissimis filiis, jako pierwszy poseł województwa krakowskiego wyjechał ad propria w krakowskie; także hora 10 przed południem (że z kozakami i kałmukami dwory i kościoły rabował) niejakiego Lenczewskiego, szlachcica, ćwierutowano.

sesyi relacyę przyznał J. Kr. Mei, że principium labor omnium est officium, kiedy J. Kr. Mć chcąc požądane tej Rzpltej przez ustawiczną swoją aplikacyę colligere fructus, nie zawiódł się na prowincyi małopolskiej, która wojsko przez konferencyę Imp. hetmanów umówione, podatki sejmem lubelskim uchwalone egzekwować deklaruje, na cła generalne nemine excepto i winne składy zgadza się, czopowe tylko na swoje potrzeby ponieważ województwa są niektóre winne, ekscypuje i sobie rezerwuje, erekeyę piechot in propriam bierze curam.

Województwo braclawskie praevia lustratione podatek deklaruje, podolskie prowiantem garnizon kamieniecki prowadować obliguje się, ziemia halicka, aby przy konstytucyach 1680 i 1691 zachowana była, uprasza; województwo kijowskie 100 piechoty wystawić obiecuje, jeśli kozaków ewakuacya nastąpi.

Różne potem tym relacyom zachodziły kontradycyę, głosy w tej materyi zabierać chcieli i długo to bawiło.

Tandem Imp. podkanclerzy kor. od tronu: „tego był rozumienia J. Kr. Mć i tego pragnie, aby stany Rzpltej, jako najskuteczniej obronę powszechną asekurować mogły, na cudze się posiłki i zwycięstwa nie spuszczać, które jako są ciężkie i niepożyteczne — doświadczyła Rzplta, kontentują intentae curae stanów Rzpltej ojcowskie J. Kr. Mei serce do tego zmierzające, aby podatki na zapłatę wojsku ad unum, t. j. W. podskarbiego w kor. komportowane były, takiegoż będąc J. Kr. Mć sentymentu, życzy tegoż, ile przedtem inaksza była dyspozycya, a dla nieporządku, do tego że W. podskarbi w kor. non spe avara fueri, sed gloria obsequi deklaruje sporządzić piechoty, co wdzięcznem J. Kr. Mć P. N. M. przyjmując sercem tuszy, że zachodzące w tem niektóre obstacula pernoctata ulacni et sensus coadunabit, sesyę limitować raczy“.

1) Cz. II. Die 9 aprilis we srode zagaił sesyę Imp. marszałek konfederacki, exquirendo, jezeliby była unanimis zgoda na importancyę wszystkich podatków in genere do skarbu koronnego, lecz gdy nie było zgody i przy swoim uporze stawały województwa wielkopolskie, azeby repartacya zostawała przy województwach, iuxta positivam legem sejmu lubelskiego, zabrał głos Imp. wojewoda sandomierski.

a dla niej nieporządek

Luci

Wojewoda od 9 kwietnia limituje

Die 9 aprilis. Jmp. marszałek konfederacki: „dotąd pływała in lusu fatorum Rzplta i łódka, która się albo ratować nie chciała, mogąc zatamować powodzi calamitatis suae, ale rozbijać się dopuszczała, albo chciała, a nie mogła daleko zabrnawszy, teraz, za szczęśliwym J. Kr. Mci powrotem do tronu i złożeniem rady tej obediens comparet na głos pana swego, utrumque ambit, chce i może się salwować, kiedy J. Kr. Mē felicissimis dodaje momentis niesfatygowaną swoją aplikację, ułatwia irresolubilia altissimoque iudicio resolvit, propinat ex fontibus łaskawości media ratione generalnej importancyi podatków do skarbu, ponieważ dla tej materyi dalszy cursus rady haeret“ — prosił o determinację¹⁾.

Jmp. wojewoda sandomierski prosił o dispensację do domu, ile gdy invocat praesentiam gemitus ubogich ludzi i zakończenie rady, in puncto uchwalenia podatków nie życzył determinate, ale conditionaliter, in spem sejmu traktować, albo je do sejmu odłożyć; erekcyi sił Rzpltej winszował, żałując, że nie dawniej, trudno zaś na podatki nie pozwolić, kiedy bez nich zapłaty wojsku i wojska nie będzie i nie pozwolić na niejedno jest co i indefensam Rplcam zostawić, dawno Rzplta melior, podobno i prudentior do jednego podskarbiego wszystkie podatki importowała i była porządniejsza, albowiem jeden tak szkody uczynić nie może, jak wielu i na ojezyczne wielki nieporządek, wielki zamach, ponieważ zaś daje na potrzeby Rzpltej 3 miliony, należy, aby tu Rzplta referowała.

Jmp. podkanclerzy W. Ks. Lit.: „kiedyś W. Kr. Mē zaniemiała przez lat kilka otworzył usta, należy jej pamiętać na effectum: terra vestra deserta erit, regionem vestram alieni dextorant i przemówić trzeba—radźcie o sobie! Rozumiałem, że praeteritorum error miał być in melius magister, że dywizye złemi skutkami miały nauczyć regularnego wojska, te materye status, podatki, materya sejmowa, importancya do skarbu, ta instrukcyja województwa, bakałarz nie pozwala, dlaczego życzył sejmu, zjazdowi zaś temu do sejmu pacificationis regulowanemu, który wiele dobrego Rzpltej uczynił, co przeszkadza do końca circa elementiam J. Kr. Mci, gdyż nam auksyliarne wojska wyprowadzić deklarował, a my swego nie erygujemy, jedną ręką wyprowadzamy, a dwiema przytrzymujemy. Akt terażniejszy jeśli być może per omnia ważny i może per omnes

aż gdy teraz przychodzi erekcyja wojska, materya status, podatki, materya sejmowa, importancya do skarbu

Rzpltej Erika
albowiem

aż Saura

Style
Lomu
Rzpltej

effectum

W rady

defor
radzie

modos posibles bezpieczeństwo Rzpltej obmyślić, odpowiedział, że może, alias byłoby idolatria legis — prawa w prawie szukać, a dziś prawnie zginąć na jutrzejsze czekając prawo; nadto prawo jest trojaki: lex naturae, lex scripta et lex necessitas i gdzie prawo necessitas zachodzi, żadne prawo ratunku nie broni! ". Tu przywoził in simili różne exempla, powiadając, że przeciwko tej konfederacyi, nad którą nigdy walniejszy zjazd nie był, peccatum est, peccatum contra statum, ta bowiem konfederacya utrzymała wiarę, wolną elekcyę, prawa i swobody polskie, dlaczegoż sposoby ratowania się mają być pro impossibilibus rozumiane? Piękne to siły 36.000 wojska, ale jeśli in pede tegoż nieporządku, jeśli mu nie jeden szafarz płacić będzie, to będzie idem, quod pridem, jeśli się obawiamy paluszkowania podskarbiego, to bardziej obawiać się trzeba paluszkowania po województwach, bo tu na jednego wiele jest inspektów, cenzorów, publicznych rachunków, niż tam na wielu: ubi omnes peccant, ibi nemo punitur, a ratio thesauri non aliter constat, quam si uni reddatur, lubo zaś, na sejmie zezwanym sanciti, executio nulla, do tego kiedy po województwach są sejmiki, jest rada i skarb to w każdym województwie osobna Rzplta, zaczęm należy, aby sejmiki po całej Rzpltej na jeden dzień i za jednym papierem odprawowały się". Konkludował, że ten akt per omnes modos może securitatem providere, która inaczej być nie może, chyba jedna ręka płacić wojsku będzie i po tej kredyt Rzpltej ginąć będzie i będzie źle póki się skarb do jednej ręki nie wróci; upraszał posłów wielkopolskich, aby temu nie kontradykowali, nie biorąc na się pericula rerum et confusionem aeternam, ile gdy podskarbiemu do czasu pewnego Rzplta domina iuris sui to pozwoli, życzył publikować powrót J. Kr. Mci, którego oddalenie się był actus necessitatis et necessitantis, aby się wszelkie w tem skrupuły uprzatnać mogły; z dworem berlińskim per omnia życzył korespondować, aby nie więcej miał od inszych, niż by się od nas spodziewał, legacyi także do cara Jmci ¹⁾.

Posel województwa poznańskiego justyfikował

¹⁾ Cz. II. ...ratificationem traktatu moskiewskiego na tej radzie, nie odkładając do sejmu, promovit.

His

Wojatki

Wojatki

lubo

na sejmie

uchwalon

bez meca

niepewne

na sejmie

o egzekucji

przychodzą

gdy sejmie

rozważ, san

citi execu

nulla

poty

kontrydykęę swoją ratione importancyi do skarbu, że nietylko to województwo, ale i insze nie pozwalają.

Posel łączycycki zgodzał się na generalną importancyę.

Posel zakroczymski¹⁾ Kuczborski: „ci którzy na importancyę do skarbu nie pozwolą, erygowania tem wojska trudniąc, znać się spodziewają futurum Messiam!“.

Bardzo to uraziło pp. wielkopolskich, tak, iż mu mówię dalej nie dopuścili, o sąd na niego upraszając²⁾, w czem dwa głosy zabrane, w którem wywiedziona konfederacya kościańska pod dyrekeyą Jmp. wojewody natenczas kaliskiego, a teraz poznańskiego i manifest przeciwko konfederacyi broniszowskiej; proszono oraz, aby takowe levitates wnoszone nie były, wspomniano oraz i batalie pod Kaliszem i Poznaniem, dające dowód życzliwości ku panu województw, importancyi podatków do skarbu nie życzyl, gdyż i przedtem skarb żołnierza do województw odsyłał, innych pericula nie wspominając.

Posel plocki³⁾ ekskuzował Jmp. zakroczymskiego posła, który mówił ex patientia przedłużonego czasu i to universaliter, nie do Ichmościów prosił o wybaczenie, gdyż vulnera sanamus, non renovamus, życzyl redire ad antiquam

1) Cz. II. plocki.

2) Cz. II. ... i upraszali o sąd przeciwko panu plockiemu, ut deducatur im, jeżeli podpisywali się tu praesentes na konfederacyę warszawską, albo jeżeli byli na elekeyi, albo koronacyi, justyfikując się, że tę konfederacyę warszawską kilkanaście tylko osób zrobiło, zaczem nie powinna imputari województwom, ale tam tym osobom etc.

3) P. Kuczborski, posel województwa plockiego, najbardziej exarsit mową swoją, kiedy ex impatientia wymówił, że dlatego nie chcą Impp. wielkopolscy pozwolić, podobno jeszcze futurum expectant Messiam, na które słowa insurrexerunt pp. wielkopolanie, prosząc J. Kr. Mci i Rzpltej, aby na tę imposturę sądzić się pozwolono z Jmp. posłem plockim, chcąc windykować niewinność swoją, ale po długich z sobą dysputach Impp. posłowie inszych województw głosy pogodzili et ad activitatem przyszli wolnych mów, jednakże mordując stawają. nie chcąc pozwolić na tę importancyę do skarbu koronnego.

formam wnoszenia podatków do skarbu, kiedy natenczas był porządek lepszy i żołnierz porządniejszy, abo to pozwolić przynajmniej pro hac sola vice.

Jmp. starosta zakroczymski tak na importancyę generalną jako i egzekucyę sancitorum sejmu lubelskiego zgadzał się i prosił, aby nikt temu nie przeczył, ponieważ Jmp. podskarbi deklaruje ad praesens kilka milionów, ut bene sit patriae; chwalił W. Ks. Lit., że na podatek pozwoliło, nie tuzzył jednak egzekucyi onego, ile kiedy tak w szlacheckich, jako i w ekonomicznych dobrach wielka ruina.

Jmp. starosta nakielski przytoczył przykład: ojciec jeden przykazywał synowi, aby na niego ręki nigdy nie podnosił, trafiło się, że tonął ojciec, a syn, aby ręki na ojca nie podnosił, rozkazanie jego zachował, nie ratował i utonąć dopuścił, tak i Rzplta nasza, aby prawa nie naruszała, woli ginać, że podatki do sejmu należą, nie uchwalać ich, być bez wojska i bezpieczeństwa; upraszał Imp. wielkopolskich, aby importancyi nie kontradykowali.

Posel przemyski na podatki sejmem lubelskim uchwalone, także i akcyzy novae inventionis, jako to monopolia, pozwalał, czopowe tylko i szelągne na potrzeby województwa ekscypował, na importancyę do skarbu nie zgadzał się, ale życzył poborów, bene possessionatos jako najlepiej w tem opisać, aby była i securitas województw i pewność żołnierskiej zapłaty, a że w województwie ruskiem dymów tylko 16.000, tedy niepodobna, aby 4.000 piechoty wystawić miało.

Tandem książę Jmć kanclerz w. kor.: „już też J. Kr. Mci nie staje słów, któreby imponat in ora ministrów, nie staje ministrów na perswazyę, spodziewał [się], że Rzplta przy aplikacyi jego miała już eluctari in melius i uczynić afflictus rebus consolationem, ale się tylko na nieszczęścia nasze skarżymy, a rady kończyć nie chcemy, zażywa J. Kr. Mć do Rzpltej egzorty św. Bernarda: — si dormis — expergiscere, si stas — progredere, si progrederis — curre, si curris — vola! — Gani J. Kr. Mć te kontencye, dając z siebie przykład, że wszystkim wszystko darował i ojcowskim przyjmuje sercem, a lepszego po pernoktacie spodziewając [się] skutku, sesyę do jutra odkłada“.

Die 10 aprilis. Jmp. marszałek konfederacki przy zgajeniu sesyi walnej rady wyraził: „darmo w przykrych i uci-

erectionis
Vnie

[robne]

[robne]

skających konjunkturach łajemy fortunę, bo sobie sami prze-
ciwną czynimy, frustra incusamus fortunam, quam ipsi adver-
sam facimus; niesłusznie czasy zlemi nazywamy, bo te tylko
ex ratione powietrza pięknymi albo niepokodnymi nazwać się
powinny; tempora nostra non prima negant, non ultima do-
nant. Mamy czas sposobny za złożeniem rady od W. Kr. Mei,
łącno się mogąc ratować, nie ratujemy, czemu media nie obmy-
ślamy? trzeba się bronić, a my ręce opuszczamy! Wojna te-
raźniejsza inermes nas zastała, dlatego auxiliatricem manum
czujemy; na ratowanie ojczyzny podanych od tronu sposobów
i wielkiego dnia wczorajszego ministra Jmp. podkanclerzego
W. Ks. Lit. zdania nie akceptujemy“. Upraszał J. Kr. Mei, aby
etiam perire volentibus miłościwą podał rękę i pańską powagą
swoją materyę trudnością ad determinationem przyprowadzić
raczył; obiurgabat i stany Rzpltej, aby motu quietis publicae
zgadzał się ¹⁾.

Jmp. Raczynski, podsedek i poseł poznański, mowę
wczorajszą Jmp. posła zakroczymskiego różnemi racyami refu-
tował, wyrażając, że województwa wielkopolskie ex invidia no-
minis tę imposturę cierpią, ponieważ różne województwa w tę
konfederacyę wielkopolską ²⁾, która się w Łowiczu urodziła
i w pieluchach wypielęgowana, w Uniejowie ochrzczona,
w Wieruszowie ³⁾ ślub wzięła, wchodziły, asystowały laski, bu-
ławki ministeria i ledwo nie wszystkie województwa, trzebaby
tych duchów dobrze pomacać, jeśli skąd Antychryst nie wygląda.

Jmp. Bieliński, marszałek w. kor.: „prawda, że szlach-
cie na sejmiku, pesel na sejmie o wszystko domówić się może,
przecież tantum quisque audere debet, quantum persuadere,
a ponieważ Jmp. poseł zakroczymski bardziej to wymówił ex

¹⁾ Cz. II. Pytał się Jmp. marszałek konfederacki stanów
Rzpltej, jeżeliby była zgoda na generalną inportancyę podatków
do skarbu? Responsum, że niemasz.

²⁾ Cz. II. ... ale się urodziła w Lublinie na sejmie, w Ło-
wiczu ją w pieluchy powijano etc.

Dalej Cz. II. *bardzo krótko kończy sesyę, opuszcza dd. 11,
12, 14, 15 kwietnia.*

³⁾ Cz. I. i Cz. II. ... w Warszawie.

impatientia czasu przedłużonego, aniżeli ex passione“ — tedy upraszał tychże województw wielkopolskich, aby więcej cursum rady nie trudniły.

Imp. Łoski, chorąży i poseł warszawski: „wiele czasu trzeba, kto chce skombinować errata praeteritorum, excepta futurorum, ratio zbawienia potrzebne. Wygnaniec z raju uno momento zgrzeszył, a reparator przedwieczny, któremu jedno było dosyć „fiat“, przez wiek swój na świecie pracował, tak i my labentibus niby od brzegu vicibus przyplwamy, znowu jednak odpychamy“. Wyrażał aplikację i staranie J. Kr. Mei, także i senatu, incusando equestris ordinis niezgodę, który tę radę przyznaje za doskonałą, mieć nie chce za ważną; akcyzy korcowej nie życzył, ale od 100 zł. certum quantum; Imp. podskarbi w. kor. aby się co rok kalkulował praetio iuramento; życzył i wyprawy piechot, które aby województwa karmiły, odziewały i zimowały; te zaś województwa, gdzie ludzie powietrzem wymierali, aby ducta proportione do skarbu pieniądze za wyprawę należąca importowały; ta materya lubo zda się concernere statum, jednak tu może traktować, np. gdyby było ius contra iustum, albo w sądzie którym novum emergens, o czym prawa niemasz, coby z tem czynić? Sędzia ma sobie przypomnieć punkt swojej przysięgi: in aliis vero iudicium conscientiae meae sequar i tak powinien sądzić, jako sumienie i sprawiedliwość naucza; zaczem każdy poseł jest iudex negotiorum swego województwa, mając w instrukcyi appendicem: „caetera dexteritati et activitati commituntur“, więc może wszystko, cokolwiek widzi in pium, pożytecznego stanowić.

Imp. Skulski, podstoli i poseł warszawski, życzył przywieść ad executionem sancita sejmu lubelskiego, a jeżeli się ta konstytucya nie podoba, to nowe podatki uchwalić, lubo ta materya status do sejmu należy, ale vis necessitatis iubet; opowiadał się przy konstytucyi lubelskiej, żeby dziesiąty szeląg non praeiudicando czwartemu groszowi przy województwach był zachowany; życzył distinguere importancję podatków, dawne aby dawnym zwyczajem, terażniejsze zaś aby do skarbu oddawane były; Imp. hetmani aby zatrzymane podatki po województwach hic et nunc kazali egzekwować.

Imp. Skrzyński, podkomorzy i poseł łączeycki, życzył nowych podatków propter omnimodam securitatem i ich im-

racja zbawienia potrzebne

labentibus velis praevio

na wyprawę należąca

in publicum pożyteczniejsza

portancyi do skarbu, upraszał Wielkopolanów, aby do tego contribuere chcieli zdanie swoje.

Jmp. Załuski, wojewoda rawski, radę tę do kilku niedziel zyczył zalimitować, mając racye, których propalare się nie godzi, sancita lubelskie ad executionem przywieść.

Jmp. podkanclerzy W. Ks. Lit. propozycyom przez Jmp. marszałka konfederackiego pro obiecto rady terażniejszej promulgowanym przyznał, że są i dobre i gruntowne ad salvandam patriam, za których wypełnieniem następuje praeteriti mali detestatio, scelerique nefando nomen deest, teraz, gdy ta prawdziwa i pożyteczna Jmp. marszałka konfesyja, trzebaby, aby drugaż podobna Rzpltej konfesyja do jednegoż skutku zmierzająca, t. j. mutuus consensus do ratunku ojezyny, a ponieważ tylko disceptationibus laboratur i podane media do ukontentowania być nie mogą, trzeba albo stanąć na sejmie lubelskim i egzekwować, albo wziąć przed się wyprawę piechot z terażniejszej, inaczej obrona być nie może, co się tyczy piechot, są domowe praktykowane przykłady, że z niej mały był pożytek, których stanęła fundacyja za króla Stefana Batorego na komput 6.000, a za czasów Jana III i 600 na kompaniach nie bywało, ponieważ rotmistrze swoim dogadzając potrzebom okupować się żołnierzom dopuszczali i ze szkodą Rzpltej intratę sobie obmyślali, więc aby to pieściddo, które i województwa i przedtem wzięły były i teraz biorą na swoją opiekę, podobnymże sposobem nie zawiodło ojezynę, insuper jeżeli Rzplta dostatecznej nie obmyśli obrony, qua securitate król Jmć nie mając na co spuścić, może wyprowadzi wojska swoje auksyliarne, jakoż dotąd pewnie i moskiewskie wojska ustąpić będą się ociągały, dokąd Rzplta nie stanie w należnych siłach i nie będzie w dobrej posturze, ac per consequens każdemu considerabilior; co zaś należy do postanowienia wojska cudzoziemskiego, to aby trybem i pożytkiem cudzoziemskim regulowane i sporządzone było, żeby zaś nie zachodziły skrupuły, że to przeciwko prawu, to się tak rezolwuje, że lex scripta, t. j. konstytucyja aut variari, aut mutari, vel dispensari może od teje Rzpltej, która condidit eam; lex vero necessitatis, jako się wczoraj dotknęły dispensari et relaxari nie może, tylko tolerari; interim Jmp. marszałka pro bono publico multum desudan-

potrzebna
Wyja

kompaniach

Wszystko

Wszystko
Ty

tem życzył sekundować sposobniejszymi dla skończenia przed-
szego racyami.

Jmp. poseł rożański aprobował wielkie zdanie Jmp. podkanclerzego W. Ks. Lit., uznając erekcyę piechot najpotrzebniejszą przez szukanie takiego medium, któreby do skutku przywieść mogło, podał tedy sposób, aby Impp. hetmani dla przedziej tego egzekucyi oficerów jako najprzedziej ordynowali do województw; podał i drugi sposób do należytej obrony Rzpltej, aby J. Kr. Mć wydał uniwersały do województw, zalecając wszelką gotowość i exercitium, co się może przydać i na paletników; cła generalne nemine excepto, także novae inventionis podatki, jako to szelągne, czopowe, młynowe, monopolia papieru i tabaki etc. do skarbu importować zyczył; a że niektórzy obywatele, ob defectum securitatis in regno, powywozili co lepsze depozyta swoje na kilka milionów computatis computandis wynoszące w Księstwo Pruskie, których tameczni obywatele, nie wiedzieć quo praetextu, przytrzymują, wydawać nie chcą, ale je za swoje przywłaszczają, tedy życzył rekwirować Jmp. rezydenta per deputatos, aby to doniósł pryncypałowi swemu, żeby rozkazał wydać non convellendo iura vicinitatis.

Jmp. Kiełczewski, poseł lubelski, dowodził konstytucją sejmu lubelskiego, że vetat importancyi podatków do skarbu, ale powinno być zwożone na trybunał skarbowy, na którym powinien być podskarbi, albo przynajmniej pisarz skarbowy, prosił przytem o deklaracyę Jmp. podskarbiego w kor., jeżeli pretenduje tej importancyi i jeżeli jej odstępuje, gdy tedy publice odstępował, prosił Jmci o instrukcyę dla doskonalszego informowania się Rzpltej.

Jmp. marszałek konfederacki: „haeret obrona Rzpltej, haerent obrady na tej trudności, z którejby najskuteczniejsze miały do obrony emanare sposoby“.

Potem pytał się stanów Rzpltej, jeżeli jest zgoda na generalną importancyę do skarbu, na co wszysey uno prawie labio: „niemasz zgody!“.

Tenże Jmp. marszałek: „ponieważ zgody niemasz na importancyę — pytał się — jest zgoda akceptować sancita sejmu lubelskiego i terazniejszą wyprawę?“ — na co wszyscy pozwolili.

zwożone

Interim książę Jmć kanclerz w. kor. od tronu: „im większa egestas temporis, tem większa prodigalitas illius, skądbyśmy się mieli pociechy ojczyzny spodziewać, to my nieprzyjaciół naszych cieszymy, est gallina mala, quae hostibus parēt ova, a ponieważ się Rzplta na spisanie projektu in fundamento sejmu lubelskiego zgadza, tedy J. Kr. Mć na tęż zezwalając, sesyę na dzień jutrzejszy limituje“.

Die 11 aprilis. Na zagajeniu sesyi Jmp. marszałek konfederacki wyraził, jako mało securitatis z sejmu lubelskiego, uważając proceder tej rady, tyleż podobno z niej będzie, kiedy wojsko i zapłata wojsku tylko na papierze, a nie w egzekucyi będzie dla takowej stanów niesforności¹⁾, które i z obroną Rzpltej mole zjedzą; upraszał o konfederacyę²⁾ sentimentorum i czytał projekt titulo „Obrona Rzpltej“, w którym erekcyja wojska³⁾, zapłaty sposób, podatki, ich egzekucya, poborców circumscripctio⁴⁾ wyrażone, a atendencya Jmp. poskarbiemu zlecona.

Po przeczytaniu zabierane głosy.

Jmp. Karniewski, poseł poznański⁵⁾: gdy stąd nie dobrego nie zrobiwszy bez ewakuacyi wojsk auksyliarnych z podatkami tylko przyjdzie się do braci, złego⁶⁾ tuszył od nich podziękowania.

Jmp. Karwieki, wojski sandomierski, directe do Jmp. poskarbiego w. kor., pytając się Jmci, czego od nas chce więcej, kiedyśmy co mogli uczynili, umbram sobie tylko posesyi zostawiwszy, prosił J. Kr. Mci, ut interponat powagę swoja w tym punkcie.

Jmp. Ustrzycki, chorąży przemyski, promował, aby nowe podatki dysponował Jmp. podskarbi, a gdy Rzplta obaczy jego fidelem administrationem super plura, constituet tak, aby weześnie na piechotę województw gotował moderunek, do której piechoty aby byli oficerowie szlachta bene possessionati.

1) P. ... dla takowych stanów nieszczerości ...

2) P. ... o konkordancyę ...

3) P. ... egzekucya wojska ...

4) P. ... poborów circumscripctio ...

5) P. ... poseł rożański

6) P. ... przyjdzie się wracać, złego ...

Jmp. Rozwadowski, chorąży lukowski życzył ex hoc tantisper importancję akceptować.

Jmp. Ossoliński, regent kor.: „gdybyśmy się staropolską rządźili cnotą, tobyśmy torem i przykładem antecesorów swoich, którzy własnymi siłami bez posiłków rozprzestrzenili granice, straszni byli postronnym¹⁾, szczerze o obronie swojej myśleli; racye Jmp. podkancelerzego W. Ks. Lit. mocne, ważne i niezwyciężone, co w nas za skutek uczyniły, które ani prawem, ani racyami in contrarium, chyba uporem, kto może improbare“. Upraszał Jmp. podskarbiego w. kor., aby się nie wzbraniał od dysponowania nowych i starych podatków, które jeśli pójdą in direptionem, wszystko złe sequetur, a Rzplta bez skutku pójdzie in opprobrium et contemptum u postronnych.

Jmp. Stamirowski, chorąży wyszogrodzki: ponieważ się Rzplta zgodziła na podatki i egzekucję wojska²⁾, instabat, aby był czas naznaczony wyprowadzenia piechot i rigor in contravenientes założony; któreby województwa na czas naznaczony nie wyprowadziły, aby tam wojsku była konsystencya, a posłowie onych na sejmie activitatem nie mieli. Imp. hetmani aby wcześniej generałów, pułkowników i inszych oficerów dobrze egzercytowanych, wojny wiadomych, szlachtę osiadłych praevia recomendatione województw subministrowali i przysłali, ta bowiem milicya, jako dziedziczna Rzpltej agnoscet Rplcam pro domina, nie tak jako wojsko kwarciane, które praedominatur związkami i innemi licencyami; książe pruski aby ex vi vassallatus dał wojska na usługę Rzpltej; rekwirować życzył Jmp. ablegata tu będącego per deputatos a consilio; hiberny aby podnoszone nie były przez te szostaki i 3 grosze, czy 5, iuxta scriptum ad archivum sejmu lubelskiego były abrogowane³⁾.

Jmp. podkancelerzy kor.: „mam niepłonne nadzieje, że tandem nikt nie poskarży się na stany Rzpltej po tak żywych ekspresjach, a osobliwie Jmp. marszałka konfederackie-

erekcja

1) P. ... własnymi posiłkami rozprzestrzenili granice i byli strasznymi postronnym...

2) P. ... i erekcję wojska...

3) P. ... były aprobowane.

go i wielkiego ministra, Jmp. podkanclerzego W. Ks. Lit., aby nie miały chcieć gruntownej obrony, nie będzie mógł, by najjadłowitszy censor pisać cenzury, którą czytałem dziś w Ewangelii: sibi consulebant nec tamen dicebant, credamus, plus enim cogitabant, quomodo nocerent ut perderent, quam quomodo sibi consulebant. Widzi każdy, co bez ¹⁾ sił domowych ani majestat, ani Rzplta doskonalej mieć nie może obrony, widzi, że cudze posiłki, czyli że słabe, czyli mocne, to nas ucisnąć mogą ²⁾, iuxta leonini foederis regulam wszystkie pożytki sobie zabierają; widzi Rzplta, że w takim znajdującą się stanie, sine valido sił swoich auxilio, nie może propulsare hostem, pokazuje na dniu dzisiejszym skutek, jako propositom i deklaracyom dogodzić mogła chcąc, choćby sobie najciężej uczyniła, własne wystawić siły; piechoty wyprawić, ale jeżeli ta wyprawa do województw przyjdzie, to będzie skuteczna, ale jako na sesji hetmańskiej umówiono, aby zł. 100 na lenung przy województwach zostały, a zł. 140 na rynsztunek i barwę do skarbu wnoszone były. Śmiałybym tedy upraszać Rzpltej, aby jeśli nie zupełną importancję, to przynajmniej tych 140 ³⁾ pozwoliła oraz Jmp. podskarbiego, który dał dowód szczerej i wiernej zyczliwości swojej ku ojeźźnie podczas legacyi swojej amore boni publici ekspedyowanej, aby akceptować raczył. Skończyłbym na tem, ale pro realitate muszę powiedzieć publicznie, że odgłos jakiś ma być obstaculum, jakoby J. Kr. Mć miał wprowadzić regimenty kawaleryi swojej w komput wojska koronnego i W. Ks. Lit., w czem chcąc uprzętnąć scrupulos, a wiedząc dobrze, że J. Kr. Mć tak miarkuje suprematum maiestatis cum praerogativa libertatis, aby jedno drugiemu nie szkodziło, tak postanowione zachowuje vincula, aby stąd jakie nie pochodziły irritamenta, liberum sensum estymuje i to wszystko czyni, cokolwiek należy do ugruntowania obrony, nadmieniam przeto, że to był dyskurs, a nie propozycya J. Kr. Mci ex ratione necessitatis publicae zachodzących skarg,

¹⁾ P. ... że bez ...

²⁾ P. ... czyli słabe, czyli mocne, są szkodliwe Rzpltej, jeśli mocne, to nas ucisnąć mogą, iuxta ...

³⁾ P. ... 140 złotych ...

których aby pod komendą Impp. hetmanów mogła być fidelior indagatio, łacniejsza i prędsza sprawiedliwość, żeby upadły innumera exactionum genera, komisoryaty, a kontrybucyi in subsidium wojska snadniejsza była egzakcya ¹⁾, takowy był dyskurs, ale chce J. Kr. Mć wszystkich widzieć i mieć beneficiis cumulatōs, co aperte wyznawam mente i upraszam Rzpltej, aby importancyi choć in parte nie kontradycowała; po tej relacyi upraszam powtórnie Imp. podskarbiego w. kor., aby się nie wymawiał hanc provinciam akceptować.“

Imp. chorąży wyszogrodzki życzył, aby jeden egzemplarz komputu wojska był ręką króla Jmci podpisany, pieczęciami stwierdzony i ad archivum [złożony] ²⁾, drugi Impp. hetmanom [dany].

[dany]

Imp. Niemiera, poseł mielnicki: „nauczyła nas magistratorum ³⁾ calamitas strzec się dyfidencyi i niezgody, a choć już rzecz gotowa, podatków dubium rezolwowane, przecie do konkluzyi nie przystępujemy, obrony nie obmyślamy“. Do podatków novae inventionis przydał, aby tak od urzędów konferowanych, jako z dóbr królewskich i duchownych do tegoż podatku contribuantur.

Poseł dobrzyński: „ponieważ Imp. podskarbi nietylko dwór berliński ab hostilitate odwiódł, ale jeszcze na potrzeby Rzpltej chce dać 3.000.000, tedy nad importancją do skarbu skrupulizować nie należy“.

Imp. kawaler Dunin: „straszne imię polskie narodom wszystkim poszło było ⁴⁾ in risum et cahinnam, wolność w więzach zostawała, aż ją J. Kr. Mć in effabili et incomparabili dobroci i starania swego activitate windykował, staraćby się należało, abyśmy nie pokazali nisi amantes i nie utracili miłości króla, pana swego i kiedy nam miło insze posiłki dźwigać, czemu by nie miło być miało wojska J. Kr. Mei konserwować?“

u 2
u 184

Imp. Wolski, stolnik halicki: „że się nie dosyć stało

1) P. ... spieszniejsza była egzekucya ...

2) P. ... i ad archivum dany ...

3) P. ... magistra rerum ...

4) P. ... poszło już było ...

sejmowi lubelskiemu, nie nasza to wina, bo, co możemy, to czynimy, będąc exhausti“. Na wyprawę zgadzał się i nowe podatki *supplendo defectum* skarbu koronnego; prosił o zakończenie rady.

Jmp. marszałek konfederacki wyrozumiewał stany Rzpltej, jeśli jest zgoda, aby podatek *ultima contumaciae* i *novae inventionis*¹⁾, tak i 140 zł. na monderunek do skarbu wnoszone były, aby eo nomine projekt spisać.

Jmp. Kielczewski, poseł lubelski, domawiał się, aby województwo lubelskie, co już wypłaciło ad rationem podatku *ultimae consumentiae*²⁾, drugi raz nie płaciło, piechotę jeśli inne województwa wyprawować będą, to i województwo lubelskie wyprawi.

Jmp. Zabicki, chorąży zakroczymski: „kto nie chce aprobować zdania Jmp. podkanclerzego kor., ne videatur esse *inconstans, pertinax est*“. Tymczasem, nim erekcyja wojska dojdzie, życzył, aby Sasi szli pod komendę Imp. hetmanów, którym aby oficerów swoich hetmani przydali, inaczej auksyliarze nie ustąpią.

Jmp. Ponikiewski, stolnik nurski: aby żadne *novitates* i za *ablegacye onera* królewsczyzna nie wchodziły in *Volumen Legum*, a sąd na tych³⁾, którzy *non accedunt*, do sejmu był odłożony, także projekta nie czytane in *publico*, nie szły in *Volumen*, promowował, życząc *importancyi* do skarbu, gdyż żołnierz, jeżdżąc po województwach, siła kosztuje.

Jmp. Kietliński, poseł sandomierski: ponieważ zgoda na erekcyę wojska, tedy aby auksyliarne regimenty w komput nie wchodziły, Jmp. podskarbi aby podatki *novae inventionis*⁴⁾ do skarbu przyjął, a że województwo sandomierskie podatek sejmu lubelskiego wypłaciło i chciał na tem *sistere activita-*

¹⁾ P. ...aby podatki *ultima contumaciae* i *novae erectionis*...

²⁾ P. ... *ultima concurrentiae* ...

P. ... Ponikowski

³⁾ P. ... na tych ...

⁴⁾ P. ... *novae erectionis* ...

tem, ale mu na to Jmp. marszałek konfederacji powiedział: „nie masz tego w instrukcji!“¹⁾

Jmp. wojewoda podolski: „byłem tej nadziei, że prout cessere prima, ita ventura futura, aż widzę, non correspondent secunda primis, kiedy consilia inita laeta, tractu dura, eventu tristia, życzyłem salva consciencia importancyi, w czem mię konwinkowały rationes et specula maiestatis przejrzone, konwinkowało i to, aby narody postronne widziały, że już nie taki u nas nieporządek, o jakim wszyscy wiedzą, konwinkowało i to, że możemy tym sposobem być considerabiliores, a przecie videmus meliora probamusque, sequimur deteriora, niech mi wybaczą contradicentes przy prawie się oponujący, u mnie bowiem pierwsze prawo — lex defensionis naturalis, quam non discimus, non scribimus, sed nata est, zaczem i teraz życzę importancyi; byłem na konferencyi wojskowej, wywodziliśmy legiones rationum i nikt więcej wysmażyć nad nas nie może, inakszego, nad ten skuteczniejszego, nie widzieliśmy sposobu. Upraszam Rpltej, aby accomodare²⁾ chciała i Jmp. podskarbiego, aby się tem kontentował, co mu Rzplta pozwala, która non reprobabat, sed probabat activitatem jego, a gdy super pauca obaczy fidelem, super plura constituet. Życzę sejm lubelski wziąć przed się i podatek jego na drugie dwulecie prorogować“. Naostatek komisję skarbową ratione podniesienia hiberny justyfikował.

na której

Jmp. wojewoda poznański ex vi jurysdykcyi swojej wojewódzkiej za żydami od komisji podatkami uciążonymi instancyował.

Potem ks. Jmé kanclerz w. kor.: „łączy J. Kr. Mé žal swój ze świętem dzisiejszem boleści Matki Bożej, kiedy przy pracach swoich³⁾ żadnej nie widzi do zgody aparencyi, więc dla nadziei lepszych sesyę do jutra limitować raczy“.

Die 12 aprilis. Jmp. marszałek konfederacki wyraził⁴⁾: „nie wiem co mówić! gdzie miłość ojczyzny? wielkość sławy?

1) P. ... w instrukcyi sandomierskiej...

2) P. accordare

3) P. ... Najśw. Matki Bolesnej, kiedy przy prawach swoich...

4) P. ... przy zagajeniu sesyi wyraził:

integritas tronu W. Kr. Mci? conservatio praw ojczyrstych? całość świątń Pańskich i domów naszych? a naostatek prawo samej natury wyperswadować nie mogło, więc jako mam dalej progredi pytam się i o rezolucyę proszę?.. Ponit obicem z jednej strony miłość W. Kr. Mci zbawienne proponowane media, nieodbitemi od senatu poparte racyami, z drugiej strony prawo wolnej kontradykeyi, nie wiem, czy kontradykeya racyi, czy racya kontradykeyi ustąpić musi, czekać huius trzeba taediosissime eventum⁴. Obowiązywał stany Rzpltej, aby spólnie i zgodnie do ratunku ojczyzny concurrant¹⁾.

Po tem zagajeniu, gdy żadnego nie zabrano głosu, tenże Jmp. marszałek konfederacki: „więc kto milczy, zdaje się pozwalać, że nikt nie mówi, tedy projekt do importancyi podatków do czytania gotowy“. Expresse pp. wielkopolskich o ostatnią deklaracyę, jeśli na to zgoda, prosił.

Na co pp. wielkopolscy ani przecząc, ani się zgadzając referowali się ad sensum inszych województw, osobliwie Małopolski, chcąc deklaracyi per ternum. Długo porozumiewał z Impm. ministrami i innymi senatorami²⁾ Jmp. marszałek, pociągając ad assensum. Iterum, gdy część większa na importancyę zgodziła się, upraszał pp. wielkopolskich o rezolucyę, którzy odpowiedzieli: „wstyd (aż tego toties ac petere³⁾“.

Czytany tedy projekt titulo: „Regularna, punktualna kwartałowa płaca wojska“, w którym reasumowane generalne czopowe i szelężne sejmu lubelskiego do lat 2 prorogowane a die 1 octobris anni praesentis zaczynać się mające. Item cła generalne nemine excepto lądowe i wodne, monopolia papieru i tabaki, składy winne nemine excepto, depositoria po miastach według dawniejszych zwyczajów i instruk-

¹⁾ P. Prout obicem z jednej strony miłość W. Kr. Mci, zbawienne proponowane media nieodbitemi od senatu poparte racyami, z drugiej strony wolnej kontradykeyi prawo ustąpić musi, czekam cuius luctae taediosissimae eventum obowiązywał stany Rzpltej, aby spólnie i zgodnie do obrony Rzpltej i ratunku ojczyzny concurrant.

²⁾ P. ... cum ministris status et senatoribus...

³⁾ P. ... „aż tego wstyd repetere“.

Handwritten notes:
Huius
Assensum
nas
repetere

tarza Jmp. podskarbiego, myto od rzezi tak rogatego, jako i nierogatego bydła, także według instruktarza na wyprawę piechoty z województw na jednego żołnierza zł. 140 i na lenung zł. 100, iuxta constitutionem a. 1661 te tedy podatki zaczynać się będą post evacuationem ¹⁾ a die 1 iunii a. 1710 i wszystkie do skarbu wnoszone być mają, które Jmp. podskarbi w. kor. przez ludzi swoich wybierać ma i co kwartał wojskom płacić będzie powinien, a ćwierci wojskowe ²⁾ a die 1 augusti a. 1710 zaczynają się; w tymże projekcie circumscriptio egzaktorów et disciplinae militaris.

Tandem Jmp. podkanclerzy kor. od tronu: „jako ex fractis et collis nubibus gratior następuje serenitas, tak po tych Waszmościów koncertacyach i kolizyach zgodna ad providenda media efficacit nastąpi executiva aplikacya ³⁾, te dni przeszłe prawdziwie były dies passionis J. Kr. Mei, nadzieja w Bogu, że się w przyszłym tygodniu obróca in dies palmares et solationum“, obliguje przytem ur. marszałka ⁴⁾ konfederackiego w pracach swoich niesfatygowanego i deputatów do formowania projektu naznaczonych, aby na przyszły poniedziałek wszystkie projekta gotowe mieli i tu je przynieśli, do którego dnia ⁵⁾ i sesję dzisiejszą limituje na godzinę zwyczajną ⁶⁾.

1) **P.** ... evacuationem wojsk auksyliarnych...

2) **P.** ... a ćwierci wojskowe winne się zaczynać...

3) **P.** ... zgodna ac praelucenda nastąpi aplikacya...

4) **P.** ... przytem król Jmć ur. marszałka...

5) **P.** ... do którego dnia solwuje sesję, t. j. ad 14 aprilis.

Die 13 eiusdem Ichmościowie projekta kontynuowali, jako zalecił a maiestate Jmp. podkanclerzy, aby już gotowe mieli na poniedziałek.

6) **Kr. I.** Die 13 dowodzi podskarbi w głosie, że 15 milionów na ćwierć na wojska polskiego erekcyę, jakiego komput podany był od hetmana, dopominał się tedy aukcyi 7 milionów, prenumeratę kilku milionów, co zrazu deklarował, teraz umknął i z ochoty ostygł, zaczem znowu nie pozwalają na importancyę podatków sejmem lubelskim uchwalonych, ale tylko novae inventiones, jako to papier stemplowany do kancelaryi na dekreta i kontrakty, na który znowu drudzy pozwolić nie chcieli ex ratio-

Die 14 aprilis ¹⁾. Jmp. marszałek konfederacki: „sobotnia sesya za niesfatygowaną W. Kr. Mei aplikacyą, za przykładnem prowincyi Małopolski ad necessitates publicas stosowaniem się poczęła ułatwiać trudności, dzisiejszej incumbit cale

nibus, żeby nullitas dekretów trybunalskich i grodzkich penderet od papieru i od jurysdykcyi od podskarbiego, jako w Litwie od pieczętarza, który mógłby, umknąwszy papieru tego, zatamować kiedy chcieć cursum iustitiae. O monecie redukcji także wielka kontrowersya, której valor excrevit w Warszawie nazbyt, tyńf zł. $\frac{1}{15}$, a taler zł. 9, hung zł. 20.

Na marginesie: die 13 na stolicy pożar się zajął i w mieście Kitajgorodzie wszystkie składy i kramy kupieckie zgorzały, milionami szkody rachują.

Dalej następuje krótki opis wypadków w maju i w czerwcu.

¹⁾ **P.** Propozycya Jmp. marszałka konfederackiego była przystąpić do projektów dalszych cum brevi repetitione tych, które na dniu onegdajszym sine contradictione już są konotowane, mianowicie prorogatio sancitorum sejmu lubelskiego na lat dwie, importancya podatków in genere wszystkich do skarbu koronnego, jako to groszowego, ceł generalnych, monopolium, według instruktarza, akcyzy od rzeczy, składy winne, depositoria etc, a to wszystko według taryfy a. 1676; wyprawa z dymów 21 zoldata pieszego, na którego leniku złotych 100 ma zostać przy województwach, a zaś zł. 140 i monderunek i barwa ma być importowano do skarbu, excepto groszowego, które a prima octobris zaczynać się będzie i gdzieby pokazał się defekt jaki w tej wyprawie, tedy ten każde województwo suplementować ma w swoim regimencie, ex quo p. podskarbi w. kor. obiecuje instrumentarie wystawić na 16.000 ludzi monderunek i barwę, currentia zaś tych podatków ma się zaczynać a prima iunii, zaraz post evacuationem copiarum auxiliarum, do których projektów przymawiają się różni Impp. posłowie, jedni chcieli melioracyi, żeby circumscribere modum contribuendi, kto, co, jako i komu? drudzy ekscepcyi, żeby szlachta nie płaciła, tylko ich poddani, trzeci — żeby dwa razy nie płacili jednej rzeczy, inni, żeby określić volatilia, drudzy zaś zgodę onegdajszą reprobando chcieli, aby tylko novae inventionis podatki wchodziły do skarbu, szelązne zaś aby

tę materję resolvere i generalnym assensum comprobare“. Pytał się stanów Rzpltej, jeżeli zgoda na ten projekt, czyli jeszcze czego poprawią? Wszyscy niemal prosili o czytanie projektu tegoż i był powtórnie czytany tytuło: „Płaca generalna

poborcy na sejmiku obrani aby byli przysięgli, albo w grodzie, albo przed Jmp. podskar bim, lub jego plenipotentem. Byli też i ci, którzy wnosili, aby Jmp. podskarbi nie kontraktem za powszechną sumę, ale tylko per modum administrationis te podatki trzymał; disputatum i o tem, czyli za zwyczajnemi asygnacyami skarbowemi, czyli za hetmańskiem płaca wojsku ma być, żeby zaś in strictiori disciplina zachować wojsko, tedy zaraz, a prima die augusti anticipative miało swoją zapłatę, nec amplius quidquam praetendat. Z tych najbardziej Jmp. Gliński diserta oratione, przy indukcie panegirików wielkich królowi Jmci, także Jmp. marszałkowi konfederackiemu i Jmp. podskarbiemu w kor. winszując felicitatem, na dniu onegdajszym stabilitatem, jednak bojąc się, aby ta summa felicitas non vertatur in luctum et passionem, wyliczywszy 13 tak ciężkich w tym roku egzaktorów i tak wielkie egzakcye, disparitatem wywodził, że jedni płacili groszowe, drudzy nie, 2-do aby pro praeteritis nie byli agrawowani, tylko in futurum, 3-tio korców aby nie było w projekcie, 4-to aby młynowe importetur do skarbu, hiberny aby szlacheckie fundacye nie dawały, 5-to szelągne i groszowe aby miasto pogłównego było potrącone, przytem zaleciwszy piechotę wybraniecką, która bez kosztu wszelkiego Rzpltej może być 12.000, także przypomniawszy miliony moskiewskie i sól aby była; sejm aby był determinowany, koekwacya monety do sejmu odłożona, a interea currant talery po zł. 10, jak je car moskiewski daje wojsku; naostatek zakończył na piechocie moskiewskiej, aby ta, in quantum zostawuje się jej 12.000, w Polsce żyła swoim kosztem i żebyśmy im rubaszków nie dawali.

Wtem wziął głos Jmp. podskarbi i niby nie mogąc się wymówić z tej przysługi Rzpltej, powiedział, że te podatki non sonant, ut signant et sunt verbis magnifica, re inania, pięknie brzmią miliony, ale tylko imaginative i na papierze tych procentów, in re ipsa zaś wielkie mankamenta znajdują się i lubo to piękne to accessorium importantiae, ale straszne obiectum re-

ze skarbu wojsku koronnemu“, w którym punkta i klauzule wszystkie, jako w ostatniej sesyi.

Potem zabierano głosy.

Jmp. Glinka, pisarz nurski zgadzał się na importancyę szeląznego do skarbu, ale per exactores województw, na monopolium papierowe nie pozwalał ob egestatem szlachty, żeby mieli od arkusza płacić złoty, ale chyba od ryzy certum quantum, młynowe do skarbu regulował, upraszał także, aby główne sejmem lubelskim postanowione do 2 lat odłożyć.

Jmp. podskarbi w. kor. deduxit publice, jako zawsze poczciwie, bez interesu, bez prywaty, w każdej funkcyi swoim kosztem bez najmniejszej rekompensy, bonum publicum tylko pro oculis mając służył tak, że mu nikt oka zaproszyć bezpiecznie nie może, o sobie powiedział: „jestem sine nota, ze szkody Rzpltej talara pożytku nie miałem i mieć nie chcę, a kto mi dowiedzie, żem usługą, albo promocyą aby talar jeden wziął, dam za niego 100.000! Że zaś w projekcie samym, nawet akcesie napisana punktualna wojsku zapłata, rzecz to

gularna płaca, której gdybym się podjął, na tak małą i niepewną uchwałę, tedybym nie miał wolnej godziny od pretendentów, wyliczając za sustitamenta mentem swoją, jako „i w wojsku i u dworu żyłem sine noxa et sine nota i od nikogom talara jednego nie brał“, upewniał, że Rzplta będzie kontenta z jego szafunku, byle było czem szafować, bo jako człowiek nie może ex nihilo facere aliquid, tak i on nie stworzy milionów, których trzeba na jeden rok, a na trzy tyle troje, zaczem trzeba, aby mu Rzplta obmyśliła modum, ponieważ te nowe inwencye niebardzo są pewne, gdy bowiem miasta po większej części są puste i spalone, któż będzie groszowe płacił? albo szelązne, gdy statki i woły ustały chodzić, gdy depositoria evanuerunt, prowent papierowy ullam certitudine da, a zatem jaka ma być prenumerata? Strony zaś wyprawy terrent vestigia similium, które byli, jedna in a. 1674, druga a. 1676 że te sromotnie zawiodły Rzplte, osobliwie pod Żórawnem, za co jednak żadnego nie było sądu etc.

Jmp. Niemiera, poseł mielnicki, miał głos szeroco nie fundamentalnie, zgadzał się we wszystkim cum senatu, zalecając disciplinam militarem, potem soluta sessio do jutra.

jest trudna, aby w tem nie było zawodu, jeśli mi Rzplta adequatas contributiones, skądby się zebrać co mogło, nie da w moc". Czynił sobie różne prekaucye, aby mógł być in officio suo ex omni parte securus i punktualnie wypłacać wojsku, niepewność intrat z nowych podatków demonstrando.

Jmp. Mrozowicki, podsedek lwowski domawiał się, aby zasługi za asygnacyami hetmańskimi skarb płacił, de impossibilitate wypraw et iuxta tariffam a. 1660 województwa ruskiego protestował się.

Jmp. Stecki, poseł kijowski: jeśli nastąpi ewakuacya kozaków — 100 piechoty od województwa kijowskiego deklarował.

Jmp. Woliński, starosta lityński, domawiał się, aby duchowni non praetendant alewiacyi hiberny, monetę do sejmu odłożyć życzył.

Jmp. Leszyński, starosta ostrzeszowski, aby ziemia wieluńska podatek szeląznego lubelskiego non per progationem [*sic*], ale per reassumptionem płaciła, żeby per aliquam amphibologiam w ciężar dwojaki inwolwowana nie była; akcyzy non a mediis, ale pretio życzył i to nietylko dla tych, którzy do Gdańska spuszczają, ale co i gdziekolwiek sprzedają, także i disciplinam wojska, któremu rychtyk płacić, aby się dobrze sprawowało, immunitatem dworów i dóbr szlacheckich zachowało, poprawienia monety gorąco życzył i radził.

Jmp. Kiełczewski, poseł lubelski, o instruktarz się domawiał.

Jmp. Niemiera, aby asygnacye do skarbu od hetmanów wychodziły.

Jmp. Borucki, poseł kujawski, upraszał prowincyi małopolskiej, aby persistat in declaratione sua in puncto importancyi.

Jmp. starosta szmeltyński: ponieważ Rzplta opponit, że nie może dla zniszczenia płacić wojsku, tedy niech traktuje z wojskiem o pacyencyę praevia assecuratione, że płacić będzie.

Jmp. marszałek konfederacki po trzy razy pytał się, jeśli zgoda na czytanie projektu? Wszyscy assenserunt i gdy zaczął czytać, Jmp. podskarbi zabrał głos i wyraził: „niech mi Rzplta wybaczy, że się adminstracyi generalnej importancyi

podjąć nie mogę i niech mię dispensuje, bo 7.000.000 nie staje, trzeba, żeby pokazano, skąd co na to wziąć, także aby komput wojska ręką królewską podpisany jeden był in archivo, drugi w skarbie, gdy przyjdzie do płacy, aby każdej chorągwi list przypowiedni pokazano, żebym się mógł informować, na jakiej płacy komput? " Więc życzył albo sancita sejmu lubelskiego reasumować, albo wynaleźć takie intraty, któreby wynosiły 18.000.000 kilkakroć sto tys.

Jmp. starosta ostrzeszowski promował, jako Jmp. podskarbi w. o swoje i Rzpltej domawia się bezpieczeństwo tak, aby i asygnacye według dawnego prawa do skarbu wychodziły.

Jmp. marszałek konfederacki: ponieważ Jmp. podskarbi akceptuje importarceę, prosił aby mógł projekt kontynuować.

Czytany tedy projekt titulo: „Disciplina militaris“, w którym opisano, aby wszędzie i zawsze żołnierz z grosza żył, płacić, jako w targu, tylko za siano, słomę i sieczkę z żyta na konia jednego po groszy 6. Contravenientes, aby tak w wojsku, jako i w trybunale i sądach konfederackich respondeant.

Jmp. wojewoda bełzki, hetman w. kor. domawiał się, aby żołnierz tylko w sądzie wojskowym odpowiadał, ponieważ actor sequitur.

Jmp. marszałek konfederacki: ponieważ dawny niesie i na sejmach zwyczaj, że traci głos i projekt litewski po koronnych, prosił o czytanie projektu litewskiego.

Czytany tedy projekt titulo „Zapłata wojsku“, na co uchwalony podatek dymowy z dymu po flor. 16, iuxta tariffam a. 1690, 4-ma ratami, w którym projekcie dana administracya szeląznego i czopowego Jmp. Pocijowi, hetmanowi w. W. Ks. Lit. do roku za 600.000, młynowe in supplementum podatku dymowego ze starostw; Tatarowie wojny nie służący aby pogłównie płacili; pogłównie żydowskie aby szło za asygnacyami hetmańskimi, item czytany warunek do wojska.

Jmp. Dąbski, starosta nakielski: jeśli żołnierze w trybunale mają odpowiadać za szkody, to aby nikomu amnestya nie była.

Potem czytane projekta koronne, jeden titulo: „Immunitates dóbr królewskich, duchownych i ziem-

Forum rei

głównie /
na sejmach /
"traci głos" //

skich“, drugi — „O hibernie“, ale nie skończony, bo nań zgody nie było.

Jmp. Stamirowski, chorąży wyszogrodzki, aby hiberna ad feliciora tempora odłożona była, promowował.

Jmp. Olędzki, starosta szmelyński: in contrarium, żeby hiberny nie odkładać, ale ją i zasługi płacić domawiał się, ponieważ wojsko długu na podatku ultimae consumentiae więcej niż 3.000.000.

Jmp. Pstrokoński, stolnik i poseł sieradzki: aby żaden, który partem adversam sequebatur, nie miał chorągwi ani regimentu.

Czytany potem projekt W. Ks. Lit. tytuło: „Kasacya Trybunału“ pod imieniem strony przeciwnej.

Naostatek ks. Jmć kanclerz w. kor.: „mając nadzieję J. Kr. Mć, że będzie velocior motus sesyę tę do [jutra odkłada].

Die 15 aprilis ¹⁾. Jmp. marszałek konfederacki: „ponieważ stany Rzpltej dały czas deliberacyi Jmp. podskarbiemu w. kor. do rezolucyi na importancę do skarbu, tego tedy jestem rozumienia, że nie będzie raczył detractare, aby dał deklarację, upraszam“.

Jmp. podskarbi w. kor.: „przestrzegałem Rzpltę, że tych podatków, które mi daje w dyspozycję, skapo na wojsko i nie wystarczy na zapłatę i teraz ad oculus pokazuję, że nie wystarcza, jako minister obsequi powinienem, ale gdzie taki szafarz, aby więcej czynił expens, niżli ma percepty? Wojsko teraz postanowione piękne, ale zapłata skąd?... Podejmę ja się administracyi, ale więcej nie dam, tylko co wezmę, deklarowałem praenumerare, prawda, ale mi też Rzplta miała dać wszystkie generaliter podatki, a teraz czopowe, pogłównne excipitur, więc nie mam media sufficientia i na kredyt choć mi dają sex genera podatków, ale to wszystko incertum; quantum

Vinifine
jutra
limituje
2/15 apr

1) **Kr. I.** [Die] 15 [aprilis] P. Karwicki, sędzia sandomierski, w głosie otwiera wszystkim oczy, że tylko 9.000.000 potrzeba, cum plausu tedy demonstracya jego akceptowana, deputowani zaraz pięć z prowincyi posłowie, aby in praesentia p. hetmana i podskarbiego weryfikowali i pokazało się, że podskarbi nie powinien wydawać więcej, tylko 9.000.000.

zaczem, abym nie był ad impossibilia obligatus, praecaveo!“. Wywodził różne sposoby pożytkowania.

Jmp. wojewoda chełmiński: że Jmp. podskarbi satisfecit desiderio Rzpltej, biorąc na się antiquam formam, dziękował, że zaś położył appendicem, iż nie wystarczy na wojsko i subsumuit, iż więcej expens nad perceptę być nie może, asekurował, że więcej oneris dźwigać nie będzie nad to, co na niego Rzplta włoży, która inter duo vexatur extrema, non praetendit plus nad to, co uniesie, ganił, że się jedni od cła, drudzy od czopowego uwalniać chcą, więc życzył, aby Jmp. marszałek per capita contributionum wyrozumiał Rzpltę, na który kto pozwala, albo nie.

Jmp. marszałek konfederacki insistendo temu głosowi prosił aby instruktarz czytano.

Był tedy czytany przez p. Sztyma, pisarza skarbowego, a gdy do papieru stemplowanego i akeyzy przyszło, nie było zgody i głosy zabierano.

Jmp. starosta szmetyński na stemplowanie papieru na ekstrakty grodzkie nie zgadzał się, bo szlachta uboga od potężniejszych premeretur, lepiej dawać akeyzę od libry po szóstaku i toż to wyniesie, gdy ab omni consumente będzie akeyza.

Jmp. Tarło, wojewodzie lubelski, uczynił dystynkcyę, aby kupey od zboża więcej niż szlachta płacili, papieru aby ab omni consumente akeyza była.

Jmp. podskarbi w. kor. 1): „jeśli jaki z jakiego takie-

1) **P.** ... podskarbi w. kor. ekskuzował się, że te podatki nie wyniosą na kilka milionów, a Rzplta kładzie kilkanaście, chciał reverenter ewinkulować się z tego ciężaru, ale mutuis persuasionibus nawrócił się.

Najbardziej monopolium papierowe zatrudniło czasu, gdzie położono w instruktarzu, aby od arkusza stemplowanego po tynfie dawano, od przywilejów, urzędów tylko 2, a od znaczniejszych i godniejszych honorów, jako to biskupstwa, województwa drożej płacić będą powinni, po długiej discerptacyi conclusum, aby po 6 od arkusza dawać, ale skarb nie chciał, tylko po pół tynfa, potem za ustawicznymi prośbami, osobiwie za instancją Jmp. podskarbiego lit. i wojewody chełmińskiego przystąpili W. Ks. Lit.

Podatki
pożytkowa

Podatki
pożytkowa

go będzie wymawiać podatku, tedy i ja na się przyjmować ciężaru i niebezpieczeństwa nie chcę.

Jmp. wojewoda inowrocławski: każda novitas niebezpieczna, więc et ab hac novitate aby Rzplta uwolniona była, prosił.

Jmp. Jeżowski, pisarz płocki: „czemu na akcyzę papierową nie pozwolić, ile kiedy w rekompensie refusio damnorum w prawie nakazano?“.

Jmp. Niemiera, poseł mielnicki, upraszał o dystynkcyę przywilejów, aby niezarówno od pożytkujących i niepożytkujących płacić.

Jmp. Domaradzki, starosta libuski, wnosił, że się łanowe piechoty bez wyprawy Rzplta mogła obejść [sic].

Jmp. wojewoda bełzki, hetman w. kor.: „łanowa piechota non sufficit, jako doświadczone, ale trzeba koniecznie wyprawy; co do asygnacyj, od kogo mają wychodzić, weźmiemy z Jmp. podskarbin prawo i łącno się pokombinujemy“.

Jmp. Czermiński, kasztelan kijowski, aby asygnacye od hetmana były.

Jmp. marszałek konfederacki: „przystępować do czytania projektu, wczoraj umówionego, dzisiejsza kwestya nie pozwala, więc proszę w tem o rezolucyę, jako by postępować?“.

Zaraz tedy poczęto zabierać głosy.

Jmp. podkanclerzy W. Ks. Lit.: „wstyd mówić, żal mówić, kiedy niemasz o czem i jak zaczęły się zbawienne pod szczęśliwym panowaniem konstytucyę od wieków nabywane,

do czytania swego procesu: ad 1-um amnestya, ad 2-um ażeby dobra książąt nejburskich zawsze płacili hibernę 300.000 na wojsko litewskie, ale Impp. posłowie niektórzy byli contrarii, prosząc, aby ten punkt reiiciatur et excludatur, ad 3-um ponieważ książę Jmć Czartoryski dał rationem in privatis sessionibus, że in publicos usus pieniądze podczas podskarbstwa swego obrócił, przeto uwalniają go stany Rzpltej, ale iterum contradixit equestris ordo, prosząc, aby na trybunale wileńskim reddat calculum. Nie widząc J. Kr. Mć żadnej aparencyi, aby koniec był dnia dzisiejszego tej rady, deklarował przez Jmks. warmińskiego, jeżeli jutro przed południem nie zakończy się rada, J. Kr. Mć raczy limitować onę do którego czasu dalszego et soluta sessio do jutra.

od wieków pożądanę, tak zaraz risit publicum, kiedy przeczytano, żeby żołnierz żył de proprio, nie rozumiem, aby się kto znajdował taki, aby nie był kontent, że zaś Jmp. podskarbi o sobie mówi, non perfunctorie mówi, nie jest to kostkę rzucać o zegarek, obmyślić i determinować tak wielkiemu wojsku zapłatę. A gdy przyjdzie oracza ratować, tot pericula opponimus, na podatki nowe, niepraktykowane pozwolić nie chcemy, a dymowe wolimy dawać, ale gdy necessitas urget, rezolwować się trzeba; wojsko w pracach i zasługach swoich pochwalone, jak się kontentować będzie, sposobu niemasz, nie probatur, in futurum która się weźmie konstytucya satisfaciendi negotio excludit, zarzucając, że te podatki nowe są to egzotyzy, dlatego i szkodliwe i niebezpieczne, azaż to tego podatku po wszystkich państwach niemasz? znajduje się w cudzych państwach podatek od domów, ergo u nas dymowe, znajduje się od osób, ergo u nas pogłównne, sequeretur, żeby go nie trzeba płacić bo ten exotismus! I tak czas na sprzeczkach, ale publicum, jako zostawujemy, wojsku nec pro praeterito, nec in futurum niceśmy nie dali, a jeśli sami za siebie nie damy, to nikt za nas nie da i tak actum jest de nobis, z początku, co dobrego poczęliśmy, a teraz nic nie czynimy. Należy przyznać W. Ks. Lit. sinceritatem amoris in publicum, gdzie przedtem wielki bywał, który minął, podymne po zł. 4, teraz uważwszy necessitatem extremam evidens periculum po zł. 16 pozwoliło, upraszam W. Kr. Mci, abyś raczył immittere desuper spiritum persuasionis. Wielki imperator stał się mitis moderator Jmp. hetman w. kor., gdyż wzięwszy prawo snadno się pomiarkujemy; piechoty łanowej mogłoby się wyweryfikować 18.000, gdyby się do tego duchowieństwo przyłożyło, piechota zaś wyprawna jako jest potrzebna, tak i najpewniejsza, bo tripliciter possessa: od województw, hetmanów i podskarbiego. Jmp. marszałek na czem stanie, tego aby popierał more antiquo“.

Jmp. marszałek konfederacki: „niemasz co mówić, niemasz co przydać do perswazyi Jmp. podskarbiego W. Ks. Lit., tylko tanquam oracula exequi“ — więc insistendo temu głosowi chciał przystępować do kontynuacyi instruktarza, ale zgody nie było.

Jmp. Kielczewski, poseł lubelski: „na importancyę

Kyminna

z Jm. i podskarbi

in tantum pozwolimy, in quantum Jmp. podskarbi praenumberabit“. Prosił o rezolucyę.

Jmp. podskarbi w. kor. na to odpowiedział: „na to deklarowałem prenumeracyę conditionaliter, jeśli mieć będę adaequata media, secus kredytu nie będzie“.

Jmp. Niemiera, poseł mielnicki wnosil, aby prowincya Pruska, jako to Gdańsk, Toruń, płaciła groszowe i akeyzy wszelkie.

Jmp. wojewoda chełmiński: prowincya Pruska i od dawnych praw condescendere gotowa, byle Rzplta na genera podatków zgodziła.

Jmp. Karwicki, wojski sandomierski: „byłem na sesyi hetmańskiej, gdzieśmy likwidowali zasługi wojskowe, jednak tak wiele, jako Jmp. podskarbi allegat, nie wyrachowaliśmy, tylko 7.000.000, pozwoliliśmy hibernę importować do skarbu, aleśmy jej w zasługi nie wtręcili, niech się tedy reflektuje i niech hiberny w podatki na zasługi nie implikuje“.

Po tym głosie poszedł Jmp. podskarbi z hetmanem na weryfikacyę.

Jmp. marszałek konfederacki: ponieważ Jmp. podskarbi z Impp. hetmanami poszedł ad facilitandam difficultatem, aby projekta litewskie czytać, upraszał.

Jmp. wojewoda chełmiński prosił Jmp. marszałka, aby, jedną trudność projektów uspokoiwszy, dalej postępował, nihil irresolutum zostawując.

Potem czytany projekt litewski:

1. titulo: „Circumscriptio skarbu W. Ks. Lit.;
2. immunitas dóbr stołowych;
3. ubezpieczenie powiatów;
4. reassumptio trybunałów W. Ks. Lit.;
5. o glejtach;

6. poczęto czytać o dobrach nejburskich, około których wielka była sprzeczka, jako się mają zwać, czy nejburskie, czy radziwiłłowskie i gdy się nie mogła długo uspokoić — ks. Jmć kanclerz w. kor. od tronu: „doznaje tego J. Kr. Mć, że kiedy rada przychodzi do pieniędzy, albo się rozerwie, albo się jej progressus trudni, upewnia tedy J. Kr. Mć, że jeśli się na dniu jutrzejszym nie skończy, limitować się będzie po Wielkiejnocy, a teraz na jutro, na godz. 8 odkładać raczy“.

*trybunał
skarbowy*

Die 16 aprilis ¹⁾ 1710 r., t. j. w dzień ostatni Jmp. marszałek konfederacki przy zagajeniu: „słów nie staje, a choćby się i znalazły, wstyd ich darmo na wiatr puszczać, kiedy się tam czolgamy, gdzie lecieć potrzeba i dotąd infectis rebus reptamus, a co najgorsza jeszcze się i w tem, co placuit semel

1) **Kr. I.** Die 16 po uczynionej relacyi znowu się Jmp. podskarbi opierał, na pogłównie pozwolić nie chcieli, propony cye podatków różne brali, tandem akceptował p. podskarbi, ale sobie securitatem cavit.

P. Miączyński, podskarbi nadworny, instat o asekurację sumy na budynki w starostwach expendendae popalonych, przymawia się o atencencyę królowi i o wytłumaczenie „bo—prawi— że nie umiem po francusku, nie mogę się domówić, a choć proszę kogo, żeby W. Kr. Mci wytłumaczył, to mnie zbędzie, że ja po francusku do króla mówię, ale dla siebie, nie dla kogo“ i tym żartem królowi przymówił, żeby się uczył po polsku.

Tandem niespodzianie subordynowani wołać poczęli, aby marszałek króla zegnał, a Jks. biskup warmiński, kanclerz, od tronu similiter i tak chaos tak niepojęty rady praecipitatus subsiluit.

P. Rada szczęśliwie dnia dzisiejszego wieczór o godzinie 8 w nocy skończyła się, na której konkluzyi rady czytano następujące punkta: 1-mo poparcie konfederacyi sandomierskiej przy dostojęństwie J. Kr. Mci, wierze świętej katolickiej rzymskiej i wolnej elekcyi; 2-do actus przeciwnej strony, jako to konfederacya warszawska, ekswinkulacya, elekcyja, koronacya, traktaty altransztadzkie i warszawskie, dekreta trybunalskie sub nomine hrabi Leszczyńskiego lata, kasowane i anihilowane; 3-tio interregnum ogłoszone rezolwowane; 4-to sejmu złożenie opportuno tempore; 5-to amnistya generalna wszystkim pozwolona, iniuriis privatorum in quovis subsellio competenti vindicandis; 6-to erekcyja wojska, iuxta scriptum ad archivum na sejmie lubelskim do 36.000 redukowana, także żeby było samej rajtaryi i dragonii 26.000 i ze 21 dymów; 7-mo jednego pieszego żołnierza, który ma na rok kosztować 240 złotych i do skarbu z pomienionych dymów importować 140 złotych na munderunek, a 100 na lenungi przy województwach ma zostawać, osobno skarb powinien gąze prowidować oficerom, podatki iuxta sancitum sejmu lubelskiego

zółwiowym, albo raczym wzad cofamy się krokiem“ — upraszał stanów Rzpltej, aby mając kompasę nad tak wielkimi J. Kr. Mei non sine molestia podjętymi trudami pobierać się chcieli do zakończenia rady, a życzył przystąpić do czytania projektów.

Kawena

do lat dwóch prolongowane, jako to czopowe, szelężne, pogłównne, młynowe, tych wszystkich importancya ma być do skarbu koronnego, oprócz czopowego, które się przy województwach zostaje; 8-vo novae inventionis podatki uchwalone, jako to cła generalne, nemine excepto, od zbóż tak wodą i lądem idących zagranicę do Torunia, Gdańska, do Elbląga i Wrocławia et cum hac distinctio-
ne, że szlachta ma płacić 3 procento, kupcy zaś, iuxta antiquam praxim, cło od wołów podolskich, od ewekty i indukty, nemine excepto, od jednego wołu po 2 talery bite; myto rzeźnicze: od wołu złot. 3, od jałowicy i wieprza karmnego złot. 2, od chudźca złot. 1, od cielęcia i skopu gr. 15, od jagnięcia gr. 6.

Na monopolium papierowe i papier stemplowy nie było zgody, tych wszystkich podatków importancya powinna być do skarbu do lat dwóch, a nie więcej, salva hac praecustoditione, żeby po ekspiracyi dwóch lat non praetendat p. podskarbi kor. dalszej importancyi do skarbu z tych podatków i importancyi powinien p. podskarbi za asygnacyami hetmańskimi płacić wojsku co kwartał, aby wojska tak będące płatne, w marszach, ciągnienu, przechodach nie agrawować ludzi, ani trzydniówki, podwód etc. wyciągali kontentując się na noclegach jednym sianem i słomą i dachem, promovebatur od Impp. hetmanów i owies, ale nie było zgody. Currentia tych podatków ma się zaczynać a 1 iunii salva evacuatione wojsk auksyliarnych in hosticum, albo do państw swych; 10-mo komisya skarbowa reassumatur; 11-mo komisye do Gdańska i Torunia naznaczone; 12-mo komisye do odebrania fortec, jako to Białocerkwi, Elblągu, tudzież armat, amunicyi zabranej od Moskwy, naznaczone; 13-mo na ubogich w Litwie umierających skarb koronny ma wyliczyć 20.000, a litewski 10.000 do rąk Jmks. biskupa smoleńskiego; insze materye sapientes puszczają do jutra; 14-mo w reces do przyszłego sejmu, konferencya zaś secundum sejmu lubelskiego i sandomierskiego in suo robore zostawiona.

Za zgodą tedy całego zjazdu czytane były projekta, między którymi jeden *assecuracionis* sumy 30.000 talarów *Jmp.* podskarbiemu w. kor. za legację do dworu berlińskiego, przeciw której zaszyły kontradykcyę.

Jmp. kasztelan kijowski: „i ja straciłem na usługę *Rzpltej*, a nie nie biorę, zaczem i ja z miejsca mego na tę sumę *Jmp.* podskarbiemu nie pozwalam!“.

Jmp. starosta ciechanowski: „słusznie należy *gratitudo* *Jmp.* podskarbiemu za utrzymanie interesów *Rzpltej* u dworu berlińskiego, ale *suo loco et tempore*, t. j. na sejmie, gdy *Jmp.* na sejmie czynić będzie relację funkcji swojej et manifestabit całą *Rzpltej*, co dla niej czynił, tak rozumiem, że natenczas znać będzie *Rzplta ad gratitudinem*“. Na żadne projekty, które nie są ad defensionem *Rplcae* vel ad bona regia, nie pozwalał.

Jmp. podskarbi w. kor.: „już to czterem królom służyłem i W. Kr. Mci służyć, nie szukałem nigdy prywatnego pożytku, nie zarabiałem na *Rzpltej*, anim co kiedy pretendowałem, nie wzięłem też nic, tylko jedno starostwo, które mi 8.000 czyni, różnym *Ichmościom* służyłem szczerze, a nie od nikogo nie wzięłem, widziałem, że inisi brali i zarabiali, ja nie mogę bezpiecznie synowi memu napisać na testamencie: „*disce ex me virtutem, fortunam ex aliis*“. W Berlinie utrzymując inte-

Potem *Jmp.* podskarbi w. kor. wzięwszy głos po przeczytanych tych umówionych projektach *offerebat se*, że jako minister *Rzpltej* weźmie na się *hoc onus boni publici*, tak pilności wszelkiej i doзору przykładając będzie, aby *Rzpltej* przynosił *fructum*, mając nadzieję, iż jeżeli cokolwiek z tych podatków *non sufficiet quantitati* wojskowej, że na przyszłym sejmie obmyśli *plenioem sufficientiam*.

Tandem *commotus* *Jmp.* marszałek generalnej konfederacji wszech stanów *Rzpltej* do pożegnania króla *Jmci* *accessit*, ks. zaś *Jmci* kanclerz w. kor. od tronu pożegnał stany *Rzpltej* *dissertissimo* sermone, potem *accedebant* województwa *per thurnum* do pocałowania ręki króla *Jmci*, tandem *circa nonam* poszli do kościoła kolegiaty warszawskiej do św. Jana i „*Te Deum laudamus*“ śpiewali. — *Finis*.

resa Rzpltej i honor jej straciłem na 80.000 tal. i com tam zrobił, nie czynię relacyi; nie wstyd mi tego będzie, bardzo się jednak Rzpltej dziwuję, że tym, co ją ze skóry łupili nie tylko parcit, ale i dobrze czyni, a tym, co jej służyli, recompensare nie chce. Z tem wszystkiem ja i w tem molestus nie będę i kiedy sam nic nie biorę to i nikomu nie dam i owszem, będę dochodził na iniuryatorach skarbu Rzpltej wszelkich krzywd, depredacyi i deputacyi etc.“

Jmp. starosta ostrzeszowski: „perterruit nas głos Jmp. podskarbiego w. kor., że kiedy sam nic nie bierze, to i nikomu nie da, żadnej asygnacyi nie wypłaci! Byłem ja komisarzem od Rzpltej do Szwedów z Jmp. wojewodą sandomierskim i Jmp. chorążym krakowskim, tam ci Impp. za swoje koszta wzięli, a ja nie!“ Zaczem upraszał, aby asygnacyę wypłacono, bo w tem fides publica, aby Jmp. podskarbi nie trudnił, bo się nikt Rzpltej służyć nie podejmie.

Jmp. marszałek w. kor.: „dziś jest dies decretoria, kończyć obrady trzeba, a głosować siła i jeśli każdy będzie się chciał przymówić, to pewnie nie skończymy, pytam się tedy, czy to jest sejm, czy pospolite ruszenie, czy rada? każdy odpowie, że rada, ta która daje salutem patriae, czyni confidentiam inter cives, czemuż nie chcemy ratować Rzpltej? non est sine peccato nie czynić teraz tego, co ad securitatem et confidentiam należy!“ Upraszał Jmp. podskarbiego w. kor., aby tantisper był patiens, przyznał, że wiele Rzpltej pomógł i mieć powinien wdzięczność, ale to nie jest huius loci, Jmp. staroście ostrzeszowskiemu pariter należy recompensa, tylko że publicum wyniszczone, niemasz skąd co wziąć. Zakończył formalibus do króla Jmei: „mamy cię, pana dobrego, bylebyśmy tylko umieli zażyć, bylibyśmy szczęśliwi!“

Jmp. marszałek konfederacki pytał się, jeżeli zgoda na asekuracyę sumy Jmp. podskarbiemu? Wszyscy unanimiter krzyknęli, aby poszła w reces. Czytane potem projekta: 1. potwierdzenie traktatu moskiewskiego, 2. o trybunale skarbowym.

Jmks. biskup smoleński upraszał Rzpltej o komizeracyę nad ludźmi w Litwie od głodu, dla powietrza i popalenia umierającymi i o zakończenie rady.

Continuabat czytanie projektów, tak koronnych, jako

i W. Ks. Lit., z których na jedne była zgoda, na inne nie pozwalano, między temi czytany projekt koronny o artylerji koronnej, disciplina militari i odpowiadaniu żołnierzy w każdym sądzie, do którego będzie zapozwan, w czym zabrał głos:

Jmp. wojewoda bełzki, hetman w. kor.: remonstrował wielkie potrzeby artylerji, na której konserwację i fortecę kamieniecką naznaczono po 50.000; upraszał Rzpltej, ponieważ na artylerję 50.000 wystarczyć nie mogą, aby więcej przydała, bo przelewanie armat, osadzenie etc. wiele kosztuje, bez czego obejść się nie można; co się tchnie disciplinam militarem, ta będzie rigide zachowana, byleby Rzplta w punktualnej zapłacie była, przez to znaczy niepłatnego żołnierza trudno in rigore trzymać; item żołnierz każdy ex sua obligatione, że na usłudze Rzpltej być powinien zawsze, tedy aby tylko w sądzie woj-skowym, czy to w obozie, czy na komisjach odpowiadał.

Jmp. wojewoda chełmiński: „materje, które ani z obroną Rzpltej, ani z utwierdzeniem tronu W. Kr. Mci koneksyi nie mają, ale są bardziej privatorum studia, manifestują się, aby tu nie chodziły, presse tylko powinniśmy mówić o wojsku i zapłacie, reliqua w reces; komisya, która teraz wyszła ad bona mensae regiae, która jest prywatna pieczęci pokojowej, nie może sobie uzurpować sądu, ale immunitas dóbr stołowych aby ordinaria iuris via vindicetur“.

Jmp. marszałek konfederacki: „zakończenie obrad tężniejszych pendet od determinacyi obrony, zaczem expedit, aby Ichmość deputaci do konferencyi z Impp. hetmany uczynili relację“.

Czynił tedy relację konferencyi Jmp. Raczynski, podśedek i poseł poznański, wywodząc obszernie, jako tam zwozdzi legiones rationum pro et contra o sposobach skąd i jako; co być może subsidii i jakoby najokraglej gąże i zapłatę pomiarkować, eta i inne novae inventiones, jako to papierowe etc. podatki wynieść i uczynić mogą i co jeszcze desideratur, życzył oraz pogłównego lubelskiego; na projekta, które do obrony Rzpltej nie należą, nie pozwalał.

Było potem kilka głosów, a bardziej interlocutorie na żadne, okrom obrony Rzpltej, nie pozwalając.

Ks. kanclerz w. kor. od tronu: „napelnione amaritudine serce pańskie exponit stanom Rzpltej, żeby ta materya,

która a principio chwalebnie zaczęta, trwała w pomysłnej nadziei, teraz już jest in confuso, widzi J. Kr. Mć, że obrona nasza alas habet, sed pennas non habet; obliguje J. Kr. Mć, abyście o niezem innem, tylko o obronie powszechnej mówiąc, kończyli“.

Jmp. marszałek konfederacki: „deklarowana od tronu W. Kr. Mei intencya stosuje się do szczęścia publicznego, to tylko desideratur, abyśmy umieli jej aplikacyę naszą korespondować. Relacya Jmp. poznańskiego informuje Rzpłtę, że podatki na zapłatę wojska non sufficiunt“ — pytał się tedy, jeśli zgoda na pogłównę lubelskie, na co interlocutorie przymówili się nie pozwalając.

Zabierano w tem głosy remonstrando wyniszczenie ojczyzny, że nie ma szlacheć skąd co wziąć; upraszali różni Ichmość Jmp. podskarbiego, ponieważ ma generalną importancę, aby zaciągnął in fidem publicam, a uczynił prenumeratę.

Jmp. podskarbi deklarował: cokolwiek wybierze — zapłacić i na sejmie kalkulacyę z reszty uczynić.

Jmp. marszałek konfederacki prosił, aby czytać resztę projektów, które zaraz czytano; na ubogich szlachtę 20.000: ze skarbu koronnego 10.000, z litewskiego 10.000 naznaczono. Naostatek czytana konkluzya rady, a konfederacyi limitacya.

Jmp. marszałek konfederacki przy pożegnaniu dosyć facundissime wyrażając, jako witać J. Kr. Mć zawsze należy, a żegnać nigdy; witać i tych, którzy byli in adversis, a teraz na ratunek ojczyzny powrócili; dziękował J. Kr. Mei za ojcowskie circa bonum publicum starania, także księciu Jmei prymasowi, senatowi et equestri ordini, że przezornemi radami, niespracowanemi fatygami ojczyźnie succurebant; zalecając wszystkim łasce i respektom pańskim, życząc oraz, aby pod szczęśliwem J. Kr. Mei panowaniem sprawiedliwość, wolność, jedność, prawda, miłość et abundantia reviviscant; rozterki, zwady, dyfidencye na wieki rugowane były i zakończył słowy: „tak vota populorum cheą i Bóg cudem indicat, gdy Cię nam powrócił i na tronie osadza!“

Ks. Jmć kanclerz w. kor. od tronu: „niech będzie nieśmiertelna chwała Bogu, decuius munere venit, że nas deduxit ad portum voluntatis Rplcae! Cóż może być Bogu, królowi i Rzpłtej przyjemniejszego nad to, gdy idziemy do końca;

ipsa hac die facta est manus Dei super nos, nie żałuje J. Kr. Mć prac, fatyg i trudów swoich, których świadkowie byliście, że niekiedy widzi koniec pulcherrimam gemmam“, a że to królestwo non cognoscit vires suas, tylko w nieszczęściu, tedy słowy i przykładami pobudzał do zgody i jedności, aby jako to decurrebant studia amoris, tak i zawsze non aliter, tylko amore certant, upewniając, że J. Kr. Mć hoc aget, ut augeatur gentis honor; starać się będzie, czy to wojna, czy to pokój, aby go wszyscy kochali, ut amici amicum hostes timeant, ut inimicum; jeżeli zaś kto ważył się seminare zizania, aby kiedy pro teneritudine et obligatione zabiegł wcześniej złemu: „sancta exequi curetis et si non potestis ferre subsidia, ferenti non praepediatis!“.

Urodzony marszałek konfederacki, który witając żegna, revertatur in pace et nunciet cunctis, że liberum veto całe et quanta Dominus fecerit facereque intendit, nakoniec wszystkim łaski i fawory pańskie świadczył, na znak czego do pocałowania ręki są przypuszczeni suo ordine, co się in seram noctem przeciągnęło i aż przy pochodniach kończyło się ¹⁾.

Po tej ceremonii J. Kr. Mć szedł gankami in assistentia całego kongresu do kościoła św. Jana, gdzie śpiewano „Te Deum laudamus“, które skończywszy J. Kr. Mć in eadem assistentia na pokoje odprowadzony.

I tak po radzie.

¹⁾ Cz. II. Wieczór o godzinie 8.

²⁾ Cz. I. dodaje na samym końcu: Ad maiorem Dei gloriam Beataeque Mariae Virginis et omnium Sanctorum honorem.

UNIWERSAL NA WALNĄ KAM

August Wióry z Bożej Łaski Król Polski, Węgry, Litawy, Łuski, Pruski, Mazowiecki, Śląski, Saporowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflancki, Smoleński, Nowogródki i Czernihowski, a Intencjonalny Książę Łuski i Pruski

Wszem wob...
DODATKI.
...nasy, osulcie...
...ny, urodzonym...
...rynerstwu województwa...
...siogrodzkiej, uprzejmie i wiernie...
...szą królewska Najprzewielebniejszą...
...ni, urodzeni, uprzejmie i wiernie Nam...
...świat oczywiście widzi, realnie doznaje, że quod Deus pariter frustra ab hominibus impetitur, że Spiritus Quasi-pretensis...
...dam facit suas ostendens evidentiam, że...
...i dzieje. — a Dominus factum est...
...nych...
...zaraz i nieprzyjacieli z...
...i w...
...lasy, auribus et...
...wielebnych i...
...wielu ex...
...do...
...connego, od...
...ziem i powiatów...
...chaliśmy, których...
...należy

Uznajemy...
...oj...
...oj...
...oj...

UNIWERSAŁ NA WALNĄ RADE.

August Wtóry z Bożej Łaski Król Polski, Wielki Książę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inflancki, Smoleński, Siewierski i Czernihowski, a Dziedziczny Książę Saski i Elektor etc etc etc.

Wszem wobec i każdemu z osobna, komu o tem wiedzieć należy, osobiwie Najprzewielebniejszemu, wielebny, wielmożnym, urodzonym senatorom, dygnitarzom, urzędnikom i całemu rycerstwu województwa mazowieckiego i ziemi wyszogrodzkiej, uprzejmie i wiernie Nam miłym, łaskę Naszą królewską Najprzewielebniejszy, wielebni w Bogu, wielmożni, urodzeni, uprzejmie i wiernie Nam mili—i My sami i cały świat oczywiście widzi, realnie doznaje, że quod Deus protegit, frustra ab hominibus impetitur, że Spiritus Omnipotentis magnam facit suae ostensionis evidentiam, że cokolwiek się działo i dzieje — a Domino factum est istud. Bo ledwo co po wydanych inotescencyach naszych in finibus regni stanęliśmy, aż zaraz i nieprzyjaciel z Naszych do swoich zepchnięty krajów i w sercach poddanych Naszych non immutatum zelum znalazłszy, auribus et oculis excipimus, tot in occursum obvios wielebnych i wielmożnych utriusque ordinis senatorów, tak wielu ex equestri ordine selectos, cum fideli testimonio affectus do boku naszego przytomnie comparentes. Od trybunału koronnego, od całej prowincyi Pruskiej, od różnych województw, ziem i powiatów Korony i W. Ks. Lit. wysłanych posłów słuchaliśmy, których afektem nietylko delectavi, sed et gloriari należy.

Uznajemy zaś i wyznawamy, że ten jest skutek chwalebnej in perpetuas aeternitates konfederacyi sandomierskiej, która

latam, ostentandae virtutis nacta, materiam tak statecznie, tak rozumnie, nullis adversitatibus odrażając się, ad stuporem universi przy wierze świętej, dostojenstwie naszym, prawach i wolnościach swoich, przykładem przodków wielkich na wieczną następującej potomności pamięć stawając, uttrzymała się. Stąd pokazuje się nietylko certitudo, że vere imperant, qui imperant volentibus, nietylko spes, sed et spei fiducia, że i w dalszym czasie w całej Korony i W. Ks. Lit. obywatelach status pristinus rerum in desiderium veniet. My zaś, co do Nas należy, palam loquimur et profite mur esse, quod sumus, w tem stany Rzpltej upewniając, że nie bardziej nie pragniemy, jako żebyśmy mite, ut ante imperium, impensissimam pro bono publico curam, promptissimos, in omne genus prac, fatyg, niewygód, humeros, fortunę dziedziczną, nie dzieląc jej nigdy od fortuny państw od Pana Boga Nam powierzonych, vectigalem Rzpltej nieść, non minus oneri, quam honori sacratum ferre caput za cel i metę unice mając quietem regni i pro praemio zakładając Rplcae felicitatem, chcąc przy wdzięczności Koronie i W. Ks. Lit. pokazać non frustra hanc spem de Nobis conceptam esse, iż potestas Nostra ad singulorum auxilium, non ad perniciem universorum comparata est. Tak geremus principatum, aby świat widział cały, rem populi esse, non nostram, żebyśmy jako najprędzej, Rplea in tranquillum reducta, przywróconą publiczną fortunę w państwach naszych palam faciamus i z niej spólnie ze wszystkimi się cieszyli, abyśmy hos, a quibus amari Nos sentimus, kochali; abyśmy wszystko, cokolwiek vel fortunae amisit, vel admisit infortunii Rzplta, reparare ex integro mogli. Aby nakoniec ordinata sollicitudo na przyszły czas pariat securitatem: bo poprawić przeszłe, oddać terażniejsze, schronić się przyszłych nie-szczęść wszystkim stanom Rzpltej należy. Kiedy My (z czem się przed Bogiem i światem manifestujemy) nie sobie bardziej nie życzymy, jako pokazać, że omnino chcemy serca poddanych Naszych naturalną i wrodzoną Nam zniewoliwszy dobrocią, de nulla re magis, quam de gloria regni esse solliciti, aby stała et duratura w państwach Naszych powróciła się szczęśliwość. A zatem mając pro iustis et legitimis, quae Rplcae salutaria sunt, tośmy przedsięwzięli, abyśmy jako najprędzej nietylko słowy do uszu, ale i otwartem sercem praestando plura, quam

pollicendo w oczach zgromadzonych stanów Rzpltej to pokazać [sic].

Walną tedy Radę in fundamento konfederacyi sandomierskiej składamy w Warszawie pro die quarta mensis februarii a. 1710, przed którą uniwersał ten na sejmiki województwom, ziemiom i powiatom wszystkim, tak koronnym, jak i W. Ks. Lit. pro die septima w Orszymowie ob contagionem Wyszogroda mensis januarii w tymże roku wydajemy, na których do urodzonych deputatów, już przedtem, z sejmu lubelskiego i konfederacyi sandomierskiej deputowanych, si fuerit necessitas, vel voluntas, obrać będą mogli, (exceptis his, którzy nieprzyjaciółom naszym assistebant ausique sunt et praesumpserunt podnieść rękę na Majestat Nasz i przeciwko wojskom Rzpltej et consilio iuvare przeciwną stronę), aby ci, quod tempus monet, providere chcieli i cokolwiek pro publico potrzebnego będą widzieli, imieniem województw, ziem, powiatów swoich in publico consilio proponowali. To najbardziej tymże urodzonym posłom zaleciwszy, aby in unione animorum id agant, quod omnino, si salvam Rplcam volumus, agendum est. Interea aby sancita Rzpltej na sejmie lubelskim, radach i zjazdach przeszłych do egzekucyi przywiedzione były, nietylko laudabilem, sed et necessariam cogitationem hanc eamque seriam i do skutku realnego przywiedzioną każdy kochający ojczyznę równo z Nami przyznać musi praecavendo, ne in casibus, iam expertos rursus incidamus. Że zaś doznała już Polska, quid sit in partes, in dissidia, in opinionones scindi, z ojcowskiego Naszego afektu żądamy, aby eadem omnium voluntas, idem ad conservationem universi studium, par we wszystkich znalazła się propensio. Omnis res anterior posteriori, vel normam, vel cautelam praeministrat.

Co ad notitiam wszystkich województw, ziem i powiatów, tak Korony, jako i W. Ks. Lit. (któremu na miejsce Słonima naznaczamy zjazd w Brześciu Lit. w roku — miesiąca — dnia — in ordine do tem pędszej i skuteczniejszej egzekucyi sancitorum postanowienia lubelskiego, intuitu erekcyi wojska, tudzież dla poparcia konfederacyi sandomierskiej, da Bóg na Radzie Walnej Warszawskiej) podajemy inter vota, aby eunctorum figatur cordi, co do wszystkich należy, w czem wszystkich i każdego zawisła szczęśliwość.

Uniwersał ten Nasz ręką Naszą podpisany i pieczęcią większą koronną stwierdzony dla wiadomości wszystkich po grodach i miejscach zwyczajnych publikować zlecamy.

Dan w Toruniu dnia ósmego miesiąca novembris R. P. 1709, panowania naszego XIII roku.

Augustus rex. (L. S.)¹⁾

I N S T R U K C J E .

INSTRUKCJA WOJEWÓDZTWA KRAKOWSKIEGO.

Instrukcya JWW. i WW. Ichmościom sejmu lubelskiego deputatom i kofederacyi sandomierskiej z województwa naszego naznaczonym, także na rady lubelskie anterioribus laudis destynowanym, teraz per laudum województwa naszego uproszonym Impp. Franciszkowi z Brzezia Lanckorońskiemu, podkomorzemu, Aleksandrowi Grothowi, miecznikowi, Stanisławowi z Łętowa Łętowskiemu, skarbn. i marszałkowi koła naszego rycerskiego, krakowskim, Baltazarowi z Golendzinowa Bełhackiemu, staroście lipnickiemu, Stanisławowi z Janowie Chwalibogowi, vicesgerentowi i sędziemu grodz. krakowskiemu, Andrzejowi Dembińskiemu, za uniwersałem J. Kr. Mci na sejmik w Proszowicach z koła naszego braterskiego die 7 januarii a. 1710 dana.

Przyznawszy regi regnum et Supremo Numini osobiłiwa

¹⁾ In dorso uniwersału data oblaty:—Actum in curia regia orssumoviensi ob auram pestiferam protunc in Wyssogrod grassantem sabbatho in vigilia festi Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae A. D. 1709.

Ad personalem generosi Iosephi Zaborowski oblationem praesentes literae universales sunt ad acta praesentia castrensia capitanealia Wyssogrodiensia susceptae et ingrossatae ac per ministerialem regni generalem providum Albertum Prusak de Liwino authenticum et iuratum de mandato officii praesentis in foro publico ante curiam regiam orssumoviensem publicatae. —

Uniwersał ten przechowuje się jako druk w Archiwum Głównem Akt Dawnych w Warszawie. Sygn. IV. 5. 2. A. Nr. 42.

opatrzność, iż extensam manum karania swego nad stroskaną Rzpltą powściągnawszy, wejrzał na fida pectora nostra, które ku Najjaśniejszym Panom swoim, miłościwie nam panującym nosić powinniśmy, kiedy Najjaśn. króla miłościw. Augusta wtórego do swojego powrócił nam panowania, na którego powrót exultant iam reduces wszystkie w tej ojczyźnie fasces. Zaczem Impp. posłowie, in profundissima veneratione majestatu jego, wyrażą jako najwdzięczniejsze od województwa powitanie i oraz podziękują za osobliwe o tem królestwie staranie, iż złożył nam radę, po której się spodziewać mamy: nexabit amicitiiis, quidquid discordia solvit. Jako zaś omnibus solennitatibus przyznaliśmy solum vincitum Dominum pactis conventis, utwierdzili sejmem lubelskim, providimus konfederacyą sandomierską, novimus inszego nie znać pana, tak to sacrosancte spondemus że temu samemu laudem et gloriam gentis nostrae, terrorem invidiosis postronnym, filialem oboedientiam przy dostojęństwie praestare gotowiśmy, byle tylko votum secundet, qui potest, nostrum Deus rebusque lapsis adsit, wyraziwszy zaś pańskiemu imieniowi solenne powitanie, podziękują JO. książęciu Jmci prymasowi pro impensa cura, którą in adversis tej ojezyzny cum dispendio zdrowia i fortuny swojej sustinebat immotusque casibus cunctis prospiciebat na tę ojezyznę, gdy zaś na tem siła należy, aby klarygowane interregnum przez Jmks. miłość. było inter scrupulos rezolwowane, upraszać będą, ut ex primatiali sua dignitate, jako sam tego praeses, zniósłszy się cum tota Rplca, dat consilium, aby to na potem Rzpltej nie było nocivum, wiedząc, że tamdiu Rplcae florent, quamdiu et consilia valent. Adicient przy tej prośbie swojej, aby książę Jmć prymas ex statione sua upraszał króla miłościwego o dotzymanie pactorum conventorum, jako i konfederacyi sandomierskiej in omnibus punctis et clausulis quam luculentissime z królem miłościw. conferat, upraszając, aby nas in immunitatibus praw, swobód naszych totaliter, jako to państwo zastał, zachował.

Oddadzą także Impp. hetmanom kor. należytej wdzięczności naszego województwa z podziękowaniem uprzejmość, że w tak ciężkiej ojezyzny naszej paroksyzmach są nam consilio, auxilio et praesidio, a upraszać będą, żeby usus et disciplina militaris według dawnych narodu naszego praw i zwyczajów

zachowane były. JW. Impp. ministris tej Rzpltej status, prae-
cipue JW. Imp. podkomorzemu w. kor., jako temu, który in-
vigilat prawom i swobodom naszym et pronus tę ojezyzną in
omnibus casibus periculi salvandi, oddadzą Ichmościom et tri-
buent nomini gloriam, a upraszać będą, aby iam captis w tej
ojezyźnie non desit consilio fascibus esse haeres. Znając się in
gratitudine JW. Impp.: marszałkowi konfederacyi sandomier-
skiej, hetmanowi polnemu W. Ks. Lit., że przy prawach i swo-
bodach naszych vigil zawsze excubat et perseverat, oświadczą
się z kontestacją afektów naszych, że jako crescit J. N. W. M.
Panu in adversis virtus, tak et posteritati w tej ojezyźnie ho-
nos laudesque manebunt. Jako zaś innumeris pax una potior
triumphis, upraszać będą Najjaśn. króla Jmci, aby ten tak
nam pożądany cum externis principibus jako najgruntowniej
i najstateczniej obwarowany, bez żadnych diminucyj granic
w prowincjach stabiliowany był. Kiedy Najjaśn. król Jmć,
P. N. M. w uniwersałach swoich obowiązuje nam przy osobie
swojej omnem wprowadzić tranquillitatem et sinceram in per-
sona sua o tej Rzpltej curam, prosić będą Impp. posłowie
o ewakuację wojsk auksyliarnych moskiewskich i saskich,
a confidat pectoribus nostris, że in unita virtute przez zgodę
w sercach naszych stabit res polona. W tem najbardziej obli-
gujemy Impp. posłów. ut omnibus studiis satagent, aby wszy-
stkie dyfidencye i dysensye, które w tak ciężką wprowadziły
Rzpltę ruinę, uspokojone na tej radzie były; widząc tem cięż-
sze sentire incendium ile na nie szukamy ab extra remedium,
tedy maxima vis est prosić Najjaśn. króla Jmci P. N. M.
o sejm pacificationis, na który żebyśmy rem paratam mieli
depositis od siebie omnibus dissensionibus et odiis, Impp. po-
słowie conformiter cum tota Rplca starać się będą.

Dotrzymując constantissime traktatu z Najjaśn. carem
Jmcią moskiewskim, ostatnio przez posła ex ordine całej
Rzpltej JW. Imp. wojewodę chełmińskiego stanowionego, urge-
bunt Impp. posłowie, aby był całej Rzpltej na tej radzie wia-
domy et in suis essentialibus konserwowany. Fortece wszystkie
w nim wyrażone aby przywrócone były, także armaty, kiedy-
kolwiek w prowincjach do Korony należących wzięte, oddane.
Jeżeli by zaś w czem temu traktatowi zadosyć się nie stało,
seryo upomną się, insze, his stantibus rebus, in quantum by

pozachodziły imieniem Rzpltej, aby nie miały waloru, praecustodient. Ichmościom tym, którzy confugiunt do łaski J. Kr. Mei P. N. M. ac peccaverunt male sentiendo, amnistya dla prędszego uspokojenia Rzpltej aby dana była, na tych zaś, którzy causerunt damna tak wielkie Rzpltej, rigor prawa extendat.

Spytają się także in facie totius Rplcae, który na której radzie imposuit ten ciężar lokacyi wojsk moskiewskich w dobrach szlacheckich? i z Jmp. posłem Prześwietnego Wieliczeństwa conferent: dlaczego nad traktat tak liczny i większy komput wojsk tych auksyliarnych wprowadzony? Propozycye a confederatis principibus, jeźeliby jakie promowowane były—te odłożyć do sejmu pacificationis.

Ma w tem sobie za praeiudicium Rzplta, że Najjaśn. król Miłościwy et ministri status sine consensu Rplcae zagranicę odjeżdża, a tego lex vetat, zaczem upraszać będą J. Kr. Mć, aby tego in posterum nie bywało. Praecavebunt Impp. posłowie w prośbach swoich do J. Kr. Mei, aby po uspokojeniu, da Pan Bóg, Rzpltej, w żadną nas wojnę nie implikował nową sine consensu ordinum et pace frui non sinat. Attendent pilno tego Impp. posłowie, aby Jmp. marszałek walnej terazniejszej rady żadnego sancitum nie konotował, pókiby, według prawa, za trojakiem pytaniem Rzpltej, nie była ogłoszona na to zgoda. Wielki to będzie dla Rzpltej profit i bez kosztu tak potrzebnej milicyi suplement, gdy piechota łanowa ad suum esse, jako zdawna, była restituenda. Zaczem Impp. posłowie domówić się mają cum tota Rplea et adinvenire medium, aby ci wszyscy sołtysi ad pristinum Rzpltej przywróćeni byli obsequium. Tak terazniejszy na sejmiku uniwersał, jako przeszły, wchodzącego na tron J. Kr. Mei, zawiera w sobie deklaracye konserwacyi praw i wolności, powtórny nawet ogłasza potestatem ad auxilium singularium, za co, jako winne województwo krakowskie J. Kr. Mei oddaje podziękowanie, tak prosi, aby obietnica mogła być w skutku, nie wątpiąc bynajmniej o dotrzymaniu declarationum, ile znając pełne dobroci ojcowskiej J. Kr. Mei serce, które akcyje są regula vivendi subditis. Jakimby zaś sposobem apromisyi mogło być bezpieczeństwo, szukać będzie województwo równo z innemi stanami Rzpltej rady, żeby ojezyczna mogła gaudere dulcedine legum. A że

najprzedniejsze prawo wszystkich wolnych narodów, a nawet i tych, którzy in publico dominio pod jednowładnego zostają rządem, nie czynić przed sądem sprawiedliwości, suplikuje województwo, etiam z zatamowaniem rady, o eliberację księcia Jmci Wiśniowieckiego, aby J. Kr. Mć powagą swoją raczył efficere, w czym da dowód *authoritatis regiae* i miłości ku poddanym, wybawi każdego z bojaźni *similium* w jednej świadczony Rzpłtej *reale auxilium*, na co wszystkich próśb ruszą *Impp. posłowie et omnimodam curam gerent*, jakoż . . . *obligacya sub fide et honore*. Ponieważ Jasną Górę Częstochowską, fortecę Matki Boskiej *publicam regni* przez ten wszystek czas wojny wielebni ojcowie *tamecni propriis sumptibus*, gdy dobra ich nie wystarczyły i te spalone i zrujnowane zostały, z wyniszczeniem samych siebie *et sacrae suppellectilis* na sustentację licznego garnizonu *ad obsequium maiestatis et Rplcae fideliter et constanter* dotąd utrzymując, *amplius media* tego miejsca świętego mieć nie mogą, tedy zlecamy *Impp. posłom* naszym, aby przyszej, da Bóg, radzie walnej tychże wielebnych ojców częstochowskich *fidelitatem* respektowi J. Kr. Mei P. N. M. i całej Rzpłtej *instanter* zalecili i żeby tak *pro refusione* sprzedanych sreber i klejnotów Matki Boskiej, jako też i na dalsze utrzymanie tej fortecy pogranicznej sposób jaki skuteczny obmyślony być mógł, tudzież, aby prawa i konstytucye sejmowe, osobliwie sejmu *coronationis* św. p. Najjaśn. króla Jmci Jana III *indemnitati* ich służące, *reasumowane* i stwierdzone były *cum omni rigore in contravenientes* onym. Ponieważ *recurrat* do nas JW. Jmp. wojewodzina poznańska, składów winnych *administratorka*, uskarżając się *in licentiam* niektórych Ichmościów, *quorum nomina* manifestacye i protestacye *portant*, jako *vi et armis*, przechodząc, *komory Impp. pisarzów* zabierali razem z *perceptami* od win, według prawa nie tylko sami nie płacili, ale i kupcom, dając im z ludzi swoich *asystencye*, *protekeyami*, *zaszczycałi*, tak że *de plano* *prowent* składów winnych upaść musiał, więc *serio* upraszamy *Impp. posłów* naszych, aby *evocationem* tych wszystkich Ichmościów na trybunał *kor. Jmp. instygatorowi kor.*, *cuius est muneris*, *uczynili* i dalszej *prosekucyi* w terminach *atentować* zalecili, *odebrawszy* dokumenta *probatonis*,

protestacye i manifestacye od pisarzów składów winnych, którym komportować Jmp. wojewodzina rozkaże.

Interest w tem Rzpltej, aby przesławna akademja krakowska, in eruditionem młodzi szlacheckiej fundowana, circa immunitates et privilegia sua tot constitutionibus et privilegiis Najjaśn. królów P. N. M. od kilkuset lat nam łaskawie panujących utrzymała się, bo przez praeiudicium prawom jej inferowane parum by było in senatu breviter censere, jeżeliby zaś quis eloquentia et sententia non tueret, zaczem Impp. posłowie dopomną się tego, z Impp. hetmanami kor. in facie totius Rplcae expostulabunt, aby od wszelkich hibern, konsystencyj zimowych, rekrutów tak, jako dobra ziemskie, dziedziczne wsi i jursydycyji jej podległe miejsca eadem prerogativa terrestri gaudeant i jeżeliby teraz jakowe wyszły ordynacye, albo assignacye, instabunt Impp. posłowie, ut revocent.

JW. Jmp. Franciszka Dembińskiego, kasztelana wojnickiego, którego sublime et erectum ingenium ex meritis dawnych domu swego są każdemu wiadome, quis non censebit godnego w tej ojezyźnie honorów, zaczem Impp. posłowie upraszać będą J. Kr. Mć, aby był w łasce jego tak konserwowany, jako ten, któremu consilium cum luce cognata dedit potestas i faworom go pańskim zalecili, żeby go w konfidencyi wiernych rad swoich nie zapominał. Meretur, przyznajemy, JW. Jmp. kasztelan kijowski, jako się odzywa do województwa naszego, omnem gratitudinem, żeby tak za znaczne straty fortuny w niewoli ponosząc przy dostojenstwie J. Kr. Mci kompensowane mu były, wiedząc zaś, jako ex ordine senatorio suo comparebit na tamtą radę, tak Impp. posłowie protestatione sua wniosą za Jmć N. W. M. P. instancyę JW. Jmp. kasztelana wołyńskiego, który w województwie naszym głosi się z wszelką ku majestatowi J. Kr. Mci obserwancyą, jeżeliby go w czem temporis malignitas w powinności causaverit, pańskiej zalecą klemencyi. JW. Jmp. podkomorzy tantae aestimationis w tej ojezyźnie civis, quantae . . . suis, jako ex praedecessoribus, tak i z swoich własnych w tej ojezyźnie akcyj . . . może jednakże Jmci Impp. posłowie nomine nostro, w czem desiderat, wesprą tak znaczny jego interes, cum tota Rplca zniósłszy się, promovebunt, ne tantae substantiae vis inferatur. JW. Jmp. kuchmistrz kor., którego hac belli totum fortuna per orbem przywiodła na nie-

łaskę J. Kr. Mei, a ten dom z predecesorów swoich praeceps zawsze był i jest in salvandi patriam, upraszać będą Impp. posłowie, aby w łasce J. Kr. Mei był reintegrowany. Dawszy po sobie dowód feldmarszałek Golz, quem gerit animum ku tej Rzpltej, kiedy w województwie naszym przy dyspozycyi dyspartymentu wszelaką z nami certive uprzejmością i życzliwością, lubo strenuitas sama militiae doświadczona rekomendować Jmci może Najjaśn. królowi Jmci, jednakże Impp. posłowie, reddendo za wszelakie afekta gratitudinem, przyczynią się do J. Kr. Mei, aby w łaskawym pańskim zachowany był respekcie. W. Jmp. Jakób Morsztyn, starosta kowelski, rozumiemy dobrze, że i bez instancyi naszej virtute sua, jako ku tej ojczyźnie życzliwości, tak przy dostojęństwie J. Kr. Mei wierności parare sobie może nomen, atoli Impp. posłowie dabunt virtuti na tem miejscu praetium. Nadzieja tej ojczyzny in superstite domu swego. W. Jmp. starostę sandomierskiego nondum adulta aetate, już sława magnis implet sermonibus aures, że tej Rzpltej prodesse może, Impp. posłowie instabunt, żeby J. Kr. Mć complectat go in desideriiis eius swoją łaskawością. Jmp. Michał Ankwicz, chorąży nowogródzki, jako civis z lat swoich w tej ojczyźnie na funkcyach różnych dobrze emeritus, iacturam substantiae w tych cirkumstancyach ponoszący recurrit do łaski J. Kr. Mei, w czem Impp. posłowie instantissime distributivae clementiae J. Kr. Mei osobę jego zalecą. Desiderium Jmp. Achacego Taszyckiego przy osobiwej łasce i protekeyi J. Kr. Mei zalecą Impp. posłowie et instabunt, aby był konserwowany przy urzędzie rachmistrzostwa bocheńskiego, ex antenatis domowi jego in privilegiis służącego. Jmp. Kempieński, cześnik grodzieński, dał sumę 40.000 do skarbu J. Kr. Mei na ekonomię grodzieńską, albo raczej leśnictwo nowodworskie, tej inter has calamitates nie wytrzymał, jako dokumentami probavit, wniosą instancye Impp. posłowie do J. Kr. Mei, aby ta suma ze skarbu J. Kr. Mei oddana, albo na tychże dobrach wytrzymała była, ne praeiudicium inferat . . . contractibus. Mając Jmp. Kępińskiego, pułkownika wojsk J. Kr. Mei w osobiwej do J. Kr. Mei rekomendacyi, jako terrigenam nostrum, upraszamy Impp. posłów naszych, aby wójtostwo połanieckie in merita swoje konferowane privilegium J. Kr. Mei seorsivo privilegio aprobowane mu było. W ziemi

przemyskiej, w województwie ruskiem, wójtostwo Wola-Zarzyc-ka w starostwie leżajaskim leżąca, która lennem prawem nie powinna wychodzić z domu Impp. Marchockich, które post fata Jmp. Jacka Marchockiego odebrał był Jmp. Władysław Garczyński za przywilejem św. p. króla Jmci Jana III, illegitime teraz post fata Jmp. Władysława Garczyńskiego dat JW. Jmp. miecznik kor. i drugi JW. Jmp. podskarbi w. kor. Przebendowski dali plenariam facultatem Jmp. Jerzemu Ściborowi-Marchockiemu, aby te dobra według dawnych praw odebrać raczył w swoją posesyę do woli J. Kr. Mci, P. N. M., gdzie z koła naszego województwa krakowskiego JW. Impp. posłów uprosiliśmy na walną radę warszawską, aby instancyowali do J. Kr. Mci, aby te dobra raczył oddać w ręce Jmp. Jerzemu Ściborowi-Marchockiemu, jako funditus zrujnowanemu od wojsk J. Kr. Mci, tudzież i moskiewskich, nie rachując inszych, o co upraszamy Ichmościów, aby w konstytucye włożone były. Jmp. Michał Zawadzki podwojewodzy proszowski, mając od Najjaśn. króla Jmci Augusta II przywilej na wójtostwo w starostwie ropeczykiem, Łopuchaną nazwane, post fata ś. p. JW. Jmp. wojewody krakowskiego, a to W. Jmp. starosta bełzki, nullum tam mając ius, possidet, instabunt Impp. posłowie, aby jako i sama lex vetat, że starostowie żadnych wójtostw, sołtystw trzymać nie powinni, aby to wójtostwo Jmp. Zawadzkiemu przywrócone było iuxta privilegium jego.

Caetera activitati summae innataeque prudentiae pro communi bono publico et vigilantiae praw i swobód naszych, znosząc się z innemi województwami przy sesyach prowincyalnych Impp. posłom zleciwszy, tę instrukcyę Jmp. marszałkowi naszemu podpisać rekomendujemy.

Datum u. s.

Stanisław z Łętowa Łętowski, skarbnik i marszałek koła rycerskiego województwa krakowskiego, sędzia gr. biecki¹⁾.

1) Bibl. Ossolińskich, rps. 273, str. 320 — 335.

W Bibl. Ordyn. Krasińskich w rpsie 4082 (—Pisma publiczne XVIII w. Dopełnienia. — T. II, 1710—1720) na k. 17—17 v. wymienione są same „Punkta do instrukcyi formowane Impp. posłom województwa krakowskiego“.

INSTRUKCJA WOJEWÓDZTW: POZNAŃSKIEGO I KALISKIEGO.

Instrukcja poznańskiego i kaliskiego województw z sejmiku, za uniwersalami J. Kr. Mei P. N. M. 7 januarii pod Środą odprawionego, WW. Impp. posłom z koła naszego uproszonym i deputowanym: Jmp. Raczyńskiemu, podśędkowi poznańskiemu, Adamowi Zakrzewskiemu chorążemu łączyckiemu, Antoniemu Walknowskiemu, kasztelanicowi wieluńskiemu, Józefowi Radolińskiemu, Mikołajowi Niezuchowskiemu, Ludwikowi Chłapowskiemu z poznańskiego; z kaliskiego zaś Jmp. Andrzejowi Krzyckiemu, podstolemu kaliskiemu, Władysławowi Biernackiemu, cześnikowi sieradzkiemu, Sokolnickiemu, kasztelanicowi międzyrzeckiemu, Żychlińskiemu, Mikołajowi Twardowskiemu, pisarzowi gr. keyńskiemu, Parczewskiemu dana, non derogando quidquam Impp. deputatom na konfederację sandomierską generalną naznaczonym, jako są w tejże konfederacyi wyrażeni. A że Jmp. Śmigielski jest dotąd in detentione suetica, tedy na miejsce jego substituimus Jmp. Aleksandra Złotnickiego, na miejsce Jmp. Skoraszewskiego, chorążycę poznańskiego uprosiliśmy Jmp. Franciszka Skoraszewskiego, chorążycę poznańskiego, na miejsce Jmp. podczaszego kaliskiego, który fungit officio deputacyi ad tribunal regni, Jmp. Macieja Twardowskiego, surogatora kaliskiego, na miejsce Jmp. Macieja Zbijewskiego, pisarza gr. wałeckiego, Jmp. Zygmunta Działyńskiego, na miejsce Jmp. Ciswickiego, starościca stawiszynskiego, Jmp. Mikołaja Świniarskiego, podwojewodzkiego poznańskiego.

Sere ludzkich Scrutatori, któremu etiam abdita intencij naszych nie są tajne, cuius potestati omnia parent, venti et mare oboediunt unoque sub ictu stat genus humanum, qui deviat universa, prima appendimus vota, że nas z osobliwie dobrotliwej swojej Opatrzności wybawia ex faucibus, circumferentiis quem devoret [sic], leonis, odwraca od nas te od aquilonu wiatry, które nam funestum nieomylnie przyspieszały exitium, uspakaja to wszelkiej publicznej burzliwości, które już kilka razy Rzpltę turbinis malorum zalewać intendit, morze, contrivit manu suo potenti, vires hostium przejrzawszy ab alto na wiarę św. i w równi z życiem chodzącą wolność, inhiantes suggessit modos et saluberrima media nadziei szczęśliwie po-

żądanego, na które się w całej ojezyźnie zanosi, uspokojenie, sub Iove temperies et nunquam turbidus aer.

Majestatowi pańskiemu J. Kr. Mei P. N. M., jako patri patriae omni submissione et oboedientia najunizeńsze przy pocałowaniu walecznej et patriae J. Kr. Mei ręki Impp. deputaci nasi doniosą statecznej wierności naszej dowody; podziękują pro paterna J. Kr. Mei P. N. M. circa conservationem boni publici, cuius intuitu et solo amore J. Kr. Mei P. N. M. pańską swoją osobę nullis exposuerat periculis, eo motivo, ut bene sit patriae, ażeby wiarę św. katolicką, już prawie od nieprzyjaciela concursam, pupillam libertatis wolnej elekcyi in nullo fundamento wziętą, in pristinum restituere et reintegrare statum, cieszy electoralem populum, których nie chcąc długo orbatos patre synów w niezgodach i scysyach mieć, powraca szczęśliwie cum laeta celeritate, pokazując victrices z nieprzyjaciela lauras, za którego szczęśliwym powrotem revivescit już prawie w prawie i zwyczajach swoich, upadająca zdesperowana wolność, ze vindice tuta relicta est libertas, za co województwa nasze przez Impp. deputatów vivam życzliwości i wierności naszej uczyniwszy expressionem, życia i fortuny przy dostojęństwie J. Kr. Mei P. N. M. immolare, sacrificare gotowe i w tem niepoślednie dobroci J. Kr. Mei odbieramy dowody, kiedy uspokoiwszy ab extra Rzpltę, zdeptawszy in altum wzbijające się in ruinam nostri siły, odwalić hunc lapidem niezgód i między nami samymi diffidentiis intendet, składa walną radę, za którą, jako uniżone przez Impp. deputatów niesiemy dzięki, tak suplikujemy majestatowi J. Kr. Mei, ażeby z tego consilium sejm pacificationis internae ad sananda Rplcae vulnera miłościwie czem prędszej nam designare raczył.

Księżciu Jmei prymasowi, Impp. hetmanom, pieczętarzom kor., Jmp. Denhoffowi miecznikowi kor., hetmanowi polnemu W. Ks. Lit., marszałkowi generalnemu konfederacyi sandomierskiej, naszym wielce miłościwym pp., Impp. deputaci za wszystkie indefesse wykonane studia collegialiter summam województw powinni zanieść są podziękowanie, że Imm. cum summo zdrowia i obszernych substancyj dispendio, doskonałą przezornością in veteri iure et libertate Rzpltę utrzymują, vigiles zawsze curas in conservationem universi impendunt i statecznie circa fidem, regem et legem stawają, za co perennem gratam w sercach

naszych wielkich Ichmościów naszych wielce miłościwych pp. imion zapisujemy obligacyę.

Suplikować majestatowi, J. Kr. Mci P. N. M. Impp. deputaci będą, aby *externas potentias in genere omnes*, które całą Polskę *inundavere*, *evacuet* i żadnej *ulterius* nie trzymał, krom własnej *nationis* królestwa tego.

A ponieważ Rzplta terażniejszą wojną do ostatka prawie ozdób i fortun złupiona *ultimum exitium sui minatur*, upraszać będą Impp. deputaci króla *Jmp. N. M.*, aby *ad honestam et patriae proficuum* czem prędszej skłonić się raczył *pacem* i jako najskuteczniej pomysłne wziął przed się uspokojenia sposoby.

O przeczytanie *factorum conventorum* podczas terażniejszego zamieszania od J. Kr. Mci u Impp. pieczętarzów *deponowanych*, tudzież o przeczytanie *diplomatum* i obowiązków J. Kr. Mci, na *pospolitem ruszeniu sandomierskiem*, sejmie *lubelskim* i podczas *konfederacji sandomierskiej* wydanych, którym ze się nie dosyć stało i jako *calamitas* przez oddalenie się J. Kr. Mci pokazała, z *inszemi* tedy *województwy* zniósłszy się, wynajdą sposoby, aby do tego potem nie przychodziło, *securitatem* tego żeby *obostrzono et provideatur*, żeby Rzplta *sine omni metu* uszczerbienia, aut *conversionis* *praw* swoich *zostawała et ab aggravatione iuris exotici* żeby *in toto* była *wolna* i tak *przyjaciół auxilia* nie potrzebowała, jako też mogła *resistere* *swemi* siłami *nieprzyjaciółom*.

Upomną się także Impp. deputaci o pokazanie *in originali* i przeczytanie *traktatu* z *Najjaśn. carem Jmcią* uczynionego *et inibunt media* takowe, żeby ten *traktat* w *egzekucyi* *swojej ex parte cara Jmci* w *nienaruszeniu* *zostawał*. Jeżeli *co* w *nim violatum*, żeby *poprawiono* było i *upomną* się — *dla-*czego *nad oblokwenyę* *traktatu* *po dwa* *razy* *liczniejsze* *wojska* *wprowadzone?* *niemniej*, aby *cała Ukraina*, *fortece* i z *nich armaty* *do Moskwy* *zabrane*, *Rzpltej* *restituantur* *przy deklaracyach* *cara Jmci* *na to uczynionych*, *Impp. deputaci* *upomną* się.

A że *smutnym* *doznaliśmy* *przykładem*, iż *dlatego* w *tak ciężką* *zostaliśmy* *wprowadzeni* *wojnę*, że *nas externae potentiae* *zostały* *desarmatos*, *tedy* *postanowienie* *sił* *do* *wojny* *terażniejszej* *proporejonalnych* *Impp. deputaci* *wezmą* *przed* *się* *per erectionem* *wojska* *z* *własnych* *Polaków* *utriusque* *auctora-*

mierze województwa z całą Rzpltą doniosa, że nietylko postronne, ale i swoje własne wojska do ostatniej dopomagały jej miny, kiedy latując i zimując in visceribus matki swojej, należytej nie dały jej od nieprzyjacielskich wojsk zasłony; co żeby in futurum nie było, będą obligować Ichmość et communicatis z Rzpltą consiliis providebunt.

Non vana praesidia legum za antecesorów naszych consolendo dignitati maiestatis, oraz et securitati libertatis deputacye ex equestri ordine, tak ad regium latus, jako też i do Impp. hetmanów postanowiły, toż practicum exemplum promowować będą Impp. posłowie i teraz.

Doznają województwa, osobliwie też nasze, jakie incommoda ponosi z tego, że w taryfach województw ekscypowane i oddzielone są dobra królewskie i duchowne od dóbr ziemskich, żeby to tedy na potem nie było, providebunt Impp. posłowie. A ci Ichmość, którzy na ten czas przez libertacye ab hoc onere są uwolnieni, aby to przynajmniej na potem debita nadgrodziły stanowi szlacheckiemu gratitudine, dopomagając, żeby ab hoc onere tak ciężkich prowiantów i porcyi dobra szlacheckie uwolnione być mogły jak najprędzej.

Skarb Rzpltej i prowenty powinny summam mereri reflexionem. Ponieważ tedy i składy winne w adminstracji Jmp. wojewodziny poznańskiej zostające bardzo są per licentiam niektórych damnifikowane, zalecą Impp. posłowie całej Rzpltej i Ichmościom ministris status, aby Jmp. instygator kor. ex vi functionis suae in foro fori processa cum praedictis damnificatoribus zaczęte prosequatur indilate.

Sejm pacificationis dla zupełnego tej Rzpltej ab intra uspokojenia jako bywał pożyteczny, testantur exempla i teraz tedy instabunt Impp. posłowie, aby go król Jmć złożyć capitulo oportuno tempore raczył.

Luboć to virtus ipsa sibi praemium et merces, atoli, aby każdemu zasłużonemu suum rependatur decus, wniosą Impp. posłowie instancyę za JW. Jmks. biskupem chełmskim, nominatem krakowskim, aby J. Kr. Mć P. N. M. tot titulis w antenatach swoich ornato i przez administracyę tejsze dyecezyi pod tak nieszczęśliwe konjunktury optime merito temuz Jmks. Łubieńskiemu, biskupowi chełmskiemu, król Jmć potwierdził novo diplomate nominacyę przez swoją do Stolicy Św. in-

stancję, resolvat jako najpierwszą ekspedycję. Zasłużył sobie ten respekt nietylko w tem województwie, ale i w całej Rzpltej Jmp. kasztelan kijowski, aby redintegrationem tak laevi honoris, jako i zrujnowanej substancyi otrzymać mógł. Naprzód tedy instabunt Impp. deputowani, aby na pierwszych, które sobie Jmć obierze, sądach sążeni byli ci wszysey, którzy Jmci pomienionego brali, rabowali i tandem w nieprzyjacielskie ręce w niewolę oddali, jako o tem protestacya uczyniona fusius obloquitur, powtóre aby ex primis vacantibus król Jmć ukontentować z pańskiej swojej szczodroblewości chciał pomienionego Jmp. kasztelana i na temże starostwie żeby suma z komisji łuckiej naznaczona przyznana była Jmci per constitutionem. Jmp. Promińskiego, skarbnika żytomierskiego, który podobne przedtem szwedzkie więzienie wytrzymał, zalecą Impp. posłowie respektowi króla Jmci, także i za Jmp. Stefanem Tymińskim, cześnikiem ciechanowskim, wniosą instancję do króla Jmci, ażeby w tymże respedzie łaski pańskiej mógł się pomieścić.

Wniesiono już przedtem na sejm lubelski interpozycję pomienionego Jmp. kasztelana kijowskiego, aby za nociva przeciw Rzpltej i majestatowi molimina, tak województwo łączyckie, jako i podezastwo koronne pro vacantibus deklarowane były, promotebunt i teraz Impp. posłowie i żeby sukcesja przez św. p. księcia Jmci prymasa w dom Impp. Towiańskich, tak in fixa, jako in mobili substantia, osobliwie w sumie we Francyi lokowanej wniesiona wróciła się ad legitimos successores do Impp. Prażmowskich, albo si videbitur, ad usus Rplcae aplikowana była.

Dał przykład statecznej wierności ku majestatowi pańskiemu Jmp. starosta pilźnieński, kiedy cum dispendio zdrowia i fortuny circa fidelitatem przez wszystkie te zamieszane czasy stawał, instabunt tedy Impp. posłowie, aby J. Kr. Mć te usługi Jmp. starosty łaskawym pańskim rekompensować raczył respektem, zachęcając i do dalszych pomienionego Jmci usług swoich i Rzpltej, temuż respektowi i Jmp. Michała Zielińskiego, pisarza gr. nowomiejskiego, który dał tak wiele dowodów wierności swojej ku majestatowi J. Kr. Mć cum dispendio zdrowia i fortuny swojej, będąc od kozaków zrabowany i od Szwedów funditus zniszczony, zalecamy.

Nie wąpi bynajmniej województwo de diligentia Impp.

pieczętarzów obojga narodów, którzy utroque oculo wglądając w prawa Rzpltej mają curam, aby nie przeciwko dawnym nie działa się przywilejom, atoli przy należytej ekspresyi województwa naszego ku Ichmościom naszym W. M. P. P. afekta i życzliwości będą upraszać, aby wakanse, które przyjdą ad dispositionem króla Jmci nie były dawane — tylko terrigenis podług dawnych praw.

Jako tu już w kole naszym JW. Jmp. miecznik kor., hetman polny W. Ks. Lit., marszałek konfederacji sandomierskiej, należyte odebrał za prace i starania swoje circa bonum publicum podziękowanie, tak i tam in facie Rzpltej Ichmość deputowani podziękują Jmci i oraz upraszać będą o dalszą curam et sollicitudinem do utrzymania praw i wolności wspólnej ojezyny, osobliwie żeby w takie materias status nie wdawać się, które sejmom tylko należą, ponieważ ta tylko rada walna do potwierdzenia pactorum, uspokojenia ab intra et ab extra Rzpltej i utrzymania konfederacyi Rzpltej złożona jest, nobilitacye, indygenaty i t. p. materye wszystkie odłożywszy do dalszych sejmów.

Impp. Sienickich więzienie tak ciężkie już na trzeci rok pociąga nas ad debitam compassionem. Upraszamy tedy JW. Jmp. marszałka konfederacyi naszej sandomierskiej, aby w tym deesse nie raczył aplikacyę swoją. A przytym serio Impp. posłom naszym zlecamy, aby przez interpozycyę Impp. pieczętarzów i inszych ministros status do króla Jmci P. N. M. był ten interes przy rozgoworze z ministrami Najjaśn. cara Jmci proponowany i ad effectum przez eliberacyę Impp. Sienickich pomienionych przyprowadzony.

Clamat vindictam niewinna krew godnej pamięci Jmp. Plichty, podkomorzego gostyńskiego, od ludzi wojskowych zabitego, instabunt tedy serio Impp. posłowie do Impp. hetmanów, aby ta sprawa sądzona była i ci, co się winnymi pokażą, żeby iustam pokazali et exmplarem poenam.

Jmp. Franciszek Lipowski, skarbnik płocki, jako indigne traktowany jest od Jmp. Suryna, towarzysza naonczas Jmp. pisarza polnego, a potem sędziego wojskowego dywizji Jmp. wojewody kijowskiego, wiadomo to, będą tedy upraszać Impp. deputaci Jmp. hetmana w. kor., aby ponieważ teraz tenże Jmp. Suryn jest wzięty i w sekwestrze u Jmp. hetmana

w. kor. póty detineatur, póki należytej nie uczyni tak honoru, jako i substancji tam zabranej Jmp. Lipowskiemu satysfakcji.

Tenże respekt merentur Jmp. Kazimierz Boguski o zrabowanie przez Jmp. Ostrowskiego, rotmistrza wołoskiego, Jmp. Mikołaj Tułkowski, łowczy rożański o najechanie przez ludzi Jmp. generała Netelhorszta, jako protestacya o to uczyniona obloquitur, aby ponieważ in alieno commoratur servitio, a in eo spatio służby w koronie nie był satisfactus Jmp. łowczy, teraz instabunt Impp. posłowie, aby Impp. hetmani adinveniant sposób pacandi Jmp. łowczego; Jmp. Promiński, skarbnik żytomierski, in simili, żeby tedy w sądach hetmańskich należyta każdy odebrał sprawiedliwość, upraszać będą Impp. deputaci.

Dostało się tegoż Jmp. cześnikowi województwa naszego, kiedy per licentiam militem gumna i stodoły porabowane, z dołów pokopane zboża zabrane, chałupy popalone, żeby tedy tak pomienionym Ichmościom jako i innym wszystkim iniuriatis iusta stała się nagroda, urgebunt Impp. posłowie i o komisyę na te krzywdy prosić będą.

Jmp. Jagniński, komornik z. sandomierski, aby był circa gratiam J. Kr. Mei przez JW. Jmp. marszałka konfederacyi sandomierskiej declaratam konserwowany, starać się będą Impp. posłowie. Za Jmp. Ankwiczem, chorążym nowogrodzkim i Jmp. Sułkowskim, stolnikiem bielskim, wniosą Impp. deputaci prośbę do J. Kr. Mei, aby za swoje więzienie z łaski pańskiej ukontentowani byli.

Niesłuszne odebranie starostwa bodaczowskiego Jmp. Marchockiemu przez Jmp. Bombeka, stolnika latyczewskiego, pułkownika artyleryi koronnej, pociąga wszystkich do słusznej i powinnej kompasyi, urgebunt tedy Impp. deputaci nasi, aby reinducatur Jmci przez łaskawą J. Kr. Mć interpozycyę.

Ponieważ ex testimoniis ludzi godnych pokazało się, że Jmp. Odrowąż-Chlewicki, podczaszyce sandomierski, niesłusznie i niewinnie inwolwowany w procesa o zabicie św. p. Jmp. Lipskiego, wojewody kaliskiego, zaczem starać się będą Impp. posłowie nasi, aby ten dekret convictionis niewinnie na pomienionym Jmci otrzymany, mógł być relaksowany.

Jawno to jest wszystkim, że ojcowie częstochowscy fortecę tameczną, która siła Ichmościów jest reclinatorium w zamieszanych czasiech, nietylko modlitwami gorącemi, ale i sumptibus

propriis bronía, nie słusniejszego tedy, jako żeby Impp. posłowie nasi instent apud Rplcam, żeby respekt na to był i aby sublevando egestatem dochodów uszczuplonych obmyślony był suplement pomienionemu miejscu.

Przy rozgóworze, który będzie cum ministris J. Car. Wiel. instantissime Impp. posłowie nasi promowować będą securitatem nietylko dworów, ale i stodól, spichlerzów i żeby zboża pod Warszawą zabrane Ichmościom: JW. Jmp. kasztelanowi sandomierskiemu, Benedyktowi Mikułowskiemu i Laskowskiemu przez Jmp. generała adjutanta Buchowskiego i pod Steżycą Jmp. Żebrowskiemu, cześnikowi łomżyńskiemu, na co jest kwit oficerski i ordynans księcia Jmci Meżykow, także i inszym Ichmościom oddane albo zapłacone były, a oraz żeby na przyszłą wiosnę i potem wolna i bezpieczna była defluitacya do Gdańska, providebunt.

Sól suchedniowa, jako dawnemi prawami, tak i pactis conventis województwu sandomierskiemu jest warowana, tam będą się starać Impp. posłowie, aby każdego dochodziła. Interes Jmp. Czermińskiego, kasztelana małogoskiego, jako jest wielce słuszny, tak nie wątpi województwo, że wszędzie należyty znajdzie respekt, że tedy u pomienionego Jmp. kasztelana na Kuźnicach na potrzebę Rzpltej pierwej, a potem na auksyliarne wojska cara Jmci nabrano różnych amunicyj, aby to co rejestrami likwidowano będzie, mogło być z prowentów na artylerję naznaczonych, lub inszych jakich Rzpltej dochodów nagrodzono Jmci, procurabunt Impp. posłowie.

Wsie w ekonomii sandomierskiej jako do jurydyki sandomierskiej antiqua consuetudine, która supplementum legis est, należały i zawsze indivulse przy sędztwie grodzkiem i pisarstwie chodziły, tak aby i teraz circa praefata officia dostawały, upraszać będą Impp. deputaci nasi J. Kr. Mci.

Przyłożą i w tem swego starania Impp. posłowie, ażeby Jmp. Jan Potkański, starosta zwinogrodzki, gaudeat titulo et iure possessorio starostwa zwinogrodzkiego, na które ma przywilej od J. Kr. Mci i żeby Jmp. chorąży kor., który się do tego starostwa indebite interesuje, nie mając żadnego na to prawa J. Kr. Mci za interpozycyą Impp. hetmanów kor. i Jmp. miecznika kor., hetmana poln. lit. (którego woje-

wództwo nasze particulariter w tem obliguje) nie interesował się et titulum tegoż starostwa sobie nie uzurpował.

Iustus dolor Jmp. Złowodzkiego, podstolego dobrzyńskiego, po straconym synie w okazyi pod Skrzynnem, który od p. Gniazdowskiego, rotmistrza Jmp. wojewody kijowskiego na tamtem miejscu zginął, meretur iustam compassionem w sercach naszych; zacem instabunt serio Impp. posłowie przy interpozycyi JW. Jmp. miecznika kor., którego specialissime województwo obliguje, ażeby ten zabójca, jeżeli się in visceribus regni znajduje, nietylko exemplariter był sądzony et adaequatam delicto odebrał poenam w sądzie wojskowym Impp. hetmanów, ale też i ta tak wielka strata godnego kawalera i to co przy nim w ten czas zabrano ex munificentia J. Kr. Mei było nagrodzone Jmp. podstolemu dobrzyńskiemu, ojeu jego. Dobra duchowne i królewskie ponieważ nietylko dla ciężkich i nieznośnych przez wojska różne ekstorsyj, ale dla multiplikowanych kilku za jedną hibern cale już upadły. Obawiając się, ażeby ob onus podatkovania nie włożono potem na dobra ziemskie, jako już są tego prima principia, urgebunt Impp. posłowie aby hiberna usitata praxi była płacona, na jedną hibernę żeby dwie, albo więcej asygnacyj z kancelaryi hetmańskiej nie wychodziło. I żeby konstytucya sejmu lubelskiego titulo: „zapłata wojska“ in ordine do włożenia z dóbr ziemskich płacenia hiberny kasowana była, starać się będą. Podatek kołowego, na eliberacyę Elbląga przez Rzpltę na sejmie lubelskim pozwolony, aby do skarbu koronnego przez Impp. administratorów województw i powiatów był wniesiony, upomną się Impp. posłowie.

Dobra królewskie Sucha i Suska Wola nazwane w województwie sandomierskim, powiecie radomskim, leżące sumą 18.000 konstytucyą a. 1676 titulo: „Recompensa pensyonarzom puckim“ asekurowaną onerowane, ponieważ dla przeładowania ich hiberną in antecessum już były spustoszały, a teraz przez Szwedów spalone do ostatniej ruiny przyszły i nullatenus reparari mogą, żeby abusus w nich possessoris advitalialis Jmp. Maksymiliana Chrzanowskiego, chorążego zakroczymskiego, per Rpleam non praetendatur, starać się będą Impp. posłowie aby komisya do tych dóbr naznaczona była, po której odprawionej aby jaka suma na reparacyę ich na tychże samych

dobrach per Rplcam naznaczona i asekurowana była, instabunt. Interim aby od płacenia hiberny te dobra według prawa o konflagratkach napisanego zwolnione były, starać się będą.

O tenże respekt prosić będą Impp. posłowie na dobra Mal-kowice i Wolę Malkowską Jmp. komornika z. sandomierskiego. Na starostwo przedborskie Jmp. Bobrownickiego, na starostwo grodzieckie i gołębskie Jmp. Sułowskiego, na starostwo wiślickie Jmp. Denhoffowej, na starostwo bodaczewskie Jmp. Marhockiego, także na folwarki na miejskich gruntach pod Wiślicą leżące w posesyi Jmp. Sarnkowskiego zostające ażebym i ci Ichmość do tych królewskich swoich funditus zrujnowanych komisję i rewizję super desolationem mieć mogli, a potem alewicyę w podatkowaniu otrzymali. A że in aequali Rplca wszyscy aequaliter pociągać powinniśmy, więc upraszać będą Impp. posłowie przy rozgóworze z ministrami Najjaśn. cara Jmci, ażebym taryfy podymnego województwa sandomierskiego z terażniejszej uchwały adaequate sine praesudicio alterius ułożone i postanowione w komisaryacie Najjaśn. cara Jmci były przyjęte i według nich na następujące miesiące dyspartymnt na wojska auksyliarne Najjaśn. cara Jmci był uczyniony.

Widząc ostatnią ruinę miasta Sandomierza, stolicy naszej nietylko przez powietrze, ale i przez konsystencyę różne komisaryatów, że już tylko w nim same kościoły i klasztory stoją, a domy, kamienice i śpichlerze porozbierane i popalone zostają, chcąc subvenire, żeby jakkolwiek do swojej perfekcyi przyszło, zlecamy Impp. deputatom, aby libertacyę od wszelkich podatków do lat piętnastu tak jako i przedtem to miasto miało po pierwszej wojnie szwedzkiej, według konstytucyi też i teraz beneficium legis otrzymało. Temuż respektowi zalecamy i miasto Opatów, miejsce obrad naszych przez takowe calamitates zrujnowane, aby jaką folgę przez konstytucyę temuż miastu wyjednali.

Naostatek i tego dojrzą Impp. posłowie, że jeżeliby do jakich konfiskacyi dóbr adversae partis przychodzić miało, żeby ta była salvus iuribus creditorum, którzy bona fide kontraktowali, w czem osobliwie interes Jmp. Wojnarowskiego zalecamy. Nadto niepodobna praeterire silentio tak wielkiej straty Jmp. Aleksandra Młodeckiego, który per licentiam mi-

litarem ludzi Jmp. Ogińskiego, kasztelana witebskiego, za wyrażnym ordynansem pomienionego Jmp. kasztelana poniósł szkody na czterdzieści tysięcy zł. pol. w dobrach swoich Rudniku, w czem instabunt Impp. posłowie do Impp. hetmanów, ażeby ci exorbitantes cum suo principali w sądzie wojskowym, lub gdzie będzie mogła być prędza satysfakcya, exemplariter byli sądzeni i wszystkie rzeczy zabrane i koszta o to podjęte restituant Jmp. Młodeckiemu. Caetera dexteritati et activitati Impp. posłów zalecamy.

Datum w Opatowie die 7 miesiąca stycznia r. 1710. Jerzy Dunin na Karwicach Karwicki, pisarz gr. checiński, marszałek koła rycerskiego województwa sandomierskiego mp. 1)

INSTRUKCJA POWIATU KOWIEŃSKIEGO.

Instrukcya od nas: senatorów, dygnitarzów, urzędników ziemskich, grodzkich, rycerstwa, szlachty, obywatelów powiatu kowieńskiego na sejmik przed radą walną, za inotescencyami J. Kr. Mei P. N. M., w roku terażniejszym 1710, na dzień 7 miesiąca januarii do Kowna zgromadzonych, dana Impp. posłom e medio nostri na radę walną, in eodem anno die 4 februarii w Warszawie przypadająca, zgodnie obranym, mianowicie JW. Jmp. Bogusławowi z Kozielska Ogińskiemu, marszałkowi kowieńskiemu, staroście dorsuniskiemu, wprzód na sejm przeszły lubelski in a. 1703 obranemu, a terażniejszymi inotescencyami J. Kr. Mei na tę przyszlą radę reasumowanemu, tudzież W. Impp. Krzysztofowi Pacowi, staroście kowieńskiemu, Symonowi Zabielle, łowczemu nadw. W. Ks. Lit., Zygmuntowi Juszkiewiczowi, podsędkowi kowieńskiemu, Janowi Prozorowi, pisarzowi z kowieńskiemu, Michałowi Eperyasemu, strażnikowi polnemu W. Ks. Lit.

Najjaśniejsze sidus polskiego nieba, P. N. M., znaczną pod Kaliszem otrzymawszy wiktoryę i hojnie krwią szwedzką napoiwszy ziemię polską, zawziętą ich na zgubę Korony Polskiej i W. Ks. Lit. dexteritate sua wstrzymał imprezę i z pol-

1) Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. — B. palatin. et distr. sandomiriensis libri varii generis, singuli ad oblatam porrecti. — Nr. 5, 1662 — 1735 (instructiones et lauda), fol. 98 — 102v.

skich oddalił granic i sam, swoją królewską osobą, cum applausu nas wszystkich, na osierociały szczęśliwie powróciwszy tron polski, niechybną nadzieją podźwignienia oświecił ojczyznę naszą odwagi swej radiis, gdzie, zasiadłszy tronu polskiego sedem, wokuje i zagrzewa nas, concives tegoż polskiego nieba, abyśmy w miłych i zgodnych na się aspektach, uchyliwszy saturninas martiales oppositiones i biegi ad nocendum zapędzone, zgodnie chcieli ad bonum publicum et salutem ginącej ojczyzny radios i rady obracać nasze, za które to podziękowawszy wprzód Impp. posłowie J. Kr. Mei P. N. M. ojcowskie starania imieniem całego powiatu i wielkich powinszowawszy dzieł, sukcesów, upraszać będą, aby jako pater luminum do zgody i konfidencyi animos concivium przywieść i wszystkie z nich odia et aversiones evellere raczył i oraz, aby poddane sobie państwo luce directionis oświecać et paterno amore zagrzewać nie przestawał.

Ponieważ Rzplta od Szwedów, wojsk auksyliarnych i od swoich inter civiles motus ciężkimi kontrybucyami przez różne egzakcyce ściemniona ad extremam przyszła egestatem, na przyszłej radzie provideat sibi, ażeby szwedzką wojnę zakończyć i auksyliarne wojsko quantocius z państw swoich wyprowadzić mogła.

Abusus w ekstorsyach żołnierskich ultra mentem Rzpltej, mimo lauda powiatowe, na uciemnienie stanu szlacheckiego, za paletami i asygnacyami, z ubliżeniem immunitatis dóbr ziemskich, praktykowany, ażeby in perpetuum był abrogowany, pilno Impp. posłom zlecamy.

Importancya podatku młynowego ponieważ dotąd u Imp. Jana Szreytera, skarbnego W. Ks. Lit., ad dispositionem Rzpltej zostaje, aby z tej importancyi Imp. skarbnny calculum uczynił i ona na zapłatę wojska W. Ks. Lit. na przyszłej radzie Rzpltej refundat.

A że cudzoziemcy, ultra praescriptum legis, pod chorągwiemi wojsk W. Ks. Lit. zaciągu cudzoziemskiego officia appetere praesumunt, co Rzpltę bardziej dyzarmuje, niżeli zaszczyca, więc ażeby na terażniejszej następującej radzie in perpetuum caveatur, aby patriotae, tej ojczyzny synowie, szlachta rodowita i dobrze w Ks. Lit. lub Koronie Polskiej osiadła his Rzpltej muniis gaudeant, a cudzoziemcom aby żadne ab hinc

nie były dawane officia, a które są oddane, aby ex hinc rewo-
kowano.

Ponieważ Rzplta sowitą hibernę w królewszczyznach
uchwaliła na wojsko W. Ks. Lit. cum hac cautela, aby Impp.
wojskowi, sowitą hibernę wzięwszy, żadnych ustaw i porcyj
sobie nie formowali i nie nad jeden dach nie pretendowali,
a dopiero universo ordine sowitą hibernę, poreye i ustawy
w królewszczyznach wymagają, przez ciężkie cudzoziemskiego
zaciągu wojska niepomiarkowane zdzierstwo — należy tedy,
aby Rzplta mature his inconvenientiis zabiegała.

Aby cła wszystkie, pogłównie żydowskie i tatarskie zlu-
strowawszy ad proportionem importancyi tych podatków sumy
komput wojska W. Ks. Lit. Rzplta uczyniła i tyle wojska kon-
ferowała, ile z tych podatków zapłacić będzie mogła.

Na cłach siedzącym pisarzom aby depactatie titulo kwit-
owego inhibeatur, żeby nie nad dawny instruktarz sejmowy
nie wymagano i kwitowego wiele od szlachty, wiele od kupców
mają brać, stanęła circumscripio.

Takoż insistendo anterioribus sancitis Rzpltej, ażeby żydzi
na żadnych komorach i przykomorkach W. Ks. Lit. pisarzami,
sub poenis in volumine legum sancitis, być nie ważyli się, in
contravenientes aby urzędy grodzkie sub privatione officii serio
animadvertant et ut autoritate Rzpltej iniungatur.

Cursus czopowego i szeląznego postanowieniem olkienic-
kiem na lat dwie uchwalony, a potem sejmem lubelskim na
drugie dwie lecie reasumowany, ponieważ dotąd prorogatur,
aby, mając wzgląd na uciemienie ubogich ludzi, spustoszenie
miast, miasteczek, praevia lustratione diminutię quantitatis
uczyniono, pilno zlecamy.

Zaleca się Impp. posłom domówić, aby podskarbstwo
litewskie in administrationem dóbr ekonomicznych weszło, ut
satisfiat privilegio J. Kr. Mei na to danemu.

Chwalebne dzieła, heroiczne odwagi za prawa i wolności
Rzpltej cum summa gloria gentis JW. Imp. Hrehorego Anto-
niego z Kozielska Ogińskiego, starosty żmudzkiego, hetmana
W. Ks. Lit. merentur respectum, aby tedy merces sequatur
opera, Impp. posłowie do Rzpltej instabunt, aby successores
bez żadnego zatrudnienia in omni gratitudine indieti haeredis
zasłużone praemia odebrali.

JO. książę Jmpt. Michał Korybut Wiśniowiecki u Najjaśn. cara Jmci w detencyi będący aby przez instancyę Najjaśn. króla Jmci i Rzpltej był uwolniony, Impp. posłowie do majestatu i Rzpltej instabunt.

Za domem JW. Impp. Sapiehow Impp. posłowie instabunt. Extranei et alienigenae bez indygenatu i łaski Rzpltej apprehendere possessionem dóbr ziemskich przez nabycie onych contra praescriptum legis, aby non praesumant, tembardziej honorów żadnych i preminencyi cum praeiudicio praw i wolności naszych usurpare nie wazyli się, Impp. posłowie invigilabunt.

Iura cancellariae in immensum od pieczęci extenduntur, przeto aby przez circumscriptię ministeriorum Impp. pieczętarszów coarceantur.

Tatarowie że się niepojednokrotnie targnęli na Rzpltę i stan szlachecki wazyli się niszczyć i rujnować dobra, ażeby znaczną sumę contribuant na zapłatę wojsku, albo kilkadziesiąt chorągwi przez dwie kampanie swoim kosztem na usługę Rzpltej utrzymywali i żeby z dóbr swoich służyli, a żadnej konsystencyi od Rzpltej nie pretendując, po kampanii do domów swoich wracali się.

Taryfa hibernowa W. Ks. Lit. aby według abjuraty skarbowej była meliorowana — domówią się Impp.

Trybunały W. Ks. Lit. pod Stanisławem sązione tylko na umartwienie W. Ks. Lit. republicantur [*sic*] conflatas iurisdictiones, ażeby żadnego nie miały waloru, skasowane i z ksiąg alienowane były wileńskich, nowogródzkich i mińskich.

Importantia podatków, ceł W. Ks. Lit. z wielką depakcją handlujących, niepraktykowanym a condita Rplca przykładem regnante Stanislao brana, aby na początku rady walnej na zapłatę wojsk W. Ks. Lit. instanter et realissime wyplacona była, serio instabunt Impp.

W. Jmks. Białozor, kanonik wileński, temporum vicissitudine pressus aby ab ulteriori vexe per interpositionem Rzpltej był uwolniony, Impp. posłowie instabunt.

Dobra duchowne aby circa immunitates dawniejszemi konstytucyami sancitas, nienaruszenie zachowane były.

Caetera fidei et dexteritati Impp. posłów committimus.

U tej instrukcyi podpisy rąk Impp. urzędników, obywatelów powiatu kowieńskiego temi słowy: Bogusław Ogiński, marszałek kowieński, starosta dorsuński; Mikołaj Zabiello, podkomorzy kowieński, starosta kormiałowski; Aleksander Medeksza, stolnik i podstarości powiatu kowieńskiego; Józef Syruc, wojski kowieński; Michał Zabiello, podezaszy powiatu kowieńskiego i pisarz gr. kowieński; Tobiasz Piotr Popowski; Antoni Skorulski; Bogusław Medeksza; Dominik Malicki; Paweł Chelchowski, sędzia gr. kowieński; Krzysztof Dominik Grażewicz; Teodor Krzysztof Tyman; Dominik Wądziagolski, regent gr. kowieński; Albrycht z Narwida Kojalański, namiestnik grodu kowieńskiego; Samuel Wisogird, cześnik inflancki; Wawrzyniec Michał Witakowski, skarbnik derpski; Władysław Gabryałowicz; Jan Dowgiałło; Jan Jemieliński; Samuel Zasztowt; Szcęsny Mołochowiec, cześnik wołkowyski; Paweł Nowomieyski, Jerzy Franciszek Dobkiewicz; Jerzy Piotrowski; Andrzej Byszewski; Piotr Dackiewicz; Józef Dackiewicz; Władysław Radykiewicz; Stanisław Kiedrewicz; Michał Jawsza; Wojciech Dowołgo; Andrzej Pawłowicz; Andrzej Wądziagolski; Piotr Juszkiewicz; Kazimierz Ibiański; Aleksander Jemielita; Rafał Zaborski; Stanisław Bielecki; Antoni Raszkowski; Jan Kazimierz Szarskiń-Witkiewicz; Piotr Baranowski; Jan Milard; Jakób Gabryałowicz; Piotr Egird; Benedykt Radykiewicz; Piotr Bortkiewicz; Bartłomiej Medeksza; Antoni Rychalski; Michał Wądziagolski; Stanisław Rakiewicz; Stanisław Wimbor; Stefan Milwidek ¹⁾.

1) Archiwum Państwowe w Wilnie. Archiwum akt dawnych — ks. grodzka powiatu kowieńskiego r. 1710. Nr. 13681 k. 9 — 12.

Szlachta kowieńska na tymże sejmiku spisała instrukcyę do Ludwika Pocięja, hetmana w. lit., zalecając posłom swym obranym na radę, aby wyjednali usunięcie ciężarów, obarczających dobra ziemskie przez przechody i kilkudniowe przebywanie w jednym miejscu żołnierza, nieraz niedyscyplinowanego i samowolnego; szlachta kowieńska, powtarzając żądanie zawarte w instrukcyi na radę, domagała się kary na swawolę żołnierską, zniesienia noclegów chorągwi w szlacheckich dobrach, wzbronienia żołnierzowi pobierania ustaw i porcyj w dobrach dzierżawnych, pozostawiając hiberne; po za tem powstawała przeciw piastowaniu przez cudzoziemców przedniejszych stanowisk wojskowych, a w kwestji asygnacyj hibernowych — domagała się wydawania ich komisarzom powiatowym.

Ibid. k. 13 — 14.

INSTRUKCJA ZIEMI WIELUŃSKIEJ I POWIATU
OSTRZESZOWSKIEGO.

Instrukcyą W. Impp. Stefanowi hrabi z Leszna Leszczyńskiemu, ostrzeszowskiemu, kowelskiemu etc. staroście i Andrzejowi Kromno-Piotrowskiemu, miecznikowi ziemi wieluńskiej, deputatom na walną radę w Warszawie, na dzień 4 februarii w roku terażniejszym złożoną z sejmiku ziemi wieluńskiej i powiatu ostrzeszowskiego dana.

I. Jak ciężko wszelkimi nieszczęśliwościami napełniona, velut onus grave, przyciskała nas i tłoczyła atra et tetraque nox noxia quaeque w ciemnościach północnych siedzącym ferendo, tak tem bardziej teraz wesoło rozjaśnia nas i uszczęśliwia za powrotem swoim Najjaśn. majestat J. Kr. Mci P. N. M., kiedy te cimmerias tenebras przytomnością et splendore suo rozpędza, więc jeżeli niegdy powracającemu do ojczyzny swojej rzymskiemu oratorowi publiczną tem wyrażając radość in decursum omnis effusa est civitas, bardziej nam należy na szczęśliwy powrót J. Kr. Mci P. N. M. in omnes plausus effundi et in publica resolvi vota, co jakośmy już przedtem przez Impp. posłów naszych wykonali i oświadczyli, tak i terażniejszym Ichmościom e gremio nostro delegowanym ante omnia zlecamy to, aby publicae laetitiae należyte w tem uczynili remonstratie. A że J. Kr. Mć P. N. M. zastaje teraz wielkimi i przedtem nieznanemi skolataną nawałnościami tę nawę Rzpltej, zastaje lateritiam Romam, tedy suplikować będą Najjaśn. majestatowi J. Kr. Mci ciz Impp. posłowie albo deputaci nasi, aby J. Kr. Mć ojcowskiem pieczołowaniem swoim ex hac wyprowadzić raczył procella tę ojczyznę et in promontorio bonae spei stawił ją marmoreamque reddat. A jako August, monarcha rzymski, accepta clade a Germanis vovit magnos ludos Jovi, si Rplcam in meliorem statum vertisset, tak i my za przywróceniem pod szczęśliwem panowaniem J. Kr. Mci publicae malaciae, niesiemy thurea et libamina wiernego poddaństwa i posłuszeństwa augustissimo nomini J. Kr. Mci i zapisujemy to non trabibus et saxis, sed monumentis aeternae memoriae, pewni prócz tego będąc, że pełne politowania ojcowskie serce J. Kr. Mci P. N. M. spojrzawszy na takie ruiny tej Rzpltej, na takie obrzydliwe spustoszenia jej, słusznym por-

wane żalem, wyda dobre dobrej nadziei słowo: „pietatis nostrae remedio surgant, qui fortunae suae acerbitate corruerunt!“.

II. Ponieważ zaś każda Rzplta jest jako navigium, quod integrum natat, divisum mergitur, tedy złożą to Impp. deputaci nasi Najjaśn. majestatowi J. Kr. Mci, że cum desiderio pragniemy in unitate et sine scissione obedire J. Kr. Mci P. N. M. cum ea contestatione, że circa religionem, maiestatem et libertatem indefesso zelo stawać będziemy, przeto suplikować będą aby sparsam compagem carinae tej Rzpltej J. Kr. Mć paterna cura coadunare raczył.

III. Należy słuszne po majestacie pańskim jako primati primoque principi nostro J. O. księciu Jmci arcybiskupowi gnieźnieńskiemu od nas podziękowanie, że statecznie dotrzymując panu i ojezyźnie wiary, wszelkie postponendo dispendia, na każde rezolwował się pericula, za co Impp. deputaci nasi złożą księciu Jmci należyte podziękowanie, oraz upraszać będą, aby ex hac specula, na której go Bóg w tej ojezyźnie postanowił, prospiciat integritati et incolumitati publicae.

IV. Jest to całemu światu, osobliwie polskiemu, jawne nec inter abscondita reputandum mysteria, jako ministeria pieczętarskie, w godnych i wielkich złożone osobach, dały zaszczyt et validum praesidium afflictae patriae, kiedy nietylko roztropnemi radami et dulci mercurii suada różne amaritudines od tej avertentur ojezyzny, ale też szczyrze admovebunt manum, dźwigając i prawie podnosząc ruinae proximam Rplcam, za co Ichmościom winne złożą Impp. deputaci nasi dzięki.

V. Idzie teraz in iustam maeritorum recognitionem ów zaszczyt ojezyzny! ów murus aeneus! JW. Impp. hetmani, którzy tę machinę świata polskiego już prawie in praecipitio będąca, zdolniejszymi, niżeli Atlas, utrzymywali ramionami, za co Ichmościom dane będą gloriae et memoriae statuae pro collapsarum rerum statumine.

VI. Już tu być musi ipsa sibi virtus pulcherrima merces, bo nie zdoła ani podziękowanie, ani grata memoria terażniejszych i następujących wieków nie wypłaci tego, w czym nas aberratos uczyniły wielkie i godne zasługi JW. Imp. miecznika kor., marszałka konfederacji generalnej Rzpltej, który statecznie integram fidem servando pokazał się, że już nie ojca jako

Eneasza, ale matkę swoją ojczyznę z ruiny et ex incendio magis quam troiano validioribus wyniósł humeris i przez wszystkie fluctuantis maris procellas szczęśliwie przeniósłszy, w bezpiecznym, daj Boże, składa porcie, a że to była i jest lata ostendenda virtutis materia, dlatego też nie szczuple, ale nieśmiertelne i wiekopomne po nas wyciąga obligatie.

VII. Że zaś wszelkie novitates trują i zabijają wolne państwa i królestwa, tedy inter primarias curas zlecamy i zalecamy to serio Impp. deputatom naszym, aby pro primo objecto na tej walnej radzie mieli conservationem praw, swobód i wolności naszych. A żeby żadna nociva novitas i nie szkodliwego, coby derogowało dawnym prerogatywom naszym i coby revolutionem status saperet, na niej nie było stanowiono, jako to osobliwie, żeby cudzoziemcom indygenaty nie były dawane, donatywy i lenne prawa nie były pozwalane, tenuty tymże alienigenis tak dóbr królewskich jako i ekonomicznych i żup nie były konferowane, ponieważ omnem disparitatem disparia zwykły studia sequi, także też transformatie dóbr królewskich w dziedziczne nie były stanowione; czego innata dexteritas i przezorna Impp. deputatów naszych przestrzegać będzie activitas.

VIII. Mieliśmy dotąd bellum abolendae magis infamiae, quam dignum ob praemium, ponieważ nieprzyjacieli nie tylko że nam ad executionem uchwał naszych sejmowych przyjsć nie dopuszczał, ale też i nieznośnemi enervando nas kontributiami ademit nam facultatem nawet defensive salwowania się, dlaczego i sancita sejmu lubelskiego zupełnie skutku swojego odebrać nie mogły, które i teraz nową chyba uchwałą reassumi et effectuari mogą, ile po tak wielkich i ciężkich rewolucyach i odmianach w ludziach i w czasach.

IX. Przyjmować nam to non sine magno sensu doloris przychodzi, kiedy w wolnym narodzie naszym, który się tem zaszczyca prawem: nemo captivabitur nisi iure victus, a tu ante iudicium et convictionem wzięty in detentionem ksiązę Jmć Wiśniowiecki, zaczęm wszelkim sposobem Impp. deputaci nasi starać się będą o jak najprędszą tegoż księcia Jmci eliberacyą.

X. Ponieważ Jasną Górę Częstochowską, fortecę Matki Boskiej, pupillam regni, przez ten wszystek czas wojny wie-

lebni ojcowie tamteczni propriis sumptibus, gdy dobra ich nie wystarczyły a i te spalone i zrujnowane zostały, z wyniszczaniem samych siebie et sacrae suppellectilis na sustentacyę liczne garnizonu ad obsequium maiestatis et Rplcae fideliter et constanter dotąd otrzymując amplius medio conservationis tego miejsca świętem mieć nie mogą, tedy zlecamy Impp. posłom, albo deputatom naszym, aby na przyszłej, da Bóg, radzie walnej tychże Wielebnych ojców częstochowskich fidelitatem respektowi J. Kr. Mei P. N. M. i całej Rzpltej instanter zalecili, ażeby tak pro refusione sprzedanych sreber i klejnotów Matki Boskiej, jako też i na dalsze utrzymanie tej fortecy pogranicznej sposób jaki skuteczny obmyślony mógł być, tudzież aby prawa i konstytucye sejmowe, osobliwie sejmum coronationis św. p. Najjaśn. króla Jmci Jana III, indemnitati ich służące reasumowane i stwierdzone były cum omni rigore in contravenientes.

XI. Jeżeli co bardziej tak wielą praw i konstytucyi obostrzono jest, jako immunitas świątnic pańskich, dóbr i dworów szlacheckich, jeżeli zaś co bardziej pod te zamieszania i nieszczęśliwości pełne czasu violatum jako te sanctuaria Dei, które się secure nie wysiedziały i dwory szlacheckie, które nietylko przez uzurpowane w nich stanowiska ciężkie poniosły opresye, ale też wiele ich poszło in rapinam et direptionem, jako passim nieraz te spoliorum exuviae tristi spectaculo przychodziły przed oczy, zaczem żeby temu na potem obviare ac tantae licentiae modum ponere, szukać będą sposobów cum tota Rplca na tej walnej naradzie Impp. deputaci nasi, albo antiquas leges w tem ad executionem deducendo, albo też nova lege rigidissime to cavendo et circum scribendo.

XII. A że komisoryat J. Kr. Mei P. N. M. więcej po nas wyciąga nad wolę i deklaracyę J. Kr. Mei nam przez Impp. posłów naszych przeszłych daną, a my będąc prima praeda furentium, kiedy generał Crassau przechodził i insze potem wojska, tak ciężko jesteśmy zrujnowani, że temu, co po nas wyciągają, żadną miarą sufficere nie możemy, suplikować tedy będą J. Kr. Mć Impp. deputaci nasi, aby pro clementia sua paterna uczynić nam w tem raczył skuteczną alewiacyę.

XIII. Ciężkie, któreśmy ponieśli przez przechody auksyliarnych wojsk Najjaśn. cara Jmci, agrawacye, aby się na po-

tem nie działały, *adinvenient modos et media* z Rzpltą na tej radzie *Impp. deputaci nasi*.

XIV. Niesłychane przedtem wiekom i w tej ojezyźnie niepraktykowane ścisnęły nas presury i ogarnęły ciężkie opresye, kiedy *verso civitatis statu nihil usquam prisci et integri moris*, zostało, a co najcięższa i najboleśniejsza, kiedyby nam to był uczynił *exstraneus* niewiadomy praw i prerogatyw naszych, *alioqui sustinuissemus*, ale uczynił to *juxta aestimationem nostram notus noster*, czynił to naród nasz! czyniły to dywizye nasze! taką sobie robiąc ekstorsyę, że prawie *imperata pecunia cum sanguine extorquebatur*; nie było tam respektu na prawa, na zniszczenie i zrujnowanie przez nieprzyjaciela, nie byto względu na wspólne *vinculum*, żeśmy jednej Matki Ojezyny naszej synowie. *Nulli nisi ex alterius damno questus erat diversis simulabantur cupiditatibus*. *Omnia perdita ob levem voluptatem praedamque cupiebant*, a wszystko to działo się *authoritate privata ad libidinem komenderującego dywizyą* swoją regimentarza, zaczem, *ex impunitate ne peiora eveniant*, serio *Impp. deputaci nasi* te *iniuriatorum* krzywdy zalecą Rzpltej i *Impp. hetmanom utriusque gentis*, upraszać będą, aby *irremissibiliter ad cuiusvis instantiam* sądzone były z nakazaniem *instantaneae satisfactionis et damnorum refusionis*, insze *omissa*, któreby się znajdowały, aby *iuxta qualitatem facti* sądzone i karane były.

XV. O sejm koronny [*konny?*], albo jaki się będzie zdał Rzpltej, upraszać będą J. Kr. Mci, aby był złożony, *Impp. deputaci nasi*.

XVI. Sól suchedniowa przez te lata nie wiedzieć jakim prawem i pretekstem zatamowana i z żup nie wydawana na większe zrujnowanie nas szlachty, kiedy nietylko nieznośnemi nas agrawowano egzakcyami, ale też i ten prowent, tak potrzebny, nam odebrano, aby była oddana, starać się o to sedulo będą *Impp. deputaci nasi*.

XVII. Mając słuszną komisyę nad ruiną tak znaczną *Jmp. Aleksandra Chlebowskiego*, chorążego ziemi naszej wieluńskiej, przez wojska *auksyliarne* J. Kr. Mci odniesioną, upraszać będą J. Kr. Mci o respekt za to na pomienionego *Jmp. chorążego wieluńskiego* *Impp. deputaci nasi*.

XVIII. W tenże respekt pański i dobroczynną klemen-

eyę zalecą Impp. deputaci Jmp. Władysława Korzboka-Zawadzkiego, deputata trybunału kor. ziemi naszej, Jmp. Mikołaja z Gaszyna Wierzchlejskiego nietylko per publicam calamitatem, ale też i przez spalanie et incendium deliberatum przez Szwedów uczynione, zrujnowanych, także Jmp. Jana Dobruchowskiego, burgrabiego gr. ostrzeszowskiego, którego dobra dziedziczne, wieś Pikart [*Piekart*] nazwaną, w województwie kaliskiem leżące funditus ze wszystkimi budynkami przez różne wojska podczas batalii kaliskiej są zrujnowane, zniesione i z gruntu spalone, jako też i Jmp. Nieszkowskiego, cześnika ciechanowskiego, którego podczas terażniejszych przechodów auksyliarnych wojsk Najjaśn. cara Jmei ze wszystkiego, co tylko miał, obrano i ledwo przy żywocie samym zostawiono, tych wszystkich łasce i respektowi J. Kr. Mci i Rzpltej zalecą Ichmość deputaci nasi. Co wszystko fidei integerrimae, probatae dexteritati Impp. deputatów naszych zlecamy i zalecamy, którą to instrukcyę naszą Jmp. marszałkowi koła naszego podpisać et ad acta oboich grodów podać zleciliśmy.

Działo się w Dąbrowie pod Wieluniem, dla grasującego natenczas z dopuszczenia Bożego powietrza w Wieluniu, dnia 7 miesiąca stycznia R. P. 1710. Stanisław Lipnicki, wojski i marszałek koła rycerskiego ziemi wieluńskiej i powiatu ostrzeszowskiego ¹⁾.

INSTRUKCJA WOJEWÓDZTWA ŁĘCZYCKIEGO.

Instrukcyę WW. Impp. posłom na radę walną warszawską pro die 4 februarii w Warszawie determinowaną do tych Wielmożnych Ichmościów, którzy sejmem lubelskim anterioribus laudis uproszeni i ad latus Kr. Mci z tego sejmu delegowani, W. Jmp. Janowi Skrzyńskiemu, podkomorzemu i W. Jmp. Felicyanowi Grabskiemu, chorążemu, Andrzejowi Kosowskiemu, łowczemu łęczyckim, teraz noviter uproszonym i przydanym WW. Ichmościom: Janowi Mączyńskiemu, chorążemu sieradzkemu, Franciszkowi Skarbkowi, kasztelanicowi konarskiemu - łęczyckiemu, Marcinowi Moraczewskiemu i Stefanowi

1) Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie — A. ostrzeszov. c. relationum, oblatarum 1702 — 1710. — Vol. 1, fol. 541 — 544. oraz: Acta castr. wielun. relationum, oblatar. — etc., vol. 1357

Łętkowskiemu za uniwersalem J. Kr. Mei w Parzynczewie, die 7 januarii a. 1710 dana, kędy ante omnia obstringit województwo nasze in universo wszystkich Impp. posłów, aby na radzie, da Bóg, następującej cokolwiek w instrukcyi podano będzie, secundum antiquam et usitatam praxim pro fide et libertate manuteneant et solenissime tueantur per amorem patriae in desolato regno conscientia et honore, iterum atque iterum obligamus. Jako trudno okropne żale niestrwożonem pokryć męstwem, tak niepodobna eo interstitio wysokie i nieznośne strapionej et tot lethalibus ictibus zniszczonej Rzpltej polskiej zważyć i opisać lapsus et interitus. Zostawała dotąd orbata Rzplta nasza bez majestatu J. Kr. Mei w koronie, już była powszechna całego Królestwa Polskiego desperacya in exitu domini w Księstwo Saskie et complexis manibus tej nie szczęśliwości super sortem dolosam lamentująca opinio, aliści kiedy na odgłos powracającego do własnego państwa pana tandem niby z wygnania i z więzienia prawa i obrady publiczne ad suum veniunt remedium, exultamus i wesole decimus triumphy in adventu domini. I luboć per absentiam et exitum Kr. Jmei przyszła Rzplta in desolationem et depopulationem partis adversae, bo stąd na wielką zgubę naszą potopu fons et origo emersit, ale, daj Boże, aby zatłumiwszy tak szkodliwe źródło tandem aliquando osuszyć populorum lacrimas i salwować się in promontoriis melioris spei w wolności i reszcie pozostałych fortun mogły. Ale przyznajemy, że a domino factum est istud, wyznaje województwo nasze incomprehensibilem J. Kr. Mei erga Rplcam benignitatem. Wyznaje oczywisty dokument ojcowski jako patris patriae. Wyznaje wolności i wiary defensionem. Przyznaje legitimum dominum i protektorem praw i swobód naszych, jako uncti et coronati domini. Idzie in profundissima venerationis submissione ad osculum manus i przy dostojenstwie J. Kr. Mei P. N. M. życie nasze i krew fundere declarando. I to Impp. posłom naszym pl[urime] iniungimus, aby praemissa ex condigno omni maiestati pańskiemu veneratione imieniem województwa naszego jako najuniżej uczynili podziękowanie de paterna cura et sollicitudine P. N. M. circa universalem conservationem boni publici, afidując majestat pański, że i in fida subditorum submissione przy dotrzymaniu nam i Rzpltej strapionej przez J. Kr. Mę praw

wolności polskiej i swobód naszych szlacheckich, które tanquam pupillam oculi spiritum vitalem et unicam inter dominationes całego Królestwa phoenicem dotrzymać raczy, za co nieskasowane w sercach naszych kontrakty stateczną i nigdy nieodmienną, wiernego poddaństwa naszego zapisujemy aprobacją. Oddawszy pańskiemu imieniowi in omni solennitate powitanie i podziękowanie, podziękujemy oraz księciu Jmei pro sollicita cura in adversis tej strapionej Rzpltej, że cum dispendio zdrowia, fortuny swojej circa omnem tuitionem et consilium ponosił incommoda. Upraszają księcia Jmei, aby dalej raczył prymacyjską powagą tutari violatam legem i jako primas primusque princeps et bonus pastor protegat gregem suum. Imponent i to przy podziękowaniu księciu Jmei, aby książę Jmć ex statione muneris sui upraszał króla Jmei o dotrzymanie pactorum conventorum, tako i konfederacyi sandomierskiej in omnibus punctis et articulis quam luculentissime, zniósłszy się z królem Jmeią raczył conferre, aby nas in omni immunitate praw, swobód naszych, któremi Królestwo Polskie między wszystkimi narodami gloriatur i za Najjaśn. antecesorów króla Jmei gloriabatur, jakoż to państwo et liberam gentem in libertate zastał, dotrzymał i zachował. Ius vetandi, które narodowi polskiemu est pro summo et cardinali obiecto, któremi się wolność szlachecka ab antecessoribus suis nitebatur, aby in suo ope et vigore zostawało. Jako una pax potior triumphis et tranquillam pacem poscimus omnes, upraszać będą quam supplicissime Najjaśn. króla Jmei Impp. posłowie, aby tę strapioną i skołataną lethabilibus ictibus Rzpltę Polską do pożądanego raczył cum exteris principibus przywieść pokoju i jako najgruntowniej i najskuteczniej obwarować bez żadnej dymnucyi granic w prowincjach, secundum nexum iuramenti, non minuere, sed augere et amplificare. Stringimus JO. i Wielmożny senat, kędy facti sumus egeni et pauperes, wołając do P. Boga w ciężkiem swoim spustoszeniu: „Domine, salva nos, perimus!“ Jako byli niektórzy origo mali et tribulationis devastati regni, teraz ex statione secundi ordinis adiciant in hoc generali consilio starania swego, ut fiat optata pax, nie zabierali na się et in filios suos gementis populi wylanych łez w pustoszonych fortunach i pamiętali super tremendum iudicii diem. A że za wyjazdem J. Kr. Meci zagranicę osierocone pań-

stwo i wierni poddani quasi sub eclipsi iacturam pati musimy, orbatus grex pastore, upraszać będą Impp. posłowie dawnych praw reassumptionem et tot constitutionibus conscriptionis królów, panów naszych, aby zagranicę cum exteris principibus sine consensu et scitu Rzpltej nie wyjeżdżali; Najjaśn. teraz nam szczęśliwie panującemu suplikować będą, aby more antecessorów swoich raczył progredi w panowaniu swoim i konserwował prawo, któremu prawu subsunt ksiązę Jmć arcybiskup, Impp. senatorowie, tak w Koronie jako i w W. Ks. Lit. et ministri status, aby także sine scitu et consensu Rzpltej zagranicę nie wyjeżdżali, reasumpty praw dawnych na radzie terażniejszej wymogli i otrzymali. Impp. posłowie i w tem suplikować będą Najjaśn., [aby] królewiczowi polskiemu, a ukochanemu swemu synowi księstwo Saskie, jako unico haeredi puścił et dominio ustąpił. Nie przepomną i w tem upraszać króla Jmci, aby żadnych traktatów inscia Rplca cum exteris principibus in successum nie czynił, ani zawierał, bo stąd największe i najcięższe Rzpltej interveniunt interitus. Upraszać będą quam supplicissime Impp. posłowie króla Jmci, aby wojska auksyliarne insze, których coetus jeszcze amplior przy boku króla Jmci być ma moskiewskiego, aby były relegowane, bo i teraz lubo z ordynacyi króla Jmci po województwach lokowane ciężką ponosimy opresyę per postpositionem status nobilitatis: we dworach stawają, konfundują i biją, kędy nietylko prowianty podług ordynacyi komisoryatu biorą, ale ledwie nie indempto sobie praetendunt, kędy, more svetico et alterius partis adversae, sobie płacić każą, jako już i wybierają i nie możemy dignoscere hostem an amicum, aby król Jmć jako toties in antecessum afidował Rzpltę przez manifesta swoje przez Impp. posłów od województw wysłanych, aby, da Bóg, przy pożądanym pokoju od boku swego relegował, bo non est regium semel concessum ac demum negare, wszak przy naszym wiernem poddaństwie J. Kr. Mei semper tuta scepra manent amorque cunctis calidior armis. Upraszać będą Impp. posłowie o przeczytanie pactorum conventorum wydanych podczas terażniejszego zamieszania od J. Kr. Mei u Impp. pieczętarzów złożonych, tudzież o przeczytanie diploma i obowiązków J. Kr. Mei na pospolitem ruszeniu sandomierskiem i sejmie lubelskim wydanych. Urgebunt także Impp. posłowie o pokazanie trak-

tatu z Najjaśn. carem Jmeią uczynionego, któryby, gdyby miał w sobie co nocivi Rzpltej, aby poprawiono. Armaty z fortec do Moskwy zabrane ut restituantur Rzpltej, upomną się Impp. posłowie. A że zawsze niture Rzplta in praesidio bellicae virtutis piechoty i dragonii, są to antemuralia Rzpltej, więc aby jak z najlepszym porządkiem i moderunkiem wystawione i erygowane były, upomną się Impp. posłowie. Wojska zaś saskie i moskiewskie aby nie wchodziły w komput wojsk koronnych Rzpltej, [o] sejm pacificationis prosić króla Jmei, abyśmy na nim depositis et indulsis do siebie praetensionibus et odiis mogli przy pożądanym pokoju ad pristinum libertatis reduci statum. Na nobilitacye, indygenaty żadnych osób, ex gente exotica oficyerów cuiuscunque tituli pozwalać nie będą Impp. posłowie, także aby dóbr żadnych w koronie naszej polskiej ziemskich nie kupowali, ani też król Jmć aby żadnych królewsczyzn, wójtostw nie dawał, tylko bene meritis w tem województwie concivibus, kędy te dobra consistunt, procurabunt w tem Impp. posłowie. Potem ma sobie województwo nasze za wielką krzywdę, kiedy dwa wójtostwa znaczne, z których niemały profit w kontrybucyach publicznych na zapłatę wojsku województwo miewało i przez tak wiele lat in possessione concivium bywało dane, lubo emerito w ojczyźnie concivi, ale w odległości zostającemu, które dotknięte plagą Boską i zrujnowane przez różne przechody wojsk musi przyjść in maiorem desolationem absente tu possessore, a tak wojsku hiberna, a województwu w podatkowaniu musi być detrimentum. Powaga Impp. hetmanów utriusque gentis i wszelkich ministrów żeby iuxta antiquam legem et usitatam praxim utrzymana była et in suo robore zostawała. Novitates zaś wymyślne przeciwko prawu aby nie były przypuszczone, jako to feldmarszałkostwa i inne w Polsce niezwyuczajne honory, promovebunt ten interes Impp. posłowie, a że hoc turbulente et infelici tempore namnożyło się wiele dywizyj, które od województwa do województwa chodzą, kontrybucye ciężkie ad instar obcych narodów in contemptum praw ojezystych biorą, agrawują województwa, pustoszą, jakoż inaudito exemplo wydanemi paletami forti executione kupami wsie najeżdżali, inwentarze zabierali, szlachtę uboższą kontemptowali, więc jako violatores legum publicarum in foro competenti aby sądzeni byli, procurabunt w tem Impp.

posłowie i aby takowy każdy, jako violator, spoliator, kędy który wybierał, ut restituant ad instantiam województwa, albo ziemi; najdowało się i takich wielu, tak ex ordine senatorio, jako et equestri, którzy prywatnie, bez chorągwi w kilkaset, w kilkadziesiąt koni za wojskiem tej, albo owej strony jeździli cum summa aggravatione po dworach szlacheckich, bezpiecznie tanquam in diversorio stawali, do dworu posesyę, do stodoly i komory intromisyę wziąwszy, ubogą szlachtę niszczyli i pu-
stoszyli, stabunt circa hoc punctum Impp. posłowie, aby takowego każdego, uti violatorem legis, depopulatorem ubogiej szlachty ad instantiam iniuriati cuiusvis nobilis do trybunału piotrkowskiego ad registrum fisci, seu aliud quodvis etiam extra provinciam ex loco facti pozwać było wolno ad sumendas poenas, aby in posterum arceantur a similibus caeteri. Ordynacya ostrowska, która przedtem i zawsze niemalym bywała zaszczytem Rzpltej, ponieważ haeredes jej fatis cesserunt, aby król Jmć nikomu inszemu, tylko concivi emerito w ojezyźnie, z którejby Rzplta pro antiqua praxi subsidium miała, conferre raczył, instabunt Impp. posłowie. I w tem niemniej et quidem serio procurabunt Impp. posłowie, iż te materye, które legitime concernunt sejm i tamże decidi et promulgari powinny, ne concludantur na radzie terażniejszej, bo stądby było dubium in successum sejmu. Promovebunt i to Impp. posłowie, quam condignissime et serio instabunt, aby na terażniejszej radzie Jmp. marszałek konfederacyi sandomierskiej podziękował, która aby dalszego nie miała cursum, tego odstąpić nie będą powinni. Sól suchedniowa, która województwu naszemu przez tak wiele lat zatrzymana jest i aukcyja jej na kilku deklarowana sejmach, według przywilejów dawnych, św. p. antecesorów króla Jmci, województwo nasze już lat dwanaście onej nie odbierało, insze zaś glorianur ea portione, upraszać będą Impp. posłowie króla Jmci, aby secundum positivam legem et antiqua privilegia antecesorów swoich, ponieważ jest zawsze z inszemi województwy in aequalitate podatkovania, toż województwo nasze ukontentował i bez deklaracyi onej aby nie pozwalali, serio obstringimus Impp. posłów. Ekspostulować będą Impp. posłowie z Jmp. posłem Najjaśn. cara Jmci o produkowanie traktatów, jakie są i niby imieniem Rzpltej pozachodziły, aby nie miały waloru, ponieważ Rzplta do jednego

się tylko zna i trzymać go zechce—który jest uczyniony przez Jmp. wojewodę chełmińskiego, aby był ad acta województw i ziem podany, miliony zaś od Najjaśn. cara Jmci tu do Polski przywiezione i komu dane?—inquirent Impp. posłowie, aby ten, który je odbierał in instanti praestet calculum et det rationem, dlaczego wzięto i komu dano były, aby zaś car Jmć nie miał do Rzpltej w tym pretensyi. Adicieint i w tem pilnego starania Impp. posłowie, aby ci Ichmość, którzy się w tem zamieszaniu Rzpltej inwolwowali, to jest do dyspozycyi żup, cel wodnych i lądowych komór i inszych należący, aby dali rationem vilificationis, kędy eo interstitio poobracali intraty należące ad Rplcam. I w tem nie mniejsze apponent staranie, aby król Jmć wydał tych, którzy byli powodem i okazją na wojnę szwedzką et incitamenti mali contra pacta olivensia, jako i tych, którzy brali pieniądze od komisarza króla Jmci, aby registrem, kto co wziął, po województwach dedukowane było. A że dobra królewskie i duchowne moderna calamitate temporum są zrujnowane, kędy niepodobna, żeby miały teraz tę kwotę jako przedtem płacić hiberny, a do tego były i są jedne większej, drugie mniejszej intraty, starostwa większe dawały mniejszą i mniejsze większą porcyę, upraszać będą Impp. posłowie o ich koekwacyę, także o lustracyę kwart, kędy się wiele znajduje pustyń, że et loca non apparent, ubi erant nidi. I w tem nie mniejsze apponent staranie Impp. posłowie, aby wojsko kwarciane in meliorem reducatur disciplinam, bo się absoluta licencyowało mente. Immunitas dworów było to lege vetitum et quid infame stawać we wsi szlacheckiej, a teraz gloriosum do dworu, do plebanii najpierwszy impet z chorągwiami, a co większa, że dywizya Jmp. Rybińskiego, jako i insze, choć bracia nasi, widziawszy nas spustoszałych, post recessum partis adversae w kilka niedziel, brali z dymu po kilkanaście talerów bitych. Za czym ordynansem, inquirent Impp. hetmanów, aby te pieniądze, wzięte z województwa, in successum potrącone były do zapłacenia podatków, albo reddant calculum extorsionis suae i wojsko kwarciane, choć bracia, bo teraz . . . non mutat mores hostis, serio tego upomnieć się powinni Impp. posłowie eo adiecto, aby tam miały zimową konsystencyę w tem województwie kędy mają repartyę.

Ponieważ dla snadniejszej województwa naszego, osobliwie w tranzakcyach świętojańskich, post subsecuta fata JW. Jmp. Warszuckiego, miecznika kor., starosty łączyckiego, ex mente laudi wszelakich zapisów i tranzakcyj, uti in proprio territorio, aliud non quaerendo, pozwolona aż do wjazdu W. Jmp. Wierbowskiego, starosty terażniejszego łączyckiego, currebant ultra praxim suscepta, aby te wszystkie tranzakcye suum habeant robur et validitatem, onych approbationem procurabunt Impp. posłowie et formam acticationis adinvenient. Że zaś i akta ziemskie i grodzkie województwa naszego per incursionem et illicitum ausum exotici militis znacznie są zrujnowane et hoc calamitoso tempore in administratione privatorum, zwłaszcza akta grodzkie, przez czas niemały zostawały, aby constare mogło wojewódtwu: quis et qualis defectus w pomienionych aktach causatus?—uprosiliśmy in antecessum do rewizyi tychże ksiąg e medio nostri cum officio Impp. komisarzów in laudo anteriori specyfikowanych, którzy aby per legem publicam byli aprobawani, procurabunt Impp. posłowie. Starostwo łączyckie J. Kr. Mei i miasto Łęczycza nietylko publicis pressa calamitatibus, jako to nieznośnemi hibernami, przechodami, konsystencyami różnych wojsk tanquam per diversorium i tam i sam już prawie ad ultimam devenit eladem, ale i pożarem attrita ognia przypadkowego, teraz zaś w tym roku ex permissione plagą morową, że ledwie trzech albo czterech zostało gospodarzów, a ludzi minoris conditionis kilkunastu i tylko saxa iacent raroque domus custode tenetur, tedy z podupadłym starostwem suplikują przez województwo jako J. Kr. Mei P. N. M. tak i całej Rzpltej, aby w hibernie i w kwarcie przynajmniej lat z kilka levamen mieć mogło, o co ekspostulować będą Impp. posłowie w Rzpltej, tam privatim, quam publice, o co i Impp. hetmanów prosić będą, bo jeżeli kto został, albo zostanie ex incolis miasta i wsiów, muszą deserere nidos suos i roznieść się po wsiach, do tego zaś w pokoju piwa i gorzałki z różnych miejsc dowożone, przez co miasto i W. Jmp. starosta w intracie praeiudicium ponosi w prowentach, a kwartę płacić de toto annuatim musi. Zaczem aby przy pożądanym pokoju i uskromionej pladze Boskiej od nikogo nie było w wożeniu piw i gorzałek przeszkody, boby upadło starostwo i miasto, a exinde hiberny i kwarty zapłacenie i podatkovanie

do województwa upadłoby, procurabunt Impp. posłowie. Ponieważ Jasną Górę Częstochowską, fortecę Matki Boskiej, pupillam regni przez ten wszystek czas wojny wielebni ojcowie tamteczni propriis sumptibus, gdy dobra ich nie wystarczyły, a i te spustoszone, spalone i zrujnowane zostały, z wyniszczeniem samych siebie et sacrae suppelectilis na sustentację licznego garnizonu ad obsequium maiestatis et Rplcae fideliter et constanter dotąd utrzymują, amplius media conservationis tego miejsca świętego mieć nie mogą, tedy zlecamy Impp. posłom naszym, aby na przyszłej, da Bóg, radzie walnej tychże wielebnych oo. częstochowskich fidelitatem respektowi J. Kr. Mci i całej Rzpltej zalecili i żeby tak pro refusione przedanych sreber i klejnotów Matki Boskiej, jako też i na dalsze utrzymanie fortecy pogranicznej sposób jaki skuteczny obmyślony być może, tudzież aby prawa i konstytucye sejmowe, osobliwie sejmu coronationis św. p. Najjaśn. króla Jmci Jana III indemnitati ich służące, reasumowane były. Buntują się i nasi poddani widziawszy panów swoich i wsie podupadłe, szukać sobie miejsca i pana zamyśliwają, więc reassumendo laudum sredense, aby nikt sine testimonialibus litteris nie przejmował poddanych z żoną i z dziećmi, excepto służebnych, praecavebunt Impp. posłowie. Zachodzi desiderium in summo luctu wielkiego i zdawna zasłużonego domu, tak w Koronie naszej polskiej, jako i W. Ks. Lit. JO. domu książąt Wiśniowieckich. O zabranie księcia Jmci Michała przez wojsko Najjaśn. cara Jmci i dotąd sub custodia stricta an libera zostającego, który to prześwietny dom był zawsze zaszczytem w Rzpltej Polskiej i utrzymywał wszelakie przeciwko ojezyźnie impetus, fulcro et praesidio patebat jego virtus. Instabunt Impp. posłowie do króla Jmci i do żadnej materyi na tej radzie nie przystapiają, dokąd nie będzie dimissibilis. Stawają sukcesorowie św. p. Jmp. Boczkowskiego, starosty międzyrzeckiego w kole naszym z uniżoną suplikacją, jako conceives i koligaci implorando województwa swego klemencyi o instancję do Najjaśn. króla Jmci o starostwo międzyrzeckie, które za niemalą sumę trzykroć kilkadziesiąt tysięcy praevis consensu króla Jmci z domu Impp. Przyjemskich kupione et per cessionem przywilejem aprobowane, w posesyi będące, ac tandem dane w lat dwie św. p. Jmp. Jabłonowskiemu, hetmanowi w. kor., kędy ode-

brano gwałtem, sukcesorów posesora wygnano, aparencey sreber, inwentarzów ad minimum na sto tysięcy wzięto, suplikować będą Impp. posłowie, uti in causa pupillari, do króla Jmci aby miał respekt super successores i tak znaczną erogowaną sumę i podał ojcowską rękę ubogim sierotom, ne patiantur na fortunie swojej detrimentum. Intervenit per supplicem libellum, jako koligat z różnemi domami, do województwa naszego Jmp. Gembicki, starosta nakielski, którego poenitet actus, że dobrotliwego pana ex occasione malevolorum obraził: idzie z schylonym karkiem do nóg pańskiego majestatu, wołając: „Domine, ne reminiscaris delicta iuventutis meae!“—suplikować będą do króla Jmci Impp. posłowie jako najuniżeniej, ut pareat supplicanti i jako bene scit regnare, aby raczył J. Kr. Mć paenitenti dissimulare; już dosyć skazany na fortunę, kędy wszystko wzięto, factus est egenus et pauper, aby przynajmniej miał bezpieczne in egestate zdrowie. Importent pari modo instancę do króla Jmci za Jmp. Iwańskim, stolnikiem naszym łeczyckim, któremu łaska pańska, lubo był sinistre udany ad maiestatem, dała klemencję swą, przez skrypt asekurując in omnimoda osoby i fortuny jego być securitate, jeżeliby kto ex malevolis miał nastąpić na przyszłej radzie na honor i fortunę, ut tueantur Impp. posłowie i nie dali in lapsum fortuny jego, prosząc pokornie króla Jmci, iż jako ogłosił consularem clementiam, ut manuteneat obietnicę swoją. Implorat Jmp. Piotr Prusinowski, concivis w kole naszym super iniquam sortem nieszczęścia swego, kędy ludzie króla Jmci z regimentu Jmp. Rolanta, pułkownika, jako to p. Chybber, chorąży, najechawszy własną wieś jego, z ludźmi gwałtem wzięto, w kajdany okowano, rzeczy tak wiele pozabierano, bito i niemaly czas w kajdanach trzymano, a tandem uznawszy niewiność, kilkadziesiąt talerów bitych wzięwszy, puszczone. Upomnieć się tego powinni serio Impp. posłowie, bo quod uni hodie, alteri cras spodziewać się trzeba. Także przy tej okazji pannę szlachecką w sąsiedztwie zostającą, sierotę ubogą bez ojca i matki, wzięto quasi ad inquisitionem, więcej ad violationem, którą violatam w kilkadziesiąt mil opuścili. Quis ultor w sieroctwie nisi solus Deus? Concurrit w kole naszym Jmp. Wolski, łowczy łukowski, in desiderio et quidem rei iam iudicatae, który dawszy niemalą sumę za wieś Sobotkę i na

restaurację jej niemalą spendowawszy sumę, którą przez komisję J. Kr. Mei za widome expensa przysądzone 8.000 zł., które Jmp. Wolski na tejsze komisiji comprobavit, potem na sejmie lubelskim i konfederacyi sandomierskiej w reces odłożono, teraz zaś moderna calamitate temporum przechodami wojsk różnych, kontrybucyami partis adversae, a najwięcej manu Domini powietrzem zrujnowana, trzebaby ledwie nie taką drugą sumę łożyć super reparationem, instabunt Impp. posłowie, jako pro concive województwa naszego i w Rzpltej dobrze zasłużonym aby król Jmc sit memor meritorum i to, co decimum semel, mogło przyjść in finalem effectum, applicabunt w tem ochotę Impp. posłowie. Interes Impp. Magnuskich, w publicznych okazjach braci naszych dobrze zasłużonych, przez ludzi moskiewskich zrujnowanych, Impp. posłowie protekcyi i łasce J. Kr. Mei zalecić mają. Devenit emeritae domus Impp. Grabskich, rodzonych św. p. Jmp. Tomasza Grabskiego, querimonia którego W. Jmp. Rybiński, podkomorzy chełmiński, impunisime, bez żadnej słusznej okazji, sine dispositione animae et fortunae rozstrzelać kazał, supplicabunt Impp. posłowie do króla Jmci, aby ta saevities impune non abeat Jmp. Rybińskiemu. Zachodzi querulantis lacrimabunda suplika do koła naszego W. Jmp. podkomorzyny Gostyńskiej o niewinne zabicie kochanego małżonka jej od wojska kwarcianego. Troszczyć się będą powinni Impp. posłowie cum tota Rplca et adinventiant modum vindicandi zaboju tegoż Jmp. Plichty, podkomorzego gostyńskiego. Concurrunt i wielkie domy województwa naszego o zaboje przez Moskwę z regimentu Jmp. Hejna generała, jako o zabicie W. Jmp. Skarbkówniej, kasztelanki konarskiej i inszych braci naszych: Jmp. Rozdziałowskiego, Jmp. Kamińskiego i Jmp. Drzewieckiego, upraszać będą Impp. posłowie Najjaśn. króla Jmci, aby wniósł instancję do Najjaśn. cara Jmci, ut causatores tych zabójów sądeni byli, a mianowicie Jmp. Hejn generał, że non continebat sub disciplina ludzi swoich et ne impune abeat krew niewinna, starać się będą Impp. posłowie o to. Recurrit ad pectora civium województwa naszego JW. Jmp. kasztelan kijowski w ciężkiej swojej opresyi i ruinie fortuny przez Szwedów i ludzi różnych partis adversae z okazji, jakoby Impp. Towiańskich, kędy Impp. posłów naszych obstringimus, aby ten punkt quam con-

dignissime na radzie następującej promowowali. Concurrunt in summa querela Jmp. kasztelan inowłocki i Jmp. Stanisław Wysocki w jednej i podobnej okazji mający krzywd, kiedy W. Jmp. Granowski, generał wojsk J. Kr. Mci Klwów, miasteczko Jmp. inowłockiemu, a Brzozówkę Jmp. Wysockiemu, in possessione przez tak wiele lat zostającym, manu violenta bez żadnego prawa i dekretu zajachawszy, odebrał, procurabunt w tem Impp. posłowie, aby te dobra, uti legitimis possessoribus, restituantur; caeteri zaś ne similibus utantur, starać się będą o punkt de re assumptione praw de expulsoribus na radzie następującej. Apponent i w tem starania swego Impp. posłowie aby oo. jezuici collegium piotrkowskiego conserventur circa iura sua uczenia szkół. Promovebunt desiderium słuszne Impp. Niemojewskich, którzy kupiwszy królewskozemną w województwie brzeskiem - kujawkiem Smilowice za sumę 26.000 zł., potem, jakoby za złem udaniem, post fata possessoris wydany przywilej Jmp. Dorpowskiemu, procurabunt w tem Impp. posłowie, aby ta pretensya uspokojona była, a Impp. Niemojewscy ut conserventur circa possessionem dóbr tych za pieniądze kupionych. Sub auspicya tedy walecznego Augusta wtórego, którego magnitudo Augusti maiestatis na cały świat ogłoszone imię cum terrore terrae zachodzi i zasięga, ibi venit Titan et nox, ubi sidera condit. Spisawszy instrukcyę, oną na ręce Impp. posłom od nas uproszonym dajemy, którym jako szczęśliwej podróży winszujemy, tak i powrotu przy szczęśliwych sukcesach et optato desideriorum eventu, że nihil intacti relinquent cokolwiek w sobie complectitur życzymy, którą do grodu Jmp. marszałkowi koła naszego podać zlecieliśmy przy podpisie ręki tego. Działo się w Parzyczewie in loco consiliorum, grassante peste natenczas w Łęczycy, die 25 januarii a. 1710 ¹⁾.

¹⁾ Dalej następuje odsyłacz, którego w tekście brak i zawiera następujące słowa: Jako to Jmp. oboźny kor., który, z kontrybucyi złupionych ubogich ludzi wyretentowawszy, sprzedał ich ultra consentiam et auctoritate cesarzowi Jmci.

Wojciech z Suchorzy Suchorski p. e. marszałek koła rycerskiego województwa łęczyckiego mp.

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie: Akta grodzkie łęczyckie relationum (1710), ks. 185, fol. 41 — 46.

INSTRUKCJA KSIĘSTWA ŻMUDZKIEGO.

Instrukcja ... dana WW. Impp. Kazimierzowi Zarankowi-Horbowskiemu, strażnikowi W. Ks. Lit., generalnemu pułkownikowi księstwa żmudzkiego, Leonowi z Lubna Połubińskiemu, ciwunowi twerskiemu, Stefanowi Karpiewi, ciwunowi szawdowskiemu, podsejdkowi żmudzkiemu, Aleksandrowi Korffowi, ciwunowi korszewskiemu, Janowi Piotrowiczowi, skarbnikowi księstwa żmudzkiego, Janowi Piotrowi Karpiewi, cześnikowi żmudzkiemu, posłom naszym vigore lubelskiego sejmu, konfederacyi sandomierskiej i terazniejszej sejmikowej obrady w Rosieniech, in loco solito sejmikowania, dnia 7 januarii r. 1710: między inszemi paternae J. Kr. Mei P. N. M., ku ojeżyźnie całej sollicitudinis i... pieczołowania dokumentami nie mniejszą weneracyę księstwo żmudzkie piam tegoż pana odbiera curam, którą paterno consilio przez instrukeye aliaque motiva ordinibus regni i naszemu księstwu existentia w ojeżyźnie in sinum wiernych poddanych donosi pericula et ad publicam walnej, blisko następującej, obrady advocat salutem, meretur tedy, jako to, tak też niemniej renata maiestas szczęśliwego pana i staranie, singulares a subditis pectoribus actiones gratias.

Te gdy Impp. posłowie nasi submissione od całego księstwa maiestati J. Kr. Mei oddadzą, inscriptam, oraz na sercach naszych aeternae gratitudinis venerabundo poplite opowiedzą obligationem, przy której zycząc coronato et felicissime ductu et auxilio regnantis super regna renato capiti regnandi, seriem niezmierzone similiter nad nieprzyjaciółmi ojeżyzny, augusta J. Kr. Mei etiam vovebunt omnia quaeque prosperrima spodziewając się tandem sub umbone eiusdem, że tenże świat nasz przyznać będzie mógł bezpieczniej i skuteczniej po zniesieniu na wszystko u nas zarażonej i od tak wielu lat zajątrzonej in vitam et sortem nieszczęśliwości, iż redit tandem ojeżyźnie stroskanej faustitas et pax et apertis gloria campis, w tem uprzejme votum i to desiderium księstwa żmudzkiego ze wszystkimi stanami Rzpltej postquam contestationem ante omnia doniosą Impp. posłowie nasi augustissimae maiestati J. Kr. Mei P. N. M. znaczną dezolacyę naszą et abominationem, którą od auksyliarnych wojsk ponosząc, ani się opłacić onym, ani skąd

sposobu zaciagnąć nie możemy pro calamitate temporum, przez co głód jeden i mór powietrzny wszedłszy in executionem et in praedam codziem będąc na pustynię z ratią¹⁾ domy nasze, żeby tedy J. Kr. Mć P. M., ut pater patriae, wziawszy in primas curas ten najpierwszy interes, przez co idzie cardo rei, wejrzawszy na jedno zginienie nasze, tem prędzej de medio salwowania się naszego myśleć raczył, nie podając nas w dalszą opresję wojsk auksyliarnych Najjaśn. Wielicz. cara Jmci, która nas, altera diluvies aquarum, zewsząd ogarnawszy, ostatnią życia zabiera substancję, który interes między inszemi wszystkiemi zalecą majestatowi J. Kr. Mci Impp. posłowie nasi; donoszą także majestatowi J. Kr. Mci, quantis per acta procellis ojezyczna i nasze księstwo żmudzkie intra et ab extra dolendis dissidiis ścieśnione i w tem samym żadnego wypoczynienia nie zna nigdy, żeby przynajmniej a collateralibus suis odetchnąć mogło et securius począć, kiedy znajdujące się bowiem intra patriam subiecta, które, dufając protekeyom externorum, jeneralne zabierają, nasi pułkownictwa [sic], swawolniejsze bez żadnych przypowiednich listów hetmańskich, zaciagnawszy kupy na imię prywatne swoje, formują, asygnacye, palety alienaque appetunt bona, bez najmniejszego pretekstu, mimo prawo popolite, swobody i wolność szlachecką, nie bez zajazdów, zabójstwa i innych kryminałów; insuper optime meritis in patria, jako to Jmp. Teodorowi Billewiczowi, sędziemu z żmudzkiemu nie dają securius manere super sortibus suis i te same dolendo casu zabierają i tak wszyscy securiores być nie możemy przy codziennych, tak wielkich in rem wojsk auksyliarnych Najjaśn. cara Jmci ekspensach, agrawacyach, przeto tedy takowych Ichmościów tak i tych, którzy popolito [sic] lege senatorum na lubelskim walnym zjeździe nie chcieli, upokarzając się panu, przystąpić ad unionem animorum, bardziej sobie smakując cum externo principe i niejednemu z nas wnosić krzywdę i bezprawie salvo iudicio et executioni całej Rzpltej, ut refragatores podajemy, które według sprawiedliwości św. i samej słuszności discent causam między takowymi [sic].

¹⁾ Instrukcja ta wpisana w szczególnie wadliwy sposób przez jakiegoś nieumiejętnego pisarza, który w wielu miejscach tak skaził tekst, iż trudno domyśleć się pierwotnej treści, jak np. w powyższem zdaniu, gdzie zamiast „z ratią“ zapewne musi być „obracą“.

Zaleca, przytem Impp. posłowie interes JO. Jmp. Mężykowa, którego Impp. Mężykowie, obywatele województwa nowogródzkiego, abavi dignissimi in patria ex rationibus productis antenatów swoich etiam deductione naturali przyjąwszy do linii swojej attestantur z nas każdemu, żeby etiam ad respectus Najjaśn. majestatu J. Kr. Mci ut incola eiusdem terrae z życzliwemi ku panu łatwiej był admissus i cale inkorporowany, za którym instabunt Impp. posłowie nasi do J. Kr. Mci.

Meretur i Jmp. Wonkirchen ¹⁾, obersztletnant [sic] pułku przeobrażańskiego, generał-major wojsk auksyliarnych Najjaśn. cara Jmci, za zasługami swojemi, którego także antecessores, prowadząc originem w polskiem naszym państwie, ferentes sortem futuri przenieśli się in externas nationes i tam wojnę traktowali, terażniejszy zaś Jmp. generał-major, któremu et recordare patriam dulce et decorum, prosi u majestatu J. Kr. Mci i Rzpłtej o indienat, żeby mógł z nami pari titulo gaudere.

Wyrażną mając od stanów Rzpłtej super eo konstytucyę, nie przepomną się Impp. posłowie nasi tantam iacturam Jmp. Michała Książewicza, ciwuna Małych Dyrwian, który, z nieszczęśliwości i z okazyi niechętnych ku sobie, sub custodiam żołnierza pruskiego przyszedłszy, dotąd innodatur iuribus tamiecznego państwa, mimo scrutinia extot media iuris et evasionis, a ten gdy za sobą i najgłówniejsze kryminaly nieść zwykły elementia iudicii, że zawsze życzliwym i wiernym poddanym majestatu i nas concivius, jednego z nami zdania był in Rplca, przeto suplikując wszyscy do majestatu J. Kr. Mci imploramus principis auxilium, żeby garnąć go do respektu pańskiego, za tymże raczył instare do króla Jmci pruskiego o relaksacyę, w czem Impp. posłowie nasi desudabunt.

Niemniej za wielebnymi oo. dominikanami konwentu rosięńskiego, u których obrady nasze publiczne częściej obserwujemy, instamus do majestatu J. Kr. Mci i do wszech stanów Rzpłtej, żeby z taryfy świeckiej hibernowej, w którą ab a. 1702, errore kancelaryi weszli, teraz lege publica przeniesieni byli do duchowieństwa, jak przedtem i opłacali się dwojaką hiberny solutią, za którą przez te lata in desolationem przy-

¹⁾ von Kirchen.

szedłszy, niemal już deserunt sacraria Dei, za którymi o to
wszysej instamus quam submisso do majestatu J. Kr. Mci.

Godzi się także za intersem JO. księżnej Jmp. starościeiny
zmudzkiej, hetmanowej W. Ks. Lit. instare do J. Kr. Mci, ponie-
waż jeszcze stante vita samego Jmp. starosty, jego dobra przy-
szły in avulsionem przez osoby pewne, także i zasługi zalegają
in aerario publico Rzpltej, przeto tedy księżna Jejmość iure
agat o to wszystko, in omni foro teraz bardziej dochodziła,
mając sobie pro adminiculo Impp. posłów naszych, którym
Impp. idem negotium committimus.

Donoszą ciż Impp. posłowie in facie całej Rzpltej, że Ta-
urogi, majątność protunc króla Jmci pruskiego, in fundo na-
szego księstwa będąca, wielkie czynią praeiudicia szlachcie
w zabieraniu poblizszych do siebie gruntów i podatków, jako
to czopowego i szelażnego, płacić nie chcą, wyłamując się
z dawniejszych praw i ustaw swoich; przez co, gdy idzie
ujma aerarii publici, ciż tedy Ichmość procurabunt media cum
ordinibus regni, znaszając się circa cautionem tego interesu,
honor i dobra, które in virtute et fundamento konstytucyi
lubelskiej są oddane po adherentach szwedzkich, żeby przy
tychże donataryuszach zostały nim obstantibus iuribus na nich
visoriis tanquam pallio ad nocendum ojezyźnie wyrodnym
synom onej et ut tolantur ad iura publica cautione zlecamy
Impp. posłom naszym.

Po żyżmorskiej akcyi, z ordynansu Jmp. wojewody wileń-
skiego, naonczas hetmana w. W. Ks. Lit., enormiter zabity
Jm. Przeborowski, ciwun użweński, dotąd woła przez sukcesora
swojego vindictam sui, który kryminał ma redundare na oso-
bach i dobrach zostających pomienionego Jmci, co Impp. po-
słowie zalecą ordinibus regni sincere, także Jmp. Jana Przeci-
szewskiego, towarzysza usarskiego Jmp. zmudzkiego, krom
wszelkiej przyczyny, ex odio tylko wniesiona przez zeszłego
także Jmp. Zygmunta Billewicza, ciwuna wieszniańskiego, szu-
ka zemsty swojej przez sukcesorów na dobrach wszelkich, po-
zostałych Jmp. ciwuna wieszniańskiego i to żeby obwarowano
było lege publica, committimus Impp. posłom naszym.

Za ekonomią także szawelską instabunt także Impp. po-
słowie nasi una cum ordinibus regni do majestatu J. Kr. Mci,
żeby względem zaległych ad fiscum powiatu upickiego retent

podatku czopowego i szelażnego wolna być mogła od egzekucyi, oraz sprawienia się z wojskiem polskiem W. Ks. Lit. dla przeborów i wybranych tak wielkich sum, vigore sejmu lubelskiego, w deklaracyach, jako sobie warowali Impp. posłowie nasi, a że teraz ekonomia szawelska przedtem adhaerebat we wszystkim księstwu żmudzkiemu, etiam ad solutiones publicznych należała podatków, żeby i teraz restitui mogła per publicam obrady walnej legem do tegoż księstwa naszego.

Omni modo stanowić się będą Impp. posłowie nasi za więźniami.

Także ciż Impp. non postremas movebunt curas, żeby etiam per commutationem i inne sposoby, jak [ze] stolicy moskiewskiej, tak szwedzkiej potencji rewokowani byli de vinculis.

Czopowego i szelażnego curentia roczna z przyczyn niedostatku publicznego intra patriam i tak wielu in munimenta ekspens, żeby abhinc simpliciter tylko solutione należała, dupli nie mieniać nigdy, curabunt ciż Impp. posłowie nasi.

U tej instrukcyi podpisy rąk WW. Impp. ciwunów, urzędników księstwa żmudzkiego temi słowy: Kazimierz Zaranek, strażnik W. Ks. Lit., chorąży księstwa żmudzkiego, dyrektor koła rycerskiego, Aleksander Korff, ciwun korszewski, Leonard Dominik Stankiewicz, ciwun pojurski, Stefan Kazimierz Karp, ciwun szaudowski, podsędek księstwa żmudzkiego, Jan Kazimierz Chrzastowski, podstoli księstwa żmudzkiego, M. C. Korff, skarbnik inflaneki, Adam z Dowojna Sołohub, cześnik księstwa żmudzkiego, Władysław z Bogdana Rynkszelewski, obożny księstwa żmudzkiego, J. Karp, cześnik księstwa żmudzkiego, Józefat Stankiewicz, wojski księstwa żmudzkiego, Krzysztof Kiersnowski, Jan Zeydenfalt-Klot, strażnik powiatu brasławskiego, Andrzej Uwoyn, Konstanty Motowicz, Jan Rypski, Piotr Danowicz, Jan Rezgl, Michał Banowski, Jan Michał Pruszyński, Józef Hieronim Krzyżewicz, Jan Antoni Moyzrzyim, Józef Koryzna p. w., Jan Iwanowicz, kuchmistrz księstwa żmudzkiego, Michał Kisarzewski, chorąży smoleński, Jan Jarud¹⁾.

¹⁾ Archiwum Państwowe w Wilnie. Arch. a. dawnych: ks. grodzka rosieńska z r. 1710; nr. 14502: „Akt. instrukcyi koła rycerskiego“; r. 1710 8/I, k. 1 — 5.

INSTRUKCJA WOJEWÓDZTW: BRZESKIEGO
I INOWROCŁAWSKIEGO.

Wojewódzwa—brzeskie-kujawskie i inowrocławskie wysłały na radę walną warszawską następujących posłów: Macieja z Mieroszewie Gąsiorowskiego, starostę radziejowskiego, Franciszka Moszczeńskiego, chorążego brzeskiego-kujawskiego, Franciszka Jarnowskiego, stolnika brzeskiego-kujawskiego, Antoniego Zbożę-Zakrzewskiego, podczaszego brzeskiego-kujawskiego (z brzeskiego), Andrzeja na Lubrańcu Dąbskiego, starostę nakielskiego, Seweryna z Morzye Trzebuchowskiego, chorążego inowrocławskiego, Aleksandra Wolskiego, sędziego bydgoskiego, Ludwika Boryckiego, pisarza gr. inowrocławskiego (z inowrocławskiego). Na sejmiku w Radziejowie 22 stycznia 1710 r. została im dana instrukcja, zawierająca treść, którą w krótkich słowach podajemy: po powinszowaniu królowi powrotu do Polski kujawianie obstają energicznie za liberum veto, domagają się ogłoszenia dyplomatów i skryptów ad archivum oraz „pacta conventa“ od czasu koronacyi, jakie stawały na sejmach i radach, zarówno zwołania jaknajrychlejszego sejmu, albowiem rada walna nie powinna zajmować się takimi kwestjami, jak np. uchwałą podatków, wojny zaczepnej etc. słowem kwestjami tworzącemi „materias status“. Ponieważ t. zw. wojska auksyljarne w łonie Rzpltej stanowią dla niej nieznośny ciężar, — niech je król postara się usunąć, a zanim sejm przyszedł zdecydować o siłach militarnych Polski, niech August II „6.000 ognistego ludu, jako się obligował przez pacta conventa, proprio sumptu sine omni gravamine Rzpltej konserwować raczy“, poskramiając tymczasem samowolę królewskich oddziałów. Ci, co sprawowali poselstwa z woli Rzpltej i rad senatorskich, powinni zdać z nich relacje, zarówno, jak ci, co korzystali z dochodów publicznych. Rada walna nie powinna wdawać się w sądy z racji obrazy majestatu, czy zdrady, sądy takie należą do sejmu. Dobrzeby było, gdyby prymas i hetmani, w imieniu Rzpltej, zaprosili życzliwych jej monarchów do udziału w sprawie zawarcia pokoju ze Szwecją. Skarżąc się na krzywdy, doznane od własnego wojska, kujawianie żądali specjalnej komisji, któraby poczynione przez żołnierza szkody otaksowała, z czem łączyło się

żądanie bezpieczeństwa dla szlacheckich dworów. Jeżeli zaś za zgodą całej Rzpltej przyjdzie do tworzenia dragonji i piechoty, hetmani mają szarże oficerskie dawać „urodzonym Polakom“. Ponieważ miasteczko Radziejów legło w „niewypowiedzianej i ledwo piórem opisanej ruinie“, niech tedy posłowie upraszają hetmanów „aby od pozostającej uwolnione mogło być hiberny“. Występując ostro przeciw wszelakim uzurpatorom kompetencyj poselskich i prawa reprezentowania wymienionych województw, szlachta kujawska nakazuje swym posłom, by u króla wyjednali zajęcie się diecezją kujawską, która ostatniemi czasy poniosła dotkliwe straty. Instrukcja zawiera też wstawiennictwo za Serafinem Głębockim, podkomorzym brzeskim-kujawskim, zrujnowanym przez wojskowe władze moskiewskie, za Maciejem Gąsiorowskim, starostą radziejowskim, złupionym przez żołnierzy z pułku archangielskiego i za Stanisławem Jarnowskim, cześnikiem inowrocławskim, podobnie poszkodowanym, porąbanym i potłuczonym wespół „ze wszystkimi domownikami swymi“, wreszcie za metropolitalną kapitułą gnieźnieńską, która nie mogła, dzięki matactwom wojewodziny łęczyckiej Towiańskiej, odebrać należnych 125.000 (talarów?), legowanych przez kardynała Michała Radziejowskiego, przytem posłowie kujawscy mieli upraszać króla Augusta o zwrócenie uwagi na nieruchomość zmarłego prymasa, iżby stanowiąc „tak znaczną substantią“, nie zostały wywiezione z kraju ¹⁾.

INSTRUKCYA WOJEWÓDZTWA KIJOWSKIEGO.

Województwo kijowskie na sejmiku w Żytomierzu (7 stycznia 1710 r.) obrało na „deputatów i posłów“ na radę warszawską Kazimierza na Steczeczance Steckiego, podczaszego z., podstarościę gr. żytomierskiego, komisarza z województwa kijowskiego na trybunał skarbowy sandomierski i deputata ad latus marszałka konfederackiego z rady lubelskiej (z d. 11 września r. 1709), Stanisława Czaplica, stolnika owruckiego, Wacława

¹⁾ Adolf Pawiński: — Dzieje ziemi kujawskiej. — Rządy sejmikowe w epoce królów elekcyjnych 1572—1795. Lauda i Instrukcye 1700—1733 — Tom IV: z radziejowskich ksiąg grodzkich relationum, w Archiwum Głównem, ks. 13 a., f. 132.

na Steczczance Steckiego, cześnika kijowskiego, wreszcie Jana z Rybna Rybińskiego, miecznika żytomierskiego.

Krótką instrukcją kijowską zawiera treść następująca: posłowie winni złożyć królowi powinszowanie szczęśliwego powrotu i „zdrowia czerstwego“, a prymasowi, hetmanom, marszałkowi konfederacji i ministrom — podziękowanie za rozumne, a pożyteczne sterowanie Rzpltą w okresie nieobecności tu Augusta II. Upomną się posłowie, aby w paktach konwentach i sandomierskiej konfederacji prawa przez króla poprzysiężone i przezeń następnie zlekceważone, skrupulatnie były przestrzegane. Wakanse mają być rozdane po radzie dobrze zasłużonym. Obrona wolności, obrona liberae vocis vetandi, — to kwestya pierwszorzędna i gdyby wolności miało co grozić, posłowie mają się chwycić ostatecznych bodaj środków, nawet „zerwania rady warszawskiej“. Musi Rzplta mieć ubezpieczone granice, musi posiadać Białą Cerkiew, Połonne z przyległemi miastami, cała Ukraina musi do Rzpltej powrócić, też — Bychów, oraz armaty pozabierane przez cara Piotra, na którego wojsko, konsystujące w województwie kijowskiem narzekala szlachta, podobnież na kijowskich czerńców, popełniających nadużycia w województwie. Wreszcie kijowska szlachta uprasza, by księgi ziemskie kijowskie, zabrane przez cara, były oddane, a książe Wiśniowiecki i biskup Zabokrzycki odzyskali wolność, wojsko zaś carskie pohamowane w samowoli na ziemiach polskich¹⁾.

INSTRUKCJA ZIEMI DOBRZYŃSKIEJ.

Szlachta ziemi dobrzyńskiej na sejmiku lipieńskim d. 31. I. r. 1710 dała swym posłom instrukcję, składającą się z 23 punktów, w których po wyrażeniu wierności dla Augusta II, żądała wyprowadzenia z Rzpltej wojsk cudzoziemskich, zarówno saskich, jak moskiewskich, oraz rekompensaty za szkody, poczynione przez „moskiewskie, kałmuckie marsze“, przez nieprzyjaciela i „różnych dywizyj przechody“. Domagała

¹⁾ Archiw Jugo-Zapadnoj Rossii, wydawajemyj wremiennoju kommisieju dla razrabotki drevnich aktow — cz. III, tom II, Kijów 1868, str. 723 — 727: z 209 księgi grodzkiej żytomierskiej, z lat 1701 — 1713.

się szlachta dobrzyńska ogłoszenia „pactorum conventorum“ i przeczytania dyplomatów i obowiązków królewskich wydanych w czasie sandomierskiego pospolitego ruszenia, na sejmie lubelskim i podczas sandomierskiej konfederacji; pragnęła, by Rzplte postawić na takim stopniu politycznej mocy, iżby mogła się obejść w walce bez pomocy zagranicznej. Upominała się szlachta dobrzyńska o „przeczytanie traktatu“, zawartego z carem i zrealizowania przez Piotra I poczynionych zobowiązań. Dalej, żądała aukcji w Rzpltej siły zbrojnej, opartej na rodzimym żywiole, żądała jawności traktatów, zobowiązując Augusta II do podania do wiadomości publicznej umów, zawartych z sąsiednimi potencjami bez wiedzy Rzpltej. Skarżąc się na gwałty swawolnych kup zbrojnych, domagała się szlachta surowych kar, oraz wytłumaczenia ze strony regimentarzów, jeśli przywódcy tych band posiadali jakieś pełnomocnictwa? Zaznaczając, iż ogłoszenie bezkrólewia po lubelskiej radzie nie było wymierzone przeciw Augustowi, dobrzynianie obstawali za powagą hetmanów i innych ministrów, protestując stanowczo przeciw podobnym inowacjom w Polsce, jak np. feldmarszałkostwo, zarówno przeciw wyjazdom króla zagranicę, dopuszczalnym zaledwo w niezwykłych wypadkach. Kwestję sądu nad stronnikami Leszczyńskiego i tymi, co na własną rękę urządzali poselstwa do różnych państw, ze szkodą dla Rzpltej, pozostawiała szlachta dobrzyńska przyszłemu sejmowi pacyfikacyjnemu, o jak najrychlejsze zwołanie którego zlecała upraszać króla. Stanowczo wzbraniając indygenatów oraz nobilitacyj, przez protekcję nadawanych, szlachta dobrzyńska nie dopuszczała do kupowania ziemi w Rzpltej cudzoziemców nie zaszczyconych indygenatami. Prosiła króla o wyjednanie wolności dla księcia Michała Wiśniowieckiego i innych, będących w carskiej niewoli, a dla tych, co z przeciwnego obozu przeszli na stronę Augusta — o przebaczenie i łaskę. Zkolei w instrukcji zawierają się utyskiwania na prywatne grabieże dokonywane w żupach bocheńskiej i wielickiej, w ekonomji samborskiej, tudzież na komorach oraz postulat, by ci, co z tych dochodów korzystali, zwrócili je. Prosił dobrzynianie dla kogoś z grona szlachty dobrzyńskiej o wakujące naczynias kasztelanje: rypińską i słońską, upraszając zarazem o rozdanie wakujących urzędów, a też, dla swej już ziemi,

o sól suchedniową, od początku panowania Augusta II przez też ziemię nie otrzymywaną jeszcze wcale. Występując przeciwko konferowaniu dwu przywilejów na jeden urząd i administrowaniu cel, komor i żup przez plebejuszów i żydów, zażądała szlachta dobrzyńska, by te funkcje pełniła sama tylko szlachta bene possessionati, wreszcie zalecała osobliwszym względem królewskim Antoniego Chelmieckiego, miecznika i pułkownika ziemi dobrzyńskiej oraz Jakóba Zboińskiego, starostę lipieńskiego, podkomorzycza dobrzyńskiego, który majątkowo wiele ucierpiał od Moskwy i kozaków.

Na posłów szlachta dobrzyńska obrała: Jana Stanisława Rumockiego, podsędką z., sędziego gr., Antoniego Chelmieckiego, miecznika i pułkownika ziemi dobrzyńskiej, Michała Gembartę, podstolego i Michała Balińskiego, burgrabiego gr. ziemi dobrzyńskiej¹⁾.

INSTRUKCJA WOJEWÓDZTWA RUSKIEGO.

Z województwa ruskiego obrano na posłów do dawnych deputatów „na konfederacyi sandomierskich naznaczonych“: z ziemi lwowskiej Jana Mrozowickiego, podsędką z lwowskiego, podstarościę i sędziego gr. buskiego, Wojciecha z Grodkowa Łosia, podstolego, podstarościę i sędziego gr. lwowskiego; z ziemi przemyskiej Macieja Józefa z Unichowa Ustrzyckiego, chorążęgo przemyskiego, Szymona z Gosniewie Wolskiego, stolnika halickiego; z ziemi sanockiej Adama Jaruntowskiego, stolnika parnawskiego, podstarościę i sędziego gr. sanockiego, Franciszka Dubrawskiego, skarbnika sanockiego.

Posłom zlecono wymóc na królu potwierdzenie prerogatyw i wolności dawnych przez nowy dyplom i wpisanie tegoż do księgi praw, spowodować wyprowadzenie z Rzpltej wojsk rosyjskich, saskich i ukrócenie ich samowoli, zwolnienie z carskiego więzienia księcia Wiśniowieckiego i innych trzymanyh w niewoli moskiewskiej. Za wielu osobami i ich dobrami wsta-

¹⁾ Acta Historica t. X: Fr. Kluczycki:—Lauda sejmików ziemi dobrzyńskiej.—Kraków 1887 r. Instrukcyja sejmiku lipieńskiego, odbytego na polach lipieńskich dnia 31 stycznia 1710 r., dana posłom na radę warszawską Nr. 108, str. 221—226.—Fragment instrukcyi dobrzyńskiej na jednej karcie przechowuje się w Warszawskiem Archiwum Głównem Akt Dawnych, w tece zawierającej lauda i instrukcyje sejmikowe ziemi dobrzyńskiej.

wiała się szlachta u króla, przyczem szczególnej uwadze posłów polecano fortece obsadzone przez t. zw. auksyljarne wojska. Składając podziękowanie hetmanom za ich wierną służbę Rzpltej szlachta ruska żądała ujawnienia i unieważnienia wszelkich traktatów z carem o ile powstały po umowie zawartej przez wojewodę chełmińskiego Tomasza Działyńskiego. Domagała się też zwołania sejmku jak najprędzszego, który zajmie się materjami status, tudzież zajęcia się króla obroną państwa. Nobilitacje, indygenaty, poselstwa zagraniczne miały być wykluczone z pod kompetencji rady. Jak zwykle szereg wstawiennictw za miastami, osobami i instytucjami znalazł też i w instrukcji szlachty ruskiej poważne uwzględnienie ¹⁾.

INSTRUKCJA ZIEMI SOCHACZEWSKIEJ.

Instrukcyja na walną sejmową radę pro die 4 februarii a. praesentis 1710 za uniwersałem Najjaśń. króla Jmci Augusta Wtórego P. N. M. w Warszawie naznaczoną Impp. Janowi Strzeszewskiemu, Józefowi Przeździeckiemu, wojskiemu wyszogrodzkiemu, posłom ziemi naszej sochaczewskiej, na sejmiki ex limitatione in diem hodiernam incidenti, t. j. dnia 28 miesiąca stycznia w r. 1710 naznaczonym i obranym.

Jak znowu orzeł polski trzynastoletnią pod panowaniem J. Kr. Mci P. N. M. przyrodzonym ożywiony duchem pędzić zaczyna ojezyczną, kiedy w całości przedtem praw i swobód ojezystych w złotej ad invidiam gentium, qui regnantur, bujając wolności, w ciężkich, a bliskich bardzo żelaznej niewoli zostając obrotach, w dawne i nowe opierzony ozdoby, do swojego, dziedzicznym przyuczony paszom, wraca do miejea, cuius sub numine Troia est, aby, wysokim znowu wzbiwszy się w górę lotem, titulis victarum gentium et spoliis fulgeat krwią najezdніка swego ubrukany, wzbiwszy kandor, fortunam superosque suos in statu suo decoreque cernat, naruszone z fundamentu przez publiczne zamieszenie, domowe rozterki, przez wewnętrzne niezgody praw i swobód naszych cardines

¹⁾ Akta grodzkie i ziemskie... z archiwum t. zw. bernardyńskiego we Lwowie — t. XXII (Lauda sejmikowe t. III): 176 Wisnia, 7. I. 1710. Instrukcyja posłom sejmiku na radę warszawską — str. 457—461.

w swoją należyta wprawil klubę, ut redeat legibus vigor, magistratibus auctoritas, sua Rplcae forma. Wpół szczęścia tego naszego in deliciis et voluptate ugruntowani i bezpiecznie foris et intus ufundowani w nadziei (kiedy J. Kr. Mć P. N. M. jako dobrotliwy ociec ojczyzny, zważywszy, na szali maiestatem cum libertate, obojga tego między sobą widziawszy naderwane obowiązki, do związania ich i gruntownego utwierdzenia, nil secretum clausumque relinquendo sobie . . .) bieży w osobach posłów naszych ziemia nasza sochaczewska a celini lapsu i ze wszystkich stron wracające, jako rzeki do arcypelagu swego malatiam i ciszą . . . a vultu majestatu J. Kr. Mci P. N. M. quo coelum tempestatesque serenat. Łączymy korpus Rzpltej do głowy naszej, skąd vitales na całe ciało diffunduntur spiritus, słowem wierni J. Kr. Mci P. N. M. poddani z winną majestatu P. N. M. zwołany na zaszczyt nasz własny, z ojcowskiego J. Kr. Mci pieczołowania, equester ordo witamy et assertorem nostrum veneramus, committentes posłom naszym, aby przy witaniu J. Kr. Mci P. N. M. pokornie podziękowali, że zdrowie swoje, w którym et omnium nostrum zawisła salus, na zaszczyt ojczyzny niosąc dla konserwacyi praw, swobód i wolności naszych, miłościwie złożył sejmową walną radę. Za którą dobroć i ojcowskie około nas staranie tę naszą ochotę niesiemy, że cokolwiek jeszcze krwi w ciałach naszych jest, wszystką tę na każdą usługę J. Kr. Mci ochotnie litamus, vile corpus pro gloria, cicatrices pro decoribus, funera pro victimis mając. O to tylko majestatowi J. Kr. Mci P. N. M. suplikujemy, aby, jako łaskawy ociec, iusta supplicum vota, desideria et necessitates nostras przyjąć od posłów naszych raczył, przyczem nobis arma et animus J. Kr. Mci consilium et virtutis regimen promittitur. Te zatem desideria ziemi naszej ad promovendum Impp. posłom committuntur, a naprzód: pro fundamento mieć będą Impp. posłowie, qua methodo rada terażniejsza walna sejmowa zaczynać się będzie, i ponieważ wszystkie solennitates, które do sejmu należą, praecesserunt, instabunt et fortiter stawać będą, aby sub titulo confoederationis, w którą tres ordines wchodzić nie mogą, zabiegając szkodliwym stąd konsekwencyom, nie pod laską Jmp. marszałka konfederackiego sandomierskiego, ale pod zdawaniem swej laski z sejmu lubelskiego noviter obranego

marszałka zagajała się i odprawowała. A że Rzplta desideratum pana swego amplectitur adventum i tak długi czas variis agitata fortunis venturum exoptabat Messiam, inquired Impp. posłowi nasi, quo titulo na radzie lubelskiej przez księcia Jmci prymasa i przez wydane do województw uniwersały promulgowane interregnum, kaptury sądzone, inne solennitates interregnorum practicabantur, aby Rzplta in ea media, jako nodum hunc resolvere, aby to samo tak Rzpltej, jako dalszego i szczęśliwego J. Kr. Mci nie dyfikultowało panowania, sed utrique sit salutare. Quo fine upraszać będą Impp. posłowie, aby J. Kr. Mć P. N. M. diploma electionis suae in facie całej Rzpltej raczył demonstrare, pacta oraz conventa aby były czytane, serio dopomną się Impp. posłowie, a jeżeli w czem nie dotrzymane, paternam implorabunt J. Kr. Mci satisfactio-nem i dalej manutenentiam. Także jakiegokolwiek J. Kr. Mć P. N. M. tak na pospolitem ruszeniu sandomierskiem, sejmie lubelskim i podczas konfederacyi sandomierskiej na osobę swoją wydał obowiązki, aby te wszystkie Rzplta examinet, ut salva et illaesa in iuribus suis existat.

A jako wszelka szczęśliwość regnantium in tranquillitate wiernych poddanych zawisła, tak ponieważ Rzplta tak długą rzeczy mieszaniną pod ciężarem różnych wojsk w siłach i fortunach swoich nadwątlona, suplikować będą J. Kr. Mci P. N. M. Impp. posłowie et motu całej Rzpltej instabunt, aby z ojcowskiej miłości externas potentias, tak moskiewskiej, jako i swojej saskiej dziedzicznej milicyi, które całą Polskę inundarunt i do ostatka extenuant. evacuare i zagranicę wyprowadzić raczył, zakładając wszelką panowania swego potentiam in robore sił ojczystych i wojsk Rzpltej in sinuque electoralis populi zwyczajem Najjaśn. predecesorów swoich. A żeby Rzplta uprzykrzoną terazniejszą wojną ultimum sui non sentiat exilium, upraszać będą J. Kr. Mci P. N. M. Impp. posłowie, aby wszelkie media pacis patriae proficua, jako najprędzej i jak najskuteczniej przed się zabierać raczył.

Ciż Impp. posłowie circa promotionem evacuationis wojsk auksyliarnych quaerelam przed J. Kr. Mcią i całą Rzpltą zanoszą super licentiam et ausus tychże wojsk, którzy exquisitis mediis gravant et praemunt gentem, nietylko stanowiskiem, prowiantami, futerażami, ale, co in praesenti egestate publica

insupportabile ac impossibile, pieniżnemi ciężkimi kontrybucyami onerant et praemunt, ciężkie sprowadzając w domy szlacheckie egzekucye, które bracią naszą aresztami, inkarceracyą, braniem pod wartę, wodzeniem z miejsca na miejsca przy koniach et abominabili contemptu gravant, co samo luboby w wolnym narodzie desperationem provocare, jednakże w łaskawości J. Kr. Mci będąc ugruntowany staroszlachecki levamen medelam et satisfactionem ukrzywdzenia swego w miłościwej Jego łasce quaerit et deponit.

Ogłoszony z Najjaśn. carem Jmcią moskiewskim traktat, quo titulo, qua cogente Rzpltej necessitate zawarty tak przez Jmp. wojewodę chełmińskiego, jako i przez innych Ichmościów, inquirant Impp. posłowie i jeżeli ex esse Rzpltej videbitur potrzebny, instabunt o manutenencyę przez Najjaśn. cara Jmci onegoż in toto. Sin secus jeżeliby laesionem sui Rzplta w nim baczyła, malis suis obviabit. Nihilominus dopomną się serio Impp. posłowie, aby Ukraina, fortece i z nich armaty do Moskwy zabrane i wszelkie Rzpltej proprietates przywrócone były przy danych na to od Najjaśn. cara Jmci tak wielu deklaracyach.

A jako w bólach i dolegliwościach swoich każdy sarknąć musi, tak w tem sensum braci naszych (bo non est mora doloris) exponent Impp. posłowie in facie Rzpltej, cokolwiek przykrości i ciężarów przez wojska Najjaśn. cara Jmci moskiewskie, kozackie i kałmuckie poniosła i dotąd patitur Rzplta, która tak z własnych ozdób swoich przez rabunki, zdarcie, wiązanie i męczenia nieznośne na okup szlachty, jako też świętanie pańskich sprofanowania i złupienia obnażoną będąc, przez co crudelitas magis ac tyrannis, quam subsidium doznane i doświadczone: satysfakcyi w tem wszystkim u Najjaśn. cara Jmci przy powadze majestatu pańskiego exposcet Rzplta i o to z Jmp. posłem Najjaśn. cara Jmci serio ekspostulować będzie.

A lubo hoc calamitoso rerum statu ultime prawie spirans Rzplta nil nocivius sperat ac exoptat, jako dulci saturari quiete, do czego jeżeliby bez dalszej prowadzenia wojny przyjść nie mogło, a smutnym doznajemy przykładem, że nas externa potentia et vicinorum subsidia wyniszczyły et extenuarunt, inibit zatem media Rzplta erectionis et conservationis wojska własnego polskiego utriusque autoramenti, hoc solo adiecto, aby szarże i oficerstwa wojskowe prawdziwym tylko samym Po-

lakom konferowane były, non praeiudicando i cudzoziemcom, którzyby zasłużeni i szarzy trzymania godnymi byli. To zaś wojsko żeby zredukowane było ad numerum et quantitatem, jaka się zdać będzie całej Rzpltej.

Zabiegając zaś abusus, które się namnożyły z tak wielu dywizyj pełnomocnych regimentarów, którzy pro arbitrio suo województwa agrawują, statywy i kontrybucye wyciągają in convulsionem praw ojezystych ac legitimae potestatis utriusque gentis komisoryaty na kontrybucye formują i one inauditio exemplo w wolnym narodzie forti executione swawolnemi kupami, umyślnie na to zaciągnionemi, wymuszają, przez co intestinum bellum fovetur i Rzplta in viribus suis distrahitur, upraszać będą Impp. posłowie Impp. hetmanów, aby na to attendentiam mieli i takowych, uti violatores legum patriarum, irremissibiliter znosili, dodając adminicula Impp. starostom, którzy sub amissione capitaneatum takowe excessus sedare powinni, hoc adiecto, aby iuxta rigorem legum zaciągnięty pomienione swawolne kupy uznani byli pro perduellibus et paenis perduellionis et omni processu subiaceant, a ci, którzy się zaciągają będą, jeżeli szlachta — eo ipso excludantur a paritate status i dobra ich konfiskowane, jeżeli zaś ignobiles — jako depraedatores publicos pro invindicabilibus declarentur, jeżeliby który był zabity; jeżeli zaś od wojska legitimae potestatis wodzów podlegającego, eo exorbitatum Impp. regimentarze reddent rationem in omni foro ad cuiusvis iniuriati instantiam.

A że od koronaeyi swojej obligowany był król Jmé żadnych cum externis principibus nie czynić traktatów inscia Rplea, dlatego którekolwiek pozachodziły quocunque titulo et praetextu, powinny być odkryte statibus regni.

Prosić oraz króla Jmci, aby upewnił seorsim diplomate Rplcam, że jeżeli jakie zaszyły i stanęły, nie są in praeiudicium Rzpltej stanowione, nec cum involutione w jaką wojnę, której Rzplta, pacem exoptans, wzdryga się. Ciż Impp. posłowie manifestować się będą publicznie i Jmp. marszałka swego do tegoż obligabunt, iż się nie zna Rzplta do żadnych z nikim sekretnych traktatów, tylko do tych, które przez posłów ex mente sui et assensu ordinum publicznie stanowiła.

Kiedy zaś niektórych concives nostros obstinatio devenit

in crimina laesae maiestatis ac perduellionis, instabit Rplca do J. Kr. Mei P. N. M., aby takowych elementia magis quam rigore ad unionem Rzpltej pociągnąć raczyła i nie zażywał sądu, chyba in casu supinae pertinaciae et obdurationis, a stąd, jeśliby ad confiscationem bonorum przyjsć miało, aby takowe dobra na zapłatę wojsku obróciły się, a zaś królew-szezyzny indigenis bene meritis, nie żadnym cudzoziemcom, którym pravo vetat, distribuuntur.

Należy i to ad vigilantiam Imp. posłów, aby na żadne indygenaty, nobilitacye ludzi cudzoziemskich nie pozwalali sub nullitate constituendorum, osobliwie, aby personae ministeriis et dignitatibus externis insignitae, nec acquisitione bonorum terrestrium, nec usurpatione qualicunque titulo, ani uprosze-niem bonorum regalium fundowali się et omni activitate ac capacitate careant.

A że się szkodliwym w Rzpltej zagaściło przykładem zaciąganie w Polsce chorągwi i ludzi ad externa obsequia, przez co enervantur siły własnej ojezyzny, domówią się Imp. posłowie, ut lege caveatur, żeby każdy takowy, któryby się podobnych ważył in visceribus regni zaciągów na usługę prin-cipis externi, był ipso facto infamis et hostis patriae deklarowany i znoszony, etiam ab motis copiis militaribus.

Powaga Imp. hetmanów utriusque gentis (którym zawsze wielka manet gratitudo od Rzpltej pro tuitione et conserva-tione własnych jej sił), a niemniej wszystkich Imp. ministrów, żeby utrzymana była iuxta leges antiquas et praxim usitatam, novitates zaś przeciwko prawu i zwyczajom in praeiudicium onych, aby nie były przypuszczane, jako to feldmarszałkostwa, externi consilarii i inne w Polsce niezwycajne quavis no-menklatura honory; wielki w tem interes Rzpltej Imp. po-słowie attendent.

Wojsko kwarciane ex orbita legum wypadło aby in me-liorem disciplinam et continentiam reducatur.

Nietajno to światu, co niemniej dolendum, że oddalenie się pod ten czas J. Kr. Mei P. N. M. od własnej korony szko-dliwe Rzpltej intulit incommoda et praesentia causavit mala, aby tedy etiam in ultimo casu, quavis praemente necessitate J. Kr. Mć P. N. M. wyjeżdżać z Polski zagranicę nie był re-zolwowany, a niemniej ksiązę Jmć prymas quam interrex, tu-

dzież Impp. ministri et senatores, dawne o tem reasumując prawa, Impp. posłowie promovebunt. Należy Rzpltej providere honori et regimini J. Kr. Mei i własnej swojej powadze, aby władza postronna ex delinquentibus w własnych wnętrznościach ojezyny ipsa sibi nie była iudex et vindex, ale requirat u Rzpltej sądu i sprawiedliwości, która, w takich sprawach ne summario processu procedat in maius detrimentum prerogatyw ojezystych, cavetur, mając o tem wyraźne prawa, tembardziej subesse externae iurisdictioni intolerabile et gravaminosum, dlaczego urgebunt Impp. posłowie satisfactionem przez uwolnienie JO. księcia Jmci Wiśniowieckiego przez ludzi Najjaśn. cara Jmci zabranego, securitatem niemniej in futurum wszelkich osób w Koronie i w W. Ks. Lit.

A że toż samo afficit et tangit zasłużonych w ojezynie naszej concives i braci Impp. Magnuskich, którzy nietylko na własnej substancyi pressi, ale też in personis suis bezpiecznymi życia swego nie będąc, asylum w łaskawej J. Kr. Mei quaerunt za instancją Rzpltej protekeyi, o którą instabunt Impp. posłowie i do posła Najjaśn. cara Jmci toż samo exponent.

A ponieważ uchwalone podatki po województwach z wielkim zawodem Rzpltej częstokroć albo retardantur, albo in privatorum usus obracają się, ineat zatem Rzplta media jak w najpewniejszej punktualnej płacy wojsku.

Skarb koronny inter privatos pod ten czas rozebrany re-deat ad manus podskarbieh, którzy de interceptione proventu agant z tymi solita iuris via, którzy hac rerum tempestate proventus percipiebant. Podobnym sposobem ekonomie stołowe i inne prowenta J. Kr. Mei jako i komu pod ten czas fruktyfikowały Impp. posłowie inquirent et serio examinabunt. Żupy oraz solne, cła i składy winne, maximum pignus Rzpltej, cui bono et usui cedebant, congregata in unum Rzplta inwestigować będzie i żeby te wszystkie prowenta na jakiegokolwiek ukontentowanie wojska tantisper obrócone były.

A że sól suchedniowa, unicum alimentum całej Rzpltej, przez tak wiele lat województw, ziem i powiatów nie dochodziła, w czem wielką dotąd ziemianie ponoszą krzywdę i tak wielą praw obwarowana vim patitur należytość, inter primas Impp. posłowie to samo mieć będą promovendi rationes, aby

jak pro praeterito, tali et pro praesenti abhinc desiderio satisfacere mogła.

Wyprawa łanowa, non postremum Rzpłtej robur, aby ad executionem przywiedziona była, anihilując podatek łanowy, radą grodzieńską postanowiony i przez komisję lwowską ad executionem podany, ponieważ stąd augeri mogą siły wojska Rzpłtej.

Avulsa od starostw nietylko dawniej, ale recenter sine consensu Rplcae i bez konstytucyi konferowane, aby do starostw przyłączone były, wójtostwa zaś, aby seorsivis privilegiis, jako prawo mieć chce, były oddawane, serio instabunt Impp. posłowie.

Wielka i w tem inter concives exoritur collisio, kiedy na jeden urząd dwa przywileje z kancelaryj koronnych wychodzą, co jako się wbrew prawu dzieje, tak zabiegając podobnym kolizyom i szkodliwym emulacyom, suplikować będą Impp. posłowie J. Kr. Mei P. N. M., aby jako pan łaskawy, respiciendo prawo nasze, nietylko bene meritis, ale też terrigenis ac possessionatis podobne konferować raczył wakanse; w czym attendentiam ex vi muneris sui Impp. pieczętarze, jako supremi custodes legum, mieć będą i sekretarzów swoich admonent we wszelkiej in futurum ostrożności.

Przenika każdego ex concivibus et intima cordis przeraża nefandum ac detestabile crimen in persona emeriti w ojczyźnie civis toga et sago fulgentis św. p. Jmp. Teodora Plichty, podkomorzego gostyńskiego, niemniej Jmp. Macieja Boczkowskiego i Jmp. Kiełpińskiej przez ludzi wojskowych kwarcianych popelnione, które ze iustam clamant vindictam i same cineres sprawiedliwości żądają, upraszać będą Impp. posłowie autoritate et interpositione totius equestris ordinis, aby Impp. hetmani ex delinquentibus iustitiam administrent et poenas demeritas decernent.

Wzrusza pariter wszystkich iustum zelum oppressio confratris et concivis nostri Jmp. Wojciecha Goiszewskiego, miecznika płockiego i podwojewodzkiego naszego sochaczewskiego, który przez Jmp. generała Granowskiego cum adminiculo ludzi Rzpłtej pod swoją mających komendą naprzeciw prawu z własnej wygnany i wyzuty substancyi, a na tem cięższą equestris status opresję rajtaryą, czyli dragonią non sine discrimine

vitae osadzony z znacznym uszczerbkiem dworu i poddaństwa, w tak jawnej zatem brata naszego leży i krzywdzie zaniosą quaerelam Impp. posłowie nasi in facie Rplcae, per interpositionem której instabunt do Impp. hetmanów, aby takowe ausus władzą swoją compescant i ludzi in obsequium Rzpltej revocent, non in depressionem tantum committant i takowe deliberatum facinus condignis poenis arceatur.

Nie prywatna instantia nasza, ale prawo samo loquitur w interesie Imp. Prażmowskiego, chorążycza nadw. kor., ratunek dzierżawy mszczonowskiej, takowe aby przywiedzione było ad executionem, powaga w tem vertitur legis.

Interes Imp. Pawłowicza, rotmistrza J. Kr. Mci pamięci et promotioni Impp. posłów commendatur.

Wojsko kwarciane, repartyce w województwach i ziemiach do wypłacenia zasług mające, aby mutabiliter, gdzie która chorągiew bierze zasługi, w temże województwie, albo ziemi hibernę bez podwyższenia brała i tamże zimowała, naznaczonym proporecyonalnie kontentując się sustentamentem, non gravando populum adinventis stativis et . . . citis praessuris i żeby ciągnięciem po dworach i dobrach szlacheckich nie stawało, in fundamento prawa de immunitate dóbr ziemskich et poena in delinquentes forum ad respondendum in quovis iudicio sine ulla appellatione instituat; caveatur ante omnia, aby każdy rotmistrz z oficerami swymi był szlachcic et bene possessionatus.

Wiele przez to patitur incommodi Rzplta, że inter praesentia arma silent iura i sprawiedliwość święta vacat, dla czego practicato już w ojczyźnie naszej exemplo w zagęszczeniu tak wielu spraw postanowienie dwóch trybunałów za rzecz słuszną ziemia nasza arbitratur, czego utrzymanie salvo assensu całej Rzpltej procurabunt Impp. posłowie.

Dziesięciny, które antiqua lege et compositione uspokojone były, aby też prawo reassumatur.

Cursus monety ponieważ w Polsce nie jest jednostajny i ad libitum formatur, przez co szkody nieznośne Rzplta ponosi, inibunt media Impp. posłowie, żeby iusto praetio valor jej et currentia determinowana była.

Pobożne przodków naszych uważając fundacye, które w tak obszernych dobrach duchownych i te pobożności swojej

mają maksymę, aby z nich na edukację synów szlacheckich sierot i wdów non postrema cedat portio, toż samo insinuabitur pietati Ichmościów duchownych per interpositionem powagi equestris ordinis.

A że exercitium iuventutis krwi szlacheckiej już prawie w ojczyźnie naszej upada, incumbit Rzpltej całej aby taż sama iuventus tak w kancelaryach pieczętarskich, sądach asesorskich, marszałkowskich, jako w usłudze skarbu koronnego vexari et exerceri mogła, singulari legum cautela constituatur, ażeby plebei non admittantur tak do usług skarbu koronnego, jako też w asesoryach i przy wszelkich ministeryach non patiantur.

Potrzebną niemniej bacząc podczas terażniejszego publicznego warszawskiego zjazdu comitantibus niemniej i w dobrach szlacheckich securitatem, eandem publico assensu Rzpltej ante omnia providebunt et procurabunt Impp. posłowie, ażeby quam strictius proclametur, aby żaden tak z wojskowych, jako i nadwornych ludzi nie ważył się invadere nocnym sposobem, lubo inszym domów szlacheckich i substancyi po drogach zastępować i infestować, ac quaevis illicita tentare sub paena coli ac damnorum refusione, dając libertatem wolnej każdemu obrony et in casum zabicia in defensione, aby takowy invasor pro invindicabili censeatur.

Należy i to ad speculam publicam investigare et expiscari, jeżeli jakie in praeiudicium ojczyzny nie pozachodziły cum externis traktaty, a zatem expostulabunt Impp. posłowie z Jmp. posłem Najjaśn. cara Jmci o produkowanie traktatów publicznych i prywatnych i jeżeli jakie imieniem Rzpltej bez wiadomości jej et assensu zaszyły, de nullitate onych manifestować się będą in facie Rzpltej.

A ponieważ obrada terażniejsza sub titulo confoederationis sandomiriensis uniwersałem J. Kr. Mci jest obwieszczona i intymowana, nec aliter fieri poterit, za zezwoleniem na to wszystkich stanów, dlatego wszystkie materye statum publicum concernentes i sejmu generalnego potrzebujące odłożą i do żadnych stanowienia, albo zaczynania sub titulo confoederationis nie przystapia, ale instabunt do J. Kr. Mci o złożenie sejmu pacificationis na to wszystko.

A in quantum, by na teźże radzie publicznej aliquid nocius, vel praeiudiciosi iuribus nostris praeviderent et prae-

sentirent Impp. poslowie, in tali casu inito consilio z innymi Impp. posłami recurrent do powagi tak prymacyalnej et status ministrorum, aby rada, jako też hetmańskiej, aby siłami ojczystemi provideant securitati i całości praw Rzpltej, czego wszystkiego jak najprędszą relacyę i komunikacyę uczynią Impp. poslowie, których reliquum activitati et dexteritati committitur.

Józef Karski, podstoli ziemi sochaczewskiej, deputowany do instrukeyi m. p., Jakób Karol Zembruski, deputowany do instrukeyi m. p., Adam Sławiński, naznaczony do tej instrukeyi komisarz m. p.¹⁾.

INSTRUKCJA WOJEWÓDZTWA BRZESKIEGO-LITEWSKIEGO.

Szlachta województwa brzeskiego, wysyłając na radę warszawską 23. I. 1710 r., Jana z Kozielska Ogińskiego, kuchmistra lit., Mikołaja księcia Radziwiłła, ordynata nieświeskiego, starostę człuchowskiego, Dominika kniazia Szujskiego, chorążego brzeskiego, Mikołaja Machwica, podsędka brzeskiego, Piotra Piekarskiego, miecznika brzeskiego, Franciszka Michała kniazia Szujskiego, podstolego brzeskiego, Jana Nestorowicza, podstolego brzeskiego, Franciszka kniazia Szujskiego, podstolego braclawskiego, Dominika Ostrowskiego, cześnika nowogródzkiego, Ambrożego Kościuszkę, wójta kobryńskiego, Wojciecha Niepokojczyckiego, skarbnika brzeskiego, Piotra Galemskiego, stolnika orszańskiego, Andrzeja Borkowskiego, podczaszego braclawskiego, Sadowskiego, starostę horodniańskiego, Aleksandra Kępowskiego, stolnika brześciańskiego, Stanisława Chrzanowskiego, podstolego orszańskiego, Jana Karola Chodkiewicza, starostę wieluńskiego, bludeńskiego etc., Piotra Przemyska Wolskiego, podczaszego braclawskiego, dała instrukeyę, zawierającą nasamprzód czule wyrazy skierowane pod adresem króla Augusta, następnie—zlecenie obranym deputatom, iżby na radzie przyczynili się jak najbardziej do „najszcześliwszego“ dla ojczyzny skutku, co ma wypłynąć z uchwał. Zkolei mieści instrukeya ostre potępienie sprawców wojny szwedzkiej i żądanie „aby amnistia takowym nie dana sine consensu ordinum

¹⁾ Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie: Sochacz. grodz. oblatarum 1658—1738. Lauda, instrukeye posłom i taksy. Nr. 1, k. 325—330.

wspólnej Rzpltej“. Zawiera instrukcja też żądanie sprawozdań z przebiegu układów z królem szwedzkim, oraz unicestwienia konfederacyj związanych przeciw Augustowi II i konfederacyi sandomierskiej, tudzież — by król zagranicę nie wyjeżdżał, wreszcie postulatory odebrania wakansów rozdanych przez króla Stanisława, sądzenia sprawców poczynionych „od przeciwnej strony“ nadużyć, unicestwienia aktów trybunalskich, ziemskich i grodzkich wydanych w imieniu Leszczyńskiego i zwrócenia uwagi na potrzeby militarne Rzpltej, zwłaszcza na Litwie. Dalej, instrukcja zawiera zlecenie, by posłowie przyczynili się na radzie do wyprowadzenia z Rzpltej auksyljarnych wojsk rosyjskich i zwrócenia przez cara Piotra „fortec, dział i wszelkiej amunicyi zabranej“. Szlachta brzeska prosi w niej również króla o złożenie „sejmu pacificationis et reconciliationis“, o łagodniejszą abjuratę w jej województwie, o wolność sprowadzania na potrzeby obywateli województwa soli z portowych miast, albo o wyznaczenie suchedniowej soli z koronnych żup, wstawia się za Nestorowiczem, podstolim brzeskim, Hrehorym z Kozielska Ogińskim, starostą żmudzkiem, księciem Michałem Wiśniowieckim, domem Sapiehów, Franciszkiem Szujskim, Sadowskim, pisarzem brzeskim, oraz jasnogórskim klasztorem, zarazem występuje przeciw księciu Czartoryskiemu, żądając zdania sprawy z zarządu skarbem, a sądu na oberszter-lieutenanta Nostitz'a, oficera saskiego za gwałty, jakich się dopuścił na brzeskiej szlachecie. Wkońcu trzeba nadmienić o zleceniu danem posłom brzeskim: „zbiegłych na Wołyń poddanych aby była reassumptia constitutionum“, tudzież dotyczącem kwestyi powszechnego bezpieczeństwa obywatelskiego ¹⁾.

INSTRUKCJA WOJEWÓDZTWA MŚCISŁAWSKIEGO.

Instrukcyja od nas senatorów, dygnitarzów, urzędników ziemskich, grodzkich, rycerstwa, szlachty, obywateli województwa mścisławskiego, na sejmik przed walną warszawską radą za uniwersalami Najjaśn. króla Jmci Augusta wtórego na fun-

¹⁾ Akty izdawajemyje Wilenskoju Archeograficzekoju Kommissieju. Tom IV. Wilno, 1870 — str. 360—366; z księgi brzeskiego grodzkiego sądu r. 1710—1711, w Archiwum a. d. w Wilnie, nr. 6987, str. 31—43.

damencie konfederacji sandomierskiej złożonej, zgromadzonych do Mścisławia, na miejsce obrad naszych zwyczajne, na dzień 7 januarii r. 1710, dana JW. Jmp. Wincentemu Piotrowi Wołłowiczowi, referendarzowi W. Ks. Lit. i W. Jmp. Michałowi Bogusławowi Kotłowi, staroście mścisławskiemu, radomskiemu i poradnińskiemu dzierżawcy, zgodnie od nas nullo reclamante za posłów obranym i wprzód do Brześcia na jeneralny zjazd W. Ks. Lit., a zatem i do Warszawy na walną radę ekspe-dyowanym.

Po wytrzymanych od przeciwnego szczęścia perpendiculariter następujących na Rzpltę przypadkach najnieszcześniejsza natenczas imperii sors illa fuit, kiedy nam po ustąpieniu w kraje natalis solis najjaśniejszy na majestacie nie przyświecał luminarz! A jako zaćmionego blask słońca tylko okropne światu przynosi widoki, tak nie co inszego w swych umbrach dotąd viduati gloria sceptri reprezentowała tylko tragiczne formy, które albo nieprzyjacielska tworzyła praedabunda manus, albo których pożyteczniejsza in turbido, niżeli in aprico swych pretekstów inwencyą kierowanego na swe interesa pseudoregnanta kształtowała ideam. Jedna się tylko zawarła w dotrzymanej integerrime sandomierskiej konfederacji rerum certa salus i pożądana ojeczyźnie prosperitas, gdy staropolską zyczliwością stawając i utrzymywając się przy zaszczytach wolności i majestacie pańskim, pokazując to polskiemu światu, iż solem sua sidera norunt, którego przez wolne obrali głozy, tegoż confluxu omnium ordinum powracającego przywitali pana. Już się teraz przywalone mole fatorum publicznego szczęścia podźwigną nadzieje, gdy już mediis exuta tenebris in imperio suo forma redit, kiedy najwyższą rządów państwa naszego dyspozycyę Najjaśn. Augusta odbiera ręka, który chcąc fortunnego panowania ugruntować anchoram na fundamencie konfederacji sandomierskiej walną naznacza radę, na którą gdy z pośrodku siebie cum plenissimo poselskiej funkeyi caractere wyżej specyfikowanych Impp. posłów wysyłamy, iniungimus Ichmość aby donieśli J. Kr. Mci, że my, w wiernem ku majestatowi pańskiemu zostając poddaństwem, zdrowie nasze in victimam J. Kr. Mci konsekrujemy dostojeństwu, życząc, aby lat i życia naszego recursus dla dłuższego panowania regios accrescat ad annos.

Doniosą przytem Impp. posłowie nasi, że nie może z publicznego eluctari nieszczęścia wielu uwikłana perplexitatibus ojczyzna nasza, bo ją w tymże stanie sprzężone z przeciwnością alternaty nieustawiającą przetrzymują nawalnością i gdy się zda, że się nieco z swej ułacnia trudności, alisci continua velitatione z temi się pasuje przygodami, gdy nas na wszystkie naraziwszy niebezpieczeństwa dira sors fato deteriori premit. Cokolwiek bowiem dotąd nieprzyjacielskiego Marsu prowincye Korony Polskiej i W. Ks. Lit. pustoszącego było imprezy, wszystko się to do województwa naszego in confiniis moskiewskich granic zostającego nieszczęśliwym przeniosło reportem, gdy dwóch przeciwnych wojsk i zawziętych sobie koncernujących monarchów traicznym Mścisław stał się widokiem, gdy wprzód od wojsk Najjaśn. cara Jmci przez wszystek czas wojny nietylko lokacyami, ale też ustawicznymi wycieńczony kontrubucyami, ze wszystkiego wyzuty sustentamentu, naostatek wypalony in suismet contumulatur eineribus tak dalece, że zrównana cum plebe nobilitas od przerażającego zimna i głodu w podziemne ustąpiła lochy, a co jeszcze zostało ludzi—i tych zaraźliwa, z szwedzkich obozów wychodząca pestilentia, niemal do szczytu wypleniała. Instabunt tedy Impp. posłowie nasi tak do J. Kr. Mei P. N. M., jako i do stanów Rzpltej, aby swą powagą interponowali do Najjaśn. cara Jmci, który jeśliby, jako wiemy, koligat Rzpltej, na kilka milionów uczynionej województwu naszemu damnifikacyi nie chciał refundere, przynajmniej, aby od dalszych raczył ochronić podatków, gdyż i teraz Impp. oficyalistowie moskiewscy nie dbając na konflagracyi popioły, bez kompasy nad ubogimi ludźmi, penuryą czasów uciśnionych, podatki ciężkie, tak agryaryjne, jako i pieniężne wyciskają i egzekwują. Kiedy już zwycięskie oręże Najjaśn. cara Jmci spólnej ojczyzny naszej stłumiły nieprzyjaciela i szwedzką zrazili imprezę, toć już przy tak znacznem zwycięstwie konjunktury wojenne dispensują i dają porę Najjaśn. carowi Jmci, aby według swej danej asekuracyi w Lublinie na wrócenie fortecy bychowskiej, zamek Bychów cum territorio przywrócił Rzpltej i garnizon na praesidium zostawiony wyprowadziwszy, kraj białoruski od wojsk swoich ewakuował.

Upraszać będą Impp. posłowie o restytucyę tej fortecy,

bo nigdy kraje nasze refloscere nie będą mogły, ani się poswych poprawować ruinach, póki tamteczne auksyliarne praesidia zechcą pretendować żadną słusznością i dyskretyą nieumiarkowanych podatków. Cokolwiek dotąd publicznego nieszczęścia repullulaverat na Rzplte, widzieć się in propatulo może, że to z domu Impp. Sapienhów, jako ze źródła ebullierat, kiedy ich ambitiosi consuetudo mali do tego przywiodła, iż wprzód wyłomawszy się z równości szlacheckiej in oppressione nobilitatis zamysłów swych i różnych fomentów zakładali strukturę, aż zatem kończąc tę superficialiter machinę do nieprzyjacielskich króla szwedzkiego przyłączyli interesów, wprzód in subversionem maiestatis czynili suplantacye, a zatem perditissimis studiis praedari Rplcam wazyli się, kiedy przywłaszczysz sobie nad wojskiem władze wymyślonymi kontrybucyami, do czego ich sibilus susurantium podzegał Rzplte, nobiliumque domos wycieńczyli, a nadto inpracticato ausu w wolnym narodzie, in convulsionem ojczystych praw i statutu W. Ks. Lit. o obraniu deputatów, Jmp. wojewoda przeszły wileński przywłaszczysz sobie nad trybunałem W. Ks. Lit. dyrekcję, nie tylko nie będąc deputatem, lecz żadnej na to od województwa nie mając woli i kredensu, sam będąc actor et iudex, zagęściwszy interesami domu swego registra, pro libitu kondemnował i do egzekucyi dekreta przywoził. In oppressionem religionis i na wzgardę stanu duchownego Jmks. Białozora, kanonika wileńskiego, pod ścisłą strażą trzymając w prywatnem więzieniu incompetentem extra forum do swego pociągał i zniewalał sądu. Szły zatem i inne z domu tego illicitae consequentiae, że tedy są primae classis ojczyzny nieprzyjaciele, w ścisłe z poteneją szwedzką zachodząc ligi maiestatis et libertatis iure convellentes, zaczem specialiter iniungimus Impp. posłom, aby nie wprzód dana była Ichmościom od Rzpltej amnistia, aż wprzód wszystkie czyli to per placentina decreta, czyli z pretekstu zemsty na osoby bene sentientium i ich fortuny illata damna przez niesłuszne fortun cudzych sobie przywłaszczenia, inszych zaś do szczętu dóbr zrujnowania z dziedzicznych dóbr swych iniuriatis nagradzali szkody i ante omnia aby była uczyniona refusio, sami zaś, jako ipso facto perduelles, aby honorów in posterum nie byli capaces, królewskie dobra, które w posesyi dotąd Ichmościów zostają, aby virtutis były praemia,

non sceleris, niech do dyspozycyi J. Kr. Mei, a zatem in recte sentientes będą rozdzielone.

Najdują się i inni, secundae classis perduelliones, którzy z obowiązku officii et ministerii sui mieli na sobie obligacye zawsze illibata fide et transmittendo ad posteros exemplo stawać przy Rzpltej nie udawają się in diversa studia przestrzegać i utrzymywać powinni byli indemnitates publicas, ale i ci wazyli się uczynić demembratio od Rzpltej, a idąc, kędy im nieprzyjacielski ambitus pokazawał drogę, tak króla szwedzkiego, jako też pseudoregnanta auxerunt molimina mimo sejmu lubelskiego, dekreta które sami na adherentów szwedzkich stanowili i utwierdzali, przepomniawszy konfederacyi sandomierskiej, której poprzysięgli, mimo toruńskie, malborskie, lubelskie sancita, do przeciwnej przeszli strony, aby i ci in poenam suae perduellionis do lat dziesięciu mogli arcessi ab exercitio sui ministerii, domówią się Impp. posłowie, które aby oddane były w administracyę concivibus et patriotis W. Ks. Lit. probatissimae fidei wiernością ku panu i ojczyźnie dobrze zaleconych.

Okazał się znaczny ad illicita ambitus JO. księcia Jmci Czartoryskiego, kiedy mimo władze legitimi competitoris Jmp. podskarbiego W. Ks. Lit. wazył się zabierać munia skarbu W. Ks. Lit., różne na cłach i komorach czyniąc depaktacye, zaczem należy, ut refundat wymożone sumy z procentów Rzpltej przy uczynionej de plano kalkulacyi.

Wystawione przeciwko tronowi J. Kr. Mei Augusta II, suffragio wolnych głosów za pana obranego i teraz confluxu omnium ordinum przywitanego i przyjętego, coronatum idolum pseudoregnant ponieważ z swoją obalony machinacyą poszedł in subversionem, zaczem kiedyżkolwiek pod jego imieniem sądzący się trybunał zawsze okazał być tanto violatas nomine leges, zaczem jako akta takiego trybunału i dekreta, jako pro sacrilegio przeciwko panu i sprawiedliwości świętej reputantur, tak też militanter cassari powinne.

Zgadniająca się z publicznemi dezyderyami J. Kr. Mei distributiva iusticia, że do władzy buławy wielkiej W. Ks. Lit. wielkiego urodzeniem meritisque parem przybrała ministra JW. Jmp. hetmana Pocięja, hetmana w. W. Ks. Lit., najwyższe wojska W. Ks. Lit. zlecając rządy, który gdy supremum nad

sobą Rzpłtej wyznawając dominum, do nas się, swej odzywa braci cum omnimodo propensione, zaczem zlecamy Impp. posłom, aby imieniem województwa naszego oddali Jmpanu wszelkiej wdzięczności i podziękowania officia cum diuturna hetmańskiej władzy exoptatione et successum zwycięskich przyszyłych odwag wojsk i rycerstwa W. Ks. Lit.

Aby sancita publica zawsze w swym integerrime zostawały walorze, iniungimus Impp. posłom, aby reasumpty trybunału skarbowego W. Ks. Lit. domawiali się u Rzpłtej, skąd wielką na Rzpłtę mogą redundare emolumenta.

Przeraża serca nobilium tak wielka na dom JO. książąt Ichmościów Wiśniowieckich przychodząca synerisis, gdy książę Jmć Wiśniowiecki, bywszy hetman W. Ks. Lit., wzięty w niewolę i w stronę cara Jmci zaprowadzony, dotąd między niepewnością życia i nadzieją zostający, w tychże dotąd detinetur arestach, też same iniquae sortis ponosi insultus W. Jmks. Gąsiewski, kanonik wileński, pisarz W. Ks. Lit., zaczem starać się będą Impp. posłowie nasi o prędką Ichm. eliberację, aby przez powagę Najjaśn. króla Jmci Augusta i przez instancję Rzpłtej byli rewokowani do ojezyny, którą zdawna wielkimi zaszczytami i usługami, że oraz i Impp. obywatele województwa naszego, żadnym nie interesowani występkiem przeciwko Najjaśn. carowi Jmci, z domów swych są do więzienia pobrani, jako to Jmp. Petryżycki i Impp. Giełdowie i inna szlachta, więc o prędkie onych uwolnienie desudabunt Impp. posłowie, także o zabicie Jmp. Suchodolskiego i samej Jejmości, także Jmp. Skorki i Jmp. Święckiego od kozaków, instabunt.

Nieustającymi coraz uciśniona presurami Rzpłta od różnych wojsk do niezmiernych pociągniona kontrybucyj, że już exhausta dalej sufficere nie może, zaczem i z inszemi województwy i powiaty abjuraty nowej pretendowali i nasi Impp. posłowie do tegoż przyłożyć operam powinni będą.

Ponieważ pierwsze swe tak godnego urodzenia swego deducit oryginacje JO. książę Jmć Menzyk, feldmarszałek wojsk Najjaśn. cara Jmci, iż w W. Ks. Lit. znacznymi antenatów swych jest zaszczycony meritis et magno de sanguine natus, tedy zlecamy Impp. posłom naszym, aby jako concivi et patriotae nostro w wszelkich rekewizycjach onego usłużyć raczyli, upraszając, aby mając wrodzoną szlachecką w sobie kompasyę nad

spólną ojezyczną, tot procellis uciśnioną, raczył instancyować de eius indemnitatem do Najjaśn. cara Jmci, aby od wszelkich była uwolniona dalszych wojsk lokaty, przechodów i prowiantów.

Wzywa nas in sensum doloris JO. księżę Jmć wojewoda nowogródzki, donosząc in gremium sejmiku naszego nietylko spalenie fortun swych, jako też indebite na dobrach poniesione ruiny, przez wyciśnienie ekstraordinaryjnych podatków, którzy w równej zostając presurze, jako medullitus compatimur tej dezolacyi, oraz zlecamy activitati Impp. posłów naszych, aby tot meritis zaszczyconej godności i osobie JO. księcia Jmci swej usługi aplikacją suffragari mogli.

Ponieważ sejmikowe akta są to azylum braci naszej cum desiderii ubiegającej się, więc gdy doniósł in gremio nostri W. Jmp. Rukiewicz, instygator W. Ks. Lit., iż za lat 13 ze skarbu W. K. Lit. jurgieltowej pensy wziąć nie mógł, oraz W. Jmp. Korbut, pisarz dekretowy W. Ks. Lit., będąc na rezydencyę od całego W. Ks. Lit. ordynowany do JO. księcia Menzyka, pokazał życzliwość swą ku ojezycznie eximiis qualitatibus modyfikowaną, ponieważ i ten za swe zasługi naznaczonej nie odebrał nagrody, instabunt Impp. posłowie za obydwoma Ichmościami, aby zasłużoną od Rzpltej odebrali mercedem.

Doznał na swej osobie obywatel i concivis nasz Jmp. Kazimierz Hołyński, starosta soński, co też nieszczęścia ludzkiego w sobie zawierają vicissitudines, kiedy w własnym domu swym wzięty od kozaków w niewolę, ze wszystkiego wprzód zrabowany, naostatek, okupując życie i więzienie swoje, niemałe musiałłożyć sumy, więc aby na rozgovorach z ministrami Najjaśn. cara Jmci nie był zapomniany interes, zlecamy Impp. posłom.

A kogo nie wzbudzi do kompasy ex vindiciis nieostygłej zemsty tak okrutny przykład wynoszącego się w swych ambicyach domu, gdy Jmp. Kazimierz Giedroyć w Bychowie rozstrzelany poszedł furori in victimam, więc polecamy Impp. posłom, aby szlacheckiej krwi windykować raczyli, domawiając się przed Rzpltą tak wielkiej tyranizacyi.

Caetera fidei et dexteritati committimus Impp. posłów naszych, a tę instrukcyę dla lepszego waloru rękoma naszemi podpisujemy. Dat. ut supra ¹⁾.

¹⁾ Instrukcja powyższa znajduje się w dwu egzemplarzach w rpsie Bibl. Ordyn. Krasieńskich nr. 5470. Tekst identyczny, różnica tkwi za ledwo

INSTRUKCJA WOJEWÓDZTWA MIŃSKIEGO.

Instrukcya od nas dygnitarzów, urzędników ziemskich, grodzkich, rycerstwa, szlachty, obywatelów województwa mińskiego, za uniwersałem Najjaśn. króla Jmci Augusta II P. N. M., na sejmik przed walną radą warszawską pro die 7 januarii w roku terażniejszym 1710 złożony, zgromadzonych, przy W. Jmp. Aleksandrze Unichowskim, sędzią ziemskim mińskim, Jmp. Franciszku Wołodkowiczu, horodniczym na miejscu Jmp. Dawida Mickiewicza, przez którego legacye i operacye recessus wojsk W. Ks. Lit. spraktykowany, deputatach do konfederacyi sandomierskiej, Jmp. Jaroszowi Mackiewiczowi, strażnikowi mińskiemu i Jmp. Antoniemu Orzeszce, Jmp. Jackowi Zakrzewskiemu i Jmp. Józefowi Męzykowi dana in loco obrad publicznych et ad promovendum tak w Brześciu, jako i na walnej radzie zlecona.

Pograżona ciężkim aż nader niechęci domowych narzutem, rozerwana niepohamowanej zawziętości concivium niesfornością, attrita ostatniej już zguby następowaniem, vix ex mancipiis sperans, ostatnie niemal dająca tehnienie, afflicta Rplea dopiero się zda reviviscere, zguby unikać, niezgodę miarkować, a sama z pod ciężkiego ozywa się ciężaru, kiedy verum legitimum et in charitate omnia disponentem Dominum, króla P. N. M., Augusta II na tron przyjmuje, a wszystkich przeciwne ruinie praktyki obrad publicznych, które zagrzebione były, wracają się, congressus, zaczem i województwo mińskie reductum pana Najjaśn. królowi Jmci winszuje, majestat pański et personam regiam poddaństwa obowiązkiem venerat, ażeby w dalszy czas in virtute konstytucyi państw naszych deserere nie chciał i żeby świeżo pacta conventa poprzysiągł, uprasza.

w tem, iż jeden egzemplarz (nr. 2) posiada autentyczne podpisy szlachty i urzędników mściślawskich, zebranych na wspomnianym sejmiku, podczas gdy w drugim (nr. 1) niemasz podpisów. Mamy więc do czynienia z oryginałem i odpisem. Następnie, na początku oryginalnego dokumentu na marginesie pierwszej strony spotykamy się z inskrypcją: „R. 1710 miesiąca Januarii 8 d. tę instrukcye Jmp. Ignacy Bielski sługa Jaśnie Wielmożnego Jmpana Piotra Wincentego Wołowicza, referendarza w. W. Ks. Lit. do akt ksiąg grodzkich mściślawskich podał. Paweł Heliasz Dzierożyński, komornik rzeczycki, namiestnik i regent grodzki mściślawski“.

Od tak wielu lat tak ciężkimi w tej wojnie cała Rzplta, zdezolowana ruinami, pożądanego wygląda pokoju i nie nad ten bardziej sobie nie życząc, amore patriae obowiązuje Impp. posłów, aby omni studio et conatu generalny promowali pokój.

A że utrzymanie dostojęństwa majestatu J. Kr. Mci, praw, swobód i wolnej elekcyi na fundamencie nierozzerwalnej konfederacyi sandomierskiej się popiera et futuro saeculo remonstrat, jak wiele wiernie w wolnym narodzie tuentur serca, zaczem tę konfederacyę intimo konserwując i przyjmując assensum, cokolwiek w onej postanowiono — to sacrosancte dotrzymywać et sancita exequi obligat. Jednak, którzy szczerem sercem verum accessum et illibatam fidem ku majestatowi J. Kr. Mci okażą i do tejsze accedent i ona poprzysięgną konfederacyę, jako to probavit JW. Imp. Jerzy Sapieha, stolnik W. Ks. Lit., przez list swój do województwa naszego, który Jmć i inni ażeby ad gratiam Najjaśn. króla Jmci i równości przypuszczonymi byli, jako już clementia J. Kr. Mci w danej uniwersalami swemi amnestyi łaską pańską deklarowała. Stosując się w tem ad mentem Korony Polskiej i W. Ks. Lit., promovebunt Impp. posłowie, dlaczego gdy już domowe rozerwania nauczyły nas, quantae moles et ruinae, a najbardziej przez to pomsta Boża ściąga się i do amnestyi aplikować się powinni, w czem jednak excessit metam zawzięta na ojczyznę niechęć, gdy i strach i wspomnieć, jako kościoły Pańskie, sacraria animarum, z ozdób swoich złupione, immensa et summa łask pańskich bonitas zdeptana, prawa ex cardine i wolna elekcyja wzruszone, poświęcone Bogu i Kościołowi vasa sacra in abiustum et illusionem przyprowadzone i inne omnia scelera popelnione, aby ci, którzy byli motores, tutores, fautores et assertores takich akcyj, dla przyszłej konsekwencyi, exemplo w podobnych sprawach ferowanych Rzpltej dekretów, ne patrata scelera clament vindictam od Rzpltej, słuszny sąd odnieśli i doznali, quem tamen habebit tam longa patientia finem, quis scelerum modus est.

Nie zgładzi czas potomny należytej wdzięczności in praecordiis concivium ku JO. księciu Jmci prymasowi, którego wszelkie cooperationes et studia circa bonum publicum tak są intentowane, jako — by wiarę świętą, majestat J. Kr. Mci P. N. M., ojczyste swobody et ius cardinale et positivum jako prawdziwy primas et princeps utrzymywał i utrzymuje, wszel-

kie przeciwnie rescindendo initus, za co, ut vero amatori patriae, szczerą i prawdziwą korespondując województwo nasze wdzięcznością, uniżenie dziękuje za wszelkie circa bonum publicum starania in tam afflicto ojczyzny naszej statu, ne popularis charus fama super caetera clarus, ne verus primas nomine reque simul.

Providendo futuris, aby się jakowe wolności nie działa praeiudicia, więc coby się kolwiek przeciwko całości Rzpltej dziać miało, na to per omnia nie pozwalają mają Impp. posłowie, których fide, amore patriae, honore et conscientia obowiązujemy, przytem activitatem liberae vocis aby konserwowali największą, immunitas osób szlacheckich przy dotrzymaniu wolności, conservatio dóbr ziemskich wieczystych i wszelkich prawem popolitem konserwowanych, dla czego ante omnia tego się domawiać mają Impp. posłowie, aby dobra ziemskie żadnym ciężarom nie podlegały, ale tak od ciężarów żołnierskich, przechodów, noclegów i wszelkich ekstorsyj, jako od potężniejszych sąsiadów zajazdów nie ponosili, circumscriptionem et securitatem upraszać będą Impp. posłowie.

Doznaliśmy tego teraz, że dokazują wiele publica belli semina, qua populum semper mersere potentes, ile gdy wiele Ichmościów wspartych potencją zagranicznych panów i monarchów i swoją własną to, co się podoba, czynią i, jako chcą, niewinnych opprimunt. Zaczem aby takowe abusus pohamowane były i tak sąd sine omni dilatione, jako executio fundamentalnie opisane były, sine omni dependentia et in personas respektu, domawiać się mają Impp. posłowie; dla czego ci wszyscy Ichmość, którzy dobra zajeżdżali i fortuny różnym różnie ładem i wodą zabierali, aby nie wprzód do amnisty przypuszczeni byli, ażeby wszystkich ukrzywdzonych et iniuriatos uspokoiłi.

Ponieważ zniszczeni wojną, strapieni nieurodzajem tak wielkim jesteśmy, iż sami z zagranicy zasięgamy chleba, zaczęm nie mogąc sustentować, skąd dawać prowiantów dalszych na auksyliarne wojska Najjaśn. cara Jmci, które dość liczne są wprowadzone in viscera regni, upraszać będą Impp. posłowie, aby tylko według sojuszu certum quantum opisane, jeśli by tego wyciągała belli ratio, zatrzymawszy, inne zaś extra limites regni wyprowadził, zgadzając się w tem z innemi województwy

i powiaty. Podatki jeśli uchwalone były, być jakie miały, tych aby była *currenti moneta* uchwała, nie talarami i tyńfami, według lubelskiej jednak taryfy, gdy i według tej *non sufficiet exsolutioni* poddaństwo, ponieważ wszędy są spustoszone i zniszczone dobra, gdzie było kilkadziesiąt, ledwo kilka zostaje dymów, serio domawiać się, aby te podatkowanie *non alio titulo*, tylko podymnem, według dawnych praw i zwyczajów uchwalone było, w tem jednak do górniejszych województw i powiatów, oraz zgody generalnej *Imppp.* posłowie referować się mają. In futurum zaś aby na nas bez nas żadnych bez sejmu i publicznej obrady nie wkładano podatków, co się dotychczas *in praeiudicium* wolności działo.

*Comissoriatu*s do województw i powiatów pro *executione* podatków *praxi* *despotica* i nieprzyjacielskim trybem postanowiony *in praeiudicium libertati*, aby wiecznemi czasy eliminowany był i zniesiony, serio *instabunt Imppp.* posłowie nasi, ci zaś którzy by się tego ważyć mieli *in futurum* aby pro *invidicabili capite insistendo constitutioni* deklarowani byli, którzy zaś w to się wdali *et actu* byli komisarzami, cokolwiek województw i powiatów wzięli, aby to na zapłatę wojska wrócili i serio o takowe *abusus* sądzeni byli, co się ma rozumieć i o wymożonych *extorsive* podatkach przy komisaryacie, z których wybranych aby ci *Ichmość*, za których *ordynansami* wybierane były, czynili *refusionem* na zapłatę. Toż się ma rozumieć i o paletach *excessive* wymożonych przez *Jmp.* Kryszpina, starostę *plungiańskiego* i innych *Ichmościów*.

Że się tak wielkie dzieją *depaktacye* na cłach i mytach, komorach i przykomorkach tak szlacheckich, jako i kupieckich, towarów, nad prawo i konstytucye wymagając takie kwitowe, które plus we trójnasób czyni, dla których *ekstorsyj cursus handłów*, a *consequenter* podatków ustaje, zaczętem aby cło według *instruktarzów* dawnych brane było. Żydzi zaś *in vigore* dawnych konstytucyj, aby z celi i komor *rugowani* byli *in vigore* konstytucyi, serio domawiać się mają *Imppp.* posłowie. Zemko, żyd, niepraktykowanym sposobem w Grodnie że od wiosny brał po *beczce soli*, o to aby był sądzony i wszystkie *abusus jazowego* i *brzegowego* aby były zniesione. Kaduki, które prawo na równą szlachtę w wolnym narodzie tylko *post decessum* aż do dziewiątego pokolenia wyprawować pozwoliło,

że teraz iniuste et illicite podczas ingruencyi nieprzyjaciela Szweda przez różnych na niewinne et bene sentientes przy dostojęństwie majestatu J. Kr. Mei i konfederacyi sandomierskiej stawające osoby, przy potencyi szwedzkiej otrzymywane były jako i w naszym województwie mińskim W. Jmp. Krzysztof Zawisza, starosta miński, na Impp. Mackiewiczów, rodowitą bracią naszą, uprosiwszy Jmp. Jarosza Mackiewicza, strażnika mińskiego, na fortunie ukrzywdził, aby od Rzpłtej iustam pro tam infami ausu otrzymali decisionem i żeby, jako otrzymujący, tak pieczętujący one, byli sądzeni, refusio zaś ablatorum cum expensis, aby, nie przypuszczając do amnestyi, uczyniona była sine omni dependentia et partialitate, promovebunt Impp. posłowie.

Wiele niezyczliwości i niewierności palpabiliter doznawszy od Tatarów w W. X. Lit. mieszkających, którzy jedni całe in eversionem żyli, od początku wojny contraria asystowali signa, drudzy w tąż za nieprzyjacielem, Szweda nastąpieniem, mutarunt fidem i wespół ze Szwedami domy, dobra szlacheckie najeżdżali rabowali i oprymowali, aby tedy iusto iudicio Rzpłtej byli osądzeni, dekretowani et ad executionem przywiezdzeni, którzy in allevationem Rzpłtej aby przy służbie z dóbr swoich własnych pogłównie trojakię płacili, a dalej fidem Rzpłtej cum circumscriptioe, za pokazaniem odmienności, poprzysięgli.

JO. książę Jmc Czartoryski, że, niesłusznie sobie usurpowawszy podskarbstwo W. Ks. Lit., wielkie sumy tak do skarbu należące, jako i sub titulo kwitowego wymożone powybierał, aby tedy refusionem tej sumy z kwitowego przed Rzpłtą calculum et refusionem uczynił cum suboneratione dóbr swoich.

Nieznośny zamach i nieprzyjazna, sine scitu Najjaśn. cara Jmci przez Jmp. generała-majora Gunthera zawziętość, kiedy w województwie naszym Jmp. Jacka Zakrzewskiego w niewolę wzięwszy, wszystką ruchomość zabrali i samych ćwicząc potem to, że się opłacywać musieli, wymogli, co i na innych practicum osobach, zaczem jako interpozycyi Najjaśn. króla Jmci i Rzpłtej do Najjaśn. cara Jmci, aby więcej w niewolę niewinnej szlachty nie brano, tak, aby co wzięto wrócono i tak niedyskretni komendanci sądzeni byli, upraszać mają

Impp. posłowie et alios detentos wrócili. Tejże interpozycyi i w tem desiderat województwo nasze, aby podwodami, koni, wołów zabieraniem więcej ciemżeni nie byli. Zna województwo mińskie dowód łaski JO. księcia Jmci Mężykowa, przyjmując tedy relacyę i odezwę J. Ks. Mei, idzie in vota i życzy wszelkich godności i praeeminentii accessum, że w tem, coby nie było cum praeiudicio libertatis et aequalitatis, consentit i jako patryocie swojemu winno wszelkich [wyraz wydarty] godności, tuszy jednak, że idący w komendzie JO. księcia Jmci ludzie cokolwiek nad ubogą szlachtą czynili violentii i co rabunkiem zabrali, męczyli i do szcżętu zgubili, że w tem activitate ab ministerio suo pertracti, aby iniuriati byli satisfacti.

Która nieszczęśliwa szkoda, że i wypisać się nie może, instat województwo mińskie do Najjaśn. króla Jmci i Rzpltej, jako illo crimine będąc notati, aby za interpozycyą Najjaśn. carowi Jmci, jako przełożonemu, tak i satysfakcyi upraszano.

Dobra królewskie, legitime za przywilejami od króla Jmp. N. M. i antecesorów jego nadane, aby circa ius suum zachowane były, co się teraz in praeiudicium prawa dzieje, gdy Jmp. Strusiński, porucznik Najjaśn. króla Jmci starostwo lubowickie W. Jmp. Jerzemu Zawiszy, chorążemu mińskiemu, za przywilejem i cesyą dzierżącemu, zajechał, to aby przywrócone jako legitimo possessori było, upraszać będą Impp. posłowie nasi Najjaśn. króla Jmci, ile gdy Jmp. chorąży zdrowiem i fortuna zelabat zawsze pro maiestate Najjaśn. króla Jmci Augusta II P. N. M., temuż respektowi i rekomendacyi Impp. Rayscy: dali sumę na klucze brzeskie, a nie są onych.

Meretur w sercach concivium kompasyi wzięcie in detentionem książećcia Jmci Michała Korybuta Wiśniowieckiego, zaczem instabunt Impp. posłowie do Najjaśn. króla Jmci, jako ad clementem dominum, aby autoritate regia wyjednał to u Najjaśn. cara Jmci, żeby był restitutus libertati i całej Rzpltej.

Nietylko predecesorów i antenatów swoich ojeźźnie pamiętny, ale meritis et virtute in patriam i ku monarchom polskim W. Jmp. Wołodkowiez, obożny W. Ks. Lit., będąc laty, zasług, diro piaculo na schyłce wieku nikczemnej zgrai in holocaustum niewinnej krwi wylaniem w najeździe gwałtownym w własnym domu, nulla notatus perfidia, cadit aris ostia,

praesto Priamus, którego zabójcowie aby serio sądzeni byli instabunt Impp. posłowie, ne deripiendis pia nobis debita desit poena i takowe kryminały aby amnistią pokryte nie były et ne protegantur, ne innocens sanguine clamet de terra vindictam, inni Ichmość pozabijani sine iudicio, aby sądzeni byli.

Kiedy się znajduje zabrane srebro u JW. Jmp. Borysa Szeremieta, feldmarszałka wojsk Najjaśn. cara Jmci, 900 grzywien JW. Jmp. Sokolińskiemu, kasztelanowi smoleńskiemu, które gdy od tych, którzy rabowali, odzyskał Jmp. Szeremet i ma je u siebie, chcąc restituere, za czem instabunt Impp. posłowie nasi tak do Najjaśn. cara Jmci, jako do Impp. ministrów moskiewskich, aby te zabrane srebro Jmp. kasztelanowi było powrócone per interpositionem maiestatis et Rzpltej, także innym Ichmościom przez kozaków i kałmuków zabrane srebra i splendory, domówią się Impp. posłowie, według osobliwego rejestru.

Dobra ziemskie zastawne od księstwa słuckiego, jako i od adherentów szwedzkich zdawna puszczone, ciężarom żołnierskim nie podległe i świeżą konstytucją lubelską zachowane że teraz asygnacyami aggravantur, jako regiment stojący w Mińsku usurpat, takowe asygnacye aby za nizezemne deklarowane były; co zaś w tych dobrach egzorbitowano i wymożono, aby było wrócono cum iudicio obwinionych osób, domówią się Impp. posłowie.

Miasto sądowe M.ńsk aby vigore konstytucyj dawniejszych było od konsysteneyj wolne i żeby to, co teraz extorsive, w hi-bernę potracono było, promovebunt Impp. posłowie.

W temże mieście i zamku J. Kr. Mei będące juryzdyki i dwory szlacheckie i duchowne prawem ziemskim zaszczycające się aby cale od impetitibus żołnierskich wolne były, instantissime urgebunt.

Po tak wielu radach, kiedy bez sejmu, jako inanimatum corpus Rzplta zostaje, zaczem promovebunt Impp. posłowie, aby się po tej walnej radzie sejm walny pacificationis, lub konny byłznaczony.

Sądy non existente na tronie polskim maiestate Najjaśn. króla Jmci Augusta II P. M. sub titulo interregni aby in suo esse et robore, jako ex consensu Rzpltej sądzone zostawały.

Dekreta trybunałów W. Ks. Lit., lub sub deformi obse-

quo za przymusem w r. 1708 i 1709, którzy, unikając egzekucyi, comparere musieli i rozprawować się, także Impp. deputaci — ne subiaceant carentiae activitatis.

Metropolia halicka z diecezją swoją i z dobrami swojemi, nazwanemi Perehinsk [*Perehińsko*] i Kryłów, także z dobrami Pieczarskiemi, które Jmks. Szumlański, nieboszczyk episkop lwowski, violenter trzymał, żeby te i metropolia halicka z diecezją i dobrami swemi wróciły się do metropolity wszystkiej Rusi, promovebunt Impp. posłowie nasi.

Ci wszyscy, którzy są in captivitate od Szwedów zabrani tak na wojnie, jako i z domów, mianowicie z województwa naszego Jmp. Kozaryna, porucznika, w Lachowiczach wziętego, Jmp. Ilehina w Zabierzu wziętego, Jmp. Girobuta, w domu wziętego, Jmp. Sztroza i z samą Jejmością z domu wziętego, jeśliby do pakt przyszło zawarcia, aby ci uwolnieni byli, serio Impp. posłowie tego domawiać się będą et pactis wszystkich niewolników roborata restitutia, lub przez Najjaśn. cara Jmci prosić odmiany.

Za Jmp. Bogusławem Grabowskim i innymi w więzieniu u Najjaśn. cara Jmci będącymi o instancję Najjaśn. króla Jmci i Rzpłtej suplikujemy.

Dobra ziemskie piis legatis na klasztory i kościoły legowane, jako osobiwie Wiazy Impp. benedyktynek wileńskich i inne, aby od ciężarów żołnierskich wolne były.

Partykularnych ex pio zelo fundowanych ojców prezbiterów na szlacheckich i różnych dobrach, aby ciężarom żołnierskim nie podlegały, dla czego, że się secus dzieje, opisanie buław W. X. Lit. promovebunt Impp. posłowie.

Że nad podobieństwo pod przyzwolnym paleniem dóbr [*sic*] i zabieraniem pod władzę carską osób, wymagają auksyliarni prowiantowe egzekutorowie, zaczem zniesienia takiej niesłuszności i kary na wymagających przez interpozycyę Rzpłtej upraszać będą Impp. posłowie.

Przy rekuperacyi Jmp. Lenkiewicza dany obowiązek od Jmp. Wilczewskiego Jmp. generał-majorowi moskiewskiemu Ginterowi aby był skasowany, o interpozycyę Rzpłtej upraszamy.

Jeżeliby non suspectae fidelitatis Jmp. Szrettorowi, skarbnemu W. Ks. Lit. chciały niełaskawe co in praeiudicium osoby

jego i dóbr czynić, instabunt za onym do Rzpłtej i Najjaśn. króla Jmci Impp. posłowie.

Za stratą zdrowia Jmp. Dominika Przysieckiego dana do Najjaśn. króla Jmci Augusta II asygnacya, aby ad exsolutionem przyprowadzona była i co przez lat kilka od Jmp. Sinickiego i innych nie doszło, aby z łaski skarbu pańskiego wypłacono, instamus.

Tejże łasce pańskiej i Rzpłtej pod Kryźborkiem skaleczonego Imp. Jana Kiersnowskiego rekomendujemy, aby onemu konferowana od starostwa szadowskiego odłączona wioska przywilejem Najjaśn. króla Jmci et consensu Rzpłtej dana i upewniona była.

Tenże Jmć i z Impp. rodzonymi swymi, że godna z antenatów szlachta swej własności u JW. Jmp. wojewody połockiego dojść w terażniejszym zrujnowaniu i dla potencji nie mogą, zaczęm jako w przeszłych W. Ks. Lit. zjazdach suplikowali i teraz o medium Rzpłtej suplikują.

Niewypowiedziany tumult na wywrócenie praw i wolności naszych przez pozabijanie i posieczenia wielu szlachty na terażniejszym sejmiku od regimentu JW. Jmp. kasztelana witebskiego popełniony, jeśli przez dekret JW. Jmp. hetmana W. Ks. Lit. na kryminalistach nie będzie egzekwowany, Najjaśn. królowi Jmci i całej Rzpłtej doniosą Impp. posłowie.

Za Jmp. Jerzym Kryspinem, starostą orszańskim, rekurs czyniącym przez list do województwa naszego, aby titulo amnystyi zarówno z drugimi gaudere mógł, instabunt Impp. posłowie.

Caetera fidei et dexteritati Impp. posłom committuntur.

U tej instrukcyi podpisy rąk temi słowy:

Dominik Wołodkowicz, podstoli i dyrektor obrad różnych województwa mińskiego; Jan Jerzy Zawisza, chorąży i pułkownik województwa mińskiego; Aleksander Józef Unichowski, sędzia ziemski województwa mińskiego; Franciszek Wołodkowicz, horodniczy województwa mińskiego; Konstanty Antoni Swolnyński, sędzia gr. województwa mińskiego; Krzysztof Mackiewicz, miecznik i rotmistrz województwa mińskiego; Władysław Wyszyński, cześnik ziemi mińskiej; Sebastyan Wyszyński, skarbnik drohicki; Kazimierz Świętorzecki, Teodor Żernicki; Stefan Pomorski; Jan Surynt; Stefan Stanisław Karnicki p. m.;

Jan Steckiewicz; Krzysztof Jan Walicki, starosta buchnowski; Aleksander Kiersnowski, podstoli starodubowski; Jacek Stanisław Zakrzewski; Jarosz Mackiewicz, strażnik województwa mińskiego; Jan Żernicki, podstoli połocki; Karol Kiersnowski; Andrzej Uzdowski, Jan Marcyan Bujwid; Adam Proszyński, stolnik brasławski, Hrehory z Białaczowa Cedrowski; Mikołaj z Białaczowa Cedrowski; Jerzy Łapa; Aleksander z Białaczowa Cedrowski; Antoni Świechowski; Franciszek Komorowski; Henryk Tomasz z Białaczowa Cedrowski; Franciszek Nowodworski; Mackiewicz; Jan Chmielewski; Jan Kozłowski; Józef Surynt¹⁾.

INSTRUKCJA KSIĘSTWA INFLANCKIEGO.

Instrukcja od nas — senatorów, dygnitarzów, urzędników ziemskich, grodzkich, rycerstwa, szlachty, obywatelów województwa inflanckiego, dana Impp. posłom naszym na walną radę warszawską, z sejmiku dnia 7 januarii w Dynemborku agitującego się wyprawionych, t. j. W. Jmp. Janowi Ludwikowi Platerowi, staroście dynemborskiemu, Jmp. Fabianowi Borchowi, staroście lucyńskiemu, generałowi artylerji W. Ks. Lit., Jmp. Franciszkowi Zyberkowi, staroście szakienowskiemu, Jmp. Adamowi Kazimierzowi Kościuszcze, staroście zelborskiemu, Jmp. Janowi Platerowi, cześnikowi inflanckiemu, Jmp²⁾.

Rok wtóry i ostatni, quod felix faustumque sit, smutnego dobiega klimakteriku, jako Rzplta, ojczyzna nasza osierocona z pierwszego stanu, głowy swojej i pana podobną będąc zachwianej nawie, która w najbliższej nawałności, spadłszy po straconym styrniku na rąk niepewnych niebezpieczne obroty, ku wielkiemu i omylnemu była się nachyliła zginieniu, dopiero, gdy za fortuną konjunkturą, odmianą pod pierwsze Najjaśn. rządcy króla Jmci Augusta Wtórego P. N. M. feliciter in regnum reducis powraca sprawowanie, bezpieczną zaszczyć się może otuchą fluetuat ast nunquam mergitur ista ratis. Mieć zatem dostateczną będą do powinszowania stanom Rzpltej materyę

¹⁾ Archiwum Państwowe w Wilnie. Arch. a. dawnych; ks. grodzka województwa mińskiego z lat 1710 — 1714: Nr. 11823, k. 17 — 24-v: „Akt. instrukcji województwa mińskiego na walną radę warszawską“.

²⁾ Nazwisko nie wymienione.

Impp. posłowie nasi, że czas ten, który *superum favore* ojczyźnie *redonandus*, *erat*, tandem *pożądanie* oglądaliśmy, a jako po *straconem* na czas *słońcu* tem *milszy* bywa widok *doczekanej* złotej pogody, jako *wiszącym* na *wątpliwych* kotwicach w *rozkołatanem* *ciemnem* morzu, *pośród* samych *trwóg* i *niebezpieczeństw* *oczywistych*, *wesoły* bywa *wschód* *laskawych* *ucieszenie* *gotujących* aspektów, tak i nas *Najjaśn.* *Monarchy* *szczęśliwy* *powrót* i *pożądane* na *tron* *polski* *zawitanie* *nietylko* *znakomitą* *napełnia* *radością*, *ale* *same* *trudy* i *wojenne* *przykrości* *osładza* *niepochybną* *nadzieją*, że *dźwignie* z *tej*, w *której* *dopiero* *pracujemy*, *nieznośnej* *ruiny*. *Tę* *tedy* w *ojcowskiem* *J. Kr.* *Mci* *staraniu* *fiducialiter* *założoną* *synowską* *ufność*, *tudzież* *wierne* *poddaństwo* i *przy* *dostojeństwie* *jego* *pańskiem* *żarliwość* *naszą* *złożą* u *nóg* *majestatu* *Jmp.* *N. M.* *Impp.* *posłowie* *nasi*.

Rzecz także słuszna, aby *primo in regno columini* *JO.* *księciu* *Jmci* *Prymasowi* *infractam* *sui* *muneris* *dignitatem* *nieprzyjacielskim* *insultom* *intrepide* *opponenti*, *winne* i *uniżone* *imieniem* *województwa* *naszego* *były* *oddane* *dzięki*, *uznawamy* i *przyznawamy* *JO.* *księciu* *Jmci* *wielkie* *pro bono* *publico* *czynione* *conatus*, *między* *którymi* *agmen* *ducit* *nieprzelamana* *ku* *Jmp.* *N. M.* *in* *adversis* *wiara* i *stateczność*, a jako z *osoby* *swej* *primacyalnej* *insigne* *jej* *specimen* i *wielki* *dar* *widzieć* *przykład* *tak* *ad* *eiusdem* *celleberrimae* *virtutis* *documentum* *wielu* *zacnych* *quam* *sago*, *quam* *toga* *tej* *ojezyny* *synów* *pectora* *gloriose* *pociągnąć* *raczył*. *Debetur* *taż* *sama* *JW.* *Impp.* *hetmanom* *obojga* *narodów* *naszym* *wielce* *miłowym* *pp.* *adiectam* *laudum* *coronam* *od* *nas* *profunda* *gratitudo*, *nie* *skazi* *czas*, *edax* *rerum*, *nabytej* *ich* *wielkopolskiej* *ślawy* i *nieśmiertelnej* z *dzieł* *zasłużonej* *reputacyi*, że *garścią* *krwi* *polskiej* *universarum* *redimere* *et* *tueri* *salutem* *wielkie* i *liczne* *postronne* *wojska* *refleksją* i *okiem* *ku* *J. Kr.* *Mci* *obrócone*, *nunc* *Marte*, *nunc* *consilio* *wstrzymać* i z *tak* *niebezpiecznych* *Rzplte* *heroico* *bracchio* *wydzwignąć* *konjunktur* *potrafili*.

Venit in partem gloriae, *bo non deficit in partibus laborum* *JW.* *Jmp.* *marszałek* *konfederacki*, *decus* *et* *praesidium* *stanu* *rycerskiego*, *oświadczą* *mu* *Impp.* *posłowie* *uprzejmą* *wdzięczność* *naszą* i *do* *dalszych* *ku* *majestatowi* *J. Kr.* *Mci* i *Rzpltej* *usług* *laudibus* *et* *obtestatione* *animabunt*.

His praemissis inter principalia puncta recomendatur Impp. posłom naszym pod obowiązkiem zachowania kredytu i dalszych u nas afektów, aby nie omieszkali accelerare na zjazd W. Ks. Lit. w Brześciu, dnia 25 januarii przypadający, gdzie ponieważ praemeditatio ma być rerum na walnej radzie elaborandarum, starać się będą, aby in codice praelaboratorum i nasze desideria mieścić się mogły.

Arbitrium pacis et belli ponieważ non ab individuīs, będąc materyą publiczną, ale od zgromadzonych Rzpltej stanów decerno zwykło, stosować się będą Impp. posłowie do powszechnego ordinum zdania i jednostajnej zgody, promovere jednak, quam tum id occasio permisserit negotium, pacis nie omieszkają.

Jeżeliby też do tego przyszło, żeby Rzplta podatek jaki uchwalić mogła, praemonentur wczesnie Impp. posłowie, aby miserum et afflictum statum województwa naszego exponant Rpltej stanom, że względem tak wielkiej terażniej-zej od stojących wojsk moskiewskich poniesionej ruiny, tudzież dla zawartych z Rygą handlów, skąd tu krajowi unicus aeris acquirendi modus, nie ma województwo nasze unde et quomodo tributum, praestet.

Abjurata ostatnia a. 1690 ponieważ nader ciężko w województwie naszym zaprzysiężona, tak dalece, że ledwo tyle in natura znajduje się, ile skarb in calculo ma podanych dymów, instabunt Impp. posłowie, aby nowe zaprzysiężenie dymów, prout nunc reperiuntur, pozwolone było.

Także activitati Impp. posłów sedulo zaleconą correcturam taryfy hibernowej starostw inflanckich, o co sollicitabunt impense JW. Jmp. hetmana W. Ks. Lit., żeby asygnacye wychodziły według meliorowanej taryfy sesyi grodzieńskiej, nie olkienickiej, która propter absentiam posłów inflanckich intolerabili auctione prześladowała księstwo nasze, mianowicie starostwo dyneborskie, któremu kilkaset dymów nusquam namquamque reperabiles przypisano, a według abjuraty a. 1667, którą sobie pro norma et regula olkienickie obrało postanowienie, nie znajduje się więcej, jako 60 w tem starostwie dymów, dopiero i z tych część większa calamitate temporum in locos tacentes obrócona.

Sumy na dobra sapieżyńskie iure hypothecae wniesione, aby creditoribus sub aliquo lato praetextu otrzymanej

amnestyi non vocentur in dubium, invigilabunt Impp. posłowie nasi.

Tudzież aby iniuriati et bonis expulsi, zwłaszcza rem iudicatam w trybunale W. Ks. Lit. mający do Polski quam primum admittantur.

Dobra w województwie połockiem prawu lennemu podległe, nazwane Krasny-Ług, ponieważ pierwszym J. Kr. Mci konferowanym przywilejem cesserunt Imp. Aleksandrowi Mollowi, porucznikowi J. Kr. Mci, a potem za późniejszym przywilejem na ekonomię siebieską in praeiudicium prawu cum oppressione stanu szlacheckiego zajechano, curabunt Impp. posłowie, aby imieniowi Imp. Mollów fiat tych dóbr restitutio.

Caetera fidei et dexteritati Impp. posłów naszych committimus et strictissime Ichomościów obligamus, aby po skończonej, da Bóg, szczęśliwie walnej radzie obwieścili nas wydanemi innotescencyami swojemi, stawając in gremio nostro z relacyą.

U tej instrukcyi JWW., WW. Impp. obywatelów województwa inflanckiego podpisy rąk są takowe: Jan Ludwik Plater, starosta dyneborski, dyrektor sejmiku, Jan Dominik Borch, horodniczy księstwa inflanckiego, Malcher Felkierzamb, wojski księstwa inflanckiego, Aleksander Moll, podstoli czernihowski, Maksymilian Phlok, pułkownikowicz J. Kr. Mci, Franciszek Zyberk, starosta szakienowski, krajezy inflancki, Jan Karol Zass, podkomorzy zelborski, Hieronim Moll, koniuszy starodubowski, Władysław Korń, Piotr Knabenof, kapitan J. Kr. Mci; która to instrukcyja, za podaniem przez osobę w wierzchu mienioną¹⁾, jest do akt ksiąg grodu księstwa inflanckiego przyjęta i zapisana²⁾.

INSTRUKCJA WOJSKOWEGO KOŁA GENERALNEGO.

Instrukcyja Impp. Ossolińskiemu, regentowi kor., Popielowi, łowczemu sandomierskiemu, pułkownikowi, Boguszowi, staroście zwinogrodzkiemu, Stefanowi Błędowskiemu.

1) Jerzy Boll, komendant fortecy dynaburskiej.

2) Archiwum Państwowe w Wilnie. — Arch. a. dawnych; ks. grodzka księstwa inflanckiego z r. 1710: „Aktykacya instrukcyi księstwa inflanckiego“. R. 1710, 8. J., k. 4 i 5.

Józefowi Kalinowskiemu, rotmistrzom pancernym, Kossakowskiemu, Szalkiewiczowi, Skotnickiemu, staroście szmeltyńskiemu, Gniewoszowi, Złotnickiemu, Turzańskiemu, Deręgowskiemu, porucznikom, Giedyminiowi, rotmistrzowi chorągwi lekkiej, Jagmińskiemu, chorążemu, Woroniczowi, kijowskiemu, Kiełczewskiemu, lubelskiemu stolnikom, Dymideckiemu, Fontańskiemu, Szymonowi Olszyńskiemu, Czachurskiemu, Świdzińskiemu, staroście, Leniewiczowi, nas od imienia towarzystwa; od arkebuzeryi Impp. Granowskiemu, kawalerowi i generałowi-majorowi, Dolińskiemu, majorowi, Grandeckiemu, rotmistrzowi; od infanteryi Impp. Borkhowi, brygadyerowi, Undorfowi, Olszowskiemu, staroście wieluńskiemu, Bombhowi, Wecowi, Mirowi, pułkownikom, Wildze, oberszterlejtnantowi do J. Kr. Mei, P. N. M. i całej Rzpltej na walną radę warszawską zgromadzonej w kole generalnem wojskowem obranym i wyprawionym posłom w obozie pod Przytykiem, die 25 novembris 1709 dana.

Tak długi czas *castrenses aquilae* w ciemnej a septemtrione burzy pod faworem samego tylko istniejącego księżyca z drapieżnemi certowały sępami, teraz już ad radios primi *luminaris Najjaśn. majestatu J. Kr. Mei, Pana swego Miłościwego*, stawają tu niezmrzużonem i niezapruszonem okiem. Wzięła była górę nowa w tej ojezyźnie astrologia, która nie samym palcem, ale całą ręką zbrojną pokazywała na horyzoncie polskim *novum orientem et in adorationem jego* groźnemi przymuszała prognostykami, z tem wszystkim jednak nieodrodne orła polskiego progenies przy obowiązkach *militaris sacramenti* i przy skonfederowanej *circa maiestatem Rzpltej* nie odstąpiła i na krok *suum meridiem*, odbijała od tego portu kilkuletnią nawałność, lecz, u styru przezornego *Ulissa* mając, nie dało się uwodzić koronne wojsko ani syrenom *dulce canentibus*, ani ustraszyć groźnym *Cyklopom*, o tak szczęśliwie *stella, duce, soleata virtute* nie chybiwszy *viam regiam* przychodzi i *recognitionem pana swego* oddaje przez *Impp. posłów swoich, imperatori obsequium, senatui reverentiam, całej Rzpltej obserwancyę*. I bez chluby żadnej szczycić się mogą *sub signis militaribus* orły koronne, że, stawając *contra signantes* zuchwałej imprezy, wsparły dobrze i dotrzymały *deorum causam*, ani dopuściły wydrzeć *nec Jovi fulmen, nec*

Hereuli clavam, otrzymane w marsowem polu electoralis campi prerogativa i nie dopuszczono hardemu Aleksandrowi rozciąć nodum gordium sandomierskiej konfederacyi i w nim wolnej Rzpltej fata, ani to będzie erga principem contumeliosum, erga Rpleam superbum, że namieni rycerstwo in sua manu stetisse imperium. Więc non seditiosi ex Aventino quirites, ale statecznej wierności i żarliwości circa maiestatem et libertatem żywe przykłady in omni modestia prezentują zasługi swoje, quot vulnera, tot ora, ile krwi wylanej, tyle fontes wymowy do poparcia wojskowej krzywdy. Nie pretenduje rycerstwo duplicari stipendia, maturari missiones, offerri donativa, jako więc w takowych okolicznościach domowego zamieszania etiam veteris disciplinae żołnierz zwykł był sobie pozwalać, samej tylko dosyć szczupłej płacy dopomina się wojsko, od lat kilkunastu likwidowane ćwierci, odłogiem leżą sejmowe uchwały, trybunalskie deklaracye tak częstych asekuracyj i obietnic sponsiones, paturiunt montes et wojsko dotychczas bez pociechy i satysfakcyi w nadziejach swoich, zaczem instabunt gorąco Impp. posłowie do J. Kr. Mci P. N. M. i do Rzpltej, aby tandem w skuteczniejszej pamięci i respekcie mieścili się na potem pretia sanguinis.

Chleb zimowy, hiberna, jak zawodzi co rok apetyt głodnego żołnierza, w samych tylko papierach paseit inertes, a chorągwie od lat tak wielu zapracowany ten chleb in sudore vultus, po kilkunastu, po kilku złotych prawie ostatnim rozbierać nie mogą micas cadentes, dopiero ultima consumentia z lubelskiego sejmu in supplementum hiberny przydane, jak wiele co rok consumit wojskowych koni. Już to od lat siedmiu przykazują komisye z tej sumy satisfactio, a dotychczas nie pokazują klucza do tego skarbu, milionami już w tym depozycie skarbowym rachuje sobie wojsko, a podkowy nawet nie da żaden na ten kredyt. Więc w tak jawnej krzywdzie suplikować będą Impp. posłowie, aby Rzplta wszedłszy in calculum tego długu ultimae consumentiae, do prędszych jakich i pierwszych sposobów obróciła rekompensę.

Przeraża i to do żywego generosa pectora całego rycerstwa, że tak wielkie imiona, ojezyny decora, legionum antesignani: Jmć ksiązę Michał Wiśniowiecki i Jmp. strażnik kor. ab amico et colligato principe plusquam hostilia cierpią,

książę Jmé herorum potomek, którego et pater Aeneas et avunculus Hector z osoby też swojej wielkich już dzieł, a większych jeszcze nadziei capacissimus, ubezpieczony securitate publica, nie w boju, nie w szyku, lecz na dobrowolnej drodze w niewolę wzięty, kogoż w tej ojezyźnie wzruszyć et in suffragium pociągnąć nie ma? Jmp. strażnik także kor., którego per fascies numerantur avi, sam też z zasług własnych i dzieł wojennych żywy przykład ad imitandum posteritati, bez sądu, bez dowodu przychodzi na tak ciężki obrót od wojsk auksyliarnych, fortuna Jmci obszerna, praetio sanguinis wielkich antenatów nabyta, wszystka sub hasta wzięta, a nawet i osoba Jmci periclitatur, zaczem całe wojsko pro suis commilitonibus et antesignanis gorąco suplikuje, aby J. Kr. Mć P. N. M., jako primae considerationis poddanych swoich, a Rzpltej emeritissimos concives w skuteczną protekcyę wzięła i dała zaszczyt tak jawnej krzywdzie. Pociąga należytą kompasyę wojska kor. memorabilis casus Jmp. kasztelana wołyńskiego, którego sub casside canuit włos w Rzpltej przezorny senator, w wojsku doświadczony pułkownik i regimentarz wierności i życzliwości ku Panu hoc rerum turbine nieporuszony filar, e barbarie auksyliarnych kałmuków najechany i ze wszystkich sprzętów i ruchomości zrabowany, a zatem wojsko, jak w swojej własnej krzywdzie, najniższą zanosi prośbę, aby efficaci interpositione powagi pańskiej J. Kr. Mci od J. Carsk. Wielicz. pro iustitia doszła Jmci satisfactio, albo też per compendia krótszą drogą do J. Kr. Mci ex pane bene meritorum, proporecyonalną tak wielkiej stracie konferować raczył rekompensę. Jmp. kasztelan kijowski przy dostojenństwie pańskiem i przy naszej ojezystej osobliwy zelant, nec . . . , nec carcere dignus, na aktualnej usłudze publicznej, bo na komendzie regimentarskiej wzięty i w zamorską niewolę wtracony, skąd lubo activitate propria et fortunae duce oswobodzony, wielkie jednak musiał wydać sumy evincendo fidem cooperantibus do tego oswobodzenia, więc przy instancyi całego wojska suplikuje, aby J. Kr. Mć P. N. M., supremus meritorum censor, chlebem Rzpltej w tak głodnej niewoli opatrzeć raczył. Jmp. Undorf, pułkownik, zasłużony weteran lat czterdzieści kilka, grande mortalis aevi spatium sakryfikowawszy Rzpltej na usługach wojennych, w trudnych kampaniach i tranzakcyach dawszy

dowody dzielności i życzliwości swojej... podczas niemieckiej skarb Rzpltej armatę, wątpić nie może w łasce J. Kr. Mei, Pana swego Miłościwego i respekcie całej Rzpltej, a ponieważ aby miała gdzie skłonić głowę post bella senectus, za dzierzawę Wodniki wyliczył 30.000 zł., więc aby ta suma w osobie Jmci numerosa posteritate nie ginęła, suplikuje o jej asekuracyę na tychże dobrach ¹⁾.

PUNCTA KONKLUDOWANE NA SESYI PROWINCYI MAŁOPOLSKIEJ

DIE 26 FEBRUARII W R. 1710.

1. Deproductio antiqui diplomatis a Rplea królowi Jmci dati.
2. Renovatio vinculorum inter maiestatem et libertatem per novum diploma et approbatio pactorum conventorum.
3. Wojska moskiewskie amoveantur de corpore et finibus Rpteae etiam cum discrimine rady.
4. Wojsku obmyślić zapłatę iuxta sancitum sejmu lubelskiego salva liquidatione praetensionum Rplcae do tychże wojsk.
5. Reassumptio omnium iudiciorum.
6. Piechota łanowa żeby była reasumowana i rewizya łanów.
7. Vox vetandi in suo esse ut conservetur i żeby się wolno in praesenti consilio domówić ante conclusionem eiusdem in facie Rplcae.
8. Takich rad, jaka teraz odprawuje się, aby więcej nie składano, ale ut redeat Rplea ad antiquam formam sejmowania salvo vinculo confoederationis, póki się Rzplta tam ab intra, quam ab extra nie uspokoi.

¹⁾ Biblioteka Ossolińskich, rps 253 nr. 62: „Instrukcyja Imp. . . . do J. Kr. Mei i całej Rzpltej na walną radę warszawską zgromadzonej w kole generalnym wojskowym obranym i wyprawionym posłom w obozie pod Przytykiem, die 25 novembris 1709 dana“. k. 98 — 100-v.

9. Ktokolwiek reperiretur taki, któryby gauderet ex suis antecessoribus paritate status, a extraneorum servitiis et muniis sese addixat, żeby omni activitate in Rplca careat i nie był zażywany ani na sejmy, ani na żadne ad extraneos poselstwa i do honorów żeby nie był admissus in Rplca sine consensu Rplcae.

10. Reasumpcyą prawa, żeby żaden tak z senatorów, jak ministrów zagranicę nie wyjeżdżał absque consensu Rplcae, to się ma rozumieć et de suprema potestate.

11. W nową wojnę Rplca non involvatur.

12. W traktaty żadne prywatne cum extraneis principibus J. Kr. Mć wchodzić nie ma, a jeżeliby takie praecessissent, te pro irritis et nullis per novum diploma deklarowane być powinny.

13. Te wojska, które teraz wystawi Rzplta, żeby były lingua vernacula egzercytowane.

14. Skrypt erectionis wojska żeby był in facie Rplcae sine arbitris czytany, gdzie zaś repartitio będzie miała chorągiew lub regiment, tam i lokacyę zimową mieć powinna semel pro semper naznaczoną.

15. Zaciągi prywatne, tak przez pp. polskich, jako i cudzoziemskich in aggravationem Rplcae et involutionem w jaką in posterum, strzeż Boże, wojnę, ut prohibeantur władzą Imp. hetmanów, ci zaś co o chlebie Rzpltej cum summa aggravatione populi zaciągnąwszy ludzi, potem z nimi ad extraneorum servitia poszli, pro perduellibus declarentur i na przyszłym sejmie principales takich zaciągów aby sądzeni byli.

16. Prawa wszystkie de indemnitate bonorum terrestrium reassumantur, także prawa o dawnych gościńcach.

17. Wojska J. Kr. Mei saskie żeby z konsystencyi wojsku koronnemu zastąpionej ustąpiło.

18. Elbląg żeby był praesidio Rzpltej osadzony.

19. Ci, którzy byli u przeciwnej strony, a teraz in virtute ogłoszonych J. Kr. Mei uniwersałów ad clementiam tronu pańskiego accesserunt, żeby securitate sua gaudeant ubique locorum.

20. Restitutio honorum et bonorum wszystkim tribuatur tym, którzy in antecessum zasłużyli byli indignationem J. Kr. Mei.

21. Kiedy Rzplta stanie in conspectu maiestatis, Imp.

marszałek generalnej konfederacyi upraszać będzie króla Jmci nomine Rzpltej o stawienie księżęcia Jmci Wiśniowieckiego.

22. Fortece, kamieniecka i Św. Trójcy, żeby były suplementowane Rzpltej, nietylko teraz, ale et in futurum.

23. Upraszać króla Jmci, aby powagą swoją pańską ewincat oddanie Połonnego, Międzyrzecza i Brahiłowa.

24. Na pretensye do wojska litewskiego prosić J. Kr. Mci o komisyę, ci zaś Ichmość, którzy divisionibus wojska litewskiego praefuerunt i z nimi się przykrzyli prowincyom naszym (jako to Impp. Halecki, Żabko, Eperiasz), careant activitate póty, póki iniuriatis nie uczynią satysfakcyi.

25. Iura patronatus żeby J. Kr. Mć windykował i nie dał im upadać.

26. A ponieważ bona regalia są prawie wszystkie zdezolowane, więc prowincya Małopolska censet necessarium eorum revisionem.

27. O sądy relacyonalne prosić króla Jmci, a privilegia, które vim legis sopiunt, żeby annihilentur.

28. Constitutio a. 1683 żeby była konserwowana, żeby się nie wracały podatki do skarbu.

29. Panis bene meritorum indigenis conferatur, a osobliwie starostwa grodowe.

30. Królewsczyzny należące do sęstwa i pisarstwa grodzkiego sandomierskiego ut penes eadem officia conserventur.

31. Województwo sandomierskie wielką ponosi krzywdę, kiedy oprócz tak ciężkiej konsystencyi znowu necessitatur do zwożenia prowiantu na magazyn sandomierski, żeby ab hac praetensione wolne być mogło, uprasza J. Kr. Mci, ut conferat o tem z Jmp. pełnomocnym Najjaśn. cara Jmci posłem.

32. Województwo podlaskie nie mniejszą ponosi krzywdę, bo po tak ciężkich agrawacyach od wojsk moskiewskich i teraz summe gravatur, kiedy dwa regimenty ciężkie rozłożywszy się czynią extorsyę, którym redimendo vexam już województwo postąpiło na konferencyi prywatnej 100.000, ale ze tego non acceptant, więc suplikuje J. Kr. Mć, aby resztę gaży król Jmć obmyśleć skąd inąd rozkazał.

33. A że prowincya Małopolska w tem zamieszaniu ma zatrzymaną sól suchedniową, więc o rekompensę J. Kr. Mć uprasza i żeby zaraz do Impp. komisarzów do żup ordynowa-

nych wydany był ordynans, aby sól suchedniowa, zatrzymana województwom i ziemiom, wydana była.

34. Ichmość exulantes kijowskiego i czernihowskiego województwa recurrunt do łaski i respektu J. Kr. Mei, żeby o nich circa distributivam iustitiam nie zapominał.

35. A że prawie cała Polska ponosi wielką krzywdę przez zabieranie i zatrzymanie zbóż, które idą do Gdańska, więc upraszać J. Kr. Mei, żeby tak od wojsk swoich, jako i moskiewskich securitatem defluitacyi concedere raczył.

36. Jmp. pisarza polnego kor. rekomenduje prowincya nasza J. Kr. Mei, żeby mu pozwolił visione sua uti salva refusione damnorum iniuriatis, o też łaskę i respekt za Jmp. kuchmistrem kor. instat prowincya Małopolska.

37. Prawa de guerre ut reassumantur.

38. Jmp. kasztelan kijowski, tot meritorum kawaler dał i w tych konjunkturach Rzpltej dowód życzliwości swojej przeciwko majestatowi pańskiemu, kiedy i ciężką tą komprobował niewolę, w której, non modico sumptu zostając, recurrit do dobrotliwej J. Kr. Mei łaski, upraszając, aby mu suma 60,000 na komisyi łuckiej asekurowana, na królewsczyźnie której utwierdzona była.

39. Jmp. kasztelan małoski za armatę zabraną do Krakowa suplikuje J. Kr. Mé o rekompensę.

40. Jmp. kasztelan wołyński, łowczy kijowski i inni ponieważ w swojej krzywdzie nie mają satysfakcyi, upraszają J. Kr. Mé o łaskawe na to baczenie.

41. Jmp. Ankwicz, chorąży nowogrodzki, wsparty województwa krakowskiego, sandomierskiego, ruskiego i belzkiego instantiis, recurrit do łaski pańskiej, aby za swoje w Saksonii zatrzymanie mógł się pomieścić i doznać dobrotliwego J. Kr. Mei respektu.

42. Wnosi prowincya małopolska instancję swoją do J. Kr. Mei za Jmks. Skarbkiem, sufraganem lwowskim, Jmks. Czerwińskim oficyałem przemyskim, Jmks. Kurzenieckim, kustoszem krakowskim, ut suum cuique tribuatur decus i stantez J. Kr. Mei życzliwość non sterilecat w respekcie jego.

43. W tak ciężkiej zaś konfuzyi i szkodzie Jmp. Lipowskiego, skarbnika płockiego, a to ex occasione Jmp. Surina, instat prowincya małopolska do J. Kr. Mei.

44. Interes starostwa skalskiego, garboleńskiego, ratyńskiego, brańskiego, kleszczelowskiego, dzierzawy Kłonne, wójtostwa kowieńskiego recommendatur J. Kr. Mci, też za Jmp. Marchockim, respektem starostwa biedaczewskiego, wnosi instancję, upraszając aby quisque circa sua primitiva conserventur iura.

45. Akademia krakowska suplikuje majestatowi J. Kr. Mci, aby in omnibus punctis conserventur circa iura sua i te rekruty, które im dokuczają, aby były z dóbr ich wyprowadzone.

46. Teżże lasce i protekeyi zaleca się miasto stołeczne Kraków i Sandomierz, których desolatio jest w oczach wszystkich.

47. Teraźniejszej radzie non detur titulus conclusi, ale sancita ordinum confoederatae Rpleae ¹⁾.

„ROZGOWOR“ Z POSLEM CARA PIOTRA.

Die 31 martii: zagaił Jmp. marszałek konfederacki, prosząc króla Jmci o pozwolenie, także i całej Rzpltej, żeby z rozgworu punkta były czytane, przez księcia Jmci Dołhorukiego rezolwowane ²⁾. Posłowie mazowieccy cheieli jakieś kwity zarzucać et sistere activitatem, ale, żeby nie zabierali

¹⁾ Bibl. Ordyn. Krasieńskich, rps 4082, k. 22—23.

²⁾ Rps 296 Bibl. Ordyn. Krasieńskich na str. 766 zawiera ciekawą wiadomość dotyczącą agitacji posła carskiego podczas rady: mianowicie rozdał on senatorom „propozycye“ następującej treści: „1) aby król Jmc i cała Rzplta poprzysięgła pecta uczynione z Moskwą za króla Kazimierza ratione Smoleńszczyzny i Czernihowszczyzny i tytułów tych prowincyj; 2) aby nie pozwalać activitatem tym, którzy adhaerebant adversus parti; 3) aby criminaliter sądzić tych, którzy arma moverunt przeciw carowi; 4) aby zwinąć wszystkie chorągwie, które przeciwko niemu wojowały; 5) aby wojska polskiego nie przyczynić, ale się auksyliarnemi kontentować; 6) aby posła wyprawić do cara na utwierdzenie ligi i sojuszu uczynionego; 7) posła wyprawić do Porty na utwierdzenie generalnego pokoju.

Te punkta, między senatorów rozdane, offenderunt bardzo equestrem ordinem, dla których stał się wielki motus, co zrozumiawszy poseł, kazał je suppressere, mitioribus one terminis, quam priora, ułożywszy“.

czasu. wszyscy consenserunt. Po długim czasie i ekspektatywie książę Jmć kanclerz W. Ks. Lit. swemu sekretarzowi dał do czytania punktów dwadzieścia, obiecując miliony na subsysten-
cję wojska koronnego od cara Jmci.

Memoryał rozgowa-
ru z walnej rady Ich-
mościom posłom peł-
nomocnym Najjaśn.
cara Jmci.

1-mo. Koligacya Najjaśn.
króla Jmci i Rzpltej z Naj-
jaśn. carem Jmcią przez
Jmp. wojewodę chełmińskie-
go zawarta ponieważ się we
wszystkich punktach od
wojsk Najjaśn. cara Jmci na-
rusza, prosimy Jmp. posła
pełnomocnego, aby w swoich
artykułach dotrzymana była,
aby oraz dał informacyę
Rzpltej, jeśli okrom zawarte-
go traktatu niema innych
prywatnych submisyj, kwit-
tów, lub asekuracyi publico,
vel privato nomine danych.

Respons JO. księcia
Dołhorukiego, pełno-
mocnego posła J. Ces.
Wielicz. na memoriał
Imp. posłów i dele-
gatów z walnej rady
do konferencyi desty-
nowanych, dany w
Warszawie 15 martii
1710.

Ad 1-mum: koligacya Naj-
jaśn. Car. Wielicz. z Naj-
jaśn. królem Jmcią i Rzplą
przez Jmp. wojewodę cheł-
mińskiego zawarta, jako do-
tyczczas w żadnym punkcie
nienaruszona była, tak in
posterum z strony J. Car.
Wielicz. intaminate zachowa-
na będzie. Jeżeli zaś od kogo z
wojsk J. Car. Wielicz. z krzyw-
dą czyją intereunt partyku-
larne jakie inkonweniencye,
to te particularitates za pu-
bliczne traktowanych punkt-
tów niedotrzymanie imputo-
wać nie mogą, za które jako
zawsze czyniona była spra-
wiedliwość, tak i teraz, za
doniesieniem skarg Rzpltej
przez księcia Jmci posła J.
Car. Wielicz. dla administro-
wania należytej każdemu spra-
wiedliwości naznaczony jest

2-do. Vigore sojuszu Naj-
jaśn. Car. Wielicz. miał dać
tylko 12.000 piechoty swojej
mundurownej do Polski i to
swoim kosztem i sumptem,
którym na potem mączne
tylko prowianty pozwoliła
Rzplta; nie kontentując się
wojska auksyliarne tą pro-
wizyą Rzpltej, przy tych
wygodach ciężką ekstorsyę
więcej na 100 i drugie tysię-
cy porcyj, pieniężne niezno-
śne wybierają kontrybucye i
nieporachowane wyciskają
sumy, jako prowincya mało-
polska więcej na sto milio-
nów, W. Ks. Lit. dwójako
takową wyliczyło sumę, nie
licząc rabunków, które się w
kościółach, klasztorach, zam-

generalnym komisarzem Jmp.
Poloński, generał-major, któ-
ry już ad obeundum munus
suum jedzie cum plenaria od
J. Car. Wielicz. potestate, bez
żadnego już do dworu refe-
rowania się wszelkim kwery-
moniom należyta, czynić sa-
tysfakcyę, oprócz zaś wspo-
mnianego traktatu, żadne
insze księciu Jmci posłowi
privato, aut publico nomine
submisye, kwity, ani aseku-
racye non constant, w czem
Rzpltę rzetelniej informować
może sam autor tegoż trak-
tatu tu praesens Jmp. woje-
woda chełmiński.

Ad 2-um. Wojska J. Car.
Wielicz., które tu znajdują się
nad umówionym sojuszem
art. 5, quo te mają wycho-
dzić czy to też do nieprzyja-
cielskich o pierwszej trawie,
jako zwyczaj wojskom ru-
szać się z kwater, ile kiedy
Rzplta deklaruje wojskom
cara Jmci w kraj nieprzyja-
cielski szwedzki wychodzącym
asystować i na każdym miej-
scu spólny dać odpór, a i te
12.000, kiedy ich nie będzie
potrzeba, za zdaniem króla
Jmci wyprowadzone będą.

kach, miastach, miasteczkach, dworach, tak pańskich, jako i szlacheckich stały, nie rachując wybrania koni stad, bydła, zabrania zbóż, wymłania szlacheckich gumien, ciężkich egzekucyj, nawet i za letnie miesiące, w których na kwaterach wojska nie stały, po dworach szlacheckich stania, nie rachując tak wielu miejsc, ogniem po nieprzyjacielsku spalonych, ustawicznymi przechodami zniszczone kraje, że w ziemiach ruskich i pokuckich ludzie głodem wymorzeni do Wołoch, lub zagranicę uchodzić muszą; prosi Rzplta J. Car. Wielicz., ażeby te wojska, póki ta służy zimowa pora, a wiosenna nie nastąpi rezolucya, lub do swoich krajów były wyprowadzone, bo tak należy do koligata, gdy w naszych stronach nie mamy spólnego nieprzyjaciela.

3-tio. Wojsko koronne, a osobliwie W. Ks. Lit. przy majestacie i interesach J. Car. Wielicz. będące z kwater swoich wszystkich w całym niemal Ks. Lit. od wojsk cara Jmci wyrugowane i wypędzone, że noclegu, nietylko stanowiska, nie ma, prosimy J. Car. Wielicz., aby z tych kwater ex nunc wojska auxyliarne ustąpiły i naznaczonej

Ad 3-tium. Deklaruje książę Jmć poseł pisać in instanti do generałów komendujących, aby w kwaterach miarkowali się, coby tak J. Car. Wielicz., jako też i Rzpltej wojska należyta miały subsystemę, z ustąpieniem dóbr duchownych i królewskich na wojsko Rzpltej, wojsko zaś J. Car. Wielicz. w kwaterach swoich żadnych nie powinno extor-

wojsku W. Ks. Lit. więcej nie ważyły się zabierać konsystencyi.

4-to. Forteca elbląska szczęściem J. Car. Wielicz. od nieprzyjaciela, lubo przeciw sojuszowi, bo nie znosząc się z naszymi Impp. hetmanami odebrana, ma być oddana pro praesidio Rzpltej, a nie innej jakiej potencyi.

quere pieniędzy, oprócz postanowionych poreyj, do wyżywienia należących.

Ad 4-tum. O fortecę elbląską taką daje replikę: ponieważ Elbląg natenczas, kiedy książę Jmp. poseł na tę radę od J. Car. Wielicz. był ekspedyowany, w rękach jeszcze nieprzyjacielskich został, z którego restytucyi (scilicet denunciante adhuc) w instrukcyę księcia Jmci żądna nie mogła wchodzić plenipotencya, więc obiecuje donieść carowi Jmci racye i assekuracye Rzpltej względem oddania i utrzymania garnizonem króla Jmci i Rzpltej fortecy, na które doniesienie, jako prędko otrzyma od J. Car. Wielicz. pomyslną, podług sojuszu rezolucyę, tak zaraz będzie komunikował królowi Jmci i Rzpltej, w tym zaś czasie żadnej z nikim o tę fortecę nie będzie tranzakcyi; względem prowiantu na garnizon J. Car. Wielicz., komendujący generał aby traktat uczynił z senatorami i komisarzami prowincyi pruskiej, także aby jak najdykretniej obchodził się i miasta nie obciążał, książę Jmć o to do niego pisze in instanti, interea nad potrzebę garnizonu elbląskiego, że więcej J. Car. Wielicz. zostawiać

5-to. Afidowany amnistią Najjaśn. Car. Wielicz. cum submissione do J. Kr. Mci jadący ksiązę Jmć Wiśniowiecki niesłusznie kaptuowany i dotychczas zatrzymany in fide Rzpłtej pro suo iure i jako kto deliquit, prawem pospolitem sądzony będzie; o toż uwolnienie Jmks. Zabokrzyckiego, episkopa łuckiego, wziętego z własnej katedralnej rezydencyi, także Jmks. Gąsiewskiego, kanonika wileńskiego, Impp. Sienickich i innych wszystkich szlachtę i obywatelów tej Rzpłtej in detentione zostających uprasza, securitatem zaś w domach swoich mieszkania, gdy się kaptuowacye wielkich imion i osób zagęściły, aby obywatele Rzpłtej mieli, mianowicie Jmp. strażnik w. kor., który z fortun swoich immobilibus ze wszystkim zabrany; Jmks. episkop przemyski, Jmp. chorąży wołyński, gdy nadto deklaracyami, tak Najjaśn. Car. Wielicz., jako księcia Jmci Mężyka asekurowani, jako Jmp. Wiśniewski, chorąży żydaczewski, Jmp. Wyżycki, chorąży czernihowski, Jmp. Protaszewicz, Jmp. Budny ¹⁾, libe-

nie będzie, tenże ksiązę Jmć upewnia.

Ad 5-tum. O księciu Jmci Wiśniowieckim ksiązę Jmć poseł tak responduje: ponieważ ksiązę Jmć, który natenczas hetmana fungebatur urzędem, nietylko tak znaczne pieniądze wojsku lit. od J. Car. Wielicz. subsidia wziąwszy, onych na złe spólnym interesom zażył, lecz i partykularnych ku osobie swojej J. Car. Wielicz. tak wielu dobrodziejstwa respektów rekompens i za interpozycyą J. Car. Wielicz., na honor hetmański podwyższenia, wielkim stanąwszy się niewdzięcznikiem, nietylko przeciw wojskom J. Car. Wielicz. wojskać, lecz i na honor monarchy targnąwszy kalumnować, co większa, na jegoż monarszą wysoką osobę zasadzki czynić ważył się.

Ks. Zabokrzycki, episkop łucki, dość jawny zdrady i złości swojej ku wojskom J. Car. Wielicz., a consequenter ku spólnym interesom pokazał dowód, kiedy z życzliwości swojej ku Stanisławowi na tę odważył się rozucyę, że dla wojsk J. Car. Wielicz. podczas samego nieprzyjacielskiego nastąpienia w dobrach swoich most nieznacznie pod-

¹⁾ Cz. II. Jmp. Protasiewicz, Jmp. Brodny.

rum zaś passum Jmp. stolnik wołyński, Jmp. Maniecki, o satysfakcyę zaś ablatorum Jmp. łowczego lit., Jmp. Wyhowskiego, pp. Czarnieckich, Imp. Cieszkowskich, Werb-
skich, Nackorzewskich, Kopy-
styńskich i innych, uprasza-
my Najjaśn. Car. Wielicz. 1).

ciąć kazał, aby wojsku, albo
armacie uczynił szkodę, jako
sam manifestissime fatetur w
liście swoim do starosty win-
nickiego pisanym, wojska J.
Car. Wielicz. kalumnizują-
cym, który WW. Panom ad
praesentandum copiatim jest
gotowy.

Jmp. strażnik kor. J. Car.
Wielicz. i Rzpłtej interesom
cale będąc przeciwnym, do
rozerwania pokoju Portę Ot-
tomańską, z J. Car. Wielicz.
i Rzpłtą przywieść usiłował,
hana krymskiego w państwa
cara Jmci i Rzpłtej wprowa-
dzić chciał, czego jawnym
są dokumentem znalezione u
niego listy, które aby Rzpłta
egzaminować chciała, upra-
sza księżę Jmć poseł, także
i drudzy Ichmość, z których,
jedni na króla Jmci od nich-
że samych dobrowolnie obra-
nego następując, ponieważ
przeciwno wojskom koligac-
kim wojowali, drudzy zarów-
no z temi fakcyami i radami
swemi praktykując skoligo-
wanym szkodzili interesom,
inni do spółnych poselstwa
nieprzyjaciół, odprawowali,
a o drugich podobnych party-
zantach szwedzkich, jawnych
prawom i wolnościom swoim
i koligackim interesom prze-

1) Cz. II. ... Czarneckich, Czeskowskich, Weryskich i innych tak
wiele, prosimy Najjaśn. Car. Wielicz.

ciwnikach, stanisławowych elektorach lepiej wie sama Najjaśn. Rzplta; więc jako in punctis imieniem J. Car. Wielicz. podanych, w ręku J. Kr. Mei złożonych, upraszał ksiązę Jmć poseł, tak i tu o nieodwłoczną z tych wszystkich, jako upraszał satysfakcyę, o jaką instat w tychże punktach; strony postanowienia zaś na sąd księcia Wiśniowieckiego, nie wątpi ksiązę Jmć poseł, że gdy Rzplta instancyować będzie do cara Jmci, imieniem publicznem asekurować, że sądzony i karany będzie, J. Car. Wielicz. do sądu Rzpltej przysłać go może rozkazać; także i względem księdza Zabokrzyckiego, rozumie ksiązę Jmć, że na słuszną instancycę i asekuuracyę nieomylnego sądu może być oddany, a o dobrach Jmp. strażnika kor. tak ruchomych, jako i nieruchomości, jeżeli Rzplta da asekuuracyę, że sądzony i karany będzie, ksiązę Jmć poseł napisze do brygadyera, p. Kropotowa, żeby w tych nie inaczej, tylko z taką skromnością stali ludzie J. Car. Wielicz., jaka i w innych Rzpltej dobrach być powinna, o tamtych, jeżeli są jakie zabrane, to żeby do tychże sądów w całości były dotrzymane, ci

6-to. Restytucya dział i a-municyj różnych z fortec i miast Rzpltej zabranych, które pro praesidio jeszcze były od nieprzyjacielskiej inkursyi, aby do egzekucyi przyprowadzone były, według deklaracyi J. Car. Wielicz., uprasza Rzplta, mianowicie z Brodów, Dubna, Ołyki, Słucka, Stanisławowa, Hłuska, Bychowa, Białej-Cerkwi, Mohylowa i Samsonowa, Jmp. Czermińskiego, kasztelana małogoskiego i innych.

7-mo. Województwa białoruskie, jako to połockie, witebskie W. Ks. Lit., mścisławskie i powiaty tameczne wszereż i wzdłuż na mil kilkadziesiąt wypalone do ostatniej przysły ruiny, gdy im wszystka żywność zabrana, bydła i konie zagranicę wypędzone i wszystkie zboże wywiezione, naostatek dwory, miasta, miasteczka popalone, przecież przy tak ciężkiej ruinie nieznośne pieniądze i zbożem kontrybucye na garnizony połocki i bychowski

zaś którzyby in futurum za fakecy i korespondencye z nieprzyjacioly jawne byli depraehensi, deklaruje książę Jmć, że oddawani będą do tychże sądów; szlachta zaś zebrana względem prowiantów, exceptis excessivis, że będzie nieodwłocznie eliberowana, asekuruje książę Jmć.

Ad 6-tum. Armaty Rzpltej, gdziekolwiek z fortec i miast dla tego wzięte, żeby od nieprzyjaciela przeciwko wojskom J. Car. Wielicz. niezawywane były, podług dawniejszej w Żółkwi i Lublinie uczynionej deklaracyi, oddane będą.

Ad 7-um. Wydaje książę Jmć poseł ex nunc listy imieniem J. Car. Wielicz. do Impp. senatorów komendę mających, żeby żadnych pieniędzy nie pretendowali, kontrybucyi jakoż nie pozwalano pretendować, jeżeli tam cokolwiek który oficer przebrał więcej nad porcye postanowione, ten na przyszłe miesiące tem się ma kontentować; toż się ma rozumieć i o zabieraniu koni i agrawacyach i rabunkach, kto deliquit w czem i ukrzywdził kogo, ten żeby ukrzyw-

według dawnych abjurat wydawać i drzewa niesłychanej wielkości za mil kilkadziesiąt wozów muszą, do tego wszystkiego nakazano onym, aby koni 60.000 (których w całym Księstwie Litewskim podczas tej nieszczęśliwości znaleźć się nie mogło) na potrzebę wojsk J. Car. Wielicz. wystawiły, prosimy tedy, aby od takich ciężarów wolni zniszczeni ludzie i od zabierania koni z kwater wojsk J. Car. Wielicz. bezpieczni byli.

8-vo. Fortece Rzpltej J. Car. Wielicz. praesidiis osadzone, jako to Biała-Cerkiew, Braclaw, Chwastów, Niemiłów, Bohusław i W. Ks. Lit.: Połock, Bychów i inne, aby według tak wielu deklaracji J. Car. Wielicz. jako najprędzej ewakuowane były et in manus Imp. komisarzów, od Rzpltej na odebranie onych destynowanych oddane, instat Rzplta, do teje restytucyi należą dobra szlacheckie, tanquam patrimonia Rzpltej nienależycie zabrane et specialiter dobra Połonne, Międzyrzecz Jmp. podkomorzego kor., które aby legitimo haeredi ac possessori powrócone były, prosi Rzplta J. Car. Wielicz., toż się ma rozumieć o Zbarażu, Zamościu, Brahyłowie, a w W. Ks. Lit. o

dzonemu nagroził, in postero za najbardziej przy ruszaniu z kwater, żeby ani ludzi, ani koni, ani bydła sobie nie zabierali.

Ad 8-um. Biała - Cerkiew, Braclaw, Chwastów, Niemiłów, Bohusław, Bychów i inne miejsca do Rzpltej należące i przed tą wojną w posesyi Rzpltej zostające, zapewne mają być oddane, dla czego na rekwizycję Rzpltej i ukazy swoje książę Jmp. poseł do komendantów tychże miejsc wydaje; po konkluzyi tychże punktów konferencyi, a że w Połocku ex necessitate belli jest, to J. Car. Wielicz. musi magazyn przy garnizonie swoim konserwować, upewnia książę Jmć poseł, że ta konserwacja magazynu własności Rzpltej posesyi szkodzić nie ma i że za ustaniem potrzeby wojennej pomieniony Połock powrócony będzie, gdzie i ludziom Rzpltej na konsy-

Horach i Horkach, także aby Jmp. Krzemieniecki, miecznik piński, z domu swego od ludzi księcia Jmci Mężyka wygnany, aby ad propria miał powrót wolny; ludzie cara Jmci, aby do ceł i innych prowentów Rzpltej nie interesowali się.

9-no. Akta i księgi województwa kijowskiego w Kijowie będące aby obywatelom województwa tamecznego potrzebne aby były oddane, tudzież aby dobra czernihowskie i archimandryckie na tej stronie rzeki Irpieni będące do Rzpltej należały, ex vi pactorum należy się upominać, aby do praesidium kijowskiego na dawania prowiantów i wożenia powiaty: owrucki, żytomierski nie były necesytowane, ani się Palej z ludźmi swymi tak ciężkimi agrawacyami do tych powiatów interesował, ale aby był do posłuszeństwa Rzpltej przywrócony, prosimy J. Car. Wielicz.

10-mo. Młódz polską popółstwa i rzemieślników różnych, jako i z szlachty wybierają wojska J. Car. Wielicz. i jednych zaraz odsyłają w swoje kraje, drugich trzy-

stencyi będącym, jako teraz, tak i na potem zostawać, żadnej nie będzie przeszkody byleby więcej wojska, jako teraz jest, nie lokowano, do ceł wodnych i lądowych i żadnych prowentów Rzpltej, oprócz zwyczajnego prowiantu interesować się nie powinien pomieniony garnizon.

Ad 9-num. Księgi i akta województwa kijowskiego, jeżeli się znajdują, należące obywatelom województwa tego, a niepotrzebne miastu Kijowu, oddane będą do rąk komisarzów na odebranie fortec naznaczonych; dobra czernihockie, które w Ukrainie continentur, gdy restituetur Ukraina, oraz i te dobra w tę wejdą restytucyę, toż się ma rozumieć i o necesytowaniu powiatów: owruckiego i żytomierskiego, do wożenia prowiantów na praesidium kijowskie, kiedy Rzplta do zupełnej bowiem tego kraju przyjdzie posesyi, toć oprócz samej Rzpltej nikt inszy nie będzie już mógł do żadnych prowiantów necesytować powiatów pomienionych.

Ad 10-mum. Ludzi Rzpltej jakiegokolwiek kondycyi, także i żydów zabierać ordynansu nie było od J. Car. Wielicz., ani teraz gwałtownie tego czynić pozwalają, oprócz je-

mając przy sobie, myślą z nimi jechać, aby tedy ad requisitionem każdego byli oddani i od tego brania więcej supersedowano, prosimy o intymacyę J. Car. Wielicz., przy której aby surowa stała się inhibicya, przez co ostatnia krajów naszych subsequenturruina.

11-mo. Szkuty zebrane, mianowicie Jmp. wojewody podolskiego, Jmp. kasztelana sandomierskiego i innych Ichmościów, lubo na rozgłoszenie w Toruniu zachodziła rekwizycyja, że nie wrócono, o restytucyę J. Car. Wielicz. upraszamy, też samą doniesić szkodę Jmp. Mikulewskiego z województwa sandomierskiego i innych, jako to Jmp. Lipomskiego, jako też zrabowanie przez kozaków w tymże kraju Jmp. Zielińskiego.

12-mo. Ruina znaczna przez generała Hendojego ¹⁾ z wyrabowaniem zamku borysławskiego, Jmp. Bleszyńskiego, kasztelana międzyrzeckiego i sprofanowaniem kaplicy i obrazu cudownego Najśw. Panny, który kalmucy, z ozdób swoich obdarłszy, w błoto wrzucili i deptali, naostatkiem zamek wyrabowali i kaplicę spalili, prosimy J. Car. Wielicz., aby Jmp. kasz-

zeli kto sam dobrowolnie u kogo ampletitur służbę, jeżeliby zaś pokazać się miało gwałtowne kogo wzięcie, to za słusznym tego dowodem każdy oddać powinien będzie.

Ad 11-mum. Szkuty tak Jmp. wojewody podolskiego, Jmp. kasztelana sandomierskiego, jako i innych Ichmościów, jeżeli ingruente necessitate dla wojsk J. Car. Wielicz. pod Elbląg idących, albo do prowiantów tymże wojskom zabrane były, to teraz, kiedy już są ewakuowane, każdy z Ichmościów odbierze swoje, o czem do Jmp. generała Nostyca ksiązę Jmp. poseł pisać deklaruje.

Ad 12-mum aż ad 18-vum. Taka rezolucya, albo respons księcia Jmci posła: insze następujące punkta, ponieważ jedne w sobie, ratione szkód, krzywd poczynionych i dolegliwości zawierają kwerele, więc to jedną ksiązę płaci repliką, że jako dla tego samego wyżej pomieniony generał-major Jmp. Połoński generalnym jest uczyniony komisarzem, tak każdy w

1) Cz. II. Hećkiego.

telan, jako nigdy przeciwnej strony adherentem nie był, w tych krzywdach swoich miał satysfakcyę.

13-tio. W krzywdzie wielbnych oo. jezuitów kolegium łuckiego przed kilka niedziel w dobrach swoich, nazwanych Błota, że we dworze stanawszy i w wiosce porucznik pułku ozowskiego roty 10, nietylko wielkie brał prowianty, ale i ks. prokuratora wiązać kazał, wymógł gotowych 1.900 zł., kubków złotych kwartowych dwa i łyżki srebrne, w depozycie będące, pobrał; prosimy Jmp. posła, aby bez doniesienia J. Car. Wielicz. wrócone były.

14-to. Ustawiczną przemianą swoich kwater i licznymi przechodami, osobliwie w województwie ruskiem, w podolskiem funditus dobra niszczą, bo jedni, wybrawszy na miesiąc jeden i drugi, ustępują inszym, a świeży nie uważając, co tamci wycisnęli, wszystkich miesięcznych porcyj nad ukaz dopominają się i zabierają według swegoupodobania, kładąc dymy na dobra i porcyę na dymy nad ustawę.

15-to. Bohdan Hrehorowicz, księcia Jmci Męzyka koniuszy, kapitan Dołhon w san-

swojej pretensyi do niego recurrere ma, u którego należytą znajdzie satysfakcyę; cerkiew zaś zamku połockiego, jeżeli jest zaprzątniona amunicyą, to deklaruje księżę Jmć pisać, żeby była uprzątniona.

Obraz także Najświętszej Matki i Panny z klejnotami zabrany, jeżeli to jawnym dowodem będzie pokazano, także akta województwa tego, jeżeli się jakie znajdują, po uczynieniu doskonałej o tem instrukcyi, oddane będą.

Ratione religii rzymsko-katolickiej deklaruje księżę Jmć, że J. Car. Wielicz. żadnego praeiudicium w punktach swoich uczynić nie chce temu dyplomaci, które jest dane Jmp. wojewodzie chełmińskiemu, byle wzajemnie Rzplta ratione religii grekowskiej ¹⁾ w swoich prowincyach ten punkt wiecznych paktów illaese dotrzymała względem osób duchownych i świeckich w jedności tejże religii rzymskiej zostających, upewnia księżę Jmć, że jako dotychczas żadnego nie mieli niebezpieczeństwa, tak i in futurum wszelka securitas będzie, i te kiedy od J. Car. Wielicz. na ich ubezpieczenie wydane są w Tykocinie ukazy.

1) Cz. II. greko-rosyjskiej.

domierskiem nieznośne egzorbitancye, ekstorsye i opresye robią w bełzkim oprócz postanowionych prowiantów po 6 talarów z karczmy, w innych województwach po 70 talarów bitych i 2 z dymu wyciskają, kozuchy, płótna, sztyble, niemieckie rzemienie, powrozy, żelaza i co chcą, wymyślają, oprócz tego ci, co pocztę trzymają, a osobliwie w ziemi lwowskiej, Hauryło Granatyer, we wsi Wolkowie stojący, straszne czyni egzorbitancye, prowiant wielki i konie wybiera, dwory najeżdża, podstarościch i innych ludzi bije, konfunduje, ludzi innych carskich naprowadza i wielkie szkody czyni, ukazów starszych swoich nie słucha, toż się dzieje i w ziemi halickiej, w dobrach szlacheckich, które trzymają zastawą szlachta od Jmp. strażnika kor. i wojewody kijowskiego, okup po 30 bit. talar. od każdej pustej chaty i osiadłej zapłacić musieli; w królewsczyznach, w ziemi halickiej stoją i co chcą, biorą, jako to w Kołomyi, Śniatyniu, Czortkowie i innych kozactwo największe agrawacye robi, a sprawiedliwości żadnej u starszych nie znajdzie, i owszem, konfundują skarżących się.

Co zaś Rzplta upomina się wyliczenia milionów na wojsko koronne i W. Ks. Lit. tak za przeszłe lata, jako i na przyszłą kampanię, tedy nie wspominając inszych, nieporachowanych prawie ekspensów J. Car. Wielicz., to na wojsko swoje, to u różnych dworów postronnych, dla utrzymania skoligowanych interesów łożone przez te przeszłe lata, dotychczas wyliczono jest tak wiele sumy :

a. 1702 — na wojsko litewskie księciu Jmci Wiśniowieckiemu i Jmp. staroście żmudzkiemu przez ks. Białozora, kanonika wileńskiego, pierwszym razem 400.000 zł., temuż wojsku litewskiemu a. 1703 przez pułkownika Taubę zł. pol. 150.000; trzeci raz też na wojsko litewskie księciu Wiśniowieckiemu zł. pol. 300.000; na wojsko koronne przez księcia Jmci Dołhorukiego, pełnomocnego posła Najjaśn. Car. Wielicz. zł. pol. 400.000; na toż koronne wojsko a. 1707 we Lwowie wyliczono zł. pol. 500.000; na wojsko litewskie przez pana Nestorowicza, komisarza, zł. pol. 300.000; hetmanowi polnemu lit. Jmp. Ogińskiemu na chorągwie jego zł. pol. 40.000; przez Jmp. Strutyńskiego na toż wojsko

16-to. Cerkiew św. Zofii w zamku połockim vacat bez chwały Bożej, gdzie złożone amunicye, obraz cudowny N. Panny z klejnotami z teje cerkwi wzięty przez p. komendanta Ozierowa i akta województwa w teje cerkwi będące, aby były wrócone, upraszamy.

17-mo. Religia katolicka rzymska, której securitas w państwach J. Car. Wielicz. sojuszem obwarowana jest et diplomate od J. Car. Wielicz. Jmp. wojewodzie chełmińskiemu data, aby żadnego praeiudicium nie ponosiła, osoby duchowne, zakonne i świeckie ritus graeci w unii z kościołem św. rzymskim zostające, w państwach Rzpltej mieszkające aby wszelkie bezpieczeństwo i należyta duchownemu stanowi obserwacyę od ludzi J. Car. Wielicz. obwarowane miały, instantissime uprasza Rzplta.

18-vo. Wojskom Rzpltej, które nieporuszonym statkiem i nieustraszonem męstwem przy zobopólnych interesach J. Car. Wielicz. i Rzpltej oponowali się przeciwko spólnemu nieprzyjacielowi, te deklarowane sojuszem milio-

litewskie zł. pol. 100.000; na dywizyę Jmp. Rybińskiego, na prośbę Jmp. wojewody belzkiego, hetmana w. kor. zł. pol. 500.000; na wojsko koronne przez Jmp. Ukraińca zł. pol. 200.000; na wojsko przez Jmp. Kamińskiego zł. pol. 500.000, na litewskie zaś wojsko 200.000; na wojsko koronne przez Jmp. Goltza zł. pol. 500.000, a tak computatis computandis suma uczyni zł. pol. 4.090.000¹⁾.

In reliquo książę Jmc po-seł referuje się do tegoż pomienionego siódmego artykułu, który cytując przypomina, iż tam napisano, że J. Car. Wielicz. appromittit te miliony na wojsko Rzpltej obojga narodów, któreby już actu w polu było numero 48.000, a ta solucya podług pierwszego artykułu tegoż traktatu zaczynać się powinna po ratyfikacyi onego traktatu obudwóch monarchów, tak J. Car. Wielicz., jak i J. Kr. Mei, która od króla Jmci przy ekspiracyi 1705 roku in decembri w Grodnie do egzekucyi jest przyprowadzona, kiedy wojska pod komendą Impp. hetmanów kor. i Impp. marszałków konfederackich

¹⁾ Cz. II. podaje sumę ogólną 3.600.000 (faktycznie z rachunku wynika — 3.640.000); różnica w sumach pochodzi stąd, że Cz. II. wymienia subsydjum na dywizyę Rybińskiego — 50.000 zł., a P. — 500.000 zł.

ny nigdy in integro z skarbu J. Car. Wielicz. nie dochodziły, instat Rzplta do J. Car. Wielicz., aby odtąd et pro praeterito nieodwłoczna satysfakcyja et in futurum punktualna, według traktatu woj-ska obojga narodów, dochodziła egzolucyja.

ledwie in quantitate 4.000 znajdowało się, ponieważ większa część przeciwnej stronie adhaerebat, z której racyi expedit te subsidia pieniężne ab a. 1706, kiedy ten traktat od króla Jmci został potwierdzony, a tak nieomylnie według traktatu in pleno wydane byłyby miliony, kiedyby w tymże traktacie opisana była quantitas wojska w zupełnym widziana kompucie, którego nigdy i połowy nie znajdowało się, jako w r. 1706 pod Kaliszem niejaka tylko część wojska była, większa część przy Szwedach wojewody kijowskiego, przecież za ich heroiczną wtedy odwagę i zyczliwość płacenie tych milionów zaczęło się kontynuować, kiedy za aplikacyą Impp. hetmanów terażniejszych kor. wojska począł adaugeri numerus, lubo infanteryi i teraz bardzo mało, której podług traktatu powinny być 26.000 i 200, litewskie zaś wojsko w tym roku ledwo nie wszystko na przeciwną stronę poszło było, które, miasto pomocy, większe czyniło przeciwności Najjaśn. cara Jmci wojskom, atoli J. Car. Wielicz. z szczerzej swej koligacyi ku Najjaśn. Rzpltej i wojskom jej propensyi i in posterum sub-

19-no. Recommendatur do rezolucyi księcia Jmci Dolhorukiego, że niektórzy Impp. oficerowie moskiewscy pożeniwszy się w Polsce, w domach szlacheckich praetendunt per vim brać posagi i odgrająają nietylko fortunom, ale i osobom opiekunów, jako się specifice kładzie, Jmp. major - brygadyer Gierszow, z pod regimentu Jmp. generała Gieszowa, wziąwszy za żonę Jmć pannę Bolestraszycę, której posag dependet od trybunału z dekretu, gdzie są o to wpisy, a insuper prawa koronne vetant wydawać posagi zagranicę, których reformacya nulla et vindicatio in casu sterilitatis periculosa, i zaczęm prosi Rzplta, żeby ci wszyscy Ichmość abstineant a violentiis et non urgeant posagów.

venire, ile można, ze skarbu swego subsidiis nie odmawia, byle tylko Rzpltę w statecznej i nieodmiennej widział życzliwości i wzajemnej skutecznej dotrzymania traktatu z Rzpltą utwierdzonego rzetelności, która wszystkie do wypłacenia tych milionów trudności i racye może praevalere, ale to wszystko praevia satisfactione punktom J. Kr. Mei i Rzpltej od księcia Jmci posła podanym.

Ad 19-num. Książę Jmć poseł taką daje rezolucyę, że żadnemu z pp. oficerów wojsk J. Car. Wielicz. tu, w Polsce żeniących się, gwałtownych brać posagów nikt nie pozwala, ale też iure et consuetudine gentium pozwolonych bronić nie godzi się, stosując się jednak ad normam praw polskich.

20-mo. Depozyta zabrane i inne wielkie szkody różnym Ichmościom, osobliwie Jmp. Liniewskiemu, kasztelanowi wołyńskiemu i Jmp. Zaborowskiej, kasztelanowej wołyńskiej, a o restytucję onych uczyniona rezolucją Najjaśn. Car. Wielicz., a że nie mają skutku, Rzplta prosi, aby ci Ichmość odebrali satysfakcyę, jako i inni, mianowicie na Wołyniu Jmp. Błędowski, miecznik nowogródzki, Impp. Magnusey, za którymi już i na rozgovorze toruńskim instabat Rzplta; do tejsze satysfakcyi recurrit Jmp. podkomorzy krzemieniecki, Jmp. łowczy kijowski, Jmp. Czarncki, stolnik braclawski, Jmp. Tomaszewski, Jmp. Rotaryusz, Jmp. Rzeczycki, podczaszy żytomierski, xx. dominikanie wysokolsey, a osobliwie Impp. Magnusey aby mieli zabranych fortun restytucję i ubezpieczenie w domach swoich przez hramotę Jmp. posła pełnomocnego, upraszamy.

Ad 20-mum. Ten punkt, różne krzywdy i szkody różnych Ichmościów wyrażający, nie może inaczej rezolwować się, tylko releguje książe Jmp. poseł do punktu w responsie swoim pod 11 nr. [w] punkcie położonego.

Po których przeczytaniu punktów odpowiedział ks. Jmć kanclerz lit. debilitatem zdrowia króla Jmci i soluta sessio do jutra ¹⁾).

1) P. k. 113-v—121-v.

W 4082 rpsie Bibl. Ordyn. Krasińskich na k. 91 — 92-v znajduje się tenże respons Dołhorukiego, ale w postaci o tyle odmiennej, iż: 1) jest skrócony, zwłaszcza w punktach 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11; 2) odpowiedzi za-

Hand
Myd Macz

M O W Y.
MOWA JmP. DENHOFFA, MIECZNIKA KOR., MARSZAŁKA KONFEDERACYI SANDOMIERSKIEJ NA RADZIE WARSZAWSKIEJ.

Im ciemniejsze chmury, tem milsza po nich jasność słońca, im burzliwsze nawałności, tem ich wdzięczniejsza uspakaja pogoda! Rzplta nasza, wschodniemu i zapadniemu ingentibus ansis przodków naszych słońcu immensi quondam tremor oce-

warte w p. 1, 2 i 10 jednakie, zachodzą małe różnice w intyulacji carskiej, oraz w niektórych poszczególnych wyrazach, tudzież ich porządku; 3) podczas gdy w manuskrypcie petersburskim mamy sumaryczną odpowiedź na punkta 12—19, w ms. Kras. 4082 od 12—18; 4) podany rok 1707, jako rok, w którym we Lwowie na wojsko koronne wyliczono 500.000 złp., a ogólna suma subwencyi pieniężnych określona na 3.640.000 złp.; mylna tu cyfra wojska: 480.000; 5) w końcowym ustępie (od słów: „in reliquis książe“...) podobnie mylnie podana ilość wojska litewskiego 2.600, 6) postulatory polskie w diariuszu nie podane, z wyjątkiem małego fragmentu, stanowiącego streszczenie punktów 19 i 20, zawarte w krótkich słowach spisane na osobnej karcie 88—88-v; 7) na końcu osiem wierszy o treści następującej: „kiedy na rozgovorze przykrzeli się bardzo posłowie księciu Dołhoruchiemu, aby księcia Wiśniowieckiego car Jmć oddał do sądu Rzpltej, odpowiedział:—jako na innych szwedzkich adherentów tak wiele obecnych dekret usłyszysz, to i tamtego do sądu Rzpltej stawiaj!—i tak się zbył turbacyi. Asekurując zaś deklaracyę carską poseł moskiewski dał na ręce JmP. marszałka listy do księcia Gallicyzyna, do p. generała Jahnusa i feldmarszałka Szeremeta, o których niżej in junio“.

Rps. 283 Bibl. Ordyn. Krasińskich zawiera „Respons Dołhorukiego“ do punktu 19 (str. 156—162).

Taż pertraktacja zawiera się też i w rpsie 1678 Bibl. Czartoryskich w Krakowie, na str. 48—60. Różnice z P. bardzo nieznaczne. W odpowiedzi po p. 11 następuje 16—o cerkwi połockiej etc.; inne materje odpowiedzi streszczone tu w pięciu wierszach, poprzedzając p. 16. W tym też rpsie (str. 6—7) w związku z pertraktacjami z postem carskim i jego agitacją po opisie zdarzeń z dn. 11. II. podany „Memoriał co J. Kr. Mei i całej Rzpltej dopominać się należy“, którego treść nast.:

— 1. Traktat wiecznego pokoju między J. Car. Wielicz. i Koroną Polską za króla Najjaśn. Jana III uczyniony, od J. Kr. Mei ratyfikowany, żeby do druku był podany. 2. Adherentowie szwedzcy, a najbardziej pryncypalniejsi, podług praw aby byli sądzeni, ponieważ przeciw sojuszowi z J. Car. Wielicz. różne czynili inkonwienieny, z tych żeby żaden nie miał amnystyi bez asensu pełnomocnego posła J. Car. Wielicz. 3. Ciż adherenci szwedcy żeby do żadnych urzędów nie byli przypuszczeni, w wojsku nie służyli, na sejmikach także żeby nie mieli activitatem, ani w poselstwo

ani—conspiratione fatorum zaćmiona, caligine publicznych nie-
szczęśliwości w morze calamitatum obrócona, teraz — redeunte
sidere suo, Augusto, in salutarem reducitur malaciam, więc
utuliwszy już te głosy: „phospore! redde diem!“—witamy diem
faustum, ferias Augusti w osobie Najjaśn. W. Kr. Mei P. N. M.,
że jednak circa influentiam propitii sideris, którą abunde przez
naznaczenie rady terażniejszej i przytomność swoją redundas
na nas W. Kr. Mć, może pomóc concursus civium, tanquam
rivulorum ad oceanum, a tenże jeszcze ad suum non excrevit
numerum, suplikujemy W. Kr. Mei P. N. M., abys na to co-
kolwiek czasu pozwolić raczył i obrady nasze do czasu, który
się podobać będzie, limitował¹⁾.

ORATIO NICOLAI SPINOLAE, NUNTII IN POLONIA APOSTOLICI
AD AUGUSTUM II, POLONIARUM REGEM, 1710.

Triumphalem Maiestatis Tuae regressum in regnum Tuum
quaemadmodum Sanctissimus Dominus Noster praevenit in
benedictionis dulcedinibus, ita adventum Tuum suis votis
enixe, suis litteris pastoralibus peramanter solliciteque praepro-

deputowani, którzy actu już są posłami, żeby głosu nie mieli. 4. Żeby
wszystkie chorągwie, które przy przeciwnej stronie znajdowały się, zwi-
nione i rozpuszczone były, żeby żaden z tych adherentów żadnej nie miał
dywizyi. 5. Żeby żadna chorągiew bez konsenzu królewskiego i Rzpltej
być nie mogła, jak bez konsenzu nazbierali byli Imp. starostowie bobruj-
ski i spiski i inni. 6. Imp. hetmanom żeby nie godziło się i nie pozwa-
lano więcej nad komput trzymać wojska. 7. Żeby do Porty wyprawiony
był poseł, albo ablegat cum denuntiatione o powrocie na tron polski
J. Kr. Mei i uczynionej J. Car. Wielicz. koligacyi przeciwko nieprzyja-
cielowi jego. —

W rpsie 319 Bibl. Ordyn. Krasińskich na k. 116—123 — „Memo-
ryał rozgoworu“ i „Respons“ Dolhorukiego, identyczny z tekstem w **P.**,
poza bardzo drobnymi różnicami w małych szczegółach, oraz—że po odpo-
wiedzi na punkt 11 następuje odpowiedź na p. 16 (o cerkwi połockiej
i o obrazie Matki Boskiej), p. 17 o religii, p. 18 o subwencjach pieniężnych,
obliczonych na 3.640.000, a więc—jeszcze bardziej uderzające podobieństwo
do **Cz. II.**

Podaliśmy tekst manuskryptu petersburskiego, uznając za najlepszy.

1) Bibl. Ordyn. Krasińskich rps. 296, str. 766.

Jest to oczywiście mowa wypowiedziana przez Denhoffa 4. II.

pereque apostolica mei legatione prosequitur. Haec paternae praedilectionis argumenta decent patrem erga filium, qui neminem noverit, nisi patrem, adeoque nil mirum, si de una tantum paterna vox semper audita fuerit: „hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui“. Complacere ergo aequali amore filius in patre, cuius verbum satis repraesentatum in litteris minuens vocem repraesentantis indigni, Tuis oculis subicio fidelibus. Perlege quaeso scrutare characteres amoris et exere (non enim aliter poteris) amorem Tuum, pactum considera, conditionem attende, militiam nosce, pactum, quod spondisti, conditionem, quam accessisti, militiam, cui nomen dedisti. Per hos gradus ascendat Augustus ad cor altum et exaltabitur cum Deo Clemens ¹⁾.

ORATIO NICOLAI SPINOLAE, NUNTII IN EIUSDEM POLONIA APOSTOLICI AD UTROSQUE RPLCAE POLONAE ORDINES, 1710.

Exultat Sanctissimus Dominus Noster super salute vestrum vehementer, Excellentissimi Senatores, equestris ordinis Deputati Inclitissimi, quibus conscientia facti satis indicat, quale fuerit desiderium animae eius, quod vobis tribuit comprobaturque quibus benedictionibus, quibus votis qualibusque consiliis vel praefuit, vel profuit, vel nunquam defuit. Pugnastis pro fide, pugnastis pro lege, pugnastis pro rege, didicitque mundus in pugna vestra pertimescere Deum in fide, fraternitatem diligere in lege, honorificare regem in rege ita, ut quod aliis fuit documento sub Petro, vobis datum est adimplere sub Clemente: quid enim ultro potuit vobis facere Sanctissimus, amantissimus pater et non fecit? Nescit tamen clementiae suae modum imponere, quin etiam privilegio amoris praecipui dilatet viscera charitas in litteris, quas exhibeo, ut aemulmini charismata meliora in consilio. Audite quae loquitur. Loquitur pacem propter timentes Deum in fide, loquitur pacem de vobis propter fratres vestros diligendos in lege. Rogat

¹⁾ Svada latina seu miscellanea ... per Ioannem Ostrowski-Daneykiewicz, (Lublin 1747), t. II, pag. 103.

S. str. 877; rps. 296 Bibl. Ordyn. Krasińskich, str. 775.

quae ad pacem sunt Reipublicae Serenissimae, ut honorificetis regem in rege. Benedicit Vos, benedicit terram vestram, benedicit opera Vestra, ut orietur abundantia pacis in fide, ut fiat pax per homines bonae voluntatis in lege et tandem ut rex cum regno pacifice (et faxit Deus) in Dei virtute laetetur 1).

RESPONSUM A SACRA REGIA MAIESTATE EXCELLENTISSIMO, REVERENDISSIMO DOMINO NUNTIO APOSTOLICO ORE EPISCOPI VARMIIENSIS, SUPREMI REGNI CANCELLARII IN PUBLICA AUDIENTIA DIE 24 FEBRUARII.

Videre sibi videtur S. Regia Maiestas, Dominus Meus Clementissimus faciem patris sui, audire vocem pastoris, quem constituit Dominus patrem multarum gentium, agnoscere magis pro se, quam supra se summum orbis cahtolici moderatorem curamque sui non inter ultima haberi. Dabat hactenus datque usque nunc ita maximus pontifex, ut optimus quoque iure vocetur. Regno suo, quos mundo debet oculos, universo natus orbi, quasi solius saluti polonae gentis vivit, aerumnas cui scire cupiens, ut curet sollicitus semper pro rege, re ipsa, non dictis modo, exprimit: quid faciam de filio meo, in quo mihi complaceo? loquuntur, ad opera gratiae loquuntur. Quamvis computet seriem, numeri desunt, ut ad calculos revocentur, qua lingua eas exprimat, dum regio res illas non capit animo? Benedictio patris firmat domos filiorum, cur ergo respondere non deberent votis paternis eventus prosperi? cur non vincere etiam optata optimi patris fortunati successus? Reassumpsit coelo iudice, Roma indice liberis vocibus impositum diadema, unde repletur consolatione, superabundat gaudio bonus pater, bonus pastor redeunte in regnum, tanquam in ovile, digna humeris suis ove. Leva in circuitum oculos Tuos, Reverendissime Legate Apostolice! et vide regem in decore suo, omnes isti filii Syon exultant in eo, congregati sunt, de longe venerunt, audiverunt communis patris et oboedierunt ei cum inti-

1) Svada... pag. 103—104.

Rps. Bibl. Ordyn. Krasińskich 296, str. 775—776.

S. str. 878 — 879.

mo affectu, redeuntem salutarunt monarcham, cum id summo pastori inter vota et supra vota fuerit, ut filius hic dilectus ita reciperetur, quia illa nemo Romam profundius colit, nullus e regibus et principibus terne exactius Sanctae Sedi Apostolicae honorem, cultum et venerationem exhibet, qui post editam animi constantiam fideique inviolabilis famam, postquam ecclesiam agnovit matrem, pontificem maximum summa veneratione colit et aequae se amari sentit, ad animam usque diligit et amat, ut patrem profitetur et nunc clam palamque dominici gregis verum pastorem, hoc in mente sicuti semper fuit ab initio — ita ad finem vitae suae permanebit. Plurimum etiam tribuit paterno erga se affectui et aeternam pastoralis amoris memoriam exercebit, quod per Te, Reverendissime, tanquam spinas pulchram rosam sollicitudinis suae paternae testatur et palam facit documentum, qualem dabat Te fama videre, audire Sua Maiestas pro solatio singulari habet, audivit breve apostolicum, diligenter notavit verba patris ex ore Tuo cum affectu prolata cognovitque pater suus per Te, cuius spiritus interlocutus est, respondere vere aliter hanc alias infinitas gratias non posset, nisi quod libenter debet, non ad dicta tantum, sed ad cogitata respondere vellet, ut si optimus pontifex regi in patrem et rex verus pontificis filius ut erat semper et constanter, erit immutabiliter. Vovet interim et illum, qui omnia potest, praecatur, ut vivat diutissime, quia optare illi longissimam vitam idem est ac optare catholicae fidei perpetuam felicitatem. Vovet, ut sibi et per se generi humano prospera omnia et digna saeculo suo contingant. Conservent illum, cuius vices interrigerit. Pius et misericors Dominus et Sacra Regia Maiestas, Dominus Meus Clementissimus, securus iudicii omnium, dum pro se habet Vaticanum, tributarium tempus in omne gratitudinem magis corde regio, quam indignis labiis meis profitetur. Suppleat regis amor, quidquid tenuis facundia negat ¹⁾.

¹⁾ Cz. II. str. 21 — 23.

RESPONSUM EIDEM NUNTIO AB EQUESTRI ORDINE ORE ILLUSTRIS-
SIMI DOMINI ENSIFERI, MARESCHALCI CONFOEDERATIONIS.

Illustrissime, Excellentissime et Reverende Domine! Est unde, non sarmaticus tandem, sed et universus orbis christianus in debitas universali patri effundatur gratiarum actiones, quando beatitudo sua non in montana tantum urbis, verum etiam in campestria Poloniae nostrae plana sideris sui propitium diffundit iubar. Semper equidem Rplca nostra peculiarem circa se Sanctae Sedis experta est sollicitudinem, utpote non vano antemuralis christianitatis titulo insignita, precipue tamen Sanctitas Sua efformavit [*affirmavit?*] in ipsa nominis sui effectum elementissimi, dum apostolica autoritate liberum liberrimae gentis arbitrium Augustissimo constanter protexit, necessitate peccandi contra patrias praerogativas sub usurpatore et per vim intruso omnino damnata, agnoscit devota semper Apostolicae Sedi Rplca nostra hanc amantissimi patris ac vigilantissimi pastoris benevolentiam et omnia, qua pars est gratitudinis, contestatione sincerissima ex intimo cordis fundo depromit gratias cumque fortunis exulet splendore suo, ut plurimum nudata maneat coram supremo ecclesiae capite in eo, qui caput rei est, se sistit ornatu quanto scillicet studio, quo zelo, quali ad extrema quaeque resolutione pro orthodoxa decertata fide, dum regionem maluit, quam religionem periclitaturi et inter tot, quibus a iurato fidei hoste promebatur, malorum myriadas nullum tantopere exhorrens, quam malae fidei malum, ita, ut in tam diplomatissimo rerum statu nihil indignum antiqua sua virtute admiserit. Iam vero a benedictione tanti pontificis novo accumulatur robore et quidni novum colligat robur ab illa infra quem omnis est potestas manu, quid ni altius assurgat ab illis mentibus, qui fastigio suo cunctos excellunt et vertice coelum tangunt. Magnum vero tam virtutum, quam generis splendore nuntium, uti laetissimis excipit animis, ita pro indefesso in se studio longe maximas refert gratias, promittendo sibi a tantae spei nuntio, quondam missum lumen et solamen in arctis Excellentiae Tuae obligatione Sanctissimaeque Sedi finalis oboedientiae nunquam mutantem, in osculo pedum spondet perseverantiam ¹⁾.

¹⁾ Cz. II. str. 23.

DO RADY WARSZAWSKIEJ ZDANIE JmP. KARWICKIEGO,
CZEŚNIKA SANDOMIERSKIEGO¹⁾.

Na terazniejszej radzie te trzy rzeczy trzebaby jak najprędzej zrobić, a potem dopiero limitować do kilku niedziel radę.

1. Naprzód poselstwo wyprawić ad vicinas potentias, osobliwie do Rzeszy Niemieckiej, donosząc, że króla Jmci Augusta akceptowała za pana Rzplta, przytem oświadczając się, że jako król Jmć w manifeście swoim deklarował nie wchodzić w Pomeranię, temi słowy est etiam nobis nullo modo statutum sveticas in Germania invadere provincias, tak i Rzplta nie życzy sobie tego, byle była asekurowana a statibus imperiis, że i Szwedzi nie będą z tej strony infestować Polski. Jeśli w tem ubezpieczeni będziemy, to traktować trzeba, żeby car Jmć swoje wojska wyprowadził i totis viribus w Inflanciech i gdzie ratio belli dictabit, agat. Przydać tamże wojsko litewskie, koronne zaś reformowawszy zostawić tu in omnem casum, gdyby od Pomeranii co chcieli robić Szwedzi, jeśli zaś nie będzie sufficiens gwarantia, to lepiej praevenire, quam praeveniri, oświadczywszy się pójść i z moskiewskimi i z saskimi i z swojemi wojskami do Pomeranii. Już król Jmć będzie wolen od swojej deklaracyi w manifeście danej (jako się namieniło), kiedy imperium nie zechce nas gwarantować.

2. Reformy wojska uczynić trzeba per reductionem do 12.000, może to być przykładem konstytucyi 1676, pag. 24, auctio in publicum wojska i na 80.000, jak tam, wydać, ale per scriptum ad archivum redukować je na 12.000, jako na sejmie 1677 stało się, w czem się referuję do mojej ekonomii wojennej w traktacie de corrigendis defectibus in statu Rplcae Polonae, a to z tych racyi: 1) że trzeba mieć wzgląd na Rzpltę zubożoną i nie kłaść więcej na nią, niżby mogła wytrzymać, bo się zawiedzimy; 2) jeżeli nas ubezpieczy Imperium od Pomeranii, to sufficit in casum mieć 12.000 wojska, jeżeli nie, to mamy moskiewskie, saskie auksyliarne wojska, do których swoich 12.000 referowanych, wybrańców tysiąc i drugi, co się zbierze przyłączywszy dosyć będzie na Pomeranię. Tę

1) Stanisław Dunin-Karwicki, cześnik sandomierski, był posłem na radę z województwa sandomierskiego.

zaś reformę wojska teraz trzeba czynić per rationem status. Prudentibus loquor, szerzyć się w tem trudno.

3. Uchwalić zaraz na tejże radzie trzeba podatki, ale znośne, ordynaryjne, dziesięć poborów i pięcioro podymnego na dwie raty: teraz in martio poborów 6, troje podymnego, a z nowego 4 pobory, dwoje podymnego, według obudwu rat 1661 dawnych kwitów, na sposoby wymyślne, które się nam zdały lekkie, ale niepożyteczne (bo omylne) szkoda się spuszczać; mamy świeży przykład na sejmie lubelskim, gdzie nam z trzeciego szeląga wyrachowano 20 i kilka milionów, tak na trzy . . . podnoszono chorągwie, zaciągano wojsko, cóż zatem? Rzplę wprowadzono w dług, wojskami temi nie nie sprawiono, auksyliarne wprowadzono, całą Polskę w ruinę przywieziono, której 100 milionów nie okupiły, a gdybyśmy byli zaraz narazie ordynaryjne sposoby przedsięwzięli i nie mieszając taryf, według abjurat 1661 a. złożyli z dymu po 4 talery bite, tobyśmy byli mieli 30,000 wojska porządnego i moglibyśmy byli zakończyć prędzej tę wojnę. Godzi się tedy przynajmniej po szkodzie mędrszym być Polakom i nie chwycać się tych sposobów, które są miłe każdemu przy tem ubóstwie pospolitem, bo lekkie, ale, jakom powiedział, niepożyteczne.

Na łanowe, albo wybranieckie piechoty nie sadźmy się, niech te tylko w additamencie będą, a interim my formujemy corpus piechot, bo ta militia i najmniej kosztuje i z ognistym, jako teraz mamy, nieprzyjacielem prędzej sztuki dotrzyma pieszy, niż konny.

Te prekustodycye na początku położywszy, referuję się ad oeconomiam bellicam w skrypcie moim wyżej wspomnianym opisana. Położyłem tam konnego wojska 4 tysiące, t. j. usaryi dwanaście set, pancernych 2.000 i 400 lekkich, albo wołoskich, przy hetmanach 400, piechoty 7.000, dragonii tysiąc (bo mniej kosztuje piechota, a z piechoty może dragonię zrobić, dawszy pod nich na okazyę konie, albo wozy, jak tego są przykłady, gdyż i dragon, choć na koniu jeździ, po staremu pieszo się bije), tamże pokazałem na tabliczce płacę temu wojsku, że na rok kmieć da półosma złotego, zagrodnik także da zł. 3 i gr. 20, co jak rzecz jest mała, niech każdy uważy, nietylko wojska 12.000 trzymać przez rok możemy, ale też i na artylerję przeszło 200,000 zostanie, jeśli będzie zgoda, żeby na tenże koszt

mieć więcej konnego, nie miejmyż usarskich chorągwi, tylko pancerne, tak że z 12 set husaryi będziemy mieli półtora tysiąca pancernych i będzie ich 3.900, jakoż husarya przedtem bywała straszna, teraz na nią mają sposób, że czośniki stawiają przed sobą piechoty, przez które trudno dosiąć kopią, jako tego przykład był pod Kijami, dlatego teraz i w cudzych krajach pikinierów bardzo porzucają, a w ogień się fundują, bo muszkieter z dalsza dosięgnie, niż pikinier, albo husarz, a mniejszy na to koszt, zaczem i nam trzeba się miarkować, co z mniejszym kosztem możemy mieć. Do 7.000 piechot przyłączmy wybrańców, albo sołtysów, przybędzie tysiąc i drugi, formować z nich regimenty, ćwiczyć ich modą cudzoziemską, poprzydawać officyerów dobrych; Ichmość duchowni mogą w swoich dobrach tenże porządek uczynić, opisawszy wyprawę na tych, co w dobrach ich sołtystwa trzymają, jako tego przykład już był w konstytucyi 1655.

Co zaś do formowania piechot i reformowania konnego wojska, te podaję refleksye sub censuram: 1) brakować chorągwi, jedne zwiąć, drugie konserwować — będzie to fastidiosum; lepiejby podobno całemu wojsku wypowiedzieć służbę cum assecuratione od Rzpltej zapłacenia, co się z likwidacyi na potem pokaże, jako są tego przykłady w konstytucyach; 2) in instanti rozdawać według redukcji wojska listy przypowiednie na chorągwie, gdzie będzie wolno rotmistrzowi, lubo tych officyerów akceptować, lub inszych, także i towarzystwo, przy dawaniu listów przypowiednich życzyłbym mieć przy pamięci konstytucye, jako to 1591 de disciplina militari, że senator, ani starosta grodowy nie powinien mieć roty kwarcianej, ja temu nie przeczę, niech ma i senator i starosta grodowy chorągiew, ale tak, żeby się hetmanowi obligował przysięgą, tak on sam, jako i officyerowie jego, że podług tejsze konstytucyi i drugiej 1587 i artykułów wojennych a. 1613, iż przy chorągwi swojej, osobliwie też do okazyi zawsze będzie sub poena 1.000 marcarum (jak tam wyrażono jest, ale choćby to poenam podnieść), druga jest konstytucya, 1654, że rotmistrz chorągwi i polskiego i cudzoziemskiego zaciągu mieć nie może i to nie darmo napisano, bo insza hetmanom, insza pod komendą hetmańską zostającym pułkownikom, rotmistrzom i inszym officyerom, co niech dosyć będzie namienić; 3) przy reformie

wojska polskiego życzyłbym te trzy rzeczy modą cudzoziemską wprowadzić: naprzód żeby żadnych pocztowych nie było pod chorągwią polską, tylko same towarzystwo, pożytki te z tego będą: 1) choć wojska uwiniemy, to towarzystwo może mieć miejsce pod chorągwiami, kiedy pocztowych nie będzie, a lepiej towarzysza konserwować, niż pacholka, pocztowi zaś mają pójść na dragonię i na piechoty i oni będą mieli miejsce, alias przyszłoby im rozbijać; 2) że szyk wszelaki lepszy będzie i łatwiejszy, bo teraz towarzysz nie chce się mieszać z pacholkiem i ma to sobie za dyshonor, tu zaś będą równi sobie i jak potrzeba każe, może ich szykować; 3) że towarzysz przy towarzyszu poufalej stanie, gdyż go i sama urodzona generositas i wstyd przymusza, żeby nie zwijał, ile że pacholek nie może mieć ani konia, ani ryasztkunku tak dobrego, jak towarzysz sam dla siebie.

Po wtóre, żeby tak wielkich taborów, ludzi luźnych gąb i czlęczych i końskich tak siła nie było w polskiem wojsku, bo proszę, co z tego Rzplta, albo hetmani mają za pożytek, że towarzysz kilkanaście, albo kilkadziesiąt koni i ludzi ma i wozy poczesne i insze aparencey, tylko, że kraj niszcza, pożywienie, któreby na regularne wojsko mogło na półroku wystarczyć, w kilku niedzielach strawia, kraj ogołoca i wojska ogłodza. Sto ludzi będzie pod chorągwią polską do bitwy, a tysiąc podczas gąb czlęczych i końskich za to żywić trzeba. Piękny w tem w cudzoziemskich wojskach porządek, że tych próżnych straw nie cierpią we Francyi owi grand-muskietorowie (gendarmes), żandarmerowie, jak nasza husarya, chevaux-légers, jak nasi pancerni, choć służy znaczna szlachta, a po staremu nie godzi się mieć nad dwa, a najwięcej trzy konie; kto chce być żołnierzem niech niewygodę za wdzięczne przyjmuje, kto zaś wczas i wygodę lubi, niechże w domu siedzi! Jeszcze to uszło kiedy w Ukrainie chodziło wojsko, ale po Polszcze, gdzie na wsi ma chałupę, ma pożywienie, takie tabory włóczyć, to gotowa ruina kraju, więc żeby w obozach stanowych było i dla ludzi i koni pożywienie postanowić cudzoziemskim trybem prowiant-magistrów, a już też mniej na wojsko będzie wychodziło, kiedy próżne strawy ubęda.

Po trzecie, monderunek towarzyski, a osobliwie sajdaki cale nie korespondują z munderunkiem ogniściego ludu, pókiś-

my z Tatarami miewali wojnę, tam a pari były łuk na łuk, teraz się z tego obce narody śmieją, Nie darmo na konwokacyi po Stefanie a. 1587 postanowiono, aby po kozacku służący (my teraz pancernymi zowiemy) miał parę pistoletów i półhak (jako tam piszę). Jabym miasto półhaku życzył mieć flintę lekką pod nogą; nie obciąży tem konia; sajdaki na to miejsce zostawić doma, z rządzikami, kulbakami oprawnemi i inszemi galanteryami, na których na wesela, na zaloty jada; pozwalam zazywać, ale na wojnie nie po tem, nie ustraszy tem nieprzyjaciela i owszem, prędzej zachęci na zdobycz, jako tego przykład był pod Pilawcami, niedarmo prawa dawne obostrzyły to, osobliwie konstytucyą 1620, żeby żołnierz pod utratą zasług nie miał nic od złota i srebra, tylko od żelaza i rzemienia, co dlatego aleguję, żeby nikt nie rzekł, że nowe rzeczy wnoszę, to krótko do reformowania konnego wojska.

Co zaś do formowania piechoty, mamy przykład wyprawy z łanów w konstytucyi 1655, z 15 łanów żołnierza ze wszelkim munderunkiem.

Rachuje się w Koronie 140 tys. i kilka łanów, toby było uczyniło 9 tysięcy i kilkaset piechoty ze wszystkich dóbr, tak królewskich, jako i duchownych, bo i duchowieństwo było pozwoliło wyprawę pro hac sola vice, jako konstytucya pomieniona to opisuje. Jakiż tej wyprawy początek był, to już i sam pamiętam, brano parobków, co i rusznicę w rękę wziąć nie umiał, barwa była nie do rzeczy, owo zgola próżny był koszt. Tegoż się i teraz spodziewać.

Bardziejbym tedy życzył, tak proponowałem to wyżej, żeby pod polskimi chorągwiami pocztowych nie było, ale same towarzystwo, więc kiedy tak siła czeladzi pocztowej i luźnej abdukuje, jako życzę, to zaraz zaciągać tych na dragonie, na piechoty i będzie z tego ten pożytek.

1. Będziemy mieli już ludzi służących, z których się każdy będzie umiał we wszystkim lepiej sprawić, niż parobek od cep.

2. Będzie miał żupan, szablę dawszy mu, flintę sprawiwszy, płaszczyk dawszy, przytem na rękę kilka, albo kilkanaście złotych za to, że w swojej barwie przystano, to się ulży i kosztu i pracy w werbowaniu pułkownikowi, a płaszcze im dawać jednakie, choć żupany odmienne.

3. Gdyby ci pocztowi i luźni nie mieli mieć miejsca, rozbijaćby przyszło, a tak służbę miawszy, do czego przywykł i tem będzie się kontentował, w tem tylko bardzo, żeby regimenty dawać tym, coby in obsequio hetmanów i generałów i żeby przysięgli na to, że przy swoich regimentach będą, osobiwie do okazji, podług konstytucyj wyżej alegowanych, alias jeśli tylko dla intraty będą pp. brać regimenty, to i pieniądze przepadną w regimentach i porządek nie będzie.

Dyspozycya czyni się teraz non nisi na 12.000 wojska a to dlatego, że łatwiej porządek uczynić w małej, niż w wielkiej kupie, uczyniwszy tedy rząd i dyspozycye dobre z początku, łatwiej będzie tem aukcye wojska robić według potrzeby ¹⁾.

MOWA POSŁA WOJEWÓDZTWA SANDOMIERSKIEGO

NA RADZIE WALNEJ WARSZAWSKIEJ A. 1710.

Gdyby to Królestwo Polskie, ojczyzna nasza miała wolne, unice vocis oracula miała — N. M. K. P. M. N.! nie inszego nie usłyszałbyś W. Kr. Mć od niej tylko, po powinszowaniu W. Kr. Mei szczęśliwego do Polski powrotu, gemitus et lacrimas populi, które lży u W. Kr. Mei pondera vocis mieć powinne, ile u łaskawego i miłościwego Pana, któremu innatum Augusti nomen augusta semper et prospera non nunquam dziedziezna Najjaśn. domu contulit et condonavit fortuna. Usłyszałbyś W. Kr. Mć od niej, jako żałośna bez obecności Pana swego więcej anizeli trzyletniej, która mu się infidissimam et amabilem obtulit sponsam, a przez wolną elekcyę liberam se desponsavit coronam, nunc in viduali zostając statu niesmaczne cierpiała divortium, które jej ostatnią przyniosłszy ruinę et devastata intus rudera Troiae civium in luctus convertit pectora cordis, a z W. Kr. Mcią miłej i słodkiej pozbywszy konfederacyi, ile pod interregnum uniwersałem księcia Jmei promulgowane lugubres ac funestas zawsze musiała agitare scenas. Odjazd W. Kr. Mei P. N. M. z Polski, od nas,

¹⁾ Bibl. Ordyn. Krasińskich rps. 4082: rok 1710, k. 26, 27.

Posłowie sandomierscy przemawiali w dn. 15. III, potem tylko wojski i sędzia gr. sandomierski Andrzej Dunin-Karwicki, kawaler Dunin i Kietliński 11. IV, wreszcie 15. IV raz jeszcze wojski.

wiernych i życzliwych poddanych swoich ile nagły, tyle niebezpieczny, ile długi, bo trzyletni, tyle stanom Rzpltej szkodliwy, ten ją rozkrzewił w tak niepohamowanych żalach, jako też et in Philipiciis quaerelis, który nietylko że omnes actus tej Rzpltej pomieszał, bo o powrocie W. Kr. Mci zdesperowała była, ale też i panowanie W. Kr. Mci in dubiis agitando ventus. Jam się ledwie już naufragans trzymająca tabulas, inter Scyllam et Charybdem zostając, w samym tylko Panu, per quem reges regnant, swoje dalszej nadziei głosiła była consilia, solatium et civium desideria. Teraz zaś, kiedy ten summus rector Olympi szczęśliwie nam osobę W. Kr. Mci in visceribus regni collocavit, uczynił tam nadzieję, że dulce nomen pacis temu zniszczonemu affluet królestwu, o której do W. Kr. Mci suplikujemy, gdyż jeżeli nas dłużej malevolus bellantis fortunae opprimit furor, upewniam W. Kr. Mć, że ta nawa Rzpltej publicam fortunam W. Kr. Mci et omnium ordinum vehens, dużo będąc skolatana i W. Kr. Mć i nas wszystkich przy codziennych prawie rewolucjach in profundo infelicitium calamitatum zatonie pelago, a przecież melior et honesta pax quam utile bellum, która una triumphis potior innumeris, i nie dziw, Miłościwy Panie, że ta Rzplta bardziej życzy sobie W. Kr. Mć widzieć in templo pacis et concordiae, quam in templo Martis et Bellonae i uznawać spokojnym Nummą, a niż z wojującym Romulem, kiedy dubius belli eventus częstokroć mutat regnorum vices, et reddit imperia calamitosa. Widzi to w imieniu naszym cała prawie Europa, dziwuje się i Azya, zdumiewa poniekąd i Afryka, kiedy przez zaczęta od W. Kr. Mci wojnę chcieliśmy znaleźć maiestatem gloriae, oppressi jesteśmy, a gloria spoliati, ab utili, doznaliśmy confunesti belli unice artes, kiedy zwaliwszy in unum et simul bellum punicum et civile, zwabiwszy oraz quodquot in orbe fuere infortunia, utraciliśmy decora gentis nostrae, narusziliśmy bezpieczeństwo maiestatis et libertatis, doznaliśmy quod manus fortior colligata umie, uczuliśmy w fortunach tak publicznych, jako i prywatnych nigdy nie rekompensowane, a prawie ingentium malorum agmina, uznaliśmy co mocny i możliwy coniuratus umie przyjacieli, a naostatek, pozbywszy się wszystkiego, co charum, gratum et carum ojczyzna miała, obaczyliśmy turpem na oko desolationem gentium et funera famae, uznać to sam W. Kr. Mć musisz et in sinu cor-

dis regii niepodobna żebyś nie uczuł debitum condolium nad tem zniszczonem królestwem, którego vicarium in civili gubernio W. Kr. Mć Pan Bóg panem liberae gentis uczynił, kiedyś go nie tak dojechał, jakoś zastał. Sama Warszawa, miasto stołeczne W. Kr. Mci, stoi pro obiecto in sua desolatione, coż inne miasta i ludne osady, a naostatek i fortuny nasze? które poszły in victimam malorum et factorum, tak dalece, że, jeżeli dłużej w tej wojnie będziemy oppressi, za rzecz pewną to twierdzę, że ani wojsko subsystemenci i zasług należytej kompensy, ani my, życzliwi poddani W. Kr. Mci, należytej i zwyczajnej życia mieć nie będziemy mogli prowizyi, a zatem obawiać się należy, by ta Rzplta zgłodniała, nie uchwyciwszy się desperata media, nie chciała krwi swojej własnej wylać in cruentis holocausti infelicem aram, boć propter famem populus despicit proclivia mortis. Kogóż bowiem kiedyżkolwiek, a ile in visceribus patriae et in corde regnorum agitowana praxi moderna, in pingui fortuna osadziła belli alea, tylko jeżeli non extruxit [suam?] viam, pecuniae aurum non addit auro. Doznał tego W. Kr. Mć i my z W. Kr. Meią, kiedy wdawszy in pericula fortunę państwa swego et per provinciam interregnum, in quaestiones civiles do nas sub umbra oppressae charitatis, tam ab Aquilone, skąd venit omne malum jako i ab oriente, gdzie splendor solis Lechici przyćmiony, omnem et in finibus przyciągnąłeś indefensam et offensam colluviem, pod których ciężką w rozłożonych dyspartymentach opresyą to państwo W. Kr. Mci tak ciężko gemit et vim patitur, że, Miłościwy Panie, vindex ipse Deus sit, jeżeli to ostatnie malum, et ad super od nas odjęte przez ewakuacyę nie będzie, bądź czyli to dla dobra Rzpltej, czyli ex necessitate status et belli moderni patimur, po staremuż zawsze scribit in marmore laesus. Suplikujemy tedy W. Kr. Mci P. N. M., abyś pańską swoją łaską przeciwko poddanym swoim i królewską aplikacyą przeciwko narodowi temu i ojczyźnie spółnej chciał lapsis succurrere rebus i gdy już nie słyhać, tylko się odzywa ubique luctus pavor ac tristis mortis imago, chciał misereri, a zmiłowawszy się nad ruiną naszą, ulitowawszy się nad powiatami naszymi, chciał bardziej sacras intentiones potłumić, ad optata pacis solatia, anizeli in bellis querere remedia. A te wojska, które venerunt in auxilio, niech idą ex visceribus regni na požądane sobie respiria, ile

kiedy P. Bóg suppressit potentiam hostis. Przydasz W. Kr. Mć summam gloriam nomini suo, utwierdzisz majestat domini et virgam directionis, virgam regni sui sprawisz in civium pectoribus immortalem Augusti nominis lauream, in Rplca aeviternam obligationem, in christianitate magnam aestimationem, in nationibus admirationem, kiedy devicto hoc civilis mortis amplo powagą majestatu swego i ojcowską miłością W. Kr. Mć rekompensujesz, dilige sic namque conciliat amor, słów zaś in hac pressura malorum dodają codzienne lacrymae, które sunt nobis paucis die ac nocte, et qui edit lacrymas—nunquam saturat. Jeżeliby, Miłościwy Panie, miałeś do tej ojezyny i osób condolium i słusnie, boć non licet et in re minima tangere Christum Dei, toć i królom samo to przydaje niebo, że dii sunt et filii excelsi, przecież, Miłościwy Królu, wieczną niepamięcią masz te errata zagrześć. Oba . . . praeteritorum ac praecustodia futurorum et ligamentum W. Kr. Mci z Rzplta i Rzpltej z W. Kr. Mcią powinno po niej ojcowskie skłonić serce, bo jest elementia principis stabilimentum populi. I tenci to powrót W. Kr. Mci będzie ex omni parte beatus, wszelkie przedsięwzięcie pańskie lepiej, aniżeli in angulari lapide, positum, kiedy nastąpi pacificatio interna przez jedność i zgodę i zupełną konfidencyę, externa zaś przez pokój pospolity i ewakuacyę auxiliaris copiae. To zaś individuum bonum jedno bez drugiego żadnego dobrego nie uczyni skutku, boć frustra pax interna speratur, si turbatores pacis manebunt domi, wyciśnione miliony, wydane musiem prowianty na kilkadziesiąt milionów, Mars przez całe prowincye polskie, ach! jak ciężki, Miłościwy Królu, samo złe do dobroci pańskiej mówi, złupione decoribus patriciis domy nasze, cineres tak obszernych włóści, publiczna desolacya, zniszczone dobra duchowne i królewskie, puste wszędy kąty, a domesticis laribus in ululatu et gemitu wołają, co tchu im stanie: „Domine! salva nos, perimus!“. Dlatego, Miłościwy Królu, powagą majestatu swego nie daj upadać temu już ginącemu in decore suo królestwu, niech się nie staje ex tam opulenta Campania deserta Arabia, bo już miejscami staje się z niej mazurskie pole, kędy są miasta ale bez ludzi, są wsie, ale bez domów, jesteśmy i my, słudzy W. Kr. Mci, ale bez chleba i publicznego bezpieczeństwa, a frustra vita optatur si vitae alimenta desunt. A jeżeli, Miłościwy Panie,

has pressuras malorum doniesiemy majestatowi W. Kr. Mei, przywodzi nas do tego poufałość, którą ma województwo sandomierskie nasze ex respectu najpierwszej między inszemi województwy (absit verbis iactantia) konfederacyi, z której tanquam ex fronte emanavit uniwersalna, które to województwo nigdy się ex hoc nie rozwiązywała nodo. I luboć potencya szwedzka inszą formować adacte chciała i wojska na toż congregavit i . . . czynić przymuszała, jednak było tyle in resolutione civium województwa tego efektu, że przez wolne „nie pozwalam“ lubo stabat pro ratione in executione hostilis voluntas, i zanieśienie protestacyi ad acta publica Jmp. pisarza Nowomiejskiego contrarium było altare irritum. Dlaczego jako województwa naszego najpierwszy actus konfederacyi, zwłaszcza kiedy mamy obecny majestat W. Kr. Mei, upaść ullatenus nie może. Jak i potem generalny jej proceder continuari musi, dla której konfederacyi tuszemy, że i W. Kr. Mć aplikacyą majestatu swego województwu temu in desideriiis jego i codziennych sobie nieszczęściach, boć gdzie się, Miłościwy Panie, ne pro bono opere województwo nasze lapidet. A jako to pierwsze stało się i z Jmp. marszałkiem, którego fortuna dlatego tylko jednego samego illas lapis offensionis, by- łoż i teraz z klemencyi W. Kr. Mei lapis defensionis, a jako ta konfederacya nie może się kończyć, tylko post pacatam ab intus et extra Rplcam, sejmy pacificationis, tak i województwo nasze niech nie przychodzi in finem desolationis, które to teraz jest i tylo pro obiecto, nietylko konfluksye gentium, ale też i przechódów tak ciężkich domowego wojska. A że ta konfederacya sandomierska, na której fundamencie ta rada walna tu conragata in praesentia wszystkich trium ordinum eo ipso jest approbata i póki trwać będzie, czyni nam nadzieję, że W. Kr. Mć wspomniawszy na nią, tym nam łaskawego udzielisz ucha elementi amplecti dextera. Pokażesz to W. Kr. Mć P. N. M. w rzeczy samej, kiedy tej Rzpltej nowo diplomate in vinculo novi iuramenti praebebis tę in sponsum. Pokażesz, kiedy ogłoszone interregnum per resolutionem Rzpltej infelix suum regnum odmienisz. Pokażesz więcej: fortun naszych rujnować zabronisz i kiedy dobrocią swoją dawasz esse, dasz consequentius pańskie et adesse. Pokażesz W. Kr. Mć, kiedy przez legacye do różnych monarchów i z postronnemi dwory, oso-

bliwie do Anglii, Holandyi, którzy kointeligencye mają i w traktowaniu pokoju osobliwym glorianur . . . państwa swego publicum pacis quaesitum ogłosisz i zniósłszy publicam calamitatem, która to publica tolerat patientia, omnia venient bona pariter cum adventu optimi regis. Przydasz W. Kr. Mć P. N. M. momenta osobliwszego do wrodzonej dobroci swojej i kiedy clementia bardziej, aniżeli iustitia, przejdiesz cum delinquentibus, vere jednak poenitentibus parcendo subiectis, debellando superbos. Przydasz W. Kr. Mć, kiedy księcia Jmci Wiśniowieckiego regio ortum sanguine regia conveniens cura i oddasz civem civibus. Przydasz W. Kr. Mć, kiedy in pacata Rplca konfederacyę stanów sejmem corroborabis walnym et suas fortificabis coronas. Przydasz i tem, kiedy Gdańsk clementia badziej et via iuris publica, przez komisyę, aniżeli proelio et armis per caput et in caput Rzpltej atakować zechcesz, boć uno non finito aliud illigare rzecz jest przytrudna et unitas dismembrans vires. Przydasz W. Kr. Mć, kiedy nie zechcesz abscondere faciem suam a nobis przez tak ciężkie odjazdy z królestwa swego, które zwykły zawsze jakie nowe praktykować in hoc regno propter absentia domini sui rewoLucye. Przydasz W. Kr. Mć, kiedy bardziej propriis viribus, o które teraz Rzplta ex respectu erectionis wojska enixe starać się nititur, którym W. Kr. Mć bezpiecznie konfidować będziesz, aniżeli ex tuae potentiae hostitanti et hospitanti ufać, boć nihil infirmius nec periculosius potentia aliena innixa, jako to elaboratissimo już pokazał W. Kr. Mć studio. Przydasz W. Kr. Mć, kiedy unicum et unitam in uno unitoque regno et independenti Rplca dominationem suam jeden tanquam legitimus dominus absque dependentia colligatae potestatis suis subiicies sceptris, bo i my duobus non possumus servire dominis, imo kiedy pessimum imminens sub regno graviori regnum est. Przydasz W. Kr. Mć P. N. M., kiedy na podane punkta przez ręce W. Kr. Mei podkanclerzowego kor. łaskawą województwu naszemu i na punkta sejmów prowincyalnych pożądaną dasz rezolucyę. Przydasz W. Kr. Mć, kiedy obaczysz tamquam in lucidissimo speculo hospitis hospitantis malevolos animos, którzy już tej Rzpltej wszelkie skarby i pieniądze zabrali, że argentum at aurum non est nobis, a pauper ubique iacet, którzy już tę Rzpltę ad summam przez zabranie chleba

i wszelkiego pożywienia inopiam przyprowadzili, że wielu ich fortuna sua gaudentes, ledwo nie proszą: „date obolum Bellizario!“—przynajmniej ludzi z państwa zabierać regia resolutione zabronisz, jako z samej ziemi halickiej 25.000 ludzi wydawać sobie rozkazali, a stąd interitus państw W. Kr. Mei gotowy et publicae hostilitatis pokazują się rationes. Przydasz W. Kr. Mć, kiedy patricia consilia non extera ad sananda applicans vulnera Rplcae et non ex unius aut duorum sensibus, ale ex plurium argumentis pomyslnie Rzpltej wydawać zechcesz antidota sanitatis. Przydasz W. Kr. Mć, kiedy nam wszystkie prawa et sacratissima pactorum conventorum argumenta łaskawie i miłościwie, jako ten pan, in cuius venerationem wszyscy, i teraz his in revolutionibus, in calamitatibus, in calationibus legum idziemy, potwierdzić i one ex orbita wypadłe restaurować (bo to in manibus domini est) zechcesz. Przydasz W. Kr. Mć, kiedy na wszystkie traktaty terazniejsze, przeszłe i przyszłe, któreby saperent novi causas belli, albo Rzpltą w nową mogłyby wprowadzić wojnę, nie zechcesz pozwolić. Przydasz W. Kr. Mć, kiedy pro primo fundamento imperii sui clementiam et unionem animorum, exceptis causis iniuriatorum et salvis eorum iuris processibus, łaskawie i miłościwie założysz. A że, Miłościwy Panie, frustra pax speratur, nisi sint arma domi, dlaczego i wojska regularnego któż nie sądzi być tej Rzpltej potrzebnego, którego quantitate et qualitate oddajemy in maturam considerationem Impp. hetmanom, a na zapłatę onym z całą zgadzamy się Rzpltą, przestając na sposobach niektórych JW. Jmp. kanclerzego kor. i podskarbiego. W. Kr. Mć przyda mu to non minimum pondus, kiedy i wyprawy łanowe, które zawsze być powinny, wnijdą in roboris militiae aestimationem i my wszyscy poddani non recusamus, cokolwiek possibilitas et summa necessitas każe, a i sami życie i krew naszą offerimus ad Thiodamantis altare przy dostojęństwie majestatu pańskiego i całości Rzpltej, jakośmy się raz konfederacją obowiązali. A czegoż już więcej potrzebujesz W. Kr. Mć po nas, kiedy wszystko, cokolwiek jest maiestati i Rzpltej necessarium et salutare—wszystko sponte W. Kr. Mei offerimus? Masz W. Kr. Mć senat tak duchowny, w nim primum mobile księcia Jmci prymasa, jako też i świecki constantem w życzliwości swojej. Masz W. Kr. Mć ordinem eque-

strem prawie suum in se et sponte se ad aram maiestati W. Kr. Mei offerentem cum suo fulcimento, Jmp. marszałka, Imp. hetmanów, którzy dostojęństwo W. Kr. Mei pro publica fortuna et sua indivisibili [*rps. uszkodzony*]. Masz W. Kr. Mć wielkich pieczętarzów et omnium ministrorum status singularem sui et legum custodiam, których wszystkich tu wspomnianych im bardziej W. Kr. Mć cordi suo applicabis regio, tem ochotniejszych in sacrificio suo królewskiemu znajdziesz imieniu. Dignum est principi tales beare fortunas, qui vitam principis et patriae beant. A że, Miłościwy Panie, ingratus labor — quem praemia nulla sequuntur, staje tu supplex verus majestatu W. Kr. Mei i jego dobrodziejstwa, JW. Jmp. kasztelan kijowski, który to światu całemu pokazał, że in adversis et prosperis co życzliwy sługa winien, kiedy a primordiis panowania W. Kr. Mei zelo zelatus pro domino i polskich interesów, jego intaminatus assertor, a nawet i konfederacyi sandomierskiej i skonfederowania wojska non postremus aestimator, za którym ipsa vincula tak ciężkie loquuntur, niewolę pokazał, że viri est tolerare labores, za którym województwo nasze suplikuje do majestatu W. Kr. Mei, prosząc, abyś go de mensa bene meritorum clementi portione poczęstować raczył. Krakowskiej potem katedry infulam przez województwo nasze suplikuje do W. Kr. Mei viduata sedes i prosi: „da pastorem populo tego, którego custodem in administrando biskupstwa swego Rzplta i teraz indeffesum widzi“—abyś W. Kr. Mć majestualną instancję ad cathedram Petri, zanim ponowiwszy facturam manus suae in monte Vavelli, miłościwie postawił, ut hoc lumen splendidum luceat in aureo candelabro w dyecezyi krakowskiej województwu naszemu, gdy mu clavis Petri ad petram Vavelli powagą majestatu W. Kr. Mei łaskawie otworzy. A tu już, Miłościwy Panie, abym uszu nie fatygował pańskich przy kanclerzu i mowy mojej to tylko do majestatu W. Kr. Mei donoszę, abyś nam tak życzył jako samemu sobie, to nam czynił cobyś W. Kr. Mć sobie uczynionego i wyświadczonego od nas mieć chciał, nas kochał, jako życzliwe poddaństwo, o nas radził, jako verus pater consilii et pacis Pan nam łaskawie dochowywał, w którego ręku najniebezpieczniejsza

może mieć, a nie *suavitas*, nas w opiekę obcym nie oddawał narodom, ale sam był królem i panem, wierzył nam, że bezpiecznie na łonie z nas każdego wczasować się możesz ¹⁾.

MOWA WOJCIECHA OŁĘDZKIEGO, POSŁA CHEŁMSKIEGO,
STAROSTY SZMELTYŃSKIEGO.

Schylając głowę moją najniżej do nóg W. Kr. Mei P. N. M., nie wchodząc *per curam verborum* in elogia powitania Jego i samemu *indulgento* czasowi, kiedy już JW. Jmp. marszałek generalnej konfederacyi W. M. P. et *clarissima* senatu prześwietnego *nomina*, oraz *splendidus [equestris]* ordo *amore indivisibili* unizyli się do przyjęcia in *adventum domini sui*, mając nadzieję, że już więcej *non commoveberis* od nas, Miłościwy Panie, według prawa poprzysiężonego, ale uwalniając nas a *sagitta volante*, pożądaný nam i sobie uczynisz pokój, o którym gdy *votive ex turno* ziemi mojej chełmskiej i powiatu krasnostawskiego mówić mi przychodzi, każdy, ktokolwiek z gruntu et *nube remota* rzecz sądzi, widzieć i przyznać może, że ta mizerna ojczyzna nasza *edita sidere diro*, niby głębiej *rupta quiete* szczęścia swoje etiam *per omnes actus suos illicitos* szukając *dolendum periculose in ignatos fluctus* tonęła et *speciem boni pro se ferendo habitum malorum* w sobie *includebat*, skąd tak ciężka dotąd wojna *totaque discors machina divulsi turbavit foedera mundi*.

I tak, stanąwszy tu, w tej radzie, *hoc damni loco*, unde *ille cecidit*, nie tak sami około upadającej radzimy ojczyzny, jako raczej *quaerimus oracula Phebi ad tronum* W. Kr. Mei in manifesto wolności naszej *periculo*, patrzmy co matka nasza cierpi, *quae vix ferenda tulit!* Patrzmy, jako Najjaśniejsza Rzplta nasza już prawie in *umbram evanescit*, kiedy jej zaszczyt herbowny, orzeł, co przedtem wszystkich był *malovolentium* na siebie, *praedator państw*, idzie teraz in *praedam* nie tylko swojemu nieprzyjacielowi, ale i wszystkim in *genere auksyliarnym* wojskom, *specie amicitia* nas broniącym, *ex quibus deerat inimicus*, ab *amicis oppressi sunt*.

1) Bibl. Ossolińskich, rps. 417, k. 159—162.

Owo zgoła nie znajduję słów — bo te milczą, vires materia exuberante meas, któremibym vergentis coraz in plus saeculi nostri nieszczęście wyrazić mógł i liczyć cedas et libram ruin naszych nikt nie wydała. Gemita sic quisque latenti non ausus timuisse palam vox nulla dolori credita rura silent mediusque iacat sine murmure pontus tanta quies, ale na co vulgata afflendo revolvo, gdy obalone multis casibus wolności naszej podpory, a najbardziej dolendum sub interregno, teraz za zgodną Rzpltej post tot dubia do przyjęcia domini sui przychylnością versis ad prospera fatis, przecież jak znowu in regni Tui, N. M. Panie, assurgunt firmamenta, dobra nadzieja pokoju, nec vanae spei cura, do którego że się największym motivo JO. książę prymas z JW. ks. biskupem kujawskim, których przy dostojęństwie W. Kr. Mei nieprzełamaną wiarą inter tot cassides pacifica infula fulsit, tudzież JW. Impp. hetmani obojga narodów z Jmp. wojewodą mazowieckim, Impp., którym przy utrzymaniu W. Kr. Mei nec clara dies, nec nox dabit ostra quietem, oraz JW. Impp. ministri obojga narodów, a osobliwie JW. Jmp. podkanclerzy kor. z JW. Jmp. marszałkiem konfederackim Wmpp. wszyscy inditum suis titulis genus, których circa regem et legem nullo notabat constantia casu, że zdrowia i fortun swoich dispendio et probitate irreprehensa nie w zniszczenie majestatowi W. Kr. Mei aetatum et fidem suam obsequiis mancipatam suam semel non emanciparunt unquam, za to nietylko imieniem ziemi mojej JWpp. powinne tribus podziękowanie, ale i do osobliwego W. Kr. Mei Impp. zalecam respektu vobis perenni marmore durior non paenitendis fama coloribus surget.

Ponieważ zaś securitas maiestatis W. Kr. Mei w tej radzie na powolnych civium sercach mocno firmatur, więc i nam abyś W. Kr. Mć to, co wprzód inpracticabili exemplo et deterioro casu ex sua orbita wypadło, powtórnie novum diploma securitatis nostrae poprzysiąc i oddać miłościwie raczył, suplikujem najniżej. A tak penes Augustum nostri tutela manebit, abyśmy zaś sub Iove clementi za panowania W. Kr. Mei prisca sentiendi libertate już szczęśliwie cieszyć się mogli, suplikuje ziemia nasza o sejm W. Kr. Mei salvo vinculo confoederationis, który ojezycznę naszą w tak ciasnym i mylnym zbląkaną labiryncie in vias plenas starożytnej wolności, uti liberam

saturni prolem wyprowadzić może, boć jest periculum WM. Panu, aby w nieugaszonym jeszcze ogniu sejm antiquae formae przez jakąkolwiek fakeyę a malevolis złamać się nie miał, pululat alte flamma vetus wspomniane tu przedemną według sojuszu od Najjaśn. cara Jmci na wojsko nasze dane jakieś miliony, z których lubo nie wiem co, albo bardzo mało wojsko partycypowało, a przecież uważ N. M. K. P. N. M., jako się teraz prawie in centuplo ciężkimi po szwedzku piętężnymi kontrybucyami i nieznośnemi prowiantami Impp. generałowie Najjaśn. cara Jmci od nas samych fugiente colono wyciskają, choć Rzplta na wszystkich radach swoich nigdy się ad onus solutionis tych milionów nie deklarowała, ale, owszem, i brać ich nie życzyła, nie sentiat axis onus, czemu że najbardziej winny tak wielkie, a mimo woli Rzpltej nad 12.000 niezliczone moskiewskie wpuszczone in viscera patriae wojska edunt wnętrzości jej, przeto suplikuje ziemia nasza N. M. królu, abyś te już auksyliarne wojska od nas z Polski, jako cale nie są nam potrzebne, gdyż już nec clypei nec tela sonant, wyprowadzić miłościwie raczył et devenire, abyś libera nos, boć i my się sami własnymi siłami przy dostojenstwie W. Kr. Mei za łaską Bożą w jedności każdemu nieprzyjacielowi pewnie obronić możemy, byleby tylko wojsko płatne, a zatem i regularne być mogło. Romule militibus nostri dare praemia solis haec mihi si dederis, Romule miles ero.

Saskie W. Kr. Mei wojska, że ze wszystkich in genere konsystencyj wyciskają wojsko polskie W. Kr. Mei i Rzpltej prawie borgiem służące, bo od lat kilkunastu niepłatne, którego zasług merces w respekcie W. Kr. Mei i Rzpltej przecież non intra verba consistat, aby za ordynansem W. Kr. Mei z zabranych wojsku naszemu in instanti ustąpili konsystencyj, jako to i z Pułtуска, swojemi się kontentując miejscami, suplikuje o to do majestatu W. Kr. Mei, effunde gratiam Tuam super servos Tuos, Domine et panem illorum ne subtrahas ab illis!

O eliberacyę ex manu potenti tak JO. księcia Wiśniowieckiego, który dobrowolnie za paszportem księcia Mężyka in amplexum W. Kr. Mei jachał, jako i panów Siwickich [*Siennickich*] non vi armorum, ale przez akord za kapitulacyę wziętych i innych braci naszych, tudzież Jmks. episkopa łuckiego, odio wiary

wziętego, upraszam Najjaśn. W. Kr. Mci, bo non poena criminis, sed ultor displicet, że nondum iure victos pobrał i dotąd w tak ciężkiem trzyma więzieniu, której presse iudicio W. Kr. Mci i Rzpltej non vero supplicio precedenti subesse powinni byli, resperge cor illorum dulcedine elementiae Tuae et fac illos oblivisci miserias praesentis vitae; do tego respektu i protekcyi W. Kr. Mci uprasza najniżej ziemia nasza [dla] W. Jmp. podkomorzego kor., aby mu nullo iure zabrane dobra od księcia Mężyka, za instancją W. Kr. Mci wrócone były; promovet też ziemia do osobliwego W. Kr. Mci respektu i protekcyi jego JW. Jmp. strażnika kor., aby był zdrowia, honoru i fortuna a ruinis potentium tak przy boku W. Kr. Mci, jako i w każdym miejscu securus, jako i wszystkich, Miłościwy Panie, zbłąkanych bez Ciebie synów, jako dobry ojciec przytul do siebie non intrando cum servis Tuis, ne publica damna et regno patriat lis intestina ruinam i czemkolwiek majestat W. Kr. Mci obrazili, odpuść im Miłościwy Panie dla Boga! symbolum enim regnum praecipuum est prodesse, pati, parcere. Za JW. Pany kijowskim i wołyńskim kasztelanami etc, pro domo sua, wiernym inviolabili fide W. Kr. Mci sługą najniższą, ziemia moja niesie suplikę, abys, Miłościwy Panie, za tak ciężką niewolę naszą szwedzką i zrabowanie od nichże i kałmuków, przynajmniej ad panem bene merentium z łaski swojej mieścić nas raczył, bo ten słuszniej nam należy, aniżeli exoticis, aby zaś znowu nie zdała się solo desiderio pacis bez własnych sił interiisse, tak Polska nasza, jako Rplea Romana, którym zawsze słyneła Romam, orbis dominum gentemque togatam [sic], więc na erekcyę nowego wojska ex facultatibus imieniem ziemi mojej zgadzam się, byleby dyspozycya taryfy dawniejszej ex ratione wielkiej u nas ruiny ad arbitrium ziemi naszej być mogła, melius enim est querere modos antequam opus sit, quam non posse habere, cum opus fuerit, na zapłatę zaś temu wojsku podoba mi się generalne szelażne, bo conscia populi est stabilimentum urbium et fundamentum contributionum, a lubo inne podatki są ad normam absoluti, przecież ad hunc solum na monopolia papieru szteplowanego, conventio byleby był w postanowionym swoim distinere positus, quibus enim leve est perdere privata, prodesse publico non sit grave i żydkowie, choć ci z dawnego postanowienia opłacają się Rzpltej,

ależ i ci przecie contribuunt, choć niewiele, multorum enim pauca sunt unique multa na nas zaś samych, albo i na mizernych poddanych naszych, których choć deplorato Rplcae już i nie masz, nie zda mi się, aby jaką stanowić kontrybucyę, iniquam enim est, ut inde exagamus sanguinem, unde luximus.

Ponieważ utrzymanie fortec, częstochowskiej i innych, jako intactas virgines od nacierających nieprzyjaciół zgodnie stany Rzpltej promovent u J. Kr. Mci, więc i ziemia nasza zamojską fortecę aby ungue leonis intacte utrzymana, nie wspominając dawniejszych wojen na nią insultus, cum domino et dominio jej, jako ciężko przez wojska omnis generis, przez odpocznienia i przez ogień funditus zrujnowaną, do respektu W. Kr. Mci i całej Rzpltej subiecit, aby przynajmniej według prawa od wszelkich podatków na lat 4 Zamoyszczyzna uwolniona być mogła, bo ta forteca przed ruiną i ogniem do uchronienia się ze wszystkim posecentibus [*praesidium od*] inimicorum zdawna, jako Arka Domini, nazwać się mogła, gdzie nie tylko zdrowia uciekających się, fortuny, ale volumina sancitorum całej Rzpltej z trybunału, z różnych grodów in tuto mieściły się, aby tedy praesenti labe nie wpadała ta forteca, ale aby capax być mogła ad protegendum i w dalszy czas każdego, instat o taki respekt za nią ziemia nasza W. Kr. Mci. A że Jmp. Wereszczyński, na trybunał z ziemi naszej obrany, nie zasiadając in stallo suo, zabity od kozaków, przeto suplikuje ziemia nasza, Miłościwy Panie, ab ex hoc novo casu na sejmiku relationis pozwoliłeś nam W. Kr. Mć obrać sobie inszego deputata, pro homicidio zaś tego upraszamy W. Kr. Mci o instancę na sąd, a gdy różne temeraria ubliżyły nam wszystkich intrat, więc przynajmniej o wolną defluitacyę zbóż do Gdańska na cukier in amaritudine nostro upraszamy W. Kr. Mci P. N. M., niechaj tedy tym wszystkim salus gentium fati sui incerta, jako alta ruens a culmine Throia, pewną w dobroci W. Kr. Mci znajdzie obronę, niechaj gens libera eiecta satis w pożądanym przytulona pokoju loquatur magna lia W. Kr. Mci wiecznie, a tak nieprzekowanego W. Kr. Mci in gloria panowania stabit servatus pro elogio mundus¹⁾.

1) Rps. 317 Bibl. Ord. hr. Krasińskich, str. 239 — 245.

Przemówienie powyższe zatytułowane w rękopisie, jako: „mowa

VOTUM POSŁA ZIEMI WARSZAWSKIEJ.

Najjaśniejszy Królu, Panie Mój Miłościwy! nie były podobniejsze sobie, jak teraz, natury solis et solii. Słońce dla światła i skutków stworzone, nie dlatego zachodzi, żeby się więcej nie pokazało, albo odpoczynku, będąc ens infatigabile, potrzebowało, lecz żeby się go subalternis vicibus wszędzie dostało. Taż maniera Najjaśniejszy Majestat W. Kr. Mci świecąc i panując światu polskiemu nie dlatego, rozumiem, jasności swojej na czas ubliżył, żeby się do swej sfery nie wrócił, albo fatygom swoim spokojnego receptaculum szukał, ale żeby się z jednego horyzontu na drugi udzielając cunctorum expectationi respondeat et modicum deficiendo ubique sufficiat i tać jest secundae causae Augustique II proxima connexio. Dość podobieństwa in secundis, ale nie mniejsze in adversis, któż tego nie wie, jak jest szkodliwa cunctis animantibus solis eclipsis? Tak właśnie et solii! Słowem, praesentia solis et maiestatis quantum proficit, tantum absentia officit. Spróbowała tego na sobie złupiona ojczyzna nasza, co to jest carere visione domini, poznała nader złe skutki z zaćmienia luminarza swego, bo nihil integri. Ordo Rpleae ex et ab omnibus ordinibus wyrugowany, lokowała się na to miejsce turba malorum i rozmnożyła consimiles partus turbationum tak dalece, że bez rządu i rządcy casu non consilio regebamur. Sprawiedliwość, absoluti iuris domina, ledwie się znaleźć może inquilina, leges antiquae et novellae, którym spiritus vitales ustawać nie mają, odpoczywają, ut piae defunctae. Wolność, której nam zazdrościły narody, teraz, gdy się jej wzajemnymi upałami ogorzalej, ustawicznymi dymami przykopcanej zmieniło na cerze, jedni się cieszą, inni żałować poczynają, a daj Boże, ut omnes invideant, nemo misereatur!

W tak ciężkich terminach na kogóż narzekać? Raczej — przyznać, że damni sui quisque faber. Uprzykrzyła się Rzpltej antiqua forma, więc czyniąc reformę stała się mirabile monstrum, przyczyniła sobie głów [wiele], rozumu nie chciała

tegeż Jmci będąc posłem z ziemi chełmskiej na radzie warszawskiej ex turno a. 1710⁴.

Porównanie mowy z treścią zawartą w tekście P. wskazuje najwyraźniej, że wygłosił ją Wojciech Olędzki w dn. 18. III.

mieć w zgodzie *sui curam*, dostała w niezgodzie *curatelam*. Azali wszystko teraz do siebie przyjdzie za szczęśliwym powrotem, którego ja sobie i całej Rzpltej winszując życzę, ażeby *solium W. Kr. Mei*, ut *sol audiat vocem*, ut olim: „*sta, sol, ne moveare!*“ ażebyś *W. Kr. Mć*, jak najpomyślniej panując, nie przestał być *solii sui solisque nostri solus dominus!*

Nie będzie z drogi do rady, że wstęp uczynię, gdzie minąć nie mogę *primum in ordine JO.* książeia *Jmci* prymasa *kor. i W. Ks. Lit.*, któremu nie przydany zda się być, ale przyrodzony tytuł *legati nati primique*, bo jest prawie *desuper legatus ad bene consulendum*, *natus ad recte vivendum*, *primus ad exemplificandum*, niech tu rozbiera, kto chce chwalebnych akcyj doskonałość i enego imienia godność, nie innego nie znajdzie, *praeter omnibus omnia*, nie miałby zaś dobrej rozeznania perspektywy, ktoby nie dojrzał wielkich zasług zacnych wodzów obojga narodów. *Agmen ducit* pierwszy wódz koronny, któremu *encomia* ten tylko nie pisze, kto *alienae laudis pinguedine maerescit*, a zaś je rozpisze *in multas miriades mira constantia* wierności ku panu, miłości ku ojeżyźnie, aleć *iustitia distributiva W. Kr. Mei* przybrała *super collegium* tak dalece, że względem jedności zda się, iż *unus omnes nutrit* *amor*, a względem godności osób, to chyba *nominibus et stallis distinguendum*. Prześwietny senat z *Impp. ministrami* koronnymi i *W. Ks. Lit.*, wiem, iż *unum quemque sua respiciat odorem*, ale że w *Impp. exemplaris zelus in patriam* bardziej pragnie *verba consilii, quam laudis*, zamykam w milczeniu *omnes omnium venerationes*, lecz by też i *zaszła verborum obvigilatio*, powinna *reserari in recognitionem magnorum meritorum* tak *Jmks. biskupa kujawskiego*, jak *Jmp. wojewody i generała ziem naszych księstwa mazowieckiego*, z których jeden *specula prudentiae rebus nostris prospiciebat*, drugi *infirmum regni arcto foedere firmabat*, a choćby było *os elingue teneri, verba coronari et venerari te oracula*, które do nas i za nas *perorują*. Prześwietnych pieczętarzów *trzebaby*, ut *ora regia plenis labiis enkomizować*, ale, że *wolą dignum laudum, quam laudes et meritis, quam encomiis abundare*, przeto sama wielkość nieporównanej godności i dzielności i *publicum sibimet sufficiat, in quorum sillabo* gdy widzę *primam raritatem in uno eodemque esse kompas za słońcem dobrze idący*, oraz i *zygar in mo-*

mentis moventorum nocte dieque nieustający, a to sub uno eoque recto iudice veritatis w przeznacnej osobie Jmp. podkanclerzego kor. concludendum, że qui in patriam et patrem nullatenus defecit, eidem ab utroque gratia et gratitudo nunquam deficient. Naostatek, nie może być oczom nie przyjemniejszego, jako virescens et immarcescibilis virga directionis w rękę (że drugi raz wspomnę) ducis annorum et consiliorum — Jmp. marszałka generalnej konfederacyi Rzpltej, w którego osobie mogły się eximiae virtutes skompendyować, ale się (jak są) zinwentować nie mogą. Czy może jeden moment tot tantaque opera rekapitulować, których sumaryusz niech rozbięra wieki, a będą dość miały! Więć wszystkim in communi et particulari wielkim imionom za wszelaką in rem Rplcae aplikacyę niech będzie od Pana łaskawego łaska, od ojczyzny wdzięczność, od każdego z nas unizenie podziękowanie.

Do punktów rady sensum pro modulo in libram supremi iudicii W. Kr. Mei P. N. M. repono, w radzie tak pilnego ratunku non unius, sed universi, mniej słów, więcej sposobów, a zgoła rozumu, z rękami, nie z językiem potrzeba, bo tego rozum bez rąk nie dokaże, ręce bez rozumu nie wiedzą, co czynić, więc żeby razem rozum i ręce etiam divisa opera indivisim operandae. To ad bonum esse, że wszystkich punktów propozycyi do majestatu W. Kr. Mei dwie esenecye wybieram: pacis internae et externae.

Pokoju ab intra nikt nie sprawi, nisi moderamen maiestatis et iudicium Rplcae, t. j. kto zgrzeszył civiliter, a daje się winien et factus est obediens na zawołanie W. Kr. Mei przez terażniejszy uniwersał merendus veniam W. Kr. Mei cum regressu a privatione ad habitum, kto zaś criminaliter et perseveranter, niech go sądzi sąd Rzpltej sine indulgentia, ale tyż et sine praecipitantia, bo tu iuris et iustitiae noverca, a zaś recti iudicii est discernere prius quam decernere, a gdzie res ambigua et investigabilis, satius dimittere nocentem, quam damnare innocentem.

Do wysłowienia pokoju ab extra trzeba rąk jak najwięcej, a zaś vacuis manibus opus inane, trzeba je uzbroić, bo arma ferunt pacem, trzeba im dać, bo ex nihilo nihil. Podanym tak wielu eo nomine sposobom non derogando, proxima capio.

Naprzód czwarty szeląg sejmu lubelskiego, bo na cóż uchwała bez egzekucyi, a że sejmowa, ergo nulla, questio, tylko żeby ten prowent województwa i ziemie przez poborców wzbrowszy swoich, do skarbu koronnego wnosili, a skarb mere na zapłatę wojsku aplikował, wojsko zaś pane bene meritorio utando, non abutando i to tylko komputowe, nie pozwalając sobie plus ultra, boć już dosyć tam hospes, quam hostis utrapił, a dopieroż zagęszczone ex privato in privatum dywizye, gdzie niektórych salva per omnia repetitione manebit memoria nie tak z heroiczych dzieł, albo hucznych działań, jako miłych działań cudzej fortuny od mających do niemających przeniesionej.

Co do szeląga dziesiątego, komu jest beneficium kurencyi tamże na sejmie zachowane, powinno być extra quaestionem, boć jeżeli semel recognoscens non est amplius verborum suorum dominus, dopieroż semel scripta lex iubet, non disputat.

Alterum do pokoju ab extra byłoby conducive, ażeby z dóbr omnis generis dziesięć mieszczanów, a kmieci dwadzieścia jednego żołnierza pieszej milicyi munderownego wystawili, jegoż żywnością, rynsztunkiem i barwą pro beneplacito każdego województwa i ziemi jednakową prowidowali, co deficiente innego raz wraz subministrowali.

A złych sposobów, będzie rąk i sił co potrzeba, per consequens nietylko u wszystkich będzie Rplca considerabilis, ale i gdzie co sobie zjednać będzie chciała, prędzej wyperswadują armatae praeces, quam inermes rationes.

Miasto Gdańsk magis accusari, quam excusari debetur et meretur, że zaś wszystkie miasta in regno subsunt iurisdictioni iuditorum W. Kr. Mci assessoralium, sufficiet negotio, zdana super vicariam prześwietnych pieczętarzów potestatem komisya, alias na tak złych dość będzie zażył tak mądrych.

Ablegacye potrzebne: pierwsza ad summum pontificem gratiarum actionis za świadczenie plus quam spiritualis paternitatis i że mieć raczy w dobrych sukcesach W. Kr. Mci i Rzpłtej konsolacyę, we złych kompasyę, druga niemniej potrzebna do Najjaśn. cara Jmci moskiewskiego z podziękowaniem za stateczną koligacyę przy ekspostulacyi, ażeby, będąc tak wielkim u świata monarchą, raczył być pulcherrimae provinciae verbi dati dominus, a to iuxta contenta podanej od

W. Kr. Mci instrukcyi propozycyi; inne ablegacye tam tylko, gdzie idzie o rzecz, albo lepszej, niż była, de Rplca opinii, albo zrażenia przeciwnej machinacyi inter oportuna, reputo, salva per omnia praecautione, żeby ten komplement żadnego traktatu Rzpltej szkodliwego nie prezumował.

Fortece Rzpltej są to jej antemuraty, jako Kamieniec Podolski, okop Św. Trójcy i mówiąc co do ubezpieczenia tych fortec, znaleziono kiedyś cor in thesauro, azali się teraz nie znajdzie thesaurus in corde, a przynajmniej modus in candore Jmp. podskarbiego w. kor. ku ojeźźnie, że będzie mógł w jej potrzebie choć kredytem defekt tantisper zastąpić.

To liche zdanie składam u nóg W. Kr. Mci, jako deputat do boku pańskiego, jako zaś do instrukcyi ziemi warszawskiej et ex officio za dobrotliwą łaską W. Kr. Mci P. N. M. mihi collato legitime interessatus miałbym co przydać pro bono communi, etiam particulari wielkich i zasłużonych W. Kr. Mci faworytów, ale że teraz salus publica omnes praeoccupat favores, więc, ad praemissa uczyniwszy in futurum prekustodycę, kończę głos, nie kończę votum, bo to jest vitae meae totiusque status ratio interminabilis jak najszcześliwszego panowania W. Kr. Mci P. N. M. applicatio ¹⁾.

MOWA JMP. STANISŁAWA DENHOFFA, MIECZNIKA KOR., MARSZAŁKA GENERALNEJ KONFEDERACYI SANDOMIERSKIEJ, PRZY ZAKOŃCZENIU WALNEJ [RADY] WARSZAWSKIEJ 1710 [R.] ²⁾.

Najjaśniejszy, Miłościwy Królu, Panie a Panie Nasz!

Witam, nie żegnam W. Kr. Mć P. N. M., absit haec tristis augurii nomenclatura, kiedy wszystko nierozłączoną jedność maiestatis cum libertate, ustawiczne W. Kr. Mci, jeżeli nie w oczach, to w sercach civium zachowanie przez szczęśliwą

¹⁾ Rps. Bibl. Ordyn. Krasińskich nr. 371, str. 108—112.

Z zestawienia niniejszego votum, przytoczonego tu in extenso, ze streszczeniami w **Kr., Cz. I i P.** wynika, iż wygłosił je w dn. 21. III Franciszek Alojzy Łoski, poseł ziemi warszawskiej, który uczestniczył też na sejmie pacyfikacyjnym warszawskim w r. 1699 (Vol. Leg. VI, 41), kiedy wygłosił mowę, przytoczoną wespół z innymi w tymże 371 rpsie Bibl. Ordyn. Krasińskich.

²⁾ Jest to przedostatnia mowa Denhoffa na radzie, wygłoszona w dn. 16. IV, przed przemówieniem kanclerskiem, po którym raz jeszcze zabrał głos.

tego aktu konkluzję festissime intonat i nieporuszenie funduje. Witam powrócone ad naturalem suam eclipticam et in tropico biegu swego spoczywające słońce, bo w wolnym narodzie naszym prawa, solennitates et formalitates Rzpltej są przyrodzona, według natury stanu naszego królów i panów naszych drogą, a zatem, po gwałtownem vi factorum z tej drogi zbiciu, niech mi się godzi in meta gloriosissime przebieżonego z tej obrady staja witać W. Kr. Mé P. M. Witam oraz et ex exilio i ostatniego zdeptania przywrócone ad orbitam et in suo rutilantes splendore prerogatywy i swobody Rzpltej w pozwolonym cum plenissima activitate głosie wolnym, który przez te nieszczęśliwe konjunktury albo zatłumiony bywał, albo się ad arbitrium interesujących potencyj odzywać musiał. Witam, dotąd mancam, vel deformem, teraz zupełną in maiestate i w naturalnej swojej posturze, formam Rzpltej, witam to wszystko, cokolwiek w stanie naszym vel fati rigor, vel studii malignitas ruin uczyniły, teraz sub augustissimo nomine W. Kr. Mei P. N. M. przez ten zjazd, jako pod ozdobniejszą inskrypcją restauratum, redintegratum. A gdy szczęście publiczne sub felicissimis W. Kr. Mei auspiciis witam, nie godzi mi się minąć z należytą stanów Rzpltej wdzięczności ekspresją tych, którzy nieugaszoną in fluctibus et tempestate calamitatum żarliwością nieporuszoną in motu continuo odmieniających się konjunktur statkiem, invicta et infracta in adversis fortitudine cum generosa in vietimam utrzymaniu interesów publicznych, osób i fortun na wszelki hazard resignatione do tego contribuerunt szczęścia.

Primus in agmine, pierwszy w senacie re et nomine, primatiale munus adimplens, księżę Jmé prymas labentis pondera saeculi pronasque patriae ruinas consilio, precibus stetit. Prześwietny senat, Impp. ministri status obojga narodów, Impp. hetmani, ordo equestris i ene wojsk Rzpltej rycerstwo nieoderwanie trzymający się in vinculo konfederacyi naszej przezornemi radami, niesfatygowaną aplikacją, ingentibus ausis i nieśmiertelności godnemi utriusque Palladis czynami, tę zbawienną i wszelkie przeciwne machinacje wojującą konfederacyi naszej machinę na nieporuszone ugruntowanie tronu W. Kr. Mei P. N. M. i zbawienie ojczyzny utrzymali; więc wszystkim tym Ichmościom perpetuum gratitudinis na sercach naszych

założywszy monumentum, pańskiej ich W. Kr. Mci łasee i respektowi zalecamy. Witam naostatek i tych, [których] lub torrens praedominantis potentiae, lub diversitas sensus in adversas egerat partes, a na terażniejszym zjeździe tandem konwin-kowanej in melius własnej woli sacrificium ad aram majestatu W. Kr. Mci P. N. M. czynią i suplikują numine clementiae W. Kr. Mci, która sola diis equat reges, aby je miłościwie przyjąć raczył, żegnać tandem do czasu muszę W. Kr. Mę P. N. M. nie oddzielnym jednak i w rządzie asystujących stanów Rzpltej, jako primo suo mobili, afektem, ponieważ Cię, Miłościwy Panie! już i sama pora ex togato conclavi ad sagatam evocat arenam, życząc ore et corde publico, aby Ci tryumfalne, a nieskończone dni nieśmiertelnemi ustawiczne wiktorye wieńczyli laurami, delphica longaevum laurus Tibi destinet aevum, życząc, aby pod szczęśliwem Twojem panowaniem wiara święta, pierwszy et principalis cardo stanu naszego, jako w największym resplendeat lustrze, sprawiedliwość, a z nią wolność prawa i swobody nasze niezwiędnięte reflorescant, pokój, jedność, miłość zobopólna et abundantia niech cały napęlnia kraj! Niepokoje, zawziętości, rewolucye i wszelkie na wieki rugowawszy zbrodnie, templa fas sanctum flora lustret aequum, veritas, pax et amor per omnes ambulet vices, scelus omne castris exulet arvis, a nietylko Ci, Miłościwy Panie, życzymy tych szczęśliwości, ale pełnem boni augurii sercem pewnie je rokujemy, bo się tak doskonała do wszystkich tych środków, przez które to dla nas nieoszacowane dary skorzystać możesz, spodziewać każe Twoja aplikacya.

Tak wola całego narodu naszego chcą i pragną, tak naostatek Bóg sam cudem osobliwej swojej nad Tobą Opatrzności indigitat, kiedy Cię szczęśliwie do nas powrócił i na tronie naszym osadza! Sic Tibi Sarmatae, sic fata iurare coelo, sic superi statuere coelo, a teraz, in pignus nierozzerwanej z stanami Rzpltej jedności, suplikujemy o ściąganie należytnej do pocałowania ręki, da tangere dextram, a na zajmny zastaw bierz obowiązane serca i duchy nasze, cor animumque rape! ¹⁾

¹⁾ Rps. 3829 Bibl. Ordyn. Krasińskich, str. 632—635.

SKOROWIDZ OSÓB, MIEJSCOWOŚCI I RZECZY.

[Skróty w skorowidzu: bp = biskup, gen. = generał, gr. = grodzki(ie), kasztel. = kasztelan, kor. = koronny, król. = królewski, ks. = książdz, lit. = litewski, mjr. = major, obyw. = obywatel, por. = porucznik, posł. = posłowie, pułk. = pułkownik, rtm. = rotmistrz, stta, sttvo = starosta, starostwo, tryb. = trybunałski(ie), w. = wielki, wwda, wwdztwo = wojewoda, województwo, woj. = wojskowy, z. = ziemski(ie), źm. = źmudzki(ie)].

Abdykcja (Augusta II) 38, 82, 101, 146.
 abjurata z r. 1661 343.
 „ „ 1667 309.
 „ „ 1690 309.
 „ skarbowa 251.
 abjuraty IV, 291, 296, 327.
 ablegaci, ablegacje, ablegat, vide: posłowie, poselstwa, poseł.
 activitas (obrad) 16, 18, 23, 67, 129, 130, 133, 135, 142, 144, 160, 161, 163, 164, 168, 175, 178, 185, 318.
 adherenci szwedzcy (strony przeciwniej, Leszczyńskiego) 94, 95, 97, 98, 100, 102—104, 109, 110, 117, 120—122, 125, 127, 132, 136—139, 143, 151, 197, 213, 226, 273, 278, 291, 295, 304, 315, 324, 336, 337, 366.
 administratorowie skarbowi 246.
 akademja krak. v. Kraków.
 Akademja Umiejętn. IV, XIII.
 akcja żyźmorska 273.
 akcyza 119, 162, 179, 181, 192, 195, 198, 199, 201.
 akta gr., z., tryb. 214, 236, 248, 252, 258, 265, 269, 274, 276, 277, 290, 291, 298, 307, 310.

akta łączyc., mścisl., kij., połock. v. Łęczycza, Mścislaw, Kijów, Połock.
 Aleksandrowicz 130.
 Altransztađ v. traktat altr.
 amnestja 24, 25, 28—30, 35, 37, 39, 43, 52—54, 67, 77, 79, 82, 89, 90, 92, 97—100, 102, 104—106, 109, 110, 117, 121, 122, 124, 125, 127, 128, 131—133, 138, 140, 143—145, 150, 151, 165—171, 196, 199, 202, 217, 240, 290, 294, 299, 300, 302, 304, 306, 310, 323, 336.
 amunicja 108, 245, 291.
 Anglja: 53, 91, 106, 113, 352; poseł 31, 36, 66—68, 81, 91, 107, 113, 120, 124, 230.
 Ankwicz Michał, chorąży nowogr. siewier. 220, 244, 317.
 Ankwicz Michał, kasztelan małogoski 5, 40, 317.
 Arabja 350.
 Arcemberski Walenty, kantor sandom. 227.
 archiwum (v. skrypt ad archiw.) 187, 196.
 Archiwum Bernardyńskie we Lwowie XI, 280.

- Archiwum Główne w Warszawie XV, 214, 236, 248, 258, 269, 276, 279, 290.
- „ Państwowe w Wilnie XIV, XV, 252, 274, 291, 307, 310.
- arkebuzerja 311.
- arcybiskupstwo gnieźn. 10.
- armaty 137, 139, 144, 149, 150, 262, 283.
- arsenały 149.
- artykuły wojenne 344.
- artylerja 14, 21, 26, 28, 31, 33, 41, 43, 52, 99, 101, 146, 148, 149, 154, 203, 206, 216, 224, 240, 244, 245, 291, 317, 324, 326.
- asekuracja maiestatis 166.
- asekuracja sumy podskarbiego 205.
- asesorja v. sądy asesor.
- asygnacje hetmańskie 193, 195, 196, 199, 203, 219, 230, 232, 246.
- „ hibernowe 252.
- „ skarbowe 193, 196, 205.
- „ wojskowe 249, 271, 304.
- audjencje 3, 4, 6, 9, 10, 50, 51, 57, 59—63, 68, 120, 142, 152, 153, 184.
- augustjanie 4, 8.
- aukcja wojsk Rzpltej (w. wojsko Rzpltej) 22, 91, 93, 108, 109, 113, 114, 126, 135, 150.
- Babimojski** stta i sttwo 235.
- bale 9, 66—68.
- Baliński Michał, burgrabia i poseł dobrzyń. 279.
- bankiety 63, 65, 66, 94, 131, 136.
- Banowski Michał, obyw. zm. 274.
- Baranowicze 121.
- Baranowski Bogusław Piotr, marszałek konfeder. woj. 138.
- Baranowski Piotr, obyw. kowień. 252.
- Bartoszewicz Juljan, historyk IV. batalja (okazja, wiktoria) kaliska 155, 178, 232, 248, 258.
- batalja poznańska 178.
- Batory v. Stefan Batory.
- Bełchacki (Bełochacki) Baltazar, stta lipnicki, pos. krak. 4, 6, 76, 80, 214.
- Bełz: posłowie 16, 118—120, 160, 163, 164; stta 221; wwdą v. Sieniawski; wwdztwo 118, 126, 155, 163, 331.
- benedykcja papieska 22, 129.
- benedyktyni 232.
- benedyktynki 305.
- beneficia 103, 108, 187, 227.
- Berengowski v. Derengowski.
- Berlin (v. dwór berliński) 204.
- bernardyni 65, 72, 131.
- bezkrólewie v. interregnum.
- Biała-Cerkiew: 106, 107, 113, 149, 203, 277, 307, 326, 327; forteca 149; praesidium 106, 107.
- Białozor Krzysztof, kanonik wil. 251, 294, 331.
- Białoruś 155, 293.
- białoruskie wwdztwa 326.
- Biblioteka Czartoryskich V, XV, 336.
- „ Krasieńskich V, XI, XV, 221, 297, 318, 335—339, 347, 359, 364, 366.
- „ Ossolińskich XV, 221, 314, 355.
- „ Publiczna w Petersburgu V, X.
- „ Sarjańska Łopacińskich V.
- „ Uniwersyt. w Wilnie XV.
- Bidziński Stanisław, stolnik i poseł sandom. 237.

Borysław (zamek) 329.
Braclaw 327: posłowie 138—140,
175, 195, 202; wwdztwo 138,
139, 175.
Brahików 316, 327.
Brandenburgczyk v. elektor brand.
brańskie sttwo 318.
Brasław: posłowie 86, 95, 153,
169; powiat 84, 86, 95.
breve apostolicum 59—63.
Brodny v. Budny.
Brody 326.
Bronisz Piotr Jakub, stta pyzdr-
ski, marszałek konfeder. warsz.
3, 131, 178.
browary 33.
brzegowe 109, 301.
Brześć kuj.: chorąży v. Moszczeń-
ski; instrukcja 275, 276; klu-
cze 303; posłowie 33, 75, 104—
106, 163, 195, 275, 276; wwdz-
two 75, 104, 269, 275, 276.
Brześć Lit.: 213, 292, 309; in-
strukcja 290, 291; księgi gr.
291; posłowie 2, 33, 136, 137,
290, 291; sąd gr. 291; wwdztwo
75, 136, 137, 290, 291; zjazd
292, 309.
Brzezie 214.
Brzozówka 269.
Brzuchowski (Brzuchucki) Józef,
stta owrucki, poseł sandom.
88, 97, 237.
Bucholc, komendant woj. w War-
szawie 42.
Buchowski, gen. adjutant 245.
Budny (Brodny) 323.
Bujno, deputat z Wielkopol-
ski do kalkulacji skarbu lit.
70.
Bujwid Jan Marcejan, obyw. miń-
ski 307.
Buszczyński, kapelan kanclerza
lit. 173.
Butlerowie 133.
Bychowiec (Bykowiec), poseł woł-
kowski 120, 121.

Bychów 123, 277, 293, 297,
326, 327; garnizon 293, 326;
zamek 293.
bydgoska kasztelanja 105.
Byszewski Andrzej, obyw. ko-
wień. 252.
Cedrowscy: Aleksander, Henryk,
Hrehory, Mikołaj, obyw. miń-
scy 307.
celni pisarze 250.
cerkiew św. Zofji w Połocku
330, 332, 336, 337.
cesarz 24, 31, 34, 41, 53, 82,
158, 230.
Charybda 348.
Chełchowski Paweł, sędzia gr.
kowień. 252.
Chełm: bp v. Łubieński K.; pod-
komorzy v. Romanowski; posł.
48, 50, 112, 113, 195—198,
355—360; ziemia 112, 356,
358—360.
Chełmiecki Antoni, miecznik i
pułk. dobrzyński 279.
Chełmno: bp v. Potocki T.; pod-
komorzy 20; posł. 137; wwda
v. Działyński; wwdztwo 137.
Chlebowski Aleksander, chorąży
wieluń. 257.
Chlewicki (Chlewicki) v. Odro-
wąż-Chlewicki.
Chlewiska (Chlewice?), dobra 237.
Chłapowski Ludwik, poseł poz-
nań. 222.
Chmara, regimentarz lit. 108.
Chmielewski Jan, obyw. miński
307.
Chociwski (Chocimski, Kocim-
ski) Franciszek, cześniak miel-
nicki, poseł czerski 124.
Chocz: kolegjata, probostwo 231.
Chodkiewicz Jan Karol, stta wie-
luń. i błudeń., poseł brzeski
290.
Chomentowski Marcin, wwda ma-
zowiecki 30.

- Chomentowski Stanisław (syn Marcina), wvda mazowiecki 3—9, 14, 17, 20, 30—35, 43, 48, 50, 51, 56, 63, 71, 119, 126, 356, 361.
- Chomiński Ludwik, stta hubski poseł oszmiań. 85.
- chorągwie tatarskie v. Tatarzy.
- „ własne v. wojsko Rzpltej.
- „ wołoskie v. Wołosza.
- chorąży brzeski kuj. v. Moszczeński.
- „ kor. 245.
- „ krak. v. Żydowski.
- „ piński v. Godebski.
- „ podlaski 139.
- „ wołyński 323.
- Chrzanowski Maksymiljan, chorąży zakroczym. 246.
- Chrzanowski Stanisław, podstoli orszań. poseł brzeski 136, 290.
- Chrzastowski Jan Kazimierz, podstoli żm. 274.
- Chwalibog Stanisław, v. regent, sędzia gr. i poseł krak. 214.
- Chwastów 327.
- Chybbler, chorąży regimentu król. 267.
- Ciechanów: posł. 129, 204; stta v. Narzemski; ziemia 4, 8, 129.
- Cieciszewski Józef, kasztel. liwski 7.
- Cieszkowscy (Czeszkowcy) 324.
- Ciświcki, starościc stawiszynski 222.
- ćło 20, 22, 24, 43, 47, 54, 99, 102, 104, 107, 109, 146, 175, 183, 190, 192, 198, 203, 250, 251, 264, 279, 286, 295, 301, 328.
- Cozel, Kozel v. Hoymbowa.
- Crassau v. Krassau.
- cudzoziemcy 85, 96, 112, 132, 225, 249, 251, 252, 255, 257, 262, 284, 285, 358.
- Czachurski, poseł woj, 311.
- Czaplic Stanisław, stolnik owrucki, poseł kij. 276.
- Czarnieccy (Czarneccy)
- Czarniecki, stolnik bractławski, 335.
- Czarniecki Stefan, pisarz pol. kor., marszałek konfeder. gołęb. 36.
- Czartoryski Kazimierz, podczaszy lit. 4, 11, 70, 79, 83, 95, 108, 121, 123, 137, 199, 291, 295, 302.
- Czermiński Antoni, kasztel. małogoski 5, 245, 317.
- Czermiński Jerzy, stta garwoliń. 6.
- Czermiński Łukasz, oficjał przemyski 317.
- Czermiński Stanisław, chorąży i poseł podolski 114.
- Czermiński Szcześny, kasztel. kij. VI, 4—8, 20, 33, 34, 38—42, 51, 52, 91, 100, 103, 121, 122, 128, 129, 151, 152, 199, 204, 219, 242, 268, 313, 317, 326, 354, 358.
- Czeraniaków 56.
- Czernihowszczyzna 318.
- Czernihów: egzulanci 317; poseł 141; wvda v. Zatuski Fr.; wwdztwo 40, 141, 317.
- czernicy kij. v. Kijów.
- Czersk: posł. 123, 124, 142; ziemia 123, 124.
- Czerwińsk 121; opactwo 68.
- Czeszkowcy v. Cieszkowcy.
- Czeszkowski Daniel (Kreszkowski), podczaszy i poseł czernih. 141.
- czeńnik lit. v. Niemirowicz-Szczyt.
- „ sandom. v. Dunin-Karwicky St.
- Częstochowa X, 4, 9, 14, 15, 20, 21, 23, 25, 26, 34, 43, 45, 73, 85, 99, 101, 102, 113, 116, 119, 124, 144, 150, 158, 218, 244, 245, 255, 256, 266, 359; forteca 9, 73, 85, 102,

116, 244, 359; garnizon 256, 266; paulini 9, 23, 218, 244.
 Człopów (miasteczko) 235.
 czopowe 21, 33, 119, 125, 156, 160, 173, 175, 179, 183, 190, 196—198, 203, 226, 229, 250, 273, 274.
 czorsztyński stta 231.
 Czortków 331.
 Czosnowski Franciszek, skarbnik podlaski, poseł sandom. 237.
 Czosnowski Stanisław, kasztel. warszaw. 7, 34, 39, 40, 51.
 Czyż (mylnie) poseł słonimski 120.
 Czyż Józef, podkomorzyc i poseł wileń. 78, 83, 84, 170.
 ćwierci wojskowe 191, 312.

Dackiewicze Józef i Piotr, obywat. kowień. 252.
 Damowski v. Danowski.
 Danejkowicz-Ostrowski v. Ostrowski-Danejkowicz.
 Danowski (Damowski), pisarz z. i gr. wiski, poseł bielski 134.
 Dąbrowa pod Wieluniem 258.
 Dąbski Andrzej, stta nakielski, poseł inowrocławski VIII, 48, 50, 108, 109, 141, 169, 179, 196, 275.
 Dąbski Wojciech, marsz. nadw. kor. 7, 11, 41, 47.
 defluitacja do Gdańska 113, 128, 317.
 deklaracja królewska 129, 135, 158, 160.
 dekret szwedzki 163.
 Dembiński Andrzej, poseł krak. 76, 80, 214.
 Dembiński Franciszek, kasztelan wojnicki 219.
 Denhoff Bogusław Ernest, podkomorzy lit., generał 68, 72, 115, 133.
 Denhoff Stanisław Ernest, miecznik kor., hetman pol. lit., marszałek konfed. sandom. VI,

VIII, XI, XII, 1, 3—7, 10, 11, 15—17, 21, 22, 24, 27, 28, 30, 32—34, 40, 41, 43, 48—50, 52—57, 60, 61, 63, 65, 69—74, 79, 80, 87, 104, 108, 114, 133, 138, 141, 142, 145, 146, 153, 156, 158—160, 163—166, 168, 173—176, 179, 182—185, 188—193, 195—202, 204—208, 216, 217, 221, 223, 243—246, 254, 263, 308, 318, 336, 337, 341, 351, 354—356, 362, 364—366.

Denhoffowa, miecznikowa kor. etc. 14.
 Denhoffowa, starościna wiślicka 247.
 denuncjacja toruńska 112.
 Departament Nauki i Szkół Wyższych III.
 depozyty 78, 81, 92, 101, 105, 108, 131, 183, 190, 192, 330, 335.
 deputaci hibernowi 113.
 „ konfeder. sandom. 213, 214.
 „ na radę v. posłowie.
 „ z sejmu lubel. 213, 214.
 „ sądowi z wwdztw 138.
 „ na trybunał v. trybunał.
 deputacja przy hetmanach 53.
 „ do kalkulacji skarbu kor. 141.
 „ do kalkulacji skarbu lit. 70, 108, 141.
 „ do konferencji z nuncjuszem 32, 37, 38, 71, 157.
 „ do konferencji z posłem carskim 48, 50, 58, 64.
 „ do pisania projektu i formowania wojska 57.
 Derengowski (Deregowski, Doregowski) por., poseł woj. 311.
 Derengowski Adam (mylnie: Berengowski, Deregowski, Doregowski) v. instygator 101, 103.

- Despot-Zenowicz Krzysztof, wvda miński XIV, 151.
- diecezja : krak., kuj. v. Kraków, Kujawy.
- disciplina militaris 14, 22, 33, 52, 191, 194—196, 206, 215, 285, 344.
- Dniepr 108.
- Dobkiewicz Jerzy Franciszek, obyw. kowień. 252.
- dobra adherentów szwedzkich (adversae partis) 136, 247, 273.
- „ akademji krak. 82.
- „ archimandryckie 328.
- „ bpa kijow. 23.
- „ „ łuckiego 323.
- „ ciwuna wieszniń. 273.
- „ czernieckie 328.
- „ cześnika lit. 120.
- „ duchowne 6, 18, 25, 47, 52, 54, 68, 77, 104, 113, 116, 119, 126, 130, 133, 136, 140, 163, 187, 229—231, 240, 241, 246, 251, 264, 288, 321, 346, 350, 363.
- „ dzierżawne 252
- „ ekonomiczne 250, 255.
- „ kasztelana wołyń. 119.
- „ konwentu gnieźn. 232, 233.
- „ „ staniąteck. 230.
- „ królewskie 6, 46, 47, 54, 87, 95, 96, 112, 116, 119, 123, 126, 130, 136, 140, 159, 187, 188, 201, 206, 225, 229—231, 241, 246, 247, 250, 255, 262, 264, 285, 294, 303, 316, 317, 321, 331, 346, 350, 363.
- „ Leszczyńskich 228, 229.
- „ nejburskie 116, 121, 140, 199, 201.
- „ paulinów częstochowsk. 266.
- dobra podkomorz. kor. 53, 112, 113, 141, 174.
- „ radziwiłłowskie 116, 201.
- „ sapieżyńskie 174, 294, 309.
- „ stty babimojsk. 235.
- „ „ rogozińskiego 235.
- „ strażnika kor. 154.
- „ szlacheckie IV, 46, 47, 52, 68, 75, 77, 87, 94, 96, 100, 104, 105, 109, 122, 126, 127, 133, 134, 136, 140, 165—167, 179, 195, 217, 219, 229—231, 241, 246, 249, 251, 252, 256, 262, 264, 283—285, 288, 289, 300, 302, 304, 305, 315, 327, 330, 363.
- „ tatarskie 251.
- „ wvdy nowogr. 297.
- „ ziemi rożańskiej 163.
- Dobruchowski Jan, burgrabia gr. ostrzeszowski 258.
- Dobrzyń: instrukcja 277—279; posłowie VIII, 110, 187, 277—279; regent 100; sejmiki 279; ziemia 110, 277—279.
- dochody Rzpltej 101, 275.
- „ stołowe królewskie 139.
- doktór vel szarlatan 50.
- Doliński, mjr, poseł woj. 311.
- Dołhon, kapitan wojsk rosyj. 330.
- Dołhoruki Grzegorz, poseł cara Piotra X, 20, 21, 37, 44, 45, 48—51, 56—59, 64—66, 69—71, 86, 89, 94, 97, 99, 113, 125, 128, 134, 153, 154, 158, 161, 162, 169—171, 217, 263, 283, 289, 316, 318—337.
- Domaradzki Jan Kazimierz, stta libuski, poseł gostyński 135, 199.
- dominikanie 272.
- donatywy 157, 162, 255.
- Dorpowski 269.
- Doubler, kupiec 50.
- Dowgiałło Jan, obyw. kowień. 252.
- Dowojno 274.

- Dowołgo Wojciech, obyw. kowień. 252.
drabanci 60, 62.
dragonja 60, 61, 111, 148, 202, 262, 276, 287, 343, 345.
Dramiński cześnik i poseł bełzki 118, 120.
Drohiczyn: posłowie 131—133; ziemia 131.
Drzewiecki, łowczy buski, poseł sandom. 237.
Drzewiecki, obyw. łączycycki 268.
Dubno 326.
Dubrawski Franciszek, skarbnik i poseł sanocki 279.
duchowieństwo 73, 240, 272, 294, 332, 344.
Dunin Jakub, kawaler i poseł sandom. XII, 89, 90, 97, 187, 237, 247.
Dunin Karwicki Andrzej, wojski, sędzia gr. i poseł sandom. 67, 87, 88, 96, 184, 197, 201, 237, 347.
Dunin-Karwicki Baltazar, pisarz gr. radomski, poseł sandom. 237.
Dunin-Karwicki Jerzy, pisarz gr. chęciński, marszałek koła i poseł sandom. 237, 248.
Dunin-Karwicki Stanisław, cześnik i poseł sandom. XII, 237, 244, 342.
Duńczycy 142.
dwory duchow. w Mińsku 304.
" szlacheckie 89, 97, 100, 104, 131, 132, 143, 156, 174, 195, 256, 263, 264, 275, 288, 289, 304, 321, 326, 331.
" zagraniczne 331, 351.
Dworzecki - Bohdanowicz Jan Piotr, heraldyk wil. XIV.
dwór berliński 18, 24, 52, 92, 103, 120, 127, 132, 177, 204, 231.
" cesarski 34, 231.
dwór królewski 79.
dybowski sttwo 105.
Dymidecki poseł woj. 311.
dymowe 54, 118, 122, 123, 200, 202.
dymy IV, 7, 87, 139, 157, 160, 167, 309, 330, 331.
Dynaburg (Dyneborg) 307; forteca 310; sejmik 307; sttwo 309.
dyplomy król. 19, 38, 54, 76—78, 81, 83, 85, 87—92, 97, 99—102, 104, 105, 111, 112, 122, 123, 140, 146, 158, 165, 168, 224, 225, 238, 241, 261, 275, 278, 279, 282, 284, 314, 330, 356.
dysydenci 157.
dywizje własne v. wojsko Rzpltej. działa v. artylerja.
Działyński Tomasz, wvda chęciński 4, 15, 31—33, 35—37, 48—51, 56, 64, 71, 76, 80, 81, 110, 117, 119, 139, 163, 171, 198, 201, 206, 216, 238, 239, 264, 280, 283, 319, 320, 332.
Działyński Zygmunt, poseł wielkopolski 222.
Dzierożyński Paweł Eljasz, komornik rzeczycki, namiestn. i regent gr. mściśł. 298.
dziesięciny 288.
**Edukacja młodzieży z domu Lip-
skich** 231.
" młodzieży szlach. 289.
Egird Piotr, obyw. kowień. 252.
egzakecje (ekstorsje, kontrybucje moskiew., wojsk.) 3—5, 18, 105, 128, 187, 193, 246, 249, 257, 305.
egzaktorowie v. poborcy.
egzekucja podatków 21.
" praw 27, 137.
egzorbitanci 89, 123, 141, 150, 166.

- egzorbitancje 20, 108, 124, 133, 140, 240.
egzulanci 317.
Eisenberg, ob. lejtnant 121.
ekonomije 36, 77, 96, 102, 126, 136, 158, 179, 220, 226, 245, 273, 274, 278, 286, 310.
ekstrakty grodzkie 198.
Elbląg: 17, 21, 38, 39, 43, 49, 51, 55, 56, 109, 110, 113, 119, 128, 133, 154, 161, 203, 246, 315, 322, 329; forteca 203, 322; garnizon 49, 109, 110, 113, 161, 315, 322; komendant 49; terytorjum 118.
elekcja 35, 40, 44, 77, 98, 103, 125, 130, 133, 177, 178, 202, 223, 282, 299.
elektor brandenburski 26, 69, 92, 93, 100, 102, 103, 109, 118, 127, 183, 185, 226.
Eperjasz, oficer wojsk lit. 316.
Eperjasz Michał, strażnik pol. lit., poseł kowień. 37, 248.
episkop łucki v. Zabokrzycki.
episkop przemyski v. Winnicki.
erekcja wojsk Rzpłtej (wystawienie sił własnych) 14, 24, 25, 27, 31, 41, 46, 52, 54, 57, 63, 65, 70, 76—78, 81, 85, 87, 88, 94, 95, 98, 99, 102, 103, 105, 107, 111, 117, 119, 121, 127, 138, 139, 144, 147, 150, 158, 169, 171, 173—176, 178, 183—185, 188, 191, 202, 213, 224, 239, 315, 358.
Feldman Józef, historyk IV.
feldmarszałkostwa 111, 225, 262, 278, 285.
Felkierzamb Melchjor, wojski inflancki 310.
Filichon, koniuszy król. 127.
Firlaj v. Turłaj.
Fitztum, dworzanin Augusta II 1.
Fontański, poseł woj. 311.
fortece 6, 14, 15, 17, 18, 20, 21, 26, 28, 29, 40, 41, 58, 73, 80, 85, 99, 101, 102, 108, 113, 116—119, 127, 128, 144, 145, 148—150, 155, 158, 161, 171, 203, 216, 218, 224, 240, 244, 245, 255, 256, 262, 266, 280, 283, 291, 293, 310, 316, 322, 327, 359, 364.
Francja 25, 242, 345.
Francuzi 158.
Fredro, kanonik poznań., kanclerz prymasa 61, 63.
fundacje 288.
Gabele 146.
Gabrjałowicze Jakub i Władysław, obyw. kowień. 252.
Galemski Piotr, stolnik orsz., poseł brzeski 290.
Galliczyn v. Golicyn.
Gałęcka, wwdzina poznańska 218, 219.
Gałęcki Zygmunt Franciszek, wwdza poznański 4, 26, 28, 29, 51, 178, 189.
garboleńskie v. garwolińskie sttvo.
Garbowiecki (Grabowiecki), pułk. w dywizji gen. Rybińskiego 128, 130.
Garczyński Władysław, wójt 221.
gard-kawalerja 59, 60, 62, 173.
garnizony 26, 38, 39, 110, 113, 149, 161, 256, 266, 293, 315, 322, 326—328.
Garożyński Damjan, chołazy poznań. 231.
garwoliński stta v. Czermiński J.
garwolińskie (garboleńskie) sttvo 318.
Gaszyn, dobra 258.
gaze oficerów v. oficerowie.
Gąsiewski (Gąsewski), kanonik wil. 78, 83, 95, 98, 323.
Gąsewski, Gąsiewski v. Gosiowski.
Gąsiorowski Maciej, stta radziejowski, poseł brzeski 275, 276.
Gdańsk: 13, 17, 20—22, 24—

- 29, 31, 32, 34—37, 42, 44, 46, 52—54, 73, 77, 81, 85, 91, 92, 98, 99, 101—111, 113, 117, 119, 120, 122, 125—129, 131, 134, 139, 146, 148, 149, 151, 157, 158, 195, 201, 203, 226, 317, 352, 359, 363; defluıtacja (do Gdań.) 113, 128; komisja 151, 203; magistrat 13, 91, 148; młyny 21; portorium 20; sąd (na Gdań.) 37, 46, 81, 103, 111, 129.
- Gembicki 92.
- Gembicki (mylnie kasztelan płocki) 235.
- Gembicki Maciej, stta nakielski 179, 235, 267.
- generał mazowiecki 5, 8.
- „ pruski 138.
- „ wielkopolski v. wwdwa inowrocław.
- generałowie woj. v. oficerowie.
- Germanja v. Rzesza Niem.
- Gębicki v. Gembicki.
- Giedrońc Kazimierz 297.
- Giedymın, rtm. i poseł woj. 311.
- Gieldowie, szlachta mścisk. 296.
- Gierszow, mjr brygadjer wojsk ros. 334.
- Gieszow (Gieżowski) gen. wojsk ros. 334.
- Ginter v. Gunter.
- Girobut, szl. miński 305.
- glejty 86, 201.
- gliniańskie pole 138, 139.
- Glinka Jan (mylnie na str. 193 Gliški), pisarz z., gr. i poseł nurski 193, 194.
- Glinka Jan Leon, skarbnik i poseł rozański 129.
- Gliški v. Glinka J.
- Głębocki Serafin, podkomorzy brz. kuj. 276.
- głód 205.
- Głuchowski mylnie, v. Gołuchowski.
- Gniazdowski rtm. 246.
- Gniewosz, por. i poseł woj. 311.
- Gniezno: arcybiskupstwo 10; bp sufragan 63; kapituła 226, 276; kasztelan 233; konwent św. Klary 232, 233.
- Gniński Chryzostom, bp kamieniecki 1, 3, 5, 7, 19, 23, 25, 51.
- Godebski (Godębski) Piotr, chorąży i poseł piński 2, 48, 51. 136, 137.
- Godzimierski, ziemianin 235.
- Goiszewski Wojciech, miecznik płocki, podwojewodzy sochaczew. 287.
- Golc (Golcz, Goltz) feldmarszałek 58, 220, 232.
- Golendzinów, dobra 214.
- Golicyn, książę XIV, 336.
- Gołab: 31; konfederacja 29, 31; sttwo 247.
- Gołuchowski (mylnie Głuchowski) Aleksander, komornik wiślicki, sędzia gr. nowomiejski, poseł sandom. 88, 97, 237.
- Gomoliński Jan Paweł, bp kij. 19, 22, 23, 25, 51, 63, 356.
- Gosiewski (Gąsiewski, Gąsewski) Bogusław 78, 83, 95, 98, 323.
- Gospod, generał wojsk ros. 6, 127.
- gospody 1.
- Gostynin: posłowie 5, 6, 135, 136, 199; ziemia 5, 6, 135.
- Gośniewice, dobra 279.
- Grabowiecki v. Garbowiecki.
- Grabscy 268.
- Grabski Felicjan, chorąży i poseł kęczycki 100, 102, 258.
- Grabski Franciszek, ziemianin kaliski 235.
- Grabski Tomasz 268.
- Granatjer Hauryoł, wojskowy ros. 331.
- Grandecki, rtm., poseł woj. 311.
- granice Rzpltej 101, 107, 108, 185, 260, 277, 293.

- Granowski Franciszek Hieronim, gen. mjr, poseł woj. 269, 287, 311.
- Granowski Rafał 138, 139.
- Grażewicz Krzysztof Dominik, obyw. kowień. 252.
- Grodno: 27, 94, 301, 332; ekonomja 220; karmelici 94; posłowie 94, 95; powiat 94; rada, sesja 147, 287, 309.
- grody 109, 111, 234, 258, 269, 310.
- grodzieckie sttwo 247.
- Grot (Groth) Aleksander, miecznik i poseł krak. 75, 79, 82, 214.
- groszowe 192—194, 201.
- Grzybowski, podkomorzy i poseł czerski 124.
- Grzymułtowski Krzysztof, wwda poznański 171.
- Gulcz Jerzy, kapitan 236.
- Gunter (Ginter, Gunther) gen. mjr wojsk ros. 302, 305.
- gwardja 72.
- Haake** Paul, historyk IV. hajducy król. 60.
- Halecki, oficer wojsk lit. 316.
- Halicz: metropolja 305; posł. 175; ziemia 175, 353.
- Han, ob. lejtnant 231.
- Hejmowa v. Hoymbowa.
- Hein gen. 268.
- Hendoi v. Hęcki.
- hetman pol. kor. v. Rzewuski.
- „ pol. lit. v. Denhoff i Wiśniowiecki.
- „ w. kor. v. Sieniawski.
- „ w. lit. v. Pocij.
- hetmani IV, 17, 20—22, 24, 26, 27, 31, 32, 34, 46, 48, 49, 51—54, 57, 59, 65, 72, 73, 76, 79, 82, 87, 111, 114, 116, 122, 123, 126, 130, 143, 150, 156, 157, 164, 169, 175, 181, 183, 185, 186, 188, 203, 206, 215, 219, 223, 225, 229, 231, 232, 235, 236, 240, 241, 243, 245, 248, 254, 257, 264, 265, 275—278, 280, 284, 285, 287, 288, 308, 315, 322, 332, 333, 337, 344, 345, 347, 353, 354, 356, 365.
- hetmanowa lit., staroscina zm. v. Ogińska.
- herezja 63.
- Hęcki (Hendoi) 329.
- hiberna 6, 25, 38, 43, 45, 52, 65, 77, 88, 102, 104, 105, 132, 133, 136, 140, 144, 149, 152, 153, 156, 157, 185, 189, 193, 195, 197, 201, 219, 226, 230—232, 234, 246, 247, 250—252, 262, 264, 265, 272, 276, 304, 309, 312.
- Hłusk 326.
- Holandja 53, 91, 106, 113, 352; poseł 32, 36, 68, 81, 91, 107, 114, 120, 124.
- Hołyński Kazimierz, stta soiński 297.
- Horbowski-Zaranek v. Zaranek-Horbowski.
- Horki 328.
- Hory 328.
- Hoymbowa (Cosel, Kozel, Hejmowa, Hoymowa) metresa król. 69.
- hrabstwa 78, 81, 225.
- Hrehorowicz Bohdan, koniuszy Mieńszykowa 330.
- Humiecki Stefan, wwda podolski 48—51, 57, 71, 143—145, 171, 189, 329.
- husarja 41, 46, 343—345.
- I**biański Kazimierz 252.
- Ilchin, szlachcic miński 305.
- indygenaty 106, 127, 140, 243, 251, 255, 262, 278, 280, 285, infanterja v. piechota.
- Inflanty: 35, 342; gród 310; instrukeja 307, 310; księgi gr.

310; posłowie 140, 307—310; stta 48; sttwa 309; wwdwa v. Koss; wwdztwo (księstwo) 43, 140, 307—310.
Inowrocław: instrukcja 275, 276; kasztelanja 105; posłowie 16, 75, 108—110, 169, 179, 196, 275, 276; wwdwa v. Radomicki; wwdztwo 75, 108, 275, 276.
Instrukcja wydawnicza Pol. Akad. Um. XIII.
instrukcje X, XIII, XIV, 9, 11—13, 20, 67, 74, 80, 92, 93, 137, 152—154, 171, 176, 181, 183, 189, 214—314.
instruktarze 190—192, 195, 198, 200, 250, 301.
instygator kor. v. Kunat-Wyrozębski.
interregnum (bezkrolewie) 36, 38, 40, 43, 45, 49, 55, 80, 82, 90, 91, 103, 111, 112, 117, 119, 121—124, 137, 141, 165, 202, 215, 238, 278, 282, 304, 347, 349, 351, 356.
inturski stta 48.
Irpień, rzeka 328.
iudicium compositum 162.
iura cardinalia 118.
ius caducum v. kaduki.
ins colonorum 133.
ius hypothecae 227, 309.
ius patronatus 117, 157, 227, 316.
ius vetandi v. vox vet.
Iwanowicz Jan, kuchmistrz. żm. 274.
Iwański, stolnik łączycycki 226, 267.
Jabłonowski Jan, wwdwa ruski 64, 69, 111.
Jabłonowski Stanisław, hetman w. kor. 266.
Jadwiga św. 102.
Jagmiński, chorąży i poseł woj. 311.
Jagmiński, komorniksandom. 244.
Jahnus, generał 336.

Jałowicki Jan, łowczy, i poseł wołyński 113.
Jan III, król 58, 79, 130, 182, 218, 221, 256, 266, 336.
Jan Kazimierz IV, król 27, 87, 96, 138, 318.
Janowice, dobra 214.
Jarnowski Franciszek, stolnik i poseł brz. kuj. 275.
Jarnowski Stanisław, cześnik inowrocław. 276.
Jarnutowski Adam, stolnik ~~poznań~~^{Jarnutowski}, podstarości, sędzia gr. i poseł sanocki 279.
Jaroszewski Paweł (Jaroszewski, mylnie Jaroszyński) podczaszy (mylnie stolnik) zakroczym., poseł płocki 121, 122.
Jarud Jan, obyw. żm. 274.
Jasna-Góra 82, 148, 218, 255, 266, 291.
Jawsza Michał, obyw. kowień. 252.
jazda v. kawalerja.
jazowe 301.
Jemieliński Jan, obyw. kowień. 252.
Jemielita Aleksander, obyw. kowień. 252.
jezuici 51, 56, 70, 155, 269, 330.
Jeżewski (Jeżowski) Adam, pisarz z. zawskrzyński (mylnie zakroczymski, płocki), poseł płocki 7, 121, 122, 170, 199.
jursdykcja marszałk. 157.
jurydyki 245, 304.
Juszkiewicz Piotr 252.
Juszkiewicz Zygmunt, podsędek i poseł kowień. 248.
Juszyński Wawrzyniec, podczaszy podolski 9.
Kaczyński v. Kuczyński.
kaduki 89, 106, 112, 121, 131, 140, 235, 301.
Kalinowski Józef, rtm. i poseł woj. 311.
Kalisz: 178, 248, 333; batalja

- v. batalja; instrukcja 222—236; kasztelanja 235; koło ryccer. 236; podczaszy 222; posłowie 91—93, 222—236; prośbostwo św. Mikołaja 231, 232; wwdą v. Lipski; wwdztwo 91—93, 173, 222—236, 258. kałmucy 174, 283, 304, 313, 329, 358.
- kameduli 50, 94.
- Kamieniec (forteca) 14, 15, 20, 21, 26, 28, 31, 34, 43, 58, 102, 113, 114, 118, 119, 144, 145, 148, 149, 175, 315, 316, 364; bp v. Gniński.
- kamińskie leśnictwo 133.
- Kampanja 350.
- kancelarja hetmańska 246.
- „ wojskowa króla 134.
- kancelarje kor. i pieczętarskie 287, 289.
- kanclerz kor. v. Załuski A. Ch. lit. v. Radziwiłł K. St.
- „ prymasa v. Fredro.
- Kaniewski v. Karniewski.
- Kaniferowa 78, 83.
- kapituła gnieźn., warsz. v. Gniezno, Warszawa.
- kapucyni 51.
- karczmy 33, 331.
- karmelici 94, 114, 173.
- Karmin 235.
- Karnicki Stefan Stanisław, ziemianin miński 306.
- Karniewski (mylnie Kaniewski) Felicjan, wojski i poseł rozkański 163, 164, 184.
- Karol XII 13, 28, 101, 113, 114, 149, 163, 167, 291, 294, 295.
- Karp, regimentarz lit. 129, 130.
- Karp Jan Piotr, cześnik i poseł zm. 270, 274.
- Karp Stefan, ciwun szawdowski, podsędek i poseł zm. 270, 274.
- Karski Józef, podstoli sochacz., deput. do instrukcji 290.
- Kartagina 20.
- Karwice, dobra 237, 248.
- Karwicki-Dunin v. Dunin-Karwicki.
- Karwowski Kazimierz, podczaszy i poseł wiski 127, 128.
- karty (monopol) 156.
- kasztelan bałzki v. Łaszcz.
- „ biecki v. Szembek Fr.
- „ czerski v. Sienicki.
- „ gnieźniński v. Raczyński.
- „ inowłocki 269.
- „ kijowski v. Czermiński.
- „ krakowski v. Kaćki.
- „ krzywiński 233.
- „ lędzki v. Żychliński.
- „ liwski v. Cieciszewski.
- „ łączycy v. Wawrzecki.
- „ małogoski v. Ankwicz, Czermiński, Orzechowski.
- „ międzyrzecki v. Błęszyński.
- „ nakielski 233.
- „ nowogródzki v. Nowosielski.
- „ plocki v. Niszczycycki.
- „ poznański 207.
- „ przemęcki 233.
- „ rawski v. Załuski H.
- „ rypiński v. Łoś.
- „ sandomierski v. Myszkowski.
- „ santocki 233.
- „ sieradzki v. Tarnowski.
- „ śremski v. Naramowski.
- „ warszawski v. Czosnowski.
- „ wileński v. Wiśniowiecki M. S.
- „ wiślicki 51.
- „ witebski v. Ogiński M.
- „ wojnicki v. Dembiński.
- „ wołyński v. Liniewski.
- „ żmudzki 273.

- kasztelani 56.
kasztelanja bydgoska 105.
„ inowrocławska 105.
„ kaliska 235.
„ rypińska 278.
„ słońska 278.
kasztelanje 106, 108.
katedra krak. v. Kraków.
kawalerja (jazda) 61, 186, 343
344, 346
Kazimierz, miasto 146, 148.
Kački Marcin, kasztel. krak. 113.
114, 144, 145, 149.
Kzewo, dobra 37.
Kzewska, wwdzina malborska 14.
Kzewski Piotr Ernest, wwdza
malborski 1, 3, 5, 7, 10, 32,
37—39, 48, 50.
Kempiński (Kepiński), cześnik
grodzieński 220.
Kempiński, pułk. 220.
Kempowski Aleksander, stolnik
i poseł brzeski 290.
Kiedewicz Stanisław, obyw. ko-
wień. 252.
Kiełczewski, stolnik lubelski,
poseł woj. 311.
Kiełczewski, stolnik zytomier.,
poseł lubelski 183, 188, 195,
200.
Kiełczów, dobra 231.
Kiełpińska 287.
Kiersnowski Aleksander, podsto-
li starodub. 307.
Kiersnowski Jan 306.
Kiersnowski Karol 307.
Kiersnowski Krzysztof 274.
Kietliński Walenty, komornik
opoczyński, poseł sandom.
XII, 89, 90, 97, 188, 237, 347.
Kietliński-Odrowąż v. Odrowąż-
Kietliński.
Kiezdrowski 226.
Kije 344.
Kijów: XI, 44, 167, 328; bp v.
Gomoliński; czerńcy 277; eg-
zulanci 317; garnizon 328;
instrukcja XIV, 276, 277; księ-
gi 107, 155, 328; posłowie 9,
106—108, 168, 169, 175, 195,
276, 277; kasztelan v. Czer-
miński Sz.; wwdza v. Potocki
J.; wwdztwo 9, 105—107,
175, 195, 276, 277, 317, 328.
v. Kirchen, generał mjr 272.
Kisarzewski Michał, chorąży
smoleń. 274.
Kitajgorod 192.
klasztory 247, 291, 305, 320.
Klemens XI (v. papież) 65.
kleszczelowskie sttwo 141, 318.
Klot v. Zaydenfalt-Klot.
klucze brzeskie 303.
Kluczycki Franciszek, historyk
XI.
Klwów, dobra 269.
Kłonne, dobra 318.
Knabenof Piotr, kapitan 310.
Kniazewicz Michał, ciwun M.
Dyrwian 272.
Kniechiniewski (Kniejewski, myl-
nie) Aleksander, cześnik ży-
tomierski, poseł wołyński 113.
Kochanowski-Korwin v. Korwin-
Kochanowski.
Kocieleł Michał Bogusław, stta
mścisław., radomski, poradniń.
dzierżawca, poseł mścisław.
292.
Kocieleł Michał Kazimierz, pod-
skarbi lit. 102, 103, 198.
Kocimski v. Chociwski.
koekwacja kwart 294.
„ monety 123—127.
„ praw 84, 85.
Kojałański Albrecht, namiestnik
kowień. 252.
Kolbuszowa 115.
kolegata w Choczcu 231.
„ św. Jana w Warszawie
„ 2—5 9, 10, 114, 204,
208.
kolegja jezuitów w Łucku i
Piotrkowie 269, 330.

- koło generalne wojsk. 311, 314.
 „ rycer. łęczyckie 269.
 „ „ poznań. i kaliskie 236.
 „ „ sandom. 248.
 „ „ wieluń. i ostrzesz. 258.
 „ „ żm. 274.
 Kołomyja 331.
 kołowe 55, 246.
 komendanci moskiewscy 155, 302, 327.
 komendanci wojsk. 232.
 komisarjat carski 247.
 „ królewski 133, 160, 164, 256, 261.
 „ saski 70, 71, 134, 135.
 „ szwedzki 163.
 komisarjaty (różne) 187, 247, 284, 301.
 komisarze (Rzpltej, wwdztw, ad sancita sejmu lubelsk., do oceny szkód, do lustracji królewszczyzn, do obliczenia łąnów, do sttw, do odbierania dóbr, do żup solnych, powiatowi, pruscy, sądowi) 103, 107, 111, 119, 139, 143, 146, 147, 167, 174, 226, 229, 252, 264, 301, 316, 322, 327, 328.
 komisje: archeograficzne w Kijowie i Wilnie XI, 277, 291.
 „ do dóbr Leszczyńskich 229.
 „ do dóbr stołowych 206.
 „ do dóbr: Sucha i Suska Wola 246.
 „ do Gdańska v. Gdańsk. graniczne 101, 133, 231.
 „ hibernowe 1, 4, 44, 53.
 „ królewska 268.
 „ do lustracji dóbr i podatków 135, 136.
 „ lwowska 4, 287.
 „ łucka 242, 317.
 komisje: do Małopolski 111.
 „ do odebrania Białejcerkwi i fortec 107, 203.
 „ poznańska 229.
 „ radomska 135.
 „ do rewizji królewszczyzn 247.
 „ skarbowa 27, 189, 203.
 „ do szkód pogranicznych 140.
 „ toruńska 103, 105, 109, 110, 136, 203.
 „ do wwdztwa bełzkiego 118.
 „ do wwdztw dla zbadania krzywęd 100.
 „ do wojska 104, 110.
 „ do ziemi wieluńskiej 100.
 komornik sandom. 247.
 Komorowski Franciszek 307.
 komory 250, 264, 278, 279, 295, 301.
 kondemnaty na posłów 169.
 Kondratowicz (Konratowicz) pisarz gr. i poseł nowogr. 120.
 konfederacja broniszowska v. warszawska, wielkopolska.
 „ gołębska 29, 31, 36, 52.
 „ kościańska 178.
 „ sandomierska generalna III, 7, 8, 10, 17—19, 22—24, 26, 28—33, 35—38, 40, 43—46, 48, 49, 52—55, 65, 74, 77, 87, 89—91, 97, 98, 102, 106—109, 121, 131, 138, 142, 143, 146, 150, 158, 160, 163, 165, 166, 168, 171, 172, 177, 202—204, 207, 211, 213—216, 222, 224, 225, 243, 254, 260, 263, 268,

- 270, 277, 279, 281,
282, 289, 291, 292,
299, 302, 312, 316,
295, 298, 341, 351,
352, 354—356, 362,
364, 365.
- konfederacja tyszowiecka 29, 52,
170.
- „ warszawska (wielko-
polska) III, 3, 32,
37, 99, 100, 103,
111, 131, 133, 158,
161, 162, 178, 180,
202, 236, 316.
- konfederacje 8, 27, 29, 122, 291.
- konferencje : z hetmanami 46, 73,
87, 156, 157, 201,
206.
- „ u króla 59, 66.
- „ z ministrami cara i
posłem Dołhorukim
(rozwovor) X, 14,
17, 20, 21, 34, 48,
55—57, 59, 65, 66,
70—72, 97, 99, 101,
116, 124, 125, 141,
153—156, 160, 161,
170, 171, 238, 239,
243, 245, 247, 297,
318—337.
- „ z ministrami Rzpltej
31, 55, 144.
- „ z ministrami zagra-
niczn. 107.
- „ z ministrem cesar-
skim 72, 122, 157.
- „ z nuncjuszem 72,
122, 156, 157.
- „ z podskarbin w.
kor. 15.
- „ z prymasem 49.
- „ wojskowe 70—72,
189.
- konfirmacja praw 108.
- konfiskata dóbr adherentów szw.
i króla Stanisława 131, 133,
136, 247.
- kongres toruński 111.
- Konopczyński Władysław, prof.
Uniw. Jagiell. III.
- Konratowicz v. Kondratowicz.
- konserwacja praw 109.
- konstytucje sejmowe z lat 1587,
1591, 1607, 1620, 1654, 1655,
1661, 1676, 1678, 1680, 1683,
1691: 24, 52, 131, 175, 191,
246, 304, 316, 342, 344, 346,
347.
- konsyljarze zagran. 285.
- konsystencje (stanowiska, staty-
wy) żołnierskie 96, 149, 152,
154, 219, 231, 234, 235, 252,
264, 265, 282, 284, 293, 297,
304, 315, 316, 357.
- kontrybucje (kontrowersje) pos-
łów 3, 12, 15, 16, 23, 67,
73—75, 129, 133, 135, 142,
144, 160, 161, 163, 164, 168,
175, 178, 179, 190, 192,
204, 318.
- kontrybucje 7, 8, 19—22, 24,
41, 56, 69, 89, 94, 99, 102,
103, 109, 112, 117, 122—124,
126, 129, 131, 133—135, 143,
155, 164, 165, 167, 187, 198,
227, 249, 262, 269, 283, 284,
293, 296, 320, 326, 357, 359.
- konwent gnieźnieński św. Klary
232, 233.
- „ owiński 232.
- „ rosiński 272.
- „ staniątecki 230.
- „ trzebnicki 230.
- konwokacja z 1587 r. 346.
- Kończyce W., dobra 47.
- Kopystyńscy 324.
- Korbut, pisarz dekretowy lit. 297.
- korcowe 193.
- Korzyn: zjazd 143.
- Kordysz (Kordysc) Antoni, poseł
braclaw. 139, 140.
- Korf Aleksander, ciwun korszew-
ski, poseł zm. 270, 274.
- Korf M. C., skarbnik inflan. 274.

- Korń Władysław, obyw. inflan. 310.
koronacja Fr. Augusta II 225, 275, 284.
„ Stanisława Leszczyńskiego 35, 77, 103, 125, 133, 178, 202.
kortezani 227.
Korwin-Kochanowski Felician, podczaszy buski, poseł sandom. 237.
Koryzna Józef, p. w. żm. 274.
Korzbek-Zawadzki Władysław, deput. tryb. kor. 258.
Koss Jan, wwda smoleński 144, 145.
Koss Józef, wwda inflan. 4, 7, 10, 32, 38—40, 51, 70, 71, 144.
Kossakowski, por., poseł woj. 311.
Kossowski Andrzej, łowczy i poseł łączycycki 258.
kostrzyńska plebanja 232.
kościóły katol. 31, 34, 85, 131, 132, 156—158, 163, 174, 247, 256, 283, 299, 305, 320.
kościóły niekatol. 22, 283.
kościół katol. 332, 341.
Kościszko, podstarości i poseł upicki 98, 101.
Kościszko, poseł wilkomierski 168.
Kościszko, poseł z W. Ks. Lit., deputat do kalkulacji z ks. Czartoryskim 70.
Kościszko Adam Kazimierz, stta zelborski, poseł inflancki 307.
Kościszko Ambroży, wójt kobryński, poseł brzeski 290.
Kotowicz, łowczy lit. 72.
Kotowicz Hrehory, stta grodzieński, poseł trocki 93, 94, 98.
Kottowicz v. Kotowicz.
kowelski stta 7.
Kowno: 98, 248; instrukcja 248—252; posł. 97, 98, 248—252; powiat 97, 98, 248—252; sejmik 252; stta v. Pac K. K.; szlachta 252; wójtostwo 318.
kozacy 106, 107, 139, 140, 174, 175, 195, 242, 279, 283, 296, 304, 329, 359.
Kozel, Cosel v. Hoymbowa.
Kozielsk 50, 97, 99, 248, 250, 290, 291.
Kozłowski Jan, obyw. miński 307.
Kozmiński, miecznik kaliski 235.
krajczy kor. v. Przebendowski P. H.
Krajewski 118.
Kraków: V, XII, XIII, XIV, 22, 23, 26, 28, 64, 75, 77, 82, 173, 279, 317, 318, 336; akademja 25, 45, 73, 75, 82, 219, 318; bp v. Lipski i Łubieński K.; bptwo 354; chorąży v. Żydowski; diecezja 354; garnizon 26; instrukcja XIV, 214—221; katedra 354; kustosz v. Kurzeniecki; magistrat 12, 14; podkomorzy v. Lancoroński; posłowie 1, 4, 6, 9, 67, 73—80, 82, 170, 214—221; sejmik 217; wwda v. Wiśniowiecki, oraz poprzedni 221; wwdztwo 6, 7, 9, 73, 76, 87, 96, 155, 173, 214—221.
kramy kupieckie 192.
Kraśniński Jan Dobrogost, wwda płocki 4, 51, 150, 165, 306.
Kraśnińskich Ordyn. Bibl. v. Biblioteka.
Krasny-Ług, dobra 310.
Krassau (Crassau), gen. szwedzki 233, 256.
Kreszkowski v. Czeszkowski.
Kretkowski Szczęsny, archidjakon gnieźn. 2.
Kretliński v. Kietliński.
Kromno-Piotrowski, miecznik i poseł wieluński 253.

- Kropotow, brygadjer 325.
 król pruski v. elektor brand.
 król szwedzki v. Karol XII.
 królowa polska 69, 117, 125,
 130, 132.
 królewszczyzny v. dobra król.
 krygsrecht 231.
 Kryłów 305.
 Kryszpin (Kryspin) Jerzy, stta
 orszański 306.
 Kryszpin (Kryspin) Kazimierz,
 stta płungiański 121, 301.
 Kryzbork 306.
 Krzemieniecki, miecznik piński
 328.
 krzemieniecki podkomorzy 335.
 Krzepice, miast. 139.
 Krzycki Andrzej, podstoli i po-
 seł kaliski 91, 222.
 Krzywski, podkomorzy i poseł
 łączycy 100.
 Krzyżanowski Stanisław, prof.
 Uniw. Jagiell. XII.
 Krzyżewicz Józef Hieronim, oby w.
 zm. 274.
 książę kurlandzki 32, 38, 40,
 136.
 książę pruski v. elektor brand.
 księgi gr., z., trybun.: brzeskie,
 infl., kij., mińskie, nowogr.,
 radziejow., wileń; żytomier.,
 v. BrześćL., Inflanty, Kijów etc.
 księstwa (jako tutuły) 81, 225.
 księstwo inflanckie 43, 140,
 307—310.
 „ koreckie 140.
 „ mazowieckie 38, 39,
 142, 361.
 „ oświęcimskie 80.
 „ pruski 183.
 „ saskie v. Saksonja.
 „ słuuckie 304.
 „ zatorskie 76, 80.
 „ żmudzkie 42, 98, 104,
 270—274.
 księża (prezbiterzy) 94, 105,
 108, 305.
 kuchmistrz kor. v. Tarło.
 Kuczborski, poseł zakroczym. 178.
 Kuczyński Marcin (mylnie Ka-
 czymski), wojski mielnicki, po-
 seł bielski 134.
 Kujawy (v. Brześć Kuj.): bp v.
 Szaniawski; dieceja 276.
 Kulesza, poseł smoleński 114.
 Kunat-Wyrozębski Jan Włady-
 sław, instygator kor. 38, 46,
 132, 218, 241.
 kupcy 83, 198, 218, 250, 251.
 kupy swawolne 102, 103, 130,
 166, 271, 278, 284.
 kurfirszt brand. v. elektor.
 Kurlandja: książę 32, 38, 40,
 136; lenno 38, 40.
 Kurzeniecki, kustosz krak. 317.
 Kuźnice, dobra 245.
 kwarta 156, 264, 265.
 Kwaśniewski 119.
 kwatery 134, 162.
 kwit, kwitowe 245, 250, 301,
 302.
 Lachowicze, miast. 305.
 Lanckoroński Franciszek, podko-
 morzy i poseł krak. 4, 9, 11,
 67, 71, 73—75, 170, 174, 214.
 Larski, poseł orszański 123.
 Laskowski 245.
 lasy międzyrzeckie 226.
 lauda 214, 240, 249, 258, 290.
 laudum olkienickie 95, 250.
 legacje zagraniczne v. poselstwa.
 Lenczewski, szlachcic, przestępca
 174.
 Lenieński v. Liniewski.
 Leniewicz, poseł woj. 311.
 Lenkiewicz 305.
 lenne prawa 255.
 lenno kurlandzkie 38, 40.
 „ pruskie 185.
 Leszczyńscy 228, 229.
 Leszczyński Rafał (ojciec króla),
 wwdą łączycy, podskarbi w.
 kor. 46, 229.

- Leszczyński Stanisław, król, v. Stanisław Leszcz.
Leszczyński Stefan, stta ostrzeszow., kowelski, poseł ostrzeszow. 4, 48, 50, 99, 101, 195, 196, 205, 253.
Leszno, dobra 253.
leśnictwa kamedulskie na Litwie 50.
„ kamińskie 133.
„ nowodworskie 220.
leżajskie stwo 221.
libertacje (od podatków) 134, 135, 247.
liberum veto v. vox vetandi.
Lida 85, 96; posł. 85, 86, 95, 96; powiat 84, 85, 95.
liga z carem v. sojusz.
Liniewski Michał, kasztel. wołyń. 119, 139, 151, 152, 219, 313, 317, 335, 358.
Liniewski Stanisław Kazimierz, łowczy kij., poseł brach. 138.
lipieński sejmik 277, 279.
Lipnicki, kapitan 226.
Lipnicki Stanisław, wojski, marszałek koła ryc. wieluń. i ostrzeszow. 258.
lipnicki stta 4.
Lipomski 329.
Lipowski Franciszek, skarbnik płocki poseł sandom. 237, 243, 244.
Lipsecy 231.
Lipski, skarbnik płocki 317.
Lipski Aleksander Feliks, wwdka kaliski, marszałek trybun. 131, 233, 244.
Lipski Andrzej, bp krak. 231.
Lisowski 226.
listy przypowiednie 89, 140, 240, 271.
Liw: poseł 130; stta v. Oborski; ziemia 130.
Liwin 214.
lokacje, lokaty woj. v. konsystencje.
lokaje król. 60.
Lublin: XI, 107, 162, 293, 326; konstytucja 304; posłowie 16, 114—117, 183, 188, 195, 198, 200, 201; rady 214, 282; ratusz 107; sancita v. sejm lubel.; taryfa 301; wwdka v. Tarło; wwdztwo IV, 29, 114—116, 188.
Lubomirscy 115.
Lubomirska Marjanna, marszałkówna 115.
Lubomirski Aleksander Dominik, stta sandom. 115.
Lubomirski Jerzy Aleksander, obożny kor. 106.
Lubomirski Jerzy Dominik, podkomorzy kor. 53, 79, 99, 106, 108, 111—113, 115, 117, 141, 159, 174, 216, 219, 228, 239, 327, 358.
Lubomirski Teodor, stta spiski 230, 337.
Lubraniec, dobra 169, 275.
ludzie cesarscy 158.
„ królewscy 1, 108, 129, 136, 160.
lustracja dóbr 135, 136, 175.
„ kwart 264.
Lwów: XI, XIV, 28, 111, 131, 147, 162, 280, 336; posł. 111, 112, 195; ziemia 111, 279.
Łanowe 54.
Łany 87, 147, 314, 346.
Łapa Jerzy, obyw. miński 307.
Łaszcz Aleksander, kasztel. bełzki 144, 151.
Łęcki 235.
Łęczycza: 265, 269; akta gr. i z. 265; gród 269; instrukcja 258—269; koło rycer. 269; podkomorzy v. Skrzyński; postowie 16, 75, 100—104, 178, 181, 182, 258—269; stta 4; sttwo 265; stolnik i poseł v. Grabski; wwdka v. Towiański; wwdztwo 75, 100—104, 258—269.

- Łętkowski Stefan, poseł łączycki 258, 259.
- Łętowski, sędzia biecki, poseł krak. 76, 80.
- Łętowski Stanisław, skarbnik, marszałek koła i poseł krak. 214.
- Łętów, dobra 214, 221.
- Łomża: posł. i ziemia 129.
- Łopacińscy V.
- Łopaciński Euzebjusz, obyw. z.IX.
- Łopaciński Stanisław, obyw. z.IX.
- Łopuchana (wójtostwo) 221.
- Łosicki, łowczy drohicki 134.
- Łoski Franciszek Alojzy, chorąży i poseł warsz. XII, 125, 126, 181, 360—364.
- Łoś Jacek, sędzia gr. i poseł bełzki 118, 120, 153, 160, 164.
- Łoś Władysław, kasztelan rypiński 151.
- Łoś Wojciech, podstoli, podstarości, sędzia gr. i poseł lwowski 111, 112, 279.
- łowczy kij. 317, 335.
- „ kor. v. Rybiński Z.
- „ lit. v. Potocki St.
- Łowicz 180.
- Łubieński Kazimierz, bp chełmski, nominat krak. 3, 5, 7, 10, 19, 22, 23, 25, 51, 61, 68, 174, 241.
- Łubno 270.
- Łuck: bp v. Wyhowski; episkop v. Zabokrzycki; kolegium jezuitów 330; komisja 242, 317
- Łukowscy posł. 185.
- M**achwic Mikołaj, podsędek i poseł brzeski 136, 137, 290.
- Mackiewicz, obyw. miński 307.
- Mackiewicz Jarosz, skarbnik i poseł miński 70, 298, 302, 307.
- Mackiewicz Krzysztof, miecznik i rtm miński 306.
- Mackiewiczze, szlachta mińska 302, magistrat: gdański, krakowski, toruński v. Gdańsk, Kraków, Toruń.
- Magnuscy 268, 286, 335.
- Malborg: ekonomja 226; posł. 138; sancita 295; wwdą v. Kczewski; wwdzina v. Kczewska; wwdztwo 46, 138.
- Malicki Dominik, obyw. kowień. 252.
- Malkowice, dobra 247.
- Małachowski 226.
- Małe Dyrwiany 272.
- Małopolska 48, 50, 70, 71, 111. 173, 175, 190, 192, 195, 314—318; prowincja 143, 314, 317, 320; sesja 314.
- Maniecki, stolnik wołyński 324. manifest króla v. uniwersał.
- Marchoccy v. Ścibor-Marchoccy. marcinkanie 7. margrabstwa (tytuły) 81. marszałek konfederacji sandom. v. Denhoff.
- marszałek nadw. kor. v. Dąbski.
- „ nadw. lit v. Mniszech.
- „ w. kor. v. Bieliński.
- „ w. lit. v. Wołowicz.
- marszałkowie 51, 56, 62, 82.
- materje sejmowe 164, 176.
- materiae status 30, 54, 92, 110, 117, 122, 176, 181, 225, 243, 275, 280, 289.
- Mazowsze: 167; generał 5, 8; księstwo 38, 39, 142, 361; posłowie 2, 4, 8, 33, 38, 39, 123—130, 144, 160, 174; szlachta 39; wwdą v. Chomentowski; wwdztwa 2, 4, 8, 30, 123, 124, 160, 174, 181; ziemie 2, 4, 8, 33.
- Mączniki, dobra 228.
- Mącznyński Jan, chorąży sieradzki, poseł łączycki 258.
- Medeksza: Aleksander, stolnik i podstarości kowień., Bartłomiej i Bogusław 252.
- Meller, oficer 165.

- memorjał moskiewski vel rozgoworu, v. konferencje z ministr. cara.
mennica 25, 45, 54, 102.
metropolja halicka v. Halicz.
Mezyk, Męzyk, Męzykow v. Mieńszukow.
Męzyk Józef, poseł miński 298.
miary 132
miasta 14, 17, 33, 46, 47, 82, 89, 97, 115, 146, 190, 194, 250, 277, 280, 321, 326, 350.
Miączyński (Mączyński) Atanazy, podskarbi nadw. kor., poseł bractawski IX, 73, 132, 138, 152, 165, 202.
Michał Wiśniowiecki, król 27.
Mickiewicz Dawid, deputat 298.
miecznikowa kor. v. Denhoffowa.
Mielnik: posł. 133, 134, 166, 187, 194, 195, 199, 201; ziemia 133, 134, 166.
Mieńszukow (Mezyk, Męzyk, Męzykow) XIV, 49, 53, 55, 112, 123, 140, 245, 272, 296, 297, 303, 323, 328, 330, 357, 358.
Międzyrzecz: 228, 316, 327; lasy 226; sttwo 100, 102, 104, 226, 230, 234, 266; zamek 226.
Mikulewski 329.
Mikułowski Benedykt 245.
Mikułowski Remigjan, chorąży wilkom., poseł sandom. 237.
Milard Jan, obyw. kowień. 252.
Milwidek Stefan, obyw. kowień. 252.
ministra 110, 240, 251, 254, 289.
ministrowie: angielski, carski, cesarski, holenderski v. poseł, posłowie.
ministrowie Rzpltej IV, 11, 15, 16, 22, 26, 27, 29, 31, 41—49, 51—62, 64—66, 73, 75, 76, 79, 82, 83, 89, 91, 94, 97, 111, 114, 117, 120, 124, 126, 127, 130, 131, 135, 139, 141, 150, 152, 160, 172, 179, 180, 190, 216, 217, 225, 226, 241, 243, 260, 262, 277, 278, 285, 286, 290, 315, 354, 356, 361, 365.
Mińsk: 304; dwory duch. 304; instrukcja XIV, 298—307; jurydyki 304; księgi trybun. 251; posłowie 140, 298—307; sejmik 306; wwdą v. Despot-Zenowicz i Zawisza; wwdztwo 140, 298—307; zamek 304.
Mir, pułk., poseł woj. 311.
Mirów, dobra 40.
Mirski, deputat do kalkulacji skarbu lit. 70.
Mirzewski 236.
Młocki Stanisław, sttazakroczym., poseł warsz. 48, 50, 125, 179, 180.
Młodecki Aleksander, 247, 248.
Młodzianowski Stanisław, podczaszy bract., poseł sandom. 237.
młodzież z d. Lipskich v. Lipscy.
młodzież szlach.—edukacja 289.
młynowe 183, 193, 194, 196, 249.
młyny gdańskie v. Gdańsk.
Mniszech Józef Wandalin, marszałek nadw. lit. 2, 3, 5, 7, 11, 41, 47, 66, 67, 150.
Mohylów 326.
Mojrzym Jan Antoni, obyw. źm. 274.
Mokronowski 165.
Moll Aleksander, podstoli czer-nih. 310.
Moll Aleksander, por. 310.
Moll Hieronim, koniuszy staro-dubow. 310.
Mollowie 310.
Mołochowicz Szczęsny, cześnik wołkowyski 252.
moneta 21, 47, 54, 77, 82, 123—127, 132, 192, 195, 288, 301,

- monopole 55, 131, 156, 162,
 164, 179, 183, 190, 192, 198,
 203, 358.
 Moraczewski Marcin, poseł łę-
 czycki 258.
 Morsztyn Jakub, stta kowelski
 220.
 Morsztyn Stanisław, wvda san-
 dom. 57, 142, 143, 175, 176,
 205.
 Morzyce, dobra 275.
 Moskwa (państwo, stolica) 27,
 80, 107, 116, 117, 133, 152,
 155, 160, 162, 274, 283, 318,
 330.
 Moskwa — wojsko v. wojska
 auksyl.
 Moszczeński Franciszek, chorąży
 i poseł brz. kuj. 104, 275.
 Motowicz Konstanty, obyw. zm.
 274.
 Mrozyrz: posłowie i powiat 140.
 Mrozowicki (mylnie Mrozewski)
 podsędek lwow., podstoli, sę-
 dzia gr. buski, poseł lwow.
 111, 195, 279.
 mszczonowska dzierżawa 288.
 Mścisław: 292, 293; akta 298;
 instrukcja 291 — 297; posł.
 137, 172, 291—297; sejmik
 291, 297, 298; wwdztwo 43,
 137, 291—297, 326.
 Mularzewski, poseł łączycycki 103.
 Multany 64.
 Myszkowski Jan Władysław,
 margrabia pińcz., kasztel. san-
 dom. 32, 33, 38, 40, 51, 245,
 329.
 myto 193, 301.
Nabożeństwa 2—7, 10, 30, 59,
 70, 114, 136, 173.
 Nackorzewscy 324.
 Nagórka Łukasz, cześnik i poseł
 łomżyński 129.
 Nakło: gród 234; stta v. Dąb-
 ski A.
- Naramowski Adam, kasztel. śrem-
 ski 233.
 Narwid, dobra 252.
 Narzemski (Narzymski) Stanisław,
 stta ciechanow., poseł war-
 szaw. 125, 126, 204.
 negocjacje z zagranicą 14.
 Nestorowicz Jan, komisarz, pod-
 stoli i poseł brzeski 136, 137,
 159, 161 — 163, 290, 291,
 331.
 Netelhorst, gen. 244.
 neuburscy książęta 199.
 neuburska ziemia 116.
 Niemiera Antoni, stolnik i poseł
 mielnicki 166, 187, 194, 195,
 199, 201.
 Niemierowicz-Szczyt Krzysztof
 Benedykt, cześnik lit. XIV,
 120, 153.
 Niemirów 327.
 Niemki 78.
 Niemojewscy 269.
 Niepokojczycki Wojciech, skarb-
 nik i poseł brzeski 290.
 Nieszkowski, cześnik ciechanow.
 258.
 Nieśwież 12.
 Niezuchowski Mikołaj, poseł poz-
 nań. 222.
 Niszczycki Paweł, kasztel. płocki
 178.
 nobilitacje 243, 262, 278, 280,
 285.
 norbertanki płockie 123.
 Nostic (Nostitz, Nostyc, Nostycz)
 gen. ros. 49, 329.
 Nostic, ob. lejtnant wojsk sa-
 skich 291.
 Nowodworski Franciszek, obyw.
 miński 307.
 Nowogródek: księgi tryb. 251;
 posł. 120, 121; wvda v. Ra-
 dziwiłł; wwdztwo 120, 272.
 Nowomiejski, pisarz 351.
 Nowomiejski Paweł, obyw. ko-
 wień. 252.

- Nowosielski Antoni, kasztel. nowogr. 151.
- Nowy-Dwór: leśnictwo 220; sttwo 230.
- nuncjatura 232, 233.
- nuncjusz v. Spinola.
- Nurzec: posłowie 130, 188, 193, 194; ziemia 130.
- O**biński 226.
- Oborski Karol, stta liwski 142.
- obożny kor. v. Lubomirski Jerzy Aleks.
- obraz cud. N. P. Maryi w Połocku v. Połock.
- Odra 236.
- Odrawąż-Chlewicki Stefan, sędzia gr. radom., podczaszy i poseł sandom. XII, XIV, 50, 237, 244.
- Odrawąż-Kietliński Wojciech, sędzia gr. opoczyń., miecznik i poseł sandom. 237.
- oficerowie 86, 93, 96, 101, 103, 104, 112, 119, 126, 128, 132, 135, 136, 139, 147, 157, 165, 182—185, 187, 188, 202, 226, 245, 257, 262, 276, 284, 344, 347.
- oficjaliści moskiewscy 293.
- Ogińscy 98, 118.
- Ogińska, panna 165.
- Ogińska Hrehorowa, starościna zm., hetm. lit. 85, 273.
- Ogiński, poseł starodub. 115, 116.
- Ogiński Bogusław, stta dorsuniski, marsz. i poseł kowień. 97, 98, 248, 252.
- Ogiński Hrehory Antoni, stta zm., hetman w. lit. X, 72, 94, 95, 250, 291, 331.
- Ogiński Jan, kuchmistrz lit., poseł brz. lit. 290.
- Ogiński Jerzy, stta radoszowski (radoszkowski), poseł grodzień. X, 95.
- Ogiński Kazimierz, wvda trocki stta grozdowski 48, 50, 51, 56, 72, 143.
- Ogiński Marcjan, kasztel. witebski 248, 306.
- Ogiński Mikołaj Franciszek, podskarbi nadw. lit., poseł grodzień. X, 94.
- okazja kaliska v. batalja.
- ” pod Skrzynnem v. Skrzynno.
- Olędzki (mylnie Oledski, Oloeki) Jerzy, chorąży i poseł wołkowski 121.
- Olędzki Wojciech, stta szmeltyń., poseł chełmski XII, 70, 112, 195, 197, 198, 355-360.
- Olimp 348.
- oliwskie pakta 264.
- Olkieniki: laudum olkien. (postanowienie) 95, 250; sesja 309.
- Olszewski, stta wieluń., poseł woj. 311.
- Olszewski Mikołaj, łowczy i poseł rawski 134, 135.
- Olszyński Szymon, poseł woj. 311.
- Ołyka 12, 326.
- opaci 100, 103, 127.
- opactwo: cyrzyckie (szczyrzyckie), czerwińskie, pokrzywnickie, wągrowickie v. Szczyrzyce, Czerwińsk, Pokrzywnica, Wągrowiec.
- opat paradyski v. Sapieha, sekretarz lit.
- Opatów 237, 242, 248.
- ordynacja: ostrogska, pińczowska, zamojska v. Ostróg, Pińczów, Zamość.
- ordynanse carskie 171.
- ” hetmańskie 68, 149,
- ” kasztel. wit. 248.
- ” 230, 231, 273.
- ” komisarские 301.
- ” królewskie 7, 66, 112, 166, 261, 317, 357.

- ordynanse ks. Mieńskiowa 245.
" wwdy kij. 234.
" wojskowe 264.
Orsza: posł. i powiat 123.
Orszymowo, wieś król. 213, 214.
Orzechowski Teodor, kasztel. ma-
logoski 5, 40, 317.
Orzeszko, poseł brzeski 136, 137.
Orzeszko Antoni, poseł miński
298.
osieckie sttwo 233.
Osowska 236.
Ossolińska ul. 6.
Ossoliński Maksymilian, regent
kor., chorąży, stta drohicki,
chmielnicki, poseł woj. 15, 16,
18, 71, 152, 185, 310.
Ossolińskich Bibl. v. Biblioteka.
Ostróg: ordynacja 103, 112, 118,
131, 132, 140, 263.
ostrołęcki stta 4, 7.
Ostrowski, rtm wołoski 244.
Ostrowski Dominik, cześnik no-
wogr., poseł brzeski 290.
Ostrowski-Danejkwicz J., wy-
dawca XI, 338.
Ostrzeszów: gród 258; instrukcja
XIV, 253—258; koło rycer.
258; posł. 195, 196, 205, 253—
258; powiat 253—258; sejmik
253; stta v. Leszczyński Stef.
Oszmiana: posł. i powiat 84,
85, 95.
oświęcimskie księstwo i poseł
76, 80.
Otwiński Erazm, autor(?) IV,
39, 46.
Owin: konwent 232.
owrucki powiat 328.
Ozaryna (zapewne Mikołaj Do-
giel-Cyryna, poseł bract.) 139.
Ozierow, komendant wojsk ros.
332.
Ożarowski Samuel, łowczy biel-
ski, pisarz gr. i poseł sandom.
237.
Ożarów 121, 237.
Pac Krzysztof Konstanty, stta
i poseł kowień. 48, 51, 70,
97, 98, 248.
Pac Michał, wwdą wileń. 294.
pacta conventa 17, 19, 36—38,
40, 42, 78, 81, 83, 85, 88, 99,
101, 102, 104, 110, 120, 122,
124, 125, 131, 136, 137, 140,
146, 166, 215, 224, 227, 238,
245, 260, 261, 275, 277, 278,
282, 298, 314, 353.
pakta v. traktaty.
Palej 328.
paletnicy 183.
palety 39, 89, 96, 110, 119,
126, 129—131, 143, 163, 164,
226, 230, 249, 262, 271, 301.
pancerni 46, 343, 344, 346.
panis bene merentium 122, 316,
354, 358, 363.
papier 164, 198, 203, 358.
papier stemplowy 55, 156, 164,
183, 190—192, 194, 198, 199,
203, 206, 358.
papież (v. Klemens XI) 17, 22,
27, 32, 44, 59—63, 108, 127—
129, 157, 337—341, 363.
Parczewski Wojciech, poseł ka-
liski 222.
Parthenay Jan., historyk III.
partja sapieżyńska 37.
Paryż 226.
Parzynczew 259, 269.
paulini 9, 23, 218, 244, 256,
266.
Pawliński Adolf, historyk XI, 276.
Pawłowicz, rtm 288.
Pawłowicz Andrzej, obyw. ko-
wień. 252.
Pawłowski Adam 235.
Pawłowski Aleksander, miecznik
latycz, poseł wołyń. 113.
Pawłowski Jan, łowczy latycz.,
poseł podol. 114.
paziowie król. 60.
percepty od win 218.
perduelles 284, 285, 294, 295.

- Perehińsko (Perehińsk), dobra 305.
Petersburg V, X, 66.
Petrzyżycy 296.
Phlok Maksymiljan, pułk. 310.
piechota (infanterja) 15, 41, 57, 59, 76, 80, 99, 106, 107, 118, 126, 133, 147, 148, 157, 175, 179, 181—185, 188, 191—193, 195, 199, 200, 202, 217, 230, 240, 262, 276, 311, 314, 343—346, 363.
pieczarskie dobra 305.
pieczętarze 25, 46, 47, 51, 56, 88, 94, 95, 134, 146, 223, 224, 231, 236, 243, 251, 254, 261, 354, 361, 363
Piekarski Piotr, miecznik i poseł brzeski 290.
Piekart (Pikart), wieś 258.
pięciogroszowe 44.
Pilawce 346.
piltyńskie biskupstwo 40.
pilźnieński stta 242.
Pińczów, ordynacja 132.
Pińsk: chorąży i poseł v. Godeski; powiat 137.
Piotr, car X, 14, 15, 17, 20, 21, 23—29, 31—36, 38, 45, 49—53, 55, 56, 58, 59, 65, 66, 70, 72, 75, 76, 80, 83, 86, 88, 93, 95, 101, 107, 108, 110, 117—120, 125, 127, 128, 130, 134, 137, 141, 142, 149, 153, 154, 156, 159, 161, 162, 165, 171, 177, 216, 217, 224, 238—240, 243, 245, 247, 251, 256, 258, 262—264, 266, 268, 271, 272, 277, 278, 280, 283, 286, 289, 291, 293, 296, 297, 300, 302—305, 313, 316, 318—337, 357, 363, 364.
Piotrków (Piotków) 99, 269.
Piotrowicz Jan, skarbnik i poseł żm. 104, 270.
Piotrowski Jerzy, obyw. kowień. 252.
Piotrowski-Kromno v. Kromno-Piotrowski.
pisarz kor. 106.
„ pol. kor. 113, 317.
pisarze celni 250.
„ składów winnych 218.
Plater Jan, cześnik i poseł inflancki 307.
Plater Jan Ludwik, stta dynaburski, dyr. sejmiku infl., poseł infl. 307, 310.
plebanja kostrzyńska v. Kostrzyń.
plebejusze 110, 264, 279, 289.
Plichcina, podkomorzyna gostyń. 268.
Plichta, podkomorzy gostyń. 118, 119, 246, 268, 287.
płaca generalna wojsku 193, 194, 286.
płaca kwartałowa wojsku 190, 191.
Płock: bp v. Załuski L. B.; bp sufragan 1, 3, 10; norbertanki 123; pisarz 144; posł. 2—5, 7, 8, 121—123, 164, 170, 178, 199; wwdwa v. Krasiński; wwdztwo 3—5, 7, 8, 121—123, 178.
Płońsk 101.
poborcy 113, 184, 193, 194.
Pociej Ludwik Konstanty, hetman w. lit. 12, 14, 41, 58, 64—67, 94, 114, 196, 252, 295, 309.
Pociej Kazimierz Aleksander, wwdwa witebski 48, 50, 51, 56.
poczta 41, 54, 55, 102, 131.
pocztowi (woj.) 345—347.
podatki IV, 17, 27, 29, 33, 34, 47, 63, 65, 70, 76, 77, 81, 85—87, 91, 96, 98, 102—105, 109, 110, 114, 117, 119, 121—126, 140, 143, 146, 147, 160, 161, 164, 173—176, 178—181, 183—189, 191—203, 206, 229, 246, 247,

- 249—251, 262, 264, 273—
275, 286, 287, 293, 294, 297,
301, 309, 316, 343, 363.
- Podczaski Stanisław, stolnik trę-
bowel., poseł sandom. 237.
- podczastwo kor. 242.
- podczaszy kor. 6.
- podkanclerzy kor. v. Szembek J.
- podkomorzy kor. v. Lubomirski
J. D.
- ” krak. v. Lanckoroń-
ski.
- ” krzemieniecki 335.
- ” lit. 68.
- ” łączyc. 142.
- Podlasie: 167; chorąży 139; posł.
2, 8, 16, 72, 131; wwdztwo
2, 8, 72, 131, 316; ziemie 2.
- Podole: 46; posł. 114, 175;
wvda v. Humiecki; wwdztwo
114, 175.
- Podolski v. Podoski.
- Podolski (mylnie Podolski) Miko-
łaj, stta dobrzyń., poseł cie-
chanow. 71, 129.
- podskarbi nadw. kor. v. Miączyń-
ski.
- ” w. kor. v. Przeben-
dowski.
- ” lit. v. Kocieli.
- podskarbiowie IV, 286.
- podskarbstwo lit. 302.
- podwody 203.
- podymne 200, 247, 301, 343.
- podgłówne 77, 82, 104, 105, 109—
112, 114, 132, 140, 156, 173,
193, 196, 197, 200, 203, 206,
207, 250, 302.
- pokój z carem 26.
- ” ze Szwecją 99.
- ” z Turcją 318.
- Pokrzywnica 227.
- Pokucie 301; ziemie 321.
- Polens, pułk. dragonji 142, 144,
159, 164, 165, 169.
- połanieckie wójtostwo 220.
- Połock 117, 118, 123, 155,
326—328, 330, 332; akta 330;
cerkiew św. Zofji 330, 332,
336, 337; garnizon 326—328;
kaplica zamkowa 329, 330;
księgi 155; obraz cudowny
N. P. M. 329, 330, 332;
posł. 117, 118; wvda v. Słu-
szka; wwdztwo 117, 310, 326,
330, 332; zamek 329, 330, 332.
- Połonne, dobra 53, 111, 117,
228, 277, 316, 327.
- Połoński, gen. mjr. wojsk ros.
155, 156, 161, 320, 329.
- Połubiński Leon, ciwun twerski,
poseł żm. 270.
- Pomeranja v. Pomorze.
- Pomorski Stefan, obyw. miński
306.
- Pomorze (Pomeranja) 52, 58,
116, 118, 119, 121, 127, 128,
147, 148, 342; posł. 140; pro-
wincja 43; wwdztwo 140.
- Poniatowscy 78.
- Poniatowski 83.
- Ponikiewski (Ponikowski) Jan Jó-
zef, stolnik i poseł nurski 188.
- Popiel, łowczy sandom., pułk.,
poseł woj. 152, 310.
- Popowski 235.
- Popowski Tobjasz Piotr, obyw.
kowień. 252.
- porcje wojsk. 157, 160, 241, 250,
252, 330.
- port solny 138.
- Porta v. Turcja.
- portoria 20, 146.
- por. ozowsk. pułku wojsk ros. 330.
- posagi 155, 156, 334.
- poselstwa (ablegacje, legacje)
zagran. 15, 17, 20, 21, 23,
26—32, 35—39, 43, 45, 52—
55, 76, 83, 85, 90, 92—95,
99—103, 107, 117, 120, 125,
127—129, 131, 135—137, 140,
141, 148, 149, 154, 158, 159,
166, 171, 177, 188, 204, 275,
280, 315, 342, 363, 364.

- poselstwo (ablegacja, legacja) do Anglii 53.
- „ „ Berlina 18, 24, 26.
- „ „ cara 17, 23—26, 31, 34—36, 42, 52, 53, 55, 363.
- „ „ cesarza 34, 53.
- „ „ Holandji 53.
- „ „ papieża 22, 53, 55, 363.
- „ „ Rzeszy Niem. 342.
- „ „ Turcji 337.
- poseł (ablegat) angielski v. Anglja.
- „ brandenburski (pruski) 68, 69, 183, 185.
- „ cesarski 32, 68, 71, 72, 81, 82, 120, 122, 123, 157.
- „ grecki 12, 14.
- „ holenderski v. Holandja.
- posesjonaci 132, 133, 135, 136, 179, 185, 279, 287.
- posłowie cara Piotra (v. też Dołhoruki) 17, 34, 55, 56, 59, 70, 101, 148, 238, 239, 243, 245, 247, 304, 318.
- „ cudzoziemscy.
- „ krakowsk. magistratu 12, 14.
- „ litewscy 84, 93—96, 172.
- „ nadzwyczajni IV, V, 14.
- „ na radę IV, V, VIII, X, 2—6, 8, 10, 11, 12, 15, 48, 50, 51, 67, 69, 70, 72, 73, 169, 172, 192, 199, 211, 213—314, 319, 336.
- „ wielkopolscy 162, 174, 177—179, 190.
- „ wojskowi 151, 152, 185, 310—314.
- „ ziemscy: bełzcy 16, 118—120, 160, 163, 164.
- „ „ bielscy 134.
- posł. z. braclawscy 138—140, 175, 195, 202.
- „ „ brasławscy 86, 95, 153, 169.
- „ „ brzescy - kuj. 33, 75, 104—106, 163, 195, 275, 276.
- „ „ brz.-lit. 2, 33, 136, 137, 290, 291.
- „ „ chełmińscy 137.
- „ „ chełmscy 48, 50, 112, 113, 195—198, 355—360.
- „ „ ciechanowscy 129, 204.
- „ „ czernihowsky 141.
- „ „ czerscy 123, 124, 142.
- „ „ dobrzyńscy VIII, 110, 187, 277—279.
- „ „ drohiccy 131—133.
- „ „ gostyńscy 5, 6, 135, 136, 199.
- „ „ grodzieńscy 94, 95.
- „ „ halicy 175.
- „ „ inflancy 140, 307—310.
- „ „ inowrocławscy 16, 75, 108—110, 169, 179, 196, 275, 276.
- „ „ kaliscy 91—93, 222—236.
- „ „ kijowscy 9, 106—108, 168, 169, 175, 195 276, 277.
- „ „ kowieńscy 97, 93, 248—252.
- „ „ krakowscy 1, 4, 6, 9, 67, 73—80, 82, 170, 214—221.
- „ „ kujawscy v. brz.-kuj.
- „ „ lidzcy 85, 86, 95, 96.
- „ „ liwscy 130.
- „ „ lubelscy 16, 114—117, 183, 188, 195, 198, 200, 201.
- „ „ lwowscy 111, 112, 195.
- „ „ łączycy 16, 75, 100—104, 178, 181, 182, 258—269.

- posł. z. łomżyńscy 129.
 „ „ łukowscy 185.
 „ „ malborscy 138.
 „ „ mazowieccy 2, 4, 8,
 33, 38, 39, 123—130,
 144, 160, 174.
 „ „ mielniccy 133, 134, 166,
 187, 194, 195, 199, 201.
 „ „ mińscy 140, 298—307.
 „ „ mozyrscy 140.
 „ „ mściślawscy 137, 172,
 291—297.
 „ „ nowogródzcy 120, 121.
 „ „ nursey 130, 188, 193,
 194.
 „ „ orszańscy 123.
 „ „ ostrzeszowscy 195, 196,
 205, 253—258.
 „ „ oszmiańscy 84, 85, 95.
 „ „ oświecimscy 76, 80.
 „ „ pińscy 137.
 „ „ płoccy 2—5, 7, 8, 121—
 123, 164, 170, 178, 199.
 „ „ podlascy 2, 8, 16, 72,
 131.
 „ „ podolscy 114, 175.
 „ „ połoccy 117, 118.
 „ „ pomorscy 140.
 „ „ poznańscy 76—78, 80—
 83, 160, 177, 178, 180,
 184, 206, 207, 222—236.
 „ „ przemyscy 112, 170,
 179, 184, 187, 188.
 „ „ rawscy 4, 7—9, 134.
 „ „ rożańscy 9, 129, 164,
 183, 184.
 „ „ ruscy 111, 112, 173,
 279, 280.
 „ „ rzeczyccy 140.
 „ „ sandomierscy 6, 67,
 87—91, 96, 97, 184,
 187, 188, 197, 201,
 237—248, 342—355.
 „ „ sanoccy 112.
 „ „ sieradzcy 99—102, 170,
 197.
 „ „ słonimscy 120, 121.
- posł. z. smoleńscy 114—116.
 „ „ sochaczewscy 135, 160,
 164, 280—290.
 „ „ starodubowscy 115, 116.
 „ „ troccy 93, 94.
 „ „ upiccy 97—101.
 „ „ warszawscy XII, 125—
 127.
 „ „ 179, 181, 204, 360—364.
 „ „ wieluńscy 99 — 102,
 253 — 258.
 „ „ wileńscy 78, 79, 83—
 86, 95, 96, 166, 168—
 170.
 „ „ wilkomierscy 86, 95,
 96, 168.
 „ „ wiscy 9, 127, 128.
 „ „ witebscy 82, 123.
 „ „ wołkowscy 120, 121.
 „ „ wołyńscy 113, 114.
 „ „ wyszogrodzcy 128, 129,
 185, 187, 197.
 „ „ zakroczymscy 129, 169,
 178, 180, 188.
 „ „ zatorscy 76, 80.
 „ „ żmudzcy 104, 270—
 274.
 pospolite ruszenie 130, 133, 205,
 261, 278, 282.
 potencje sąsiednie 14, 36.
 Potkański Jan, stta zwinogr.,
 poseł sandom., 237, 245.
 Potocki, pisarz gnieźn. 235.
 Potocki Józef, stta i poseł beł-
 zki 118.
 Potocki Józef, strażnik kor. 33,
 56, 57, 84—88, 96, 98, 99,
 106, 108, 111, 115, 116, 118,
 138, 141, 152, 154, 312, 313,
 323—325, 331.
 Potocki Józef, wvda kij. 64, 67,
 105, 106, 144, 158, 234, 243,
 246, 331, 333.
 Potocki Michał, pisarz pol. kor.
 233.
 Potocki Stanisław, łowczy, nast.
 strażnik lit. 3, 4, 72.

- Potocki Teodor, bp chełmiński
 1, 3—5, 7, 10, 19, 22, 23,
 25, 51, 60, 68.
 powiat brasławski 84, 86, 95.
 powiat grodzieński 94.
 „ kowieński 97, 98, 248—
 252.
 „ lidzki 84, 85, 95.
 „ mozyrski 140.
 „ orszański 123.
 „ ostrzeszowski 253—258.
 „ oszmiański 84, 85, 95.
 „ owrucki 328.
 „ piński 137.
 „ rzeczycki 140.
 „ słonimski 120, 121.
 „ starodubowski 115, 116.
 „ upicki 43, 97—99, 273.
 „ wilkomierski 42, 43, 84,
 86, 95.
 „ wołkowyski 120, 121.
 „ żytomierski 328.
 powietrze 6, 104, 181, 205, 214,
 232, 258, 268, 269, 271, 293.
 Poznań 178; bp v. Tarło; instruk-
 cja 222—236; kanonik v. Fre-
 dro; koło rycer. 236; komen-
 dant 226; podsędek v. Raczyń-
 ski; posł. 76—78, 80—83,
 160, 177, 178, 180, 184, 206,
 207, 222—236; wwdzina v. Gałec-
 ki; wwdzina v. Gałęcka; wwdz-
 two 26, 76, 77, 80, 173, 177,
 178, 222—236.
 praesidium białocerk. v. Biała-
 Cerkiew.
 „ elbląskie v. Elbląg.
 Praga 129.
 pałaci 61.
 Prażmowski, chorążyc nadw. kor.
 288.
 Prependowski v. Przebendowski.
 prezbiterzy v. księży.
 prezydencja warszawska 154.
 probostwo: chockie, kaliskie v.
 Chocz, Kalisz.
 projekty rady 116, 133, 159,
 160, 163—166, 169, 184, 188,
 190—197, 201, 203—206.
 Promiński, skarbnik żytomier.
 242, 244.
 propozycje posła carsk. 318.
 „ od tronu 10, 12—15,
 22, 31, 35, 38, 41,
 52, 75, 91, 132.
 „ Rzpltej 154—156.
 Proszowice 214.
 Protasiewicz (Protaszejowicz) 323.
 protekcja Moskwy 117.
 prowenta Rzpltej 156, 241, 245,
 257, 286, 295, 328.
 prowjant (wojsk.) 8, 56, 122,
 134, 155, 160, 162, 169, 241,
 261, 282, 300, 316, 320, 326,
 328, 331, 350, 357.
 Prozor Jan, pisarz z. i poseł
 kowień. 248.
 Prusak Albert, woźny 214.
 Prusakówna, ksiieni trzebnicka 41.
 Prusinowski Piotr 267.
 Prusy: 6, 118, 211; generał 138;
 komisarze 322; księstwo 183,
 211; lenno 185; prowincja 36,
 201, 322; senatorowie 322.
 Pruszyński Jan Michał 274.
 prymas v. Szembek St.
 Przebendowski (Prebendowski)
 Jan Jerzy, podskarbi w. kor.
 VIII, IX, 4, 11, 15, 18—22,
 24, 26, 28, 43, 45, 46, 51, 54,
 57, 66, 67, 87, 100, 109, 119,
 128, 132, 156, 157, 175, 179,
 181, 183—189, 191—202, 204,
 205, 207, 221, 353, 364.
 Przebendowski Piotr Henryk,
 krajezy kor. 56, 57, 63.
 Przebendorów, dobra 46.
 Przeborowski, ciwun użwański
 273.
 Preciszewski, towarzysz usarski
 273.
 przedborskie sttwo 247.
 Przemyśl: bp v. Bokum; epi-
 skop v. Winnicki; posł. 112,

- 170, 179, 184, 187, 188; ziemia 112, 220, 221, 279.
- Przerębski Stanisław, chorąży i poseł sieradzki 99, 101.
- Przeździecki Józef, wojski wyszogr., poseł sochaczew. 135, 164, 280.
- Przyjemscy 266.
- przykomorki 250, 301.
- Przysiecki Dominik 306.
- przysięga posłów i senatorów 18.
- Przytyk (obóz) 314.
- przywileje 15, 130, 287.
- Prstrągowski 226.
- Pstrokoński Wojciech, stolnik i poseł sieradzki 99, 101, 170, 197.
- Puck: pensjonarze (konst. 1676 r.) 246.
- pułki: archangielski, ozowski 276, 330.
- Pułtusk 357.
- punkta geneneralne wwdztw 117.
- „ do rady od tronu 12—14, 22.
- Puzyna, poseł starodubow. 115, 116.
- Puzyna Krzysztof, poseł upicki 98, 99.
- Puzyna Michał, stta i poseł wiski 7, 127, 128.
- Rachmistrzostwo bocheń. v. Bochnia.**
- Raczyński Michał, kasztel. gnieźnień. 233.
- Raczyński Michał, podsędek i seł poznań. 48, 50, 76, 77, 80, 81, 180, 206, 207, 222.
- rada grodzieńska 147, 287, 309.
- Radgowski, cześnik brasławski VII, 150.
- Radoliński 235.
- Radoliński Józef, poseł poznań. 78, 83, 222.
- Radomicki Maciej, wwd inowrocł., gen. wielkopol. 143, 199, 230.
- Radomicki Władysław 234.
- rady lubel. v. Lublin.
- „ Rzpłtej 27.
- Radzykiewicze Benedykt i Władysław, obyw. kowień. 252.
- Radziejowski, stta wschowski 235.
- Radziejowski Hieronim, podkanclerzy kor. 130, 138.
- Radziejowski Michał, kardynał, prymas 10, 44, 90, 100, 102, 130, 206, 276.
- Radziejów: 275, 276; księgi gr. 276; sejmik 275.
- Radziński v. Rudziński.
- Radziwiłł Jan, wwd nowogr. 71, 131, 150, 297.
- Radziwiłł Karol Stanisław, kanclerz lit. 136, 153.
- Radziwiłł Mikołaj, kanclerzyc lit., ordynat nieśw., stta człuchowski, poseł brzeski lit. 70, 71, 136, 290.
- Radziwiłłowa Karolowa, kancierzyna lit. 4, 115.
- Rajscy 303.
- rajtarja 46, 202, 287.
- Rakiewicz Stanisław, obyw. kowień. 252.
- Rakoczy 64.
- Raszkowski Antoni 252.
- ratusz lubel. v. Lublin.
- ratyńskie sttwo 318.
- Rawa: posłowie 4, 7—9, 134; wwd v. Załuski; wwdztwo 4, 7—9, 134, 135.
- rebelizanci 240.
- „Recompensa pensyonarzom puc-kim“ 246.
- reformaci 51, 56, 173.
- registry woj. 245.
- regent dobrzyń. v. Dobrzyń.
- regiment wojewódzki 46.
- regimentarze 106, 230.
- regimentarze wołoscy 47.
- regimenty Leszczyńskich 229.
- „ Rzpłtej 132, 135.

- rekruci 219.
relacja hetmańska 141, 145.
religia 62, 63, 72, 78, 82, 105, 106, 110, 139, 155, 167, 169, 202, 212, 222, 223, 254, 294, 299, 330, 332, 337, 338, 340, 341, 366.
respons na memoriał moskiewski 154.
respons posła carskiego na propozycje Rzpltej 154—156.
rewizja ksiąg aktowych 265.
 " lanów 240, 314.
rewizorowie 111.
Rezgol Jan, obyw. zm. 274.
rezydencje królew. 159.
rezydent, ablegat, brandenb., cesarski, pruski, v. poseł etc.
rogoziński stta i sttwo 235.
Rolant, pułk. 267.
Romanowski (Rumanowski), podkomorzy i poseł chełmski 48, 50, 112.
ropczyckie sttwo 221.
Rosienie: dominikanie 272.
Rotarjusz 335.
Rozdżałowski 268.
rozwogor v. konferencje z ministr. cara i Dołhorukim.
rotmistrze wołoscy 47.
Rozwadowski, chorąży i poseł łukow. (mylnie lubel.) 116, 185.
Rożan: posł. 9, 129, 164, 183, 184; ziemia 5, 9, 129, 163.
Rudnik 248.
Rudzki (Rucki, Rycki) Jan, pisarz z. i gr., oraz poseł czerski 1, 4, 123, 124.
Rudziński (mylnie Radziński, kasztel.), kasztelan, poseł czerski 124, 142.
Rukiewicz, instygator lit. 297.
Rumanowski v. Romanowski.
Rumocki Jan Stanisław, podsedek z., sędzia gr., poseł dobrzyń. 279.
Rusiecki (Rusecki) 95.
Ruś: 155; instrukcja 279, 280; posł. 111, 112, 173, 279, 280; wwdą v. Jabłonowski J.; wwdztwo 69, 111, 173, 179, 195, 221, 279, 280, 330; ziemia 321.
Rybiński, podkomorzy chełmiń. 1, 2, 268.
Rybiński Jan, miecznik zytomier., poseł kij. 107, 277.
Rybiński Zygmunt, łowczy kor., gen., dca dywizji 39, 129, 142, 173, 264, 332.
Rybno 277.
Rychalski Antoni, obyw. kowień. 252.
Rycki, v. Rudzki.
Ryga 99, 102, 115, 121, 125, 309.
Rynkszelewski Jan, oboźny zm. 274.
rypińska kasztelanja 278.
Rypski Jan 274.
Ryszel, stta rożań. 165.
Rzeczyca: posł. i powiat 140.
Rzeczycki, podczaszy zytomier. 335.
Rzeczycki Łazarz, poseł wołyń. 113.
rzemieślnicy 162, 328.
Rzesza Niem. (Germanja) 342.
Rzewuski Stanisław, hetman pol. kor., wwdą podlaski 41, 70, 114, 126, 215, 219, 231, 240.
Rzym 25, 53, 62, 157, 250, 339, 340.
Sadowski, pisarz brzeski 291.
Sadowski, stta horodniański, poseł brzeski 290.
Sagunt 170.
Sakowicz, podstoli i poseł witebski 123.
Saksonja 1, 36, 259, 261.
samborska ekonomja 278.

- Samsonowo 326.
sancita lubelskie, malborski, to-
ruńskie 295.
Sandomierz: 88, 91, 96, 115,
247, 318; ekonomja 245; in-
strukcja 237—248; jurysdyka
245; kasztelanja 40; koło ry-
cer. 248; komornik 247; kon-
federacja v. konfeder. sand.;
magazyn 316; pisarstwo gr.
245, 316; podczaszy 48; pod-
komorzy v. Wąsowicz; posł.
6, 67, 87—91, 96, 97, 184,
187, 188, 197, 201, 237—
248, 342—355; pospolite ru-
szenie 224, 278, 282; sędzia
gr. i wojski v. Dunin-Karwic-
ki A.; sęstwo gr. 245, 316;
stta 220; wwdą v. Morsztyn
St.; wwdztwo IV, XII, 32, 38,
55, 87, 155, 173, 188, 237—
248, 316, 330, 331, 342, 347,
351; ziemia 6, 248.
Sanguszko Paweł Karol 115.
Sanok: posł. 112; ziemia 279.
Sapieha Jan, stta bobruj. (het-
man w. lit.) 130, 141, 167, 337.
Sapieha Jerzy, stolnik lit. 299.
Sapieha Kazimierz, hetman lit.,
wvda wileń. 12, 65, 68—70,
72, 95, 142, 145, 273.
Sapieha Michał, pisarz lit. 70.
Sapieha Paweł, opat paradyski,
sekretarz lit. 59, 62,
Sapiehowie 37, 64, 68, 84, 94,
120, 134, 167—169, 171, 172,
174, 251, 291, 294.
Sarja, dobra Łopacińskich w z.
witebskiej V, IX.
Sarnkowski 247.
Sasi 100, 128, 133, 188, 231.
sąd na Gdańsk v. Gdańsk.
" " Toruń v. Toruń.
" " ks. Wiśniowieckiego 154,
159, 164, 336.
" wojskowy 196, 206.
sądy 33—35, 37, 45, 46, 81, 85,
93, 103, 109, 111, 113, 121,
130, 140, 152, 164—166, 170,
181, 188, 192, 193, 206, 304,
314, 325, 326, 336.
sądy na adherentów szwedzkich
97, 109, 136, 143, 151,
291.
" asesorskie 44, 121, 289.
" hetmańskie 244, 246.
" kapturowe 282.
" komisarskie 54, 131, 146.
" konfederackie 89, 115, 138,
169, 170, 196, 240.
" królewskie 242, 285.
" marszałkowskie 41, 142,
158, 159, 164, 165, 289.
" pieczętarskie 36, 53, 117,
146.
" relacyjne (relacjalne) 36,
110, 111, 117, 138, 316.
" sejmowe 275, 278.
" wojewódzkie 133.
" wojskowe 248.
schowski powiat 82.
schyzmatycy 103.
Scylla 348.
Scypion-del-Campo, podstoli i po-
seł lidzki 71, 83, 85, 95, 96.
sejm, sejmy Rzpltej 17, 27, 29,
160, 164, 166, 168, 170, 180,
181, 196, 205, 275.
sejm koronac. Jana III (1676 r.)
218, 256, 266.
" 1677 r. 342.
" lubelski IV, 17, 21, 24—
27, 29, 33, 35, 37, 39, 43,
44, 53—55, 76—78, 80—
82, 87, 92, 96, 100, 103,
105, 106, 109, 111, 117,
122, 131, 137, 140, 143,
145, 147, 156, 162, 164,
168, 171, 172, 175, 179,
181—185, 188—192, 194,
196, 202, 203, 213, 214,
224, 229, 242, 246, 248,
250, 255, 258, 261, 268,
270, 271, 273, 274, 278,

- 281, 282, 295, 312, 314, 343, 363.
- sejm pacyfikacyjny (konny, przyszy, sejmu złożenie) 7, 17, 21, 22, 24—27, 29, 31—33, 35—38, 41, 43, 45, 46, 51—54, 56, 75—81, 83—86, 89, 91—94, 97—112, 114, 116—122, 124, 125, 129, 130, 132—138, 140, 141, 143, 146, 147, 150, 151, 158, 162, 163, 166, 168, 171, 176, 177, 179, 188, 195, 202—204, 207, 216, 223, 236, 241, 257, 262, 263, 275, 278, 280, 281, 289, 291, 304, 315, 351, 352.
- „ sandomierski (1704 r.) 203.
- „ warszawski (1699 r.) 364.
- „ „ s. d. 126.
- sejmiki 165, 168, 170, 177, 180, 193, 217, 227, 228, 252, 253, 275, 277, 279, 280, 291, 297, 298, 306, 307.
- sejmy 243, 312, 314, 315, 352.
- sekretarz lit. v. Sapięha.
- sekretarze król. 287.
- senat, senatorowie IV, VI, 1—3, 5—7, 10—12, 14—41, 47, 48, 50, 55—57, 59—63, 65, 66, 70—73, 80, 81, 84, 93, 94, 116, 127, 132, 134, 136, 137, 141—144, 146, 150—152, 159, 170, 172—174, 181, 190, 194, 207, 211, 219, 225, 260, 263, 271, 275, 286, 291, 315, 322, 344, 353, 355, 361.
- sesja grodzieńska 309.
- „ olkienicka 309.
- „ prowincji małopolskiej 314.
- sesje hetmańskie 116, 156, 169, 186.
- „ prowincjonalne 12, 16, 43, 44, 48—51, 55—57, 59, 64, 65, 69, 70, 72, 84, 96, 116, 172—174, 221, 314.
- siebieska ekonomja 310.
- Siemieński Józef, historyk XIII.
- Sieniawski Adam, wwdą bełzki, hetman w. kor. VI, XI, 49, 51, 56—58, 65, 68, 126, 142, 145—150, 153, 196, 197, 199—201, 206, 215, 219, 230, 231, 240, 243, 244, 332.
- Sienicki Paweł, kasztel. czerski 7.
- Siennicy (mylnie Siwiccy) 40, 51, 90, 98, 112, 243, 323, 357.
- Sieradz: posł. 99—102, 170, 197; wwdztwo 99, 101.
- Sinicki 306.
- Siwiccy v. Siennicy.
- skalskie sttwo 318.
- skandale duchowne 103.
- skarb carski 333, 334.
- skarb kor. i lit. 20—22, 24—26, 28, 29, 31, 32, 34—36, 38—40, 42, 46, 47, 52, 55, 57, 70, 77, 79, 83, 95, 100, 103, 104, 107—110, 118, 123, 126, 128, 135, 137—139, 141, 143, 144, 167, 173—178, 181—183, 186—188, 191, 192, 194—198, 201—203, 205, 207, 229, 241, 246, 263, 273, 286, 289, 291, 295, 297, 309, 314, 316, 363, 364.
- skarb król. 77, 306.
- Skarbek Franciszek, kasztelanickonarski-łączyc., poseł łączyc. 258.
- Skarbek Jan, sufragan lwow. 317.
- Skarbkówna, kasztelanka konarska 268.
- skartabelli 112.
- skład solny 139.
- składy kupieckie 192.
- „ winne 25, 175, 190, 192, 218, 219, 241, 286.
- Skoraszewscy, chorążycy i posłowie poznań. 222.
- Skorko 296.

- Skorulski Antoni 252.
Skorzewski, choraży poznań. 234.
Skotnicki, stta szmeltyń., poseł woj. 311.
skrypt ad archivum 27, 103, 107, 164, 165, 167, 185, 202, 275, 342.
Skrzetuski 64.
Skrzynno, dobra 237, 246.
Skrzyński Jan, podkomorzy i poseł łączyc. 102, 142, 181, 258.
Skulski, podstoli i poseł warszaw. 125—127, 181.
Sławiński Adam, komisarz sochaczew. 290.
Słonim: 213; poseł i powiat 120, 121.
słońska kasztelanja 278.
Słuck: 304, 326, 330; księstwo 304.
Słupów, dobra 9 10, 50.
słupy graniczne 78, 82.
Słuszka Dominik, wvda połocki 306.
Smogorzów 237.
Smoleńsk: bp. v. Zgierski; kasztel. v. Sokoliński; posł. 114—116; wvda v. Koss; wwdztwo 114, 115.
Smoleńszczyzna 318.
Sobieski Jan v. Jan III.
Sobolewski, poseł brack., podskarbi nadw. 139.
Sochaczew: instrukcja 280—290; posł. i ziemia 135, 160, 163, 164, 280—290.
sojusz z carem 17, 28, 29, 34, 36, 58, 65, 71, 120, 127, 139, 159—161, 163, 240, 300, 318—320, 322, 332, 336, 357,
Sokoliński, kasztel. smoleń. 304, 363.
Sokolnicki, kasztelanie międzyrzec., poseł kaliski 92, 222, 235.
Sołohub Adam, cześnik zm. 274.
Sołtycho v. Szofucha.
sołtysi 217, 344.
sołtystwa 221, 344.
sól suchedniowa 99—102, 110, 111, 122, 125, 128, 129, 133, 137, 193, 236, 245, 257, 263, 274, 286, 291, 316, 317.
sól (w żupach i beczkach) 138, 291, 301.
Spinola, nuucjusz VI, XI, 2, 5, 10, 32, 38, 49—51, 56, 57, 59—63, 71, 72, 122, 123, 157, 337—341.
Sreyter v. Szrejter.
Stamirowski Piotr, choraży i poseł wyszogr. 128, 185, 187, 197.
Staniatki, konwent 230.
Stanisław Leszczyński, król 12, 36, 37, 43, 46, 52, 53, 93, 109, 202, 229, 251, 278, 291, 295, 323.
Stanisławów 326.
Stankiewicz Józefat, wojski zm. 274.
Stankiewicz Leonard Dominik, ciwun pojurski 274.
stanowiska żołn. v. konsystencje.
stanowniczy: kor. i lit. 1.
stany Rzpltej 3, 8, 13, 16, 18, 27, 28, 36, 42, 57, 64, 65, 72, 122, 156, 159, 165, 169, 170, 174, 175, 180, 181, 184, 185, 188, 190, 193, 199, 204, 212, 213, 217, 225, 238, 272, 273, 289, 307, 309, 338, 351, 365, 366.
Starodub: posł. i powiat 115, 116.
starostwa 25, 108, 196, 204, 227, 235, 244—247, 264—266, 273, 287, 306, 309, 316, 318.
starostowie 133, 235, 284, 344.
statki 194.
statywy woj. v. konsystencje.
Stecki Kazimierz, podczaszy, podstar. żytomier., komisarz i

- poseł kij. 106, 107, 168, 195, 276.
- Stecki Wacław, cześnik i poseł kij. 276, 277.
- Steckiewicz Jan 307.
- Steczanka, dobra 276, 277.
- Stefan Batory, król 182, 346.
- Stężyca 245.
- Stolica Apost. 103, 241, 340, 341, 354.
- stolnik kor. v. Szembek Fr.
- strażnik kor. v. Potocki Józef.
- „ lit. v. Eperjasz M.
- Strusiński, por. 303.
- Strutyński 331.
- Strzeszewski Jan, poseł sochaczew. 135, 280.
- subsdyja cara na wojsko Rzpltej 14, 17, 51, 58, 132, 153—155, 159—163, 193, 264, 293, 319, 323, 331—333, 336, 337, 357.
- subsdyja wojsku z gdańsk. ceł morskich. 85, 99.
- Sucha, dobra 246.
- Suchodolscy 296.
- Suchorski Wojciech, marszałek koła łączyc. 269.
- Suchorza, dobra 269.
- Sułkowski, stolnik bielski 244.
- Sułowski 247.
- Sułowski, poseł sandom. 79, 91.
- sumy po kardynale Radziejowskiem 102.
- „ międzyrzeck. sttwa 102, 104.
- „ moskiewskie 101, 104.
- „ wybrane przez Moskwę w Małopolsce 111.
- suplement papieski na wojsko polskie 129.
- Surin 317.
- Suryń, sędzia woj. 243.
- Surynt Jan, obyw. miński 306.
- Surynt Józef, obyw. miński 307.
- Susin, marszałek dworu hetmana lit. 66.
- Suska Wola, dobra 246.
- Swołyński Konstanty Antoni, sędzia gr. miński 306.
- Syruc, wojski kowień. 252.
- Szalkiewicz, por., poseł woj. 311.
- Szaniawski Konstanty Felicjan, bp kujaw. 2, 3, 5, 7, 18—21, 23, 24, 48, 50, 51, 56, 58, 64, 68, 82, 174, 361.
- szarlatan vel. doktor 50.
- Szarskiń-Witkiewicz Jan Kazimierz 252.
- szawdowskie sttwo 306.
- szawelska ekonomja 273, 274.
- Szczekarzowice, dobra 237.
- Szczuczyn, dobra 44.
- Szczuka Stanisław Antoni, podkanclerzy lit. 18, 44, 53, 114, 124, 139, 140, 176, 180, 182, 183, 185, 186, 199.
- Szczyrzyce: opactwo 230.
- szelągne 21, 22, 24, 33, 35, 54, 108, 119, 125, 156, 160, 173, 179, 183, 190, 192—196, 203, 229, 250, 273, 274, 358, 363.
- Szembek Antoni, burgrabia krak., poseł oświęcim. i zator. 76, 80.
- Szembek Franciszek, kasztel. biecki, nast. wiślicki 33, 39, 40, 51.
- Szembek Franciszek, stolnik kor., poseł krak. 1, 5, 48, 50, 73, 153, 156.
- Szembek Jan, podkanclerzy kor., 1, 2, 4—7, 9, 11, 29, 44, 53, 57, 63—67, 79, 83, 87, 114, 141, 144, 145, 174, 175, 185, 188, 191, 352, 356, 362.
- Szembek Stanisław, prymas X, 8, 10, 13, 15, 16—22, 24, 26, 32, 34, 40, 41, 43, 49, 51—53, 56, 59, 61, 63, 67—69, 72—76, 79, 80, 82, 101, 103, 114, 126, 139, 143, 145, 146, 158, 159, 163, 207, 211, 215, 223, 225, 231, 239, 242, 254, 260, 261, 275, 282, 285, 289, 308, 347, 353, 356, 361, 365.

- Szembekowie 103.
Szeremietjew (Szeremet) Borys, feldmarszałek ros. XIV, 304, 336.
Szkojca 171.
szkoła rycerska 112.
szkuty (zabrane przez Moskwę) 329.
szmeltyński stta v. Olędzki W.
Szołdrski Andrzej, bp poznański 231.
Szołdrski Ludwik, stolnik wschowski, marszałek koła rycer. 71, 236.
Szołdry, dobra 236.
szóstaki VIII, 54, 157.
Szrejter (Srejter), skarbnik lit., poseł smoleński 114, 249.
Sztokholm 274.
Sztrozowie, szlachta mińska 305.
Sztum, pisarz skarbowy 198.
Szujski Dominik, chorąży i poseł brzeski 290.
Szujski Franciszek, podstoli bract., poseł brzeski 290.
Szujski Franciszek Michał, podstoli i poseł brzeski 290.
Szujski Józef, prof. Uniw. Jagiell. IV.
Szulc, pułk. ros. 227.
Szumlański Józef, władyka lwowski 305.
Szwecja 17, 54, 77, 99, 275, 320.
Szwedzi 78, 92, 100, 102, 105, 114, 130, 142, 167, 235, 242, 246, 249, 258, 293, 302, 305, 333, 342, 351, 358.
Szejkowski, poseł połocki 117.
Szygoński(?), stta grabowski, poseł bełzki 118, 120.
Szymanowski Michał, stolnik i poseł warszawski 125—127.
Ścibor - Marchocki Aleksander, kasztelanic żarnowski, poseł sandom. 237.
Ścibor-Marchocki Franciszek, stta bodaczewski 244, 247, 318.
Ścibor-Marchocki Jacek 221.
Ścibor-Marchocki Jerzy 221.
Ściborowie-Marchoccy XIV, 221.
Śląsk 25, 34, 55, 78, 138, 231.
Ślizień Michał, podstoli i poseł oszmiań. 84, 85.
Śmigielski Adam, stta gnieźnień. 222, 235.
Śmilowice, dobra 269.
Śniatyń 331.
śpiski stta v. Lubomirski Teodor.
Środa 236; sejmik 227, 228.
Św. Trójca 14, 15, 20, 21, 26, 28, 31, 34, 43, 58, 113, 118, 119, 144, 145, 148, 316, 364.
Świdziński poseł woj. 311.
Świechowski Antoni, obyw. miński 307.
Święcicki 296.
Święcicki Wojciech, kasztel. sandom. 234.
Świętorzecki Kazimierz 306.
Świniarski Mikołaj, podwojewodzy poznań. i poseł 222.
Świniarski Mikołaj, pułk. 236.
Tabaka 55, 156, 183, 190.
tamowanie obrad 3, 12, 15, 16, 23, 67, 73—75, 129, 133, 135, 142, 144, 160, 161, 163, 164, 168, 175, 178, 318.
Tarło Adam, wwd. lubelski VI, 5, 6, 8, 26—30, 48, 49, 51, 55.
Tarło Antoni, stta pilźnień., poseł sandom. 237.
Tarło Jan, wwdzie i poseł lubelski 116, 198.
Tarło Piotr, bp poznań. 2, 5, 7.
Tarło Stanisław, kuchmistrz kor. 73, 76, 80, 113, 219, 317.
Tarłówna, wojewodzianka lubelska 153.
Tarniewski v. Karniewski 129.
Tarnowski (mylnie kasztel. biecki) Michał, kasztel. sieradzki 33.

- taryfa 133, 167, 241, 247, 251, 272, 309, 343, 358.
 taryfa z r. 1660 195.
 „ „ „ 1661 46, 343.
 „ „ „ 1676 192.
 „ „ „ 1690 196.
 „ lubelska 301.
 „ sesji grodzieńskiej 309.
 „ sesji olkienickiej 309.
 Taszycki Achacy 220.
 Tatarzy 85, 96, 196, 250, 251, 302, 346; chorągwie 230, 251.
 Taube, pułk. 331.
 Taurogi, dobra 273.
 terytorjum elbląskie v. Elbląg.
 Tęczyn, dobra 16.
 Tomaszewski 335.
 Tomicki (?), poseł kaliski 92.
 Toruń 78, 81, 91, 92, 103, 105, 106, 108—112, 117, 119, 126, 129, 136, 138, 201, 203, 214, 329; denuncjacja 112; depozyty 108; komisja 203; kongres 111; magistrat 92, 105, 110. sancita 295; zakonnice 105, 109, 110.
 Towarzystwo Nauk. Warsz. III, XIII.
 „ Przyjaciół Nauk w Wilnie III.
 towarzystwo (w wojsku) 311, 345, 346.
 Towiańscy 226, 242, 268.
 Towiańska, wwdzina łączycza 226, 276.
 Towiański Hipolit, wwdza łączyczki 3, 51, 100, 102, 104, 226.
 traktamenty 30.
 traktat altransztadzki 35, 77, 146, 147, 158, 202.
 „ Grzymułtowskiego 171.
 „ warszawski 35, 77, 202.
 „ pokoju tureckiego 81.
 traktaty 17, 27, 38, 39, 44, 53, 81, 101, 165, 167, 243, 315, 318, 330.
 „ z carem 14, 15, 17, 23, 26, 31, 33, 35, 40, 49, 51, 58, 75, 76, 79—81, 88, 93, 104, 110, 117, 119, 134, 139, 148, 153, 154, 171, 177, 205, 216, 224, 238—240, 262—264, 278, 280, 383, 289, 319, 320, 332—334, 336.
 traktaty ze Szwecją 17, 54, 264.
 „ z zagran. państwami 225, 238, 239, 261, 278, 284, 315, 318, 330, 353.
 tranzakcje stojańskie 265.
 trębacze 59—61.
 Troja 280, 347.
 Troki: poseł 93, 94; wwdza v. Ogiński; wwdztwo 93, 98.
 trybunał 35, 45, 52, 79, 83, 84, 94, 95, 100, 102, 104, 121, 123, 131, 132, 137, 143, 147, 166, 167, 169, 183, 192, 196, 202, 205, 211, 218, 233, 240, 251, 258, 263, 276, 288, 294—296, 304, 310, 312, 334.
 Trzebnica 34, 82; klasztor 34, 41, 78, 82, 230; ksieni 34, 41, 78.
 Trzebuchowski Seweryn, chorąży i poseł inowrocław. 108, 109, 275.
 trzygroszowe 44.
 Tułkowski Michał, łowczy rożań. 244.
 Turcja (Porta) 65, 318, 337.
 Turłaj Andrzej, poseł trocki 93.
 Turzański, por. i poseł woj. 311.
 Twardowski Maciej, surogator kaliski i poseł 222.
 Twardowski Mikołaj, pisarz keyński 222, 235.
 Tykocin 330.
 Tyman Teodor Krzysztof, obywatel kowień. 252.
 Tymieński Józef, starościec checiński, poseł sandom. 237.
 Tymieński Stefan, cześnik ciechanow. 242.

- Typolt, poseł (ablegat) cesarski 71, 72, 157.
Tyrawski 64.
tytuły cudzoziem. 78, 81, 225.
Tyzenhauz Jan, pisarz lit., poseł wilkomier. 86, 96.
Tyzenhauz Michał, stta inturski, podkomorzy i poseł wileń. 51, 78, 83, 166, 168, 169.
Tyzenhauz (Jan lub Michał), poseł, deputat lit. do kalkulacji skarbu 70.
- Ukraina** 49, 224, 277, 283, 328, 345.
Ukrainiec 332.
Ulatowski Antoni, mjr. 235.
Umański, kanonik i proboszcz warszaw. 2.
Undorf, pułk., poseł woj. 152, 311, 313.
Unichowo, dobra 279.
Unichowski Aleksander, sędzia z., i deputat miński 298, 306.
Uniejów, miasto 180.
uniwersał prymasa X, 282, 347.
uniwersały hetm. Wiśniowieckiego 27.
„ król. V, 30, 45, 67, 79, 108, 129, 183, 211—214, 216, 217, 227, 259, 280, 289, 291, 299, 315, 342, 362.
„ podskarbiego kor. 47.
Uniwersytet Jagiell. III.
unja 332.
Upita 98; posł. 97—101; powiat 43, 97—99, 273; stta 98.
urzędnicy IV, 10, 112, 150, 211, 274, 298.
urzędy 130, 139, 187, 198, 250.
usarja v. husarja.
ustawy wojsk. 252.
Ustrzycki Maciej Józef, chorąży i poseł przemyski 111, 170, 184, 279.
- Uwojn Andrzej obyw. zm. 274.
Uzdowski Andrzej, obyw. miński 307.
- Volumina Leg.** III, IV, 163, 188, 250, 279.
Vota, kapelan król. 9, 114.
vox vetandi 135, 260, 275, 277, 314.
- Wakanse** 72, 84, 103, 106, 113, 127, 159, 227, 242, 277, 278, 291.
Wal, poseł 94.
Walicki Krzysztof Jan, stta buchnowski 307.
Walknowski Antoni, kasztelan wieluń. poseł poznań. 222.
Wałcz: stta i sttwo 234.
warمیński bp. v. Załuski A.
Warszawa III, IV, V, IX, XV, 18, 27, 31, 41, 42, 56, 57, 63, 89, 95, 97, 101, 115, 133, 180, 192, 213, 214, 236, 245, 248, 253, 258, 269, 279, 290, 292, 349; kapituła 2; karmelici bosci 114, 173; konfederacja v. konfed. warsz.; posł. XII; 125—127, 179, 181, 204, 360—364; stta 125; T-two Nauk. III, XIII; ziemia 125, 360, 364.
Warszycki, miecznik kor., stta łączyc. 265.
Warszycki (mylnie Wąsicki), Jerzy, kasztel. łączyc. 12, 14, 33, 51.
Wawel 354.
Wawrzecki Teodor, poseł brasławski 86.
Wądziagolscy: Andrzej, Dominik, regent gr. kowień., Michał 252.
Wągrowiec: opactwo 23.
Wąsicki v. Warszycki J.
Wąsowicz Karol, podkomorzy sandom. 87, 96.
Wąsowicz Wojciech, cześnik polski, poseł sandom. 237.

- Wec, pułk., poseł woj. 311.
- Werbscy (Weryscy) 324.
- Wereszczyński, deputat tryb. 113, 359.
- wesele 153.
- Węgry 25, 64.
- Wiedeń 35.
- Wielkie-Kończyce, dobra 47.
- Wielkopolska 48, 50, 70, 71, 158, 171, 174; gen. v. Radomicki; posłowie 162, 174, 175, 177—179, 181, 190; prowincja 77; wwdztwa 175, 180, 181.
- Wieluń 258; gród 258; instrukcja XIV, 253—258; koło rycer. 258; posł. 92—102, 253—258; sejmik 253; ziemia 23, 43, 99—101, 253—258.
- Wierkut 169.
- Wieruszów, miast. 180.
- Wierzbicki 134.
- Wierzbowski, stta łączycy 265.
- Wierzbowski, sufragan poznań. 227.
- Wierzchlejski Mikołaj 258.
- wieża marszałkowska 159, 169.
- Więckowski Krzysztof, łowczy bract., poseł sandom. 237.
- Wilanów 4, 173.
- Wilbik Kazimierz, podsędek i poseł lidzki 85.
- Wilczewski 305.
- Wilga, ob. lejtnant, poseł woj. 311.
- Wilno XI, XIV, XV, 27, 252, 274, 291, 307; benedyktyunki 305; drukarnia uniwer. XIV; księgi tryb. 251; posł. 78, 79, 83—86, 95, 96, 166, 168—170; Tow. Przyj. Nauk III; wwdv v. Pac M. i Sapieha K. wwdztwo 78, 83, 84, 95, 96.
- Wilkomierz: posł. 86, 95, 96, 168; powiat 42, 43, 84, 86, 95.
- Wimbor Stanisław, obyw. kowień. 252.
- Winiarski Krzysztof, komornik pilźn. poseł sandom. 237.
- Winnicki Jerzy, episkop przemyski 323.
- winnicki stta 7, 324.
- wino (v. składy wina) 25.
- Wiśnia (Sądowa Wisznia) 280.
- Wisogird Samuel, cześnik inflancki 252.
- wiślickie sttwo 247.
- Wiśniewski, chorąży żydaczew. 323.
- Wiśniowieccy, książęta 228, 266, 296.
- Wiśniowiecki Janusz Antoni, wwdv krak. 25—29, 48, 50, 51, 56, 63, 114.
- Wiśniowiecki Michał Serwacy, kasztel. wil., hetman pol. lit. 17, 20, 22, 26—29, 31, 34, 40, 43, 51, 73—76, 78—80, 82—84, 87, 88, 90, 91, 94—96, 98—100, 104, 106—108, 111—113, 115—119, 124, 128, 137, 138, 140, 141, 144, 150, 152, 154, 158, 159, 161, 164, 169, 218, 228, 239, 251, 255, 266, 277—279, 286, 291, 296, 303, 312, 316, 323, 325, 331, 336, 352, 357.
- Wiśniowiecki Michał, król v. Michał Wiśn.
- Witakowski Wawrzyniec Michał, skarbnik derpski 252.
- Witebsk: posł. 82, 123; wwdv v. Pocięj K. A.; wwdztwo 82, 123, 326.
- Witkiewicz-Szarskiń v. Szarskiń-Witk.
- Wizemberk, mjr 231, 232.
- Wizna: posł. 9, 127, 128; stta v. Puzyna M.; ziemia 5, 9, 127.
- władcy unicy 112.
- władza hetmańska 111.
- Włosi 50.

Wodniki, dobra 314.
 wojewoda, bełzki, hetman w. kor.
 v. Sieniawski.
 „ chełmiński v. Działyń-
 ski.
 „ czernihowski v. Zału-
 ski Fr.
 „ inflancki v. Koss.
 „ inowrocławski v. Ra-
 domicki M.
 „ kaliski v. Lipski Al.
 „ kijowski v. Potocki J.
 „ krakowski 221; v. Wiś-
 niowiecki.
 „ lubelski v. Tarło.
 „ łączycy v. Towiański.
 „ malborski v. Kczewski.
 „ mazowiecki v. Cho-
 mentowski.
 „ miński v. Despot-Ze-
 nowicz i Zawisza.
 „ nowogródzki v. Radzi-
 wiłł.
 „ płocki v. Krasiński.
 „ podolski v. Humiecki.
 „ połocki v. Słuszka.
 „ poznański v. Gałęcki.
 „ rawski v. Załuski.
 „ ruski v. Jabłonowski J.
 „ sandomierski v. Mor-
 sztyń.
 „ smoleński v. Koss.
 „ trocki v. Ogiński.
 „ wileński v. Sapieha K.,
 Pac M.
 „ witebski v. Pociiej K.
 Al.
 „ żmudzki stta v. Ogiń-
 ski i Zaranek.
 województwo: bełzkie 118, 126,
 155, 163, 331.
 „ braclawskie 138,
 139, 175.
 „ brz.-kujawskie 75,
 104, 269, 275, 276.
 „ brz.-litewskie 136,
 137, 290, 291.

województwo: chełmińskie 137.
 „ czernihowskie 40,
 141, 317.
 „ inflanckie 43, 140,
 307—310.
 „ inowrocławskie 75,
 108, 275, 276.
 „ kaliskie 91—93,
 173, 222—236,
 258.
 „ kijowskie 9, 105—
 107, 175, 195, 276,
 277, 317, 328.
 „ krakowskie 6, 7,
 9, 73, 76, 87, 96,
 155, 173, 214—
 221.
 „ kujawskie v. brz.-
 kuj.
 „ lubelskie IV, 29,
 114—116, 188.
 „ łączycy 75, 100—
 104, 258—269.
 „ malborskie 46, 138.
 „ mazowieckie 2, 4,
 8, 30, 123, 124,
 160, 174, 181.
 „ mińskie 140, 298—
 307.
 „ mściślawskie 43,
 137, 291—297,
 326.
 „ nowogródzkie 120,
 272.
 „ płockie 3—5, 7, 8,
 121—123, 178.
 „ podlaskie 2, 8, 72,
 131, 316.
 „ podolskie 114, 175.
 „ połockie 117, 310,
 326, 330, 332.
 „ pomorskie 140.
 „ poznańskie 26, 76,
 77, 80, 173, 177,
 178, 222—236.
 „ rawskie 4, 7—9,
 134, 135.

- województwo: ruskie 69, 111, 173, 179, 195, 221, 279, 280, 330.
" sandomierskie IV, XII, 32, 38, 55, 87, 155, 173, 188, 237—248, 316, 330, 331, 342, 347, 351.
" sieradzkie 99, 101, 115.
" smoleńskie 114, 115.
" trockie 93, 98.
" wileńskie 78, 83, 84, 95, 96.
" witebskie 82, 123, 326.
" wołyńskie 107, 113, 114.
" żmudzkie (księstwo, sttwo) 42, 98, 104, 270—274.
- wojna chocimska 107.
" moskiewska 27, 160, 161, 163.
" szwedzka (I) 87, 130, 247.
" " 13, 17, 27, 37, 85—87, 146, 249, 264, 266, 290, 343, 349.
" turecka 25.
" wiedeńska 107.
- Wojnarowski 247.
- wojny 27, 275.
- wojska auksyljarne (carskie vel. moskiewskie, Moskwa i saskie) IV, VI, 4, 6, 7, 15, 17, 20—22, 24, 26—32, 34—36, 38, 40, 44, 51—53, 56, 58, 59, 64—66, 71, 73, 75—81, 83—92, 94—97, 99—102, 105, 108—130, 132—134, 137—141, 147—150, 152—155, 158, 159, 162, 163, 166, 169, 170, 176, 182, 184, 186—188, 191—193, 203, 216, 217, 221, 224, 232, 235, 239, 245, 247, 249, 250, 256—258, 261, 262, 268, 270—272, 275—277, 279, 280, 282, 283, 291, 293, 294, 297, 300, 305, 309, 314, 315—318, 320, 321, 324, 327—331, 342, 343, 350, 355, 357.
- wojska cudzoziemskie 265, 345,
" nieprzyjacielskie 49, 241, 257, 258, 293.
" różne 246, 256, 258, 268, 296, 300.
- wojsko konne v. kawalerja.
" króla 275, 317.
" pruskie 185.
" Rzpłtej (v. aukcja wojsk) IV, 14, 17, 18, 27, 29, 31, 33, 34, 42, 51—53, 68, 86, 89, 102, 104, 107, 109, 111, 116—119, 125, 127, 129, 130, 132, 133, 139, 140, 146—154, 156, 157, 159, 162, 164, 172, 175—179, 184—188, 190, 191, 193—204, 206, 213, 225, 226, 230, 235, 239—241, 243, 246, 249—252, 257, 258, 262, 264, 268, 271, 274—276, 282—288, 293—296, 301, 304, 305, 310—316, 318—321, 326, 331—333, 336, 337, 342—347, 353, 354, 357, 358, 363, 365.
- wojskowa instrukcja 310—314.
- Wola Malkowska, dobra 247.
- Woliński, stta lityński, poseł braclaw. 139 195.
- Wolko v. Wołk.
- Wolkowo, Wolków, wieś 331.
- wolontarjusze 38.
- Wolski, łowczy łukowski 267, 268.
- Wolski Aleksander, sędzia bydgoski, poseł inowrocław. 109, 110, 275.
- Wolski Piotr Przemyk, podczaszny bracl., poseł brzeski 290.
- Wolski Szymon, stolnik halicki, poseł przemyski 111, 112, 187, 279.

- Wołczyńska 142.
Wołk (Wolko, Wota), podczaszy i poseł starodub. 115, 116.
Wołk, poseł nowogr. 120.
Wołkowysk : poseł. i powiat 120, 121.
Wołowicz Marcjan Dominik, marszałek w. lit., 32, 37, 41, 42, 52, 58. 64, 139, 166.
Wołowicz Wincenty Piotr, referendarz lit., poseł mścisk. 2, 137, 172, 291, 298.
Wołodkowicz, oboźny lit. 303.
Wołodkowicz Dominik, podstoli i dyr. obrad wwdztwa mińsk. 306.
Wołodkowicz Franciszek, horodniczy i deputat miński 298, 306.
Wołoszczyzna 321; wojsko 42, 52, 230, 233, 342.
Wołyń 138, 167, 291; kasztel. v. Liniewski; kasztelanowa v. Zaborowska; posł. 113, 114; wwdztwo 107, 113, 114.
Woronicz, stolnik kij., poseł woj. 311.
Wota v. Wołk.
wójtostwa 133, 220, 221, 262, 287, 318.
Wrocław 25, 203.
Wschowa 78; powiat 82.
wyderkafy kościelne 82.
Wyhowski, łowczy lit. 324.
Wyhowski Aleksander, bp łucki 50, 51, 60, 62, 67, 71, 114, 156.
wyprawa łanowa 87, 287, 353,
Wyrożębski-Kunat v. Kunat-Wyrożębski.
Wysocki Stanisław 269.
wystawienie sił v. erekcja.
Wyszogród : 213, 214; gród 214; posł. 128, 129, 185, 187, 197; ziemia 128.
Wyszyński Sebastjan, skarbnik drohicki 306.
Wyszyński Władysław, cześnik miński 306.
Wyżycki, chorąży czernihowski 323.
Zabicki Adam, chorąży i poseł zakroczym. 169, 188.
Zabiełło Michał, padczaszy i pisarz gr. kowień. 252.
Zabiełło Mikołaj, podkomorzy kowień., stta kormiałowski 252.
Zabiełło Symon, łowczy nadw. lit., poseł kowień. 248.
Zabierz, wieś 305.
Zabokrzycki, episkop łucki 44, 53, 108, 111, 138, 154, 157, 277, 323, 325, 357.
Zaborowska, kasztelanowa wołyń. 335.
Zaborowski Józef 214.
Zaborski Rafał, obyw. kowień. 252.
zaciągi hetmanów 315.
„ prywatne 42.
Zajglic Kasper 231.
zakonnice toruń. v. Toruń.
Zakroczym : posł. 129, 169, 178, 180, 188; stta v. Młocki; ziemia 129.
Zakrzewski Adam, chorąży łęczyc., poseł poznań. 78, 81, 222.
Zakrzewski Felicjan, poseł san-dom. 237.
Zakrzewski Jacek 298, 302.
Zakrzewski-Zboża v. Zboża-Zakrz. Zalubowice 69.
Załoście, miast. 327.
Załużski, stta i poseł rawski 134.
Załużski Aleksander Józef, wwdwa rawski 1, 3, 5, 7, 31, 35, 36, 51, 134, 182.
Załużski Andrzej Chryzostom, bp warmiń., kanclerz w. kor. VI, X, XI, XIII, 1, 3, 5—10, 13, 15, 16, 18, 19, 21—23, 25, 27, 36, 38, 41, 44, 48, 49, 51,

- 54, 55, 59, 61, 62, 69, 71, 72, 83, 85, 87, 95, 108, 127, 130, 136, 144, 151—153, 157, 164, 168, 172, 173, 179, 184, 189, 197, 201, 202, 204, 206, 207, 339, 353, 354, 364.
- Załużski Franciszek, wwdą czer-
nihow. 1, 3, 5, 10, 32, 38,
40, 48, 50, 51, 56, 60, 61, 71.
- Załużski Hieronim, kasztel. raw-
ski 1, 3—5, 7, 9—11, 33, 39,
40, 51, 134.
- Załużski Ludwik Bartłomiej, bp
połocki 1, 3, 5, 7, 10, 18—21,
23, 24, 44, 51, 60, 62, 71.
- zamek borysławski 329.
- „ bychowski 293.
- „ królewski 1, 56, 159.
- „ międzyrzecki v. Między-
rzecz.
- „ miński v. Mińsk.
- „ połocki v. Połock.
- zamki 320, 321.
- Zamojszczyzna 359.
- Zamość 102; forteca 359; ordy-
nacja 132.
- zapłata wojsku 24, 46, 53, 54,
76—78, 95, 103, 105, 109,
114, 117, 119, 124, 152, 156,
159, 169, 175, 176, 179, 184,
194—197, 200, 203, 206, 207,
246, 249, 251, 285, 301, 314,
363.
- Zaraneek - Horbowski Kazimierz
Jan, strażnik lit., generalny
pułk. ks. żm., dyr. koła, po-
seł żm., stta żm. 72, 78, 143,
270, 274.
- zarzyckie wójtostwo 221.
- Zass Jan Karol, podkomorzy zel-
borski 310.
- Zasztowt Samuel 252.
- zatorskie księstwo i poseł 76, 80.
- Zawadzki Józef, drukarz wileń.
XIV.
- Zawadzki Michał, podwojewodzy
proszowski 221.
- Zawadzki-Korzbek v. Korzbek-
Zawadzki.
- Zawisza Jan Jerzy, chorąży i
pułk. miński 303, 306.
- Zawisza Krzysztof, stta, potem
wwda miński, autor pamięt-
nika IV, 302.
- Zaydenfalt-Klot, strażnik brasł.
274.
- Zbaraż 327.
- zbiegowie (poddani) 291.
- Zbierzchowski, podkomorzyc łącz-
czyc., poseł czerski 124.
- Zbijewski Maciej, pisarz gr. wa-
łecki 222.
- Zboński Jakub, stta lipieński
podkomorzyc dobrzyń. 279.
- Zborowski Krzysztof, poseł san-
dom. 237.
- Zboża-Zakrzewski, podczaszy i
poseł brz. kuj. XIV, 275.
- zboże 133, 155, 166, 167, 198,
203, 317, 321, 326.
- Zdulski 226.
- Zembrzusi Jakub Karol, deputat
sochaczew. 290.
- Zemko, żyd grodzień. 301.
- Zenowicz, Zeznowicz v. Despot-
Zenowicz.
- Zgierski Mikołaj, bp smoleń, no-
minat żm. 18, 19, 23, 25, 51,
70, 203, 205.
- Zieliński 325.
- Zieliński Michał, pisarz gr. no-
womiejski, poseł sandom. 237,
242.
- ziemia bielska 134.
- „ chełmska 112, 356, 358—
360.
- „ ciechanowska 4, 8, 129.
- „ czerska 123, 124.
- „ dobrzyńska 110, 277—
279.
- „ drohicka 131.
- „ gostyńska 5, 6, 135.
- „ halicka 175, 353.
- „ liwska 130.

ziemia lwowska 111, 279.
,, łomżyńska 129.
,, mielnicka 133, 134, 166.
,, nurska 130.
,, podlaska 2.
,, przemyska 112, 220, 221,
279.
,, rawska 134, 135.
,, rożańska 5, 9, 129, 163.
,, sandomierska 6, 248.
,, sanocka 279.
,, sochaczewska 135, 160,
163, 164, 280—290.
,, warszawska 125, 360,
364.
,, wieluńska 23, 43, 99—
101, 253—258.
,, wiska 5, 9, 127.
,, wyszogrodzka 128.
,, zakroczymska 129.
ziemie mazowieckie 2, 4, 8, 33.
,, pokuckie 321.
,, ruskie 321.
Zieniewicz v. Despot-Zenowicz.
zjazd generalny w Brześciu-Lit.
292, 309.
zjazd pod Korczynem 143.
Złotnicki Aleksander, poseł 222.
złoty polski 54.
Złowodzcy, podstoli i podsto-
lic dobrzyń. 246.
związki wojskowe 27.
zwinogrodzkie stwo 245, 246.
Zyberk Franciszek, stta szakie-
nowski, krajozy i poseł in-
flancki 307, 310.
Zygmunt III, król 21, 133.

Żabko, oficer wojsk lit. 316.
Żebrowski, cześnik łomżyń. 245.
Żernicki Jan, podstoli połocki,
obyw. miński 307.
Żernicki Teodor, obyw. miński
306.
Żmudź: bp nominat v. Zgierski;
ciwuni 274; instrukcja XIII,
270—274; koło rycer. 274; księ-
stwo 42, 104, 270—274; posł.
104, 270—274; stta v. Ogiń-
ski H. i Zaranek; sttwo 72, 98,
273; starościna v. Ogińska;
urzędnicy 274.
żołd 35, 149.
żołnierz dymowy 24.
,, łanowy 21, 24.
Żółkiew 162, 326.
Żółtowski 236.
Żórawno 194.
żupnicy 236.
żupy 126, 138, 236, 255, 257,
264, 278, 279, 286, 291, 316.
Żwaniec 26, 144.
Żychlińscy 231.
Żychliński, kasztel. łędzki 33, 34,
39, 41, 51, 233.
Żychliński Jan, podkomorzy i
poseł kaliski 93, 222.
Żydowski, chorąży krak. 205.
żydzi 50, 77, 78, 82, 83, 111,
112, 189, 250, 279, 301, 358,
Żytomierz: 276; księgi gr. 277;
powiat 328.
żyzmorska akcja 273.

SPIS RZECZY.

	Str.
PRZEDMOWA	III—XV
DIARYUSZ WALNEJ RADY WARSZAWSKIEJ ZACZYNA- JACEJ SIĘ DIE 2-DO FEBRUARII IN ANNO 1710.	1—208
— D. 2.II powrót króla z Saksonji do Warszawy : 1.	
— D. 3.II przybycie posłów krakowskich, senatorów i inn. dygnitarzów; kłopoty z kwaterami : 1. — D. 4.II: wjazd i audjencja nuncjusza, nabożeństwo, początek obrad: 2—8. — D. 5 i 6.II: przyjazd dygnitarzów; d. 7 i 8.II: wy-cieczki króla do Bielan i Wilanowa; narady mazowszan 8.II; zatarg kasztel. kijow. z królem 7.II; skargi na wojsko saskie; publiczne audjencje królów.: 3—9.	
— D. 9.II: audjencja paulinów jasnogórskich; nabożeństwo publiczne; audjencja nuncjusza : 9—10. — D. 10.II: reasumpcja obrad; przemówienia marszałka konfed., posłów, kanclerza kor. : 10—12. — D. 11.II: przyjazd kanclerza i hetmana w. lit. oraz kasztelana łęczyckiego; punkta do rady : 12—14.—Sesja 12.II: 12—13.—Sesja 13. II: zatarg stanu rycerskiego z senatem; votum prymasa: 14—18. — Sesja 14.II: vota duchownego senatu: 18—25.	
— Sesja 15.II: vota senatorów świeckich: wojewodów—krakowskiego, poznańskiego, lubelskiego : 25—29.	
— D. 16.II—niedziela : 30. — Sesja 17.II: vota senatorów świeckich: wojewodów—mazowieckiego, rawskiego, chełmińskiego, malborskiego, inflanckiego, czernihowskiego; kasztelanów: sandomierskiego, rawskiego, międzyrzeckiego, bieckiego, lędzkiego, małogoskiego, warszawskiego: 30—41. — Sesja 18.II: vota ministrów obojga narodów: marszałków kor. i lit., kanclerza lit. i podkanclerzych, podskarbiego w. kor.: 41—47. — Sesja 19.II: vota marszałków nadwornych; przemówienie marszałka konfeder.; wyznaczenie sesyj prowincjonalnych; sprawa konferencji z postem carskim; limitacja sesji: 47—51. — 20.II sesje prowincjonalne: vota ministrów w Cz. II : 51—55. — 21.II: deklaracja króla o poskromieniu własnego wojska; przybycie hetmana w.	

kor., początek konferencji z ministrami cara; d. c. sesyj prowincjonalnych: 56—57. — Sesja 22.II: przemówienia marszałka konf. i podkanclerzego kor.: 57. — 23.II powtórna konferencja z posłem carskim: 57—58. — 24.II: audjencja nuncjusza 59—63. — Sesja 25.II: przemówienie marszałka konf.; wyjazd biskupa kijowskiego; kolacja u wojewody mazowieckiego; przybycie wojewody ruskiego; d. c. konferencji z posłem moskiewskim: 63—65. — 26 i 27.II: koniec sesyj prowincjonalnych; wiadomości o egzekucji Skrzetuskiego i Tyrowskiego, oraz o walkach wojewody kijowskiego: 64—65. — Sesja 28.II: protest stanu rycerskiego przeciw gwałtom wojsk saskich i moskiewskich: 65—66. — D. 1—9.III: konferencje z posłem carskim; bankiety; opozycja i protesty stanu rycerskiego w dniu 6.III, żądania ukontentowania i prowincjonalnych sesyj, oraz sprawozdań z konferencyj z posłem moskiewskim i t. d.; wystąpienia przeciw Sapiehom; komisja do kalkulacji skarbu lit.: 66—70. — Sesja 10.III: przemówienia marszałka konf. i kanclerza kor., deputacje do punktów podanych przez nuncjusza i posła cesarskiego i obietnice król. 70—71. — D. 11 i 12.III konferencje wojskowe, projekty podatków i zapłaty wojska i inne: 72. — Sesja 13.III: głos posłów wojew. krakowskiego, tamowanie głosu Lanckorońskiemu, podkomorzemu krak.; utyskiwanie kanclerza kor. na zmarnowanie już 5 tygodni; limitacja sesji do jutra: 72—74. — Sesja 14.III: przysięga Lanckorońskiego i d. c. głosów krakowskich: Lanckorońskiego, Grota, Łętowskiego, Bełchackiego, Dembińskiego i Szembeka; głosy posłów poznańskich: Raczyńskiego, Zakrzewskiego, Radolińskiego; głosy posłów wileńskich Scypjona i Czyża: 74—84. — Sesja 15.III: głosy posłów oszmiańskich, lidzkiego, wiłkomierskiego i brasławskiego; głosy posłów sandomierskich, kaliskich, trockich, grodzieńskich: 84—96. — Sesja 17.III: głosy posłów kowieńskich Ogińskiego i Paca, upickich Puzyny i Kościuszki, sieradzkiego Przerębskiego i Pstrokońskiego, wieluńskiego Leszczyńskiego, łęczyckich Skrzyńskiego, Grabskiego, Mularzewskiego, żmudzkiego Piotrowicza, brzeskich-kujawskich, kijowskich Steckiego i Rybińskiego: 97—108. — Sesja 18.III: głosy posłów inowrocławskich, dobrzyńskich, lwowskich, przemyskich, sanockich, halickich, chełmskich, wołyńskich, podolskich, smoleńskich: 108—114. — 19.III nabożeństwa; Lubomirscy i Sanguszkowie: 114—115. — Sesja 20.III: głosy posłów starodubowskich, lubelskich, połockich, bełzkich i nowogródzkich:

115—121. — Sesja 21.III: głosy posłów słonimskiego, wołkowyskich, płockich, witebskiego, orszańskiego, czerskich i warszawskich: 115—127. — Sesja 22.III: głosy posłów wiskich, wyszogrodzkich, ciechanowskiego, łomżyńskiego, rożańskich, liwskiego, nurskich: 127—131. — 23.III bankiety: 131. — Sesja 24.III: głosy posłów drohickich, mielnickiego, bielskich, rawskich, sochaczewskich, gostyńskich: 131—136. — 25.III: nabożeństwa: 136. — Sesja 26.III: głosy posłów brzeskich-lit., pińskich, mściślawskich, braclawskich: 136—140. — Sesja 27.III: głosy posłów mińskich, rzeczyckiego, inflanckiego, czernihowskich; przemówienia marszałka konf. i kanclerza kor. od tronu: 140—142. — Sesja 28.III: sprawa pułk. Polensa; przemowa marszałka konf.; vota senatorskie: wojewodów sandomierskiego, trockiego, inowrocławskiego, podolskiego, smoleńskiego: 142—145. — Sesja 29.III: votum wojewody bełzkiego, hetmana w. kor., wojewodów—nowogródzkiego, płockiego, mińskiego, kasztelanów—kijowskiego, wołyńskiego, bełzkiego, nowogródzkiego i rypińskiego: 145—152. — 30.III: audjencja posłów wojskowych; wesele Szembeka z Tarłówną: 152—153. — Sesja 31.III: wystąpienie Łosia przeciw Moskwie; sprawozdanie kanclerza lit. z konferencji z posłem carskim; treść propozycyj Rzpltej i odpowiedzi na nie tegoż posła; opatrzenie posła moskiewskiego przez Rzpltę: 153—156. — Sesja 1.IV: zagajenie przez Szembeka, stolnika kor.; sprawozdanie biskupa łuckiego z konferencyj hetmańskiej i nuncjuszowskiej; relacja kanclerza kor. z konferencji z posłem cesarskim; deklaracja od tronu: 156—159. — Sesja 2.IV: wystąpienia antimoskiewskie obradujących; debaty nad punktami konferencji z posłem carskim; głosy posłów rożańskiego, sochaczewskiego, płockiego; zatamowanie obrad przez posła sochaczewskiego; sprawa ks. Wiśniowieckiego i przyjęcie projektu sądzenia tegoż: 159—164. — 3.IV: stracenie pułk. Polensa; sesja: czytanie projektu o ubezpieczeniu Rzpltej; głos podskarbiego nadw. kor.; czytanie projektu o kupach swawolnych; głos posłów mielnickich i wileńskiego, tudzież replika marszałka konf.; tamowanie obrad przez posła wileńskiego Tyzenhauza; czytanie dyplomu potwierdzenia praw; głosy posłów kijowskiego i wiłkomierskiego: 164—168. — Sesja 4.IV: zagajenie marszałka; głosy posłów zakroczymskiego, inowrocławskiego, braclawskiego, płockiego, sieradzkiego, wileńskiego, krakowskiego, przemyskiego, wojewody podolskiego, posła mściślawskiego;

mowa kanclerza kor.; wystąpienia przeciw Sapihom i interwencja króla: 168—172. — Sesja 5.IV: amnestja; 36.000 wojsko kor.; wyznaczenie sesyj prowincjonalnych; wystąpienia posłów lit. przeciw Sapihom: 172. — 6.IV: nabożeństwo u karmelitów bosych; sesje prowincjonalne: 172. — Sesja 7.IV: limitacja z racji trwania sesyj prowincjonalnych, zajętych płacą wojsku i podatkami; przejazd króla do Wilanowa: 173. — Sesja 8.IV: relacje biskupów z sesyj prowincjonalnych; uchwały w sprawach podatkowych; projekt komisarzów podatkowych w województwach; mowa kanclerza kor.: 173—175. — Sesja 9.IV: żądania wielkopolan wojewódzkiej repartacji podatków; zdania wojewody sandomierskiego, kanclerza kor., posłów poznańskiego, łęczyckiego, zakroczymskiego; uraza wielkopolan; głosy posłów płockiego, inowrocławskiego, przemyskiego; przemówienie kanclerza kor.: 176—179. — Sesja 10.IV: zagajenie marszałka; głosy posła poznańskiego, marszałka w. kor., posła warszawskiego, łęczyckiego, wojewody rawskiego, podkanclerzego lit., posłów rożańskiego i lubelskiego; pytanie marszałka o zgodę na generalną importancję i odpowiedź przecząca; przyjęcie uchwał sejmu lubelskiego; przemówienie kanclerza kor.: 179—184. — Sesja 11.IV: zdanie marszałka o lekceważeniu przez obradujących spraw wojskowych i czytanie projektu o „Obronie Rzpltej”; dyskusja nad nim: zdania posłów poznańskiego, sandomierskiego, przemyskiego, łukowskiego, wojskowego, wyszogrodzkiego, podkanclerzego kor., wyszogrodzkiego (powtórnie), mielnickiego, dobrzyńskiego, sandomierskiego, przemyskiego, marszałka, posłów lubelskiego, zakroczymskiego, nurskiego, sandomierskiego, wojewodów podolskiego i poznańskiego; przemówienie kanclerza kor.: 184—189. — Sesja 12.IV: wezwanie marszałka do zgody; powtórne przemówienie marszałka i apel do wielkopolan o zgodę na projekt dotyczący importancji podatków; porozumienie; czytanie projektu: „Regularna, punktualna kwartałowa płaca wojska”; przemówienie kanclerza kor.: 189—191. — 13.IV: praca nad wygotowaniem projektów; wywody rachunkowe na wojsko podskarbiego w. kor.: 191—192. — Sesja 14.IV: propozycja marszałka przystąpienia do dalszych projektów; sprawy wojskowe i skarbowe; czytanie projektu: „Płaca generalna ze skarbu wojsku koronnemu”; dyskusja: głosy posła nurskiego, podskarbiego w. kor., posłów lwowskiego, kijowskiego, braclawskiego, ostrzeszowskiego, lubelskiego,

mielnickiego, kujawskiego, chełmskiego; rozpoczęcie dalszego czytania projektu; głos podskarbiego w. kor., posła ostrzeszowskiego; czytanie projektu: „Disciplina militaris“; propozycja hetmana w. kor.; czytanie projektu: „Zapłata wojsku“; zdanie posła inowrocławskiego; czytanie projektu: „Immunitates dóbr królewskich, duchownych i ziemskich“, oraz „O hibernie“; głosy w tej materji posłów: wyszogrodzkiego, chełmskiego, sieradzkiego; czytanie projektu „Kasacya Trybunału“: 192—197. — Sesja 15.IV: zwrócenie się marszałka do podskarbiego w. kor.; zdanie tegoż o podatkach i rozchodach na wojsko; głos wojewody chełmińskiego; czytanie instruktarza; głos posłów chełmskiego i lubelskiego; spór o monopol papierowy; sprawa amnestji, hiberny z dóbr ks. neuburskich, tudzież sprawozdań rachunkowych ks. Czartoryskiego; głosy podskarbiego w. kor., wojewody inowrocławskiego, posłów płockiego, mielnickiego, gostyńskiego, wojewody bełzkiego, kasztelana kij., podkanclerzego lit., posła lubelskiego, podskarbiego w. kor., posła mielnickiego, wojewody chełmińskiego, posła sandomierskiego; czytanie projektów litewskich; spór o nazwę dóbr: neuburskich, czy radziwiłłowskich? zażegnanie sporu tymczasowe przez kanclerza kor. i limita obrad: 197—201. — Sesja 16.IV: zamieszanie; protesty przeciw remuneracji podskarbiego na koszta legacyjne; głosy kasztelana kijowskiego, posła warszawskiego, podskarbiego w. kor., posła ostrzeszowskiego, marszałka; czytanie projektów o „Potwierdzeniu traktatu moskiewskiego“ i „O trybunale skarbowym“; głos biskupa smoleńskiego; d. c. czytania projektów, pom. inn. wojskowych; głos hetmana w. kor. i wojewody chełmińskiego; relacja posła poznańskiego z konferencji z hetmanami; odwoływanie się do zgodnych decyzji o obronie powszechnej ze strony kanclerza kor. i marszałka; czytanie reszty projektów; końcowe mowy marszałka, kanclerza kor. i — ostatnia marszałka; „Te Deum laudamus“ u św. Jana; powrót króla do zamku: 201—208.

DODATKI	209—366
Uniwersał na W. Radę	211—214
Instrukcje	214—314
Instrukcja województwa krakowskiego . .	214—221
Instrukcja województwa poznańskiego i kaliskiego	222 236
Instrukcja województwa sandomierskiego .	237—248

	Str.
Instrukcja powiatu kowieńskiego	248 252
Instrukcja ziemi wieluńskiej i powiatu ostrzeszowskiego	253—258
Instrukcja województwa łęczyckiego	258 269
Instrukcja księstwa żmudzkiego	270—274
Instrukcja województw brzeskiego i ino- wrocławskiego	275—276
Instrukcja województwa kijowskiego	276—277
Instrukcja ziemi dobrzyńskiej	277—279
Instrukcja województwa ruskiego	279—280
Instrukcja ziemi sochaczewskiej	280 290
Instrukcja województwa brzeskiego-lit.	290 291
Instrukcja województwa mścińskiego	291 297
Instrukcja województwa mińskiego	298 307
Instrukcja księstwa inflanckiego	307—310
Instrukcja wojskowego koła generalnego	310—314
Punkta konkludowane na sesyi prowincyi mało- polskiej d. 26.II w r. 1710	314—318
„Rozgovor“ z posłem cara Piotra	318—335
Mowy	336—366
Mowa Jmp. Denhoffa, miecznika kor., mar- szałka konfeder. sandomier. na radzie warszaw.	336—337
Oratio N. Spinolae, nuntii in Polonia apo- stol. ad Augustum II	337—338
Oratio N. Spinolae ...ad utrosque Rplcae Pol. ordines	338—339
Responsum a S. R. M... nuntio... ore... supremi regni cancellarii.. d. 24.II	339 - 340
Responsum eidem nuntio ab equestri ordine	341
Do rady warszawskiej zdanie Jmp. Karwic- kiego, cześnika sandomierskiego	342—347
Mowa posła województwa sandomierskiego na radzie walnej warszawskiej a. 1710	347—355
Mowa Wojciecha Olędzkiego, posła chełm- skiego, starosty szmeltyńskiego	355—359
Votum posła ziemi warszawskiej	360—364
Mowa Jmp. St. Denhoffa, marszałka gene- ralnej konfed. sandomier. przy zakoń- czeniu walnej rady warszawskiej 1710 r.	364—366
SKOROWIDZ OSÓB, MIEJSCOWOŚCI I RZECZY	367—410

E R R A T A .

Str.	wiersz	zamiast	winno być
8	od góry 16	summa clementia	summae clementiae
9	od dołu 2	Józef Załuski	Hieronim Załuski
27	od góry 6	sądzić erectione sił Rzpl- tej radził; deputacyę	sądzić, ratione erectionis sił Rzpltej radził depu- tacyę
29	od dołu 6	in...	infligendas
41	od góry 17	ministerium	ministorum
76	od dołu 4	piechoty, łanowe	piechoty łanowe
84	uwaga o podkom.	Czyżu winna być na str. 83.	
87	od dołu 15	wojska się	wojska referował się
88	" " 16	renowentu	renoventur
92	" " 7	radias	radices
95	od góry 4 i 7	laudem	laudum
97	" " 21	a .. gentium	a [colluvie] gentium
102	od dołu 6	starostwa	starostwo
113	od góry 2	i ... chorągwi	i wyciśnie [nia] chorągwi
121	od dołu 18	Czerwińskiego	Czermińskiego
155	" " 16	Płocku	Połocku
156	od góry 12	relacyi sesya	relacya sesyi
157	od dołu 14	dicendi	decidendi
"	" " 16	król nie chce	król chce
170	" " 3	consuliter	consulitur
175	od góry 4	która wojsko	która na wojsko
200	od dołu 5	podskarbiego	podkanclerzego
203	" " 3	konferencya	konfederacya
211	" " 10	excipimus, tot	excipimus tot
230	" " 12	inowrocławski	inowrocławski
369	" " 3	(Bising)	(Bisking)

BIBLIOTEKA KÓRNICKA

Cz

2605

1
/1928